oda
YAYINLARI

JACK LONDON

AY VADİSİ

ROMAN

DÜNYA KLASİKLERİ

ISBN 975-385-055-7

4. Basım Mayıs 1994

AY VADİSİ / Jack London / Roman / Türkçesi, Zaver Biberyan / Dizgi, Cimtay Matbaası / Baskı, Doyuran Ofset / Oda Yayınları San. ve Tic. Ltd. Şti. Tünel, Kumbaracı Yokuşu 119 Beyoğlu - İSTANBUL
Telefon: 252 07 63 - 252 87 53 Fax: 249 79 62

JACK
LONDON

türkçesi
Zaven Biberyan

AY VADİSİ

ODA YAYINLARI — İSTANBUL

BİRİNCİ BÖLÜM

I

— Duyuyor musun, Saxonne? Gelmelisin Duvarcı muvarcı, ne olursa olsun, önemi yok. O duvarcılar arasında çok efendi adamlar, dostlar bulurum ben. Sen de bulursun. **Al Vista** nefesli çalgılar topluluğu da orada olacak. Çok güzel çalıyorlar, bilirsin. Kaldı ki, sen deli olursun dansetmeye.

Yirmi adım ötede çalışan yaşlı bir kadının çığlığı genç kızın sözünü kesti. Kamburlaşmış, şekli bozulmuş sırtı sarsıntılar geçiriyordu.

— Aman Tanrım! Aman Tanrım diye bağırıyordu.

Tuzağa düşmüş bir hayvan gibi şaşkın bakışlarını kireç suyu ile badanalanmış atelyenin duvarlarında gezdiriyordu. Ütüyü yiyen nemli çamaşırların saldığı buhar işyerinin havasını bulandırıyor, boğucu bir sıcaklık yayıyordu. Yaşlı kadının yanıbaşında çalışan işçi kadınlar ona bir göz attılar, bu yüzden çalışma hızları bir an yavaşladı, ütüleme aksadı. İnce kadın çamaşırlarını ütüleyip parça başına ücret alanlar yaşlı kadının çığlığını duyunca ürpermişler, günlük kazançlarının düşmesinden kaygılanmışlardı.

Kadıncağız belli bir çaba harcayarak kendini toparladı, ütüsünü kaptı, ütü tahtasının üzerine serili süslü ince elbisenin üzerinde gezdirdi ütüsünü sinirli hareketlerle.

Genç kız:

— Yine nöbet geçirecek sandım, sen ne diyorsun bu işe? diye sordu.

Saxonne:

— Çok yazık! diye cevap verdi. Bu yaşta bir kadın, üstelik... bu durumda!..

Ütünün ucuyla bir dantel yakayı ütülüyordu. Hareketler hafif, güvenli ve çabuktu. Yorgunluk ve sıcağın etkisiyle benzi atmıştı, ama eli yavaşlamıyordu.

Yanıbaşında çalışan kadınlardan biri burnunu çekti.

— Hem düşün ki, ikisi ıslahevinde olmak üzere yedi tane de çocuk var sırtında! dedi.

— Saxonne, yarın mutlaka gelmelisin Weasel-Park'a. Duvarcıların toplantıları her zaman eğlenceli olur. İp cambazları ustalıklarını döktürürler, yüz kiloluk koşucular yarışırlar, İrlanda dansı oynanır. Herkes orda olur. Bir de gıcır gıcır parkesi var ki dans pistinin!

Yaşlı kadın işin yeniden aksamasına neden oldu: Elindeki ütüyü tahtadaki buluzun üzerine düşürdü, ütü tahtasına tutunmaya çalıştı, başaramadı, dizleri ve kalçaları üstüne kıvrılıp düştü ve yarı yarrya boşalmış bir çuval gibi yere serildi. Bir yanık kokusu yayıldı. Kadının çığlığı atelyenin boğucu havasında uzun uzun yankılandı. Yakınında çalışanlar fırladılar, itişe kakışa önce buluzu kurtarmak için ütüye saldırdılar, sonra hastanın başucuna üşüştüler. Ustabaşı kadın koşa koşa olay yerine geliyordu. Kavgacı görünüşü vardı. Biraz daha uzakta bulunan işçiler işlerini sürdürüyorlardı. Ama uyumları bozulduğu için çamaşır atelyesinin veriminde bir dakikalık bir düşüş oldu en azından.

Genç kız, ütüsünü ızgaraya vurarak mırıldandı:

— Köpekler bile dayanmaz buna! Namuslu bir işçi kızın yaşantısı hiç de anlatıldığı gibi değil. Yaşamaktan bezıyorum doğrusu! İş bu kerteye vardı artık.

— Mary, ne diyorsun?..

Bu sözünde öylesine şiddetli bir kınama seziliyordu ki, Saxonne bozulduğunu vurgulamak için ütüyü durdurdu ve bu yüzden on-onlıki hareket kaybetti.

Mary ürkmüştü. Ütü tahtasının üstünden göz kırptı arkadaşına.

— Bunu demek istemiyordum. Saxonne, diye sızlandı. Namussuzum asla böyle şey yapmam. Ama inan ki böyle bir günde insanda sinir denecek bir şey kalmaz. Baksana şunun durumuna!

Yerde sırtüstü yatan hasta kadın topuklarıyla döşemeyi dövüyor, otomatik bir siren gibi sürekli, tekdüze bir çığlık atıyordu. İki arkadaşı onu koltuk altlarından yakalamış, çalışma tezgâhlarının arasındakı geçitte yerde sürükleye sürükleye götürüyorlardı. Kadının çığlığı durmuyor, ayaklarını döşemeye vurmayı sürdürüyordu. Birden kapı açıldı, makinelerin sesi gök gürültüsü gibi ütü atelyesine doldu, bütün diğer sesleri boğdu. Sonra kapı kapandı, yalnızca yanık kokusu kaldı olaydan.

Mary:

— Deli olmak işten değil, dedi.

Uzun süre, inip kalkan ütülerden başka ses duyulmadı. Atelyenin işi hiç tavsamamıştı. Ustabaşı kadın yan geçitlerde dolaşıyor, en küçük sinir bunalımı belirtilerini yakalamak için korkutucu gözlerini dört açıyordu. Arasıra ütücü kadınlardan birinin gücü tükenir gibi oluyor, inleyip içgeçiriyor, hemen dişini sıkarak toparlanıyordu. Uzun yaz günü sonuna yaklaşıyordu. Ama ısının düşeceği yoktu. İş, elektrik ampullerinin çiğ ışığı altında sürüp gidiyordu.

Saat dokuza doğru işçiler atelyeden ayrılmaya başladılar. Dağ gibi yığılı kola işleri erimiş, henüz çalışmayı sürdüren işçilerin elinde tek tük birkaç parça kalmıştı. Saxonne, Mary'den önce bitirdi işini. Çıkarken, arkadaşının önünde durdu. Mary:

— İşte cumartesi akşamı da oldu, diye mırıldandı. Bir hafta daha geçti. Bu hafta kaç para kazandın, Saxonne?

Genç kız belli belirsiz bir övünçle:

— Oniki dolar yirmibeş sent, diye cevap verdi. O berbat kola işi olmasaydı daha çok iş çıkarırdım.

— Vay canına! Sen beni geçtin desene! dedi Mary. Yutuyorsun işi! Bense ancak onbuçuk dolar çıkarabildim, hem de bu hafta öylesine sıkı çalışmama karşın... Dokuz kırk treninde buluşuruz. Mutlaka geleceksin, tamam mı? Dans başlamadan şöyle bir dolaşırız. Öğleden sonra bir sürü dostum olacak orda.

Çamaşırhanenin iki adım ötesinde bir sokak lambasının ışığı altında bir takım haytalar bekleşiyordu. Köşeyi dönerken Saxonne adımlarını sıklaştırdı ve kendiliğinden yüz çizgileri sertleşti. Yanlarından geçerken söyledikleri sözleri anlayamadı. Ancak, kaba gülüşlerinden ne söylediklerini sezdi, ve öfkesinden yüzü kızardı. Önce sola, sonra sağa döndü, üç ada ötede gölgeler içinde uzaklaştı. Hava daha şimdiden, soğumuştu. Sokağın iki yanında ahşap işçi konutları sıralanmıştı. Çirkinlik ve yoksulluklarıyla göze çarpan bu evlerin yıllardır boya görmemiş yüzü kir pas içindeydi.

Ortalık karanlıktı. Buna karşılık, elini uzatınca şişmiş kapıyı kolayca tutup gıcırdattı. Dar bahçe yolundan mutfak kapısına kadar yürüdü, kırık basamağı atlayarak içeri girdi. İyice kısılmış duran havagazı lambasını açtı. Oda küçüktü, ama dağınık değildi, çünkü altüst olacak eşya yoktu. Duvarlar o yılın ilkbaharında olan büyük depremden çatlamış,

sık sık yıkanan çamaşırların buharından solmuştu. Yer döşemesi pürtüklü, düzensiz ve aralıklıydı. Sobanın önü delik deşik olmuş, çift kat yassılaştırılmış bir gaz tenekesiyle kaplanmıştı. Bir bulaşık taşı, upuzun kirli bir havlu, birkaç sandalye ve bir tahta masa, dekoru tamamlıyordu.

Saxonne masanın önüne bir sandalye çekti. Ayağının altında bir elma artığı ezildi. Tarazlanmış muşamba ile örtülü masanın üzerinde akşam yemeği hazır duruyordu. Yağ içinde soğumuş fasulyeleri yemeyi denedi, sonra caydı, bir dilim ekmeğe yağ sürdü.

Ağır, bezgin adımlar sarstı evi. Sarah iç kapıdan mutfağa girdi. Göğsü dümdüz, saçları dökük, orta yaşlı bir kadındı. Kırış kırış, tasalı, hırçın bir suratı vardı. Hoş geldin yerine:

— Ha! Sen misin? diye homurdandı. Bu yemek de hiç sıcak kalmaz ki! Öldüm, öldüm. Hava cehennem gibiydi bugün. Küçük Henry de dudağını yardı. Berbat bir yara. Doktor dört yerden dikiş vurmak zorunda kaldı.

Sarah masaya yaklaştı. Meydan okuyan bir sesle:

— Bu fasulyenin nesi var da beğenmiyorsun?

Saxonne, nerdeyse patlayacak olan fırtınayı geçiştirmek için bir an sessizce bekledi.

— Hiç, diye cevap verdi. Yalnız... yalnız, aç değilim de... Bütün gün öylesine sıcak vardı ki. Korkunç sıcaktı çamaşırhane.

Bütün cesaretini toplayıp soğumuş çaydan bir yudum aldı. Demleneli beri öylesine çok zaman geçmişti ki, asit tadı veriyordu ağza. Yine de bozuntuya vermedi, yengesinin karşısında bardaktaki bütün çayı yuttu, ağzını mendiliyle sildi, kalktı.

— Ben yatmaya gidiyorum, dedi.

— Gidip dansetmediğine şaşıyorum. Her akşam yorgunluktan yıkılırcasına eve dönersin, ama yine de gidip geç saatlere dek dansetmekten kaçınmazsın. Şaşılacak şey doğrusu.

Saxonne konuşmak istedi, dudaklarını sıkarak kendini tutmaya çalıştı, sonra birden patladı:

— Sen hiç genç olmadın mı?

Ve cevap beklemeden, doğru mutfağa açılan odasına girdi. İkibuçuğa üçbuçuk metrelik küçük bir odaydı. Büyük deprem bu odanın duvarlarında da iz bırakmıştı. Bütün eşyası bir karyoladan, boyasız bir tahta sandalyeden ve çok eski bir dolaptan oluşuyordu. Saxonne yaşamı boyunca bu

dolabı görmüştü. Atalarının onu «göçmen arabası»yla ovalarda taşıdıklarını biliyordu. Som maundan yapılıydı. Rock Canyon'da yük arabasından düşüp çatlamış, bir köşesi kırılmıştı. Üst çekmecesinde, sonradan tıkanmış bir kurşun deliği vardı. Bu delik, Little Meadow'da Kızılderililere karşı verilen savaşın kanıtıydı. Olayları anası anlatmıştı kendisine. Söylediklerine bakılırsa, dolap, aile ile birlikte İngiltere'den getirilmişti, Amerika'ya göç ederlerken; o tarihte Washington dünyaya gelmemişti daha.

Dolabın üstünde eğik duran küçük bir ayna vardı. Çerçeve aralığına kız ve oğlan resimleri, piknik yapan topluluk fotoğrafları iliştirilmişti. Delikanlılar şapkalarını çapkınca geriye itmişler, kollarını kızların beline dolamışlardı. Ötede, renkli bir takvim, dergilerden kesilmiş ve çoğu atlarla ilgili resimler, cicili bicili reklamlar asılıydı duvara. Duvardaki havagazı lambasına, balolarda genç kızların birlikte dansedecekleri eşlerinin adlarını sırayla yazdıkları karneler takılı duruyordu deste deste; hepsinin de baştan başa karalanmış olduğuna bakılırsa, karne sahibesinin hiç boş oturmadığı anlaşılıyordu.

Saxonne şapkasını çıkardı, sonra birdenbire karyolaya iliştı. Yavaş yavaş ağlıyor, elinden geldiğince kendini tutmaya çalışıyordu. Aralık duran kapı sessizce açıldı. Yengesinin sesi ürpertti genç kızı.

— Yine ne oldu? Eğer o fasulyelerden hoşlanmıyorsan...

Saxonne hemen karşı çıktı:

— Yo, hayır, onun için değil. Sadece yorgunuz, hepsi bu. Ayaklarım da ağrıyor. Aç değildim, Sarah. Çok yorgunum.

— Bu evin işleri senin üzerinde olsaydı, yemeği, çamaşırı, ve de benim katlandıklarıma katlanmak zorunda kalsaydın, işte o zaman yorulmaya hakkın olurdu. Tıkır tıkır yürüyen bir işin var senin. Ama dur bakalım, dur hele...

Sarah sözünü kesip kötü kötü güldü:

— Azıcık bekle, görürsün. Günün birinde sen de evlenmek budalalığını işlersin benim gibi. İşte o zaman sıra sana da gelir. Bir sürü coluk çocuk, falan. Elveda danslar, elveda ipek çoraplar, üç çift ayakkabı birden almalar. Senin yaşantın bir nimet. Tatlı canından başka ne derdin var kil Peşinde ise haytalar, sana göz kırparlar, güzelliğini överler. Günün birinde gönlünü birisine kaptırırsan. Ondan sonra,

arada sırada gözlerinde mor çürükler görürsün. Eh, bu da bir değişiklik olur.

Saxonne yine karşı çıktı:

— Öyle deme, Sarah! Ağabeyim sana hiç el kaldırmış değildir. Bunu sen de bilirsin.

— Doğru. Nerde onda o yürek! Gerçi para kazanamaz, karısına üç çift ayakkabı birden alamaz, ama senin o serserilerden kat kat üstün. Soylu bir kadına paspas bile olamaz onlar. Bunca zamandır nasıl kaçınabildin belâlardan, şaşarım. Belki de günümüz gençliği bu gibi işlerde daha çok bilgilidir, kim bilir? Ama şunu bilirim ben ki, üç çift ayakkabısı olan bir genç kız eğlenmekten başka bir şey düşünmez, ve sonunda başına bir iş gelir. Benden söylemesi. Ben kızken, böyle davranılmazdı. Senin yaptıklarını ben yapmış olsaydım, anam derimi yüzerdi benim. Hem de haklı olarak. Şimdi ise, herkes yanılgılar içinde. Bak ağabeyine. Sosyalistlerin toplantılarına koşar, nefes tüketir, sendikanın grev giderleri için ek kaynaklar bulur, yani patronlarının gözüne girmeye çalışacağına çocuklarının ağzındaki lokmayı çıkarıp verir. Verdiği ödemtiler bana onyedi çift ayakkabı alabilirdi. Hoş aslında ben onyedi çift ayakkabı isteyecek denli aptal bir karı değilim ya! Günün birinde işden kovacaklar, o olacak işte, bak unutma bu söylediğimi, göreceksin. O zaman ne olacak bizim durumumuz? Evde beş boğaz var: Para gelmezse ne yaparım ben?

Nefesi tükendiğinden sözlerine ara verdi. Ama coşmuştu, konuşmayı sürdüreceği belliydi. Saxonne yalvardı:

— Ne olursun, Sarah, beni rahat bırak, çok özür dilerim!

Sarah kapıyı hızla çarptı.

Saxonne yengesinin mutfakta bir şeyler karıştırdığını ve yüksek sesle kendikendine konuştuğunu duydu, yeniden başladı ağlamaya.

II

Birer giriş bileti aldılar Weasel - Park için. İkisi de, yarım doları uzatırken, bu parayı kazanmak için kaç parça çamaşır kolalamak gerektiğini iyi biliyorlardı.

Daha çok erken olduğu için kalabalık yoktu. Ama duvarcılar allece gelmeye başlamışlardı. Hepsi de kocaman yiyecek sepetleri ve bir sürü yumurcak taşıyorlardı kucaklarında. İyi ücret alan, doyasıya yiyip içen, sağlıklı ve sert huylu işçiler soyundandı bunlar. Aralarında, tek tük küçü-

men kişiler de vardı Dedeler, nineler oldukları belliydi. Birer Amerikalı gibi giyinmiş olmalarına karşın, İrlanda'da doğdukları anlaşılıyordu. Çocukluk yılları yoksulluk içinde geçmiş, yıllarca açlık çekmişler, onun için öyle çelimsiz kalmışlardı. İyi beslenmiş iri yarı çocuklarının yanında tıpış tıpış yürürken yüzleri mutluluk ve övünçle parlıyordu.

Mary ile Saxonne bu çevrenin insanı değillerdi. Onlardan kimseyi tanımazlardı. İrlandalıların, Almanların ya da Slavların bayramı, yahut duvarcıların, bira işçilerinin veya kasapların piknik günü olması önemli değildi. Genç kızlar için önemli olan dansetmekti. Ve onların katılmaları, bu gibi toplantıların gelirini oldukça kabartırdı.

Barakalar arasında dolaştılar. Her yanda Amerikan fıstıkları kavruluyor, kalburlarda mısır buğdayı patlatılıyordu. Sonra kızlar, dans pistinin parkesini incelemeye gittiler. Saxonne düşsel bir kişiye sarılıp bir vals döndü. Mary el çırptı.

— Ay ne güzel dansediyorsun! Çorapların da kıyakmış.

Saxonne mutlulukla gülümsedi: Arkadaşının pohpohlaması hoşuna gitmişti. Ayağını yüksek topuğuna dayayıp kadife ayakkabısının burnunu havaya dikti, siyah, dar etekliğini azıcık yukarı kaldırdı. Biçimli bir ayak bileği ve baldırın alt bölümü ortaya çıktı. Elli sent'e alınabilecek en ince siyah ipek çorabın altından beyaz teni görünüyordu. Çok uzun boylu değildi. İnceydi. Ama bedeninde klasik kadın ölçüleri vardı. Beyaz bluzunun önünde, mercan benzeri iri bir çengelli iğneyle, ucuzundan bir dantel süs tutturulmuştu. Üzerine, kısa kollu zarif bir ceket giymişti. Süet özentisi uzun eldivenleri dirseklerine kadar çıkıyordu. Ona çekicilik kazandıran bütün bu süslerin en doğalı da, çapkın bir biçimde gözleri üstüne yıkılmış küçük siyah kadife şapkadan taşan ve hiç maşa yüzü görmemiş birkaç bukle idi.

Mary'nin kara gözleri beğeni ile parıldadı. Kendini tutamayarak arkadaşını kucakladı, var gücüyle sıktı. Sonra, bu davranışından kendisi de utandı, geri çekildi. Özür dilemek için:

— Sana bakmaktan çok hoşlanıyorum! dedi. Ben erkek olsaydım, sana el değdirmeden edemezdim. Yerdim seni doğrusu!

Pavyondan el ele çıktılar, ellerini kollarını sallaya sallaya güneşte gezindiler. Bir haftalık yıkıcı çalışmanın acısını çıkarıyorlardı taşkın bir tepkiyle. Korkuluktan eğilip

çukurun dibindeki ayıyı ürpererek izlediler, sonra maymunların bulunduğu kafese koştular birkaç dakika gülüp eğlenmek, hoş zaman geçirmek için. Açık alanlardan geçtiler, doğal bir anfinin aşağısında uzanan yarış pistine baktılar; öğleden sonra ilk oyunlar orada olacaktı. Sonra korulukları dolaşmaya çıktılar, iç içe girmiş bir sürü keçi yolu karşısında pusulayı şaşırdılar. Patikalardan her biri bir çardağa ulaşıyordu, her çardakta da kütüklerden yapılmış masalar ve yeşil boyalı sıralar bulunmaktaydı. Çardaklardan çoğu pikniğe gelen ailelerce tutulmuştu. Ağaçlarla çevrili çimenli bir bayıra gazete serip oturdular. California'nın güneşi kısa otları sarartmıştı bile.

Bu dinlenmenin iki nedeni vardı Önce, altı gün durup dinlenmeden çalıştıktan sonra hiç bir şey yapmaksızın sere serpe oturmak çok hoştu. Sonra, saatlerce dansedebilmek için, güçlerini toplamak istiyorlardı.

Mary mırıldandı:

— Bert Wanhope mutlaka gelecekmiş Billy Roberts'i de birlikte getireceğini söyledi. Hani arkadaşları koca Bill diye çağırırlar ya, işte o. Doğrusu kalıbı yerinde, ama hiç kadınlara aldırdığı yok. Usta bir boksör. Bütün kızlar peşinde. Korkuyorum ondan. Güzel konuşmasını bilmez. Daha çok, az önce gördüğümüz ayıya benzer: Hırrr!.. Hırrr!.. Şimdi saldırıp başımı koparacak dersin. Asıl işi boksörlük değil gerçekte. Sürücüdür, arabacılar sendikası üyesidir. Corberky ve Morrison'a çalışır. Ama arada bir de boks yapar kulüpte. Çokları çekinirler ondan. Haşindir. Yumruğu sürekli hazırdır inmeye. İşte böyle! Hoşlanmayacaksın ondan, ama çok iyi danseder. O kadar ağırdır ya, görmelisin nasıl vals yaptığını. Kayar sanki. Ne olursa olsun, onunla dans etmen gerek. Sonra şunu da söyleyeyim ki para harcamaktan hiç çekinmez. Hiç cimri değil. Ama öyle berbat bir huyu var ki, aman Tanrım!

Konuşma, tek yanlı sürüp gitti: Mary yalnızca Bert Wanhope'u anlattı durdu.

Saxonne arkadaşının ağzını aradı:

— Aranız iyi bakıyorum.

Mary birden coştu:

— Onunla hemen yarın evlenmeye hazırım!

Ama coşkusu sürmedi. Yüzünde soğuk, sert bir anlam belirdi. Bir an durduktan sonra ani bir tutku ile konuştu:

— Ne var ki, hiç evlenmeyi önermedi bana. Çevrende dolaşmaya yeltenirse ayağını denk al, Saxonne... Rezilin

tekidir!.. Ama gene de yarından tezi yok onunla evlenmeye hazırım... Evlenmeden elde edemez beni.

Derin derin içini çekti.

— Ne olursa olsun şaşırtıcı bir dünyada yaşıyoruz, diye sözlerine ekledi. Yıldızlar da birer dünya. Bu koskoca evrende Tanrı acaba nerede bulunur diye düşünürüm kimi zaman. Bert Wanhope Tanrı'nın varlığını yadsıyor. Ama o biraz kafadan kontak, deli saçması gibi sözler eder. Ben Tanrıya inanırım. Ya sen? Ne düşünüyorsun bu konuda Saxonne?

Saxonne omuzlarını silkti, bir kahkaha koyverdi. Mary konuşmayı sürdürdü:

— Kötülük yaparsak cehenneme gideriz. Bu noktada, Bert'in dışında, herkes söz birliği etmiş. O diyor ki, canı ne isterse yapabilirmiş, hiç bir zaman cehenneme gitmezmiş, çünkü bir kez öldü mü tümden ölürmüş, artık hiç kimse diriltemezmiş onu. Sence, saçmalamıyor mu? Ama her şey öylesine şaşırtıcı ki! Tanrının hep bana baktığını düşününce çoğu kez korku duyarım. Şu anda ne konuştuğumuzu biliyor mu dersin? Neye benzer acaba?

Saxonne:

— Hiç bilgim yok, diye cevap verdi. Tuhaf bir soru bu.

Mary irkildi. Saxonne kendine güvenen bir davranışla:

— İnsanlar onu ne şekilde düşünüyorlarsa ona benzese gerek, dedi. Ağabeyim, Abraham Lincoln'a benzediğini sanıyor. Sarah'a bakarsan, favorileri olmalıymış.

Mary:

— Saçlarının ortadan bir çizgiyle ikiye ayrılmış olduğunu hiç sanmıyorum, diye cevap verdi.

Bu düşüncesini çekine çekine ileri sürmüş ve utancından kıpkırmızı kesilmişti.

— Hayır, saçları ortadan ikiye ayrılmış olamaz, gülünç olur bu!

— O, yüzü kırış kırış, küçümencik Meksikalı var ya? Tanırsın. Hani arap saçı gibi birbirine karışmış tellerden yapılmış bir oyuncak satar. Tanrıdan söz edince aklıma o gelir çoğu kez.

— Tuhaf! Hiç böyle şey düşünmedim ben. Sen nasıl böyle bir benzerlik kurabiliyorsun? Anlamıyorum.

— Kolay. Tanrı da içinden çıkılmaz, arap saçı gibi bir sorun çıkarıyor karşımıza. Herkes bunu çözmeye uğraşıyor ama kimse başaramıyor. Ben de bir türlü çıkamıyorum içinden, çünkü hangi ucundan başlayacağımı bilemiyorum.

Sarah da pirincin taşını nasıl ayıklayacağını şaşırmış durumda. Ama kendisi de ayrı bir arap saçı, Tom için. Bu da büsbütün karmaşık duruma getiriyor sorunu. Benim için de herkes, yani tanıdığım herkes —örneğin sen— payıma düşen arap saçının bir parçası.

Mary:

— Anlattığın oyuncak öyküsü belki doğru, diye onayladı. Ama Tanrı o buruşuk suratlı Meksikalıya benzeyemez, hayır, inanamam buna. Tanrı kimseye benzemez. Salvation Army örgütünün lokalinde duvardaki yazıyı hatırlarsın. «Tanrı, ruhtur» diyor.

— Bu da çözülmesi güç bir arap saçı olsa gerek, çünkü hiç kimse ruhun ne olduğunu bilmiyor.

Mary ürperdi.

— O da var ya! dedi. Tanrının bir ruh olduğunu düşününce, bir beyaz çarşafa sarılıp bizi kovalayan Hen Miller gözümün önüne gelir. Ne olduğunu bilmiyorduk, ama öyle korktuk ki! Küçük Maggie Murphy bayılıverdi, Beatrice Peralta yere yuvarlandı, hatır hutur yüzünü kaşımaya başladı. Ruh dediler mi, gecenin karanlığında koşan beyaz bir çarşaf görürüm. Görüyorsun ki Tanrı ne bir Meksikalıya benzeyebilir, ne de saçları ortadan bir çizgiyle ikiye ayrılmış olabilir.

Dans pistinden gelen bir müzik sesi genç kızları uyardı. Fırlayıp kalktılar.

— Yemekten önce bir - iki vals yapabiliriz, diye önerdi Mary. O zamana dek öğle geçmiş olur ve bütün erkekler çıkıp gelirler. Çoğu pintidir. Kızlara öğle yemeği yedirmekten kaçınmak için gelmezler erken. Ama Bert parasını esirgemez. Billy de öyledir. Tez davranıp öteki kızları atlatırsak, bizi lokantaya götürürler. Hadi, Saxonne, sallanmal

Pistte tek tük çiftler vardı. İki genç kız ilk valsi birlikte döndüler. İkinci dönüşte, Saxonne:

— Bert geldi, diye mırıldandı.

Mary aynı biçimde cevap verdi.

— Gördüğünü sakın belli etme. Bir şey yokmuş gibi davranalım. Peşlerinden koştuğumuzu belli etmenin gereği yok.

Bununla birlikte, Saxonne, arkadaşının yanaklarının kızardığını ve sık sık soluduğunu farketti.

Mary, eşini salonun ta öbür ucuna kadar sürükledi.

— Öteki adamı gördün mü? diye sordu. Billy Roberts o işte. Geleceğini Bert söylemişti. Seni yemeğe götürür,

Bert de beni... Şahane bir gün geçireceğiz, göreceksin. Hay Tanrım! Dilerim biz karşıkı uca varıncaya kadar müzik sürer!

Dansede ede yaklaştılar. Mary'nin tüm düşüncesi erkeklerle öğle yemeğini kaçırmamaktı. İki genç kız pek güzel dansediyorlardı doğrusu. Müziğin son ezgileri titreşip sustuğu zaman hedeflerinin yakınına varmışlardı.

Şaşalamış gibi yaptılar. Bert'le Mary küçük adlarıyla seslenerek birbirine yaklaştılar. Ama Saxonne, Bert'i «Bay Wanhope» diye çağırdı; oysa Bert ona da küçük adıyla seslenmişti. Yalnız Saxonne'la Billy Roberts'i tanıştırmak gerekti. Bu görevi Mary aldırışsız bir şekilde şipşak yerine getirdi.

— Bay Roberts... Miss Brown, en candan arkadaşım. Küçük adı Saxonne'dur. Pek şirin bir ad, değil mi?

Şapkasını çıkarıp elini uzatan Billy:

— Bence de çok güzel bir ad, diye cevap verdi. Sizinle tanıştığıma çok sevindim, Miss Brown.

El sıkışırken, Saxonne, arabacının avuçlarının nasırlı olduğunu hissetti. Bir bakışta daha bir sürü başka ayrıntı da gördü. Delikanlıya gelince, yalnız kızın gözleri çekti ilgisini: mavîye çalıyordu. Mavi değil, gri olduğunu daha sonra anladı. Oysa Saxonne hemen gördü Billy'nin küskün bir çocuğunki gibi geniş ve güzel mavi gözleri olduğunu. Bu gözler dimdik karşısındakinin yüzüne bakıyordu. Ellerini beğendiği gibi gözlerini de beğendi. Ve tüm dış görünüşünü aldı tek bakışta: Kısa, sağlam bir burun, pembe yanaklar, biraz ince, ama sert duran üst dudak... Sonra, Saxonne'un ilgisini delikanlının büyücek, güzel çizili ağzı çekti. Kırmızı dudaklar açık yürekli bir gülümseyişle aralanınca bembeyaz dişleri görünüyordu. Genç kız bir hoş oldu bu ağzı izlemekten. Çocuk gibi, koca adam olmuş bir oğlan, diye düşündü. Elleri ayrılırken gülümsediler birbirlerine. Ve Billy'nin kısa kesilmiş kıvırcık saçlarının kurşunî parıltısı Saxonne'un ilgisini çekti birden. Bu saçlar aslında keten sarısıydı, oysa çok açık altın renginde görünüyordu ilk bakışta.

Billy öylesine sarışındı ki, sahnede görmüş olduğu Ole Olson gibi, Yon Yonson gibi bazı tipik kişileri anımsatıyordu. Oysa benzerlik bununla kalıyordu. Aralarında küçük ayrılıklar vardı. Kaşları ve kirpikleri siyahtı; gözlerinin büyümesi çocuksu bir hayranlığı değil, güçlü karakterinin derinliğini gösteriyordu. Düz kahverengi giysisi terzi elinden

çıkmıştı. Saxonne hemen değer biçti. En az elli dolara patlamış olmalıydı. Ayrıca, İskandinavyalı göçmenlerin kasıntılı beceriksizliğinden eser yoktu adamda. Tersine, uygarlığın getirdiği çirkin giysilerle bile kas güzelliği göze çarpan az bulunur tiplerdendi. Tüm davranışlarında düşünceli, ağır, çevikti. Ama Saxonne'un çözümlemesi bunca derinlere inmiyordu. Karşısında yalnızca bayram giysileri kuşanmış bir adam görüyordu, ve bu adamın tavırlarında, davranışlarında, incelik vardı. Durgundu. Kendine güvendiği belliydi. Dinlenme, rahatlama umudu veriyordu sanki kasları. Altı uzun gün boyunca durup dinlenmeden ince çamaşırları ütüleyen bir kadın için bu dirlik duygusunu tatmak pek hoş ve değerli bir şeydi elbet. Nasırlı elleri yumuşak gelmişti; bedeniyle ruhuyla, tüm benliğinin dokunuşu daha da yumuşak, tatlıydı.

Billy genç kızın dans programını alıp şaka yollu takılmaya başlayınca, Saxonne, bir anda onu ilgilendirdiğini anladı. Yaşamında hiç bir erkeği bu kerte beğenmiş değildi. Acaba bu mu olacak benim kısmetim? diye geçirdi içinden.

Billy nefis dansediyordu. Kendilerine uygun bir eşle karşılaşan her iyi dansçı gibi Saxonne da sevinç duydu. Adamın yumuşak ve güvenli hareketlerindeki incelik, müziğin hızına tıpatıp uyuyordu. Hiç falso yapmıyor, üstelik küçük bir duraksama bile geçirmiyordu.

Saxonne bir göz attı Bert'e: Mary'ye sıkıca sarılmış, dans salonunu bir uçtan öbür uca teperken sık sık danseden çiftlere çarpıyordu. İnce, uzun boylu bir gençti, o da hoş görünüşlüydü oldukça. Dar göğüslü olmasına karşın iyi bir dansçı sayılırdı. Bununla birlikte, Saxonne onunla dansetmekten pek hoşlandığını anımsamıyordu. Onun dansetme biçimi biraz sarsıntılıydı. Kendini sıkardı. Kasıntılı bir duruşu vardı. Çok hareketliydi. Her an müziğin ölçüsünden daha erken davranacak derdin. İnsanı sıkan bir kaygı uyandırırdı sonunda.

Billy Roberts:

— Düşlerde yaşatılacak bir dansözsünüz siz! dedi. Aslında birçok delikanlının sizi övdüğünü duymuştum.

Saxonne:

— Bayılırım dansetmeye! diye karşılık verdi.

Ama Billy onun deyişinden anladı konuşmak istemediğini. Sessizce sürdürdüler dansetmeyi. Saxonne onun bu inceliğini kadınlara özgü duyarlılığıyla beğendi. Çevresin-

de böyle görgülü kişilere rastlamak zordu. Acaba bu adam mı olacaktı kısmeti? Mary'nin Bert hakkında söyledikleri aklına geldi. Eğer Billy isterse, yarından tezi yok kendisiyle evlenmeye razı olmaz mıyım acaba? diye düşündü.

Bu tatlı düşü daha iyi içine sindirmek için gözlerini yumdu, kendini bu usta eşin yönetimine bıraktı. Uğraşı boksörlük! Acaba Sarah bilse ne derdi? Saxonne tuhaf bir ürperti duydu. Yalnız, usta boksör değil, arabacıydı adam.

Birdenbire, müziğin hızı arttı, hızlanmasıyla da delikanlının kızı kaldırıp uçurması bir oldu. Bununla birlikte Saxonne'un ayakları yerden kesilmedi. Sonra birden hız düştü, dansedenler de yavaşladılar. Billy eşinden biraz uzaklaştı onu boydan boya görebilmek için mutlu ve gururlu gözüküyordu. Orkestra ağırlaştı; çiftler de gittikçe yavaşladılar, çalgılar susarken parkenin üzerinde hafifçe kayarak durdular.

Billy ve Saxonne arkadaşlarının yanına dönerlerken delikanlı:

— Dansetmekte tam birbirimizin denglyiz doğrusu, dedi.

— Düş gibi bir şeydi, diye karşılık verdi genç kız.

Sesi öylesine haflfti kı Billy duyabilmek için eğildi ve yanaklarının al al olduğunu farkettl. Kızın gözlerinde derin bir hoşlanma, sıcak bir tatlılık okunuyordu. Genç adam onun dans programını kaptı, sayfanın üzerine boydan boya kendi adını yazdı büyük harflerle:

— Bu defter artık hiç bir işe yaramaz, dedi. Ona gerek yok.

Karneyi iki parça yapıp fırlattı.

Bert yanlarına yaklaşırken:

— Gelecek dansı ikimiz birlikte yapacağız, Saxonne, diye seslenlyordu. Billy, sen de Mary'yi alırsın.

Billy şu karşılığı verdi:

— İş yok, Bert, Saxonne'la ben akşama dek birlikte dansedeceğiz.

Mary şaka yollu arkadaşını uyardı:

— Ondan sakın, Saxonne, sana âşık olabilir, karışmam ha!

Billy kadınların hoşuna giden biçimde cevapladı:

— İyi bir şeye rastlayınca değer vermesini bilirim ben.

Saxonne de düşüncesini açıklamaktan çekinmedi:

— Ben de öyle.

Mary korkmuş gibi yaptı. Bert neşe ile ekledi:

— Görüyorum ki anlaşmakta hiç zaman yitirmemişsiniz. Bir iki kez daha dansettikten sonra birbirinizden ayrılmaya razı olursanız, Mary ile ben sizinle birlikte yemek yemekten çok hoşlanırız.

Mary üsteledi:

— Doğru bir söz!

Billy gülerek:

— Dalga geçtiğimiz yeter! diye karşılık verdi.

Sonra dönüp Saxonne'un gözlerine baktı.

— Siz kulak asmayın onlara. Birlikte dansetmek zorunda kaldıkları için keyifleri kaçmış. Bert berbat danseder, Mary de ondan aşağı kalmaz beceriksizlikte. Gelin, dans başlıyor. İki üç kez daha dönelim, sonra yanlarına gideriz.

III

Açık havada, çimler üzerinde yediler öğle yemeğini. Dört kişilik hesabı Billy ödedi. Yemek yiyen çiftler arasında bir sürü tanıdık görmüşlerdi. Masadan masaya selâm alıp verdiler, şakalaştılar. Bert Mary'ye karşı serbest tavırlar takınıyor, kızın sahibiymiş gibi davranıyor, kollarını sıkıyor, üstelik parmaklarından yüzüklerini çekip çıkaracak ve onları geri vermeyecek denli ileri gidiyordu. Arada bir kolunu genç kızın beline dolayınca Mary kızıp geri çekiliyor, kimi zaman da dalgınlık numarası yaparak hiç tepki göstermiyordu. Ama bu yapmacık dalgınlığı kimse yutmuyordu elbet.

Saxonne az konuşuyor, Billy Roberts'i büyük bir ilgiyle gözlüyordu. Kendisine kur yapmaya kalkarsa bambaşka biçimde yapardı herhalde.

Bert gibi, daha birçokları gibi, bir genç kızın ötesini berisini mıncıklamak kabalığını göstermezdi hiç.

Saxonne, bakışlarını delikanlının güçlü omuzlarında gezdirdi.

— Niçin koca Billy diyorlar size? diye sordu. Olağanüstü bir boyunuz yok ki.

— Hayır. Bir seksen beş. Ağırlığım yüzünden olsa gerek.

— Sekseniki kiloda dövüşür, dedi Bert.

Billy'nin gözleri hoşnutsuzlukla buğulandı. Sinirli sinirli:

— Kapat çeneni! dedi. Şampiyon değilim ben. Altı aydır dövüşmedim. Caydım bu işten. Kârlı değil.

— Frisco'luyu benzettiğin akşam ikiyüz dolar almıştın ama! dedi Bert övünerek.

— Kapat çeneni diyorum sana!.. Doğrusu, siz de pek iri sayılmazsınız, Saxonne. Ama biçiminiz güzel: Hem tombulca, hem de ince yapılısınız. Ağırlığınızı bileceğime bahse girerim.

Saxonne, delikanlının artık dövüşmek istememesine hem sevinmiş, hem hayıflanmıştı, bu karşıt duyguların nedenini anlamıyordu.

— Herkes beni olduğumdan daha ağır sanır, dedi.

Billy:

— Ben yanılmam, diye karşılık verdi İnsanların kilosunu tutturmakta ustayımdır. Göreceksiniz.

Alıcı gözüyle baştan aşağı süzdü kızı. Değer biçmeye, eksiklik bulmaya çalışıyordu, ama belli ki ne yapsa, ne etse, onu her şeyiyle beğeniyordu.

— Bir dakika.

Kızın kollarını yokladı. Güçlü parmaklarının sıkışında hiç bir ard niyet sezilmiyordu. Saxonne tatlı bir haz duydu bu dokunuştan. Bu kocaoğlanda şeytan tüyü vardı. Eğer Bert ya da bir başkası kolunu sıkmış olsaydı, huylanır, terslenir, başka bir şey duymazdı. Oysa Billy'ye karşı... **Acaba bu mu kısmetim?** diye düşünürken delikanlı çıkardığı sonucu bildirdi:

— Giysileriniz üç kiloyu geçmez. Şeyden... ıı... diyelim elli beşten üç çıksa... ıı... İşte, çıplak durumda elli iki kilo çekersiniz aşağı yukarı.

«Çıplak» kelimesini duyunca Mary tiz perdeden karşı koydu:

— Amanın, Billy Roberts, öyle şey denir mi?

Delikanlı anlamadı, gittikçe artan bir şaşkınlıkla Mary'ye baktı.

— Nasıl şey? Ne dedim ki ben?

— Rica ederim, kesin artık. Utanın biraz. Baksanıza, Saxonne'un yüzü kıpkırmızı oldu.

Saxonne öfkeyle:

— Hiç de değil! diye haykırdı.

Billy homurdandı:

— Mary, böyle konuşmaya devam ederseniz ben de kızaracağım sonra. Neyin yakışık alıp almadığını ben de bilirim sanırım. Önemli olan, bir kimsenin ne dediği değil,

ne düşündüğüdür. Benim düşüncelerim ise dürüst ve içtendir, Saxonne bilir böyle olduğunu. O da, ben de, sizin içinizden geçenleri düşünmüyoruz.

Mary:

— Ay! siz konuştukça sapıtıyorsunuz! diye haykırdı. Ben hiç öyle şeyler düşünmem.

Bert kesin bir sesle onu susturdu:

— Yeter, Mary, kes bakalım! Yanılıyorsun. Billy hiç bir zaman bu biçim çiğlik yapmaz.

Mary inatlaştı:

— Ne olursa olsun, böyle çiğlik yapmaması gerekir.

Billy işi tatlıya bağladı:

— Hadi, hadi, Mary, inat etme de bu konuyu kapatalım.

Sonra Saxonne'a dönerek:

— Tutturabildim mi? diye sordu.

Genç kız:

— Yaklaşık ellibeş, diye karşılık verdi.

Ve Mary'nin yüzüne dik dik bakarak:

— Giyinik durumda, diye ekledi.

Mary diretti:

— Ne olursa olsun. Siz ikiniz, berbat adamlarsınız. Sen de, Saxonne. Bunu senden hiç ummazdım doğrusu.

Bert kolunu kızın beline doladı, yatıştırıcı bir sesle:

— Dinle, şekerim... diye söze başladı.

Kendini yapmacık öfkesine kaptıran Mary sert, kaba bir hareketle sevgilisini geriye itti. Ama az sonra, onu gücendirmiş olmaktan korkarak Bert'in şakalarına, takılmalarına ses çıkarmadı, kolunu beline dolamasına da izin verdi. Başları birbirine doğru eğildi, aralarında mırıldanmaya başladılar. Onları tedirgin etmemek için Billy Saxonne'a söz açtı:

— Biliyor musunuz, hoş bir adınız var. Bu adı hiç duymamıştım şimdiye dek. Ama çok güzel bir ad, seviyorum bu adı.

— Bu küçük adı annem vermiş bana. Annem öğretim görmüştü, sözcüğü bilirdi. Hep kitaplara dalardı. Ölünceye dek okumuştur. Yazardı da. Bir sürü şey yazmıştır. Çok eskiden San Jose'de yayınlanan bir gazetede şiirleri çıkmıştır. Onları hep saklarım. Ben küçükken, Sakson'larla ilgili her şeyi açıklardı bana. Eski zamanlarda yaşamış bir ırkın adıymış. Kızılderililer gibi vahşi insanlarmış. Yalnız, beyaz insanlarmış bunlar, sarışın, mavi gözlü. Ve korkunç kavgacı imişler.

Billy kızın yüzüne bakıyor, ağırbaşlılıkla dinliyordu.

— Onlardan sözedildiğini hiç duymadım, diye açıkladı. Bu yörelerde mi yaşarlarmış?

Saxonne gülmeye başladı.

— Hayır, İngiltere'den gelmişler. Bunlar ilk İngilizler işte. Biliyorsunuz, Amerikalılar İngilizlerin torunları. Öyleyse biz de Saksonlarız, siz ve ben, sonra Mary ile Bert, gerçek Amerikalı olan bütün Amerikalılar yani, yabancılar ya da Japonlar değil.

Billy, duyduklarını sindirmeye ve kendi açısından değerlendirmeye çalışıyordu. Ağır ağır konuştu:

— Ailem uzun zamandanberi Amerika'da yaşamıştır. Hiç değilse annemin ailesi. Ataları yüzlerce yıl önce Maine'e değin uzanmışlar.

Saxonne sevinçle kesti onun sözünü:

— Babam da Maine Eyaletindendi. Annem de Ohio'da doğmuş, yahut şimdi Ohio diye bilinen yörede. Orası için, Batı'nın hayvancılık ve tarım deposu derdi. Sizin babanız nereliydi?

Billy omuzlarını silkti.

— Hiç bilgim yok, dedi. Babam kendisi de bilmezdi. Ve hiç kimse öğrenemedi onun nereli olduğunu. Ama özbeöz Amerikalıydı, bunda kuşkum yok.

— Soyadı gerçekten çok eski bir Amerikan soyadı, dedi Saxonne. Günümüzde de Roberts adında büyük bir İngiliz generali varmış. Gazetede gördüm.

— Ama Roberts babamın soyadı değildi ki. Babam, soyadını hiç bir zaman bilememiş. Roberts, babamı oğul edinen bir altın arayıcısının soyadıymış. Nasıl olduğunu anlatayım. Modok Kızılderilileriyle yapılan savaşta birçok altın arayıcısı ve kolonlar gönüllü yazılmışlar. Roberts, gönüllü topluluklardan birinin komutanıymış. Birgün, bir çarpışmadan sonra, çok sayıda esir almışlar, Kızılderili kadınlar, çocuklar, bebeler. Babam da bu çocukların arasındaymış. Aşağı yukarı beş yaşlarında varmış. Kızılderili dilinden başka dil bilmiyormuş.

Saxonne el çırptı, gözleri ışıldadı.

— Bir Kızılderili akınında mı kaçırılmış yoksa?

Billy:

— Öyle sanmışlar, dedi. Göçmen arabalarından kurulu bir topluluğun dört yıl önce Modok'ların eline düştüğünü ve bütün göçmenlerin öldürüldüklerini anımsıyorlarmış. Roberts babamı oğul edinmiş. İşte bu yüzden bilmiyorum o-

nun gerçek adını. Ama ülkeyi Batı'ya doğru geçtiği, tartışılmaz bir gerçek.

Saxonne kurumlu bir davranışla:

— Benim babam da geçmiş, dedi.

Billy:

— Annem de öyle, diye ekledi. Yani öyle denebilir, çünkü yolculuk sırasında bir göçmen arabasında doğmuş.

Saxonne:

— Benim annem de! diye bağırdı. Sekiz yaşındaymış. Öküzler eksilmeye başlayınca hemen bütün yolu yürüyerek geçmiş.

Billy elini uzattı.

— Ver elini, küçük, dedi. Eski dost sayılırız. İkimizin de ataları birbirlerine benziyorlar.

Gözleri ışıl ışıl yanan Saxonne elini Billy'nin avucuna koydu. El sıkışmaları ağırbaşlı ve duygulu oldu.

— Korkunç bir şey! diye mırıldandı Saxonne. İkimiz de eski Amerikalılar kökenindeniz. Eğer yeryüzünde Sakson denen bir topluluk var olmuşsa, onlardan biri de sizsiniz. Saçlarınız, gözleriniz, teniniz, her şey bunu gösteriyor. Onlar gibi de kavgacısınız hem.

— Bu açıdan alırsanız, bütün atalarımız dövüşçüydüler sanırım. Onlar için doğal bir şeydi bu. Ve dövüşmeleri de gerekliydi hani, yoksa dünyada geçemezlerdi oralardan.

Ansızın Mary söze karıştı:

— Ne konuşuyorsunuz siz orda öyle?

Bert:

— Pek çabuk dost oldular, diye takıldı. Gören de, tanışalı bir haftayı geçti sanır.

Saxonne şu karşılığı verdi:

— Yok canım! Çok daha eskiden tanışıyoruz. Daha biz doğmadan, babalarımız birlikte geçmişler göç yolunu.

Billy. Saxonne'la aralarında yeni kurulan anlaşmayı pekiştirmek için:

— O sırada, dedi, sizin ana babalarınız California'ya doğru yola çıkmak için demiryolunun döşenmesini ve son Kızılderilinin de öldürülmesini bekliyorlardı, ne haberi Öğrenmek istiyorsanız söyleyeyim: Asıl Amerikalılar, biziz, Saxonne'la ben.

Mary hemen atıp tuttu:

— Doğru değili Babam iç savaşa katılmak için geride kaldı. Trampetçiydi. Bu yüzden geç vardı California'ya.

Saxonne:

— Benim babam, dedi, iç savaşta dövüşmek için geri döndü.

— Benimki de, dedi Billy.

Zafer kazanmış bir gözle birbirlerine baktılar. Bir kez daha ortak bir yan bulmuşlardı aralarında.

Bert tersiikie homurdandı:

— Ne olacak yani? Hepsi de ölüp gittiler işte. Savaş alanında ölmekle evinde ölmek arasında hiç bir ayrım yoktur. Benim için hepsi bir. Hele babam darağacında can vermiş bile olsa, hiç umurumda olmazdı. Yüz yıl sonra hepimiz aynı yerde buluşmuş olacağız. Ana babamızla böbürlenmek beni sıkıyor. Hem benim babam çarpışmalara katılamazdı ki! Savaş başladıktan iki yıl sonra doğmuş. Buna karşılık, amcalarımdan ikisi Gettysburg'da ölmüşler. Böylece biz de kan bedelimizi ödemiş olduk.

— Tamam! dedi Mary.

Bert kolunu yine kızın beline doladı.

— Şimdi biz yaşıyoruz ya, önemli olan budur. Ölenler ölmüş, dirilecekleri de yok, buna güvenebilirsiniz.

Mary eliyle sevgilisinin ağzını kapatıp azarlamaya başladı. Bert de avucunun içini öptü, başını onunkine yaklaştırdı.

Salon doldukça neşeli tabak çanak şıngırtısı da artıyordu. Sağdan soldan şarkı sesleri duyuluyordu. Kalın sesli erkek kahkahaları arasında kısa tiz çığlıklar ve kadınların karşı koyan sesleri seçiliyordu. Kızlarla oğlanlar arasındaki eski çatışmaydı bu. Erkeklerden birkaçında daha o saatte sarhoşluk izleri belirmişti. Yandaki masalardan birinde oturan genç kadınlar Billy'yi çağırmaya başladılar. Geçici de olsa yanındaki erkeğin tek sahibi olmak isteyen Saxonne, kadınların Billy'ye göz diktiklerini anladı ve kıskançlık duydu.

Mary kınayan bir sesle:

— Biraz çok ileri gidiyorlar ama, dedi. Amma da kendini bilmezlik hal Ama ben kim olduklarını biliyorum. Hiç bir görgüsü kız onlarla alışverişi olsun istemez. Nahl dinleyin, bakın.

Kadınlardan biri, küçük bir esmer:

— Ayl sen misin, Billy? diye sesleniyordu. Beni unutmamışındır umarım, Billiyl

Saxonne, Billy'nin sıkıntı duyduğunu ve esmer kadının kızdığını görünce oldukça sevindi.

Başka bir kız:

— Dansetmeye gelecek misin? diye sordu.

— Belki, diye cevap verdi Billy.

Ve birdenbire Saxonne'a dönerek:

— Baksanıza, soy sop köklü Amerikalı olan bizler bir araya toplanmalıyız, değil mi? Sayımız adamakıllı azalmıştır artık. Ülke çeşit çeşit yabancılarla doluyor.

Boşta olmadığını öteki kıza belli etmek için Saxonne'a sokulmuş, yüksek ve anlaşılır sesle konuşuyordu.

Saxonne, öbür yandaki masada oturan bir gencin ilgisini çekmişti. Adamın kılığı da, kadın - erkek arkadaşları da kabaydı. Yüzü kıpkırmızıydı. Gözlerinde ise vahşi bir parıltı vardı.

— Heyl Baksana, sen, kadife terlikli küçük! Senin dengin benimi diye bağırdı.

Yanındaki kız kolunu boynuna dolayıp onu susturmak istedi. Dudaklarını kızın öpücüğünden kurtarmaya çalışan delikanlı soluk soluğa konuşmasını sürdürmekte diretiyordu.

— Pek şirin şey diyorum sana. Bak göreceksin, biraz sonra gidip onu kaçıracağım o sünepelerin yanından.

Mary burun kıvırdı:

— N'olacak, mezbaha işçileri işte!

Saxonne, kin dolu bakışlarla kendisini süzen genç kadınla göz göze geldi Öfkelenen Billy'nin gözleri de ateş saçıyordu. Bu gözler daha koyulaşmış, daha güzelleşmiş, başdöndürücü derinlikte mavilere bürünmüş, kimi zaman ışıldıyor, kimi zaman gölgeleniyordu. Konuşmayı kesmişti, yeniden söze dalmaya da niyetli görünmüyordu.

Bert arkadaşını uyardı:

— Olay çıkarma, Bill. Bunlar koyun karşı yakasından, seni tanımazlar, olan bu.

Bert fırlayıp karşıki masaya gitti, kısaca bir şeyler söyledi, yerine döndü Masadakilerin yüzleri Billy'ye çevrilmişti.

Onları aşağılayan genç güçlükle ayağa kalktı, kendisini alıkoymak isteyen kızın elini itti, Billy'ye yaklaştı. İri yarı bir adamdı. Sert, kötü niyetli bir suratı, acı bakışları vardı. Ama kabadayılığı kırılmıştı. Masaya tutunup sendeleyerek, yayvan bir sesle konuştu:

— Siz koca Billy Roberts'siniz. Sizi saygı ile selâmlarım. Sizden özür dilerim. Kadın konusundaki beğeninize hayranım; bu sözümü bir iltifat sayabilirsiniz. Kim olduğunuzu bilmiyordum. Billy Roberts olduğunuzu bilseydim, ağ-

zımı açmazdım. Beni anlıyorsunuz, değil mi? Sizden özür dilliyorum. Elimi sıkar mısınız?

Billy suratını asarak cevap verdi:

— Tamam, unutalım olanı arkadaş.

Elini sıktı, ağır bir hareketle masasına doğru ittl adamı.

Saxonne dört köşe olmuştu. Billy tam erkekti, ona güvenebilirdl. Korurdu insanı. Mezbahanın itleri bile onun adını duyunca korkuya kapılıyorlardı.

IV

Öğle, yemeğinden sonra pistte ikl dans yapıldı. Sonra orkestra oyunlara katılmak için stada gitti. Dans edenler orkestranın peşinden yürüdüler. Yol boyunca, pikniğe gelmiş olanlar masalardan kalkıyor, topluluğa katılıyorlardı. Anfi biçimindekl çimenli yokuşlar üzerinde sıkışan beş bin kişilik bir kalabalık çok geçmeden alana aktı.

Önce, ip çekme oyunu için takımlar sıraya girdiler. Oakland'lı duvarcılar San Fransisco'lu duvarcılarla karşılaşacaklardı. İrl yarı ve ağır kimseler arasından seçilen oyuncular ipin ikl yanına dizildiler. Topuklarıyla yumuşak yerl eşip dayanak yapıyorlar, avuçlarını toprakla oğuşturuyorlardı. Bir yandan da, özellikle akraba ve dostlardan oluşan çevredekl kalabalıkla şakalaşıp gülüşüyorlardı.

Hakemlerle görevliler gittikçe yoğunlaşan insan sellni geriye püskürtmeye uğraşıyor, ama başaramıyorlardı. Kelt kanı kızışmıştı. Klan dayanışması alabildiğine canlanıyordu. Alkışlar, öğütlemeler, uyarılar ve gözdağı vermeler, yerl göğü titretiyordu. Birçokları, herhangl bir hileyi önlemek amacıyla, kendi takımlarını bırakıp karşı tarafa geçmeye nlyetlendiler. Taraftarlar kalabalığı içinde kadınların sayısı erkeklerinkine eşitti. Herkes sabırsızlıkla tepiniyor, yerden bir toz bulutu yükseliyordu. Mary boğulacak gibl oldu, başladı öksürmeye. Bert'ten kendisini oradan uzaklaştırmasını istedi. Ama Bert'in içindeki şeytan az sonra çıngar çıkaracağını fısıldıyor, onu coşturuyordu. Kalabalığa daha çok yaklaşmak için dlretti. Saxonne ise Billy'ye asılıyordu. Delikanlı dinginliğini bozmuyor, dirsekleri ve omuzlarıyla lte kaka yol açıyordu kalabalıkta. Kaygısını belli etmemek için aldırışsız bir bakış fırlatarak:

— Burası bir genç kızın dolaşacağı yer değil, dedi.

Dirseğiyle bir İrlandalı'nın kaburgalarını ezince adam bir yana çekilip yol verdi. Billy konuşmayı sürdürdü:

— İpe asılmaya başladılar mı, burası ana baba gününe benzeyecek. Bu gördüğünüz kalabalık adamakıllı çekmiştir kafayı. İrlandalıların nasıl dövüştüklerini de bilirsiniz sanırım.

Saxonne öylesine küçücük, çocuksu ve naziktl ki, o iri yarı insanlar arasında tümüyle yabancı, bambaşka bir ırkdanmış gibi göze batıyordu. Tek güvencesi, Billy'nin koruyucu gövdesi ve ustalığıydı. Delikanlının bakışları boyuna başka kadınların yüzlerinde gezinip Saxonne'a dönüyor, bu karşılaştırmadan sürekli genç kız üstün çıkıyordu. Kendisi de billyordu bunu.

Az ileride birkaç kişi atıştılar. Bağırmaları ve yumruk seslerini duyan kalabalık dalgalandı. Araya sıkışan şişman bir adam, o itişmede Saxonne'un üzerine düştü. Kızcağız adamla Billy arasında ezildi. Billy her zamankinden daha çabuk davranıp kolunu adamın omuzuna doğru uzattı. Adam homurdandı, başını çevirdi. Sarışındı. Beyaz teni güneşten kızarmıştı. Öfkeden şimşekler çakan gözleri İrlandalı olduğunu gösteriyordu.

— Size ne oluyor? diye söylendi.

Billy onun omzunu biraz daha sıktı, küçümser biçimde karşılık verdi:

— Kaldırın ayağınızı ordan. Üstüne basıyorsunuz.

İrlandalı yeniden homurdandı. Kıvrandı, arkaya dönmek için büyük bir çaba harcadı, ama kalabalığın içinde mengenedeymiş gibi sıkışıp kalmıştı. Öfkeli bir sesle:

— Dur hele, bir dakika sonra yüzünüzü çarşamba pazarına çevirmezsem yuf deslnler.

Ama Billy'nin yüzünü görür görmez birden değişiverdi. Sırıtması gülümsemeye dönüştü. Gözlerindeki kızgınlık yok oldu.

— Aı sız mlsinlz? dedl. İtenin sız olduğunuzu bilmlyordum. Korkunç İsveçliyi pataklamanızı seyrettim. Hakemler haksızlık ettiler, galiblyetinlzl çaldılar.

Billy hoş bir şekilde cevap verdi.

— Hayır, arkadaş, öyle bir şey görmüş olamazsınız. Düpedüz temiz bir dayak yedlğimi gördünüz o akşam. Hakemin kararı doğruydu.

İrlandalının ağzı kulaklarına vardı. Gönlünü almak için yalan söyjemeyl seçmlştl, ama Billy'nin açık yürekli cevabı

onu biraz daha kahramanlaştırmıştı İrlandalının gözünde. Gerçeği onayladı:

— Doğru, çok kötü yenildiniz. Ama yaban kedileri gibi inatla dövüştünüz. Kolumu kurtarır kurtarmaz elinizi sıkmak isterim. Sonra da küçük hanımı esenliğe kavuşturmak için size yardım ederim.

Kalabalığı geriye itmek için harcadığı çabalar sonuç vermeyince, hakem tabancasını havaya boşalttı. Ve çekişme başladı. İki sağlam yapılı erkek tarafından korunan Saxonne oyunun birazını görebilecek durumdaydı. Oyuna katılan erkekler ipi çekiyorlardı. Eklemleri çatırdıyor, yüzleri kıpkırmızı oluyordu. İp yeni bir ipti. Adamların parmakları kayıyordu. Karıları, kızları fırladılar, yerden avuç avuç toprak alıp ipin ve yarışmacıların yumrukları üzerine serptiler.

Bir şişko ana kendini yarışmanın coşkusuna kaptırıp ipe asıldı, başladı çekmeye. Bir yandan da tiz çığlıklarla kocasını kışkırtıyordu. Karşı takımın bir görevlisi, kadını geriye çekip yere yuvarladı. Şişko kadının yandaşlarından biri de yaradana sığınıp görevlinin kulak tozuna bir yumruk indirdi; adam, tepelenen bir öküz gibi yığılıp kaldı. Yıkılma sırası yumruğu vurana geldi. Eti budu yerinde kadınlardan birçoğu erkeklerinin yardımına koştular bu kargaşalıkta. Hakemler, görevliler yalvarıyor, uyarıyor, bağırıp çağırıyor, yumruklarını havaya kaldırıyorlardı. Ama boşuna. Kadın erkek saldırıyor, var güçleriyle ipe asılıyorlardı. Yarışma artık iki takım arasında değil, tüm Oakland'la tüm San Francisco arasında yapılıyordu sanki. Ve alanın ortasında herkes rastgele birisiyle dövüşebilir, hiç kimse de hesap soramazdı. Eller uzanıyor, yumruklar arasında kaybolan ipi arıyordu. İpi yakalayacak yer bulamayan eller de yumruk olup, işgüzarlığa yeltenen görevlilerin çenesini dağıtıyordu.

Bert sevincinden cıyak cıyak bağırıyordu. Mary ise korku içinde Bert'e asılıyordu. İpin yanıbaşında kimi yarışmacılar yere yuvarlanıyor, ayaklar altında çiğneniyordu. Toz ve gürültü dayanılmaz oluyordu. Çıngara katılamayanların öfkeli bağırışları, tiz çığlıkları, tüm cevreyi inletiyordu.

Billy ikide bir:

— Çirkin bir durum! Çok çirkin! Çok! diye söyleniyordu.

Bir yandan olup bitenleri izlerken, İrlandalı dostuyla

birlikte Saxonne'u yavaş yavaş kalabalıktan sıyırmaya uğraşıyordu.

Sonunda taraflardan biri bozguna uğradı. Yenilen takım, yardımcılarıyla birlikte, kovalandı, yerlerde sürüklendi, çiğ gibi yuvarlanan kızgın seyirciler altında yokoldu.

Billy Saxonne'u biraz daha durgun bir yerde İrlandalının korumasına bırakıp kendisi kalabalığın içine daldı. Birkaç dakika sonra, iki dostu ile birlikte yeniden gün ışığına çıktı: Bert'in kulağı bir yumrukta yarılmıştı, ama pek neşeliydi; Mary'nin üstü başı berbat olmuştu ve nerdeyse bunalım geçiriyordu.

— Spor değil ki bu! diye bağırıyordu. Bu bir rezalet, bir kepazelik!

— Buradan kaçıp kurtulmalıyız, dedi Billy. Curcuna daha yeni başlıyor.

Bert:

— Azıcık durun, ne olur! diye yalvardı. Değer biçilmez bir görünüm bu. Aylar var ki bu denli çok morarmış göz, kanayan burun görmemiştim.

— İyi ya, sen git eğlen öyleyse, dedi Billy. Ben bayanları tepenin yamacına götüreceğim. Oradan bütün sahne görülür. Ancak, eğer şu İrlandalılardan birinin eline düşersen karışmam. Güzel suratından hayır kalmaz.

Bu arada, gürültü patırdı kesilmişti. Çünkü pistin yanında kurulan hakem kerevetinden, gençler arasındaki yarışın başladığı duyurulmuştu. Bert'in keyfi kaçtı. Billy ve kızlarla birlikte tepeyl tırmandı. Delikanlılardan başka, kızlar, genç kadınlar, yaşlı kadınlar, şişko kadınlar, şişko erkekler, bacaklarından birbirine bağlı çiftler ve çuvala girip koşanlar yarışacaklardı. Koşucular yerlerinde duramıyorlar, taraftarları ise çılgınca alkışlıyorlardı. İp oyunu unutulmuş, herkesin neşesi yerine gelmişti.

Beş delikanlı ayaklarının ucunu tebeşirle çizilmiş başlangıç çizgisine dayadılar, eğildiler, parmaklarını yere değdirerek tabancanın patlamasını beklediler. Koşuculardan üçü çorapla gelmişlerdi piste; öbür ikisi tabanı çivili yarış ayakkabısı giymişlerdi.

Bert programı okuyarak:

— Gençler koşusu, dedi. Tek ödül, yirmibeş dolar. O kızıl saçlısını görüyor musunuz? Sıradan ikinci. Altı çivili sandallar giymiş. San Francisco'lular onun mutlaka kazanmasını isterler. Kendi şampiyonları o. Onun üzerine çok bahse tutuşmuşlardır.

Atletizm konusunda Billy'nin bilgisine güvenen Mary sordu:

— Kim kazanacak yarışı?

Billy:

— Ne bileyim ben? diye cevap verdi. Bu çocukları hiç tanımıyorum ki. Hepsi de iyi görünüyor. Sanırım en iyileri hangisiyse o kazanır.

Tabanca patladı, beş koşucu birden fırladılar. Daha yarışın başında, ikisi arayı açtılar. En önde kızıl saçlısı gidiyordu, onun hemen arkasından siyah saçlı bir genç koşuyordu. Birinciliği bu ikisinden birinin alacağı belliydi. Yolun yarısına varınca, esmer çocuk bir atılım yaparak başa geçti ve üstünlüğünü sonuna kadar kaptırmadı, üç metre aralıkla birinci geldi. Kızıl saçlısı birkaç santim bile kapatamadı arayı.

— Bu çocuk ok gibi fırlıyor, dedi Billy. Hem çok da zorlamıyor kendini. Oysa kızıl saçlısının canı çıkıyor onu izlemek için.

Siyah saçlı genç üç metre arayla kurdeleyi göğüsledi. Yer gök alkıştan inledi. Ama arada öfkeli karşı çıkışlar da duyuldu. Bert'in etekleri zil çalıyordu. Bütün ilgisini toplamış, kuş kaçırmıyordu.

— Vay canına! diyordu. Frisco ifrit kesilmiş. Evlere şenlik, görün şimdi gümbürtüyü! Baksanıza, delikanlının üstünlüğünü onaylamıyorlar. Hakemler parayı ona vermek istemiyorlar. Oysa çocuğun arkasında tüm bir kent var. Bizim kocakarı bacağını kırdıktan beri hiç böylesine eğlenmemiştim!

— Niçin parasını ödemek istemiyorlar, Billy? diye sordu Saxonne. Yarışı kazandı ya.

Billy durumu açıkladı:

— San Fransisco'lular delikanlının yarışma dışı bırakılmasını istiyor. Profesyonel de ondan. Bunun için hır çıkarıyorlar. Ama doğru değil bu yaptıkları. Hepsi de bu parayı kazanmak için girdi yarışa. Öyleyse hepsi de profesyonel.

Kalabalık akın akın hakemler kerevetî önünde birikiyor, tartışıyor, kükrüyordu. Kerevet dersen, ha yıkıldı, ha yıkılacak. İki katlı bir yapı. İkinci katın önü açık, hakemlerin aşağıda gürleyen kalabalık kadar hırsla tartıştıkları görülüyordu.

Bert:

— İşte başlıyor, diye bağırdı. Ortalık allak bullak olacak.

Siyah saçlı koşucu, peşinden bir düzine taraftar sürükleyerek merdiveni tırmanıyordu hakemlerin yanına varmak için.

— Veznedar, dostlarından biri, dedi Billy. İşte, ödüyor parayı. Hakemlerden bazıları onaylıyor, bazıları da karşı çıkıyorlar. İşte şimdi de kızıl saçlının tayfası saldırıya geçiyor.

Güven verici bir gülümsemeyle Saxonne'a döndü.

— Bu kez tümüyle güvenlikteyiz. Bir dakika sonra çıngar çıkacak.

— Hakemler parayı geri almaya uğraşıyorlar, dedi Bert. Eğer delikanlı vermezse, karşı taraf zorla alacak elinden. Tamam, başladılar bile.

Koşunun birincisi, içinde yirmibeş dolar gümüş para bulunan tomarı başının üstünde havaya kaldırıyordu. Arkadaşları çevresini sarmışlar, parayı kapmaya çalışanları geriye itiyorlardı. Kimse kimseye yumruk atmamıştı daha. Ama itişme öylesine kızışıyordu ki, derme çatma kerevet sarsılıp sallanıyordu. Aşağıdan birinciye çeşitli anlamlarda söz atılıyordu:

— Ulan it! Geri versene parayı!

— Dayan, Tim! O parayı hakkettin, Tim!

— Uçlan mangırları, pis hırsızı

Kimi kaba aşağılama sözleri yağdırıyor, kimi dostça öğütler veriyordu.

İtişme daha da kızışıyordu. Tim'i koruyanlar onu havaya kaldırmaya çalışıyorlardı, paraları tutan eline kimse yetişemesin diye. Bir ara kolunu yakalayıp aşağı çektiler. Hemen yukarı kaldırdı yeniden. Ne var ki kâğıt yırtılmıştı. Tim, kerevetten inmeden önce, bezgin bir anlatımla son gücünü harcıyarak paraları kalabalığın üstüne savurdu. Bunun üzerine, sonu gelmez tartışmalar, kavgalar oldu.

Mary sızlanıyordu:

— Sonunu getirseler de gidip dansetsek. Bu olanlar hiç hoş değil.

Birbir güçlükle, yavaş yavaş, hakemler kereveti boşaltıldı. Bir sözcü öne doğru ilerledi, kolunu uzatıp susmalarını belirtti. Öfkeli sesler kesildi. Sözcü:

— Hakem kararını bildiriyorum diye bağırdı. Bugün kardeşlik ve arkadaşlık günü...

Kafası fazla bozuk olmayanlar alkışladılar:

— Çok iyi! Çok iyi! Doğru söz! Kavga yok! Herkes birbiriyle anlaşsın!.

— Bu yüzden, hakemler yirmibeş dolarlık yeni bir ödül koymaya ve yarışı yenilemeye karar vermiş bulunuyorlar.

Yüz kişi birden kükredi:

— Ya Tim? Tim ne olacak? O para Tim'in hakkıydı. Satılmış hakemler!

Sözcü yeni bir el hareketiyle kalabalığı yatıştırdı ve sözlerine ekledi:

— Herhangi bir tartışmayı önlemek için, hakemler, Timothey Mc Manus'un da yarışa katılabileceğini kararlaştırdılar. Eğer kazanırsa, parayı o alacak.

Billy suratını ekşitip homurdandı:

— Gel de öfkelenme! Şimdi Tim'in yarışa katılmaya ve kazanmaya hakkı varsa, birinci koşuda da hakkı vardı demek. Ve demek iki hakkı vardı, bu para ona verilmeliydi.

Bert keyiflendi:

— Kızıl saçlı bu kez tüm gücünü harcayacak birinciliği kazanmak için.

— Tim de, dedi Billy. Kafası çok kızmıştır, bu kez rahat koşmayacak, var gücünü koyacak ortaya. Buna inanabilirsin.

Pistl boşaltıncaya dek bir çeyrek saat daha geçti. Tim'le kızıl saçlı delikanlı aralarında yarışacaklardı bu kezl Öbür üçü yarışa katılmıyordu.

Tabanca çıkışı verir vermez Tim fırladı, ilk atılışta bir metre öne geçti.

— Sanırım profesyonel bu, dedi Billy. Baksanıza nasıl kaçıyor!

Yarım dalreyi bitirirken Tim'in üstünlüğü onbeş metreyi geçmişti, ve hep aynı hızla koşmayı sürdürüyordu. Bitiş yerine yaklaşıyordu ve yarışı rahatça alacağı yüzde yüzdü. Tepenin yamacında birikmiş kalabalığın tam karşısına varmıştı ki olanlar oldu. Hiç akıldan geçmez bir şey. Pistin tepe yönündeki kıyısında çevik, canlı bir genç duruyordu. Elinde esnek, hafif bir sopa vardı. Bu kalabalığın arasında bulunması yadırganabilirdi, çünkü işçi sınıfından olduğunu belli edecek hiç bir belirti yoktu onda. Olaylardan sonra Bert onu bir dans öğretmenine benzetti, Billy de züppe adını taktı.

Bu tığ gibi delikanlı Timothey Mc Manus'un yazgısını belirledi: Tim önünden geçerken, büyük bir soğukkanlılıkla elindeki sopayı koşucusunun bacakları arasına fırlattı. Tim

havada korkunç bir takla atıp kapaklandı, bir toz bulutu içinde toprakta sürüklendi.

Sanki bütün soluklar kesilmiş gibi bir an sessizlik çöktü. Delikanlı bile yaptığı kötülüğün büyüklüğü karşısında korkuya kapılmış, taş kesilmişti. Kendisi de, seyirciler de, ancak epey bir zaman geçtikten sonra anlayabildiler yaptığı işi. Seyircilerin daha çabuk aklı başına geldi: Bin gırtlaktan vahşi bir İrlanda uluması yükseldi. Kızıl saçlı koşucu yarışı kazandı, ama tek alkış duyulmadı. Fırtınanın merkezi yer değiştirmiş, sopalı gencin başı üstünde dolaşmaya başlamıştı. Kalabalıktan kopan ulumayı duyunca bir an duraksadı, sonra geriye dönüp fırlayıverdi.

Bert şapkasını sallayarak:

— Kaç, dangalak, kaç! diye bağırdı. Hoşlandım senden! Bu tipten böyle şey beklenir miydi, ha? Yakalanırsa yazık olur, değil mi?

— Pek kolay yakalanacağa benzemiyor, dedi Billy. Şimşek hızıyla koşuyor baksana. Peki ama, niye yaptı bunu? Duvarcı değil ki.

Züppe genç, köpek sürüsünün öfkeli havlamalarından ürken bir tavşan gibi, tepenin yamacındaki bir açık alana varıncaya dek koştu, koştu, yamaca tırmandı, ağaçlar arasında yokoldu. Yüzlerce kana susamış adam, ardından yetişmeye çabalıyordu.

Billy:

— Sonunu kaçırırsak yazık olur, dedi. Bakın nasıl koşuyor!

Bert coşkusundan yerinde duramıyor, zıplayıp bağırıyordu:

— Bakın! Bakın şunlara!

Oakland'lılar hakarete uğramışlardı. Favorileri iki kez yarış dışı bırakılmıştı. Bu son olay San Francisco'luların yeni bir kalleşliğinden başka bir şey değildi. Oakland tombul yumruklarını sıktı, kanını içmek için düşmanına saldırdı. Ama suçsuzluğuna inanan San Francisco da dövüşe hazırdı. Böylesine bir kötülükle suçlanmak, o kötülüğü işlemiş olmak gibi korkunçtu. Ayrıca, bir türlü geçmek bilmeyen iki saat boyunca İrlandalılar kavga çıkarmamak için içgüdülerini bastırmışlardı ylğitçe. Ama bu kez kendilerini tutamadılar artık. Güçlü kuvvetli beş bin adam birbirine girdi. Kadınlar da karıştılar kavgaya. Her yerde topluluklar dövüşüyordu. Toplanıyorlar, geri çekiliyorlar, saldırılar ve karşı saldırılar yapıyorlardı. En güçsüz ekipler çarpışa çarpışa

tepelere doğru çekildiler. Kimileri yenik düştüler ve gerilla savaşını sürdürmek için ağaçlık alana dağıldılar; tek başına düşman gördüler mi saldırıp tepeliyorlardı. Weasel Park Müdürlüğünce tutulan yarım düzine polis görevlisi, ikl taraftan da epey yumruk yedi.

Bert, hâlâ kanayan kulağını mendiliyle tamponlayarak:

— Şu polislerle hiç kimsenin başı hoş değil doğrusu! dedi.

Arkasında çalılar çatırdadı. Hızla yana çekildi. Birbirine sarılmış iki adam takla ata ata, teker meker yokuştan aşağı yuvarlanıyorlardı. Ve her yuvarlanışta üste çıkan alttakine yumruk indiriyordu. Avaz avaz bağıran bir kadın onları yakından izliyor, besbelli kendilerinden olmayana yumruklar yağdırıyordu.

Kerevetin, ikinci katında siperlenen hakemler yaman bir saldırıya yiğitçe karşı koydular. Ne var ki derme çatma yapı yıkıldı, dağıldı, paramparça oldu.

Saxonne:

— Ne yapıyor şu kadın orda öyle? diye sordu.

Bulundukları yerin aşağısında, pistte oturmuş yaşlı bir kadını gösteriyordu. Kocakarı, kocaman lastik ayakkaplarından bir tekini çıkarmaya uğraşıyordu. Sonra, çorabını da çıkardı.

Bert kıkır kıkır güldü:

— Yüzmeye gidecek sanırım!

İlgiyle izlediler. Kocakarı çıplak ayağına çekti ayakkabıyı. Sonra, çorabın içine yumruk iriliğinde bir taş koydu, bu korkunç eski zaman silâhını havada döndüre döndüre en yakın kavgacı topluluğa daldı tüm hızıyla. İndirdiği her vuruşta Bert:

— Oh! Oh! diye bağırıyordu. Hey! bunak, dikkat et! Kafana yiyeceksin! Oh! Oh! Amma da indi be! Gördünüz mü nasıl indi? Yaşasın kocakarı! Bakın nasıl kalabalığa saldırıyor aralıksız! Dikkat et, ana! Ahhh!

Sesi kısıldı. Üzülmüş göründü. Başka bir amazon, çıplak ayaklı cadıyı saçlarından yakalamış, bir yarım daire içinde döndürüyordu.

Mary, Bert'in koluna asılıyor, sarsıyor, azarlıyordu:

— Biraz daha ağırbaşlı, akıllı davranamaz mısın? Bu olanlar korkunç bir şey, korkunç diyorum sana!

Ama boşuna. Bert tutamıyordu ki kendini.

— Patlat, kocakarı! diye kışkırtıyordu. Yaman karısın sen! İşte bir fırsat daha patlat! Gümmm! Nefis! Harika!

— Böyle karışıklık görmemiştim yaşamımda, dedi Billy Saxonne'a. Bunu ancak İrlandalılar yapabilir. Peki ama, niye öyle, yaptı o züppe? Kafamı kurcalayan bu. Duvarcı değil, işçi bile değil. Gerçek bir züppe. Bu kalabalıkta hiç bir tanıdığı yoktu. Kavga çıkartmaksa amacı, iyi başardı doğrusu. Bakın! Her yerde kavga dövüş gırla gidiyor!

Birdenbire kahkaha ile gülmeye başladı. Öylesine içten gülüyordu ki, gözünden yaş geldi.

Çıngarı kaçırmak istemeyen Saxonne meraklandı:

— Ne oldu? Niye gülüyorsunuz?

— Hiç. O muhallebi çocuğunu düşünüyorum da... Şaşkına dönüyorum. Niye yaptı bunu yahu?

Çalılıklarda yeni bir altüstlük oldu. İki kadın ortaya çıktı. Biri kaçıyor, öbürü kovalıyordu. Olup biteni anlamaya zaman kalmadan, küçük topluluk tüm yeryüzünü olmasa bile Weasel Park'ın gözle görülen bölümünü etkisi altına alan büyük savaşın göbeğinde buldu kendini.

Kaçan kadın piknik masasına sıra görevini yapan bir kütüğün kıyısına çarptı ve az kalsın yakayı ele veriyordu. Ama dengesini bulmak için Mary'nin kolunu yakaladı ve genç kızı kendisini kovalayanın kolları arasına itmeyi akıl etti. Kovalayan kadın güçlü kuvvetli, erkek yapılı, orta yaşlı bir kadındı. Öfkeden gözü kararmıştı. Olup bitenlere dikkat bile etmedi, eline düşen Mary'yi saç topuzundan yakaladı, tokatlamak için öbür elini kaldırdı. Ama Billy kadının iki elini de tuttu, yatıştırıcı bir sesle:

— Tamam, küçük anne, bu kadarı yeter! dedi. Numarayı şaşırdınız. Bu kız size bir şey yapmış değil.

O zaman, kadın tuhaf bir şey yaptı. Karşı koymadı, yerinden bile kıpırdamadı, ama Mary'nin saçlarını da koyvermedi, uslu uslu ulumaya başladı. Sesinde bir ürkeklik ve korku seziliyordu, ama yüzünde hiç bir korku belirtisi yoktu. Acaba şimdi ne yapacak diye Billy'nin yüzüne bakıyordu hiç aldırışsız. Ulumasının amacı, taraftarlarını yardımına çağırmaktı.

Bert, omuzlarından tutup sürüklemeye çalışarak bağırdı:

— Yeter be! Zırlama işte!

Bu kargaşalıkta dördü birden sallanıyor, yalpalıyor, kıç vuruyor, itişip kakışıyorlardı. Cadının çığlığı ise uzayıp gidiyordu. Çalılar yönünden yeni çatırdılar duyuldu. Kadının sesi o anda değişiverdi. Bir zafer narası attı sanki.

Billy'nin donuk gözleri birdenbire çelik gibi sertleşip

parıldadı. Saxonne, yumruklarını da sıktığını gördü. Kadın koyverdi Mary'yi, kendisi de bir kıyıya itildi. İlk yardımcı kuvvet üzerlerine doğru geliyordu. Durmadı, işin aslını öğrenmeye bakmadı. İtilip kakılan hemşerisinin sendelediğini görmüş, bilerek abartılmış acılı çığlığını duymuştu ya, yeterdi.

Billy:

— Bir yanlışlık oldu! diye bağırdı. Özür dileriz, kardeş...

İrlandalı korkunç bir yumruk salladı. Billy durumu açıklamaya artık boş verdi, vuruşu savuşturdu, balyoz gibi yumruk başı üstünden ıska geçti. Bu kez Billy sol yumruğunu saldırganın çenesinde patlattı. Şişman İrlandalı yana düşüp yamacın kıyısına serildi. Yerinden kalkmak üzereydi ki, daha dengesini bulamadan, Bert'in yumruğunu yedi ve kuru otlara tutunmak için harcadığı çabalar sonuç vermedi, aşağı yuvarlandı.

Yamandı Bert.

— Al bu da sana, kocakarı, saygılarımla! diye bağırıp kadını da yokuştan aşağı itti. Aynı anda çalılıklardan üç kişi daha saldırıyordu.

O arada Billy Saxonne'u piknik masasının gerisine yerleştirmişti, güvenli bir yere. Mary kendisine asılmak isteyince onu da Saxonne'un kucağına itti yavaşça.

Bert yeni gelenlere:

— Gelin bakalım, gelin, serseriler! diye bağırıyordu.

Kendisi de çok öfkelenmişti. Siyah gözlerinde şimşekler çakıyor, bronzlaşmış yüzü kıpkırmızı oluyordu.

— Gelsenize, salak herifler! Gettysburg'u anımsar mısınız? Bütün Amerikalıların henüz ölmediğini göstereceğiz size!

Billy masanın önünde siperlenmişti:

— Kapat çenenl! diye homurdandı. Yanımızda kadınlar varken çok gürültü yapılmaz.

Üç kişilik yardım kuvvetine doğru döndü. Adamlar, yardımına koşulacak kimseyi göremeyince duraksamışlardı biraz.

— Yolunuza gidin, arkadaşlar. Biz kavga aramıyoruz. Anlıyor musunuz?

Adamlar ne yapacaklarını kestiremiyorlardı daha. Belki de Billy kargaşalıklardan kaçınabilecekti. Ama işte ne olduysa o sırada oldu, yamaçtan aşağı yuvarlanan adam tam o uygunsuz zamanı buldu ortaya çıkmak için. Dizleri ve el-

leri üzerinde sarhoş gibi sürünerek yokuşu tırmanıyordu. Yüzü gözü kan içindeydi. Bert yeniden saldırdı, boşluğa yuvarladı onu. Öbür üç kişi de vahşi çığlıklar atarak Billy'nin üzerine atıldılar. Billy kolunu uzattı, durumunu değiştirdi, başını eğip ikinci bir yumruk indirdi, yine yer değiştirdi, bir daha vurdu. Yumruk vuruşları kesin ve sertti. Nasıl vuracağını biliyor, gövdesinin bütün ağırlığını koyuyordu.

Saxonne onun yeni bir yüzünü görüyordu. Korkmuştu, ama en küçük ayrıntıları görüyordu. Billy'nin gözlerindeki aydınlık ve gölge oyunlarının yokolduğunu şaşkınlıkla gördü. Bu gözler insanı korkutan bir ağırbaşlılıktan başka hiç bir anlam taşımıyordu. Cam gibi sert, parlaktı. Bert'in İrlandalı gözleri de öfkeli ve sertti, ama Billy'ninki gibi değil. Bir çeşit cinnet vardı içinde. Kötü bir parıltı. Sanki sevinmişti gördüğü yıkımdan. Oysa Billy'nin gözlerinde en küçük bir sevinç okunmuyordu. Yapacak bir işi varmış da katır inadıyla başarmaya koyulmuş gibiydi.

Saxonne onun yüzünde başka bir anlam seçemedi. Bununla birlikte, bütün gün gördüğü o sevimli çocuksu yüz değildi artık. Olgun bir adamdı karşısındaki. Daha doğrusu, kaç yaşında olduğu kestirilemezdi. Korkunç bir şeydi bu. Acımasız bile denemezdi. Gözleri gibi camlaşmış bir yüz. tümüyle duygusuz bir sertlik. Anasının eski Saksonlar hakkında anlattığı tuhaf öyküler geldi genç kızın aklına. Billy o ırkın bireylerinden biri olarak belirdi gözleri önünde. Sanki düşdeymiş gibi, koyu renkte, upuzun bir gemi biçimleniyordu karşısında. Teknenin pruvası bir yırtıcı kuş gagasıyla son buluyordu. Kanatlı miğfer taşıyan yarı çıplak savaşçılar doluşmuş gemiye. Miğferlerden birinin altında Billy'nin yüzünü seçer gibi oluyordu. Bunda aklın, sağduyunun yeri yoktu. Yalnızca duyumsuyor ve açıklanması olanaksız bir öngörüyle sanki gerçekmiş gibi gözleri önünde canlandırıyordu. Derin derin iç geçirdi. Kavganın coşkusu geçmişti. Ancak birkaç saniye sürmüştü aslında. Bert kaygan yokuşun kıyısında dansediyor, ta dibe yuvarlanmış olan çaresiz yeniklerle alay ediyordu.

Ama Billy önderliği başkasına bırakmadı.

— Gelin, küçükhanımlar, diye buyurdu. Aklını başına topla, Bert. Buradan gitmemiz gerek. Bir orduya karşı savaşamayız.

Saxonne'un kolunu tutup dönüş yoluna yürüdü. Bert [illegible]ükleyerek hoplaya zıplaya geriden izliyordu on-

ları. Ve öfkeli sevgilisinin karşı koymalarına hiç kulak asmıyordu.

Koruluğun çevresini dolaşarak yüz metre kadar koştular. Kimsenin kendilerini kovalamadığını görünce yavaşladılar, gezine gezine sürdürdüler yürümeyi. Ansızın, kavga yumruk meraklısı Bert kulaklarını dikti, boğuk yumruk ve inilti seslerinin nereden geldiğini bulmaya çalıştı. Çevreyi kolaçan ederken:

— Hey! diye seslendi, gelin bakın ne buldum!

Kuru bir hendeğin kıyısına vardılar. Dibinde, çıngardan artakalan iki adam birbirine asılıyor, dövüşü sürdürmekte inat ediyorlardı. Oysa ikisinde de güç kalmamıştı. Yumruklarını sıkmayı bile beceremiyorlardı. Açık elle, okşar gibi vuruyorlardı birbirlerine, ve güçsüzlüklerinden ötürü hırslanıp ağlıyorlardı.

Bert onları kışkırtmaktan geri kalmadı:

— Ha gayret, arkadaş! Kum at gözüne, gözüne! Kör et onu, kazanırsn.

Bu kancıkça öğüde uymaya hazırlanan adama Billy:

— Dıırl diye bağırdı. Kesin dövüşü, yoksa yanınıza iner ben pataklarım sizi. Her şey bitti duyuyor musunuz? Kavga bitti. Anlaşma oldu. El sıkışıp barışın. Birbirinize birer içki ısmarlarsınız, biter gider. Tamam, aferin. Şimdi uzatın kollarınızı da çekip çıkarayım sizi ordan.

Kavgacılar el sıkıştılar, birbirlerinin tozlarını silkelediler.

Gençler iki adamı orada bırakıp uzaklaştılar. Billy gülümseyerek:

— Biraz sonra kavga biter dedi Saxonne'a. Tanırım ben bunları. Dövüşmek bir eğlence bunlar için. Bu kavga, günün en başarılı olayı sayılacaktır. Şu masaya bakın. Demiyor muydum ben?

Çevredeki saç baş darmadağın, soluk soluğa kadınlar, erkekler el sıkışıyorlardı.

Mary:

— Hadi gidip dansedelim, dedi.

Tüm parkta, az önce düşman olan duvarcılar sarmaş dolaş olup barışıyorlardı. Susayan dövüşçüler açıkhava büfelerine akın ediyorlardı.

Saxonne Billy'nin yanıbaşında yürüyordu. Onunla övünüyordu. Billy dövüşmeyi bildiği gibi, kavgadan kaçınmayı da biliyordu. Başından sonuna dek onları korumak için çır-

pınmış, her şeyden önce Ikl kadının güvenlIğini sağlamayı düşünmüştü.

— YürekllsinIz, dedi Saxonne.

Billy önemsemedi:

— Yok canım! Hüner değIl. Ha bIr çocuğun elinden şekerini kapmışın, ha bu adamlarla dövüşmüşün. Hantal insanlar. Boksu bIlmezler, uluorta kapışırlar. Hep açık verirler. Daldın mı, indirirsIn herIflerI. Buna doğru dürüst kavga denmez.

Saf bir kaygıyla, berelenen parmaklarını gözden geçirdi.

— Yarın bu ezilmIş eklemlerle araba sürmem gerekecek. Eklemler gerildi mi, kolay değIl, inanın!

V

Saat sekizde **Al Vista** topluluğu **Home, Sweet Home**'u çaldı, güneş batarken herkes gezinti trenine saldırdı. Bununla birlikte bizimkiler karşı karşıya oturacak Ikl çift yer kapmayı başardılar. Koridorlar ve sahanlıklar hıncahınç dolunca tren, Oakland'ın varoşlarına doğru yola çıktı. Yol uzun değildi, kalabalık neşeliydi. Vagon, aynı zamanda yirmi ayrı şarkının ezgileriyle Inledi. Bert başını Mary'nin göğsüne yaslamış, Mary de kollarını onun beline dolamıştı. Bu durumda **Wabash kıyılarında** şarkısını okudu baştanbaşa. Yandakl sahanlıkta ve vagonun öbür ucunda patlak veren Ikl kavganın gürültüsüne bile aldırmadı. Özel polis ekibi kavgayı yatıştırdı, yatıştırdı ya, şangır şungur kırılan cam ve kadın çığlıkları oldukca coşku yarattı.

Billy, bir sığır çobanı için yakılan bir ağıtın iç karartıcı dizelerini okudu. Şarkının tekerlemesi de bIr dilek taşıyordu:

Dilerim beni
Issız çayırda
Toprağa verin.

— Bunu hiç duymamıştınız sanırım: Babamın en sevdiği şarkıydı! diye bir de açıklama yaptı Saxonne'a.

Genç kız şarkının bitmesine pek sevindi. Billy'nin ilk kez zayıf bir yanını bulabilmişti: Kulak yoktu delikanlıda. Bir an bile doğru okumamıştı şarkıyı, hep falso yapmıştı.

Billy:

— Çok seyrek şarkı okurum, diye sözlerine ekledi.

Bert hemen taşı gediğine koydu:

— Bu söylediğine inanabilirsiniz! Yoksa dostları öldü rur onu.

Billy yakındı:

— Benim şarkı söylememle hep alay ederler Doğru konuşun çok mu kötü söylüyorum?

Saxonne istemeye istemeye konuştu:

— Sanırım sesi biraz aşağıdan aldınız.

Billy karşı koydu:

— Bana öyle gelmiyor. Hepiniz bana karşı düzen kur muşsunuz, ve bahse girerim ki sizi bana karşı kışkırtan Bert tır. Şimdi de siz şakıyın, Saxonne. Sanırım ki bu işi iyi beceririsiniz. Sesinizden belli.

Saxonne bir şarkı tutturdu; Bert'le Mary kendisine eşlik ettiler. Bir an Billy de onlara katılmaya heveslendiyse de, Bert arkadaşının baldır kemiğine bir tekme vurup sustur du. Saxonne'un sesi tam bir soprano idi, hafif, ama berrak ve falsosuz bir ses. Şarkısını Billy için söylediğinin farkındaydı. Sarkı bitince, Billy:

— İşte şarkı söylemek diye buna derler! diye haykırdı. Bir daha söyleyin, hadi. İyi beceriyorsunuz. Çok güzel!

Usulca elini tutup sıktı. Yeniden şarkıya başlayan Saxonne a bu dokunuş tatlı bir sıcaklık verdi.

Bert şaka yollu:

— Bakın nasıl el ele tutuşuyorlar! dedi. Sanki korkuyorlarmış gibi birbirine asılıyorlar. Mary ile ben öyle yapmayız. Ayağın üşüyorsa, tepinirsin, biter. Aklınızı başınıza toplayın Tuhaf bir haliniz var. Ben şimdiden kuşkulanmaya başladım. Siz bir plan kurmaktasınız.

Ne demek istediği açıkt. Saxonne kızardığını anladı Billy arkadaşını uyardı:

Asıl sen aklını başına topla, Bert.

Mary kızdı.

— Susun! dedi. Çok kabasınız, Bert Wanhope, artık sizinle hiç bir ilişkim olmasını istemem, işte bu kadar!

Onu kucağından itip uzaklaştırdı, ama bir süre sonra yumuşadı, yine sarıldı ona.

Dördümüz birlikte kalalım, diye önerdi Bert. Daha yeni gece oluyor. Gidip eğlenelim. Önce Pabst kahvesine gideriz, sonra da başka yere. Ne dersin, Bill? Sen ne dersin, Saxonne. Mary'ye bakma, o dünden hazır.

Saxonne ses çıkarmadı. Yanında oturmakta olan ve daha yeni tanıştığı adamın ne diyeceğini merak ediyor, kaygı duyuyordu. Billy ağır ağır konuştu:

— Doğru olur mu? Yarın bütün gün çok yüklüyüm. Bayanlar için de durum aynı, sanırım.

Şarkıları falsolu söylemesinin ne önemi vardı? Saxonne'un sürekli düşlerinde yaşattığı, karşılaşmayı umduğu bir erkek tipiydi ya yeterdi. Genç kız şimdi yirmiiki yaşındaydı. İlk evlenme önerisini onaltı yaşındayken almıştı. Son olarak da geçen ay çamaşırhanenin ustabaşısı evlenme önermişti. İyi bir insan, efendi adamdı. Yalnız, olgunluk çağına varmıştı. Oysa, yanında oturan genç de iyi, efendi bir çocuktu, ama üstelik hem güçlü, hem de gençti. Kendisi de çok gençti daha, o yüzden erkeğinin de genç olmasını isterdi elbet. Ustabaşı ile evlenirse ütü işinden kurtulurdu, ama yaşantısında sıcaklık kalmazdı. Yanındaki erkek ise... Farkında olmaksızın Billy'nin elini sıkmak üzere olduğunu anladı.

— Hayır, Bert, üstümüze varma, dedi Mary. Billy haklı. Uyumamız gerek. Yarın kola günü sabahtan akşama dek ayaküstü çalışacağız.

Saxonne yaşça Billy'den büyük olduğunu düşünerek kaygı ile ürperdi. Kaçamak gözlerle Billy'nin yüzünün parlak tenine baktı. Ondaki o gençlik havası, pek beğendiği o çocuksu iyi huylar, şimdi üzüntü veriyordu kendisine. Elbetteki çok daha küçük bir kızla evlenecekti. Kaç yaşındaydı acaba? Kendisinden çok küçük olmasına olanak var mıydı?

Saxonne, Billy'yi erişilmez olarak gördükçe, bu güçlü ve tatlı delikanlının çekiciliği de artıyordu gözünde. O günün olaylarla yüklü anlarını yeni baştan yaşıyordu. Hiç bir uyumsuzluk, hiç bir aykırı davranış çarpmamıştı gözüne: Boyuna Mary'yi ve kendisini kollamış, korumuştu. Ya bütün gün birlikte dansetmek için karnesini yırtması! Hiç kuşkusuz kendisinden hoşlanmış olmalıydı, yoksa böyle bir şey yapmazdı.

Saxonne, onun avucunda duran elini hafifçe kımıldattı, sert nasırlarını duyumsadı. Çok hoşlandı bu dokunuştan. Billy de kendi elini kımıldattı. Saxonne kaygıyla bekledi. Öbür erkekler gibi davranmasını istemiyordu. Parmaklarını hafifçe oynattığı için cesaret alarak kolunu beline dolamasından korkuyordu. Böyle bir kendini bilmezlik gösterirse tiksinirdi belki ondan. Ama Billy böyle bir şey yapmadı, ve

büsbütün gönlünü çeldi genç kızın. İnce bir insandı. Ne Bert gibi kuş beyinli, ne de çoğu erkekler gibi kabaydı. Saxonne'un belirli bir görgüsü, bilgisi vardı. Her zaman hoş bir şey olmamıştı bu görgü. Şövalye ruhlu demenin ne anlama geldiğini bilmezdi gerçi, ama içgüdüsünde bu az bulunur erdemin özlemini çekmişti hep.

Billy boksördü de üstelik! Saxonne'un aklına düştükçe soluğu kesiliyordu. Oysa bu meslek hakkındaki peşin yargılarına hiç uymuyordu tipi. Ama işte şu vardı ki profesyonel boksör değildi. Bunu yadsımıştı. Bir gün kendisine sormaya karar verdi... Eğer bir daha dansa eğlentiye çağırırsa. Ama mutlaka çağırırdı. Bir erkek genç bir kızla bütün bir gün dans ettiyse eğer, onu kolay kolay bırakmaz hemen. Nerdeyse onun gerçekten profesyonel boksör olmasını dileyecekti. Bu düşünce onu allak bullak ediyor, derin ve biraz hastalıklı, bir tad veriyordu. Boksörler öyle korkunç, öyle gizemli insanlardı ki! Sıradan kimselerle hiç bir ortak yönleri olmadığı için, doğramacı gibi, çamaşırcı gibi basit işçilerden ayrı oldukları için, yaşantının romansı kesitini ve gücü simgeler. Onlar patronlara çalışmazlardı. Kendi güçlerini ortaya koyup, koskoca dünyaya karşı gösterişli ve güzel bir mücadeleye girişirler ve sıkı ellerden parlak bir yaşantıya elveren bir geçim koparıp alırlardı. Bazı boksörlerde otomobil bile vardı. Bir antrenör ve uşak topluluğunu peşlerine takıp da çıkarlardı turneye. Billy belki de alçakgönüllülük etmek için söylemişti dövüşmediğini. Evet ama, avuçlarındaki nasırlar da doğruluyordu sözlerini.

VI

Kapısının önünde ayrıldılar birbirlerinden. Billy'nin ikircikli durumu Saxonne'un pek hoşuna gitti. Bu iş tamam, kafesledik diye düşünen gençlerden değildi Billy. Bir an duraksadılar. Saxonne eve girmek istiyormuş gibi yaptı. Aslında, gizli bir kaygı ile bekliyordu duymak istediği sözleri

Billy elini tuttu.

Sizi ne zaman görebileceğim yeniden? diye sordu.

Saxonne, yeniden buluşmalarına razı olduğunu gösterir biçimde güldü.

Billy sözlerini sürdürdü:

– Oakland'ın doğu yakasında otururum. Ahırların nerede bulunduğunu bilirsiniz. Bizim taşıma işlerinin çoğu o

yörelerde yapılır. Bu nedenle, pek gelmem buralara. Ama, bakın...

Kızın elini sıktı.

— ...Bir daha dans edelim birlikte. Size bir önerim var. Çarşamba günü Orindore kulübünün dans günü... Eğer başka birisine sözlü değilseniz.

— Hayır, dedi Saxonne.

— Öyleyse çarşambaya. Saat kaçta geleyim sizi almaya?

Bütün ayrıntıları kararlaştırdılar. Billy arada sırada onun başkalarıyla da dansetmesine izin vermeye yanaştı, bir daha iyi geceler diledi. Sonra, elini daha sıkı tutup kızı kendine doğru çekti. Saxonne hafif bir direnme gösterdi. Ama dürüst davrandı. Böyle alışılmıştı. Bir yanlış anlaşılma olmaması için buna izin vermemesi gerektiğini biliyordu Ne var ki, hiç bir erkekle öpüşmeyi böylesine istemiş değildi yaşamında. Yüzünü ona doğru kaldırdı, bıraktı öpsün. Ve anladı bunun her türlü ard düşünceden arınmış, temiz bir öpücük olduğunu. Billy gibi kaba ve tatlı, beceriksizce kondurulan, bir genç kıza yakışır bir öpücük. Bir kızla ayrılış sanatında uzun görgü ve bilgisi olmadığı besbelliydi. Saxonne şöyle düşündü: Alttarafı bütün erkekler hayvan gibi olmazlar ya!

— İyi geceler! diye mırıldandı.

Kapı gıcırdadı açılırken. Saxonne evin çevresini dolaşan dar bahçe yolundan hızlı adımlarla ilerledi. Billy yavaşça:

— Çarşambaya! diye seslendi.

— Çarşambaya.

İki ev arasında uzanan bahçe yolunun gölgesinde durup çimento ile kaplı kaldırımın üzerinde ses çıkaran adımlarını dinledi beğeni ile. Billy'nin ayak sesleri tümüyle duyulmaz olduktan sonra yavaşça arka merdiveni tırmandı mutfaktan geçip odasına gitti. Sarah'ın uyumuş olması yüreğine su serpti.

Havagazı lambasını yaktı. Küçük kadife şapkasını çıkarırken, dudakları tattığı öpücükten hâlâ çırpınıyordu Oysa bu öpüşme hiç bir anlam taşımazdı. Basbayağı bir alışkanlıktı. Bütün gençler yapardı bunu. Ama hiç birinin ayrılık öpücüğü onu hiç bir zaman böylesine coşkudan titretmiş değildi. Billy'nin öpüşü ise, hâlâ titreşimler yapıyordu dudaklarında da, beyninde de. Nedeni acaba? Birden aynaya baktı. Gözleri mutluluktan parlıyordu. Yanakları pembe

pembe olmuştu. Pek sevimli bir görüntüsü vardı aynada. Beğeni ve hayranlıkla gülümsedi. Çift sıra beyaz ve biçimli dişler ortaya çıktı. Bu yüz niye Billy'nin hoşuna gitmeyecekmiş ki? diye sordu içinden. Hoşuna gitmiş olmalıydı. Başka erkeklerin de hoşuna gidiyordu. Genç kızlar bile onu çekici bulurlardı. Charley Long da beğeniyor olmalıydı ki ona asılmaktan geri kalmıyordu.

Charley'nin aynanın çerçevesine tutturulmuş resmine baktı, ürperdi, küçümsemeyle dudak büktü. Adamın gözlerinden vahşilik ve kabalık akıyordu. Hayvan gibi adamdı Bir yıldır gözdağı veriyordu. Öteki gençler onun yüzünden korkuyorlardı genç kızla birlikte çıkmaya. Charley onları uzaklaştırıyordu. Saxonne'a karşı gösterdiği yakınlık kölelik gibi bir şeydi. Çamaşırhanenin genç bir saymanı vardı işçi değil, beyaz elleri ve tatlı sesi olan bir efendiydi. Tiyatroya götürmek üzere Saxonne'u almaya geldiği için Charley onu sokağın köşesinde pataklamıştı. Saxonne'un elinden bir şey gelmiyordu. Çocuğun başını derde sokmamak için bütün çağrılarını geri çevirmişti.

Şimdi, çarşamba akşamı, Billy ile buluşacaktı Cıngar çıkacağını, ama Billy'nin kendisini koruyacağını düşünün yüreği tıp tıp etti. Charley Billy'yi pataklamayı bir denese de görsek! diye geçiriyordu içinden.

Resmi kaptı, yüzüstü konsolun üzerine fırlattı. Resim eskimiş, rengi atmış dört köşe bir meşin zarfın yanına düştü. Genç kız kutsal bir eşyaya karşı saygısızlık yaptığı duygusuna kapıldı, tıksindiği resmi kaldırıp odanın öbür köşesine attı, meşin zarfı açtı, Daguerre yöntemiyle çekilmiş eski bir fotoğrafı seyre daldı. Fotoğrafta küçücük, yıpranmış bir kadın görülüyordu. Gözleri gri, bakışı durgundu. Ağzı umutla gülümsüyordu. Fotoğrafın karşı kıyısında, kadife astarın üzerinde, altın yaldızlı harflerle şu sunu yazılıydı: **Daisy'den Carlton'a**. Saygıyla okudu bu adları: Birisi, hiç görmediği babasını, öbürü de çok az tanıdığı anasını anımsatıyordu. Bununla birlikte, anasının akıllı ve hüzünlü gözlerini hiç unutmamıştı.

Hiç bir mezheple ilişkisi olmamasına karşın, Saxonne'un dindar bir görüşü vardı. Ama Tanrı konusundaki düşünceleri belirsiz ve bulanıktı. İçinden çıkamadığını kendisi de onayladı. Tanrının ne olduğunu canlandıramazdı gözünde. Oysa bu eski fotoğraf somut bir görüntü sağlardı. O fotoğrafa baka baka çok şey anlamıştı, ve daha anlayacağı çok şey var gibi gelirdi. Kiliseye gitmezdi. Tapınağı da,

sunağı da, oydu. Üzüntülü olduğu, ne edeceğini şaşırdığı, yalnızlık duyduğu zamanlarda, o fotoğrafa başvururdu bir yol aramak, yatışmak, avunmak için. Tanıdığı genç kızlardan kendini ayrı gördüğü noktalar oldu mu, orada arardı kendi gerçeğini, o portrede kendini tanımaya uğraşırdı. Annesi de başka kadınlar gibi olmamıştı. Tanrı başkaları için neyse, o da Saxonne için aynı şeydi. Annesinin karşısında bulunduğu zaman, içten olmaya, hiç kimseye acının hiç bir çeşidini tattırmamaya söz verirdi kendi kendine. Şu da var ki, annesini gerçekte nice az tanıdığının, onun hakkında edindiği izlenimde varsayımın ne denli büyük payı olduğunun hiç ayrımına varmazdı. Bu anne destanını, yaratıncaya dek uzun yıllar geçmişti.

Acaba bir mit değil miydi aslında? Oh! hayır, olamazdı. Dolabın alt çekmecesini çekti, içinden eski püskü bir cüzdan çıkardı. Hafif bir eski zaman kokusu taşıyan aşınmış, sararmış, el yazmalı kâğıtlar döküldü. Yarım yüzyıl önceki modaya uygun nazik, süslü, ince bir yazıydı. Saxonne bir dörtlüğü yüksek sesle okudu:

İlham perisi ezgiler düzmüş
Eolia harpından çıkarıp size
Tatlı yankıları kaybolup gider
California göklerinde.

Acaba nemene şeydir bu Eolia harpı dediği? diye kim bilir kaçıncı kez sordu kendi kendine. Bilmiyordu, anlamıyordu anlamasına ya, belli belirsiz anımsadığı o tapınılası kadından üstün bir güzellik fışkırdığını da bilmiyor değildi. Bir süre öylece durup daldı. Sonra ikinci bir tomar açtı. Bu tomar C.B.'ye, yani Carlton Brown'a sunulmuştu. Bunun, anası tarafından yazılmış bir aşk şiiri olduğunu bilirdi Saxonne. İlk dizeler üzerinde durdu:

Kenti bırakıp uzaklara kaçtım
Sırt çevirdim kalabalıklara
Yaşayan korunun içlerine daldım
Orada filizler uzanır
Kibirli Alfrodit'in çıplak göğsüne
Bakkhos'un başına taç olur
Asmalar sarmaşıklar
Pandora ve Psykhe çıplaklığını sergiler
Mermerin sessizliğinde.

Bu dizeler de onun anlayabileceği şeyler değildi. Ama sözcüklerdeki uyumu anlıyordu. Bakkhos, Pandora, Psykhe! Herhalde büyülü sözcükler olsa gerekti. Ne yazık ki annesi bu büyünün gizlerini kendisiyle birlikte mezara götürmüştü. Anlamıyordu bu tuhaf sözcükleri, ama kim bilir ne anlamlar taşıyordu; şaşılacak bir kadın olan annesi bunların ne demek olduğunu bilirdi elbet. Saxonne üç adı heceledi, ama onları dile getirmeyi göze alamadı. Kafasında onlara yüce, derin, anlatımı olanaksız anlamlar veriyordu. Sevgili annesinin rahatça dolaşabildiği başka bir dünyanın yıldızlı, parlak eşiğinde sürçüp duruyordu kafası. Son dizeleri güzel okumaya çalışarak bir çok kez okudu. Acılı, kaygılı hayaletlerin dolaşıp durduğu ve kendisinin de yaşadığı bu dünyayı saran ışıl ışıl bir havayı simgeliyordu onlar. Kulağa hoş gelen bu gizemli satırlar arasında iletken bir tel vardı. O teli bir yakalayabilse, her şey açıklığa kavuşacaktı, inanıyordu buna. O zaman Sarah'nın keskin dilini de, ağabeylinin çektiklerini de, Charles Long'un sarkıntılıklarını da, saymanın pataklanmasındaki haksızlığı da, ütü tahtasının başında geçen bitmez tükenmez çalışma günlerini, aylarını, yıllarını da, her şeyi, her şeyi anlayacaktı.

Kesinlikle içinden çıkamayacağını anladığı bir dörtlüğü atlayıp okumasını sürdürdü:

Bir altın ürperti
Hareler çizer kış bahçesinde
Alaca karanlığı bir opal ok deler
Su perisinin mermer göğsünü
Kızıla boyar batan güneş
Havuzun serpintisi bir mavi inci kondurur
Tanrıçanın boynuna
Bu incide ay doğar.

Saxonne iç geçirdi:

— Ne güzel! güzel işte, o kadar!

Şiirin uzunluğu ve anlaşılmazlığı yıldırdı onu, el yazmasını yeniden tomar yapıp yerine koydu. Sonra yine daldırdı elini çekmecenin içine, ölünün anmalıkları arasında bir ipucu aradı.

Bu kez, krepon kâğıda sarılı, kurdeleyle bağlı küçük bir paket çıktı. Kilisede âyin yapan bir rahip tavrı ile çözdü paketi. İçinde kırmızı satenden, balinalı, küçücük bir korse vardı. Bu model çok eskiydi Californla'lı İspanyollarca elle

yapılmış olsa gerekti. Balinalar gerçek balinaydı, uçlarında hâlâ deri ve içyağı kalmıştı; doğrudan doğruya balina avcı gemilerinden değiş - tokuş yolu ile alınmıştı. Siyah kurdeleleri, siyah kadife bağları, kıyısındaki danteleleri annesi kendi eliyle dikmişti.

Saxonne korseye baka baka düşlere daldı. Karmakarışık düşünceler saldırdı kafasına. Hayranlık duyuyordu bu küçücük giyim eşyasına karşı. Tıpkı insanların kendi yarattıkları tanrılara taptıkları gibi. Şu farkla ki, tanrıların yeryüzünde yaşamaları şu korseciğin varlığı gibi gerçek değildi.

Korse altmış santimetre idi. Birçok sefer ölçmüştü de ondan bilirdi. Kalktı, korseyi beline sardı. Hemen hemen uyuyordu bedenine. Giysilerini çıkardıktan sonra takarsa daha iyi uyacaktı besbelli. Anasına da uyardı elbette. Bu eski zaman kalıntısını görünce geçmişin gerçek olduğunu elle tutarcasına anlardı. Annesine benzerdi, hemen hemen ölçüleri aynıydı. Yürekliliği, başladığı bir işi sonuna dek götürmekte gösterdiği inat, başkalarında hayranlık uyandıran bütün erdemler annesinden geliyordu. Zamanında o da çevresindekileri şaşırtmış olsa gerekti. Küçücük, nazık bir kadın olan annesi, o sağlam yapılı kalabalık öncü kolon ailesinin en genci, en minikleri, hepsini yönetmiş, yetiştirmişti. Aklı, sağduyusu ile, kendisinden oniki yaş büyük olan kardeşlerine söz geçirmişti çoğu zaman. Günün birinde küçücük ayaklarıyla yere basmış, Colusa'nın bataklık ovalarını bırakıp sağlam iklimli Ventura dağlarına yerleşmeye karar vermişti. Yaşlı Kızılderiliye sözünü geçirmiş, tüm ailesine kafa tutmuş, Vila'nın istediği adamla evlenmesi gerektiğini herkese onaylatmıştı. Geleneksel kurallara da karşı çıkmış, Laura'nın uyuşuk, kötü huylu kocasından boşanmasını istemişti. Ama anlayışsızlık ve insanların zavallılığı yüzünden dağılmaya yüz tutunca, ailenin kollarını da yeniden o getirmişti biraraya.

Saxonne annesini barış isteyen, ama savaşmasını da bilen bir kimse olarak görüyordu. Bütün eski öyküler geçti gözleri önünden. Olayların ayrıntıları, birçok kez görmüşçesine netti kafasında. Oysa bu olayları hiç görmüş değildi kendisi. Ayrıntılar, kendi düş gücünün ürünleriydi. Gerçekten, ne öküzü bilirdi, ne yaşlı Kızılderiliyi; hele «göçmen arabası»nı hiç görmemişti yaşamı boyunca. Yine de toprak peşinde koşan sonu gelmez Anglosakson lar topluluğunun doğudan batıya tüm ülkeyi geçtiğini on bin atın

nallarından kalkan toz bulutları arasından izledi. Benliğinin bir parçasıydı bu sahne. Çünkü bu gelenekle büyümüştü, bu gerçeğin içinde, onu baştan-sona yaşamış olanların ağzından dinlemişti olup bitenleri. Açık seçik gördü arabaların oluşturduğu uzun kervanı, önden yürüyen bir deri bir kemik adamları, böğüren öküzleri ve onları dürtüp duran gençleri. Gücü tükenmiş hayvanlar üvendireyi yiyince kalkıyor, ama biraz gittikten sonra ölü gibi yeniden yere yığılıp kalıyordu.

Annesi de oradaydı işte, bu topluluğun ortasında. ince, narın, ama zaptedilmez ve inatçı. Sekiz yaşındaydı o zaman; göç sona ererken dokuzunda olacaktı. Kişiliği oluşuyordu bu zor koşullar altında. Toprağın üzerinde bir yeri elde etmekte, tuttuğunu koparmakta daha o zamandan kararlıydı

Saxonne Punch'u da gördü, sert tüylü, tatlı bakışlı küçük av köpeği Punch'u. Uzun süre boyunca yakınmadan, yiğitçe yürümüştü kervanın yanından. Sonunda topallamaya başlamıştı ve o zaman herkes yüz çevirmişti ondan. Daisy Punch'u arabalardan birinin içinde saklamıştı. Ama yaşlı Kızılderili hayvanı ortaya çıkarmış ve kızmıştı arabayı çeken güçsüz öküzlere yük olduğu için. Ensesinin derisinden tutup kaldırmıştı Punch'u; Daisy ise tüfeğin namlusuyla küçük köpeğin arasına atılmıştı. Bir süre sonra, Daisy'cik, bitmek tükenmez yürüyüş günlerinin cehennemi sıcağı içinde güçlükle yürür, toz-toprakta sendeleyip dururken, hasta köpeği bir bebek gibi kolları arasında taşıyordu.

Bütün bu sahneler bir daha geçit yaptı gözleri önünden. Ama Saxonne hepsinden daha canlı olarak gördü Little Meadow çarpışmasını: Daisy de savaş alanındaydı. O gün bayrammış gibi tepeden tırnağa beyazlar giymiş beline kurdelelerden bir kuşak bağlamış, saçlarını da kurdeleler ve bir tarakla tutturmuştu. Minik elleriyle su dolu kovalar tasıyıp duruyordu. Arabaların çepeçevre sınırladığı toprak alanda güneşin altında gidip geliyor, yakıcı ışınlar ve Kızılderililerin kurşunları arasından yüz metre uzaktaki su deliğinden kovaları doldurup yaralılara getiriyordu, arabaların içerisinde acıdan bağıran, soğuk pınarlar sayıklayan yaralılara.

Saxonne kırmızı satenden küçük korseyi sevgiyle öptü sonra hemen sarıp kaldırdı. Gözleri buğulanmıştı. Gizemli bir tanrıça, yaşantısı şaşırtıcı bir bilmece olan annesini o küçücük tapınağa kapatıp yatmaya gitti.

Ama yattıktan sonra, çocukluk belleğinin saptadığı birkaç sahne canlandı kapalı gözleri önünde. Hepsi de annesiyle ilgiliydi. Uykuya geçmek için her akşam böyle yapardı. Uykusu gelinceye dek annesinin görünümünü gözlerine hapseder ve bu görüntüyle birlikte dalardı ölüm gibi kapkara uykunun karanlığına.

Ama ne var ki bu bildiği anne, vadilerde göçmen topluluklarıyle ilerleyen Daisy değildi; sararmış fotoğraftaki kadın da değildi. İkisi de, daha Saxonne onları anımsayacak çağa varmadan yaşamışlardı. Hayır, her gece gördüğü annesi daha yaşlı bir kadındı; uykusuzluktan çökmüş, çektiği acıdan yıkılmış, solgun yüzlü, ince bir yaratık. Hem tatlı, hem kararlı ama. Yaşamaya kararlıydı da ondan yaşardı. Yoksa uykusuzluktan ölmesi işten bile değildi. Çıldırmaktan korkar, bu korkuya karşı sürekli savaş verir ve her şeye karşın uyuyamazdı. Dünyanın bütün doktorları bir araya gelseler ona göz yumduramazlardı. Durup dinlenmeden döner dolaşırdı evin içinde, eski döşeğinden eski koltuğuna gider gelirdi bıkıp usanmadan, acılı uzun günler ve haftalar boyunca. Boyuna gülümserdi. Hoş! Buna gülümseme denemezdi ya! Acılı insanların sırıtışıydı bu. Keskin, gri gözleri günden güne büyümekte, anlamsız bir görünüş almaktaydı. Ama hiç yakınmazdı.

O akşam Saxonne kolay dalamadı uykuya. Anneciği düşlerine giriyordu. O girmediği zaman da Billy'nin yüzü beliriyordu güzel derin gözleriyle. Uyku dalgalar gibi kabarıp onu yutacağı zaman aynı soruyu bir daha sordu kendi kendine: **Acaba bu adam mı kısmetim?**

VII

Ütü işi aynı hızla sürüp gidiyordu çamaşırhanede. Ama o üç gün bitmek bilmedi Saxonne için. Çalışırken bir şarkı mırıldanıyor, ütüsü sanki uçuyordu süslü kadın çamaşırları üzerinde. Mary hayran oluyordu:

— Bunca hızlı nasıl çalışabiliyorsun, aklım ermiyor. Bu hızla onüç ondört dolar çıkarırsın bu hafta.

Saxonne gülüyor, ütüden yükselen buharda altın harflerle «çarşamba» sözcüğünün belirdiğini görüyordu hep.

Mary:

— Nasıl buluyorsun Billy'yi? diye sordu.

Saxonne açık yürekliliikle cevap verdi:

— Hoşuma gidiyor.

— Iyi öyleyse. Ama çok ileri bak.

Saxonne neşeyle:

— Canım istediğince ileri giderim, diye karşılık verdi.

Mary arkadaşını uyardı:

— Çok yüz vermezsen iyi edersin. Sonra dert açarsın başına. Evlenecek tip değil o. Kızlardan çoğu anlamıştır bunu. Ama buna karşın asılıyorlar.

— Ben asılmam. Ne ona, ne de başka bir erkeğe.

— Benden sana söylemesi. Bir kadın, konuştuğu adamın ne biçim şey olduğunu bilmeli.

Saxonne durulmuştu. Kekeledi:

— Yoksa... Şey mi?

Ne demek istediği durumundan belli oldu.

— Yok canım! Gerçi onu bundan alıkoyacak hiç bir neden yok ya... Çok dürüst ve namusludur. Ama kuyruğunu kaptırmaz kadınlara. Danseder, peşinde dolaşır, hoş zaman geçirir, ama çok ileri gitmez. Birçok kız var ki boşuna düşlere kaptırmış, sonra da ortada kalmışlardır. Şu sırada bir düzine kızın ona abayı yaktığına bahse girerim. O ise hiç kimseye kaptırmıyor paçayı. Lily Sanderson adında bir kız vardı, tanırsın canım, hani geçen yaz Shellmound'da Slavların pikniğine gelmişti, ha, boylu boslu oldukça sevimli sarışın bir kız, Butch Willows'la birlikteydi, o işte.

— Evet, bildim dedi Saxonne. Ne olmuş?

— Hep Butch Willows'la gezermiş. Ama iyi dansettiği için Billy onunla çok dansetmeye başlamış. Butch gözünü budaktan hiç sakınmayan bir tip. Herkesin önünde Billy'nin yolunu kesmiş, karşısına dikilip hesap sormuş. Billy hantal ve uyuşuk görünüşüyle dinlemiş. Butch kızıştıkça kızışmış. Herkes kavga çıkacak diye beklerken bir de bakmışlar, Billy şöyle diyor Butch'a: —«Hepsi bu mu?» Butch da cevap vermiş: «Evet, bu. Söyleyeceğimi söyledim. Şimdi ne yapacaksınız bakalım?» Billy de demiş ki... Asla bilemezsin ne dediğini... Onca kişinin önünde, kana susamış Butch'ın gözlerine bakarak, hiç bir şey olmamış gibi, öyle, demişti ki: «Doğrusu, hiç bir şey yapmayacağım, Butch» demiş. Butch öylesine afallamış ki, parmağının ucuyla dokunsan yere yuvarlanacak duruma gelmiş. «Bir daha onunla dansetmeyeceksiniz, tamam mı?» diye sormuş. Billy de uslu uslu: «Tamam,» demiş. «Eğer böylesi daha iyi olacaksa sizce.» Butch'ın posta koymasına ses çıkarmayan başka birisi olsaydı, herkes tarafından aşağılanırdı. Ama Billy'ye geldi mi iş değişir. Ünlü bir boksör olduğundan o böyle

bir davranışta bulunabilir ve hiç kimse Butch'dan korktuğunu, gerilediğini, yelkenleri suya indirdiğini düşünmez. Bu davranışının nedeni şuydu: Lily Sanderson'a metelik vermiyordu, işte hepsi bu. Oysa Lily'nin onu çılgınca sevdiğini herkes görüyordu.

Bu öykü oldukça kaygılandırdı Saxonne'u. Her kadında olduğu gibi onda da onur duygusu vardı, ama kendini beğenmiş düşlere kapılacak kadar da kör değildi. Billy kendisiyle dansetmekten mutlu olmuştu. Ama bu iş acaba burada bitecek miydi? Eğer Charley Long onu korkutmaya çalışırsa, Lily Sanderson'dan el çektiği gibi kendisini de ortada bırakır mıydı? Evlenmek istemezmiş, ama isteseydi çok kolay evlenebilirdi. — Saxonne çok iyi bilirdi bunu. Kızlar peşinden koşuyormuş: Bunda ne vardı ki şaşılacak? Erkekleri nasıl zaptediyorsa kadınları da zaptedebilirdi. Erkekler de seviyorlardı onu. Bert Wanhope bayılıyordu ona. Saxonne, Weasal Park'te özür dilemek için masalarına gelen andavallıyı, Billy'yi tanıyınca onunla dövüşmek niyetinden hemen cayan İrlandalıyı anımsıyordu.

Çok şımartılmış bir genç olması kafasını kurcaladı, ama her seferinde geri itti bu düşünceyi. Onun hakkında bu gibi kötü düşünceler beslediği için kendini kınıyordu. Mert bir delikanlıydı. Ağırdı. Güçlü olmasına karşın, gücünü kötüye kullanmaz, başkalarını çiğnemek istemezdi. Saxonne, Lily Sanderson olayını evirip çevirip derinlemesine incelemekten bıkıp usanmıyordu. Billy o kıza heveslı olmadığından, onunla sevgilisi arasından hemen çekilivermişti. İşte Bert bunu yapamazdı. Düpedüz kötülük olsun, karşısındakinin canını sıksın diye askıntı olurdu. Kavga çıkardı, kin beslenirdi, Butch düşman kesilirdi, ve bütün bunlar Lily'ye hiç bir şey kazandırmazdı. Oysa Billy, yapması gereken en doğru şeyi yapmıştı. Kılını kıpırdatmadan, kendi isteğiyle geri çekilmiş, kimseye zararı dokunmamıştı. Bunları düşündükçe Saxonne gitgide daha çok hayranlık duyuyordu ona, ve onu daha erişilmiş buluyordu.

Bir çift yeni ipek çorap satınaldı. Kaç haftadır eli varmıyordu yeni çorap için para harcamaya. Salı gecesi geç saatlere dek oturup kendisine yeni bir gömlek dikti. Bu yüzden de, çok gaz harcadığı için, Sarah'dan papara yedi.

Çarşamba akşamı, Orlndore dans salonunda, katıksız bir tad alamadı. Kızların Billy'nin çevresinde pervane gibi dolaştıklarını görünce keyfi kaçtı. Ayıptı bu yaptıkları. Billy'nin onlara tepeden bakması da zaman zaman kızdırı-

yordu Saxonne'u. Bununla birlikte, hiç bir başka erkeği incitmediğini de onaylamak zorundaydı. Oysa o kadınlar kendi onurunu kırıyorlardı. Bir, dansa çağırmaları eksikti Billy'yi. Bu yüz kızartıcı kovalamacanın hiç bir ayrıntısı gözünden kaçmıyordu. Oğlana çamsakızı gibi yapışıyor diye adı çıkacağına, başka erkeklerle de dansetmesi uygun düşerdi. Önceden epey dans sakladı kendine. Başka kadınlar Billy'yi nasıl istiyorlarsa başka erkekler de kendisini istiyebilirlerdi, bunu kanıtlayacaktı ona, ve kullanacağı en iyi yöntem de buydu.

Billy, onun ileri sürdüğü bütün gerekçeleri sabırla çürüterek, kendisine söz verdiği danslara iki dans daha ekledi. Saxonne sevinçten uçuyordu. Atelye işçilerinden iki genç ve gürbüz kızın kendisinden sözettiklerini işitince hem hoşlandı, hem kızdı. Kızlar şöyle diyorlardı:

— Bu şırfıntı hiç yakasını bırakmıyor oğlanın!.. İnsan hiç değilse yaşıtının peşinden koşar. Buysa, beşiktekileri ayartıyor!

Bu son sözleri işiten Saxonne öfkesinden kıpkırmızı kesildi. Kızlar bu sözleri Saxonne'un işittiğini bilmeksizin geçip gittiler.

Billy Saxonne'u evine götürdü, kapının önünde öptü, cuma akşamı Germania dans salonuna birlikte gidip dansetmek için söz aldı.

— Oraya gitmeye niyetim yoktu, dedi, ama eğer evet derseniz... Bert de gelecek.

Ertesi günü, iş arasında, Mary Bert'le Germania salonunda buluşmak üzere sözleştiğini söyledi.

— Sen de gidiyor musun? diye sordu.

Saxonne başıyla evet dedi.

— Billy Roberts'la mı?

Saxonne yeniden eğdi başını. Mary ütüsünü havada tutup uzun uzun, ilgiyle baktı arkadaşına.

— Peki ama, ya Charley Long da çıkagelse?

Saxonne omuzlarını silkti. Bir çeyrek saat sessiz, hızlı hızlı ütü yaptılar.

Mary şu sonuca vardı:

— İyi ya! Çıkagelirse gelir, karşısında da çatacak birisini bulur elbet. Ağzının payını almasını çok isterdim domuzun. Herşey Billy'nin niyetine bağlı... yani demek istediğim, sana karşı beslediği niyete.

Saxonne kızdı.

— Ben bir Lily Sanderson değilim, diye karşılık verdi.

Billy'ye hiç bir zaman beni yüzüstü bırakıp gitme fırsatını vermem.

— Ama Charley Long çıkagelirse, bu fırsatı bulmuş olur. İnan bana, Saxonne, Charley derli toplu biri değil. Baksana nasıl patakladı Bay Moody'yi. Küçücük, sessiz bir adamdı oysa, sinek bile öldürmezdi. Ama Charley karşısında Bill Roberts'sı bulunca durum bambaşka olacak elbet.

O akşam Charley Long çamaşırhanenin kapısında Saxonne'u bekliyordu. Onu karşılayıp yanıbaşından yürümeye başlayınca, genç kızın yüreği çoktandır olduğu gibi yine tasa ve korkuyla hopladı, benzi attı. Adamın dev gibi iriliği, kendisine güvenli ve egemen gözleri, kalın parmaklı kocaman, kıllı demirci elleri, her şeyi ürkütüyordu onu. Görünüşü hiç hoş değildi. İnce bir duyarlılığı olan Saxonne için tiksindirici bir tipti. Olumsuz yönde etkileyen yanı korkunç gücü değil, bu gücün niteliği ve kötüye kullanılmasıydı. Uysal huylu Bay Mody'ye karşı hoyratça davranışı Saxonne'u yerin dibine geçirmişti. O olayı anımsadıkça hep ürperirdi. Oysa Billy'nin Weasel Park'te aynı ilkel ve hemen hemen hayvansal biçimde dövüşmesi onda çarpıcı bir etki yapmamıştı. İkisi arasında bir ayrım bulunduğunu görüyordu, ama çözümleyemiyordu. Anladığı şuydu ki, bu herifin eli de, kafası da hayvanlara yaraşan bir kabalıkla işliyordu.

— Yüzünüz solgun ve kırışık gözüküyor, diyordu. Niçin bırakmıyorsunuz o işi? Nasılsa sonu oraya varacak. Beni ekemezsiniz, güzelim.

Saxonne:

— Ama ekmek isterdim, diye cevap verdi.

Kaba bir gülüşle karşıladı bu sözleri.

— Boşuna üzmeyin kendinizi, Saxonne. Bayan Long adını taşımak için biçilmiş kaftansınız, ve mutlaka Bayan Long olacaksınız er geç.

— Geleceğin ne olacağı hakkında sizin gibi kesin bilgim olmasını çok isterdim.

Bu sözdeki alay öyle inceydi ki, Charley anlamadı, kendinden hoşnut bir gülümsemeyle karşılık verdi:

— Şuna güvenebilirsiniz ki ben yanılmam, inanın sözüme. Bir şeyin peşinden koşarsam onu mutlaka yakalarım. Ve birisi araya girmeye kalkışırsa duman olur. Anlatabiliyor muyum? Ben tam size koca olacak adamım, işte bu. Öyleyse, kararınızı verseniz de çamaşırhanede çalışacağınıza benimle evlenip ev işiyle uğraşsanız daha iyi ederdiniz. Kısmetinizi tepmeyin. Ev işi çok bir şey de-

ğil: İyi kazanıyorum, hiç bir derdiniz olmaz. Bakın, paydos olunca hemen yıkanıp buraya koştum. Unutmayasınız diye bir daha söylüyorum bunları. Daha yemek bile yemedim. Bu da gösterir ki çok düşünüyorum sizi.

Saxonne, yakasını kurtarmak için harcadığı çabanın boşuna olduğunu anlamasına karşın şu uyarıda bulundu:

— Öyleyse gidin yemeğinizi yiyin, daha iyi edersiniz.

Verdiği cevabı yarım yamalak duydu. O devin yanında kendini çok küçük, çok güçsüz ve çok yorgun buluyordu. Bu adam hep peşinde mi dolaşacaktı böyle? Derin bir kaygı duydu bu sorudan. Yaşamının kalan bölümü demircinin hantal gölgesinde ezilen tatsız bir serüven olarak göründü gözüne.

Adam sıkıştırıyordu:

— Hadi yavrum, he deyin de atın ilk adımı. İşte size güzel bir yaz. Tam evlenme mevsimi.

— Ama ben sizinle evlenmek istemiyorum ki! Bin kez söyledim bunu size.

— Canım unutun söylediğinizi! Çıkarın o düşünceleri kafanızdan. Elbette evleneceksiniz benimle. Tamam, bu iş oldu. Yapılacak başka bir iş daha bar. Cuma akşamı sizinle birlikte araba vapuruna binip San Fransisco'ya gideceğiz. Nalbantlar güzel bir gece tertiplemişler.

— Ben gitmem, dedi Saxonne.

Demirci kesin bir güvenle:

— Elbet gideceksiniz! dedi. Son vapurla döneriz. Çok hoşunuza gidecek. İyi danseden birkaç kişinin yanına oturturum sizi. İnanın! Ben gönlü zengin adamımdır. Dansetmesini sevdiğinizi bilirim.

— Ama, bir daha söylüyorum, ben gitmeyeceğim.

Burnun üzerinde birleşen siyah gür kaşları altından kuşkulu bir bakış fırlattı genç kıza.

— Kim alıkoyuyor sizi?

— Başkasına sözlüyüm.

— Kimmiş o jigolo?

— Bu sizi ilgilendirmez, Charley Long. Randevum var, işte o kadar.

— Ama ben ilgilenirim. O salak saymanı unuttunuz mu? Başına geleni anımsamaya çalışın.

Saxonne kırgın bir sesle:

— Beni rahat bırakmanızı rica ederim, dedi. Bir kez olsun kibar davranamaz mısınız?

Demircinin gülüşü hoşa gidecek gibi değildi.

— Aramıza girebileceğini sanan aptal kimse, yanıldığını anlayacaktır, hem ben anlatacağım. Demek cuma akşamı, ha? Nerde buluşacaksınız?

— Söylemem.

Saxonne dudaklarını sıkıyordu. Susmakta kararlıydı. Yanakları öfkeden al al olmuştu.

— Hıh! Sanki ben bulamazmışım gibi! Germania'da elbet. Peki'yi, ben de orada olacağım, ve sizi evinize götüreceğim, anlaşıldı mı? O salağa söylersiniz, suratını dağıtmamı istemiyorsa tabanları yağlasın.

Kaba bir davranıştan onuru kırılan her kadın gibi Saxonne da yeni koruyucusunun adını sanını açıklamak hevesine kapıldı. Ama sonra korktu. Demircl tam olgun yaştaydı, oysa Billy genç bir adamdı daha, yahut da öyle gözüküyordu. Ellerinin kendisinde yarattığı izlenim aklına düştü, yanındaki adamın pençelerine bir göz atıverdi. Billy'nin ellerinden iki katı iri gözüküyordu. Parmaklarının üzerinde biten kıl kümeleri korkunç bir gücü olduğunu gösteriyordu. Hayır, Billy bu kocaman ayıyı yenemezdi. Bunun denemesini bile yapmamalıydı. Sonra cılız bir umut doğdu Saxonne'un içine. Usta boksörlerde gizemli, anlaşılması olanaksız bir yetenek bulunur. Bu yetenekle belki de Billy bu umacıyı dövmeyi ve kendisini onun sarkıntılığından kurtarmayı başarırdı. Bir daha baktı yanındakine, kuşku yeniden canlandı. Çünkü geniş omuzlarını, paltosunu geren kasları ve kumaşın altından şişen pazularını görmüştü.

— Birlikte gezdiğim kimselere dokunmaya yeltenirseniz, diye söze başladı.

Long sırıttı:

— Yeltenirsem, onlar için hiç hoş olmaz, elbette. Ve de başlarına gelecekleri haketmiş olurlar. Bir adamla sevgilisinin arasına giren her budala hırpalanmayı haketmiş demektir.

— Ama ben sizin sevgiliniz değilim ki. Bütün bu söylediklerinizi hiç bir şey değiştirmez.

— Tamam, böyle öfkelenin işte. Sizi böyle çok beğeniyorum. Kızgın ve kavgacı bir yapınız var. Bir erkeğe de bu biçim kadın yaraşır. Yoksa, öyle pısırık, cansız, geviş getiren tipler değil. Siz hiç değilse canlısınız.

Saxonne evinin önünde durdu, kapının tokmağını tuttu.

— Allahaısmarladık, ben gidiyorum, dedi.

Charley:

— Biraz sonra çıkın da Idora Park'ta bir gezinti yapalım, diye önerdi.

— Hayır, kendimi iyi bulmuyorum. Yemek yer yemez yatacağım.

— Hihi diye alay etti adam. Yarın akşam formunuzda olmak istiyorsunuz, öyle mi?

Saxonne'un sabrı tükendi, kapıyı açıp içeri girdi. Charley sözünü şöyle bağladı:

— Sizinle açık konuştum. Yarın akşam benimle birlikte gelmezseniz birisinin başına iş açılacak. Benden söylemesi.

Saxonne hınçla bağırdı:

— Olsa ki sizin başınıza iş açılır.

Demirci kaba bir kahkaha attı, başını geriye doğru eğdi, geniş göğsünü kabarttı, güçlü kollarını biraz kaldırdı. Saxonne bir sirkte görmüş olduğu iri bir maymunun hareketlerini anımsadı ve tiksindi heriften.

— Hadi bakalım, hoşça kal, dedi adam. Yarın akşam Germania dans salonunda görüşürüz.

— Oraya gideceğimi söylemedim ki ben size.

— İyi ama, başka yere gideceğimizi de söylemediniz Mutlaka ben orda olacağım ve evimize götüreceğim sizi. Dansların çoğunu bana ayırın. Hah şöyle!.. öfkeden köpürün... kızmak size çok yakışıyor.

VIII

Müzik susup vals bittiği zaman, Saxonne'la Billy dans salonunun giriş kapısının yakınında bulunuyorlardı. Saxonne elini hafifçe erkeğin koluna dayamıştı. Oturacak yer aramak için dolaşmaya başlamışlardı ki, yeni gelmiş olan Charley Long yollarını kesti. Öfke ve kinle çarpılmıştı suratı.

— Yal Demek sizsiniz bayanı tedirgin eden! dedi

Billy uysallıkla:

— Ben mi? diye sordu. Yanılmış olacaksınız, arkadaş. Ben hiç kimseyi tedirgin etmem.

— Çekin arabanızı, yoksa derinizi yüzerim.

Billy ağır ağır karşılık verdi:

— Böyle bir şey olmasını hiç istemem doğrusu. Gidelim Saxonne, burası tehlikeli bizim için.

Geçmek istedi, ama Long karşılarına dikildi, kükredi:

— Pek tazesiniz daha, delikanlı. Bozulmadan saklayabilmek için sizi tuzlamak gerek (*). Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?

— Hayır, anlamadım. Ne dediniz ki?

Demirci onu önemsemeden öteye döndü, Saxonne'a:

— Buraya gelin, siz, dedi. Dans programınızı gösterin bana.

Billy:

— Bununla dansetmek istiyor musunuz? diye sordu.

Saxonne başını sallayarak hayır dedi.

— Çok üzgünüm arkadaş, iş yok, dedi Billy ve uzaklaşmaya davrandı.

Ama demirci, üçüncü kez yolunu kesti.

— Kaldırın ayağınızı, dedi Billy, üstüme çıkıyorsunuz.

Long üzerine saldıracakmış gibi yaptı, yumruklarını sıktı, bir kolunu vurmak için gerdi, omuzlarını ve göğsünü ileriye doğru uzattı. Ama karşısındakinin kılı kıpırdamadı. Billy'nin ne kaslarında, ne de uysal ve gizemli gözlerinde hiç bir şey görülmüyordu. Gelmek üzere olan saldırıyı görmemişti sanki. Long için yepyeni bir durumdu bu. Kendini tutup yalancı pehlivan sesiyle bağırdı:

— Yoksa kim olduğumu bilmiyor musunuz?

Billy küçümser bir bakışla:

— Yo, biliyorum! diye cevap verdi. Yaman bir kavgacısınız. Çocuk arabalarına baskın yapmaktaki ustalığınızdan ötürü elmas kuşak ödülüne adaysınız. Bahse girerim ki onlardan hiç biri gözünüzü korkutamaz.

Çevrelerinde biriken gençlerden biri:

— Onu rahat bırak, Charley, dedi. Bu, boksör Billy Roberts'dir. Bilirsin koca Billy'yi:

— Jim Jeffries bile olsa vız gelir bana. İşlerime karışmaya hakkı yoktur.

Böyle dedi. Ama Saxonne bile gördü azgınlığının söndüğünü. Nedense Billy adı kavgacı erkekler üzerinde yatıştırıcı etki yapmaktaydı.

Billy Saxonne'a:

— Bunu tanıyor muydunuz? diye sordu.

Saxonne gözleriye evet dedi. Peşini bırakmayan demirciye karşı duyduğu tüm tiksintiyi haykırmaya da hazırdı. Billy Charley'e döndü:

— Bana bakın, aslan sporcu, benimle çatışmak için

(*) Ders vermek, cezalandırmak anlamında bir benzetme.

bahane aramanın yeri yok. Boyunuzun ölçüsünü bilirim. Kaldı ki, niçin dövüşecekmişiz? Bayanın da söz hakkı yok mu bu sorunda?

— Yok elbet. İkimizin arasında olan bir iş bu.

Billy başını ağır ağır salladı.

— Yanılıyorsunuz. Bence onun da seçme hakkı vardır.

Long, Saxonne'a bakıp homurdandı:

— İyi ya, yapın bakalım seçiminizi. Kiminle gitmek istiyorsunuz, onunla mı, benimle mi? Bitirelim bu işi.

Saxonne, cevap yerine, boştaki elini, Billy'nin koluna geçirdiği öbür elinin üzerine koydu. Billy:

— Sorun çözümlendi, dedi yalnızca. Long gözlerini açıp Saxonne'a baktı, sonra Billy'ye döndü.

— Ama yine de bunu sizinle aramızda çözümlemek isterdim, dedi dişleri arasından.

Oradan uzaklaşmaya davrandılar. Saxonne sarhoş gibi olmuştu. Lily Sanderson'un akıbetine uğramamıştı. Bu şaşılası çocuksu erkek iriyarı demirciyi yenmişti. Hem ona gözdağı bile vermeden. Ağır ve sakin konuşması yetmişti.

— Hep baskı yaptı bana, diye fısıldadı Saxonne Billy'ye. Beni yönetmeye çalıştı, bana yaklaşan bütün erkekleri hırpaladı. Bir daha hiç yüzünü görmek istemiyorum.

Billy hemen durdu. Oradan isteksizce ayrılmak üzere olan Long de durdu.

— Bir daha yüzünüzü görmek istemiyormuş, dedi. Öyle diyorsa, öyle olması gerekir. Onun canını sıktığınızı duyarsam, işiniz tamamdır. Anlaşıldı mı?

Demirci razı olduğunu gösteren bir homurtu çıkardı ağzından.

— Öyleyse her şey yolunda sanırım, unutmazsınız sözümü. Şimdi, çekilin yolumdan, yoksa çiğneyip geçerim.

Long boğuk küfürler mırıldanarak geri çekildi. Saxonne yürürken kendini düşde sanıyordu. Charley Long korkmuştu. Korkmuştu o ince tenli, mavi gözlü koca oğlandan. Saxonne kurtulmuştu o kıyıcıdan. Başka kimse denememişti onu kurtarmayı.

Sonra, Billy kendisini Lily Sanderson'dan çok seviyordu.

Saxonne iki kez Long'la ilişkilerinin ayrıntılarını Billy'ye anlatmaya girişti, ama her seferinde Billy engel oldu. İkincisinde, şöyle dedi:

— Olup bitenleri tasa ettiğim yok. Benimle birlikte değil misiniz şimdi? Önemli olan bu.

Saxonne dlretti. Kızıştı, coştu, anlattı. Bitirince, Billy elini okşadı.

— Her şey bitti, Saxonne. Kereste gibi adam, hepsi bu işte. Bir bakışta aldım herifin ölçüsünü. Bir daha tedirgin edemez sizi. Tanırım onun gibileri. İtin biri. Kavgacı mı! Ne kavgacısı? Bir sütçü arabasına bile saldıramaz o.

Saxonne sık sık soluyordu.

— Peki ama nasıl yapıyorsunuz bunu? Erkekler niye böylesine korkuyorlar sizden? Korkunç bir şey bu.

Billy sıkılganlıkla gülümsedi ve konuyu değiştirdi:

— Saxonne, dişlerinizi beğeniyorum. Öylesine beyaz, o denli düzenli ki. Ne iri, ne de bebeklerinki gibi çok küçük. Yani... Tam gerekli boyda. Hiç bir genç kızda böylesine güzel diş görmedim. Açıkça söylüyorum, size bakınca dişleriniz karnımı acıktırıyor. Tam yemek yenecek dişler.

Gece yarısında Billy ile Saxonne, dansetmeye doyamayan Bert'le Mary'den ayrıldılar. Billy eve erken dönmeyi önermişti Saxonne'a. Nedenini de şöyle açıkladı:

— Boks antrenmanında kendimi kollamanın yöntemini öğrendim. Formunu korumak isteyen, bütün gün çalıştıktan sonra bütün geceyi de dansetmeke geçirmez. İçki içmekte de aynı kural geçerlidir. Kendimi bir melek gibi göstermek hevesinde değilim, içkinin ne olduğunu çok iyi bilirim, gırtlağıma kadar içkiye dalmış adamım. Birayı da severim. Fıçıyla içebilirim. Ama canımın istediğince içmeye yanaşmam. Denedim bunu, ama iyi sonuç vermedi. Bugün aramıza girmek isteyen şu hantal herife bakın bir. Çattığı adamın kim olduğunu anlaması gerekirdi. Alttarafı itin biri, ama ağzına kadar da bira doluydu. Ben bunu ilk bakışta gördüm. Bu gibi işlerde üstünlük her zaman karşısındakinin çapını ölçmesini bilenindir. İnsan formunda olmalıdır, bütün sorun bu.

— Evet ama, öyle dev gibi adam ki! dedi Saxonne. Yumrukları sizinkinin en az iki katı daha iri.

— Bu hiçbir anlam taşımaz. Önemli olan, yumrukların ardında ne var? Bu! Eğer onu ilk vuruşta deviremeseydim, savunmaya geçer, soluğunu keser ve beklerdim. Birdenbire şişecekti. Anlatabiliyor muyum? Soluğu, yüreği, hiçbir şeyi dayanamayacaktı. İşte o zaman ona istediğimi yapacaktım. İşin ilginç yanı şu ki, kendisi de biliyordu böyle olacağını.

Bir anlık bir sessizlikten sonra:

— Tanıdığım ilk profesyonel boksörsünüz, dedi Saxonne.

Billy hemen şu cevabı verdi:

— Ben artık profesyonel değilim. Antrenmanda öğ diklerimden biri de şu: Boksu bir yana atmak gerek. Değmez. İpek gibi ince ve sağlam oluncaya dek, tümden ipek gibi oluncaya dek, çalışır durursun. Yüz yıl yaşayabilecek duruma gelirsin. Sonra ringe çıkar, yirmi raund kıyasıya dövüşürsün. Rakibin de senin kadar formunda. Yirminci raundun sonunda, ipeğe benzer tarafın kalmaz, buruşuk bir paçavra gibi olursun, ve yaşamından bir yıl yitirirsin. Bazen beş yılını, ya da yaşamının yarısını pisipisine harcamış olursun. Üstelik tüm yaşantını bile berbat edebilirsin. Ben boksörlerin yaşamlarını gözledim. Öküz gibi sağlam boksörler gördüm ki, çetin bir dövüşten sonra aynı yıl içinde ciğerlerden, yahut bir böbrek hastalığından ya da herhangi başka bir hastalıktan göçüp gittiler. Neye yarar? Kazandıkları para yitirdiklerini karşılamaz ki. İşte bunun için bıraktım ringi, arabacılığa döndüm. Ben sağlam yapılıyımdır ve sağlığımı korumak isterim.

— Başkalarından üstün olduğunuzu bilmekten övünç duyarsınız elbet, dedi Saxonne yavaşça.

Onun gücünden, ustalığından, kendisinin de övündüğünü anlamıştı.

Billy içtenlikle onayladı:

— Doğru. Bu işe girmiş olduğum için sevinçliyim. Ama bıraktığım için de seviniyorum... Evet, boksörlük yaşamımda çok şey öğrendim. Örneğin gözümü açık tutmayı, soğukkanlı olmayı. Gerçekten, uysal yapılıyım. Çok iyi huylarım var. Bazen kendimden korkarım. Eskiden hırsımı yenemezdim. Dövüşe dövüşe, kendimi istim üzerinde tutmayı ve sonradan dövüneceğim bir şeyi yapmamayı öğrendim.

Saxonne:

— Ama nasıl olur? diye haykırdı. Siz tanıdığım insanların en yumuşağısınız.

— Hiç sanmayın. Dikkat ederseniz, bazen ne yaptığımı bilmeyecek gibi için için kaynadığımı görürsünüz. Kendimi tutamazsam korkunç olurum.

İlişkilerinin daha süreceğini duyuran bu sözler Saxonne'u sevincinden titretti.

Oturduğu mahalleye yaklaşmaktaydılar. Billy:

— Gelecek pazar ne yapıyorsunuz? diye sordu.

— Hiç. Hiç bir tasarım yok.

— Peki öyleyse, buggy(*) ile dağda gezmeye gidelim mi?

Saxonne hemen cevap vermedi. Buggy'ye son bindiğinde geçirdiği karabasanı, kendini arabadan aşağı atmaya iten o büyük korkuyu, sonra da karanlıkta kilometrelerce yol yürüdüğünü, incecik tabanlı ayakkabılarıyla kayalarda sürçe sürçe ayaklarını zedelediğini anımsadı. Ama şimdiki eşinin bambaşka bir adam olduğunu aklına getirince yüreği sevinçten titredi.

— Bayılırım atlara, dedi. Hani neredeyse dansetmekten daha çok severim diyeceğim, atlardan hiç anlamadığım halde. Süvari kuvvetlerinde yüzbaşı olan babam, siyah yeleli, kızıl-beyaz donlu iri bir ata binermiş. Ben babamı hiç tanımadım, ama babamı düşünürken onu hep at sırtında, beli palaskalı ve kılıç kuşanmış olarak görürüm. O kılıç şimdi öbür ağabeyim George'un yanında; birlikte yaşadığım ağabeyim Tom bu kılıcın benim olduğunu ileri sürer, çünkü benim babam George'un babası değil. İkisi de üvey kardeşlerim, çünkü annemin ikinci evliliklen olan tek çocuğu benim. Aslında ikinci evlilik dememem gerekir, çünkü bu onun tek evliliği, tek «aşk evliliği».

Çok saçma sözler etmiş de sıkılmış gibi susuverdi birden. Oysa karşısında duran gence yaşamını anlatmaya gerçekten can atıyordu. Bu eski anıların da kendi yaşam öyküsünün bir parçası olduğunu düşünüyordu.

Billy üsteledi:

— Kendinizden bir şeyler daha anlatın. Geçmişteki insanlardan sözedilmesi pek hoşuma gider. Benim anam babam da o geçmişin birer parçasıydı. Bazen düşünürüm de, o çağda yaşamak bugünkünden daha hoşmuş derim. Her şey daha doğal, daha akla uygunmuş. Neler duyduğumu tam olarak anlatamıyorum, ama bugünün yaşamını da anlayamıyorum bir türlü. Sendikalar, grevler, her şeyin ters gittiği günler, işsizlik, filan falan... Eskiden böyle değilmiş. Herkes çiftçiymiş, karınlarını doyurmak için avlanırlarmış, yiyecekleri bolmuş ve yaşlı büyüklerine bakarlarmış. Oysa şimdi, her şey öylesine karışık ki, içinden çıkamıyorum. Belki pek zeki değilim de ondan. Bilmiyorum. Ama zararı yok, siz annenizi anlatın daha iyi.

— Yüzbaşı Brown'a âşık olduğu zaman gencecikmiş.

(*) Hafif bir araba.

Savaştan(*) hemen önceymiş. Savaş başlayınca babamı doğuya göndermişler, annem ise küçük kızkardeşi Laura ile ilgilenmek için evde kalmış. Sonra bir gün babam Shiloh'da öldürülmüş diye haber almışlar. Annem de, yıllarca hiç kimseye bir şey söylemeden kendisini seven bir adamla evlenmiş. Ülkeyi boydan-boya geçtiği günlerde annemle aynı arabada bulunan bir oğlanmış bu. Evet, annem onu severmiş elbet, ama ona âşık değilmiş. Sonra, babamın ölmüş olmadığı haberi ulaşmış. Annem çok üzülmüş. Oh! hayır, yaşamı zehir olmamış, hayır, çünkü iyi bir ana, iyi bir eşmiş. Ama işte, sürekli, üzgün, yumuşakmış, boyun eğermiş ve dünyada onun gibi güzel sesli kadın yokmuş.

Billy kendinden de bir övgü düştü:

— Çok cesur kadınmış.

— Babam evlenmemişmiş. Doğrusu şu ki, annemi hep sevmiş. Onun için yazmış olduğu bir şiiri var bende. Çok nefis bir şey. Müzik gibi. Kocası öldükten çok sonra, annemle babam evlenmişler. «Aşk evliliği» yapmışlar. 1882'de. O zaman hâlâ çok sevimliymiş annem.

Saxonne daha uzun uzun anlattı. Kapının önünde. Ayaküstü. Ayrılırlarken Billy'nin verdiği öpücüğü de basit bir ayrılık öpücüğünden biraz daha esaslı buldu.

Billy tahta perdenin üstünden sordu:

— Tamam, değil mi? Anlaştık. Saat dokuzda. Yiyecek içeceği düşünmeyin siz. Ben hepsini ayarlarım. Siz yalnızca dokuzda hazır olun...

IX

Pazar sabahı Saxonne erkenden hazırlandı. Ön odanın penceresinden dışarıya bir göz attıktan sonra mutfağa dönerken Sarah her zamanki gibi sataştı:

— Gece gündüz didinen, saçını süpürge yapan benim gibi zavallılar ömürlerinde ipek çorap giymemiş, üç çift ayakkabıyı birarada görmemişken, başka kadınların ipek çoraplarla gezmeleri utanç verici bir şey. Ama gökte Tanrı var. Tanrının var olduğu nasıl gerçekse, her şey bitip paylarını aldıklarında bu gibi kadınların şaşkınlıktan küçük dillerini yutacakları da bir gerçek.

Bir yandan piposunu tüttürürken öbür yandan son do-

(*) 1861 - 1865 Amerika İç savaşı.

ğan çocuğunu dizleri üzerinde uyutan Tom, Sarah'nın tersliğinin üstünde olduğunu anlatmak için gizlice göz kırptı. Saxonne bir işle oyalanmak için küçük kızlardan birinin saçlarına kurdele bağladı. Sarah ağır adımlarla mutfakta gidip geliyor, bulaşıkları yıkıyordu. İnliyerek doğruldu musluğun üstünde, artan bir kızgınlıkla Saxonne'a baktı.

— Bir şey söylemiyor musun? Niye cevap vermiyorsun? Bir boksörle sürtmekten sen de biraz utanıyorsundur sanırım. Merak etme, duydum anlatılanları. Billy Roberts'e nasıl davrandığını biliyorum. Yakışıklı adam doğrusu. Ama dur hele, bekle biraz, Charley Long'un eline düşsün bir, görürüz onu!

Tom söze karıştı:

— Doğrusu, o iş pek belli olmaz. İşittiğime göre Billy Roberts ondan aşağı kalmazmış.

Saxonne «elbette» der gibi gülümsedi. Sarah onun gülümsediğini görünce köpürdü:

— Niye evlenmiyorsun Charley Long'la? Sana çılgın gibi âşık. Ayyaş da değil.

Saxonna:

— Bana öyle geliyor ki her akşam birasını içiyor o, diye karşılık verdi.

— Doğru, dedi ağabeyi. Kaldı ki, evinde her zaman bir fıçı bira bulundurduğunu çok iyi biliyorum.

Sarah bağırdı:

— Herhalde sen de içmişsindir o biradan.

Tom, yeni içmiş gibi elinin tersiyle ağzını sildi.

— Olabilir, dedi.

Sarah bu kez kocasına saldırdı:

— Canı istiyorsa evinde bir fıçı bira bulundurabilir elbet. Para onun değil mi? Mutlaka dolgun ücret alır o. Herhalde başkalarından daha çok kazansa gerek.

Tom da karşı saldırıya geçti:

— Geçindirecek karısı çoluk çocuğu da yok.

— Ne de sendikalara boş yere verilen ödentiler.

Tom neşeyle karşılık verdi:

— Kim demiş onu? Demirciler Derneği ile iyi geçinmiş olmasaydı hiç bir yerde iş bulamazdı. Sen çalışma koşullarından bir şey anlamazsın, Sarah. Sendikalılar eğer açlıktan gebermek istemezlerse birbirlerini desteklemek zorundadırlar.

Sarah burnunu çekti.

— Ya, elbette! Hiç bir şeye aklım ermez benim.

Bende kafa yok ki. Budalanın tekiyim. Ve sen, bunu çocuklarının önünde söylemekten utanmıyorsun.

Gözlerini kocaman kocaman açarak büyük oğluna döndü. Çocuk korkusundan hopladı, bir adım geriledi.

— Willie, anan aptal, duyuyor musun? Baban, ananın akılsız olduğunu söylüyor. Hem yüzüne karşı, ve de senin yüzüne karşı söylüyor. Yakında kaçık olduğunu da söyleyecek ve timarhaneye kapayacaklar onu. Ananı her yanı deri kaplı bir hücrede göreceksin. Gün ışığının girmediği o hücrede copla dövecekler ananı. Savaştan önce zenci kadınları nasıl döverlerdiyse öyle. Bunu gördüğün zaman sen ne diyeceksin bakalım? İşte senin baban böyle bir baba. Willie. Bir düşün oğlum... her yanı deri kaplı bir hücre... seni karnında taşıyan anan... uluya uluya çevresinde dönüp duran delller, onların ortasında anan, ve acımasız gardiyanların dayağına dayanamayıp ölenlerin cesetlerini kemirmek için serpilen sönmemiş kireç...

Bıkıp usanmadan sürdürdü, kocasının kendisine verdiği korkunç geleceği gittikçe daha karamsar tablolarla anlattı. Başlarına anlaşılmaz bir yıkım geleceğinden korkan küçük oğlan sessizce gözyaşı döküyordu; alt dudağı sarkmış, titriyordu. Saxonne'un sabrı bir yerde tükendi.

— Allahaşkına ,diye haykırdı, kavga etmeden beş dakika birlikte oturamaz mıyız?

Sarah timarhane sahnelerini yarıda keserek görümcesine doğru döndü.

— Kavgayı çıkaran kim? Düşüncemi söylemeye hakkım yok mu? Ağzımı açar açmaz üstüme saldırıyorsunuz

Saxonne omuz silkmekten başka yapacak şey bulamadı. Sarah kocasını hırpalamayı sürdürdü:

— Ola ki kızkardeşini karından daha çok seviyorsun, ne diye evlendin benimle? Çocuklarını karnımda taşıdım, sana kul köle oldum, senin için çalıştım durdum, hizmetinde ağarttım bu saçları. Ve bana teşekkür edeceğine, çocuklarımın önünde beni aşağıladın, bana kaçık dedin. Pekl, ya sen ne yaptın benim için? Yemeğini pişirdim, kirli çamaşırlarını yıkadım, çoraplarını onardım, çocukların hastalanınca onların başucunda sabahladım, bütün bunları yaptım ben, ama sen ne yaptın benim için? Bilmek isterdim. Şuraya bak!

Bıçkınsız, şiş ayağını uzatıp gösterdi. Berbat ayakkabının derisi kurumuş, çatlamış, yanları ağarmıştı. Sarah'nın sesi gittikçe yükseliyor, genzinden çıkıyordu.

— Bak diyorum, bak şuna! Bunlardan başka ayakkabım yok. Ben, karın! Utanmıyor musun? Hani benim üç çift ayakkabım? Şu çoraba bak!

Konuşamaz duruma gelmişti. Birdenbire masanın yanındaki bir sandalyeye çöktü, öfkeli gözlerle dümdüz karşıya baktı. Sonra bir robot gibi kaskatı kesilerek ayağa kalktı, bir fincana soğuk kahve doldurdu, yeniden yerine çöktü, sanki o kızarmış yağ kokan buz kesilmiş sıvı dudaklarını yakabilirmiş gibi biraz kahve döktü fincanın tabağına ve gözlerini yine boşluğa dikti. Göğsü otomatik ve hızlı hareketlerle inip kalkıyordu.

Tom kaygılandı.

— Sakin ol, Sarah, sakin ol! diye yalvardı.

Karşılık olarak, Sarah, ağır hareketlerle, bilerek, isteyerek, sanki bir imparatorluğun yazgısı yapacağı hareketin başarısına bağlıymış gibi, fincanın tabağını ters çevirip masaya yapıştırdı. Sonra, aynı ağır hareketle, sağ elini kaldırıp Tom'un yanağına sunturlu bir şamar indirdi. Ve aynı anda tiz, boğuk ve tekdüze bir sesle başladı zırlamaya. Bunalım geçiriyordu. Yere oturdu, derin bir acıyla bir ileri bir geri sallandı durdu.

Willie'nin ağlaması sesli duruma geldi. Saçları yeni kurdelelerle bağlı iki küçük kız da seslerini ağabeylerinkine kattılar bu kez. Tom'un yorgun yüzü gerginleşmiş, bembeyazdı. Yalnız tokadın şakladığı yerde renk görünüyordu. Saxonne onu kucaklayıp avutmak isterdi, ama cesaret edemiyordu. Tom karısına doğru eğildi.

— Sarah, pek iyi değilsin. İzin ver de seni yatağa yatırayım, sonra da ev işlerini yaparım.

Kadın hızla geri çekilip avaz avaz bağırdı:

— Dokunma bana, dokunma!

Saxonne'un sinirleri bozulmuştu, solgundu, titriyordu.

— Çocukları avluya çıkar, Tom, dedi. Gezdir, ne istersen yap, ama götür onları burdan. Hadi Tom, rica ediyorum. Al, işte şapkan. Ben onunla ilgilenirim. Nasıl davranmak gerektiğini bilirim.

Saxonne yalnız kalınca hızlı bir çalışmaya koyuldu. Hiç de rahat olmamasına karşın sakin görünüyordu, çünkü döşemenin üzerinde avazı çıktığı kadar bağıran deli kadını da yatıştırması gerekliydi. Hafif bir yapı olan ev bütün sesleri geçirirdi. Sokaktaki bütün komşuların bu çığlıkları duyduklarını Saxonne biliyordu. Özellikle, Billy'nin bu kargaşada çıkagelmesinden çekiniyordu. Sanki ırzına ge

çilmiş gibi kirletilmiş duyuyordu kendini. Tüm duyarlılığı, kusturacak kadar isyan ediyordu. Buna karşın soğukkanlılığını koruyor, ağır, yatıştırıcı hareketlerle Sarah'nın alnını, saçlarını okşuyordu. Biraz geçtikten sonra bir kolunu ona sardı ve sonunda hiç durmayan o tüyler ürpertici acı çığlığı azıcık hafifletmeyi başardı. Birkaç dakika sonra derin derin inleyen kadın yatağına yatmıştı. Saxonne alnına ve gözlerine ıslak havlular koydu baş ağrısını dindirmek için.

Nal sesleri sokağı inip evin önünde durduğu zaman Saxonne ön kapıya dek gelebildi ve Billy'ye eliyle bekle anlamına gelecek bir hareket yaptı. Tom mutfaktaydı; tasalı, kaygılıydı.

— Durum iyi, dedi Saxonne. Billy Roberts geldi, benim gitmem gerek. Git de biraz karının yanında otur, belki uykuya dalar. Ama zorlama, bırak ne istiyorsa onu yapsın. Elini tutmana ses çıkarmazsa tut elini. Hiç değilse dene. Ama her şeyden önce gözlerini örten havluyu ıslatmakla işe başlarsın elbet.

Tom iyi adamdı. Uysal ve geçimliydi. Ama Batılıların çoğu gibi duygularını pek göstermezdi. Başıyla bir hareket yaptı, kızkardeşinin dediklerini yapmak için kapıya yöneldi. Sonra kararsızlık içinde durdu, Saxonne'a baktı. Gözlerinde kardeşçe bir sevgi ve köpeklerinkine benzeyen bir borçluluk duygusu okunuyordu. Saxonne onun duygularını anladı, yüreği onun sevgisiyle dolup taştı.

— Tamam, her şey yolunda, dedi.

Tom başını salladı, omuzlarını silkti.

— Hayır, hiç bir şey yolunda değil. Yüz kızartıcı bir şey, bir rezalet. Benim için hava hoş. Ben senin için üzülüyorum. Bütün bir yaşam var önünde, canım kardeşim benim. Nasılsa yaşlılık gelip çatacak günün birinde, hem öyle çabuk gelir ki! Bütün tatsızlıkları da birlikte getirir. Ama bugün için bu güzel tatil gününde, bu olay tatsız bir başlangıç oldu. En iyisi, bütün bu olup bitenleri unut, dostunla kaç git burdan, tadını çıkarmaya bak.

Kapıyı açtı, yine durakladı, kaşları çatıldı.

— Hey gidi günler! Düşün ki bir zamanlar Sarah ve ben buggy ile gezmeye giderdik! Ve onun da üç çift ayakkabısı vardı, inan sözüme. Daha ne olacaktı?

Saxonne odasına gidip tuvaletini tamamladı. Bir ara bir sandalyenin üzerine çıktı, etekliğinin kıvrımlarının bi-
rimli olup olma[illegible] aynada. Etekliği hazır konfek-

syon işiydi. Ceketi de öyle. Hepsini elden geçirmiş, ölçü üzerine terzide diklilmiş süsünü vermek için dikişlerini baştan yenilemişti. Sandalyenin üzerinde, bir kusur arıyordu. Bir düşünce çaktı kafasında, etekliğini arkaya doğru çekip kaldırdı. Bu biçim daha hoşuna gitti. Alçak topuklu kahverengi ayakkabının üstünden görünen ince bileğinin çizgisini beğendi. Nazik ama dolgun baldırları yeni kahverengi çorapları içinde daha güzel görünüyordu. Keyfi yerine geldi. Sandalyeden indi, kemerine uyan kahverengi bir kurdeleyle süslü beyaz hasır şapkasını iri bir topluiğne ile saçlarına tutturdu. Sarah olayında rengi kaçan yanaklarını yeniden pembeleştirmek için hızlı hızlı ovdu, kahverengi eldivenlerini taktı (çünkü kendini bilen bir kadının, eldivenlerini asla evden çıktıktan sonra takmaması gerektiğini, bir gazetenin moda ile ilgili pazar ekinde okumuştu.)

Sarah'nın kapısı önünden geçerken içerden gelen sesleri duydu, yüzündeki rengi ve gözlerinin parıltısını bir daha yitirmemek için tüm gücünü kullandı. Ve başardı da. Billy, son basamaklardan uçarcasına inen bu yaşam ve gençlik dolu kızın az önce isteri ve çılgınlık nöbetleriyle boğuştuğunu aklından bile geçirmedi.

Güneşin altında Billy, tam anlamıyla sarışın gözüküyordu. Pembe parlak yanakları bir kız yüzü gibiydi. Gözleri her zamankinden daha maviydi. Kurşunî, bir parıltı saçan kıvırcık saçları altın rengini andırıyordu, oysa hiç de altın sarısı değildi. Hiç bu kadar genç görünmemişti Saxonne'un gözüne. Gülümseyerek karşıladı kızı ve kırmızı dudakları arasından bembeyaz dişleri ortaya çıktı. Saxonne bu gülümsemeden anladı onun yanında dirliğe kavuşacağını. Yengesinin şirretliğinden daha yeni kurtulduğu için Billy'nın uysallığını her zamankinden daha çok anlıyacak durumdaydı. Kendi kendini huysuzlukla suçladığını aklına getirince de için için güldü.

Bundan önce de buggy ile gezintiler yapmıştı, ama sağlam olduğu için araba kiralayanların yeğ tuttukları yüksek, ağır ve kirli bir buggy'ye binmişti her seferinde. Hem bir tek at çekerdi o biçim arabaları. Şimdiyse, iki genç, güzel kızıl at duruyordu karşısında. Sabırsızlıkla başlarını sallıyorlardı. Daha hiç kiraya verilmemiş oldukları, atlas gibi parlak donlarından belliydi. İnanılmayacak kadar ince bir ok ayırıyordu onları. Koşum takımları olağanüstü ince ve hafifti. İpler, kayışlar, her şey, ovalana ovalana pırıl pırıl olmuştu. Bir örümcek ağı gibi

inceydi, ama sağlam ve dayanıklı. Bayağı koşumlara hiç benzemiyordu. Sürücüsü de bambaşkaydı. Kira arabalarının sürücüleriyle karşılaştırmak olanaksızdı. Orada tam yerini bulmuştu sanki. Geniş, sarı tekerlekler arasında, dar yüksek yönetim yerine kurulmuştu. Yularları tek elle tutuyor, iradesini ve gücünü duyuran alçak ve sakin bir sesle konuşarak genç, sinirli hayvanları zaptediyordu.

Oyalanmanın sırası değildi. Kadınlara özgü önsezisiyle Saxonne bir bakışta çevrelerinde toplanan meraklı çocukları da gördü, açık kapı ve pencerelerden ya da perde aralığından kaçamak bakışlarla kendilerini dikizleyen yetişkin komşuları da. Billy boşluktaki eliyle genç kıza arabaya binip yanında oturması için yardım etti. Oturacak yer yumuşaktı; arkalığı yüksekti. Saxonne bir rahatlık duydu. Ama bu duygu daha çok yanında oturan erkeğin güven verici varlığından ileri geliyordu.

Billy yularları iki elle tutup dehledi. Hayvanlar şaşılası bir hızla ok gibi ileri fırladı.

— Nasıl buluyorsunuz atları? diye sordu. İkisi de patronun. Böyle hayvan bulamazsınız kirada. İdman yaptırmak için arada bir onları dışarı çıkarmama izin verir. Düzenli bir idman uygulanmasa, onları yönetmek zorlaşır. Şuna bakın, «Kral»a, bakın nasıl şahlanıyor. Hareketleri ne güzel, değil mi? Öbürü de aşağı kalmaz ya. Onun adı da «Prens.» Zaptetmek için sağlam bir gem ve güçlü bir el gerek... Hey! Ne oluyoruz? Canın oyun mu istiyor?.. Gördünüz mü, Saxonne, yaptığını? Doğrusu yaman bir at!

Geride, komşu çocukları hayranlıkla bağrışıyorlardı. Saxonne neşeyle derin bir soluk aldı. Mutlu tatil günü sonunda işte başlamıştı.

X

— Ben attan anlamam, dedi Saxonne. Ömrümde ata binmedim. Raslantı sonucu araba sürmeyi denedimse de, araba tek atlıydı, hayvan da topaldı, her adımda sürçerdi. Ama korkmam attan. Çok severim. Sanırım doğuştan severim atları.

Billy hayran hayran baktı yanında oturan kıza.

— Sizde iş var! dedi. Gözüpeksiniz. Bir kadında en beğendiğim şey de bu. Söz aramızda, gezmeye götürdüğüm genç kızlar beni hasta ederlerdi. Hepsi aynı tip: sinirli, titrek, kararsız, ciyak ciyak bağıran yaratıklar. Ben

midillileri seven yürekli küçük kızlardan hoşlanırım. Sizde cevher var, inanın bana. Sizinle konuşmak bir hoş. Öteki kızlarla kendimi bir yumuşakça gibi duyarım. Hiç bir şey, ama hiç bir şey bilmezler ve her şeyden korkarlar. Neyse, her halde anlıyorsunuz dediğimi.

— At sevgisi doğuştan olur, diye karşılık verdi Saxonne. Onları sevmemin nedeni, belki de babamı hep at sırtında canlandırmamdır. Her neyse, deli olurum atlara. Daha küçükken, hep at resmi çizermişim, annem de beni yüreklendirirmiş. Hemen hemen sırf at resimleriyle dolu bir albümüm var. Biliyor musunuz, Billy? Bazen benim de bir atım olduğunu, ata bindiğimi ya da araba sürdüğümü düşünürüm.

— Daha sonra. Hele biraz durulsunlar, arabayı sürmenize izin veririm. Şimdilik sıkı çekiyorlar. Tutun, ellerinizi ellerimin önüne koyun, iyice kavrayın dizginleri. Nasıl çektiklerini duyuyor musunuz? Mutlaka duyuyorsunuzdur. Ama tümüyle değil elbet. Dizginleri size bırakmaya cesaret edemiyorum, çünkü çok hafifsiniz.

O nefis hayvanların dizginleri nasıl gerdiklerini anlayınca Saxonne'un gözleri parladı. Billy de kızın hoşlanmasına sevindi, coştu.

— Bir erkeğe denk olmayı beceremeyen bir kadın neye yarar? diye haykırdı.

Saxonne duyduğu tadı gizlemek için basmakalıp bir söz attı ortaya:

— Aynı şeyleri seven kimsler her zaman daha iyi anlaşırlar.

— Bakın, Saxonne, önemli karşılaşmalar yaptım, dövüştüm, kazanmak için dayak yedim. Seyirciler hep aynı tiplerdi: viski ve tütün kokan pis insanlar. Tiksiniyordum onlardan. Çeneye ya da mideye bir direkte yahut bir kroşeye bile dayanamayacak olan bu adamlar beni alkışlar, kan isterlerdi çığlık çığlığa. Kan isterlerdi, kan! Anlıyor musunuz? Vücudunda bir karidesinki kadar kan bulunmayan bu herifler kan isterlerdi benden. İçtenlikle söylüyorum: Bir tek kişi önünde dövüşmek isterdim, sevdiğim bir kişi, örneğin siz. Bundan övünç duyardım. Bir de o hödükleri düşünün, tavşan yürekli, uyuz bir yalancı pehlivan gibi güçsüz o iğrenç seyircileri. Bunlar alkışlayacaklar beni, ha? Bu pis oyuna paydos dediğim için beni kınayabilir misiniz? Damarlarında kan yerine sulu bir sıvı bulu-

nan o kokuşmuş haşarat önünde dövüşeceğime, mezbahalık sütçü beygirleri önünde dövüşmeyi yeğ tutarım.

Saxonne yularları bırakıp yerine iyice yerleşti.

— Profesyonel boksun böyle olduğunu bilmezdim, diye mırıldandı.

Billy ateşli bir sesle karşılık verdi:

— Boks bu değil; seyircisi böyle. Elbette ki boks maçları hırpalanan gençler için zararlı. Ama beni en çok tiksindiren şey, maçları izleyen haytalardır. Onların dalkavukluğu, övgüleri, bana aşağılama gibi gelir. Beni alçaltır, anlatabiliyor muyum? Hasta bir kediye bile el dokundurmaya çekinen bir sürü insan taslağı, arka ayakları üzerinde uzanıp, beni yüreklendirmek için zırlayıp duracaklar, beni!.. — Aman şuna bakın hele!

İri bir buldog köpeği sessizce sokağın bir yanından öbür yanına geçiyor, atlardan sakınmakla birlikte korku belirtisi göstermiyordu. Öyle yakından geçti ki, Prens, bir damızlık aygır gibi dişlerini göstererek başını ileriye doğru uzatmış köpeği kapmaya çalışmıştı.

— Ne kavgacı şey bu Prens, öyle değil mi? Ama yaotığı, doğal bir şey. Bunu ayaktakımı tarafından alkışlanmak için yapmadı. Kızdığı için yaptı. Kendi keyfi için yaptı. İçinden geldi. İstedi. İyi bir şey bu. Oysa arenaları dolduran o sürü!.. İnanın, Saxonne...

Pazar sabahının boş sokaklarında atları dikkatle sürüyor, kimi zaman zaptediyor, kimi zaman tahta bir araba ile zikzak giden iki çocuğa çarpmamak için hızlı dönüşler yaptırıyordu.

Saxonne ona yandan bakıyordu. Yüzünde güçlü bir karakterin büyülü belirtilerini görüyordu, derin ve yoğun belirtiler: parıltılar, ciddi kızgınlıklar, yıldızlar gibi uzak ve soğuk bir kayıtsızlık, kurdunkr gibi keskin, aygırınki gibi katıksız bir vahşilik, bir meleğin amansız ve yıkıcı öfkesi, ateşli bir gençlik, zaman ve yer sınırlarından taşan bir yaşantı. Korkmuş, büyülenmiş gibi duyumsuyordu kendini. Bir kadın olarak duyduğu istek aradaki uzaklığı hiçe sayıyordu. Onu sevmeye cesaret ediyordu. Göğsü üzerinde sıkmak istiyordu. Kendi kendine yinelediği bu duygu ruhunun bütün tellerinde titreşimler oluşturuyordu. «Ah! sevgilim, canım sevgilim!» diye söyleniyordu içinden.

Billy yarıda bıraktığı sözünü sürdürdü:

— Açık konuşayım, Saxonne, zaman oldu, hepsinden tiksindim, atla dedim kendime, atla iplerin üstünden, ara-

larına dal, kır ağızlarını burunlarını, sürükle, çıkar dışarı, göster onlara dövüşmenin ne olduğunu. Örneğin, Billy Murphy ile dövüştüğüm akşam... Billy Murphy'yi tanımanızı isterdim. Arkadaşım benim. Boksörlerin en temizi, en merdi. Durant okuluna birlikte gittik, arkadaş olarak birlikte büyüdük. Onun kavgaları benim kavgalarımdı. Başı dertte oldu mu benim de başım dertte demekti, üzüntülerini paylaşırdım. İkimiz de boksa başladık. Bizi birbirimizle dövüştürdüler. Daha önce de dövüşmüştük. İki karşılaşmada yenişememiştik. Bir kez onun, bir kez de benim üstünlüğüme karar vermişlerdi. İkimiz de birbirimizi çok severdik. Benden üç yaş büyüktür. Evlidir, iki üç çocuğu var. Onları da tanırım. Arkadaşım, anlıyor musunuz? Ondan beş kilo daha ağırım ben, ama ağır sıklette önemsizdir bu. O, zamanı ve uzaklığı benim gibi iyi hesaplayamaz. Ben daha sıkı durabilirim bacaklarım üzerinde. Ama o da benden usta, benden çeviktir. İkimiz de yumruklara dayanırız ve iki elimizi de kullanabiliriz. Ben onun karşı vuruşlarını bilirim, o benim. İkimiz de birbirimizi sayarız. Yani rakip olarak birbirimizin dengiyiz. İşte böyle, iki beraberlik, herbirimize de hakem kararıyla bir oyun... Erkekçe, ikimiz öylesine eşit güçdeyiz ki, kimin kazanacağını hiç kestiremem... Ve karşılaşma başladı... Sizi sıkmıyorum ya?

Saxonne:

— Hayır, hiç bir zaman! diye haykırdı. Sizi dinlemekten çok hoşlanıyorum. Öylesine ilginçsiz ki!

Billy bu iltifatı kılı kıpırdamadan dinledi, teşekkür de etmedi.

— Böylece, altı, yedi, sekiz raund dövüştük ve hep eşit puan aldık. Ben onun atılımlarını hesaplayıp sol direktler uzattım. Yanıltıcı hareketlerine etkili bir aparkatla karşılık verdim. O da alt çenemi ve kulaklarımı üstüste dövdü. Kafam kazan oldu, kulaklarım uğuldadı. Ama her şey yolundaydı: Beraberlik bekliyorduk. Karşılama yirmi raunddu. İşte ne olduysa o zaman oldu. Şansı kötü gitti. Karşı karşıya dövüşmeye başlamak üzereydik ki, kafama bir sol kroşe savurdu. Çeneme rastlasaydı biçerdi beni bu kroşe. Öne doğru dalarak savuşturdum. Ama gerektiği gibi hızlı davranamadım ve yumruk yüzümde patladı. Doğrusu, Saxonne, öyle korkunç bir yumruktu ki, şimşekler çaktı gözümde. Ama acıtmadı, önemli değildi, çünkü yumruğun indiği yerde kemikler kalındır. Bu vuruş beni biçe-

ceğine onu biçti, çünkü başparmaklarından biri sakattı. Sakat olduğunu bilirdim. Küçükken, Watts Tract kumullarında çocuklarla yaptığımız kavgalardan birinde zedelemişti parmağını. Ve şimdi, yumruğunu kafama indirince, başparmağını kırmıştı. Parmağı eklemden ters dönmüş, bütün eski kaslar yeniden kopmuştu. Suç bende değildi. Oyunun kurallarına ters düşmez gerçi, ama gene de kafayla adamın elini kırmak, ona kötü bir oyun oynamak demektir. Arkadaş arasında yapılmaz bu. Bana bir milyon dolar verseler böyle bir kalleşlik yapmazdım Billy Murphy'ye. Bu bir kazaydı. Gereği kadar çevik olmadığım, doğuştan ağır olduğum için neden olmuştum bu kazaya. Kim bilir ne kadar acı çekiyordu! Yeniden zedelenen eski bir yaranın nice ağrıdığını bilmek için başınızdan böyle bir iş geçmesi gerek. Billy Murphy'nin maçı bırakması gerekirdi. Başka çıkar yolu yoktu. Çift elle dövüşmüyordu artık. Kendisi bunu biliyordu, ben de biliyordum, hakem de biliyordu. O hiç bir şey olmamış gibi sol kolunu kullanmayı sürdürüyordu. Ama gerçekte, etine bıçak saplamışlar gibi acı çekiyordu. Sol yumruğunu doğru dürüst kullanmaya cesaret edemiyordu. Elini sallamadan bile aynı acıyı duyuyordu. Sözde vuruyordu bana. Solunda hiç bir güç olmadığını bildiğimden, kendimi korumuyordum bile. Ama onun için, beni hafiften okşaması bile ağrının yüreğine işlemesine neden oluyor, çektiği işkence her dokunuşta yineleniyordu. Düşünün ki, bir avluda, şakacıktan, oyun için boks yapmış olsaydık ve bu kaza başına gelseydi, hemen eldivenlerimizi çıkarırdık, kırık parmağa soğuk su kompresi yapardım, sıkı sıkı sarardım. Oysa ringde, buna olanak yoktu. Seyirciler karşısında yapılan bir maçtı bu. Kan görmek için para ödemişlerdi. Kan istiyorlardı. Bunlar insan değil, kurt. Arkadaşım artık acele etmemek zorundaydı. Ben de sıkıştırmıyordum onu. Ne yapacağımı şaşırmış kalmıştım. Yavaşladım. Seyirciler durumu anladılar. Başladılar zırlamaya:

«— Niçin vurmuyorsun? Şike bu! Bari kucaklaşıp öpüşün de bitsin! Şefkat kupasını kazanırsın, Billy Roberts!..

«Ve daha bunun gibi iğneleyici sözler.

«Hakem kızgın ve alçak sesle:

«— Vurun! dedi. Vurun, yoksa sizi yenik sayarım! Size söylüyorum, Bill!

«Ve yanlış anlama olmasın diye omuzuma vuruyordu ellyle. Hoş değildi. Haklı da değildi. Biliyor musunuz ne

için dövüştüğümüzü? Yüz dolarcık için. Düşünün bir kez. Amatörler bizim üzerimize bahse tutuştular diye yüz dolar için birbirimizi indirmeye uğraşmamız gerekiyordu. Güzel, değil mi? İşte bu benim son dövüşüm oldu. Tiksindim bu işten. Bana göre değil artık!

«— Bırak maçı! dedim Billy Murphy'ye. N'olursun Billy, çekil ringden!

«Mırıldanır gibi:

«— Yapamam, Billy, diye karşılık verdi, sen de bilirsin ki yapamam.

«O sırada yakından dövüşüyorduk. Hakem bizi ayırdı. Çirkef seyirciler ıslık çalıp ulumaya başladı. Hakem:

«— Şimdi, patlat azıcık, hayvan! dedi. Bir yumrukta bitir işini.

«Cehenneme dek yolun var dedim. Billy'le ben karşı karşıya gelmiştik, ama vurmuyorduk. Sonra Billy yine parmağını çarptı. Yüzünün kasılmasından nasıl acı duyduğunu görebildim. Yürekliydi zavallı çocuk. Ama insan gücünün sınırına varmak üzereydi. Yürekli, ama acıdan bayılmak üzere olan, sevdiğimiz bir arkadaşın gözlerinin içine bakacak, onun da sizi sevdiğini göreceksiniz, sonra da ona yeni bir işkence çektirmek zorunda kalacaksınız: Spor mu denir buna? Tuhaf bir eğlence bu. Benim aklım ermez böyle eğlenceye! Ama halk bahse tutuşmuş, bizim başımıza gelenler önemsiz. Yüz dolara karşılık satmışız kendimizi. Herifler para ödemişler, karşılığını isterler. İnanın bana, Saxonne, bu gibi durumlarda ipleri aşıp o kana susamış canavarların tepesine inmek isterdim.

«— Tanrı aşkına yık beni yere, Billy, dedi Murphy. Öyle bir yumruk indir ki düşeyim, bir daha kalkamayayım. Durup dururken de yere serilemem ya!

«İster inanın, ister inanmayın: orada, ringde, karşı karşıya dövüşürken, çocuk gibi ağlamaya başladım.

«— Yapamam, Billy! diye kekeledim.

«Bir kardeşe sarılır gibi sarılıyordum ona. Kızgın hakem bizi ayırmak için çekip duruyor, kudurmuş kalabalık uluyordu:

«— Hesabı tamam! Hadi, bitir işini! Yere ser onu, Billy! İndir bir tane çenesine, devir onu!

«Murphy dostluk dolu tatlı gözlerle bana bakarak:

«— Yapman gerek, Billy, dedi. Yapmazsan eşeğin tekisin.

«Hakem bizi ayırdı. Ringi çevreleyen kurtlar uluyor-

du: «Şike bu, şike!» Artık susmak bilmiyorlardı. Ve ben yaptım o işi. Başka türlü işin içinden çıkmanın yolu yoktu. Evet, yaptım, ben! Zorunluydum. Bir şaşırtmaca verdim. Solunu uzattı. Sağa dönüp sıyrıldım, omuzuma yedim yumruğu, sağımı çenesine indirdim. Savuşturabilirdi, bunu yapacak güçdeydi. Benim bu biçim vuruşumu belki yüz sefer omuzuyla kesmişti. Ama bu kez kesmedi. Bilerek açık verip bekledi. Ve yumruğum indi. Havaya fırlayıp yan düştü, yüzü reçineli beze yapıştı, boynu kırılmış gibi kaldı. Yaptım bunu, ben! Yüz dolar için! Üzerinde ayaklarımın tozunu silmeyi bile alçaklık sayacağım o serseri takımının gözleri önünde yaptım! Billy'i kollarımın arasında kaldırıp bir köşeye taşıdım, ayılmasına yardım ettim. Artık kimsenin benden isteyecek bir şeyi kalmamıştı. Ödedikleri paraya karşılık kan görmüşlerdi, bir de nakavt görmüşlerdi. Ama onlardan kat kat yüksek olan, sevdiğim o insan yerde baygın yatıyordu, yüzü kanlar içindeydi.

Billy bir an öylece durdu. Gözlerini ileriye dikmişti. Yüzü sert ve öfkeliydi. Sonra içini çekti, Saxonne'a baktı, gülümsedi:

— Hemen bıraktım o mesleği. Billy Murhphy benimle alay etti. O bırakmadı boksu. Ama kendisi için bir ek uğraş boks. İyi bir işi var. Ancak, arada sırada, örneğin evini boyatacaksa, ya da büyük oğlu bir bisiklet istemişse, bir kulüpte bir maç yapar, elli yüz doları kıvırır. Denk düşerse onu tanıştırırım size. Yetenekli adam, inanın. Ama o akşam beni hasta etti.

Yüzü yeniden sert ve öfkeli bir anlatıma büründü. Daha yüksek sosyal basamakta bulunan çoğu kadının bile bile yaptığı bir davranışı Saxonne bilmeden taklit etti: Gönlünden kopan bir hareketle elini uzatıp Billy'nin yularları tutan eli üzerine koydu, sıktı. Billy kıza baktı, dudakları da, gözlerinin içi de güldü.

— Hey! diye haykırdı, ben kimseyle böyle konuşmam ha! Dilimi tutar, düşüncelerimi kendime saklarım. Nasıl oluyor bilmem, tuhaf bir şey, ama bana öyle geliyor ki sizinle dost olmak isterdim. Bunun için anlatıyorum bütün bunları size. Yoksa, dans etmesini beceren başka kadın mı yok?

Kentin üst bölümüne doğru çıkıyorlardı. Belediyeyi ve Ondördüncü Sokağı geçtiler, Broadway'den Mountain View'a Piedmont tepesine tırmanıp Blair Park'a yöneldiler

ve Jack Slayes kanyon'unun serin yeşilliklerine daldılar. Bütün bu yolu öylesine hızlı almışlardı ki, Saxonne şaşkınlığını ve sevincini tutamadı.

— Atlarınız nefis, dedi. Böylesine güzel hayvanların çektiği bir arabayla gezinti yapmayı düşlerimden bile geçirmemiştim. Acaba düş mü görüyorum, uyanınca bu düş son mu bulacak diye bayağı korkuyorum. Sürekli atları düşlerdim. Günün birinde bir atım olması için çok şeyi gözden çıkarırdım.

— Tuhaf şey, dedi Billy. Ben de bu biçimde severim atları. Patron benim atlardan anladığımı ileri sürer hep. Benim bildiğim şu ki, kendisi attan hiç anlamaz, hiç! Buna karşın, ikiyüz irl beygiri ve hafif araba için bu iki atı vardır. Benimse bir tek atım bile yok.

— Oysa atları Tanrı yaratır, dedi Saxonne.

— Elbette bizim patron değil yaratan. Öyleyse niye bu kadar çok atı vardır? İkiyüz diyorum size. Atları sevdiğini sanıyor. Aslında, o atlardan en kısa kuyruklusunun bir tek kılına duyduğum ilgiyi, atlarının topuna karşı bile duymaz o. Buna karşın atlar onundur. Rezalet değil mi bu?

— Doğru! dedi Saxonne gülerek. Ben süslü buluzlara bayılırım, ama yaşamımı o buluzların en güzellerini ütülemekle geçiririm. Tuhaf değil mi? Ama bu haksızlık.

Billy yeniden öfkeyle dişlerini sıktı.

— Dahası var: Kimi kadınlar nasıl elde ediyorlar o buluzları? Onları sizin ütülediğinizi düşününce yüreğim sızlıyor. Elbette anlıyorsunuz ne demek istediğimi, Saxonne. Bu konuda nutuk çekmeye gerek yok. Siz de bilirsiniz, ben de bilirim, herkes bilir. Bu konular bazı bazı erkekler ve kadınlar arasında tartışılamayacaksa eğer, bu dünyanın tadı kalmaz.

Özür diler gibiydi, ama sesi meydan okuyordu.

— Başka genç kızlarla hiç böyle konuşmam ben. Kendilerine karşı bir niyetim var sanırlar sonra. Söylenen sözlerin altında her zaman başka anlamlar aramaları beni illet eder. Ama siz öyle değilsiniz. Sizinle böyle konuşabilirim, böyle konuşmam gerektiğini duyuyorum. Açık yürekli olabilirim. Siz de Billy Murphy gibisiniz. Bir erkeğin sohbet edebileceği herhangi bir kimse gibisiniz.

Saxonne derin bir mutlulukla iç geçirdi, farkında olmadan aşkla parlayan gözlerini Billy'ye çevirdi.

— Ben de aynı durumdayım, dedi. Gençlerle danse-

derken, bu gibi konulardan söz açmalarına izin vermezdim, çünkü fırsattan yararlanacaklarını bilirdim. Onlarla birlikteyken, birbirimize hile yapıyoruz, yalan konuşuyoruz, sanki maskeli balodayız da oyun oynuyoruz gibi gelir bana.

Bir an sustu, duraksadı, düşündü, sonra alçak sesle sürdürdü:

— Ben uykuda değildim. Çok şey gördüm, çok şey işittim. Gün oldu, çamaşırcılıktan öylesine bezdim ki, bundan kurtulmak için her şeyi yapabilirdim. Elime fırsat da geçti. Benim de süslü gömleklerim ve daha başka şeylerim olabilirdi... Üstelik ata da binebilirdim belki. Bir banka veznedarı vardı... Hem evliydi üstelik! Benimle dolambaçsız konuştu. Bana değer verdiği yoktu. Ben bir genç kız değildim, genç kızlara özgü duygularım yoktu, bir hiçtim, sıfırdım onun gözünde. Bir iş pazarlığına benziyordu. Ben erkekleri o adama kıyasla ölçmeyi öğrendim. Niyetinin ne olduğunu söyledi bana...

Sesi boğuldu. Üzgündü. Billy dişlerini gıcırdattı.

— Daha uzun anlatmanıza gerek yok, diye haykırdı. Ne olduğunu biliyorum. Haşaret dolu pis bir dünya. Namus yok, dürüstlük yok. Benim için bir bilmece. Kadınlar en iyi şeyleriyle alınıp satılırlar, atlar gibi. Ben bu gözle bakmam kadınlara; erkeklere de böyle bakmam ya. Bu gibi pazarlıklara girişen bir adam benim için dayak düşmanından başka bir şey değildir.

Birdenbire durdu, atları yavaşlattı. Keskin bir dönemecin tam orta yerinde bir otomobil çıkıvermişti karşılarına. Hızla üzerlerine doğru geliyordu. Şoför arabayı görünce büyük bir gürültüyle fren yapıp otomobili zınk diye durdurdu. Otomobildekiler rahat bir soluk aldılar. Yolu kapatan hafif arabanın yolcularına bakıyorlardı. Billy elini kaldırdı, şoföre:

— Öbür taraftan geçin, dostum, dedi.

Şoför ustaca bir bakışla yolun durumunu değerlendirdi. Yandaki bayırdan yolun ortasına doğru kaya ve toprak kaymış, yolun öbür kıyısı da çökmüştü.

— O iş yatar, çocuklar, diye karşılık verdi.

Billy neşeli bir biçimde:

— Öyleyse burada yerleşiriz, dedi. Trafik yasasını iyi bilirim ben. At arabalarının otomobillere karşı kesin bir öncelik hakkı vardır. Atları yoldan çekeceğimi sanıyorsanız çok aldanıyorsunuz.

Otomobildekiler karşı koydular, küfürler yağdırdılar.

— Köylüysen köylü, dedi şoför. Bunun için domuz gibi davranmana gerek yok. Atlarına bir şey yapacak değiliz. Biraz öteye çek de geçelim. Yoksa...

Billy:

— Çok beklersiniz! diye karşılık verdi. Benimle böyle konuşamazsınız bir kez. Numaranızı aldım, dostum. Doğru dürüst davranırsanız sizin için iyi olur. Hadi bakalım, geri çekilin, ilk dörtyol ağzında durun, biz gelir sizi geçeriz. Yapmanız gereken her şeyi öğrettim işte size. Şimdi geri vitese takın.

Şoför, otomobil yolcularıyla gürültülü bir tartışmadan sonra boyun eğdi, otomobil tepenin üzerinde geri geri giderek dönemeçte gözden yokoldu.

Billy, Saxonne'a doğru döndü, alaylı alaylı güldü:

— Görüyor musunuz türedileri? On litre benzin ve bir araba bulmuşlar diye, benim babamla sizin babanızın kendi elleriyle yaptıkları yolun kendi babalarının malı olduğunu sanıyorlar!

Şoför, tepenin öte yanından seslendi:

— Geceyi orda geçirecek değilsin ya! Gelsene, geçebilirsin şimdi.

Billy önemsemeyen bir sesle:

— Defolun! diye karşılık verdi.

— Canım istediği zaman gelirim ve eğer bana geçecek yer bırakmazsan seni de, atlarını da toz ederim!

Billy dizginleri azıcık gevşetti, hayvanların sırtında salladı. Sabırsızlanan atları dehlemeye bile gerek yoktu: Hafif arabayı tüy gibi çekip tepeye çıkardılar, motoru korkunç bir gürültüyle çalışan otomobilin yanından ürkek tavırlarla geçip gittiler.

Billy, önünde uzanan ıssız yola bakarak sordu:

— Nerede kalmıştık? Ha, alalım benim patronu örneğin. Evet, onun neden ikiyüz atı, karıları, daha bir sürü şeyi var da, sizin de, benim de, hiç bir şeyimiz yok?

Saxonne usulca:

— Sizin de gücünüz var, Billy, dedi.

— Güç, sizde de var, tamam. Ama onu azar azar satıyoruz. Bu ütü işini birkaç yıl daha sürdürseniz sağlığınız üzerinde ne etki yapacak? Bunu siz de bilirsiniz sanırım. Bakın bana. Sağlığımı azar azar satmak zorundayım. Her iş gününde biraz daha harcıyorum gücümü.

Dizginleri tek elle tuttu, öbür elini uzatıp gösterdi.

— Şu serçe parmağımı görüyor musunuz? Öbür parmaklarım gibi açamıyorum onu. Ve gitgide ağırlaşıyor bu aksaklık. Sürekli içeri çekiyorum dövüşürken. Arabacılığın sonucu işte bu. Gücümü sattığımı gösterir. Dört beygirli bir arabanın yaşlı sürücüsünü gördünüz mü hiç? Elleri öylesine büzülür, biçimsiz olur ki, bir yırtıcı kuşun pençelerine benzer.

— Eskiden, atalarımız ülkeyi boydan boya geçerken, durum böyle değilmiş, dedi Saxonne. Belki onların parmakları da büzülmüştü, ama onlarda en iyi atlar varmış, daha başka şeyleri de...

— Elbette. Onlar kendileri için çalışırlarmış. Kendi işlerini görmek için sakatlarlarmış parmaklarını. Sense, patronum uğruna boşa harcıyorum ellerimi. Düşünün, Saxonne, patronumun elleri hiç iş yapmamış bir kadının elleri gibi yumuşak. Atlar, ahırlar onun, ama hiç bir şeye elini sürmez. Her işi ben yaparım da ne olur sanki? Bütün kazancım yiyeceğe giyeceğe gider, elimde avucumda bir şey kalmaz. İşlerin nasıl yürüdüğünü görünce tepem atıyor. İşleri böyle yürüten kim peki? Bunu bilmeyi çok isterdim.

— Her halde Tanrı değil.

— Öyle. Ama bu da kafamı kurcalayan sorulardan biri. Tanrı kim? İşleri o yürütüyorsa eğer —ki öyle olması gerekir, yoksa neye yarar?— patronumun ve sözünü ettiğimiz o banka veznedarının atları, kadınları satın almalarına neden izin verir? Kocalarını sevmek, çocuk yapmak, utanç duymadan anne olabilmek ve doğanın verdiği mutluluğu tatmak, cici genç kızların hakkı değil mi?

XI

Atlar, Moraga vadisine çıkan dik bayırı tırmanmışlardı. Sık sık mola vermelerine karşın kan ter içindeydiler. Yol, Contra Costa tepelerini aştıktan sonra Sekoyalar Kanyonu'nun yemyeşil, güneşli derinliklerine dalıyordu.

Billy, çepeçevre ağaçları, çalkantılı dereyi ve vızıldayan arıları göstererek sordu:

— Nasıl, çok güzel değil mi burası?

— Bayıldım buraya, dedi Saxonne. Canım açık havada yaşamak istiyor. Ama hiç olanak bulamadım.

— Ben de aynı durumdayım, Saxonne. Bütün ailemin köylü olmasına karşın, hiç kırda yaşamadım.

— O zamanlar kent yoktu ki. Herkes kırda yaşardı.

Billy başıyla doğruladı:

— Bunda da haklısınız. Kırda yaşamak zorundalardı.

Hafif arabanın freni yoktu. Dolambaçlı dik yokuştan aşağı arabayı sürerken Billy tüm dikkatini kullanıyordu. Saxonne arkalığa yaslandı, gözlerini yumdu. Tanımlanmaz bir dinlenme hissi duyuyordu. Billy arada sırada bir göz atıyordu kıza. Sonunda kaygılandı.

— Neniz var? dedi. Hasta değilsiniz ya?

Saxonne:

— O kadar güzel ki, bakmaya kıyamıyorum, diye karşılık verdi. Öylesine içten ki, kötü oluyor insan.

— İçten mi? Ne tuhaf deyim!

— Öyle değil mi? Ama benim duygularımı iyi anlatıyor. İçten işte. Kentin evleri, sokakları, hiç bir şeyi içten değli. Ama burası içten. Niçin olduğunu ben de bilmiyorum. Öyle işte.

Billy:

— Sanırım bu kez de doğru söylediniz, diye haykırdı. Siz söyledikten sonra anlıyabildim, gerçekten bende de aynı izlenimi yaratıyor. Burada oyun yok, dalavere yok, hile hurda, yalan yok. Buradaki ağaçlar doğal olarak büyüyor. Bütün dolapları bilmeden, halkın tutuştuğu bahse göre şike yapmasını öğrenmeden, ilk kez olarak sahaya çıkan yeni yetmeler gibi güçlü ve temiz bu ağaçlar. Evet, açık, temiz yürekli. Her şeyi ne kadar da doğru, yerinde görüyorsunuz. Saxonne!

Kısa bir süre sessiz durdu. Tasalı görünüyordu. Ateşli, okşayıcı gözlerle kıza baktı. Saxonne tüm benliğiyle ürperdi bu bakıştan.

— Biliyor musunuz? dedi. Billy, beni bir kez dövüşürken görseydiniz bundan mutluluk duyacaktım. Baştan başa hareketli, gerçek bir dövüş. Sizin için dövüşmekten övünç duyacaktım. Ve siz orada bulunsanız, izleseniz, anlasanız, mutlaka çok iyi dövüşecektim. İnanın bana, böyle bir karşılaşmayı izlemeye değerdi. Ne tuhaftır ki, yaşamımda kadın önünde dövüşmeyi istemiş değilim. Bağırırlar, zırlarlar ve bokstan hiç bir şey anlamazlar. Oysa siz olsanız anlardınız, bunda hiç kuşkum yok.

Biraz sonra, vadinin içinde, çiftçilerin açtıkları küçük tarlalar ve güneşin altında olgun başakları altın gibi parlayan engin buğday tarlaları arasında yılankavi yollardan ilerlerken, Billy yine Saxonne'a döndü.

— Sanırım siz birkaç kez âşık olmuş olsanız gerek. Anlatsanıza bana, ne etki yapar âşık olmak?

Saxonne ağır ağır salladı başını.

— Ancak âşık olduğumu sandım ben, o da çok sık değil hani.

— Çoğu kez mi?

Bu bilinçsiz kıskançlıktan için için sevindi Saxonne.

— Hiç bir zaman tam anlamıyla âşık olmadım, dedi. Öyle olmasaydı, şimdi evli olurdum. Anlıyor musunuz? Eğer bir erkeği sevseydim, onunla evlenmekten başka çözüm yolu kalmazdı.

— Ama tutun ki o erkek sizi sevmiyordu.

Saxonne kendine güvenli ve övünçlü, aynı ölçüde de şakacı bir tavırla gülümsedi.

— Doğrusu bilmem ki, dedi. Kendimi ona sevdirmesini başarırdım gibi geliyor.

Billy coşkuyla:

— İnanırım bu sözünüze, diye onayladı.

— İşin kötüsü şu ki, beni seven erkekler hiç böyle bir duygu uyandırmadılar bende. Ayı şuna bakın hele!

Yolun üzerinden bir tavşan geçmiş, ardında bir duman izi gibi hafif bir toz bulutu yükselmişti. İlk dönemeçte bir düzine bıldırcın havalandı atların burnu dibinde. Billy ile Saxonne, ikisi de aynı sevinç çığlığı attılar.

— Ah be! Keşke çiftçi doğmuş olsaydım! İnsan kentlerde yaşamak için yaratılmış değildir.

Saxonne:

— Hiç değilse bizim gibiler, diye doğruladı.

Bir süre sessiz durdu, sonra derin derin iç geçirdi.

— Burası öylesine güzel ki! İnsanın bütün yaşamını burada geçirmesi tatlı bir düş. Ara sıra canım bir Kızılderili kadın olmak ister

Birkaç kez Billy konuşacak gibi oldu, ama kendini tuttu. Sonunda:

— Aşık olduğunuzu sandığınız erkeklerden sözediyordunuz, dedi. Kim olduklarını söylemediniz daha.

— Bilmek istiyor musunuz? Hiç bir önemi yok ki.

— Elbette bilmek isterim. Hadi, söyleyin.

— Pekiyi öyleyse. Önce, Al Stanley vardı.

Billy kesin bir sesle:

— Mesleği neydi? diye sordu.

— Kumarbazdı.

Billy'nin yüzü yavaş yavaş sertleşti. Kuşkulu bir göz attı kıza. Saxonne gülerek:

— Bunda bir kötülük yoktu, dedi. Sekiz yaşında var yoktum o zaman. Görüyorsunuz ki ta baştan başlıyorum anlatmaya. O sırada annem ölmüş, Cady beni evlâtlık edinmişti. Bir otelle bar işletiyordu Los Angeles'de. Emekçilerin, özellikle basit gündelikçilerin ve birkaç demiryolu işçisinin kaldıkları küçücük bir oteldi. Sezdiğime göre, Al Stanley onların kazancından payını alıyordu. Kumar yoluyla. Öyle yakışıklı, öyle sakindi ki. Sesi de ne tatlıydı, bilemezsin! Üstelik, dünyanın en güzel gözlerine sahipti. Elleriyse zarif ve her zaman tertemizdi. Ellerini hâlâ görür gibiyim. Ara sıra öğleden sonraları benle oynardı, bana şekerleme ya da ufak tefek başka armağanlar verirdi. Hemen bütün gün uyurdu. O zaman bilmezdim niçin gündüzleri uykuyla geçirdiğini. Kılık değiştirmiş bir peri masalı prensi izlenimini yaratırdı bende. Sonra onu öldürdüler. Oyun masasında vuruldu. Ama o da vuranı öldürdü. Bu âşk öyküsü de böyle bitti.

•Ben öksüzler yurdundan çıktığımda yeni bir aşka düştüm. Onüç yaşındaydım, ağabeyimle birlikte yaşıyordum. O zamandan beri hep onunla kaldım. Bu kez, sevgilim bir ekmekçi arabasının sürücülüğünü yapan bir oğlandı. Okula giderken hemen her sabah ona rastlardım yolda. Wood Street'ten inip Onikinci Sokağa sapardı. Sürdüğü atın çok güzel bir hayvan olduğundan mıdır nedir, galiba bir iki ay sevdalı kaldım ona. Sonra işinden oldu ya da başına bir şey geldi belki, bilmiyorum, ortadan yokoldu, yerine başka bir sürücü geçti. Birbirimizle tek sözcük bile konuşmamıştık.

•Sonra bir sayman çıktı. O zaman onaltı yaşındaydım. Galiba saymanlara karşı zaafım var benim. Charley Long'dan dayak yiyen de sayman, çamaşırhanede. Ötekisiyle, Hickmeyer fabrikasında çalışırken tanıştım. Onun da yumuşak elleri vardı. Ama çabuk usandım ondan. Şeydi... nasıl diyeyim? Yani sizin patronunki gibi düşünceleri vardı. Aslında hiç bir zaman gerçekten sevmedim onu, bütün içtenliğimle söylüyorum, Billy. Ta işin başından anladım derli toplu bir adam olmadığını. Daha sonra, karton fabrikasında çalışırken, Onbirinci Sokak'la Washington Sokağının kesiştiği köşedeki büyük Kahn mağazalarında komilik yapan birisini sevdiğimi sandım. Kendi halinde bir adamdı. Hiç bir canlılık, hareketlilik yoktu on-

da. Buna karşın, benimle evlenmek istiyordu. Ama aklım yatmıyordu bu işe. Bu da gösteriyor ki sevmiyordum onu. Göğsü dar, etleri yumuşaktı. Elleri hep soğuk ve yapış yapıştı. Ama bir şıklığı vardı ki! Ne zaman görsen vitrinden yeni çıkmış bir manken sanırdını Gidip kendini denize atacağını söyledi, daha bir sürü çılgınlık. Ama her şeye karşın ilişkimi kestim.

•Ondan sonra... Doğrusu, ondan sonrası yok. Sanırım, bu arada, zor beğenir olmuştum artık. Herhalde, sevebileceğim bir kimseye rastlamadım. Bir erkekle karşılaşınca, aramızda bir oyun, bir mücadele var gibi gelirdi bana. Bu mücadele iki taraf için de içten değildi. Sanki birbirimize hile yapıyorduk oyunda. Bu oyunda ne dürüstlük vardı, ne içtenlik. İki taraf da rakibinin yanlışlarından yararlanmak için fırsat kollar gibiydi. Bununla birlikte, Charley Long namusluydu. O banka veznedarı da namusluydu. Böyle olmasına karşın, ikisi de herkesten çok mücadele hevesini uyandırdılar bende. Hepsinden edindiğim izlenim birdi: Kendimi kollamam savunmam gerekiyordu. Onlar beni korumayacaktı, bundan kuşkum yok.

Saxonne sözünü kesti, yanındaki adamın profilini ilgiyle seyretti. Billy bir yandan hayvanları yönetiyor, öbür yandan da kıza bir göz atıyordu. Saxonne neşeliydi. Tembel tembel gerindi.

— Hepsi bu işte, dedi. Size her şeyi anlattım. Bunları kimseye anlatmış değildim hiç. Şimdi de sıra sizde.

— Benim sıram çabuk geçer, Saxonne. Ben hiç bir zaman kızlara meraklı olmadım. Yani, evlenmeye heveslenecek kadar kaptırmadım kendimi. Ben her zaman erkekleri yeğledim, Billy Murphy gibi tipleri. Sonra, galiba antrenmanla, boksla fazla ilgilendiğim için kadınlara pek dikkat etmiyordum. Doğrusunu isterseniz, Saxonne, başkalarından daha fazla tutulacak tarafım yok... Anlarsınız ne demek istediğimi... Şu var ki, yaşamım boyunca bir genç kıza sevgiden sözetmiş değilimdir. Hiç bir kız bende aşk ilân etme isteğini uyandırmadı.

— Ama kızlar yine de seviyorlar sizi.

Saxonne bunu takılmak için söyledi, ama delikanlının bakir olduğunu açıklaması da pek hoşuna gitmişti.

Billy düşlere daldı. Saxonne üsteledi:

— Kızlardan birçoğu sizi sevmişlerdir.

Yine cevap yok.

— Öyle değil mi?

— Ama suç bende değildi ki, dedi Billy. Bana kapılanmak istiyorlarsa kendi bilecekleri iş. Ben de onları istediğim anda bırakıp gitmekte serbestim, öyle değil mi? Kadınlar öylesine asılırlar ki profesyonel boksörlere, hiç bilemezsiniz, Saxonne. Üstelik o denli ki, kadınlarda, kızlarda, utangaçlık, namus denen şey yok diye düşünürdüm kimi zaman. Yo, onlardan korktuğumu sanmayın sakın. Ama peşlerinden de koşmazdım. Kendini o biçim yaratıklara kaptırmak için alık olmak gerek.

Saxonne meydan okurcasına:

— Belki de sevmek için yaratılmış değilsiniz siz! dedi.

Ve umut kırıcı bir cevap aldı:

— Olabilir. Herhalde, benim peşimden koşan bir kadını sevebileceğimi düşünemem. Erkek denmeye değer bir kimse kadınlar tarafından kovalanmaktan hoşlanmaz.

— Sevgi, dünyanın en güzel şeyi derdi annem her zaman. Sevgi üzerine şiirler bile yazmıştı. Birkaçı San Jose'de yayınlanmış.

— Ya siz, siz ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Saxonne yeniden gülümsedi, konuyu kapattı:

— Doğrusu ben de bilmiyorum. Bütün bildiğim şu ki, böyle bir gün yaşamak güzel şey.

— Yani böyle bir gezinti yapmak, demek istiyorsunuz. Doğru.

Saat bire doğru Billy yoldan ayrıldı, ağaçlar arasındaki bir açık alana sürdü arabayı.

— Burada yerlz yemeğimizi, dedi. Düşündüm ki, yol üstündeki hanlardan birisinde karnımızı doyuracağımıza, yiyeceğimizi yanımızda getiririz, daha iyi olur. Ben gidip atları çözeyim de rahat olalım. Zamanımız bol. İsterseniz yiyecek sepetini alın, örtünün üzerine boşaltın.

Saxonne sepeti boşaltırken şaşıp kaldı. Billy öyle çok yiyecek almıştı ki: jambonlu, tavuklu sandviçler, çağanoz salatası, haşlanmış yumurtalar, sirkeli salçalı domuz paçası, zeytin, turşu, İsviçre peynirleri, tuzlu badem, portakal, muz ve şişe şişe bira. Miktarı da çeşidi kadar boldu. Sanki Billy bütün dükkânı satın almak istemişti.

Billy gelip yanında oturunca, Saxonne azarladı:

— Bu yaptığınız düpedüz çılgınlık. Aldığınız yiyeceklerle yarım düzine duvarcı doyar.

— Eksik bir şey yoktur sanırım.

— Yok elbette. Tersine, her şey bol bol. İşin kötüsü de bu ya.

— İyi, öyleyse eksik bir şey yok. Ben her şeyin bol olmasını isterim. Yemeğe başlamadan azıcık bira içmez misiniz? Ağzımız kurudu. Bardaklara dikkat! Onları geri vereceğim.

Yemekten sonra sırtüstü uzandı, bir sigara yaktı, çocukluğu hakkında sorular sordu. Saxonne, ağabeyinin evinde sürdüğü yaşantıyı anlatmıştı ona. Haftada dörtbuçuk dolar veriyordu eve. Onbeş yaşındayken ilkokulu bitirmiş, dokuma fabrikasında işe girmişti. O zaman haftada dört dolar kazanıyor, üç dolarını Sarah'ya veriyordu. Billy:

— Peki, nasıl oldu da o bar işleten adam sizi evlât edindi? diye sordu.

Saxonne omuzlarını silkti.

— Bilmem. Bildiğim şu ki, bütün akrabalarım yoksulluk içindeydiler, yoksulluktan kurtulacağa da benzemiyorlardı. Zar zor geçimlerini sağlıyorlardı ancak. Cady, meyhaneci, babamın birliğinde askerlik yapmıştı, yüzbaşı Kit derdi de başka bir şey demezdi (adamları bu adla çağırırlarmış babamı). Savaşta babam doktorların Cady'nin bacağını kesmelerine engel olmuş. Bundan ötürü Cady, babama karşı derin bir gönülborcu duymuş. Otelden ve bardan iyi para kazanıyormuş. Sonradan öğrendiğime göre annemin hastalığında ve ölümünde doktor ve cenaze giderlerine geniş çapta katkıda bulunmuş, annemi babamın yanına gömdürmüş. Annemin isteği gereğince, Will dayımın yanına gitmem gerekirdi. Ama dayımın çiftliğinin bulunduğu Ventura dağlarında savaş olmuş, insanlar öldürülmüştü, sanırım toprak sorunları ve sığırtmaçlar yüzünden, yahut bunun gibi bir şey. Her neyse, dayım uzun süre hapis yattı. Serbest bırakıldıktan sonra, kanun adamları çiftliğine el koymuşlardı. Yaşlıydı, yıpranmıştı. Karısı hastalandı. Ayda kırk dolar ücretle gece bekçiliğine başladı. Yani, bana hiç bir yardımda bulunamazdı. Cady de beni evlât edindi. Meyhaneci olmasına karşın iyi adamdı. Eti budu yerinde, güzel bir karısı vardı. Pek derlitoplu bir kadın değil gibi gelirdi bana. Ne olduğunu daha sonra öğrendim. Doğru muydu, yoksa söylenti miydi? Bilmiyorum. Herhalde bana karşı iyi davranırdı. Kocası öldükten sonra büsbütün yoldan çıktı, ben de öksüzler yurduna girdim. Keyif yapılacak bir yer değildi. Üç yıl kaldım orda. Sonra Tom evlendi,

düzenli bir işe girdi, beni de yanına aldı. O zamandan beri ben de aralıksız çalışıyorum işte.

Hüzünlü bakışlarla tarlaları seyrediyordu. Bakışları dönüp dolaşıp dibinde gelincikler biten bir tahtaperdeye takıldı. Hâlâ yerde yatmakta olan Billy belirgin bir tadla aşağıdan yukarı genç kızın oval yüzünü seyretti, ağır ağır elini uzattı.

— Zavallı yavrucak! diye mırıldandı ve kolunu tutup sevgiyle sıktı.

Saxonne delikanlının gözlerinde bir şaşkınlık ve beğeni anlatımı gördü.

— Elleriniz çok soğuk, dedi Billy. Benimkiler hep sıcaktır. İşte, tutun elimi, bakın.

Sıcak ve nemliydi eli. Saxonne onun altında ve dudağının üstünde de ter tanecikleri gördü.

— Ama siz terlemişsiniz, dedi.

Üstüne eğildi, dudağını ve alnını mendiliyle sildi, ellerini kuruttu.

— Bana öyle geliyor ki tenimden soluk alıyorum. Bu işten anlayan kimseler, orduda olsun, stadlarda olsun, bunun sağlık belirtisi olduğunu söylerler. Her neyse, bugün her zamankinden daha çok terliyorum galiba. Tuhaf, değil mi?

Saxonne Billy'nin elini kurutmak için kolunun altından çekti, ama kuruttuktan sonra Billy yeniden tuttu onun kolunu.

— Ama teniniz gerçekten çok soğuk, dedi hayranlıkla. Kadife gibi yumuşak, ipek gibi ince. Harika bir şey!

Okşaya okşaya bilekten dirseğe kadar çıktı, sonra yeniden aşağı indi. Sabah güneşi altında gevşemiş olan Saxonne bu dokunuştan zevkle ürperdi. Düş görüyor gibiydi. Bu adamı, ellerini, her şeyini sevebileceğini anlıyordu.

— Tuttuğum yeri adamakıllı ısıttım artık.

Bunu söylerken kendisine bakmadığından, Saxonne onun hınzırca gülümsediğini rahatça görebildi. Billy:

— Şimdi de başka yerleri ısıtmayı deneyeceğim sanırım, diye sözlerine ekledi.

— Konuşmayı sürdürün, dedi. Dudaklarınızın kıpırdanışını görmekten tad alıyorum. Tuhaf değil mi? Bu kıpırdanışlar kelebeklerin pır pır etmesini andırıyor.

Saxonne'un canı olduğu yerde kalmayı çok istiyordu. Buna karşın şu cevabı verdi:

— Eğer konuşursam, söyleyeceklerim hiç hoşunuza gitmeyecek. Bu konuda sizinle bahse girerim.

Billy üsteledi:

— Siz konuşun! Hoşuma gitmeyecek bir tek söz çıkamaz ağzınızdan.

— Pekiyi öyleyse: Şurda, tahtaperdenin dibinde, toplamak istediğim gelincikler var. Ayrıca, gitmenin zamanı da geldi.

— Bahsi yitirdim, dedi Billy. Ama, boşverin! Dudaklarınız otuziki kez pırpır etti ya! Saydım. Şimdi size ne yapmak gerektiğini söyleyeyim. Siz **Ekin kaldıktan sonra** şarkısını okuyacaksınız, bu sırada öbür kolunuzu tutmama izin vereceksiniz, sonra yola koyulacağız.

Saxonne onun gözlerine baka baka şarkıyı okudu. Billy'nin bakışı ise Saxonne'un dudaklarından ayrılmıyordu.

Saxonne şarkıyı bitirince kollarını delikanlının ellerinden kurtarıp ayağa kalktı. Billy atları getirmeye gidecekti ki, Saxonne ceketini uzattı, giymesine yardım etmesini istedi. Yaşamını kazanan bir genç kızda doğal olan bağımsızlığına karşın, doğuştan hoşlanırdı erkeklerin ufak tefek hizmetlerinden. Ayrıca, çocukluğunda, önce göçmenlerin karılarından çok dinlemişti California'nın İspanyol egemenliği altında bulunduğu çağda **cabballeros**'ların kadınlara karşı centilmence davranışlarının öyküsünü.

Güney-doğu yönünde geniş bir daire çizdikten sonra, Contra Costra tepelerini aşıp, Redwood Peak boyunca Fruitvale'e kadar süren uzun yokuşu inmeye başladılar. O sırada güneş batmak üzereydi. Aşağıda, ayakları dibinde, körfeze doğru eğilen vadiler seriliyordu. Tarlalar bir dama tahtasını andırıyordu. Elmhurst, San Leandro ve Haywards kentleri tarlaları birbirinden ayırıyordu. Batı yönünde, Oakland'ın dumanları göğü kararttıyor, daha uzakta, körfezin karşı kıyısında, San Francisco'nun ilk ışıkları göz kırpıyordu.

Karanlık basıyordu. Billy'de garip bir suskunluk görülüyordu. Yarım saatten beri kızın varlığını unutmuş gibiydi. Yalnız bir kez, akşamın serin meltemini hissedince, ikisini de koruyan örtüyü sıkıca sararak onu düşündüğünü belli etmişti. Saxonne kaç kez ne düşündüğünü sormaya heveslendi, ama her seferinde de caydı konuşmaktan. Oturduğu yerde delikanlıya sokulmuştu. Vücutlarının sıcaklığı birbirine karışıyordu. Bundan büyük bir rahatlık, bir dinlenme hissi duyuyordu.

Billy birdenbire söz açtı:

— Bak Saxonne, artık dayanamayacağım. Yemekten beri dilimin ucunda. İkimiz evlensek, ha? Ne dersiniz?

Saxonne sorunun ciddi olduğunu sakin bir sevinçle anladı Cevabını geciktirmek, nazlanmak, kendini ağırdan almak, pekiyi demeden önce Billy'de daha çok istek uyandırmak geldi içinden. Ayrıca, duygusal kadınlık onuru biraz sarsılmıştı.

Beğendiği erkekten bu kerte dolaysız, açık bir öneri geleceğini aklından bile geçirmemişti. Bu işin böylesine yalın bir içtenlikle yapılması onu yaralamış gibiydi. Oysa erişilmez sandığı erkeği eline geçirmiş olduğunu anladığı o anda, onu her zamankinden daha şiddetli bir duygu ile arzuluyordu.

— Söyleyecek bir şeyiniz olsa gerek, Saxonne. İyi veya kötü, her neyse, ama mutlaka söyleyin. Ve yalnız şunu düşünün ki sizi seviyorum. Evet, sırılsıklam âşığım size. Bu dediğim herhalde doğru, çünkü sizden benimle evlenmenizi rica ediyorum. Şimdiye dek hiç bir kadından böyle bir şey istemedim.

Yeniden sessizlik oldu. Saxonne, örtünün altında oluşan ılık havanın kendisini sardığını duyumsadı. Titriyordu. Düşüncelerinin ne yolda geliştiğini anlayınca, bir suç işlemiş gibi yüzü kızardı karanlıkta. Kendisi de ansızın tepeden inme bir soru yöneltti:

— Kaç yaşındasınız, Billy?

— Yirmi iki.

— Ben yirmidört yaşındayım.

— Bilmiyor muyum sanıyorsunuz? Öksüzler yurdundan kaç yaşında ayrıldığınızı, dokuma fabrikasında, sonra konserve fabrikasında, karton fabrikasında ve çamaşırhanede kaç yıl çalıştığınızı söylediniz ya bana. Yoksa toplama yapmasını bilmediğimi mi sanıyorsunuz? Yaşınızın kaç olduğunu biliyorum. Çok çok bir yıllık hata yapabilirim.

— Ama bu, gerçeği değiştirmez: Sizden iki yaş büyüğüm işte.

— Peki öyle olsun! Ne olacak? Buna önem verseydim, sizi sevmediğim belli olurdu, değil mi? Anneniz çok haklıydı. Aşk büyük bir sorun. Önemli olan bu. Görmüyor musunuz? Sizi seviyorum, işte o kadar. Ve size sahip olmak istiyorum. Doğal bir şey, sanırım. Ben hep şunu gördüm ki, atlarda, köpeklerde ve diğer yaratıklarda, doğal olan şey, iyi bir şey. Başka yolu yok bunun, Saxonne. Benim olmanızı istiyorum. Beni geri çevirmiyeceğinizi umarım. El-

lerim belki saymanın ve kominin elleri gibi yumuşak da değil, ama sizin için çalışabilirler, sizin uğrunuza canavar gibi dövüşebilirler ve de sizi sevebilirler, Saxonne.

Erkekler karşısında her zaman duyageldiği zıtlık yok olmuş gibiydi. Kendini savunmayı düşünmüyordu. Oyun değildi artık. Hep beklediği, düşlediği bir süreyi yaşamaktaydı. Bunu düşünmek bile derin bir doygunluk veriyordu kendisine. Başka erkekler gibi davransa bile, hiç bir şeyi geri çeviremezdi ona karşı. Bu düşünce bir korku uyandırdı içinde: Ya başka erkekler gibi davransa? diye kaygılandı.

Konuşmadı. Ama içten gelen bir hareketle onun sol elini tutup usulca çekti. Billy anlayamadı. Ama üstelediğini görünce dizginleri sağ eline aktardı, sol elini ona bıraktı. Saxonne başını eğdi, arabacının elindeki nasırları öptü. Billy şaşkınlıkla:

— Doğru mu? diye kekeledi. Cevap olarak, Saxonne onun elini bir daha öperek mırıldandı:

— Seviyorum ellerinizi, Billy. Benim için dünyanın en güzel elleri. Size onlara verdiğim değeri anlatmam için saatler az gelir.

Billy:

— Bırrrsss! diye seslendi atlara.

Araba zınk diye durdu. Billy hayvanlarla konuşarak onları yatıştırdı, dizginleri kamçıya sardı, genç kıza dönüp kucakladı, dudaklarından öptü. Dudakları birbirinden ayrılınca Saxonne hıçkırdı:

— Ah! Billy, sizin için çok iyi bir karı olacağım.

Billy, onun nemli gözlerine öpücükler kondurdu, sonra yeniden dudaklarından öptü.

— Şimdi, ne düşündüğümü ve yemek sırasında niçin terlediğimi biliyorsunuz. Bunu söylemekten kendimi daha fazla alıkoyamayacağımı anlıyordum. Sizi görür görmez hoşlanmıştım.

— Doğrusu ben de sizi ilk gördüğüm anda sevdim Billy. O gün sizinle birlikte bulunmaktan övünç duydum. Öylesine iyi yürekli, yumuşak, aynı zamanda güçlüydünüz ki! Bütün erkekler sizi sayıyor, bütün kadınlar sizi arzuluyordu. Sonra, ben masanın arkasına sığınırken siz o üç İrlandalıyı bir dövdünüz ki! Övünç duymadığım bir erkeği ne sevebilir, ne de onunla evlenebilirim. Bense sizinle öylesine övünüyorum ki!

— Sevginizi kazandığım için ben çok daha fazla övünüyorum. Öyle bir mutluluk ki bu, gerçek olduğuna ina-

nasım gelmiyor. Belki de birkaç dakika sonra uyanacağım ve düş yok olacak. Ama öyle de olsa, uyanıncaya değin şu iki dakikadan yararlanmak istiyorum. Kollayın kendimizi, o kadar açım ki sizi yiyebilirim.

Genç kızı kolları arasına alıp acıtıncaya kadar sıktı. Uzun süren bir mutluluk süreci yaşadı Saxonne. Billy kollarını gevşetti, kendine gelmek için çaba harcamak zorunda kaldı. Kızın kulağı dibinde şöyle mırıldandı:

— Uyanma saati çalmadı daha. Gece karanlık, Fruitvale ise önümüzde. Kral'la Prens'e gelince, yolun üzerinde durmuş, uslu uslu bekliyorlar. Kim derdi ki gün olacak, bir çift güzel at bulunacak elimin altında, ama onları sürmek istemeyecek canım? Oldu işte. Sizden ayrılmaya gönlüm nasıl razı olur şimdi? Ama ne yapabilirim? Er geç sizi bırakıp tek başıma eve döneceğim. Zehir içmekten daha zor bir iş bu, ama başkaca yapılacak şey yok.

Örtüyle sarıp sarmaladı genç kızı, sabırsız atları dehledi.

Yarım saat gittikten sonra bir kere daha «Bırrrsss!» dedi.

— Şimdi uyanık olduğumu biliyorum. Ama öbür şeylerin düş mü, gerçek mi olduğuna güvenim yok. Emin olmak istiyorum.

Yeniden bağladı dizginleri ve Saxonne'u kolları arasına aldı.

XII

Günler kanatlanmış gibi geliyordu Saxonne'a. Çamaşırhanedeki işini düzenli biçimde sürdürüyor, üstelik daha çok fazla mesai yapıyordu. Ama akşamları bütün boş zamanını Billy'ye ve büyük olayın hazırlıklarına ayırıyordu. Bir tanrıçanın sevgilisi gibi zaptedilmez olan Billy aşk ilânının ertesi günü evlenmek için ayak diremiş, zar zor bir haftalık bir süreye yanaşmış, ondan öte beklemeyi geri çevirmiştl.

— Niye bekleyelim canım? diyordu. Gençleşmeyeceğiz ya? Boşa geçen her gün için neler yitirdiğimizi düşünün hele.

Sonunda, bir aylık bir uzlaşmaya evet dedi ve iyi yaptı. Çünkü ikinci haftanın sonunda altı sürücüyle birlikte, Oakland'ın batı semtinde bulunan büyük Corberly ve Morrison ahırlarına geçti. Billy ile Saxonne kentin öbür ucunda ev aramaktan caydılar, **Southern Pacific** demiryolu

şantiyelerinin hemen yakınında, Pine Street'te, Beşinci Sokak'la Dördüncü Sokak arasında, aylık kirası on dolar olan dört küçük odalı şirin bir ev kiraladılar.

— Şimdiye kadar yaşadığım fare kapanlarıyla karşılaştırınca adamakıllı ucuza tuttuğumuzu görüyorum, dedi Billy. Şu sırada oturmakta olduğum tek göz, bu evin en küçük odasından daha da küçüktür. Ve ben ayda altı dolar kira ödüyorum.

Saxonne:

— Ama eşyalıdır sizinki, diye hatırlattı. Aradaki fiyat farkı ondan ileri geliyor, anlıyor musunuz?

Billy anlamak istemiyordu.

— Ben bilgin değilim ama, aritmetiğin basit kurallarını bilirim. Meteliksiz olduğum zaman saatimi rehine koymuştum. Faizleri hesaplamayı becerebilirim. Evi dayayıp döşemek bize kaça patlayacak dersiniz? Parkelere halı, mutfağa muşamba, her şey içinde.

Saxonne:

— Üçyüz dolar harcarsak işin içinden namusumuzla çıkarız, diye karşılık verdi. Bu konuyu ben de düşündüm, bu paranın yeteceğini sanırım.

Billy ilgisini konu üzerinde toplamak için çaba harcadı. Kaşları çatılmıştı.

— Üçyüz ha! diye mırıldandı. Üç yüz dolarcık. Yüzde altı diyelim: eder dolar başına altı **sent**, on dolarda, altmış **sent**; yüz dolarda altı dolar, yani üçyüz dolarda onsekiz dolar. Görüyorsunuz ya, onla çarpmakta çok ustayım. Şimdi, onsekizi onikiye bölelim, etti mi birbuçuk dolar aylık faiz?

Bir an sustu. Ustalığını kanıtlamaktan sevinçli görürünüyordu. Sonra kafasında yeni bir düşünce doğdu, yüzü aydınlandı.

— Dur, dinle, hepsi bu kadar değil. Bu daha dört odanın eşyasının faizi. Birbuçuk doların dörtte biri ne eder?

— Onbeşi dörtle bölerim eder üç, elde var üç: Otuzu dörtle bölerim, yedi kere dört eder yirmisekiz, elde var iki, ikinin dörtte biri eder yarım. İşte bu!

— Saxonne hızlı hızlı yapmıştı bu hesapları.

— Vay canına! Sayılarda asıl usta sizmişsiniz!

Billy duraksadı.

— Pek iyi işleyemedim bu hesabı. Kaç dediniz?

— Otuzyedi buçuk **sent**.

— Ya! O tek odanın bana kaça mal olduğunu şimdi göreceğiz. Dört oda için ayda on dolar hesabıyla, bir tek

odaya ikibuçuk dolar düşer. Mobilya faizini de eklersek, eder iki dolar seksenyedibuçuk **sent.** Bunu altı dolardan çıkarırsak...

Saxonne hemen hesaplayıp bildirdi:

— Üç dolar onikibuçuk **sent.**

— Tamam. Demek ki bana her ay üç dolar onikibuçuk **sent** kazık atmışlar kiradan. Vay canına! Evlenmek adamakıllı artırım demekmiş!

— Ama eşyalar aşınır, Billy.

— Hay allah kahretsin! Bunu düşünmemiştim. Bu aşınma payını da rakamlara vurmak gerek. Ne olursa olsun, yine de kazançlı çıkıyoruz. Cumartesi öğleden sonra erken çıkmalısınız çamaşırhaneden, gidip eşyalarımızı alacağız. Dün akşam Salinger'i gördüm. Peşin elli dolar ödeyeceğim, kalanı da ayda on dolar taksitle. Yirmibeş ay sonra eşyalar bizim olacak. Unutmayın Saxonne, size gereken her şeyi fiatına bakmadan almalısınız. İkimizin rahatını ve mutluluğunu ilgilendiren konularda cimrilik yok. Anlaşıldı mı?

Saxonne kafasını salladı. Aklında tasarladığı binbir çeşit artırım sırrını hiç belli etmedi yüzünden. Gözleri hafifçe buğulandı. Billy'nin kollarına atılarak:

— Bana karşı ne denli iyi davranıyorsunuz! diye mırıldandı.

Bir sabah, çamaşırhanede, Mary sordu:

— Ey! demek bu iş oldu bitti.

İşe başlayalı daha ancak on dakika olmuştu ki, Mary Saxonne'un sol elinin yüzük parmağındaki topuz yüzüğü görmüştü.

— Mutlu adam hangisi? Charley Long mu yoksa Billy Roberts mi?

Cevap:

— Billy.

— Hım! Ona sütannelik yapacaksın demek!

Saxonne bu sözden kırıldığını belli etti. Mary'nin canı sıkıldı.

— Canım, şaka kaldırmaz mısın sen? Verdiğin haberе öylesine sevindim ki! Billy erkeklerin en iyisi. Onu elde ettiğine çok sevindim. Onun gibileri bol değil piyasada. Onları elde etmek için istemek yeterli değil. İkiniz de şanslısınız. Birbiriniz için yaratılmışsınız. Eksiksiz bir karı olursun ona. Tanıdığım kızların en iyisinden daha iyi bir eş. Düğün ne zaman?

Birkaç gün sonra, çamaşırhaneden çıkarken, Saxonne Charley Long'la karşılaştı. Demirci, onu kendisiyle konuş-

maya zorlayacak biçimde kaldırımı kapatıyordu. Pis pis güldü:

— Demek bir boksörle kaçıyorsunuz. Sonu ne olur? Bir kör bile bunu bilir.

Saxonne yaşamında ilk kez olarak kara kaşlı, parmakları kıllı devin karşısında ürküntü duymadan duruyordu. Sol elini kaldırıp gösterdi.

— Bunu görüyor musunuz? Tüm gücünüze karşın parmağıma geçiremezdiniz bunu. Billy Roberts daha bir hafta olmadan taktı oysa. Sizi yakıştığınız yere koydu ve aynı zamanda beni aldı.

Long:

— Hayrını görün! karşılığını verdi.

Saxonne:

— O size benzemez, diye sürdürdü. Sapına kadar erkek. Sevimli bir insan. Hem de temiz üstelik!

Long boğuk bir güfüşle karşılık verdi:

— İşini iyi becerdi sizinle.

— Sizinle de!

— Bu dediğiniz çok su kaldırır. İçten söylüyorum, sandığınız kadar güçlü değil. Size şunu söyleyeyim ki...

Saxonne demircinin sözünü kesti:

— Yolumdan çekilirseniz daha iyi edersiniz, yoksa her şeyi anlatırım kendisine, o zaman başınıza gelecekleri siz düşünün, yalancı pehlivan siz de!

Long ayakları üzerinde sallandı. Kararsız görünüyordu. Sonra, isteksizlikle yana çekildi. Hayran hayran:

— Yaman bir kadınsınız! dedi.

Saxonne gülerek:

— Billy Roberts de yaman bir erkek, dedi.

Ve yoluna gitti. Ama birkaç adım attıktan sonra durdu, adama seslendi:

— Baksanıza!

Şişman demirci hızla arkasına döndü.

— Sokağın köşesinde kalçası tutulmuş bir adam gördüm, dedi. İsterseniz gidip onu dövün!

Kısa süreli nişanlılık döneminde Saxonne olağanüstü bir harcama yaptı. Bütün bir gündeliğini gözden çıkarıp bir düzine fotoğraf çektirdi. Bunu Billy istemiş, istemekte diretmişti. Sevdiği kızın resmini yatağa girerken ve uykudan kalkarken seyredemeyecekse eğer, yaşam çekilmez bir şey olacaktı çünkü. Ona karşılık, Saxonne de Billy'nin iki resmini aynasının kıyısına iliştirdi: biri giysili, öbürü boks kılığıyla, yani hemen hemen çıplak. Çıplak resme

bakarken Saksonlar ve İngiltere kıyılarında talancılık eden korsanlar hakkında annesinin eskiden anlattığı coşkulu öyküleri hatırladı. Antika çamaşır dolabının çekmecesinden bir değerli anı daha çıkardı. Bu bir albümdü. Albümün sayfalarına, annesi, öncü göçmenlerin bir zamanlar California'da çıkardıkları kısa süreli gazetelerde basılmış şiirlerini, röprodüksiyon tablolar ve çok eski dergilerden kesilmiş gravürler yapıştırmıştı.

Saxonne alışkın parmaklarıyla sayfaları çevirip aradığı gravürü buldu. Kurşunî bulutların uçuştuğu gök kubbe altında, dik kayalıklardan oluşmuş iki burun arasından, bir düzine koyu renk, uzun ve dar gemi korkunç kuşlar gibi gagalarını ileriye doğru uzatarak bembeyaz köpüklerle kaplı bir kumsala yanaşıyorlardı bu resimde. Vücutları adaleli, sarışın, yarı çıplak adamlarla tıklım tıklım doluydu gemiler. Başlarında kanatlı miğferler vardı. Kılıçlarını, mızraklarını sallayarak, bellerine yükselen köpüklü suların içine atlıyorlar, kıyıya doğru ilerliyorlardı. Karşılarında, Kızılderiliye benzemeyen, hayvan postuna bürünmüş, vahşiler, çıkarmaya engel olmak için kumsalda toplanmışlar ya da diz boyu suya girmişlerdi. Karşılıklı kuvvetler çarpışmaya başlamışlardı; yaralıların bedenleri kıyıya çarpıp çekilen suyun içinde yuvarlanıp sürükleniyordu. Sarı saçlı akıncılardan birinin cesedi bir geminin bordasına serilmişti; göğsüne saplanmış ok ölüm nedenini gösteriyordu. Cesedin üzerinden zıplayıp suya atlayan şu adam da... Billy idi. Bunda hiç kuşku yoktu. Onun gibi sarışındı, yüzü, gözleri, ağzı, tıpatıp Billy'ye benzemekteydi. Yüzündeki anlam bile aynıydı, piknikte üç azgın Irlandalıya kafa tuttuğu günkü anlamdı bu.

Sonunda, Saxonne şöyle düşündü: Billy'nin ataları da, kendi ataları da, bu ırkların karışımından oluşmuşlardı. Albümü kapatıp çekmeceye koydu. O atalardan birkaçı yapmıştı bu antika, hurda dolabı, sonra denizleri, vadileri geçmişlerdi ve o uzun yolculuk sırasında, Little Meadow'da Kızılderililere karşı yapılan savaşta, bir kurşun rastlayıp delmişti dolabı. Saxonne, çekmecelerinde değerli eşyalarını ve ailenin çamaşırlarını saklıyan kadınları düşlerinde canlandırabileceğini düşündü. O göçebe kuşakların kadınları, öz anasının ninelerinin nineleri. İçini çekti, böyle bir ırkta, sıkı çalışan ve yaman dövüşen insanlardan gelmekle övünmeye hak kazandığını düşündü. Acaba bir Çinli ya da İtalyan anadan doğmuş olsaydı ne olurdu yaşantısı? Bunu sordu kendi kendine. Bu tip kadınları çok görürdü: Han-

tal, ağır, esmer kadınlar, başları açık ya da örtülü; denizden topladıkları tahtaları eve taşırlardı. Kendisi de o biçim bir kadın olmuş olurdu herhalde. Bu saçma düşünce onu güldürdü. Yeniden Billy ve Pine Street'teki küçük evin dört odası geldi aklına. Alacakları mobilyaları en küçük ayrıntısına dek düşüne düşüne yattı uyudu.

XIII

Saxonne anlatmaya başladı:

— Hayvanlarımızda güç kalmamıştı, kış da yaklaşıyordu, bu yüzden büyük Amerika çölünü geçmeye cesaret edemedik. Salt Lake City'de yerleştik.

— Sanki ordaymışsınız gibi konuşuyorsunuz, dedi Bert.

Saxonne övünçle:

— Annem ordaydı, diye cevap verdi. O kış dokuz yaşını bitirmişti.

Pine Street'teki küçük evde masanın çevresinde toplanmışlar, sandviçli biralı soğuk bir yemek yiyorlardı. Günlerden cumartesiydi. Hiç biri çalışmıyordu. Duvarlarla pencereleri yıkamak, yerleri silip ovmak, halıları, muşambaları temizlemek, perdeleri asmak, sobayı kurmak, mutfağı düzeltmek ve bütün eşyaları yerleştirmek için çok erkenden gelmişlerdi. Hafta arası, paydostan sonra, çok iş çıkaramıyorlardı çünkü.

Mary:

— Anlatsana, Saxonne, diye üsteledi. Sonunu çok merak ediyorum. Siz de susun, Bert, konuşmayın, dinleyin.

— İşte o kış ortaya çıkmış Del Hancock. Kentucky'liymiş, ama uzun yıllar Batı'da yaşamışmış. Çok yakından tanıdığı Kit Carson gibi o da orduda izcilik yapmış. Çoğu kez aynı battaniyenin altında yatmışlarmış ikisi. Birlikte California ve Oregon seferlerine katılmışlar general Fremont'un kuvvetlerinde. Aslında yerleşmek için gelmemiş, geçerken uğramışmış Salt Lake'e. Nereye gitmek istediğini de bilmiyorum. Bildiğim şu ki, Kayalık Dağlarda ancak kendisinin bildiği gizli bir yerde tuzakla kunduz avına çıkmak için küçük bir ekip kurmak istiyormuş. Sevimli bir adammış. Portrelerinde hâlâ görüldüğü gibi, uzun saçları varmış. Californialı İspanyollar gibi her zaman bir ipek kuşak dolarmış beline, kemerine de iki tane tabanca takarmış. Hangi kadına baksa o kadın âşık olurmuş kendisine. Annemin ablası Sadie'ye de bakmış. Ve onu beğenmiş galiba, çünkü kesin olarak Salt Lake'de yerleşmiş ve

bir daha çıkmamış ordan. Kızılderilileri acımadan öldürürmüş. Emily Villa teyzem çok anlatırdı: Del Hancock'tan daha kara, daha parlak gözlü bir kimse yokmuş, bakışlarıysa bir kartalınkinden daha keskinmiş. O zamanın göreneklerince, düello da yaparmış ve hiç bir şeyden korkmazmış. Sadie tam anlamıyla güzel kadınmış. Aklını öyle bir çelmiş ki, adam çılgın gibi âşık olmuş ona. Ama teyzem, belki de kendine güveni eksik olduğundan, benim gibi kolay kolay evet dememiş. Del Hancock artık dayanamamış, bir akşam at sırtında fırtına gibi teyzeme gitmiş:

«— Sadie, demiş, yarın benle evleneceğine söz vermezsiniz, bu gece ahırda canıma kıyarım.

«Dediğini yaparmış da. Ve Sadie bilirmiş yapabileceğini. Bu yüzden, hemen razı olmuş evlenmeye. O devirde işler hızla yürüyormuş, değil mi?

Mary burnunu çekti.

— Sanmam, dedi. Sen de Billy Ile tanıştıktan ancak bir hafta sonra nişanlandın. Oysa Billy, karısı olmaya yanaşmazsan çamaşırhaneye gidip kendini öldüreceğini söylemiş değildi sana.

— Ben buna meydan vermedim ki. Her neyse, Del Hancock'la Sadie ertesi günü evlenmişler ve teyzem ölünceye dek mutlu yaşamışlar. Karısının ölümünden sonra Del Hancock yeniden orduda görev almış ve general Custer'le birlikte Kızılderililer tarafından öldürülmüş. O dönemde yaşlı bir adamdı, ama can vermeden önce bol bol Kızılderili öldürdüğüne eminim. O yaradılıştaki adamlar dövüşe dövüşe ölürler ve ölümlerinin sırrını kendileriyle birlikte mezara götürürler. Ben küçücüktüm Al Stanley'i tanıdığım zaman. Ender görülen şanslı kumarbazlardan biriydi. Bir akşam, bir demiryolu memuru, oyun masasında onu sırtından vurup öldürdü. İki saniye içinde öldü, ama cızlamı çekmeden önce kendi katilini üç kurşunla yere sermesini de becerdi.

— Ben kavga dövüşten, tiksinirim, dedi Mary. Sinirlerim bozulur. Bert ne zaman hır çıkarmaya heveslenirse yüreğim oynar. Dövüşmenin ne anlamı var canım?

Saxonne:

— Ben, dövüşmekten hoşlanmayan bir erkeği hiç adam yerine koyamam, karşılığını verdi. Eğer bizden öncekiler dövüşmekten hoşlanmış olmasalardı, bugün biz var olmazdık.

Bert Saxonne'dan yana çıktı:

— Bütün savaşçılık yeteneklerini bulursun Billy'de. Tam bir Mohikan. Kızdığı zaman, hiç üstüne varmayacaksın.

— Doğru, dedi Mary.

Konuşmaya hiç katılmayan Billy birden ayağa fırladı, mutfağa bir göz attı, koridora geçti, odaya döndü, oradan mutfağa gitti, sonunda mutfağa bitişik öbür odaya girdi.

Bert:

— Canınız ne yemek istiyor, bakalım? diye sordu. Kasap bıçağı görmüş bir tavuğa benziyorsunuz. Sizi tedirgin eden ne, söylesenize?

— Arkadaki odaya konacak yatağı düşünüyordum da.

— Yok ki, ısmarlamadık, dedi Saxonne.

— Pekiyi, yarından tezi yok ben ilgilenirim onunla.

Bert:

— İki karyolaya ne gerek var? diye sordu. İkinize bir karyola yetmez mi?

Mary söze karıştı:

— Sen sussana, Bert. İnsanı kızdırma.

Bert gülümsedi:

— Sakin ol, Mary. Her zaman yaptığın gibi, yine görevin olmayan şeylere karışıyorsun.

— O odayı döşememize gerek yok, dedi Saxonne Billy'ye. Bu yüzden böyle bir şey düşünmedim. Parayı daha güzel bir halı ve bir soba almak için harcamayı yeğ tuttum.

Billy Saxonne'a yaklaştı, onu sandalyeden kaldırdı, dizlerine alıp oturdu.

— Çok iyi yapmışsın güzelim ve böyle yapmana çok sevindim. Her zaman her şeyin en iyisine sahip olacağız. Ama yarın akşam Salinger'e gelmeni istiyorum. Bu oda için güzel bir yatak takımı ve iki tane halı alacağız. En iyisinden hem. Öyle aşağılık mal istemem.

Saxonne uyardı:

— En az elli dolara patlayacak bize.

Billy başını salladı:

— Ne olursa olsun. Evet, elli dolara patlayacak, bir kuruş aşağı olmaz. Ama hiç değilse en iyisinden olacak. Boş bir oda neye yarar ki? Tüm evin görünüşünü bozar. Kurmakta olduğumuz şu küçük yuva günden güne, gittikçe, içinde yaşanması insana zevk veren bir yer olmak yolunda. Atları sürerken hazırladığımız evin rahatını düşünüyorum hep. Evlendikten sonra her şeyi olduğu yerde bırakmak niyetinde değilim. Tersine, başladığımız işi tamamlayıncaya dek sürdürmek isterim. Eğer bu oda boş kalsa, çıplak dö-

şemesinden başka bir şey göremeyeceğim, bu bakımdan yanılmış olacağım, evimiz yalan olacak. takmış olduğun şu perdelere bir bak, Saxonne. Komşular perdeleri görünce evin döşeli olduğu izlenimini taşıyorlar. Bu odada perdeler yalan söylüyor, çünkü dışardan bakanlara bu odada eşya bulunduğu kanısını veriyor. Oysa doğru değil. Şu perdelerin doğruyu söylemesi için ne gerekirse yapacağım.

Bert bir öneride bulundu:

— O odayı kiraya verebilirsin. Çünkü ev istasyon alanından uzak değil. İki sokak ötede de lokanta var.

— Sen deli misin? Kiracılarla uğraşmak için evlenmiyorum ben Saxonne'la. Eğer giderlerimizi karşılayamazsam, biliyor musun ne yaparım? Long Wharf'a giderim, boynuma bir taş bağlarım, «Bu iş burda biter» diye bağırarak kendimi nehre atarım. Haklıyım, değil mi Saxonne?

Saxonne'un bütün ilkelerine aykırıydı bu. Ama benliğini okşuyordu. Bu yüzden, sevgilisinin boynuna sarıldı, öpmeden önce:

— Buyruk senin, Billy, sen ne dersen doğrudur, ve her zaman da doğru olacaktır, dedi.

Bert alaycı bir şekilde:

— Dinle, bak, duyuyor musun? dedi Mary'ye. Saxonne'u karı rolünde gör de ders al!

Billy de Saxonne'a:

— Sanırım, dedi, ben bir karar vermeden önce sorunları seninle birlikte inceleyeceğiz.

Mary zafer kazanmış bir davranışla Bert'e döndü:

— Sen bunu dinle hele. Benimle evlenecek olan adam bir iş yapmadan önce bana danışmalıdır!

Bert ateşe körükle gitmek için:

— Billy söz olsun diye söylüyor işte, dedi. Onlar evlenmeden önce de böyle davranıyorlar.

Mary küçümsemeyle burnunu çekti.

— Ben Saxonne'un Billy'nin burnuna kancayı taktığına eminim. İnan bana, bak, herkes duysun diye haykırarak söylüyorum, inan ki ben de evleneceğim adamın burnuna kancayı takmak niyetindeyim.

— Eğer seviyorsan bunu yapmazsın, dedi Saxonne.

Mary:

— Tam tersine, daha iyi yal diye sözlerine ekledi.

Bert yazgısına boyun eğer gibi bir tavır takındı. Üzüntülü bir görünüşü vardı, ve bu üzüntü yapmacık değildi.

— Şimdi anlıyor musun Mary ile niye evlenmediği-

mlzi? dedi. Ben bir çeşit Kızılderlliyim; eğer karımın efendisi olamazsam kendimi gülünç duyarım.

Mary:

— Ben bir Kızılderlii kadını değilim, karşılığını verdi. İnsanlık tümden yokolmuş olsa ve tek bir pls Kızılderili kalmış olsa dünyada, yine de evlenmem onunla.

— Ama o pls Kızılderlll sana hiç evlenme önerisi yapmadı ki daha.

— Yaparsa eğer ne cevap vereceğimi bllir de ondan.

Konuşmayı daha hoş konulara kaydırmak isteyen Saxonne birdenbire aklına bir şey gelmiş gibi ellerini çırptı.

— Ayl ben büsbütün unuttum, size gösterecektim...

Para çantasından yirmidört ayar küçük bir altın yüzük çıkarıp elden ele geçirtti.

— Annemin alyansı bu. Bir madalyon içinde boynumda taşıdım hep. Öksüzler yurdunda onu almak için öylesine ağladım ki, müdlre onu bana armağan etti. Gelecek salı günü onu parmağımda taşıyacağımı düşünüyorum da!.. Bak ne yazıyor içinde, Billy.

— C'den D'ye, 1879.

— Yani Cariton'dan Daisy'ye... Carlton, babamın küçük adıydı. Bu yüzüğe bizim adlarımızın da başharflerini yazdırman gerek.

Mary hem sabırsız, hem de mutluydu.

— Çok güzel olur: W'den S'ye, 1907.

Billy bir an düşündü.

— Hayır, olmaz, çünkü ben vermiyorum bu halkayı Saxonne'a.

— Ben söyliyeyim ne yazdıracağını, dedi Saxonne. W ve S harflerini kazıtırsın.

Billy kafasını salladı.

— O da olmadı, dedi S ve W olmalı, çünkü sen benim için her zaman başta gellrsln.

— Belki doğru, ama benim için de sen başta gelirsin, sevgilim. Bu yüzden, W ve S olması için direniyorum.

Mary Bert'e döndü:

— Görüyor musun? dedi. Daha şimdiden canının istediğini yapmaya, burnuna kanca takmaya başladı!

Saxonne gücendi bu söze, dlrenmedl artık.

— Sen nasıl istersen öyle olsun, Billy, dedl.

Billy nişanlısını kucakladı.

— Bu konuyu birlikte tartışırız daha, sanırım.

XIV

Sarah'nın dünya görüşü tutucuydu. Daha kötüsü, balayında ve ilk çocuğunun doğumunda billurlaşmış ve o günden bu yana davranışlarında katılaşmıştı, bir kalıpta donmuş alçı gibi Sarah'nın kalıbı, çocukken öğrendiği peşin yargılardan, kavramlardan ve yaşadığı evde egemen olan anlayıştan oluşmuştu. Alışkanlıklara öylesine bağlıydı ki, gündelik uğraşlarında en küçük bir değişiklik olsa devrim boyutları kazanırdı gözünde. Tom birçok kez yaşamıştı bu bunalımları, özellikle evden taşınmalarda. Üç kez ev değiştirmişlerdi. Üçüncüsünde öylesine yılmıştı ki, artık bir daha evden taşınmayı göze almadı.

Saxonne bu yüzden son dakikaya dek erteledi yakında evleneceğini bildirmeyi. Çıngar çıkacağını biliyordu. Çıktı da. Sarah, Saxonne'un her hafta eve verdiği dört dolar kesilince kendisinin ve çocuklarının durumunun yıkım olacağını yürekler acısı bir tablo halinde gösterdikten, en kötümser olasılıkları tükettikten sonra, alaycı alaycı gülmeye başladı:

— Demek profesyonel boksör ha! Bir sokak serserisi yani, bir şamar oğlanı! Anan sağ olsaydı da Billy Roberts gibi bir hayta ile düşüp kalktığını görseydi ne derdi bilmem. Herifin adı bile aynasız! Anan öyle kibar bir kadındı ki, Billy adını taşıyan bir adamla hısımlığa dünyada katlanamazdı. Sana yalnızca şunu söyleyeyim ki onunla evlenirsen ipek çoraplara ve üstüste üç çift ayakkabıya artık son vermiş olursun. Çok geçmez, iki çifti yirmibeş sente pamuklu çoraplar ve eski pabuçlarla gezersin. Ve buna bile şükredersin.

Saxonne kurumlu bir davranışla başını dikti.

— Bu konuda hiç korkum yok, karşılığını verdi. Billy bana her çeşit ayakkabıyı alabilir.

— Aklın hiç bir şeye ermiyor, atıp tutuyorsun.

Sarah acı, uyumsuz bir kahkaha attı.

— Dur bakalım, çocuklar dünyaya gelsin hele, görürüz. Bugünkü günde bir aile hızla kalabalıklaşır, ama ücretler aynı hızla artmaz.

— Ama biz çocuk yapmayacağız ki... yani hemen yapmayacağız. Elbette eşyaların borcunun bitmesini bekleyeceğiz.

— Sizin kuşak bu işleri iyi biliyor demek! Bizim zamanımızda genç kızlar çok namusluydu, bu gibi iğrenç konuları bilmezlerdi.

— İğrenç mi? Kim? Bebekler mi?

— Bebekler elbet.

— Bebeklerin iğrenç olduklarını ilk kez senden duyuyorum. Öyleyse, Sarah, sen ki beş çocuk doğurdun, epey iğrenç oldun demek! Billy ile ben, senin yarın kadar da iğrenç olmamaya kararlıyız. Yalnızca iki çocuğumuz olacak bizim, bir oğlan, bir kız.

Tom gülmesini tutamadı, ama evde barışı korumak için yüzünü kahve fincanının ardında gizledi. Sarah bu yönden bir saldırı karşısında sarsılmakla birlikte, kendini çabuk toparladı, çünkü kendisi de ustaydı bu gibi taktiklerde. Hemen yeni bir doğrultuda saldırıya geçti:

— Ya böyle birdenbire acele evlenmeye ne buyurulur? Kuşku uyandıran bir durum. Gözüme baksana sen benim! Şimdiki genç kadınlar hayasız. Pazarları dansa gitmenin, filan falanın sonu bu işte. Şimdiki genç kadınlar hayvan sürüleri gibi yaşıyorlar. Hiç böyle ahlâksızlık görmedim ömrümde.

Saxonne'un yüzü öfkeden bembeyaz olmuştu. Ama Sarah suçlamalarını sürdürürken, Tom, ustaca yaptığı kaş göz işaretleriyle, barışı korumakta kendisine yardımcı olması için kızkardeşine yalvarıyordu. İkisi odada yalnız kalınca:

— Bunu da atlattık Saxonne'cuğum, dedi onu avutmak için. Sarah ile tartışmak yararsız. Billy Roberts iyi bir çocuk. Onun hakkında çok şey bilirim. Onunla evlenmekten övünç duyabilirsin. Mutlu olacağından eminim...

Sesi kısıldı, yüzünde derin bir yorgunluk ve anî bir yaşlılık anlatımı belirdi. Sonra kaygılı bir tavırla devam etti:

— Sarah'nın örneği senin için uyarı olsun. Homurdanma sakın. Ne istersen yap, ama homurdanma. Çenen hiç durmadan işlemesin. Bırak arada bir o da bir iki söz söylesin. Bu kadının beni sevdiğini düşünebiliyor musun? Ona sorarsan evet der. Senin için önemli olan nokta kocanı sevmektir, ama allahaşkına, sevdiğini duyur, belli et ona. Böyle davranırsan aşağı yukarı her istediğini yaptırabilirsin. Bir kez serbest bırak onu canının istediğini yapmakta, o da bütün geçici heveslerine katlanır. Ancak, onu sevmeye devam et, düşüncelerine değer ver. O aptal değil. O zaman anlaşırsınız. Sarah yüzünden her an yanlış bir şey yapmak korkusuyla yaşarım ben. Ama sevgisiyle beni doğru iş görmeye itmesini bin kez yeğ tutardım.

Saxonne'un gözleri sevgi yaşlarıyla dolu dolu oldu. Gülümseyerek:

— Öğüdünü tutacağım, Tom, dedi. Üstelik Billy'nin beni sevmesi ve bu sevgiyi sürdürmesi için ne gerekiyorsa yapacağım. Böylece, istediğim şeyi yaptırmak için onu tavlamana gerek kalmayacak. Beni sevdiği için sözümü dinleyecek, anlatabiliyor muyum?

— Çok doğru düşünce, Saxonne. Uygulayabilirsen, davayı kazanırsın.

Az sonra Saxonne şapkasını giyip çamaşırhaneye doğru yola çıktı. Sokağın köşesinde Tom kendisini bekliyordu. Tereddütlü bir telaşla:

— Bak, Saxonne, dedi Sarah hakkında söylediklerimi ona karşı dürüst olmadığım anlamına alma. İyi bir kadındır o, sadıktır da. Yaşantısı ise rahat olmaktan uzaktır. Ona dil uzatmaktansa dilimi kesmeyi yeğlerim. Bu dünyada herkesin bir derdi olduğunu biliyorum. Ama yoksulluk maskaralıktır, öyle değil mi? Cehennem hayatı yaşarsın yoksulsan.

— Sen bana karşı öyle iyi davrandın ki, Tom. Bunu hiç bir zaman unutamam. Sarah'nın da iyi niyetli olduğunu bilirim. Elinden geleni yapıyor.

Ağabeyi çekingen bir tavırla:

— Sana bir düğün hediyesi alamayacağım, dedi. Sarah kesinlikle razı olmuyor. Biz evlenirken ötekilerin hiç bir armağan vermediklerini öne sürüyor. Ama ben sana bir şey vereceğim. Bir sürpriz bu. Ne kadar düşünsen bulamazsın.

Saxonne sessizce bekliyordu.

— Evleneceğini bana bildirdiğin zaman, raslantıyla aklıma geldi, kardeşim George'a yazdım, senin için istedim. O da hemen yolladı, neme gerek doğrusu. Sana önceden söylemedim, çünkü satıp satmadığını bilmiyordum. Gümüş mahmuzları satmıştı, herhalde paraya gereksinimi vardı da ondan.

Sözünü ettiğim şeyi doğru atelyeye gönderttim. Sarah'yı kışkırtmak istemiyordum çünkü. Dün akşam de gizlice eve getirip odunlukta sakladım.

— Babamdan kalma bir şey mi? Nedir, söyle, hadi söyle ne olursun!

— Beylik kılıcı.

— At sırtında savaşa giderken kuşandığı kılıç mı? Ahh Tom, hiç bir armağan beni böylesine sevindiremezdi. Hemen eve dönelim. Görmek istiyorum onu. Arka kapıdan içeri süzülürüz. Sarah mutfakta çamaşır yıkıyor. Çamaşırları sermeye başlaması en az bir saat ister daha.

İki ev arasındaki dar yoldan dikkatle ilerlemeye başladılar. Tom:

— Annenin eski dolabını sana bırakmasını Sarah'ya söylemiştim. Buna pek kızdı. Ayrı babalardan doğmuş olmamıza karşın Daisy'nin senin olduğu gibi benim de annem olduğunu söyledi. Dolap sürekli Daisy'nin ailesinde kalmışmış, yüzbaşı Kit'in ailesinde değil; bana aitmiş; benim olan her şey hakkında kendisi de söz sahibiymiş.

Saxonne:

— Üzme tatlı canını, diye karşılık verdi. Dün akşam bana sattı dolabı. İşden döndüğümde yolumu bekliyordu. Gözleri çakmak çakmaktı.

— Evet, bu konuda kendisiyle görüşmemden sonra dün bütün gün savaş hazırlıkları içindeydi. Kaç para verdin?

— Altı dolar.

Tom homurdandı:

— Hırsızlık bu. Bu kadar para etmez kı. Dünya kadar eski, hem bir ucu da baştan başa çatlak.

— On dolar da istese verirdim. Kaç para istese verirdim, Tom. Annemin eşyasıydı, biliyorsun. Annem daha yaşarken bu dolabı odasında gördüğümü anımsarım.

Odunlukta, Tom gizli defineyi buldu, kâğıdı açtı, silahı ortaya çıkardı. Kın paslıydı. İç savaş sırasında süvari subaylarının taşıdıkları tipte ağır bir kılıçtı. Güveler tarafından kemirilmiş, iri siyah püsküllerle süslü, koyu kırmızı, kalın bir ipekli askıya takılıydı. Sabırsızlıktan kaynayan Saxonne ağabeyinin elinden kılıcı çekip aldı, kınından sıyırdı, öptü.

Çamaşırhanede geçirdiği son gündü. O akşam, bir daha dönmemek üzere ayrılıyordu işden. Ertesi günü akşam üzeri saat beşde Billy ile birlikte bir sulh yargıcına gidip nikâhlarını kıydıracaklardı. Bert'le Mary tanık olarak bulunacaklardı. Sonra dördü birden Barnum lokantasına giderek özel bir salonda düğün yemeğini yiyeceklerdi. Yemekten sonra Bert'le Mary Myrtle Halle'e dansetmeye gidecekler, Billy ile Saxonne ise Pine Street'e dönmek için tramvaya bineceklerdi. İşçi sınıfında balayına çıkanların sayısı bir hayli az olur. Billy ertesi sabah belli saatte ahıra gidecek, araba sürecekti.

Kola atelyesinde çalışan bütün kadın işçiler o gün Saxonne'un orada son kez çalıştığını biliyorlardı. Çokları, onun payına seviniyorlardı. Bir bölümü ise, koca bulduğu ve bu boğucu kölelikten kurtulacağı için onu kıskanıyorlardı. Birçok şakaya katlanmak zorunda kaldı. Atelye-

de çalışan bütün kızlar evlendikleri zaman bu gibi imalı, bazen kaba, ama her zaman iyi niyetli şakalara hedef olurlardı. Ama Saxonne öylesine mutluydu ki, hiç bir söze aldırdığı yoktu. Ütüsünden yükselen buhara, elinde uçuşan ince patiskaya ve musline bakarken kendini Pine Street'teki evinde düşlüyor, tatlı düşünü sürdürüyordu. Hiç durmadan son moda bir halk şarkısını mırıldanıyor, sözlerini de kendine uydurup değiştiriyordu:

Âşığım Billy için,
Sevdiğim erkek uğruna
Sonuna dek çalışmaya hazırım.

Öğleden sonra, sıcak ve nemli atelyede işçilerin yorgunluğu dayanılmaz bir duruma geldi. Yaşlı kadınlar sık sık soluyor, iç geçiriyorlardı. Gençlerin ise yüzü solgun, çizgileri gerilmişti. Gözleri halka halkaydı. Ama hepsi de her zamanki çalışma hızını sürdürüyorlardı. Kadın ustabaşı hiç yorulmazdı. Sürekli uyanıktı, sinir bunalımı kimde patlak verecek diye tetikteydi. Olduğu yerde yığılmak üzere olan dar göğüslü, kambur omuzlu, yeni yetme bir kızı tam zamanında dışarı çıkardı.

Ansızın Saxonne şimdiye dek hiç duymadığı bir vahşi çığlıkla irkildi. O anda, işçilerin sonuna kadar gerilmiş sinirleri boşaldı. İrade, sinir, her şey yok oldu. Yüz kadar işçi, ütülerini durdurdular ya da ellerinden düşürdüler. Mary idi o korku çığlığını atan. Saxonne koyu renk tuhaf bir hayvanın pençe biçiminde uzun kanatlarını çırparak arkadaşının omuzuna yapıştığını gördü. Mary bağırırken eğildi, tuhaf yaratık havaya fırladı, yandaki masada çalışan bir kadının şaşkın yüzüne doğru daldı. Kadın acı bir çığlık koparaarak hemen bayıldı. Uçan yaratık yeniden havalandı, zikzaklar çizerek sağa sola saldırmaya başladı. Kadınlar kıyameti koparıyor, kollarını kaldırıyor, geçitlerden kaçmaya çalışıyor ya da ütü tahtalarının altına sığınıyorlardı.

Ustabaşı kızgınlıkla:

— Olup olacağı bir yarasa! diye batırdı. Siz hiç yarasa görmediniz mi? Merak etmeyin, sizi yemez.

Ama bu kadınları yatıştırmak kolay değildi. Kargaşanın nedenini göremeyen bir işçi öylesine korkmuştu ki, yangın var diye bağırmaya başladı. Bu çığlık kapılara doğru yönelen saldırıyı hızlandırdı.

Akılsızca paniğe kapılan kadınların hepsi bir ağızdan avaz avaz bağırıyor, ustabaşının sesini bastırıyorlardı. Sa-

xonne önce hoplamıştı, o kadar. Ama korku çığlıkları onun soğukkanlılığını da yoketti. Bağırmadı ama ötekilerle birlikte kaçtı.

İsterik kadınlar sürüsü yandaki atelyeye doluşunca, orada çalışanlar da, ne olduğunu anlamadan, bu kaçışa katıldılar. On dakika içinde, çamaşırhanede kimse kalmamıştı Ancak birkaç adam, el bombalarıyla, kargaşanın nedenini arıyorlardı köşe bucak.

Ustabaşı iriyarı bir kadındı, ama aklına koyduğunu mutlaka yapardı. Bir süre sürüklendikten sonra kendini toparladı, çılgına dönmüş kadınlardan oluşan insan seline karşı durdu, biraz sonra bir çamaşır sepeti altında, ışıktan kör olan konuğu yakalayıp çıkardı.

Mary gülsün mü? ağlasın mı? bilemiyor, kararsız bir coşku içinde sağa sola koşuşup çırpınıyordu:

— Tanrı'nın neye benzediğini bilmem, ama, az önce şeytanın resmini gördüm!

Saxonne kendi davranışından hiç de hoşnut değildi, çünkü şaşkınlık içinde dışarı fırlarken ötekiler kadar korkmuştu.

— İçeri girelim de çalışalım, diye önerdi. Yarım saat yitirdik.

— A yoo!.. Bu denli korku geçirdikten sonra, dünyada girmem artık. Beni kovacaklarını bilsem, eve döneceğim. Dünyanın tüm altınını verseler çalışamam.

Kadınlardan biri bacağını, bir diğeri de kolunu kırmıştı. Birçoğunda ezikler, çürükler vardı. Ustabaşının ne gözdağı vermesi, ne yalvarıp yakarması para etti: Kimse işi sürdürmek istemiyordu. Ancak birkaç kişi içeri girip arkadaşlarının sepetlerini, şapkalarını getirmek yüreklliğini gösterdiler. Birkaçı da saat altıya kadar sürdürdü çalışmasını; Saxonne bu sonunculardandı.

XV

Mary kırgın bir sesle:

— Anlaşılan, senin kafan dumanlı, Bert, diye bağırdı.

Barnum lokantasının özel salonunda, sofrada dört kişiydiler. Saxonne'a çok pahalı gelmesine karşın oldukça yalın olan düğün şöleni son bulmuştu. Bert elinde şarap bardağı, ayağa kalkmıştı nutuk çekmek için; bu şarabı, lokanta, şişesi elli sent'ten satmaktaydı. Bert'in yüzü kıpkırmızıydı, siyah gözleri nöbeti varmış gibi parıldıyordu.

Mary:

— Beni almaya gelmeden önce de içmişsin sen, diye sözlerine ekledi. Her halinden görülüyor.

Bert:

— Sen bir göz doktoruna görünsene, şekerim, diye karşılık verdi. Merak etme, Bertran kendine egemendir bu akşam. İşte bak, ayağa kalkıyor neşeyle arkadaşının elini sıkmak için. Bill, aziz dostum, şerefe! Sağlığına içiyorum. Artık evli adamsın, Bill, belirli saatte eve dönmelisin. Aslan bekârlarla kadeh tokuşturmaya paydos. Kendine iyi bakmalısın, yaşam sigortası yaptırmalısın, kendini kazalara karşı da sigorta ettirmelisin, bir yapı kooperatifine ve ipotek üzerine ödünç veren bir kuruluşa üye, cenaze kaldıran bir kuruluşa da ortak olmalısın.

Mary sert bir sesle onun sözünü kesti:

— Yeter, Bert! Düğünde ölü kaldırmaktan sözedilir mi hiç? Kendinden utan.

— Kafa şişirme, Mary! Ben ne dediğimi biliyorum. Bunu söylemek istiyordum, söyledim işte. Benim düşündüğüm, Mary'nin düşündüğü değil. Benim düşündüğüm.. İzin verin de söyleyeyim ne düşündüğümü. Cenaze kaldıran bir kuruluştan sözettim, değil mi? Ama ben bunu, bu neşeli toplantıya gölge düşürmek niyetiyle söylemedim ki. Ben kesin olarak...

Zor durumdan kurtulmak için bir yol aradığı öylesine belliydi ki Mary bir zafer kazanmış gibi başını dikti. Onun bu durumu Bert'in puslu beyninde bir uyarı etkisi yaptı.

— Bırakın da nedenini söyleyeyim, diye konuşmasını sürdürdü. Benim demek istediğim şuydu ki, pek şirin bir karın var, Billy. İşte bu, nedeni. Cenaze kaldırmaktan sözetmemin nedeni. Bütün erkekler karına âşık olacaklar. Peşinden koşmaya başladıkları zaman sen ne yapacaksın? Hoş geldin demiyeceksin ya? İşte o zaman sana iş çıkacak. Sarkıntılık edenlerin ölüsünü kaldırmak için cenaze işleriyle uğraşan bir kuruluşa gerek olmaz mı? Elbette ki olur. Kadın konusunda beğeni sahibi olduğunu söylemek, sana iltifat yapmaktı niyetim, ama Mary bırakmadı ki, he men araya girdi.

Işıldayan gözlerini Mary'ye çevirdi. Galibiyeti kazandığı için onunla alay ediyor gibiydi.

— Kim demiş kafam tütsülü? Ben mi sarhoşmuşum? Hiç de değil. Her şeyi açık seçik görüyorum. Karşımda Billy, eski dostum Billy var, onu görüyorum. Çift gördüğüm de yok bir tek Billy görüyorum. Billy yaşamında iki yüz taşıyan bir yaratık olmamıştır. Billy, aziz dostum, bu-

rada seni evlilik boyunduruğu altında görünce içim sızlıyor...

Birdenbire susup Mary'ye doğru döndü.

— Dur, köpürme kızım. Dedem Eyalet Senatörüymüş, Senatoda akşamlara kadar ipe sapa gelmez sözler eder dururmuş... Billy, sana baktıkça, üzülüyorum (gözleriyle Mary'ye meydan okudu...) kendi payıma üzülüyorum, çünkü tüm mutluluğu kilit altında tutup tekeline aldın. İnan bana, akıllı adamsın. Tanrı kadınları kutlu kılsın! İyi başladın. Böyle sürdür. Topunu nikâhla da rahata, mutluluğa kavuşsunlar! Sağlığına, Billy. Sen bir Mohikansın, derisi yüzülesi kafasında bir tutam saç bulunan bir Mohikan. Aldığın kadın da gerçek bir Kızılderili kadın, kalıbımı basarım. Minnehaha, sağlığınıza içiyorum, ikimizin sağlığına, ve de, şeytan isterse, gelecekteki papoose'ların sağlığına!

Bardağını bir dikişte boşaltıp sandalyesine yığıldı, gözlerini kırpıştırarak yeni evlilere baktı. Bir yandan da yaşlar süzülüyordu yanaklarından aşağı, ama oralı olmadı.

Mary onu yatıştırmak için elini uzatıp okşadı. Bu dokunuş Bert'i büsbütün yıktı.

— Canım, benim de ağlamaya hakkım yok mu? diye hıçkırdı. En iyi dostumu yitiriyorum. Artık hiç bir şey asla eskisi gibi olmayacak. Eski günleri, şenliklerimizi, matrak geçmelerimizi düşündükçe, Bill'le ikimizin yani nerdeyse size kin beslemek geliyor içimden, Saxonne. Sizse, kocanızla el ele karşımda oturuyorsunuz.

Saxonne sevimli bir gülüşle:

— Avunursunuz, Bert, dedi. Gözünüzü çevirip, sizin de elini tutmakta olduğunuz kıza bakın biraz da.

— Aldırmayın ona, dedi Mary. Böyle duygu bunalımları geçirir arada bir.

Sertçe söylemişti bu sözleri, ama boştaki eliyle yavaşça onun saçlarını okşamaktan da geri kalmıyordu.

— Neşelen biraz, Bert. Her şey yolunda. Şimdi de sıra Billy'de. Senin nazik sözlerine cevap verecek.

Bert hemen bir bardak şarap daha yuvarladı güç almak için.

Billy:

— Ben sıcak limonlukta yetiştirilmiş bir sanatçı değilim, diye homurdandı. Onlara ne söylememi istiyorsunuz, Saxonne? Ne denli mutlu olduğumuzu anlatmak gereksiz. Biliyorlar mutlu olduğumuzu.

Saxonne:

— Her zaman da mutlu olacağımızı söyleyin onlara,

diye cevap verdi. İyi dilekleri için onlara teşekkür edin, aynı dilekleri kendilerine ilettiğimizi, eskisi gibi dördümüzün hep birlikte olacağımızı söyleyin. Gelecek pazar günü Pine Street'teki 507 no.lu evde yemeğe çağrılı olduklarını da sözlerinize ekleyin. Sen, Mary, eğer cumartesi akşamı gelmek istersen, konuk odasında yatabilirsin.

Billy el çırptı.

— Siz söylediniz ya işte! Hem benden çok daha güzel söylediniz. Öyle ki, sözlerinize ekleyecek fazla bir şey yoktur sanırım. Bununla birlikte, onlara gönlümden kopan bir çift sözüm var.

Elinde bardak, ayağa kalktı. Siyah kaşları ve kirpikleri altında, açık mavi gözleri daha koyu görünüyor, sarı saçlarını ve beyaz tenini daha belirgin duruma getiriyordu. Tüysüz yanakları pembe pembe idi; şaraptan değil (ikinci bardağı içmekteydi daha), sağlık ve sevinçten. Saxonne kocasını öylesine iyi giyinmiş, güçlü, yakışıklı, tertemiz görünce dört köşe oldu, bir koca bebeği varmış gibi sevindi. Kendi kendisiyle de övünüyordu, çünkü kadın olarak böyle bir erkeği kendine bağlayacak denli çekiciliği vardı demek.

— İşte sonunda, düğün sofrasında biraraya gelmiş bulunuyoruz. Bana ve Saxonne'a sunduğunuz iyi dilekler bizi duygulandırdı. Size de aynı mutluluğu dileriz Bert ve Mary. Bunu söylerken, yalın bir dilekte bulunduğumuzu sanmayın. Saxonne'la ben her şeyin karşılıklı olmasını isteriz. Bu nedenle, rollerin değişeceği, sizin düğününüzde çağrılı olarak sofraya oturacağımız günü bekliyoruz. O zaman, ertesi pazara bize yemeğe geleceğiniz zaman, ikiniz de cumartesinden gelebilir ve birlikte geceyi konuk odasında geçirebilirsiniz. Nasıl, o oday, da döşetmekle iyi etmedim mi?

Mary:

— Sizden hiç böyle şey beklemezdim, Billy! diye haykırdı. Siz de Bert gibi patavatsızca konuşuyorsunuz. Ama...

Gözleri nemlendi, sesi titredi, kısıldı. Gözyaşları arasından dostlarına gülümsedi, sonra bakışını Bert'e çevirdi. Delikanlı kolunu Mary'nin beline dolayıp onu dizlerine oturttu.

Lokantadan çıkınca dördü birlikte Sekizinci Sokak'la Broodway'ın kavşağında bulunan elektrikli tramvay durağına gittiler yürüyerek. Bert'le Billy çekingen ve suskundular. Sanki bir sıkıntıları vardı. Mary kaygılı bir sevecenlikle Saxonne'u öptü.

— Her şey yolunda, şekerim, diye mırıldandı. Korkma. Bir şey değil. Düşün ki dünyadaki bütün kadınlar bu yoldan geçmişlerdir.

Vatman çanı çaldı. İki çift apar topar birbirleriyle el sıkışıp ayrıldılar. Tramvay giderken Bert bağırdı:

— Hey, Mohikan! Hey, Minnehaha!

Mary'nin Saxonne'a son sözü de şu oldu:

— Unutma dediklerimi.

Tramvay Yedinci Sokak'la Pine Street köşesinde durdu. Orası son duraktı. Evleri iki sokak ilerdeydi.

Giriş kapısının basamaklarından çıkarken Billy cebinden anahtarları çıkarıp kapıyı açtı.

— Tuhaf, değil mi? Tek başımıza siz ve ben, ikimiz, başka kimsecikler yok.

Salondaki lambayı yakarken Saxonne da şapkasını çıkarıyordu. Billy yatakodasına girdi, oradaki lambayı da yaktı, sonra geri dönerek kapının eşiğinde durdu. Saxonne'da olağanüstü bir beceriksizlik vardı. Şapkasını tutan toplu iğnelerle henüz başa çıkamamıştı. Kocasına kaçamak bir bakış fırlattı. Billy kollarını açtı.

— Gel! dedi.

Saxonne ilerledi. Billy, göğsü üzerinde, genç kızın titrediğini hissetti.

İKİNCİ BÖLÜM

I

Gerdeğe girdikleri gecenin ertesi akşamı Saxonne peronun basamaklarını tırmanan kocasını karşılamak için kapıya çıktı. Kucaklaşıp öpüştüler, el ele salondan geçerek mutfağa gittiler. Billy belirgin bir mutlulukla derin derin burnundan soludu.

— Oooh! Ne güzel kokuyor bu ev, Saxonne! Yalnız kahve değil, tüm ev güzel kokuyor. Şey kokuyor... Doğrusu bence güzel kokuyor işte.

Musluktan yıkandı, kurundu. Saxonne tavayı ocağın üzerine koymuş kızdırıyordu. Billy ellerini kuruturken dikkatle karısına bakıyordu. Saxonne bifteği tavaya koyunca haykırdı:

— Tamam, yaşa! Kızgın tavada yağsız et kızartmayı nerede öğrendin sen? En iyi yöntem bu, ama bunu yapmasını bilen kadın az bulunur.

Saxonne başka bir tavanın kapağını açtı, içindeki nefis kokulu yemeği bir mutfak bıçağıyla karıştırdı. Billy arkadan yanaştı, kollarını koltuk altlarından geçirip sıktı, ellerini memeleri üzerine sarkıttı, başını omuzunun üzerinden uzatarak yanak yanağa geldi.

— Oh! Oh! Soğanlı kızarmış patates. Annem de böyle yapardı. Bayılırım buna. Ne de güzel kokuyor, değil mi? Oh! Oh!

Ellerini gevşetti. Geri çekilirken, yanağı yanağını okşadı. Bunun üzerine yeniden sıktı ellerini, karısının saçlarını öptü, hoşnutlukla soludu.

— Oh! Oh! Sen de güzel kokuyorsun. Bir kadın için ne tatlı dendiği zaman bunun ne demeye geldiğini hiç anlamazdım. Ama şimdi artık biliyorum. Ve sen, tanıdığım en tatlı kadınsın.

Sevinci sonsuzdu. Yatakodasında saçlarını taradıktan sonra geldi sofraya oturdu, bıçağı çatalı eline aldı, bir an öylece durdu.

— Evlilik, çoklarının anlattıklarından daha hoş bir şey, öyle değil mi? İçtenlikle söylüyorum, Saxonne, herkese meydan okuyabiliriz. Yalnız, canımı sıkan bir şey var.

Saxonne'un gözlerinde beliren kaygıyı görünce kahkahayı bastı.

— Daha erken evlenmediğimize dövünüyorum. Düşün bir kez, bir hafta yitirdik.

Gözleri minnettarlık ve mutlulukla parladı. Saxonne, yaşantılarının hep böyle süreceğine yemin etti içinden.

Yemek son bulunca, sofrayı kaldırdı, bulaşıkları yıkamaya başladı. Billy bulaşığı kurutmaya davranır gibi yaptı. Saxonne kocasının kolundan çekip yerine oturttu.

— Mutluluğunun tam olmasını istiyorsan kıpırdama yerinden. Ne olursun, sözümü dinle. Bir sigara iç... Hayır, beni seyretme. İşte sana günün gazetesi. Eğer okumakta tez davranmazsan, sen daha başlamadan ben bulaşığını bitirmiş olurum.

Billy sigarasını tellendirip gazete okurken, Saxonne sık sık ona bakıyordu.

Birkaç dakika sonra, Billy içini çekerek gazeteyi bıraktı.

— Ne yapsam yararsız, diye sızlandı. Okuyamıyorum.

Saxonne takıldı:

— Nen var? Gözlerin zayıf mı?

— Hayır, gözlerim ağrıyor. Onları iyileştirmenin tek yolu, seni izlemek.

— Öyleyse mesele yok, koca bebek. Bir saniye sonra bitiyor işim.

Bulaşık bezini temizleyip bulaşık taşını sıcak suyla yıkadıktan sonra önlüğünü çıkardı, yaklaştı, gözlerini öptü.

— Nasıl şimdi? İyileşti mi gözlerin?

— Eh, daha iyice.

Öpücüğü yineledi.

— Şimdi?

— Biraz daha iyi.

— Ya şimdi?

— Hemen hemen iyileşti.

Tümüyle iyileştiğini onayladıktan sonra, oflayıp puflamaya başladı, sağ gözünün yine ağrıdığını söyledi.

Saxonne onu iyileştirmeye uğraşırken, bir yeri ağrı-

yormuş gibi hafif bir çığlık attı. Billy hemen korkuya kapıldı.

— Nen var? Neren ağrıyor?

— Gözlerim. Korkunç ağrıyor gözlerim.

Bu kez roller değişti, bir süre Saxonne hasta, Billy hekim oldu. Tümüyle iyileşince Saxonne kocasını açık pencerenin önüne götürdü. Sallanır bir koltuğa sığışmayı başardılar. Bu koltuk, evdeki eşyaların en şatafatlısıydı... Yedibuçuk dolara patlamıştı. Saxonne bundan daha görkemli bir şeye sahip olmayı aklından geçiremezdi. Böyle olmasına karşın bu denli eli açık davrandığı için bütün bir gün içi sızlamıştı.

Güneş battıktan sonra körfezin bütün kentlerini bürüyen serin ve tuzlu hava yavaş yavaş evin içine doldu. Demiryolu şantiyesinin altında makineler soluk soluğa çalışıyor, dalgakırandan çıkıp West Oakland istasyonunda durmak için yavaşlayan Yedinci Sokak yerel treninin gök gürültüsünü andıran sesi duyuluyordu. O yaz akşamında sokakta oynayan çocukların sesleri yükseliyor, komşu evin eşiğinde gevezelik eden kadınların hafif sesleri geliyordu.

— Bundan güzeli olmaz! diye mırıldandı Billy. O pansiyon odasına altı dolar kira ödediğimi düşündükçe, bunca zaman nelerden yoksun kaldığımı anlıyorum, içim cız ediyor. Ama bir avuntum da var. Daha önce ev değiştirmiş olsaydım, seni bulamazdım. Daha iki hafta önce, senin varlığından bile haberim yoktu.

Ell Saxonne'un çıplak kolunu okşayarak dirsekten yukarı tırmandı.

— Tenin ne kadar da serin! dedi. Soğuk değil, serin. Dokunması tad veriyor insana.

Saxonne güldü:

— Nerdeyse beni soğutucu bebeğin sayacaksın.

— Sesin de serin, diye sürdürdü Billy. Elini alnıma koyduğunda ne duyuyorsam, sesini işitince de aynı şeyi duyuyorum. Tuhaf bir şey. Anlatamam. Sesin ta içime işliyor, coşturucu ve etkili bir şey gibi, serin bir yel... evet, tamam, serin bir yel gibi, çok sıcak bir sabahın peşinden öğleden sonra çıkan ilk denlz meltemi gibi. Bazen, alçak sesle konuştuğum zaman, Macdonough tiyatrosunun orkestrasındaki keman gibi dolu ve ezgili sesler çıkarıyorsun. Bazı bayağı ya da kızgın kadınlar gibi, külüstür fonografları andıran keskin, tiz, cırtlak sesler çıkarmıyorsun. Senin sesin beni titretiyor. Sanki onun serinliğinden et-

kileniyormuşum gibi. Nefis bir şey bu. Gökte eğer melekler varsa, onların sesi de böyledir sanırım.

Birkaç dakika geçti. Saxonne anlatılamayacak gibi derin bir mutluluğa dalmış, ancak eliyle kocasının saçlarını okşayabiliyordu.

Billy konuşmasını sürdürdü.

— Bana neyi anımsattığını söyleyeyim sana. Hiç safkan bir kısrak gördün mü sen? Güneşte kılları atlas gibi parlar. Derisi o kadar incedir ki kamçının en hafif dokunuşu bile iz bırakır. Sinirleri ince, kendisi nazik, duyarlı. Dayanıklı olmasına dayanıklı: En sağlam yapılı midilliyi bile çatlatabilir. Ama kaşla göz arasında bir eklemini de burkabilir, veya geceleyin üzerini örtmeyi unutursan öldürücü bir soğuk algınlığına da kurban gidebilir. Dünyada bundan daha güzel bir şey olmadığını söyleyebilirim sana. Bu hayvanların o kadar ince bir yapısı vardır ki, onlara karşı nasıl davranılacağını bilmek, çok sakınmak gerek. İşte böyle bir kısrağı anımsatıyorsun bana. Üzerine titreyecek, sana değerli ve ince bir eşya gibi bakacağım. Sözünü ettiğim kısrak zavallı yükbeygirlerinden ne denli üstünse, sen de öteki kadınlardan o denli üstünsün. Bir safkansın sen. Yapılışın güzel, çizgilerin güzel, ateşlisin. Dolgun çizgilerin olduğunu biliyor musun? Hep Annette Kellerman'dan söz ederler. Sen ondan aşağı kalmazsın. O Avusturalyalıdır, sen Amerikalı. Ama Amerikalıya benzemezsin .Yapılışın başka. Sende değişik bir özellik var. Nasıl diyeceğimi bilemiyorum. Diğer kadınların yapılışı seninkine benzemez. Sen başka bir ülkeden gelmesin. Fransa'dan, yahut bunun gibi bir şey. Vücudun bir Fransız kadınının vücuduna benziyor. Yalnız vücudun da değil, her şeyin; yürüyüşün, kıpırdanışın, oturup kalkman, yahut hiç bir şey yapmadan durman, her şeyin başka.

Billy, California'dan dışarı çıkmadığı halde, hattâ doğduğu kent olan Oakland'dan başka yerde bir tek gece bile geçirmemiş olmasına karşın düşünceleri yerindeydi. Karısı Anglosakson kökenliydi, ama her şeyiyle ender bir çiçekti. Elleri ve ayakları minimini, kemikleri ve kasları incecik, duruşu zarifti. Kanlarını Sakson ırkına aşılayan Fransız - Norman istilacılardan almıştı bütün bu özellikleri.

— Ya giyinişin! Sesinin ya da teninin serinliği gibi, elbiselerin de senden bir parça. Onları her zaman öyle iyi yakıştırırsın ki daha iyi yakıştırmak olanaksız. Hem biliyor musun, bir erkek senin gibi iyi giyinen bir kadınla gezerse biraz göğsü kabarır. Hele arkadaşlarının yorum-

ları kulağına çalınırsa: «Kimmiş Bill'in yeni dostu? Nefis bir parça, değil mi? İnsanın canı onun yerinde olmak istiyor doğrusu!»

Saxonne yanağını onun yanağına yapıştırdı. Bu sözler; bütün gün çalıştıktan sonra yorgun argın, uyku sersemliğiyle gece geç saatlere dek oturup kendisi için dikiş dikmek işkencesinin karşılığını bol bol ödüyordu.

— Billyor musun, Saxonne, sana yeni bir ad buldum: Sen benim büyüleyici küçük karımsın. Evet, böyle. Benim kuvvet şurubumsun.

— Benden hiç bıkmayacak mısın? sordu Saxonne.

— Senden bıkayım mı? Ama biz birbirimiz için yaratılmışız ya!

— Bizim birbirimize rastlamamız ne güzel şey, değil mi Billy? Hem rastlantıdan başka bir şey değil.

— Biz şanslı doğmuşuz.

— Belki şanstan da öte bir şey.

— Elbette. Olacaktı, oldu. Yazgımız buymuş. Hiç bir şey bizi birbirimizden ayrı tutamazdı.

Dışa vurulmayan sevgiyle yüklü bir sessizlik içinde bir süre oturdular. Sonra Billy'nin kolları onu usulca kendine doğru çekti. Saxonne kulağı dibinde onun mırıldandığını duydu:

— Gidip yatalım mı? Ha? Ne dersin?

Çoğu akşamlarını böyle geçirdiler. Ara sıra dans salonlarına, Orpheum'a veya Bell tiyatrosuna, sinemaya, yahut belediye parkındaki cuma akşamı konserlerine gidiyorlardı. Pazarları, sık sık pikniğe çıkıyorlardı. Saxonne kuru yemekler hazırlıyor, Billy de onu Prens'le Kral'ın çektiği bir arabayla dağa götürüyordu. Hayvanlar idman yapmış olsun diye patronu seve seve veriyordu onları Billy'ye.

Sabahları Saxonne saatin zilliyle uyanırdı. Birinci günü Billy karısıyla birlikte kalkıp mutfakta ateşi yakmak için üstelemişti. O sabah Saxonne baş eğmişti. Ama o günden sonra ateşi akşamdan hazırlardı ve öyle yapardı ki sabaha bir kibrit çakmaktan başka iş kalmasın. Bu durumda, Billy, kahvaltıya çağrılıncaya kadar bir uyku daha çekiyordu. Önce, haftalarca, Saxonne öğle yemeği hazırlayıp kocasına veriyordu işe giderken. Sonra sekiz gün Billy öğleleri eve geldi yemeğe. Bir süre sonra yeniden yiyecek çıkınını sabahları birlikte götürmek zorunda kaldı. Hayvanları götürdüğü yerin uzak ya da yakın olmasına bağlıydı bu.

Mary bir uyarıda bulundu:

— Daha evlenir evlenmez ilk günden böyle davranıl-

maz bir erkeğe, doğru yapmıyorsun. Çok düşüyorsun üstüne. Dikkat etmezsen şımartacaksın onu. O sana kulluk etmeli.

— Ekmeği kazanan o, diye karşılık verdi Saxonne. O benden çok çalışıyor. Benim boş zamanım çok. Sonra, onu sevdiğim için hizmet etmek istiyorum. Çünkü... Canım, işte öyle istiyorum.

II

Ev işinin tekdüzeliğine karşın, Saxonne, işini düzene soktuktan sonra boş zaman da buldu. Hele kocası öğle yemeğini birlikte götürdüğü dönemlerde yemek hazırlama derdi olmayınca, günde saatlerce boş kalır, bu saatleri keyfince değerlendirebilirdi. Yıllarca atelye düzenine alışmış olduğundan, bu fazladan boş zamanlarda ne yapacağını bilemiyordu. Hiç bir iş yapmaksızın oturup kalmaya katlanamıyordu. Hâlâ çamaşırhanede çalışan eski arkadaşlarını görmeye gidemezdi. Komşularını da tanımıyordu. Yalnızca, bitişik evde oturan tuhaf bir yaşlı kadını biliyordu. Arka taraftaki avlunun tahtaperdesi üstünden tek tük konuşmuştu onunla.

Boş zamanlarını bol bol banyo yapmakla öldürüyordu. Yetimhanede ve Sarah'nın evinde haftada ancak bir kez banyo yapardı. Kadın olmaya başladığı çağda daha sık yıkanmayı denemiş, ama bu girişim tam bir başarısızlık olmuştu. Sarah önce alay etmiş, sonra da kızmıştı. O, cumartesiden cumartesiye haftada bir kez banyo geleneğini dünyada değiştirmezdi. Fazlası, onca, bir özenti, bir zevzeklik ve kendisinin pek temizliğe meraklı olmadığını anımsatan bir davranıştı. Sonra, sık sık banyo yapmak demek, boşa harcanan yakıt ve daha çok sayıda kirli havlu demekti çamaşır sepetinde. Şimdi, Billy'nin evinde, ocak kendisinin, leğen kendisinin, sabun kendisinindi, ve yıkanma diyen yoktu. O da Tanrının günü yıkanıyordu. Gerçi banyo dedikleri sırf bir fıçıydı. Onu mutfağın ortasına çeker ve elcağızıyla doldururdu. Ama ne de olsa bu öyle bir şatafattı ki, ona kavuşmak için yirmidört yaşına varması gerekmişti. Sonra, banyo yapmanın tadını son kertesine vardıran bir de sır öğrendi komşu kadından. Çok yalın bir şey: Suyun içerisine birkaç damla alkoli damlatılacaktı, o kadar. Saxonne daha önce bundan sözedildiğini hiç duymamıştı.

Bu tuhaf kadından öğreneceği çok şey vardı daha.

Bir gün evin arka tarafında çamaşır sererken tanışmışlardı. Kendi kişisel çamaşırlarıydı, en güzellerinden, ve bir çift de kaşkorse. Kadın, sundurmanın korkuluğuna yaslanmış duruyordu. Genç kadınla göz göze gelince başıyla selâmlamıştı. Saxonne'un tahminine göre bu selâm hem kendisine, hem de ipe serilmiş iç çamaşırlara verilmişti.

— Yeni evlisiniz, değil mi? diye sordu kadın. Ben Bayan Higgins'im. Ama küçük adımı yeğ tutarım: Mercedes.

— Ben de Bayan Roberts'ım. Adım Saxonne.

Yeni soyadını söylemekten tad duydu. Kadın:

— Bir yanki için tuhaf bir ad, dedi.

— Oh, hayır, ben yanki değilim ki. Californialıyım.

Mercedes Higgins güldü:

— Peki, peki! Amerika'da bulunduğumu unutuyordum. Başka ülkelerde bütün Amerikalılara yanki derler. Doğru, değil mi, yeni evlendiniz?

Saxonne derin bir hoşnutlukla iç geçirip başıyla onayladı. Mercedes de iç çekti.

— Eee! mutlu, güzel ve tatlı kadın! Sizi, sizden tiksinecek kadar kıskanabilirim. Bütün erkekleri avucunuza alabilecek güzel elleriniz var da, ne denli şanslı olduğunuzun farkında değilsiniz. Öyle olur zaten, insan iş işten geçtikten sonra kafasına dank eder.

Kadının bu sözleri Saxonne'u sıkmış ve coşkulandırmıştı. Ama hemen cevap verdi:

— Yok canım! Şanslı olduğumu elbette biliyorum. Dünyanın en güzel erkeğine sahibim.

Mercedes yine içini çekip konuyu değiştirdi. Başıyla iççamaşırlarını gösterdi.

— Güzel şeyleri seviyorsunuz görüyorum. Bir genç kadında sağduyu belirtisi bu. Güzel çamaşırlar erkekler için bir yemdir, bizim savaş donatımımızın yarısını oluşturur, erkekleri çeler ve...

Sözünü yarıda kesti, kaba bir sesle sordu:

— Ya siz, kocanızı elde tutmak... Sonuna kadar kimseye kaptırmamak istemez miydiniz?.. Elinizden gelirse tabii.

— Niyetim var. Beni her zaman sevmesi için ne gerekirse yapacağım.

Saxonne duygulanmıştı. Bir yabancı kadınla bu gibi konularda içli dışlı konuşmasına kendisi de şaşıyordu.

Mercedes sözünü sürdürdü:

— Erkeklerin sevgisi tuhaf bir şey. Ve bütün kadınlar aynı yanlışı yaparlar: erkekleri çok iyi tanıdıklarını sa-

nırlar. Oysa hiç tanımazlar, ve bu yüzden çoğunun kalbi kırılır, ondan ölür gider. Ah! Ah! Çılgın kızlar! Demek siz de, küçük yeni gelin, siz de kocanıza kendinizi sürekli sevdireceğinizi söylüyorsunuz, öyle mi? Bütün kadınlar aynı masalı tekrarlar. Çünkü erkekleri ve sevgilerinin tuhaflığını bildiklerini sanırlar. Oysa Küçük Louisiana yarışını kazanmak daha kolay. Ne yazık ki küçücük körpe gelinler bu gerçeği anladıkları zaman iş işten geçmiş olur. Bununla birlikte, siz iyi başlamışsınız. Güzel iççamaşırlarınızı saklayın, sevimli yüzünüzü koruyun. Erkeğinizi bunlarla ele geçirdiniz, bunlarla elde tutacaksınız. Ama bu yeterli değil. Bir gün sizinle uzun uzun sohbet ederiz, çok az kadının merak ettiği, çok az kadının öğrenmeyi becerdiği şeyleri anlatırım size. Demek adınız Saxonne! Bir kadın için güçlü ve güzel bir ad. Ama size pek uymuyor. Sizi gözledim ben. Siz Fransızsınız. Hem su kaldırmaz Fransız. İnce zevk sahibi olduğu için kendisini kutladığımı söyleyin Bay Roberts'a.

Eli mutfak kapısının tokmağında, bir an sessiz durdu.

— Bazı bazı bana gelsenize. Hiç pişman olmazsınız. Ben size çok şey öğretebilirim. Öğleden sonra gelin. Erkeğim şantiyelerde gece bekçiliği yapar, o yüzden sabahları uyur. Şimdi uykuda.

Saxonne eve girdi. Düşünceliydi. Komşusunu merak ediyordu. Bu kara kuru kadın sıradan bir yaratık değildi. Yüzü bozuk, fazla sıcaktan boynuz gibi sertleşmişti sanki. İri siyah gözlerinin saçtığı alev ve şimşekler için için yanan bir çeşit ateşin varlığına işaretti. Yaşlıydı. Saxonne elli ile altmış yaş arasında kararsız kaldı. Eskiden simsiyah olması gereken güzel saçları alabildiğine kırlaşmıştı. Saxonne'un en çok ilgisini çeken tarafı, konuşmasıydı. Güzel İngilizce konuşuyordu. Saxonne bu kadar temiz İngilizceye alışmamıştı. Ama buna karşın, bu kadın Amerikalı değildi. Sesinde hiçbir şive yoktu. Ancak, sözlerinde belli belirsiz bir yabancılık seziliyordu. Öyle hafif bir şey ki, Saxonne bunun ne olduğunu belirleyemiyordu.

O akşam, günün olayını anlatınca, Billy:

— Ya! dedi. Demek Bayan Higgins dedikleri bu. Higgins baba gece bekçiliği yapıyor. Bir kolu yok. Garip bir karıkoca. Millet çekiniyor bunlardan. Herkes değilse de, bazıları. Yabancılarla birkaç İrlandalı yaşlı kadın ona büyücü diyorlar, ne olursa olsun onunla ilişki kurmak istemiyorlar. Bunu Bert anlattı bana. Bazıları, onu kızdırırlarsa ya da sözleri hoşuna gitmezse, bir bakışta onların ayak par-

maklarını büzeceğine, öldürebileceğine inanıyorlarmış. Tavlada çalışanlardan biri, tanırsın onu, Henderson, Beşinci Sokak'ta oturur, bu kadının kaçık olduğunu öne sürüyor.

Saxonne yeni tanıştığı komşusunu savundu:

— Vallaha, onu bilmem. Kontak olmasına kontak belki, ama senin sık sık tekrarladığın bir şeyi söylüyor. Bende Amerikalı tipi olmadığını, Fransız olduğumu söylüyor.

— Öyleyse onu saygı ile selâmlarım, diye cevapladı Billy. Eğer bunu söylüyorsa, demek ki kafası işliyor. Şerefsizim, bu gibi işlerin erbabı demek!

— İngilizceyi de çok iyi konuşuyor, Billy. Okul öğretmeni gibi. Annem de böyle konuşurdu sanıyorum. İyi öğrenim görmüş.

— Budala bir kadın olsaydı senin değerini bilemezdi sanırım.

Saxonne güldü.

— Benimle evlenmekle ince zevk sahibi olduğunu kanıtladığını, bu yüzden seni kutlamamı söyledi.

— Öyle mi? O halde benden selâm söyle. Onun sözüne körükörüne inanıyorum, çünkü iyi bir şeyi görür görmez anlıyor. Ama benimle evlendiğin için senin de zevk sahibi olduğunu söylemeli, kutlamalıydı.

Birkaç gün sonra Mercedes Higgins Saxonne'u bir baş hareketiyle selâmlarken yine gözden kaçırmadı ipe serdiği zarif kadın çamaşırlarını. Hoş geldin yerine şöyle dedi:

— Küçük gelin, çamaşır yıkamakta usta olduğunu pek sanmıyorum.

Saxonne hemen karşı çıktı:

— Ne diyorsunuz? Ama ben yıllarca bir çamaşırhanede çalıştım.

Mercedes küçümseyen bir gülüşle:

— Buharla temizleyen bir çamaşırhane tabii! diye karşılık verdi. Bu usul bir endüstri işi, şekerim. Saçma bir yöntem. Ancak bayağı şeyler buharla temizlemeye yollanır, böylece bayağı şeyler almanın cezasını çekerler. Ama ince, nazik parçalar, olmaz şekerim öyle şey! Onları yıkamak bir sanattır, dikkat isteyen, bilgi isteyen, o biçim çamaşırlar kadar ince görüş isteyen bir sanat. Ben size bir yöntem anlatayım, sabununuzu kendiniz yapın. Kumaşı sertleştirmeden aklandıran, yumuşaklık, canlılık veren bir sabun. Ya! Çamaşırları iyi yıkamak, başlıbaşına ince bir sanattır. Bir sanatçı nasıl çizerse bir tabloyu, ya da nasıl şiir yazarsa, öyle yıkamak gerek çamaşırı, sevgiyle tapınır gibi, bir güzelliği kutlarcasına. Ben size daha iyi yöntem-

ler, sizin Yankee'lerin bilmediği yollar, ve yeni modeller öğretirim.

Bir baş işaretiyle Saxonne'un ipe serili gömleklerini gösterdi.

— Görüyorum ki küçük danteller dikiyorsunuz, Belçika dantelleri, Malta dantelleri, Malines dantelleri, pek şeker şeyler. Size pek kolay başka danteller yapmasını öğreteyim de sizi sonuna dek sevmesini istediğiniz kocanızın hoşuna gitmek için elcağızınızla örün.

Mercedes'e ilk gittiğinde Saxonne özel sabunun yöntemini öğrendi kadından. İnce çamaşırları aklamanın yolları hakkında bir sürü öneri dinledi. Bu solmuş yaşlı kadının garipliği onu büyülemişti. O zamana dek böyle bir tipe rastlamış değildi. Ufkun ötesindeki karalardan ve denizlerden gelen bir yeldi sanki onun çevreye yaydığı hava. Saxonne kadının ağzını şöyle bir yokladı:

— Siz İspanyol musunuz?

— Hem evet, hem hayır. Daha doğrusu, ne evet ne hayır. Babam İrlandalı, annem Perulu İspanyoldu. Ten ve yüz bakımından ben anneme benzerim. Ama başka bakımlardan babama çekmişimdir. O, mavi gözlü bir Kelt'ti. Bir masal kahramanı gibi konuşurdu. Uslanmak bilmez ayakları onu uzak yollara sürüklerdi hep. Bana verdiği bu ayaklar beni de onun kadar uzaklara götürmüştür.

Saxonne okulda öğrendiği coğrafyayı aklına getirdi. Kıyıları paralel çizgilerle gösterilmiş bir yer belirdi gözleri önünde.

— Oh! diye haykırdı, öyleyse siz bir Güney-Amerikalısınız!

Mercedes omuzlarını silkti.

— Nasıl bir yerde dünyaya gelecektim. Anneme ait büyük bir çiftlikte doğdum. Tüm Oakland kenti, çiftliğin en küçük otlağına sığardı.

Mercedes neşeyle iç geçirdi, bir süre anılarına dalıp gitti. Saxonne eski California'lı İspanyollar gibi yaşamış olan bu kadın hakkında daha çok şey öğrenmek istiyordu.

— İyi bir eğitim görmüşsünüz, dedi, İngilizceyi çok iyi konuşuyorsunuz.

— İngilizceyi okulda değil, sonra öğrendim. Ama doğru, iyi öğretim gördüm. Her bakımdan. Yalnız erkekler hakkında bir şey öğretmediler, ki bu en önemlisi. Onu da sonradan öğrendim. Annem bir hanımefendiydi. Davarlar kraliçesi dedikleri tipten. Okumuşluğuma karşın, so-

nunda bir gece bekçisinin karısı olacağımı hiç aklından geçirmezdi.

Bu saçma düşünceye kahkahalarla güldü.

— Bekçiler, gündelikçiler, yüzlercesi, binlercesi çalışırdı bize. Peon'lar (*) —aşağı yukarı sizin köleleriniz gibi bir şey— ve atlı sığırtmaçlar çiftliğin bir ucundan öbür ucuna gitmek için ikiyüz mil aşmak zorundalardı. Büyük evin içinde ise öylesine çok uşak vardı ki, onları ayrı ayrı tanımak veya saymak olanaksızdı.

Mercedes bir Yunanlı kadın gibi kolay ve çok konuşuyor, konuştukça yeni anılar canlanıyordu kafasında.

— Ama tembel ve pistiler. Hizmetkârların en iyisi Çinlilerdi. Japonlar da iyidir, bulursan iyisini, ama Çinliler ayarında değil. Japon hizmetçiler sevimli ve şen olurlar, ama en beklemediğiniz anda sizi yüzüstü bırakıp giderler. Hintliler dayanıklı değiller, ama çok söz dinlerler. Sahip'lerle memsahip'lere tanrı gözüyle bakarlar. Ben bir memsahip'tim, yani bir hanım. Birara Rus aşçı kullandım. Her zaman çorbanın içine tükürürdü. Tükürmek şans getirirmiş! Çok tuhaf. Fakat ses çıkarmazdık. Töre böyleymiş.

— Çeşit çeşit tuhaf hizmetkârlarınız olduğuna göre, kim bilir ne çok yer gezdiniz! dedi Saxonne.

Yaşlı kadın gülerek doğruladı.

— En tuhafları da Güney denizlerinde rastladıklarımdı. Zenci köleler. Saçları örülü, burunlarına kemik geçirilmiş yamyamlar. Kendilerine söylenen bir şeye dikkat etmedikleri ya da bir şey çaldıkları zaman, onları bir hindistancevizi ağacına bağlarlar ve gergedan köselesinden yapılı bir kırbaçla döverlerdi. Yamyamların ve kelle avcılarının yaşadıkları bir adadan geldikleri için, ağızlarından bir inilti bile çıkmaz, dayanmayı bir ölüm-kalım sorunu yaparlardı. Vibi adında oniki yaşlarında küçük bir çocuk vardı, bana hizmet ederdi. Bir gün dayak yedi, sırtı kanlar içinde kaldı. O denli acıdım ki, ağlamaya başladım. O ise yalnızca güldü. Dedi ki bana: «Biraz daha beklemek, ben almak şişko beyaz sahibin kafasını.» Onu kırbaçlayan İngilizi, Bruce Anstey'i amaçlıyordu. Ama küçük Vibi hiç bir zaman onun kafasını kesip alamadı. Çünkü kendisi kaçtı, ve çalılıklarda yaşayan vahşiler onu parçalayıp son lokmasına kadar yediler.

Saxonne titredi ve ciddileşti. Mercedes gevezeliği sürdürüyordu.

(*) Güney Amerika'da tarım işçiliği yapan köylülere verilen ad.

— Ya işte böyle! Hareketli, neşeli, vahşi bir yaşantıydı. İnanır mısınız, güzelim? O büyük tarım işletmesindeki İngilizler üç yılda okyanuslar kadar şampanya ve Scotch-Whisky içtiler ve bu serüvende otuzbin lira batırdılar. Dolar değil, lira. Yani yüzelli bin dolar. Prensler gibi yaşarlardı. Görkemli, göz kamaştırıcı, çılgınca bir yaşantıydı. Güzel mücevherlerimin yarısını sattım da öyle yola çıkabildim. Bruce Anstey beynine bir kurşun sıktı sonunda. Roger, tayfaları zenci olan bir şilepte ikinci kaptan olarak ayda sekiz lira ücretle iş buldu. Jack Gilbraith'e gelince... hepsinden daha olağanüstü bir yaşantı sürdürdü. Anası babası zengin ve soylu idiler. İngiltere'ye döndü, babasının konağı çevresinde kediler için oğlar satmaya başladı. Sonunda ona para verdiler, git bir tarım işletmesi kur dediler. Doğu Hindistan'da bir yerde, Sumatra'da galiba, yahut belki de Yeni Gine'de.

Saxonne mutfağına dönünce, Billy için yemek hazırlarken komşu kadını düşünüyordu hep. Hangi doymak bilmeyen istekler bu kösele suratlı dişi papağanı Peru'daki büyük çiftlikten kaldırıp tüm dünyayı dolaştırdıktan sonra Oakland'ın batı mahallesine, hem de Barry Higgins'in kolları arasına atmıştı acaba? İhtiyar Barry yüzelli bin dolarlık bir dünyalıktan payına düşen parayı har vurup harman savuracak tipte bir adam değildi. Hele öyle bir zenginliği kendisi hiç elde edemezdi. Sonra, Mercedes başka adamların adlarını saymıştı, ama kocasının adı yoktu onlar arasında.

Mercedes daha bir sürü şey de anlatmıştı, birbiriyle ilintisi olmayan şeyler. Eski Dünya'nın, Yeni Dünya'nın hiç bir büyük ülkesi ya da kenti yoktu ki gitmiş olmasın. Hattâ, on yıl önce, Klondike'a bile gitmişti. Binlerce dolarlık altın tozunu meyhanelerin döşemesine saçan kürklü, mokasenli madencileri beş on sözcükle anlatıyordu. Saxonne'un edindiği izlenime göre, Bayan Higgins sürekli ellerinden su gibi para akan adamlarla ilişki kurmuştu.

III

Saxonne hep Billy'nin sevgisini yitirmeme sorunu ile yormaktaydı kafasını. Karşılıklı duygularının tazeliğini yitirmemek bu balayı döneminde uçtukları yükseklerden yeryüzüne dönmemek istiyordu. Bu sorun kendisini Bayan Higgins'e doğru itmekteydi. Bunun sırrını bilirdi o. Evet, mut-

laka bilmesi gerekirdi. Yalın kadınlardan çok daha bilgili olduğunu söylememiş miydi?

Haftalar geçti. Saxonne çok zamanını onunla birlikte değerlendiriyordu. Ama Bayan Higgins bambaşka konulardan söz açıyordu. Kolay danteller yapmasını, temizleme yöntemlerini, alışveriş yapmanın inceliklerini öğretiyordu. Sonunda bir gün öğleden sonra Saxonne komşusunu her zamankinden daha konuşkan buldu. Sanki sözcükler bir an önce ağzından çıkmak için tez davranıyorlar da o telâş içersinde itişip kakışıyorlarmış gibi. Gözleri de, yüzü de kızarmıştı. Konuşması da ateşliydi. Bir sert içki kokusu sarmıştı ortalığı. Saxonne, yaşlı kadının içkili olduğunu anladı. Sinirli ve ürkek, büyülenmiş sandı kendini. Biryandan Billy'ye bir mendil dikerken, Mercedes'in ağzından sel gibi dökülen sözleri dinliyordu.

— Bak şekerim. Erkeklerle ilgili her şeyi anlatayım size. Benim için deli diyen, kime bakarsam nazar değdiren bir büyücü sanan herkes gibi akılsızlık etmeyin. Düşünün hele! O salak Malaggy Donahue var ya, sokakta karşılaştığımız zaman bebesinin yüzünü şalıyla örter hemencecik! Ben bir büyücüydüm, doğru. Ama benim büyüm erkeklere sökerdi. Evet, ben bilgeyim, çok şey bilirim, şekerim. Kadınların erkeklere, erkeklerin de kadınlara nasıl davranmaları gerektiğini, en iyi ve en kötü davranışların hangileri olduğunu söyleyeceğim size. Bütün erkeklerde gizli olan hoyrat hayvanı, onları anlamaktan aciz kuşbeyinli kadınların kalbini kıran garip davranışları anlatacağım. Bütün kadınlar kuşbeyinlidir. Ben değilim. Ya! Dinleyin! Ben bir yaşlı kadınım. Gerçek bir kadın olarak da yaşımı söylemem size. Bununla birlikte erkekleri avcumda tutarım. Yüz yaşında da olsam, bütün dişlerim dökülse de, burnum çeneme değse de, ben gene erkekleri kaçırmam elimden. Gençleri değil. Benim de genç olduğum zamandı onlar. Şimdi, yaşıma uygun kişiler üzerinde sürdürürüm etkimi. Böylesi yakışık alır. Böyle bir etkiye sahip olmam iyi bir şey. Şu yeryüzünde ne bir akrabam, ne meteliğim var. Bütün dünyalığım sağduyumdur; bir de anılarım. Kül olmuş anılar, ama şahane anılar, pırıl pırıl yıldızlı anılar. Benim gibi yaşlı kadınlar aç kalırlar, soğuktan titrerler, yahut da sadaka ile geçinirler. Ben elimde tutarım erkeğimi. Evet, tamam, olup olacağı Barry bir öküz gibi ağır. Ama ne de olsa erkektir ya, güzelim. Ve her erkek gibi garip bir yaratık. Tek kolludur, doğru. Ama bunun da bir üstünlüğü var: Dövemez beni. Yuvarlak kaslar iplik gibi incelince

yaşlı kemikler gevrekleşir, dayağa gelmez. Ama bir de genç âşıklarını düşünürüm, gençliğin tüm çılgınlığına kendini bırakmış o şehzadeleri, düşünürüm de derim ki kendi kendime: Yaşadım bu hayatı! İyi yaşadım. Bu kadarı da yeter bana, derim. Yaptığım hiç bir şeye üzülmedim. Koca Barry sayesinde de, bir lokma ekmekle sıcak bir odam olacak yaşamımın sonuna dek. Peki neden? Erkekleri tanırım da ondan. Ve çünkü onları avucumda tutmam için gerekli kurnazlığı hiç bir zaman yitirecek değilim. Erkekleri bu biçim tanımak buruk bir tatlılık. Buruk olmaktan çok tatlı bir şey. Erkekler, erkekler, bir sürü erkek. Odun kafalılardan, burjuva kodamanlardan ya da işten başka şey düşünmeyen domuz gibi tüccarlardan sözetmiyorum. Erkek dediğim, karakterli, ateşli, cin gibi kimseler. Belki çılgın adamlar, ama zaptedilmez, şahane çılgınlar soyundan.

«Ya! Küçük gelin, öğrenmelisin sırrımı. Değişikliktir bu sır! Büyü, değişiklliktedir. Budur altın anahtar, eğlendirici oyuncak. Kadın erkeği avucunun içine alırsa, o zaman erkek, sadık kulu kölesi olur. Bir kadın birçok kadını kendi içinde toplamalı, özetlemeli. Eğer kocasının sevgisini ele geçirmek istiyorsa. Çiy altında ışıl ışıl yanan, tümüyle açılıp sonra da solmayan bir çiçek gibi, hep konca gibi durmalı. Sürekli olarak yenilenen, sonsuza dek taze, her zaman değişik çiçekleri barındıran bir bahçe olmalısınız. Ve erkek dediğin, bu bahçeden hiç bir zaman son çiçekleri toplamamalı, son buketini bağlayıp gitmemeli.

«Dinleyin, küçük gelin. Aşk bahçesinde bir yılan yatar. Bu yılan, bayağılıktır. Ezin onun kafasını, yoksa o yıkıp geçer bahçenizi. Sürekli anımsayın bu sözcüğü: bayağılık... Hiç bir zaman çok içli dışlı olmayın. Erkeklerin kabalığı görünüştedir. Kadınlar onlardan daha kabadırlar. Hayır, tartışmaya kalkmayın, küçük gelin. Siz bir çocuk-kadınsınız. Kadınlar erkekler kadar incelikli değiller. Ben bilirim ne söylediğimi. Giderler, yatak öykülerini başka kadınlara anlatırlar. Erkekler hiç yapmazlar böyle şey. Ne ile açıklarsınız bunu? Bir tek açıklama yolu: Bütün sevgi işlerinde kadınlarda daha az incelik var da ondan. Ve burda yanılırlar. Bayağılık böyle doğar işte, ve bu sümüklü böcek sevgiyi kirletir, berbat eder, yokeder. İnceliği elden bırakmayın, küçük gelin. Kendinizi çırılçıplak göstermeyin sakın. Sürekli tülünüze, hattâ birkaç tüle bürünün. Hepsi de en iyisinden ve değerli taşlarla işlenmiş olsun. Sizi son zarfınızdan saymalarına hiç izin vermeyin. Ertesi günler için yedek tüller, başka tüller, sonsuz tüller buluş-

turun. Ama sizi örten tüllerden her biri, size sahip olmak için yanıp tutuşan sevgilinizle aranızdaki engellerin tek ve sonuncusu gibi görünmeli. Her seferinde, artık her şeyi elde ettiğini, son savunmanızı da kırdığını sanmalı o. Böylece, hiç bir zaman doyup bıkmayacaktır, çünkü ertesi günü, gözünden kaçmış olan başka bir son savunma daha bulacaktır karşısında.

Unutmayın: Herbir tül tek ve son örtü olmalı. Her şeyi onun kolları arasında bırakıyormuşsunuz gibi yapın sürekli. Ama ertesi gün ve bütün ertesi günler için mutlaka bir şey saklayın ona verecek. Değişiklik, şaşırtmaca, böyle sürer, erkeğiniz sizi durmadan kovalar, yenilliği başka kadınlarda değli, sizde arar. Kocanızı size tutkun kılan şey tazeliğinizdi, özgün güzelliğinizdi, sizdeki gizemdi. Bir erkek bir çiçeği koparır da tüm kokusunu içine çekerse, başka çiçekler arar. Budur onun özelliği. Siz hemen koparılmış bir çiçek olarak kalmalısınız, ama hiç bir zaman tümüyle koparılmamalısınız; sevgiliniz sizdeki balı emmeli, ama bu bal asla tükenmemeli. Kafasız kadınlar —bütün kadınlar kafasızdır— bir koca buldular mı, kesin zaferi kazandıklarını sanırlar. Sonra kendilerini bırakırlar, yağ bağlarlar, hantallaşırlar, bozulan etkilerinde duyarlılık kalmaz, kırgın, buruk olurlar. Ne budala yaratıklar tanrım! Ama sizin durumunuz başka. Siz bir çocuk-kadınsınız, ilk başarınızı elde etmişsiniz; şimdi sizin için söz konusu olan, aşk yaşantınızı kesintisiz bir zaferler zincirl durumuna getirmek. Erkeğinizi her gün baştan kazanmalısınız. Son zaferinizi elde ettiğiniz gün, artık hiç bir şeyi elde edemeyecek duruma geldiğinizde, sizin için sevgi de bitmiş olur. O zaman son sözcüğü yazmış, yanına da noktasını koymuş olursunuz ve erkeğiniz yabancı bahçelerde dolaşmaya çıkar. Şunu kafanızdan çıkarmayın ki, doymak bilmeyen bir sevgiyi her zaman açık ama hiç doymayan bir iştahla beslemek gerek. Elbette ki sevgilinizi besleyeceksiniz; bunu elinizden geldiğince en iyi biçimde yapın. Ona çok şey verin, yine verin, verin, amma onu öyle bir durumda uğurlayın ki sürekli açlık duysun, size geri dönüp tekrar tekrar istesin.

Bayan Higgins birdenbire ayağa kalktı, kaprya doğru yürüyüp odadan çıktı. Zayıf, pörsümüş vücudunun ne denli çevik ve zarif olduğu Saxonne'un gözünden kaçmamıştı. Bayan Higgins az sonra odaya döndüğünde onu gözledi ve onun bu niteliklerinin hiç de düş ürünü olmadığını saptadı.

Mercedes yerine oturdu ve dedl ki:

— Ben size sevgi alfabesinin daha ancak birinci harfini öğrettim.

Elinde güzel kahverengi ağaçtan minnacık bir çalgı vardı. Gitara benziyordu, ancak dört telliydi. Başparmağını hafifçe teller üzerinde gezdirerek ince, ezgili bir sesle garip ritimli bir şarkı tutturdu. Yabancı dildeydi şarkı. Sevgiye çağıran sıcak sesli harfler egemendi bu dilde. Kadının ve gitarın sesleri şehvetli dalgalar gibi yükseliyor, okşayıcı mırıltılar olarak iniyor, sevginin doğuşuyla batışını canlandıran uzamalarla sürüyor, sonra yeniden güçleniyor, kimi zaman buyurucu çağrılar yakarışlarla, kimi zaman sızlanışlarla, çılgın çağrılar ve umutlandırmalarla birbirine karışıyordu. Bütün bu tutkulu ezgiler Saxonne'u costuruyor, çalgının kendisi gibi titreşimler yaratıyordu benliğinde. Düş görüyor gibiydi. Handiyse sersemlemişti. Mercedes şarkıyı bitirince Saxonne'a baktı.

— Erkeğiniz sizi son kez olarak kucaklamış olsa, vücudunuzu eski bir öykü gibi bütün ayrıntılarıyla bilse bile, siz bu şarkıyı benim gibi okuyun, kolları yeniden saracaktır sizi, ve gözlerinde geçmiş günlerin çılgın ateşi tutuşacaktır yeniden. Anlıyor musunuz, küçük gelin?

Saxonne'un dudakları öylesine kurumuştu ki, ancak başını sallayabildi.

Mercedes çalgısını gözden geçirerek mırıldandı:

— Bu, altın renkli koa'dır. Ormanların kralı. Sandwich adalarının yerlileri **ukulele** derler buna. «Sıçrayan pire» demektir galiba. Havai yerlilerinin derisi de altın rengindedir. Sevdalı bir ırk. Tropikal gecelerin tatlı serinliğinde alizeler okşar onların vücutlarını.

Mercedes yeniden çalmaya başladı. Bu seferki şarkı başka dildendi. Saxonne'a Fransızcaymış gibi geldi. Neşeli, hareketli, çekingen ve hafif bir şarkıydı. Yaşlı kadının iri gözleri zaman zaman daha da büyüyor, sonra karşısındakini büyülemek istercesine şeytanca yumuluyordu. Şarkı bitince, yine Saxonne'a baktı. Beğenmesini bekliyordu galiba.

— Bu şarkıyı öbüründen daha az sevdim, dedi Saxonne.

Mercedes omuzlarını silkti.

— Hepsinin kendine göre bir değeri vardı. Ya! Öğrenecek çok şeyiniz var, küçük gelin! Gün olur, erkekleri şarapla büyüleyebilirsin; gün de olur, onları şarkıyla sarhoş edebilirsin. O denli tuhaf yaratıklar ki! Çeşit çeşit yolları var bu işin. Örneğin ince çamaşırları alalım. Her

biri büyülü bir ağ. Hiç bir balıkçı, bizim o nazik iç çamaşırlarımızla başardığımız av gibi balık tutamaz. Doğru yoldasınız. Ben öyle erkekler gördüm ki sizin şu ipe serdiğiniz kaşkorselerden daha güzel, daha ince olmayan bir kaşkorsenin tuzağına düşmüşlerdi. İnce çamaşırların paklanması bir sanattır; ama onları paklamak bir amaç değildir aslında. En büyük sanat, erkekleri elde etmektir. Sevgi, bütün sanatların toplamıdır, varlık nedenidir. Bakın, her zaman her çağda çok zeki kadınlar bulunmuştur, büyük kadınlar. Bunların güzel olmaları gerekli değildi. Akılları tüm kadın güzelliğinden daha büyük, daha etkili olmuştur. Prensler, krallar eğilmiştir onların önünde. Onlar için milletler savaşmıştır. Onlar yüzünden imparatorluklar yıkılmıştır. Onlar üzerine dinler kurulmuştur. Erkeklerin dünyasını ele geçiren o büyük kadınların adlarını aklınızda tutun, çocuk kadın: Afrodit gibi, Astarte gibi.

Ve başladı abuk sabuk konuşmaya. Karmakarışık sözler ediyordu. Ama Perulu kadının anlaşılmaz sözleri belirsiz ve gizemli bir anlam yüklüyordu. Saxonne şaşkınlıkla dinliyordu. Bu söz kalabalığı altında akılalmaz, sözle anlatılması olanaksız derinlikler sezinliyordu. Ara sıra, kutsallıklara saygısız korkunç imalar ve içerikler şimşek gibi çakıyordu o karanlık uçurumlarda. Yaşlı kadının dili yakıcı, yok edici bir lav seliydi sanki. Saxonne'un yanakları alnı ve boynu alev alev yanıyor, gitgide kızarıyordu. Korkudan titriyor, yüreği bulanıyor, aklı başından gidiyordu. Baygınlık geçireceğim diye korktu. Ama her şeye karşın yerinden kalkamıyordu. Elişini dizleri üzerinde unutmuş, her türlü düş gücünü yetersiz bırakan bir karabasan izliyordu benliğinin derinliklerinde. Bundan çoğuna dayanamayacaktı artık. Karşı koyabilmek için, kurumuş dudaklarını ıslattı. Konuşmaya hazırlandığı sırada, Mercedes sustu. Sonra çok sakin olarak:

— Birinci ders burda bitti, dedi.

Ve karşısındakinin canını sıkmaktan tad alan alaycı bir davranışla kahkahayı bastı:

— Hayrola, neniz var? Alındınız mı yoksa?

Güçlükle soluyan Saxonne sinirli bir hıçkırığı durdurmaya uğraşarak soluk soluğa sertçe:

— Dehşete kapıldım, diye karşılık verdi. Beni korkutuyorsunuz. Çok akılsız kadınım ben. O kadar bilgisizim ki... bunu aklımdan bile geçirmemiştim.

Mercedes başını anlayışlı biçimde salladı.

— Korkmakta haklısınız, dedi. Ciddi bir şey. Korkunç bir şey. Harika bir şey.

IV

Görüş alanı oldukça sınırlı olmasına karşın, Saxonne yaşamı boyunca açık seçik görmüştü gerçekleri. Bir koca seçme sorununu işçi sınıfından gelme çoğu genç kızdan daha iyi bildiği gibi, evlendikten sonra kocasının sevgisini yitirmeme sorununu da bilirdi. Kendi kendine akılcı bir felsefe geliştirmişti sevgi konusunda. Hem içgüdüsüyle, hem de bilinçli olarak, ince davranışlara yönelir, alışkanlıktan, bayağılıktan kaçınırdı. Kendisi bayağı bir kadın olursa sevginin değeri de düşecekti, biliyordu bunu. Evlendikten sonra geçen haftalar içinde, Billy hiç bir zaman onu pasaklı, üst baş perişan, uyuşuk ya da sinirli görmüş değildi. Kişisel havasını, serinkanlılığını, değişmez huyunu bilerek, isteyerek evine sindirmişti. Şaşırtıcılık ve çekicilik kozlarını da savsaklamamıştı. Doğuştan sağduyulu olması bir yana, düşleme gücü de sürekli canlı olmuştu. Billy'yi elde etmekle bir gömüye sahip olduğunu kendisi de biliyordu. Delikanlı ateşli bir sevgiliydi, ve Saxonne övünç duyuyordu bundan. Ortanın çok üstünde görüyordu kocasını. Cömertliği, her zaman her şeyin en iyisini seçmesi, temizliği, kendine iyi bakması, özeni, her şeyi ile başka, her şeyi ile yüksekti. Hiç kabalık etmez, ince davranışa ince davranışlarla karşılık verirdi. Tabii Saxonne da, incelik göstermekte dizginlerin kendisinde olduğunu ve bu konuda her zaman kendisinin örnek olması gerektiğini iyi biliyordu. Çoğu zaman Billy yaptığının farkında olamazdı, şu veya bu şekilde davranmasının nedenini bilmezdi. Oysa Saxonne şaşmaz bir yargı ile onun davranışlarını beğenir, erkekler arasında en değerlisini seçtiğine inanırdı.

Evet, kocasının sevgisini sürekli canlı tutmanın gerekliliğini açık seçik görüyordu, ve bunu başarmak için yeteri kadar akıl ve görgü yedeğine de sahipti. Ama yine de Mercedes'in açıklamaları kendisine çok yararlı oluyor, görüş alanı geniş boyutlar kazanıyordu. Yaşlı kadın, Saxonne'un kendi kendine varmış olduğu sonuçları doğruluyor, onun eski düşüncelerini bir yana atıp yenilerini aşılıyor ve hattâ tüm sorunun içler acısı önemini kaba bir çizgiyle belirtiyordu. Onun bu coşkun anlatılarından birçok bölüm kaldı Saxonne'un kafasında. Bazı bölümlerin

anlamını ancak sezebildi. Bazı bölümleri ise, görgüsünün ve kavrayışının çok üstünde olduğu için, hiç kestiremedi. Ancak, tül ve çiçek benzetmelerini ve sürekli verecek bir şeyi yedek olarak saklama kuralını çok iyi anlamıştı. Böylelikle daha engin ve daha güçlü bir sevgi felsefesi benimsemeyi becerebildi. Tanımış olduğu bütün evlilerin yaşantısını gözönüne getirdi, bütün bu evliliklerin niçin, neden tükendiğini ortaya çıkardı.

Yeni bir hevesle koyuldu ev işlerine, kendine güzel iç çamaşırları dikti, çekiciliğini geliştirmeye koyuldu. Alışverişte en iyisini almaya çalışır, tutumlu davranmayı da boşlamazdı hiç. Gazetelerin pazar eklerinde, evin yakınlarında bulunan bir okuma odasında parasız gözden geçirdiği kadın dergilerinde, güzelliğini korumaya yarayan bir sürü bilgi edindi. Vücudunun çeşitli kısımlarını belirli yöntemlerle çalıştırıyor, her gün bir süre yüzüne masaj yapıyor, tazeliğini ve renklerini korumak için kaslarını işletiyordu.

Billy'nin bunlardan haberi yoktu. Bu gibi tuvalet ayrıntıları onu ilgilendirmezdi. Sadece sonuçları önemliydi. Koca açısından. Saxonne doğa ve sağlık bilimini incelemek için Carnegie kitaplığından ödünç kitap aldı ve kendisi hakkında, kadın sağlığının gerekleri hakkında bir yığın bilgi edindi. Bunları ne Sarah, ne yetimhanedeki kadınlar, ne de Bayan Cady öğretebilmişlerdi ona.

Uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra, modelleri ve öğütleri kendi beğenisine ve kesesine en uygun gelen bir kadın dergisine abone oldu. Okuma odasında başka dergiler de karıştırabiliyordu. Böylece birçok dantel ve işleme modelinin kopyasını çıkarmayı başardı. Çoğu kez kentin yukarısındaki tuhafiyecilerin vitrinlerini incelerdi. Ufak tefek alışverişler yaparken el işi bölümlerindeki pahalı malları inceleme fırsatını kaçırmazdı. Hattâ bir seferinde, elle çizilmiş yağlıboya resimlerle süslü Çin ipeklileri almayı düşünmüş, ama ateş pahası olduğunu görünce caymıştı.

Yavaş yavaş, yalın genç kızlık çamaşırlarını bir yana atıp yine yalın ,ama güzel danteller, kırmalar, ajurlarla süslü yeni parçalar koymuştu yerine. Kışın giydiği ucuz fanilalara örgü ile süsler yaptı. Pek pahalı olmayan ince patiskadan gündüz giyilecek gömlekler ve küçük kaşkorseler dikti. Üzerine çiçekler işledi ve bakımına özen gösterdiği gecelikler tazeliğini, sevimliliğini hiç yitirmedi. Fransız kadınlarının öğle yemeğinde şifon başlıklar giydiklerini bir dergide okuyunca, hemen bir metre benekli İsviç-

re muslini aldı, aklından modeller denedi, dantel parçalarıyla süsledi. Öyle hoş bir yapıt çıktı ki ortaya, Mercedes coştu, kutladı onu.

Bu mutluluk ayları boyunca hiç boş kalmadı. Billy'yi de unutmuyordu. Kışın başında yarım yün eldivenler ördü. Billy evden çıkarken bunları takıyor, sokakta biraz uzaklaşınca hemen çıkarıp cebine sokuyordu. Kocasına ördüğü iki yün kazak daha çok beğenildi. Evde oturduğu akşamlar zorla giydirdiği pantuflalar da işe yaradı.

Mercedes'in sağlam ve pratik aklı çok yararlı oldu, çünkü Saxonne her zaman en iyisini almaya, aynı zamanda da tutumlu olmaya çabalıyordu. Fiatların ücretlerden daha hızlı yükseldiği bir toplumda evi çekip çevirme sorununu böyle karşılıyordu. Yaşlı komşusu pazardan alışveriş yapma hünerini o denli iyi öğretti ki, Billy'nin verdiği bir dolarla komşu kadınlardan yarı yarıya daha çok şey alabiliyordu.

Her cumartesi akşamı Billy aldığı haftalığı karısının dizlerine bırakırdı. Bu parayı ne yaptığını hiç sormazdı, ama yaşamında bunca iyi beslenmediğini yineleyip dururdu. Saxonne da, dizleri üzerine serili paralara el dokundurmeden, önce gelecek hafta kocasına gerekli olduğunu düşündüğü harçlığı verirdi. Hem de çok para alması için üstelerdi. Ayrıca, hafta arasında gerekirse daha çok para istemesi için de üstelerdi. Aldığı paraları nereye harcadığını söylemesini de istemezdi. Şöyle diyordu ona:

— Eskiden sürekli para bulunurdu cebinde. Şimdi evlendin diye bu durum değişmemeli. Yoksa hiç evlenmezdim senle. Erkekler yanyana geldiler mi, ne yaptıklarını bilirim ben, merak etme. Biri bir kadeh ısmarlar. Sonra öbürü ikram eder. Bunun için parası olmak gerek. Eğer ötekiler kadar cömert davranamayacaksan, hiç gitmezsin onlarla meyhaneye, ben seni bilmez miyim? Ve hiç gitmemen iyi olmaz... Yani senin için iyi olmaz demek istiyorum. Başka erkeklerle arkadaşlık etmeni isterim. İyi bir şey bu.

Billy karısını kolları arasına alıp dünyanın en yaman küçük kadını olduğuna yemin ediyordu.

— Ama bu harika bir şey, diyordu neşeyle. Hem daha iyi besleniyorum, hem daha rahat bir evde oturuyorum, arkadaşlarıma içki de ısmarlıyorum, üstelik para da artırıyorum, yahut sen artırıyorsun benim payıma. Şu duruma bak: Her ay düzenli biçimde eşyaların borçları ödeniyor,

çılgın gibi sevdiğim bir küçük karım var, üstelik artırım sandığında param da yatıyor. Kaç paramız var şimdi?

— Altmışiki dolar, cevabını verdi Saxonne. Hiç de kötü sayılmaz, zor günler için. Zor günler olabilir, hiç bilinmez. Bakarsın hasta olursun, yahut bir kaza geçirirsin, ya da herhangi bir başka şey olur...

Kışın ortasındaydı, Billy çekine çekine Saxonne'a para sözü açmak zorunda kaldı. Eski dostu Billy Murphy gripe yakalanmış, hasta yatıyordu. Çocuklarından biri de sokakta oynarken araba çarpması sonucu yaralanmıştı ve durumu ciddiydi. İki haftayı yatakta geçiren Murphy güçsüz düşmüştü. Elli dolar ödünç istiyordu Billy'den.

— Korkulacak bir şey yok, dedi Billy. Çocukluktan beri tanırım onu. Birlikte giderdik Durant okuluna. Dürüstlük örneğidir.

— Sorun o değil, dedi Saxonne. Bekâr olsaydın hemen verirdin bu parayı, öyle değli mi?

Billy bir baş sallama ile evetledi.

— İyi ya, evli olman bir şey değiştirmez. Para senin.

Billy:

— Ne diyorsun sen! diye haykırdı. Para benim değil, bizim! Sana sormadan kimseye ödünç vermem.

Saxonne'un pek canı sıkıldı.

— İnşallah bu sözleri arkadaşına da söylemedin, diye sitem etti.

Billy güldü:

— Yok canım! Söyler miyim hiç? Bilirim sonra kızarsın. Bir şeyler yapacağımı söyledim sadece. Paran varsa sen de benim gibi verelim dersin, biliyorum.

Saxonne sevgi dolu hafif bir sesle:

— Oh! Billy! diye fısıldadı. Belki sen farkında değilsin, ama evlendikten beri bana söylemiş olduğun en tatlı sözlerden biri bu.

Saxonne Mercedes'le ne denli çok görüşse, onu o denli anlaşılmaz buluyordu. Bir şeyi anlamıştı hemen: Yaşlı kadın korkunç cimriydi, ama iş kendisine harcamaya geldi mi, şaşılacak bir savrukluğa dalıyordu. Kendi çamaşırları —elle dikilmiş tabiî, aşağı kurtarmazl— çok pahalı

şeylerdi. Sofrada, Barry'ye verdiği yemek iyiydi, ama kendi yedikleri çok daha nefis şeylerdi. Oysa ikisi de aynı sofrada yerlerdi. Barry bir biftekle yetinirken, Mercedes bonfileye değer görürdü kendini. Barry'nin tabağında kocaman sert bir koyun pirzolası yatar, hanımın tabağında ise Fransız usulü minnacık pirzolalar sıralanırdı. Çayla kahve ayrı ayrı kaplarda demlenir ya da pişerdi. Barry yirmibeş **sent'** lik çayı kocaman ağır bir tasdan içerken, Mercedes yumurta kabuğu gibi incecik, hafif pembe renkte bir bardaktan yudumlardı üç dolarlık çayını. Onun yirmibeş sentlik kahvesine süt katar, kendisi kaymak eritirdi **mokasında.**

— Moruğa çok bile, derdi Saxonne'a. Ağzının tadını bilmez ki. Anlamadığı iyi şeyleri onun uğruna boşuna harcamak pek yazık olur.

İki kadın arasında ufak tefek değiş tokuşlar başladı. Mercedes, şarkı söylerken **ukulele'yi** tıngırdatmayı öğretti Saxonne'a. Oldukça kolaydı bu, yeter ki bilekler çevik olsun. Verdiği ders için para almadı gerçi, ama bir karşılık önerdi. Artık benden geçti böyle şeyler, diyordu. Uzun sözün kısası, Saxonne'un pek güzel diktiği sabah başlığına karşı çalgıyı ona vereceğini söyledi.

— Birkaç dolar eder, dedi. Bana yirmi dolara patlamıştı, ama yıllar önceydi. Ne de olsa, başlığa değer.

Saxonne de sevinçliydi bu pazarlıktan. Buna karşın sordu:

— Ama yaptığım başlığı biraz hoppaca bulmuyor musunuz?

Mercedes açık konuştu:

— Kır saçlarım için almıyorum onu. Maliyet flatına satacağım. Romatizmalarım azmadığı zaman ben de ufak tefek şeyler yapıp satıyorum. Ya! şekerim, Barry babanın elli dolar aylığı yeter mi yoksa benim harcamalarıma? Açığı ben kapatıyorum. Yaşlıların, gençlerden çok ihtiyacı var paraya. Bir gün siz de öğreneceksiniz bunu.

— Bu değiştokuşa çok sevindim, dedi Saxonne. Muslin almak için gerekli parayı bir yana kor komaz kendime başka bir başlık yaparım.

Mercedes şu öğüdü verdi:

— Birkaç tane yapın. Ben sizin payınıza satarım onları. Tabii, aracı olarak da bir yüzde alırım. Tanesine altı dolar ödeyebilirim size. Bu konuyu konuşuruz daha. Bu

satıştan elde edeceğiniz kazanç kendi başlığınızın kumaş parasını rahat karşılar.

V

O kış çeşitli olaylar geçti. Önemli olaylar. Bert'le Mary evlendiler ve o civarda küçük bir ev kiraladılar. Oakland'daki bütün arabacılarınki gibi Billy'nin gündeliği de indirildi. Ve sonunda, Saxonne'un düşündükleri yanlış, Sarah'nınkiler ise doğru çıktı.

Konuyu Billy'ye açmadan önce, Saxonne emin olmak istemişti. Kuşkuda olduğu sürece, korkudan ödü kopuyordu, çünkü hiç bir şey bilmiyordu, görgüsü yoktu. Sonra, giderler artacaktı, para sıkıntısı başgösterecekti. Ama durumundan tümüyle emin olunca, bütün kaygıları coşkun bir sevinç dalgası altında eridi gitti. Çocukları olacaktı, kendi çocuğu, Billy'nin çocuğu! Bu sözler boyuna aklına geliyor, her seferinde de hoşnutlukla ürperiyordu.

Haberi verdiği akşam, Billy gündeliğinin düştüğünden hiç sözetmedi, kendisi de katıldı karısının sevincine.

— Ne yapıyoruz şimdi? diye sordu. Olayı kutlamak için tiyatroya gidelim mi? Yahut ister misin evde kalalım, sen ve ben, ve... üçümüz birarada?

— Kalalım. Yalnız beni sıkı sıkı kucakla, yanyana kalalım öylece.

— Benim de istedlğim bu. Bütün gün evde durduktan sonra belki çıkmak istersin diye düşünmüştüm de.

Zehir gibi bir ayaz vardı. Billy koltuğu mutfaktaki ocağın yanına taşıdı. Saxonne onun kolları arasında büzüldü, başını omuzuna yasladı.

Billy yüksek sesle düşündü:

— Tanıştıktan bir hafta sonra tezelden evlenmekle ne iyi ettik! Görüyorsun, Saxonne, hâlâ sevişiyoruz işte. Şimdi de... Aman Tanrım! Harika bir şey! Doğru olabilir mi? Düşün bir kere! Çocuğumuz olacak! Üçümüz birarada! Vay küçük yaramaz vay! Oğlan olacağına bahse girerim. Yumruklarını kullanmayı, kendini savunmayı nasıl öğreteceğim, bir bilsen! Yüzmeyi de öğreteceğim! Altı yaşına kadar yüzmeyi beceremezse eğer...

— Peki, ya kız olursa?

Billy hemen cevabı yapıştırdı:

— O zaman, oğlan yaparız.

Başladılar gülmeye ve öpüşmeye.

Billy epey düşünüp taşındıktan sonra:

— Bundan sonra cimri olacağım, dedi. Arkadaşlara içki ısmarlamak yok artık. İçmeye paydos! Sigarayı da azaltacağım. Sahi, sigaralarımı kendim saramaz mıyım sanki? Fabrikada hazırlanan sigaralardan on katı daha ucuza gelir. Daha, daha... Ha! Sakalımı da uzatabilirim. Bir erkeğin bir yıl içinde berbere harcadığı parayla bir çocuk büyütülür doğrusu.

Saxonne kesin konuştu:

— Bay Roberts, eğer sakal bırakırsanız, boşanırım. Tıraşlı halinle o denli güzelsin ki, yüzünü sakalla örtmene razı olamam. Perdahlı yüzünü çok seviyorum çünkü. Ah! sevgilim! Seninle birlikte yaşamaya başlamadan mutluluğun ne olduğunu bilmiyormuşum meğer.

— Ben de bilmiyordum.

— Hep böyle mi olacağız?

— Bundan emin olabilirsin.

— Evlenince mutlu olacağımı düşünürdüm, ama evlilik hayatının bunca güzel olacağını hiç aklımdan geçirmemiştim.

Yanağından öpmek için başını çevirdi.

— Billy, mutluluk değil bu, mutluluktan da öte, cennet, cennet!

Billy gündeliğinin düştüğünü bir süre gizledi. Ancak, iki hafta sonra, yeni uygulama başlayıp da eve eksik para getirdiğinde, her şeyi söylemek zorunda kaldı.

Ertesi gün pazardı. Bert'le Mary evleneli bir ay olmuştu. Yemeğe geldiler ve sorun tartışıldı. Özellikle Bert çok karamsardı. Demiryolu atelyelerinde patlak verecek grevi örnek gösteriyordu.

— Siz hiç ağzınızı açmazsanız bir şey olmaz, dedi Mary. Bütün o sendika kışkırtıcıları ali kıran baş kesen olmuşlar demiryolu atelyelerinde, İllet oluyorum doğrusu! İşleri güçleri milleti ayaklanmaya kışkırtmak. Durumu büsbütün berbat ediyorlar. Ben patron olsaydım, onları dinleyenlerin gündeliklerini düşürürdüm.

Saxonne alaycı bir davranışla:

— Ama sen de çamaşırcılar sendikasına üyesin, dedi.

— Zorunluyum, yoksa iş bulamam. Ama sendikalı olmak hiç bir yarar sağlamadı bana şimdiye dek.

Bert başını salladı:

— Peki, Billy'ye olanlara baksana. Her şey yolundaydı, her şey durgundu, kimsenin kıpırdadığı yoktu, ama ne oldu? Tepeden inme, bir vuruşta, birden yüzde on düşürüldü gündelikler. Söylesene, ne kazandık? Hiç bir şey. Yi-

tirdik. Ellerimizle oluşturduğumuz, bizden önce babalarımızın, analarımızın çalışıp didindikleri bu ülkede başarıya ulaşma umudumuz kalmadı artık. Canımıza okudular. Sonumuz geldi. İngiltere'den gelen Beyazların çocukları olan bizlerin sonu. Atalarımız bir şeyler yapmak, bir şey ortaya çıkarmak için çalıştılar, didindiler, köleleri serbest bıraktılar, Kızılderililerle dövüştüler, Batı'yı Batı yaptılar, ama biz, onların çocukları, yıkıldık! Körler bile görür sonumuzun geldiğini.

Saxonne kaygılı bir sesle:

— Ama elden ne gelir? diye sordu.

— Hiç, dövüşmek gerek. Yurdumuz bir hırsız çetesinin eline düşmüş. Bakın şu «Southern Pacific»e. California'yı bu ortaklık yönetiyor.

Billy güldü.

— Hadi canım, Bert, nasıl ileri sürersin bunu? Bilmeden konuşuyorsun. California'yı hiç bir demiryolu ortaklığı yönetemez.

Bert acı acı güldü:

— Amma da kalın kafalısın. Bir gün gelecek, sen ve düşünmek bilmeyen arkadaşların durumu anlayacaksınız —fakat çok geç olacak. Bozulmuş diyemeyeceğim: çürümüş artık, kokuşmuş, leş kokuyor. Bu ülkeyi yönetenlerle görüşmek isteyen bir kimse önce San Francisco'ya gidecek, dairelere uğrayacak, şapkasını çıkarıp uslu uslu izin isteyecek yöneticileri görmek için. California'nın bütün valileri biz daha doğmadan demiryolu ortaklığında patronluk yapmışlardır. Hapı yuttuk diyorum sana, işimiz bitiktir. Ama ölmeden önce, o pis hırsızlardan birkaçının asılmalarına yardım etmek için var gücümle çalışacağım. Bütün savaşlarda silâh elde dövüşen, bu ülkeyi oluşturan, her şeyi yapan bizler, son Mohikan'larız.

Mary öfkeyle:

— Doğrusu korkutuyor beni, öylesine sert ki! diye söylendi. Dilini tutmamayı sürdürürse atelyeden kapı dışarı edecekler ,o zaman ne olacak bizim durumumuz? Beni hiç düşündüğü yok. Sana yalnız şunu söyleyim ki, kendi payıma, çamaşırhaneye dönmeyi hiç düşünmüyorum.

Ant içer gibi havaya kaldırmıştı elini.

— Ben çalışıp seni beslemeyi hiç düşünmüyorum, bunu kafana koy. Kendin de göreceksin zaten.

Bert sert bir sesle:

— Aklından geçenleri biliyorum, dedi. Ama sen de şunu kafana sok: Ölmüşüm, sağ kalmışım; çalışmışım ça-

lışmamışım; benim bileceğim iş. İstediğini yapmakta serbestsin, umurumda bile değil. Bu kadar.

Mary kafasını sallayarak yeniden saldırıya geçti:

— Seninle tanışmadan önce de beceriyordum işimi. Şimdi de becerebiliyorum, bundan emin olabilirsin.

Bert'in dili ucunda bin bir küfür kaynaştı. Fakat Saxonne zamanında işe karışarak yeniden barışı kurdu. Wanhope ailesinin geleceğinden kaygı duyuyordu, çünkü ikisi de içtepilerin etkisi altında hareket ediyorlardı; hırslı, kolay öfkelenen tiplerdi. Boyuna kavga ediyorlardı. Yarınları hakkında iyi şeyler düşünmek zordu.

Jilet makinası öyküsü Saxonne için bir çeşit başarı oldu. Pierce züccaciye mağazasında satıcılık yapan bir tanıdığı vardı. Onu görmeye gitmiş, bir jilet makinası almıştı. Bir pazar sabahı, kahvaltıdan hemen sonra, Billy berbere gitmeye hazırlanırken, Saxonne onu odaya götürdü, havluyu açtı, içinden jilet makinasını su kabını, sabunu ve traş kremini çıkardı. Billy önce geri çekildi ,sonra traş takımına ilgiyle baktı. Jilet makinasını seyrederken gözlerinde bir küçümseme belirdi.

— Sen buna ustura mı diyorsun?

— O işi görür, dedi Saxonne. Tanrının günü binlerce kişi kullanıyor bunu.

Billy kafasını salladı, gidecek gibi yaptı.

Saxonne onu kandırmak için sözlerine ekledi:

— Sen haftada üç kez traş olursun. Kırkbeş sent eder. Elli diyelim ,yuvarlak hesap olsun. Bir yılda elliiki hafta var. Demek ki yalnızca traş için yirmialtı dolar harcıyorsun. Hadi sevgilim, inat etme de gel dene. Birsürü adam çok memnun bundan.

Billy başını sallayarak dudak büktü, gözleri daha da bulandı. Onun bu somurtma biçimi pek hoşuna giderdi Saxonne'un. O haliyle bir küçük çocuğa benzerdi. Saxonne gülmeye başladı ve öptü onu. Zorla bir sandalyeye oturttu, ceketini çıkardı, gömleğinin ve ten fanilasının düğmelerini çözdü, gömleğin yakasını içe doğru kıvırdı.

Sonra, traş kremi sürdü yüzüne, ağzını açarsan kafamı ağzına sokarım ha! diye bir de kuru-sıkı savurdu.

Billy yazgısına küsüp traş makinasını aramaya başlayınca da:

— Dur, dedi, bekle hele. Ben berberlerin nasıl yaptıklarını izleyip öğrendim. Deriye krem sürüldükten sonra ne yapılacağını biliyorum.

Derhal parmaklarıyla masaj yaparak yedirmeye başladı. Sonra bir tabaka daha krem sürdü.

— Oldu, dedi. Ama şunu bil ki her traşta yapmam sana bunları. Bugün ilk kez olduğu için yardım ediyorum. Ama yalnız bugünlük.

Billy yarı şaka yarı ciddi isyancı tavırlar takındı, traş makinasını birkaç kez denedi, duyduğu acıdan yüzünü ekşiterek çığlığı bastı:

— Tuh, kahrolası!

Yüzünü aynada inceledi: Kar gibi beyaz traş kreminin altında hafiften kan sızıyordu.

— Yüzümü kestim, hem de üstelik bir traş makinasıyla! Elbette ki bu dalavereyi pek beğenenler vardır, haklıdırlar da belki. Ama ben, bu kahrolası makinayla yüzümü kesiyorum, YÜZÜMÜ KESİYORUM!!!

Saxonne araya girdi:

— Dur biraz. Bir ayar hatası olsa gerek. Öyle demişti satıcı. Şu küçük vidaları görüyor musun, şurda, yan tarafta... tamam. Onları çevireceksin.

Billy bıçağı bir daha gezdirdi yüzünde, dikkatle aynaya baktı, gülümsedi ve traşı sürdürdü. Becerikli hareketlerle yüzündeki kremi sildi. Saxonne alkışladı.

— İyidir, dedi Billy. Çok iyidir. Bana ver elini, ne kadar iyi traş olduğumu göstereyim.

Saxonne'un elini yanaklarında gezdirmeye başladı. Fakat Saxonne çabuk çekti elini, düş kırıklığı anlatan bir ses çıkardı, dikkatle inceledi kocasının yüzünü.

— Ama senin sakalın yerinde duruyor, kesmemiş, dedi.

— Dolandırıcılık bu, düpedüz dolandırıcılık. Cildi kesiyor, sakalı kesmiyor. Ben berbere gidiyorum.

Saxonne inatçıydı:

— Doğru dürüst denemedin daha. Vidaları çok sıkıştırdın. Bırak ben yapayım ayarını. Haaa, işte, tamam. Şimdi biraz daha krem sür, bir daha dene.

Bu defa, traş edilen sakalın çıkardığı özgün ses kolayca duyuldu.

Saxonne oldukça kaygılı bir tavırla sordu:

— Nasıl gidiyor?

— Bu kez, -ay?- keslyor, diye homurdandı Billy. Kaşlarını çatıp suratını ekşitiyordu.

— Ama gene acıtıyor!

Saxonne kocasını yüreklendirdi:

— Sen işine bak, Kızılderili! İyi yoldasın durma. Bert'

in dediğini aklına getir ve Mohikanların sonuncusuymuşun gibi davran.

Onbeş dakika sonra Billy yüzünü yıkadı, kuruttu, içini çekti. Rahatlamıştı.

— Bir bakıma, traş ediyor etmesine. Ama benim pek hoşuma gitmedi, Saxonne. Sinirlerimi öylesine bozdu ki, paçavra gibiyim.

Birdenbire yeni bir terslik görüp homurdanmaya başladı. Saxonne:

— Gene ne oldu? diye sordu.

— Ensem... Ben nasıl traş edebilirim ensemi? İster istemez berbere kestirip para ödeyeceğim.

Saxonne önce çok üzüldü. Ama bir an sürdü bu. Hemen toparladı kendini, traş fırçasını aldı.

— Otur, Billy, dedi.

— Ne? Sen mi?..

Billy'nin onuruna dokunmuştu.

— Evet, ben. Rastgele bir berber enseni traş edebiliyorsa, ben niye edemiyecekmişim? Otur.

Billy utançla homurdandı yine, ama ensesini karısına teslim etti. Saxonne işini bitirince müjdeyi verdi:

— Tamam, oldu işte, hem de iyi oldu. Çok kolay bir şey. Üstelik, yılda otuzaltı dolarlık artırım sağlar. Bu parayla çocuğun karyolasını, bir puset, kundak bezi ve daha bir sürü şey alabilirsin. Dur, kalkma, bir dakkacık daha sabret.

Enseyi yıkadı, kuruttu, pudra sürdü.

— Billy, oğlum, banyodan yeni çıkmış bir bebek gibi temizsin.

Ensesinde Saxonne'un dudaklarını duyan Billy hoşnutlukla ürperdi. Bu beklemediği öpücük uzadıkça uzadı, kızışan istekler uyandırdı kafasında.

Bir daha o şeytan makinasını eline almayacağına ant içmiş olmasına karşın, iki gün sonra, Billy ikinci bir deneme daha yapmaya ve Saxonne'un yardım etmesine razı oldu.

— Biliyor musun? Hiç de kötü değil. Şimdi anladım nasıl yapılacağını. Bütün hüner ayarı iyi yapmakta. İstediğin kadar yakından traş olabiliyorsun bununla. Ayarın neyse o kadar. Ondan çok kesmiyor. Berberler bunu yapamaz işte. Her seferinde berberden çıkarken yüzümün alev alev yandığını duyardım.

Üçüncü deneme tartışılmaz bir başarı oldu. Hele Saxonne damarları büzen bir traş losyonu sununca, tam bir

mutluluk duydu, traş makinasının inançlı bir savunucusu olup çıktı. Ne zaman Bert'e uğrarsa bütün takım taklavatı birlikte götürür, nasıl traş olunduğunu arkadaşına da gösterirdi.

— Yıllarca avuç dolusu para verdik berberlere, cildimizi tırmalasınlar diye. Sen şuna bak, şuna! Görüyor musun ha? Korkunç bir şey, değil mi? Yağ gibi kayıyor. Sen altı dakikadan daha çabuk yapamazsın bu işi. Oysa ben üç dakikada bitiriyorum. Bununla gözü kapalı traş olabilirsin. Her yerde olabilirsin. Denizin dibinde bile işler bu meret. İstersen bile kesemezsin yüzünü bununla. Üstelik de yılda otuzaltı dolar cebinde kalır. Saxonne yaptı hesabı. Onun hesabı kuvvetli, inan bana.

VI

Saxonne'la Mercedes arasındaki alışveriş gellşiyordu. Mercedes genç komşusunun hazırladığı bütün güzel şeylere hemen alıcı buluyordu. Saxonne da heves ve neşe ile çalışıyordu. Bir çocuk beklemesi ve Billy'nin kazancının azalması, hayatın ekonomik yönüne daha ciddiyetle bakmasına neden olmuştu. Artık pek çok para yatıramıyorlardı artırım sandığına. Eve ve kendisine güzel şeyler almak için harcadığı parayı düşündükçe içi sızlıyordu. Sonra, hayatında ilk kez olarak başkasının parasını harcıyordu. Küçük yaştan beri hep kendi kazancıyla yetinmeye alışmıştı. Şimdi, Mercedes sayesinde, yine aynı kurala uymaya başlamıştı: Satışlardan elde ettiği kazançdan çıkarıyordu daha güzel, daha pahalı çamaşırların masrafını.

Mercedes birtakım modeller salık veriyor, Saxonne onları daha da geliştirerek harikalar yaratıyordu. Kendi buluşu olan güzel kenar süsleriyle bezenmiş, göğüs ve omuz kısımları Fransız işl işlemeli, fırfırlı gömlekler; elde dikilmiş kombinezonlar; olağanüstü güzellikte, örümcek ağı gibi ince, işlemeli ve İrlanda dantelleriyle süslü gecelikler hazırladı. Mercedes'in özendirmesiyle harika bir sabah başlığı dikti. Yaşlı kadın bu başlığa —kendi payını çıkardıktan sonra— oniki dolar verdi.

Günün her saatinde doluydu ve mutluydu. Gelecek olan çocuk için hazırlıkları da savsaklamıyordu. Hazır giyecek olarak yalnızca üç tane güzel gömlek aldı. Geri kalan her şeyi kendi elleriyle yaptı. Bebeğin çeyizinde neler yoktu neler: Pike kundak bezleri, el örgüsü bir mintanla bir başlık ve parmaksız eldivenler, işlemeli başlık-

lar, gereğince uzun dar iç gömlekleri, küçücük bir kuşağa dikili eteklikler, ipek işlemeli beyaz fanila eteklikler, el örgüsü çoraplar, patikler ve yeterince çok yumuşak kundak bezi. Patikleri örerken pembe ayak parmaklarının ve tombul baldırların oynaştığını görür gibi oluyordu. Bütün minik giysilerde, her bir dikişte, sevgisini de birlikte dikiyordu. Bununla birlikte, üstünde düşününce, eşyalara döktüğü bu sevginin daha çok Billy'ye yöneldiğini anlıyordu. Gelecek olan yeni yaratığın ne biçim şey olacağı belirsizdi, ve tüm düşleme gücünü coşkuyla işlettiği halde onun neye benzeyeceğini bir türlü kestiremiyordu.

Billy minik çeyizi inceledikten sonra dikkatini küçük gömleklere çevirdi.

— Bence, dedi, bunlar kundak takımının bütün diğer parçalarından daha iyi simgeliyor çocuğu. Onu erkek gömleğiyle görür gibi oluyorum.

Mutluluk gözyaşlarını tutan Saxonne içten gelme bir davranışla küçük gömleklerden birisini kocasının dudaklarına doğru uzattı. Billy gözlerini karısından ayırmaksızın büyük bir ciddiyetle öptü gömleği.

— Bu öpücükte biraz yumurcağın payı var, ama en çoğu sana, dedi.

Bir gün Saxonne'un gelir kaynağı beklenmedik biçimde kuruyuverdi. O gün, «tasfiye dolayısıyle» indirimli satış yapan bir büyük mağazaya uğramak için körfezi geçip San Francisco'ya gitti. Sutter Street'ten geçerken gözü küçük bir dükkânın vitrinine ilişti. Önce gözlerine inanamadı: Vitrinin en göze çarpacak yerinde, Mercedes'in oniki dolar verdiği o harika başlık kurulmuştu. Üzerinde yirmisekiz dolar fiyat vardı. Saxonne dükkâna girdi. Patron orta yaşlı, kurnaz bakışlı, zayıf bir kadındı. Yabancı kökenli olduğu belliydi.

— Oh! Hayır, bir şey alacak değilim, dedi Saxonne. Ben de, burdakiler gibi güzel şeyler dikerim de, bunlara kaç para verdiğinizi öğrenmek istedim. Örneğin şu sabah başlığına, vitrindeki...

Satıcı kadın hemen Saxonne'un sol eline baktı, parmaklarının ucuna batan sayısız iğne izlerini gördü, sonra giyimini ve yüzünü inceledi.

— Bunun gibisini yapabilir misiniz?

Saxonne başıyla evet dedi.

— Bunu bana getiren kadına yirmi dolar vermiştim.

Saxonne sinirlerine hakim oldu, bir an soğukkanlılıkla düşündü. Mercedes kendisine oniki dolar vermişti, demek

ki sekiz dolarını cebine atmıştı. Oysa işi Saxonne yapmış, tüm giderlerini de kendi cebinden ödemişti üstelik.

— Lütfen bana başka elişleri gösterebilir misiniz, gecelik, gömlek ve benzeri şeyler, ve fiyatlarını da söyleyebilir misiniz?

— Böyle işler yapar mısınız?

— Yaparım.

— Bana satar mısınız?

— Tabii. Bunun için geldim size.

Dükkâncı kadın şöyle konuştu:

— Satışta küçük bir artış ekleriz alış fiyatına, aydınlatma, kira ve benzeri giderleri karşılamak için, sonra da bir kazanç bindiririz, yoksa çıkamayız altından.

— Bu sizin hakkınız, dedi Saxonne.

Kadının gösterdiği güzel eşyalar arasında kendi diktiği bir gecelikle bir kombinezon buldu. Mercedes gecelik için sekiz dolar ödemiş, ondört dolar almıştı, dükkânda onsekiz dolara satılıyordu; kombinezon için altı dolar vermişti, dükkâncı onbir dolara almıştı, onbeş dolar etiketi vardı.

Saxonne eldivenleri takarken:

— Teşekkür ederim, dedi. Diktiğim çamaşırları aynı fiyata verebilirim size.

Kadın dik dik baktı.

— Bunlar ayarında temiz mal getirirseniz sevinerek alırım. Sık sık özel istekler gelir bana, onlardan size de iş çıkarırım.

Mercedes, Saxonne'un sitemlerine karşı saflık numarası yaptı. Saxonne:

— Siz bana, yalnızca bir yüzde payı aldığınızı söylemiştiniz, diye suçladı onu.

— Evet, öyle yaptım aslında.

— Ama bütün işi ben yaptım, araç-gereçleri de cebimden ödedim, oysa siz benden çok kazandınız. Aslan payını aldınız.

— Niye almayayım, şekerim? Ben aracıydım. Bu işler böyle olur. Aslan payını aracılar alır dünyada.

Saxonne kızmaktan çok üzülmüştü.

— Çok haksız bir şey, dedi.

Mercedes sert bir sesle:

— Sitemlerinizin muhatabı ben değilim, dünyadır, diye karşılık verdi.

Birden yumuşayıverdi:

— Kavga edecek değiliz, canım. Sizi çok severim.

Hadi, hadi, sizin için farketmez. Genç, güçlü kuvvetli bir erkeğiniz var. Bakın, ben yaşlı bir kadınım, Barry baba artık çok bir şey yapamaz benim için. Bacakları tutmuyor, böbrekleri hemen hemen işlemiyor. Unutmayın ki ben gömeceğim onu. Sonsuz uykusuna yanıbaşımda yatacak, bu onuru esirgemem ondan. Tatsız, hantal, akılsız bir adam: doğru. Öküz gibi adam: doğru. Ama içinde hiç kötülük olmayan saf bir koca bebek. Mezar satın alınmış, parası ödenmiştir. Son borcunu, sizden aldığım yüzdelerden tamamlayıp verdim. Cenaze harcamaları var daha. Her şeyin tamam yapılmasını isterim. Daha çok para biriktirmem gerek. Oysa Barry her an ölebilir.

Saxonne havayı kokladı, yaşlı kadının yine içkili olduğunu anladı.

— Gel şekerim, size bir şey göstereyim.

Saxonne'u yatakodasına götürdü, iri bir sandığın kapağını kaldırdı. Gül gibi ince bir koku yayıldı odanın içinde.

— Bakın: Bu benim ölüm çeyizim. Bunların içinde toprak olacağım.

Yaşlı kadın sandıktaki eşyaları teker teker boşaltıp açtıkça, Saxonne'un şaşkınlığı giderek arttı. Orada dünyanın en zarif, en şık, en güzel ve eksiksiz gelinlik çeyizi yatıyordu. Mercedes bir fildişi yelpaze çıkardı.

— Bunu bana Venedik'te vermişlerdi, cicim... Şu tarağı görüyor musunuz? Kaplumbağa kabuğundan yapılmıştır. Bruce Anstey benim için yapmıştı bunu. Ve bir hafta sonra son içkisini içti, colt 44 tabancasını o güzelim beynine sıktı... Ya bu eşarp? Bu bir Liberty eşarbı.

— Bütün bunlar sizinle birlikte mezara mı gidecek? Ama çok yazık!

Mercedes bir kahkaha attı.

— Niye yazık olsun? Nasıl yaşadımsa öyle öleceğim. Keyfim öyle istiyor. Bir gelin gibi toprak olmak istiyorum. Daracık, buz gibi yatakta yatmak istemem. Ölüm döşeğim en yumuşak doğu kumaşlarıyla örtülü olmalı, çok çok yastık bulunmalı, sayısız yastık.

Ölümle yapılan bu anlaşma küfür gibi geldi Saxonne'a. Karşı çıktı:

— Bu parayla yirmi cenaze kaldırılır, yirmi mezar satın alınır. Anormal, kötü bir şey bu yaptığınız.

— Nasıl yaşadımsa öyle öleceğim, dedi Mercedes. Barry babanın yanında güzel bir gelin yatacak.

Sandığın kapağını kapattı, iç geçirdi:

— Bununla birlikte, sonsuz gecede yanıbaşımda yatacak olan Bruce Anstey ya da yeğlediğim genç âşıklarımdan biri olmasını, onunla birlikte toz olmamızı isterdim.

Saxonne'a baktı. Alkolün parlattığı gözlerinde soğuk bir doygunluk okunuyordu.

— Eskilerde, yeryüzünün kodamanları kendileriyle birlikte kölelerini de diri diri gömerlermiş. Ben yalnızca süs eşyalarımı birlikte götürüyorum, şekerim.

— Siz hiç ölümden korkmuyor musunuz?.. En küçük bir korku bile duymuyor musunuz?

Mercedes kafasını salladı.

— Ölüm iyi bir şey. Ölümden korkmuyorum ben. Ben öldükten sonra insanlardan korkuyorum. Bunun için de tedbirleri alıyorum. Ben öldükten sonra beni ele geçiremeyeceklerdir.

Saxonne merak etmişti.

—Siz öldükten sonra size ihtiyaçları kalmaz ki.

Mercedes şu karşılığı verdi:

— Çok ölüye ihtiyaçları vardır. Ölülerini kaldırtmak için parası olmayan ihtiyarların sonu ne olur, bilir misiniz? Gömmezler onları. Anlatayım bunu size: Büyük bir kapının önündeydik. Yanımdaki, tuhaf bir adamdı. Profesördü, ama korsanlık daha yakışırdı ona. İyi korunan kentleri kuşatacağına yahut banka soyacağına, sınıflarda konferans verirdi. Don Juan gibi çevikti. Elleri demir gibiydi. Yaman akıllıydı. Bütün gençler gibi o da çılgındı biraz. Benimle gelin, Mercedes, dedi bana, kardeşlerimize konuk gideceğiz, karşılarında alçak gönüllü olacağız, henüz onların durumunda olmadığımıza şükredeceğiz. Ondan sonra, bu akşam tıka-basa yemek yiyip onların onuruna içeceğiz. Onları gördükten sonra içtiğimiz şarap daha güzel bir altın sarısı gibi gelecek. Geliniz, Mercedes.

«Kapının büyük kanatlarını açtı, elimden tutup içeri soktu beni. İçerde acılı bir kalabalık toplanmıştı. Yirmidört kişiydiler. Mermer taşlar üzerinde kimisi yatıyor, kimisi oturuyordu, kimisi de dayanaklara yaslanmış yarı yatmıştı. Ellerinde otopsi bıçağı bulunan bir sürü genç çalışmaktaydı. Biz içeri girince işlerini bırakıp canlı gözlerini merakla bana çevirdiler.

Saxonne soluk soluğa:

— Ölüler miydi? diye sözünü kesti.

— Ölüler, yoksul ölüler, şekerim. Arkadaşım, geliniz Mercedes, dedi bana. Fıçıları göstermek için aşağıya indirdi beni. Tuzlu su dolu fıçılar, şekerim. Korku duymu-

yordum. Ama onlara bakarken, ben öldükten sonra başıma neler geleceğini görür gibi oluyordum. Mezbahadan çıkan domuz parçaları gibi yüzüyorlardı suda. Ve buyruk geldi: Bir kadın isteniyordu, yaşlı bir kadın. Orada çalışan adam işe koyuldu. Fıçılardan çıkardığı ilk ceset bir erkeğinkiydi. Kolunu bir daha soktu fıçıya, suyu çalkaladı. Bir daha erkek çıktı. Adam sabırsızlanıyor, homurdanıyor, şanssızlığına kızıyordu. Sonunda bir kadın yakalayıp tuzlu sudan çıkardı. Yaşlı olduğu yüzünden belliydi. Adam hoşnut kaldı.

Saxonne:

— Fakat olamaz böyle şey! diye bağırdı.

— Gözlerimle gördüm, şekerim, nasıl olduğunu biliyorum. Bilerek söylüyorum size: Öleceğiniz zaman Tanrının öfkesinden korkmayın. Yalnızca salamura fıçılarından korkun. Orada durmuş, olanları izliyordum. Beni götüren arkadaşım bana göz kırpıyor, gülümsüyor, sorular soruyor, şakalar yapıyordu. Değerli vücudumun bu işlemlere değer olmadığını orada anladım. Ben severim vücudumu; başkaları da sevmişlerdir. İnanın, şekerim, tuzlu su teknesi onca çok öpülen bu dudaklar, aşka doymuş bu vücut için uygun bir ortam değil. İşte ben de bu yüzden yatağımı hazırladım. Ve demek ki hazırladım, o yatakta yatacağım. Eski bir filozof şöyle der: «Öleceğimizi biliriz de, inanmayız.» Ama yaşlılar inanırlar. Ben inanırım.

Mercedes sandığın kapağını kaldırdı, cenaze kılığına tutkuyla baktı.

— Tatlım, tuzlu su fıçılarını aklınıza getirin ve biraz yüklü yüzdeler kestiğimden ötürü darılmayın bana. Teknelerden kurtulmak için yapmayacağım şey yoktur: Dul bir kadını da soyabilirim, yetimin hakkını da iç edebilirim, bir ölünün cebindeki paraları da çalabilirim.

Saxonne yılgı içindeydi. Ama kendini tutuyordu. Birdenbire:

— Tanrıya inanır mısınız? diye sordu.

Mercedes sandığın kapağını indirdi, omuzlarını silkti.

— Kimbilir? İçim rahat dalacağım sonsuz uykuma.

Bu kadının yaşantısının inanılmaz bir roman olduğunu anımsayan Saxonne sordu:

— Peki, ya ceza? Cezalandırılmaktan korkmuyor musunuz?

— Olanaksız, şekerim. Eski bir ozanın dediği gibi, «Tanrı iyi çocuktur.» Bugünlerde size Tanrıdan sözedeceğim. Hiç korkmayın Tanrıdan. Yalnız salamura fıçılarından

ve öldükten sonra o güzel etinizde insanların yapabileceği yıkımdan korkun.

VII

Rahatlık batıyordu Billy'ye. Kazancına karşılık refah içinde yaşadıklarından kuşkulanıyordu. Hesabını kitabını yapıyor, içinden çıkamıyordu. Biriktirdikleri para artıyordu, her ay eşyaların borcunu ve kirayı ödüyorlardı, cep harçlığını alıyordu, nefis yemekler pişiyordu evde, üstelik bir de Saxonne süslü dikiş nakışa para yetiştirebiliyordu. Nasıl başarıyordu bunu? Billy akıl erdiremiyordu bu işe. Birkaç kez şöyle bir dokundurmuştu. Her seferinde de karısının esrarlı gülüşüyle karşılaşmıştı.

Bir akşam:

— Bu parayla bunca harcamanın altından nasıl çıktığını anlayamıyorum, dedi.

Daha söyleyecekti, ama ağzını kapadı, kaşlarını çatıp beş dakika düşündü. Sonunda:

— Baksana, dedi, üzerinde o kadar çalıştığın o lüle lüle başlık ne oldu kuzum? Hiç giydiğini görmedim. Çocuğun kundak takımına da koymuş olamazsın, çünkü çok büyük.

Saxonne duraksadı. Dudaklarını sıkmıştı. Alaycı bir bakışı vardı. Hiç bir zaman bir şeyi gizlemekte başarılı olmamıştı. Billy'nin bir şey gizlemesi ise tümüyle olanaksızdı. Saxonne kocasının gözlerinde gölgeler oluştuğunu, yüzünün sertleştiğini gördü. Sinirlendiği zaman öyle olurdu hep.

— Saxonne, bak bakayım bana, diktiklerini şey... satmıyorsun ya?

Bunun üzerine Saxonne her şeyi anlattı kocasına. Mercedes'in aracılığını da anlattı. Komşusunun cenaze çeyizini de anlattı. Bu garip öykü Billy'nin dikkatini başka yöne çeviremedi. Karısının para için çalışmasını istemediğini açık açık söyledi. Saxonne kendini savundu:

— Ama Billy'ciğim, o kadar boş zamanım var ki.

Billy başını inatla salladı.

— İş yok. Aklım ermez benim. Seninle evlendiğime göre, seni geçindirmek bana düşer. Hiç kimse, Billy Roberts'in karısı çalışmak zorunda kalmış diyememeli. Böyle bir şeyi düşünmek bile istemem. Kaldı ki, gerekli de değil.

Saxonne üsteledi:

— Ama Billy...

— Hayır, hayır diyorum! Bu konudaki düşüncemi değiştirmem. Senin süslü işlerin hoşuma gitmiyor değil. Beğeniyorum onları. İşlediğin en küçük parçayı bile delicesine seviyorum. Ama **senin üstünde** seviyorum. Kendin için istediğin kadar dik, sürdür bu işi, ben araç gereç parasını veririm. Bütün gün keyfimden ıslık çalıyor, yumurcağı düşünüyor, bütün bu güzel şeyleri dikmeni izliyor, kendimi mutlu hissediyorum, çünkü biliyorum sen de mutlusun bunları yaptığın için. Fakat, içtenlikle söylüyorum Saxonne, bunları satmak için yaptığını bilsem bütün mutluluğum bozulur. Billy Roberts'in karısı çalışmak zorunda değildir. Bunu kendime yediremem. Benim için bir onur sorunu bu, anlıyor musun? Kaldı ki çalışman aslında hoş bir şey değil.

Saxonne, canı sıkılmasına karşın:

— Çok şekersin, diye mırıldandı.

Billy konuşmasını sürdürdü:

— İstediğin her şeye sahip olmanı isterim. İki elim işlediği sürece hiç bir şeyin eksik olmayacak. Giydiğin her şeyin bana ne denli güzel göründüğünü bilemezsin. Benim ağzım süt kokmuyor, seninle tanışmadan önce ben de bazı şeyler öğrenmiştim. Ne söylediğimi biliyorum. Söylemek istediğim şu ki, elbise giymişsin veya giymemişsin, bence aynı şey. Hattâ iç çamaşırın olmasa bile, gene de hiç senin gibi bir kadın görmedim yaşamımda derim. Vallaha...

Ne düşündüğünü, ne duyduğunu dile getirmeyi beceremiyormuş gibi ellerini kaldırdı, sonra bir daha denedi anlatmayı:

— Temizliğin çok büyük rolü var elbet, ama yalnızca temizlikten ileri gelmiyor bu. Bir sürü kadın var ki temizdir. Benim dediğim bu değil. Temizliğin de ötesinde, ayrı bir şey... Nasıl diyeyim? Bütün bu giyim eşyaları öyle güzel duruyor, öyle hoş görünüyor ki, bembeyaz, çekici... İnsanın düş gücü etkileniyor. Seni düşününce hep bu gelir aklıma. Şunu bil ki erkeklerin birçoğu soyunduğu zaman çok şey kaybeder. Kadınlar da öyle. Ama sen... Nasıl diyeyim, sen bir harikasın, işte o kadar. Bana sorarsan, ne denli çok böyle güzel elbiselerin olsa, gene de azdır sana, ve hiç bir şey ona layık olamayacağın kadar güzel olamaz. Bu konuda istediğin kadar ileri gidebilirsin, Saxonne. Para kazanmanın yolu mu yok? Tam formundayım. Billy Murphy geçen hafta **North Beach** şampiyonunu yenince yetmişbeş dolar kazandı. Ödünç verdiğimiz elli do-

ları bu paradan ödedi. Carl Hansen adında biri var. Türedi spor yazarları ikinci Shazkey diyorlar ona. O da kendini ABD deniz kuvvetleri şampiyonu diye tanıtıyor. Ne kıratta bir boksör olduğunu saptadım. Hantal herifin biri. Dövüşmesini izledim. Ona temiz bir dayak atabilirim. Sporting Life Club'ın sekreteri onunla dövüşmemi önerdi bana. Kazanana yüz dolar var. Bu para senin olacak, istediğin gibi harcarsın. Ne dersin?

Ama bu kez isyan etme sırası Saxonne'a gelmişti. Ültimatomu dayadı:

— Eğer ben para için çalışmayacaksam, sen de para için dövüşmeyeceksin.

Ama hemen geri kaldı ültimatomu:

— Hadi, canım, birbirimizle pazarlık edecek değiliz. Sen para için çalışmama izin versen bile, ben dövüşmene izin vermem. Profesyonel boksörlerin sağlıklarını nasıl yitirdikleri hakkında bana anlattıklarını hiç bir zaman unutmadım. Sağlığını harcamana razı olmayacağım. Billyorsun ki senin sağlığın yarı yarıya benim de sağlığım demektir. Eğer sen dövüşmezsen, ben de çalışmam... İşte bu. Öyle olmasa bile, aslında senin hoşuna gitmeyecek bir şey yapmam hiç Billy.

— Ben de yapmam. Gerçi o Hansen denen mankafayla hiç değilse bir kez dövüşmekten büyük bir tad duyacaktım, ama... Hadi, bütün bunları unutalım şimdi, unutalım da o adı tuhaf çalgınla **Hasat Zamanı** şarkısını oku bana.

Saxonne ukulele eşliğinde okudu şarkıyı, sonra kocasına **Kovboyun sızlanmaları**'nı okumasını önerdi. İnsan aşk yüzünden sapıtır ya, işte Saxonne de kocasının bildiği bu tek şarkıyı sever olmuştu. Okuyan Billy olduğu için hoşlanıyordu o yavan ezgiden. Dahası, baştan başa falsolu okuduğu için hoşlanıyordu özellikle. Kendisi de ona uyarak falsolu sesler çıkarıyor, kocasına eşlik ediyordu. Ve hiç bozuntuya vermemek için elinden geleni yapıyordu. Billy:

— Bahse girerim ki, diyordu, Bert de, ötekiler de, bu şarkıyı iyi okuyamadığımı bana yutturmaya çalıştılar hep. Bal gibi de okuyorum işte.

Saxonne böyle bir durumda yalan söylemekte bir kötülük bulunmadığını düşünüp çifte anlamlı bir cevapla yetinlyordu:

— Senle ben çok iyi anlaşıyoruz birlikte.

Demiryolu atelyelerinde grev patlak verdiği zaman ilkbahar gelmişti. Grev duyurusundan önceki pazar günü Saxonne'la Billy, Bert'e yemeğe gittiler. Saxonne'un ağa-

beysl de çağrılıydı, ama Sarah'yı birlikte getirmeyi bir türlü başaramamıştı. Sarah ev işlerini bırakıp çıkmak istememişti. Bert derin bir karamsarlık içindeydi. Acı bir neşeyle şarkı söylüyordu konuklar geldiği zaman:

Kimse sevmiyor milyonerleri,
Zavallılara acıyan kim?
Herkes tiksiniyor onlardan,
Hırsızlar arasında onların yeri.
Tutumluluk suç olmuş,
Düşünme yarını, harca paranı.
Sat cakanı,
Gün bugün, vurguna bak,
Para elini yakacak.

Mary'de isyan belirtileri vardı, ama yemeği hazırlamayı savsaklamadı. Saxonne da işe koyuldu: bir önlük taktı, kollarını sıvadı, kahvaltı bulaşıklarını yıkamaya başladı. Bert köşedeki meyhaneden bir testi basınçlı bira alıp geldi. Üç erkek sigaralarını tellendirdiler, başlamak üzere olan grev hakkında konuşmaya daldılar.

— Bu grev yıllar önce yapılmalıydı, dedi Bert. Bana sorarsanız artık çok geç. Baştan grevi yitirmeye hükümlüyüz. Nasılsa yelkenleri suya indireceğiz sonunda. Şimdi hapı yutacaklar son Mohikanlar. Son yumruğu yiyeceğiz.

Ciddi ciddi piposunu tüttüren Tom:

— Doğrusu bilmem ki, diye karşılık verdi. Çalışma hayatı günden güne örgütleniyor, ve güçleniyor bu örgütlenme. Ben California'da tek sendika bulunmadığı günleri anımsarım. Bir de bugünkü duruma bakın: Gündeliklerimiz, çalışma saatlerimiz, her şey başka.

Bert acı acı güldü:

— Aptalların gözünü boyamak için palavra sıkan örgütçüler gibi konuşuyorsunuz. Ama biz işin içyüzünü biliyoruz. Bugün sözleşmeyle ödenen gündeliklerle, eskiden serbest ücretle satın aldığınızdan daha az mal alabiliyorsunuz. Boş sözlerle kafamızı ütülüyorlar. Baksanıza, San Francisco'da işçi liderleri eski partilerden daha pis bir siyaset sürdürüyorlar, birbirlerine karşı ayak oyunları, rüşvet kavgası yapıyor, San-Quentin hapishanesinde «hava değişimine» gidiyorlar, öte yanda ise... Bu sırada San Francisco dülgerleri ne yapıyor? Bakın size bir şey söyleyeyim, Tom Brown: Eğer her söylenene kulak asarsanız, San Francisco'daki bütün dülgerlerin sendikalı olduklarını

ve sendikanın saptadığı ücretlerle çalıştıklarını sanırsınız. Siz buna inanıyor musunuz? Kocaman bir yalan bu. Cumartesi akşamı ücretinden bir bölümü patrona bırakmayan tek dülger yoktur. Alalım San Francisco'daki yapı işçilerini. İşçi liderleri enayilerin parasıyla Avrupa gezileri yaparlar, yahut o paraları kendilerini hapisten çıkaracak avukatlara öderler, işçilerse...

— Doğru, dedi Tom. Kimse inkâr etmez bu dediklerini. İşin kötüsü şu ki işçilerin gözü açılmadı daha. Politika oyununa karışmaları gerekirdi, ama politikaların temiz cinsinden olması şart.

Bert küçümser bir tavırla:

— Yani sosyalizmi kastediyorsun, değil mi? Fuef'lerin, Schmidt'lerin yaptığı gibi topumuzu satmayacaklarını ne biliyorsun?

— Namuslu adamlar bulun, dedi Billy. Bütün güçlük de burda ya! Sosyalizme yakınlık duyduğum için söylemiyorum bunu: ben sosyalist değilim. Atalarımız çok eskiden gelmişler Amerika'ya. Bir sürü şişko Almanın ve yağlı Rus Yahudisinin, daha İngilizce konuşmasını bile bilmeden, gelip de bana öz ülkemi nasıl yönetmem gerektiğini öğretmeye kalkmalarına hiç dayanamam.

— **Öz ülkeniz** mi? diye bağırdı Bert. Siz ne diyorsunuz, kalın kafalı? Ülkeniz mülkeniz yok sizin. Satılmışlar sizi bir parça daha soymaya geldiklerinde bu martavalları uydururlar işte.

Billy şu karşılığı verdi:

— İyi ya, siz de satılmışlara oy vermeyin. Eğer namuslu insanları seçersek onlar da bize namuslu davranırlar.

Tom heyecanla:

— Toplantılarımıza katılmanızı isterdim, Billy, dedi. O zaman gözleriniz açılır, gelecek seçimlerde sosyalistlerin listesine oy verirdiniz.

— Asla! dedi Billy. Bir gün sosyalistlerin toplantılarından birinde görürsenız beni, bilin ki sizin sosyalistler uygar insanlar gibi konuşmayı öğrenmişlerdir.

Bert aynı şarkıyı mırıldanmaya başlamıştı:

Sat cakanı,
Gün bugün, vurguna bak,
Para elini yakacak.

Bu grev tehdidi ve kocasının kışkırtıcı demeçleri

Mary'yi öylesine sinirlendirmiştl ki, Saxonne'la doğru dürüst konuşabilecek durumda değildi. Saxonne da sıkılmıştı; erkeklerin karşıt düşüncelerini dinliyordu. İçindeki kaygıları gizlemek için neşeyle sordu:

— İşin neresindeyiz?

Bert homurdandı:

— Hiç bir yerinde değiliz. Dışındayız.

— Ama et de, yağ da yeniden zam gördü. Billy'nin gündeliği de düştü. Geçen yıl da demiryolu işçilerinin ücretleri düşürülmüştü. Yapılacak bir şey vardır elbet.

— Yapılacak tek şey, kıyasıya dövüşmek, diye cevap verdi Bert. Dövüşmek ve dövüşe dövüşe ölmek. İşte bu kadar. Nasılsa yenik düştük. Hiç değilse son bir mücadeleyle düşeriz.

Tom:

— Böyle konuşmak erkekliğe yakışır mı? diye yakındı.

— Konuşmanın zamanı geçti, koca horoz! Vuruşmanın sırası geldi.

Billy şu karşılığı verdi:

— He ya! Güvenlik kuvvetleri ve mitralyözler karşısında kazanma şansınız öyle büyük ki!

— Yo! O biçim değil! Büyük bir gürültüyle yükselen ve delikler açan füzeler vardır. Zımpara tozu vardır.

Mary yumruklarını kalçalarına dayayıp llerledi.

— Yaaal diye gürledi. Demek buymuş! Şimdl anlaşıldı. Ceketinin cebinde zımpara tozu bulunmasının nedeni buymuş.

Kocası duymamış gibi yaptı. Tom kaygılı bir anlatımla piposunu içiyordu. Billy'nin keyfi kaçmıştı. Tedirginlik yüzünden okunuyordu.

— Böyle şeyler yapmıyorsun ya! diye sordu.

Yok canım yapmıyorum falan gibl bir cevap beklerken, şu karşılığı aldı:

— Öğrenmek istersen, yapıyorum elbet. Elimden gelse, ben gitmeden önce onların topunu cehenneme gönderirlm.

Mary:

— Kana susamış bir anarşist bu! diye sızlandı. Mac Kinley'i, Garfield'l öldürenler bunun gibiler. Asacaklar onu. Göreceksiniz. Hatırlayın bu dediğimi. Neyse kl çocuk beklemiyoruz. Bütün mutluluğum bu.

Billy onu avutmak için:

— Yok canım, bütün bunlara boşver, dedl.

— Size takılmak için böyle konuşuyor, dedi Saxonne tatlılıkla. Her zaman şakacı o.

Mary başını salladı.

— Ben ne dediğimi biliyorum. Uykusunda konuşuyor. Sövüp sayıyor, dişlerini de gıcırdatıyor. Korkunç bir şey.

Bert'in kırmızı, parlak yüzünde karanlık bir anlam belirmişti ansızın. Kinci bir anlam. Sandalyesini duvarın dibine iterek şarkıya başladı:

Kimse sevmiyor milyonerleri.
Sevilecek neleri var ki?
Dertlerinden kime ne?
Hepsi dolandırıcının tekil

Tom hoşgörüden ve adaletten sözediyordu. Bert şarkıyı kesip Tom'a cevap verdi.

— Adalet mi dedin? Al sana kaba bir kurnazlık daha. İşçi sınıfına hangi adaleti uyguladıklarını anlatayım sana. Forbes'u anımsar mısın - J. Allison Forbes'u? Hani Altta California Trust Company ile birlikte iflâs etmiş de iki milyon dolar borçla ortadan kaybolmuştu. Dün yolda ona rastladım. Şahane bir otomobilin direksiyonu başında kurulmuş gidiyordu. Ne ceza vermişlerdi ona? Sekiz yıl. Kaç yıl kaldı hapiste? Ancak iki yıl. Sağlık nedeniyle serbest bırakılmış. Sağlık nedeniyle imiş! Dalga geçiyorlar! Hepimiz ölür gideriz de o hâlâ kazık kakar yeryüzünde. Şimdi de şu pencereden dışarıya bak. Görüyor musun şu kapısı kırık evin arka tarafını? Orada Bayan Danaker yaşar. Evlere gündeliğe gider. Demiryollarında çalışan kocası iş kazasında öldü. Kadıncağız metelik tazminat alamadı, çünkü sözde ihtiyatsızlık ya da tedbirsizlik yapmış adam, suç onaymış. Bunu mahkeme önünde kanıtlamışlar. Kadının onaltı yaşında bir oğlu vardı. Adı Archie. Evden kaçmış, serseri olmuş. Bir gün Fresno'da körkütük sarhoş bir adamdan para çalmış. Ne kadar para, bilmek ister misin? İki dolar seksen sent, anlıyor musun? İki dolar seksen sent! Peki, yargıç ne ceza vermiş, biliyor musun? Ne kadar dersin? Elli yıl hapis! San-Quentin'de sekiz yılını doldurmuş, geberinceye kadar da orda kalacak. Bayan Danaker, oğlunun içerde zatürreye yakalandığını söylüyor. Ama ne yapsın, kolu uzun değil ki çıkarsın oğlanı dışarı. Bu çocuk bir ayyaştan iki dolar seksen sent çalmış, elli yıl yemiş. J. Allison Forbes ise Alta Trust'ü iki milyon dolar

dolandırdı, iki yıl bile yemedi. Ne biçim ülke bu? Biliyor musun, bana öyle geliyor ki sen Archie'lerden yanasın.

Kimse sevmiyor milyonerleri.
Sevilecek neleri var ki
Dertlerinden kime ne?
Hepsi dolandırıcının teki.

Mary, musluğun önünde, bulaşıkları bitiren Saxonne'un önlüğünü çözdü ve bir gebe kadına karşı bütün kadınların duyduğu yakın ilgiyle onu öptü.

— Şimdi, otur şekerim. Kendini yormamalısın. Oysa daha katlanacağın güçlükler var. Şimdi dikişini eline vereceğim, uslu uslu oturup erkeklerin konuşmalarını dinleyeceksin. Yalnız, Bert'in dediklerine kulak asma. Deli o.

Saxonne çalışmaya koyuldu ve dinledi. Bert, genç kadının dizleri üzerinde duran bebek takımlarına bakarken soğuk ve buruk bir tavır takındı.

— Tamam, dedi, siz de dünyaya çocuk getirmek telâşı içindesiniz, oysa onu doyurabileceğinizden hiç de emin değilsiniz.

— Dün akşam siz adamakıllı kafayı çekmiş olsanız gerek, diye güldü Tom.

Bert kafasını salladı. Billy ortalığı yatıştırmaya çalıştı:

— Canım, birbirimizi kırmayalım. Oldukça iyi bir ülkedir sonuçta.

— Hepimiz Mohikan olduğumuz zamanlar oldukça iyi bir ülkeydi, diye karşılık verdi Bert. Ama şimdi artık değil. Hepimiz yanmışızdır. Rezil olduk. Köşeye sıkıştırıldık. Boğazımıza kadar batmış durumdayız.

Atalarım bu ülke için dövüştüler. Sizinkiler de öyle. Saxonne'un anlattıklarını dinleyin, bakın, ataları ovaları nasıl geçmişler buraya gelip çiftlik kurmak, at ve davar edinebilmek için. Ve edinmişler de. Hepimizin ataları da aynı şeyi yapmışlar, aynı şeylere sahip olmuşlar, Mary...

Mary kocasının sözünü kesti:

— Kurnaz olsalardı, kazandıklarını kaçırmazlardı ellerinden.

Bert konuşmasını sürdürdü:

— Elbette! İşin püf noktası bu aslında, yitiren bizleriz. Zaman değişti ,aramızda iki çeşit yaratık türedi: aslanlarla sinekçil kuşlar. Sinekçil kuşlar boyuna çalışır durur, aslanlar da boyuna yutardı. Çiftlikleri yuttular, madenleri, fabrikaları yuttular, şimdi de hükümeti yuttular. Bizler, oyu-

nu yitiren Beyaz'larız. Derisi yüzülenleriz. Anlatabiliyor muyum?

— Güzel bir sokak hatibi olurdunuz, dedi Tom. Bir de düşünme yeteneğinizi geliştirebilseniz!

— Sözleriniz akla yakın geliyor kulağa, Bert, dedi Billy. Ama doğru değil. Bugün herhangi bir kimse zengin olabilir.

Bert alay etti:

— Birleşik Devletler Başkanı da olabilir ona bakarsan, yeter ki yeteneği olsun. Örneğin sende ne milyoner kafası var, ne de başkan kafası. Sen bir sinekçil kuşsun, o kadar! Yallah, dışarı! Hepimiz dışarı!

Sofrada, yemek yerken, Tom çocukluğunda ve gençliğinde sürdüğü kır hayatının tadını anlattı, kafasındaki düşü açıkladı: Bir yerlerde hazine toprakları almayı kuruyordu, eskiden atalarının yaptığı gibi. Ne yazık ki Sarah ayak diriyordu. Düşü düş olarak kalacaktı bu yüzden.

Billy iç geçirdi:

— Her şey oyunun içinde, ve oyunun kuralları vardır. Birinden biri yenilmeli sonunda, değil mi?

Az sonra Bert yeni bir taşlamaya girişti ve Billy farkında olmadan karşılaştırmalara kaptırdı kendini. Bu ev kendi evine benzemiyordu. Burada esen hava hoş değildi. Her şey iyi yürümüyordu. Gıcırtılar duyuluyor gibiydi. Yeni geldikleri zaman kahvaltının bulaşıkları bile yıkanmamıştı daha. Erkeklerin çoğu gibi Billy ev işleriyle ilgilenmediğinden, ayrıntıları görememişti. Bununla birlikte, öğleye dek binbir küçük gözlem onda şu izlenimi yarattı ki Mary, Saxonne ayarında bir ev kadını değildi. Masanın öbür tarafında oturmakta olan karısına övünerek baktı. Kalkıp masanın çevresinden dolanmak ve onu öpmek geldi içinden. Kadın diye böylesine derlerdi işte! Sevimli iç çamaşırlarını aklına getirdi ve o anda soyunuk görüntüsü canlandı gözleri önünde. Ama Bert'in sesi bu görüntüyü yoketti.

— Billy, sen galiba hınç beslediğimi düşünüyorsun. Elbette ki hınçlıyımdır. Sen benim geçirdiğim deneylerden geçmedin. Sen arabacı olarak her zaman iş buldun, boksör olarak da kolay galibiyetler elde ettin. Zor günler görmedin, grevlerden geçmedin. Geçindirecek bir yaşlı anan yoktu, onun yüzünden aşağılamalara katlanmadın. Ben ancak anamın ölümünden sonra özgürlüğe kavuştum da keyfimce yaşayabildim. Elektrikli tramvay ortaklığında işe girmeye uğraştığım dönemi alalım. Gör bak, neler gelirmiş

bir sinekçil işçinin başına! Oranın şefi olacak herif baştan ayağa kadar süzdü beni, bir sürü soru sordu, boş bir başvurma kâğıdı uzattı bana. Hemen yazıp doldurdum, sağlık belgesi için gönderdikleri bir doktora bir dolar ödedim, sonra ortaklığın antropometrik servisi için resim çektirmeye gittim. Bir dolar da fotoğrafçıya bayıldık. Şef başvurma kâğıdını, belgeyi ve resimleri aldı, yine soru üstüne soru sordu. Daha önce bir sendikaya üye olmuş muydum? Ben mi? Elbette ki gerçeği söyledim, yalın gerçeği, anlarsın ya! Deli miyim ben? İş bulmak zorundaydım. Bakkal krediyi kesmişti. Anam vardı sırtımda. Eh! diyordum kendi kendime, biletçi olduk çıktık. Arka sahanlıkta durur, süslü, etekli kadınlar binerken göz banyosu yaparım. Hava! Uçlan bakalım iki dolar. Ne için? Kimilik için: tenekeden bir plaka. Sonra sıra geldi üniformaya; fiyatı: ondokuz buçuk dolar. Başka yerde, her yerde, onbeş dolara alırsın. Bütün bu paraları ilk aylığımdan ödeyecektim. Ha! Sonra, bir de cebimde beş dolar ufaklık bulunmalıymış, kendi paramdan! Yönetmelik öyle diyormuş. Bu beş doları polis memuru Tom Donovan'dan ödünç aldım. Beni onbeş gün de bedava çalıştırdılar, sözde işi öğretmek için.

Saxonne takıldı:

— Bari süslü etekli kadınlarla göz banyosu yapabildiniz mi?

Bert terslikle kafasını salladı.

— Yalnızca bir ay çalıştım. Sonra örgütlenmek istedik Onlar da sendikamızı balon gibi söndürdüler.

— Sizler, demiryolu atelyelerinde çalışan dangalaklar da balon gibi patlatılacaksınız greve giderseniz eğer, diye uyardı Mary.

— Baştan beri ben de bunu söylüyorum ya size, dedi Bert. En küçük kazanma şansımız yok.

Saxonne sordu:

— Öyleyse niye bırakıyorsunuz işi?

Bert bir an donuk gözlerle Saxonne'a baktı.

— İki amcam niye Gettysburg'e gidip öldüler? diye sordu.

VIII

Saxonne derin bir tedirginlik içinde koyuldu yine ev işlerine. Artık şık çamaşırlar dikmiyordu, çünkü gereçler pahalıya geliyordu. Cesaret edemiyordu para harcamaya. Bert'in iğnelemeleri genç kadını etkilemiş, rahatsız

vicdanında acılı yaralar açmıştı. Billy ile birlikte sorumluydular oluşmakta olan o yeni hayattan. Ama onu besleyebileceklerinden, giydirebileceklerinden, bu dünyada ona bir yol açabileceklerinden emin miydiler? Haniydi bunun güvencesi? Bazı zor dönemleri anımsıyordu belli belirsiz, babaların anaların sızlanmaları aklına geliyor, yeni bir anlam taşıyordu. Sarah'nın sonu gelmez sızlanmalarını şimdi anlıyor gibiydi.

Grevcilerin ailelerinin yaşadıkları çevrede hayat zorlaşmıştı bile. Saxonne sabah alışverişini yaparken küçük esnafta yılgınlık belirtlleri görüyordu. Her yerde kapanıklık, üzüntü vardı. Aydınlık ve neşe yitirilmişti. Çocukları sokakta oynayan anaların yüzlerinde açık seçik görülüyordu bu gölge. Akşamları sokak kapısının eşiğinde gevezeliğe daldıklarında sesleri daha alçak çıkıyordu, daha az gülüşüyorlardı.

Eskiden birbuçuk litre süt alan Mary Donahue şimdi yarım litreyle yetiniyordu. Artık ailece sinemaya gidilmiyordu. Kasapta etin ucuz yerlerini bulmak güçleşmişti. Üç ev yukarda oturan Nora Delaney artık taze balık almıyordu cuma günleri (*). Sofraya ancak niteliği kuşkulu tuzlu morina getiriliyordu. Eskiden tereyağı sürülmüş, üstüne de hem şeker ekilmiş kalın ekmek dilimleriyle sokağa fırlayan gürbüz çocuklar şimdi ikindi kahvaltısında hafif yağlı, şekersiz, daha ince dilimlerle doyuruyorlardı karınlarını. Hattâ çokları iki yemek arasında bir şeyler atıştırma alışkanlığını yitirmeye başlıyorlardı.

Herkes darlık içindeydi, herkes kemerleri sıkıyor, köşe bucak saklanmış paraları ortaya çıkarıyordu. İnsanlar buluttan nem kapıyorlar, birbirleriyle kavga ediyorlar, bir hiç yüzünden çocuklarına sinirleniyorlardı. Saxonne, Bert'le Mary'nin hiç durmadan çatıştıklarını biliyordu. Bert şöyle diyordu Saxonne'a:

— Benim de bin bir derdim olduğunu anlayabilse ya!

Saxonne Bert'in yüzüne bakınca niteliğini pek kestiremediği bir kaygı ve korku ile irkiliyordu. Siyah gözlerinde bir cinnet ateşi yanıyordu sanki. Esmer yüzü süzülmüş, elmacık kemikleri üzerindeki deri gerilmişti. Acı bir anlatımla donup kalmış gibi duran ağzının köşesinde hafif bir çizgi beliriyordu. Şapkasını giyiş şekli, duruşu, tavır-

---

(*) Hıristiyan dininde cuma perhiz günü olduğundan, o gün hayvansal besi yenmezdi, ancak balık yemek serbestti.

ları, her zamankinden daha çok bir korkusuz ataklığı vurguluyordu.

Ara sıra, geçmek bilmeyen öğleden sonraları, Saxonne, allesinin, ovaları, dağları ve çölleri aşarak güneşin denizde battığı bu ülkeye nasıl göç ettiklerini düşünürdü. Ve sık sık kafasında canlandırırdı o yeryüzü cennetinin kırsal yaşantısını; o dönemde allesi kentlerde yaşamazdı, ne işçi sendikaları vardı, ne işveren kuruluşları. Yoktu böyle dertler. Saxonne yaşlıların anlattıklarını anımsıyordu. Eski insanlar her şeyi kendileri yapmakla övünürlerdi. Kendi davarlarını kendileri yetiştirir, kendileri keser, kendi sebzelerini kendileri diker, gerektiği zaman demircilik ve doğramacılık yapar, kunduralarını kendileri hazırlar, giysilerinin kumaşını bile kendileri dokurlarmış. Tom da hâlâ hazineye ait toprak satın alma düşlerini kurarken yüzü ışıl ışıl oluyordu.

Bir çiftlik sahibinin yaşantısı güzel bir şey olsa gerek, diye düşünüyordu Saxonne. İnsanlar niye kentlerde yaşamak zorundalar? Zaman niye değişti? Demek ki eskiden her şeyden gereği kadar varmış, şimdi niye yok? İnsanlar yalnızca iş bulmak için niye çatışmak, dövüşmek, grev yapmak zorunda olsunlar? Niye herkes için iş yok? Daha o sabah tüylerini ürperten bir olaya tanık olmuştu. İki «sarı» işçi işe giderken grevcilerin saldırısına uğramıştı. Saxonne saldırganları daha önce görmüştü, tanıyordu, o civarda otururlardı. Olay tam karşısında, sokağın karşı tarafında geçmişti. Acımasız ve korkunç bir şeydi: ikiye karşı oniki kişi! Saldırıyı çocuklar başlatmışlardı. Yaşlarına yakışmayan sözlerle lânet okuyarak «sarı»ları taşlamışlardı. Polis memurları tabanca elde koşup gelmişler, grevciler geri çekilip evlere veya evler arasındaki dar geçitlere sığınmışlardı. «Sarı»lardan biri baygın durumda cankurtaranla götürülmüştü. Demiryolu ortaklığının özel polisi öteki işçiyi korumak için atelyeye kadar birlikte gitmişti. Onlar geçerlerken, kucağındaki çocuğuyla birlikte karşıki evin sundurması altında durmakta olan Mary Donahue öyle ağza alınmaz küfürler savurmuştu ki, Saxonne'un yüzü utancından kızarmıştı. Sokağın berisindeki başka bir sundurmanın altında, Saxonne o kargaşalık arasında Mercedes'i görmüştü. Yaşlı kadın garip bir gülümseyişle olanları seyrediyordu. Belli ki bu sahne ilgilendiriyordu onu. Burun delikleri, nabzının atışlarıyla birlikte açılıp kapanıyordu. Hiç de korkmuşa benzemiyordu. Olup bitenleri ka-

çırmamak için merakla bakıyordu yalnızca. Onun bu durumu Saxonne'da şaşkınlık yarattı.

Aşk konusunda bilge geçinen Mercedes'e gidip bu olanlar hakkında açıklama yapmasını istedi. Ama yaşlı kadının endüstri ve sosyal ekonomi konusundaki felsefesi anlaşılması güç bir bilmeceye benziyordu.

— Çok kolay şekerim. İnsanların çoğu aptal doğar. Bunlar köleleri oluşturur. Birkaçı da kurnaz doğar; bunlar da efendileri oluştururlar. İnsanları Tanrı böyle yaratıyor sanırım.

— Öyleyse Tanrı ne der bu sabahki korkunç kavgaya?

Mercedes gülümsedi:

— Galiba onu ilgilendirmez bu olay. Hattâ böyle bir olay geçtiğini bildiğinden bile emin değilim.

— Çok korktum, dedi Saxonne. Gördüklerim hasta etti beni. Oysa siz, gördüm sizi, bir oyun seyrediyormuşsunuz gibi çok sakindiniz.

— Aslında oyundu, şekerim.

— Bunu nasıl söyleyebilirsiniz?

— Hadi, hadi, ben çoğu kez adam öldürüldüğünü gördüm. Olağanüstü bir şey değil. Bütün insanlar ölürler. Aptal olanlar öküzler gibi ölürler, niçin öldüklerini bilmeden. İnsanın tuhafına gider seyretmesi. Yumrukla ya da coplarla dövüşürler, birbirlerinin kafasını kırarlar. Kabalık bu. Bir hayvan sürüsüne, birbiri ağzından kemik kapmaya uğraşan itlere benzerler. İnsanların kemiği de iş'dir. Hal bak, eğer kadın için, ya da düşünce için, ya da altın külçeleri için, yahut da dillere destan elmaslar için dövüşselerdi, harika bir şey olurdu. Ama öylesi değil. Basbayağı karınları aç, kursaklarını doldurmak amacıyla et kırıntıları için dövüşüyorlar.

Saxonne bilgisizliğini anlıyor, gerçekleri öğrenmek kaygısıyla kıvranıyordu.

— Ah! Bir aklım erse! Anlayabilsem!

— Anlayacak bir şey yok. Bir kitap gibi açık. Bir yanda aptallar, köleler, köylüler; öbür yanda kurnazlar, efendiler, prensler olmuştur sürekli!.. Ve her zaman da böyle olacak.

— Ama niçin?

— Şekerim, bir köylü niçin köylüdür? Çünkü köylüdür de ondan. Bir sinek niçin sinektir?

Saxonne sabırsızlıkla başını salladı.

— Ama şekerim, ben size karşılığını verdim işte.

Dünyanın bütün felsefeleri bundan daha iyi bir cevap veremez. Niye kocanızı başka erkeklere yağ tutarsınız? Çünkü onu olduğu gibi seversiniz, işte bu. Niçin seversiniz? Çünkü seviyorsunuz. Ateş niye yakar, don niye ısırır? Neden beceriklilerle hödükler, efendilerle köleler, patronlarla işçiler var? Kara niçin karadır? Bunun karşılığını bulursanız, her şeyin cevabını bulmuş olursunuz.

Saxonne karşı çıktı:

— Ama insanların işsiz kalıp açlıktan ölmeleri iyi bir şey değil ki. Onlar çalışmaktan başka şey istemiyorlar, yeter ki adaletli davranışla karşılaşsınlar.

— Yooo! Açlıktan ölmeleri de iyi bir şey. Taşın tahta gibi yanmaması, denizin şurup olmaması, dikenlerin batması, suyun ıslatması, dumanın yükselmesi ve eşyaların göğe çıkacağına yere düşmesi nasıl ki iyi bir şeyse, o da iyidir.

Bu gerçekçi öğreti hiç etkilemiyordu Saxonne'u. Açıkçası, anlıyamıyordu. Saçma gözüküyordu. Şiddetle haykırdı:

— Demek ki ne özgürlüğümüz var, ne de bağımsızlığımız. Öyleyse, benim çocuğum zengin bir kadının çocuğuyla eşit hayat hakkına sahip değildir, öyle mi?

Mercedes:

— Elbette değildir ,diye cevapladı.

Saxonne okulda öğrenmiş olduğu tarihi anımsıyarak üsteledi:

— Ama, dedi benim atalarım bu gibi hakları elde etmek ve korumak için çarpışmışlardır.

— Demokrasi ha? Akılsız halkların düşlerinde yaşayan demokrasi! Hadi canım sen de! Şekerim, demokrasi bir yalandır, hayvan gibi insanlara doygunluk verecek bir büyü. Eskiden dini de bu amaçla kullanırlardı. İnsanlar yoksulluk ve yorgunluktan homurdanınca, buna katlanmalarını, o durumda kalmalarını salık verirlerdi, ve güzel öyküler anlatırlardı. Derlerdi ki, göklerin ötesinde bir ülke var, yoksullar orada bolluk ve mutluluk içerisinde yaşayacaklar, kurnazlar, dalavereciler ise sonsuz ateşte yanacaklar. Böyle derlerdi. Ayı Hinoğluhinler, kim bilir nasıl katılırlardı gülmekten! Sonra, bu öykü etkinliğini yitirip insanlar demokrasiyi düşlemeye başlayınca, kurnaz ülkeler bunun gerçekten düş olmasına ve yalnızca düş olarak kalmasına özenle çalıştılar. Bu dünya büyüklerin, kurnazların dünyası, şekerim.

— Ama siz de emekçi halka yakın değil misiniz? dedi Saxonne.

Yaşlı kadın doğruldu. Az kalsın kızacaktı.

— Ben mi emekçi halka yakınım? Parasal yatırımlarım cılk çıktı, ondan mı şekerim? Artık yaşlandım, genç ve yürekli erkekleri baştan çıkaramam, ondan mı? Gençliğimde tanıdığım erkeklerden daha uzun yaşadım, artık başvuracak kimsem kalmadı, onun için mi öyle diyorsunuz? Burada Barry Higgins'le yoksul yaşamı sürdüğümden mi halktan sayılıyormuşum? Yoksa ölüme hazırlandığım için mi? Ama şekerim, ben efendiler içinde doğdum, ve yaşamım boyunca budalaları ayaklarım altında çiğnedim. Şarabın en iyisini içtim ve öyle şölen sofralarında bulundum ki, bir yemeğin gideri tüm bu mahalleyi bir nesil boyu geçindirmeye yeterdi. Dick Golden'le ben (para Dick' indi, ama benim de olmuş olabilirdi) Monte-Carlo'da bir hafta içerisinde dörtyüzbin frank yitirdik. Dick Yahudiydi, ama eli açıktı. Hindistan'da, gözlerim önünde açlıktan ölmekte olan onbin ailenin hayatını kurtarabilecek değerde mücevherler taktım.

Saxonne derin bir üzüntüyle:

— Demek öldüklerini gördünüz de bir şey yapmadınız, öyle mi? diye sordu.

— Mücevherlerimi elden çıkarmadım. Ama o yıl içinde hayvan gibi bir Rus subayı onları çaldı benden.

— Demek o insanları ölüme terkettiniz! diye yine sordu Saxonne.

— Onlar ayaktakımıdır. Balık kurdu gibi kaynaşır, ürer. Değersiz, şekerim. Olmuş, olmamış, hiç bir anlamı yok. Buradaki sizin emekçi halkınız da bir önem taşımaz. Ve yaptıkları en büyük budalalık, kendilerinden daha budala çurçurlar dünyaya getirmeyi sürdürmeleridir. Böylece efendileri yeni kölelerle beslerler.

Başkalarından daha çok bir bilgi alamamış olan Saxonne, bu korkunç yaşlı kadının sözlerinde hiç bir sağduyu göremedi. Aslında onun bu yaşam romanına inanası gelmiyordu. Mercedes'in, anlattıklarını uydurduğunu sanıyordu.

Haftalar geçtikçe demiryolu atelyelerinde patlak veren grev hareketi şiddetleniyordu. Billy başını sallıyor, ufukta biriken kara bulutlardan hiç bir şey anlamadığını saklamayıp söylüyordu.

— Aklım ermiyor diyordu Saxonne'a. Karmakarışık bir iş. Karanlıkta dövüşmeye benziyor. Örneğin biz, arabacılar,

dokumacılarla bir dayanışma grevi yapacakmışız, öyle diyorlar. Dokumacılar işi bırakalı bir hafta oldu. Onların yerine başka işçi alındı. Eğer biz malları taşımayı sürdürürsek, yaptıkları grev bir işe yaramaz.

Saxonne kaşlarını çattı.

— Oysa gündeliklerinizi indirdikleri zaman grev yapmayı düşünmediniz di siz.

— Biz grev yapacak durumda değildik de ondan. Ama şimdi, San Francisco arabacıları ve tüm kıyı bölgesi konfederasyonu bizleri destekleyecek güçdedirler. Sanırım, böyle bir şey düşünülüyor. İşi bırakmasak bile, en azından yüzde onlarımızı geri almayı deneyeceğiz.

Billy başka bir gün de şöyle diyordu:

— Onların çürümüş politikası bu! Herkes çürümüş. Namuslu kimseleri seçmek için aramızda bir anlaşabilsek!

— Ama demek ki sen, Bert ve Tom bile anlaşamıyorsunuz, herkesin anlaşmasını nasıl beklersin? diye sordu Saxonne.

— Bu işler beni aşıyor, dedi Billy. Düşünmek bile aklımı bulandırıyor. Oysa durum gün gibi açık. Namuslu politikacılar bulduğu mu, her şey yoluna girer. Namuslu insanlar namuslu kanunlar yaparlar ve namuslu işçiler haklarına kavuşurlar. Ama Bert her şeyi kırıp dökmek ister, Tom piposunu tüttürerek düş kurar. Herkesin uygun gördüğü adamı seçebileceği bir geleceğin düşü. Oysa söz konusu olan o gün değil, bugündür. Şimdi bir şeyler yapmalıyız. Tom şimdi hiç bir şey elde edemeyeceğimizi söylüyor, Bert ise hiç bir zaman bir şey elde edemeyeceğimize inanmış. Herkes başka başka düşünürse yapılacak ne kalır? Bak sosyalistlere, onlar bile sürekli anlaşmazlık içindeler, boyuna bölünerek birbirlerini atarlar partiden. Bütün bunlar delilik. Ben bile, olanları düşündükçe, keçileri kaçırmaktan korkuyorum. Aklımdan çıkmayan bir tek şey var, o da şu ki: hemen bir şeyler yapmak gerek.

Birdenbire sözünü kesti, dikkatle Saxonne'a baktı, kaygı ile:

— Ne oluyorsun? diye sordu. Hasta mısın? Yoksa... bir şey...

Saxonne bir eliyle yüreğini bastırıyordu. Gözlerinde belirmiş olan şaşkınlık ve korku kayboldu. Dikkatle, zevkle dinledi, dudakları hafif, gizemli bir gülümsemeyle açıldı. Kocasını unutmuş gibiydi. Sanki kocasını ilgilendirmeyen bir haber dinliyordu. Sonra yüzü sevinç ve hayranlıkla aydınlandı, Billy'ye döndü, elini uzattı.

Hayatı diye mırıldandı. Yaşadığını duydum. Mutluyum! Ah! öyle mutluyum ki!

Ertesi akşam Billy işten dönünce, Saxonne ona yeni sorumluluklarını anımsattı:

Bir şey düşündüm, Billy. Ben sağlıklı ve sağlam bünyeliyim. Para harcamaya gerek yok. Martha Skelton'u bilirsin, iyi ebedir.

Billy başını sallayarak karşı koydu:

— İş yok, o dediğin olmaz. Doktor Hentley gelecek. Bill Murphy'yi tedavi eden o. Bill Murphy Doktor Hentley der başka şey demez. Haydudun tekl. Ama işinin ustasıdır.

Saxonne üsteledi:

— Maggie Donahue'nun çocuğunu Martha aldı. Maggie'nin de, bebeğin de, sağlığı yerinde.

— Olabilir, ama o doğurtmayacak seni. Son sözüm bu.

Saxonne sürdürdü sözü:

— Ama doktor yirmi dolar isteyecek. Benimle kalacak bir akrabam olmadığından, yanıma bir de hastabakıcı koydurtacak. Oysa bütün bu işleri Martha tek başına yapabilir, daha az para harcanmış olur.

Billy karısını usulca kucaklayıp kesin kararını bildirdi:

— Bana bak, güzelim, dinle. Robert ailesi ucuz meraklısı olmaz. Bunu hiç aklından çıkarma. Bebeği dünyaya getirmek senin işin, ve bu kadarı yeter sana. Benim işim de para bulmak ve sana bakmak. En iyi şeyler bile çok değil sana. Başına en küçük bir kaza gelmesine dayanamam. On milyon dolar kazanacağımı bilsem girmem böyle bir riske. Önemli olan sensin. Dolarlar, çirkef. Doğacak olan çocuğumuzu çok seviyorum, inan bana. Hiç aklımdan çıkmıyor. Bütün gün onu düşünüyorum. Bir gün beni işimden kovacak olurlarsa onun yüzünden kovacaklar. Aklımı bu çocukla bozdum düpedüz. Ama, bak açık konuşuyorum, Saxonne, sana bir şey olduğunu görmektense, çocuğun ölmesini yeğlerim. Serçe parmağını bile değiştirmem onunla. Var anla benim için ne değer taşıdığını. İnan, Saxonne, önceleri düşünürdüm ki bir erkekle bir kadın evlenirlerse yavaş yavaş durgunlaşırlar, ve bir süre sonra, yanyana yaşayabilmek için birbirlerine katlanmaya alışırlar. Belki başkaları için durum böyle gerçekten. Ama bizim için böyle değil. Seni her geçen dakika öncekine göre daha çok sevmekteyim. Şu anda bile beş dakika öncesine göre daha çok seviyorum. Kaldı ki, hastabakıcı tutmana gerek kalmayacak. Doktor Hentley, hergün uğrayacak. Mary de ev işle-

rini yapacak, sana bakacak. Sen aynı şeyi yapmayacak mıydın ona?

Günler haftalar geçtikçe Saxonne irileşen memelerinden daha çok övünç duyuyordu. Tam anlamıyla normal bir kadın olduğundan, gebelik onu son derece mutlu ediyordu. Arada sırada korkulara kapıldığı da oluyordu. Ama o denli belirsiz ve geçici korkulardı ki bunlar, mutluluğuna çeşni katmaktan başka bir sonuç vermiyordu.

Onu kaygılandıran bir tek şey vardı: çalışma hayatında başgösteren sıkıntılı ve tehlikeli durum. Kimse farkında görünmüyordu bu durumun. Hele Saxonne, hiç anlamıyordu olanları. Şöyle diyordu ağabeyi Tom'a:

— Modern makineler sayesinde elde edilen üretim fazlalığından sözediyor hep. Peki, şimdi böyle makinelerimiz var da, neden bolluk içinde yüzmüyoruz?

— Ha! Konuşmak diye buna derler işte! Çok geçmeden kavrarsın sosyalizmi.

— Tom, sen ne zamandan beri sosyalistsin?

— Sekiz yıldan beri.

— Ve henüz bir üstünlük elde edemedin, öyle mi?

— Hayır. Ama o da olacak.

— Bu hesapla, sosyalizmden yararlanmana yaşamın yetmez, dedi Saxonne. O günü görmeden ölür gidersin.

Tom içini çekti.

— Korkarım öyle olacak. Bu işler o denli ağır yürüyor ki!

Bir daha çekti içini. Yorgun ve sabırlı bir görünüşü vardı. Omuzları çökmüş, elleri çalışmaktan yıpranmıştı. Ve bu görünüşü, sosyal inancının boş bir şey olduğunu simgeliyor gibi geldi Saxonne'a.

IX

Kaçınılmaz ve beklenmedik olayların çoğunda olduğu gibi, durup dururken, sakin bir hava içinde başladı her şey. Her yaştan irili ufaklı çocuklar sokakta oynuyordu. Saxonne açık pencerenin önünde oturmuş, beklediği çocuğu düşünerek onları izliyordu. Ilık bir güneş vardı. Körfezden esen meltem havayı serinletiyor, hafif bir tuz tadı veriyordu. Çocuklardan biri parmağını uzatıp Yedinci Cadde yönündeki Pine Street'in yukarısını gösterdi. Öteki çocukların hepsi oyunlarını keserek ilgiyle baktılar ve aynı şeyi yaptılar. Toplaştılar. On-onikl yaşındakiler, yani oğlanların en büyükleri, bir araya geldiler. Büyük kızlar kaygılı

davranışlarla küçükleri ellerinden tuttular ya da kucaklarına aldılar.

Saxonne olup bitenlerin nedenini göremiyordu. Ama büyük oğlanların dereye koştuklarını, taş topladıklarını ve evlerin arasındaki dar geçitlerde saklandıklarını görünce kestirdi. Küçük çocuklar da ağabeyleri gibi davranmaya çalışıyorlardı. Kızlar küçük kardeşlerini kollarından çekip götürüyor, bahçe kapılarını çarparak içeri girliyor, gürültüyle basamakları tırmanıyor, evlerine sığınıyorlardı. Kapılar hızla kapanıyordu. Çok geçmeden sokak boşaldı. Sağda solda perdeler aralanıyor, kaygılı ve meraklı kadın yüzleri cama yapışıp sokağı dikizliyordu. Saxonne, Center Street istasyonundan kente doğru yola çıkan trenin homurtusunu duydu. Sonra, Yedinci Cadde yönünden boğuk bağrışmalar yükseldi. Saxonne bir şey göremiyordu daha. Ama Mercedes'in sözlerini anımsadı: «Bir kemik kapmak için dalaşan itler. Onların kemiği de, iş'dir.»

Gürültü yaklaşıyordu. Saxonne pencereden sarkınca bir düzine «sarı» işçi gördü. Bir o kadar da özel polis memuru ile özel detektif onları korumaktaydı. Hep bir arada sokağın Saxonne tarafındaki kaldırımından ilerliyorlardı. Topluca, belirli bir disiplin içinde yürüyorlardı. Yetmiş beş, yüz kişilik bir grevci kalabalığı peşlerine takılmış, anlaşılmaz naralar atıyor, taş toplamak için yere eğiliyorlardı.

Saxonne tir tir titremeye başladı. Ama korku geçirmesinin zararlı olabileceğini anımsayınca kendini tutmaya çalıştı. Mercedes Higgins'in davranışı da ona bu yönde yardımcı oldu. Yaşlı kadın, ardından bir sandalye sürükleyerek kapısının eşiğine çıktı; sandalyeyi, sakın sakın, peronun küçük sahanlığına yerleştirdi.

Özel polis memurları cop taşıyorlardı. Özel detektifler silâhsızdı görünüşe bakılırsa. Onları izleyen grevciler öfke ve tehditlerini bağırmakla yetinecekleri izlenimini veriyorlardı. Çatışmayı çabuklaştırmak da çocuklara düştü. Sokağın öbür yanından, Olsen'in ve Isham'ın evleri arasındaki açıklıktan, dolu gibi taş yağmaya başladı. Taşlardan çoğu yeteri kadar hızlı atılmadığı için hedefe varmıyordu. Bununla birlikte, sarı işçilerden biri başına bir taş yedi. Saxonne'dan altı metre kadar uzaktaydı. Genç kadın adamın sendeleyerek yaklaştığını ve tabancasını çektiğini gördü. Adam bir eliyle gözlerinin içine akan kanı silerken, öbür eliyle tabancasını Isham'ın evine doğru ateşledi. Özel detektiflerden biri yaralının koluna yapışarak yeniden ateş

etmesine engel oldu, çekip götürdü. Aynı anda grevciler daha vahşi bir çığlık kopardılar. Saxonne'un ve Maggie Donahue'nun evleri arasından taşlar uçuştu. «Sarı» işçiler ve koruyucuları durdular, tabancalarını çektiler. Bu sert ve kararlı profesyonel silâhşör suratlarını gören Saxonne kan dökülecekini, kıyım olacağını sezlyordu.

Görünüşe göre şefleri olan orta yaşlı bir adam yumuşak fötr şapkasını çıkarıp dazlak kafasındaki teri sildi. Öylesine iriyarı idi ki, yerinden güçlükle kıpırdıyordu. Sakattı sanki. Kır sakalı tütün suyu ile kirlenmişti. Puro içiyordu. Başı omuzları arasına gömülmüştü. Saxonne adamın paltosunun yakasında saç kepekleri gördü.

Adamlardan biri elliyle sokağı gösterdi. Arkadaşlarından birçoğu kahkahayla gülmeye başladılar. Bu neşenin nedeni dört yaşındaki küçük Olsen'di. Her nasılsa anasının elinden kaçmış, ekonomik düşmanlarının üstüne gidiyordu doğru. Sağ elinde bir taş vardı, o kadar iri bir taş ki götürmekte güçlük çekiyordu. Ama adamları tehdit etmekten de geri kalmıyordu. Küçük pembe yüzü öfkeyle kasılmıştı. «Pis sarı'lar, pis sarı'lar!» diye avaz avaz bağırıyordu. Adamların kahkahası büsbütün arttırdı öfkesini, var gücüyle kaya parçasını fırlattı. Taş iki metre bile gitmeden yere düştü.

Saxonne, Bayan Olsen'in sokağa fırlayıp çocuğunu içeri aldığını gördü. Grevcilerin açtığı tabanca ateşi ilgisini penceresinin altında duran adamlara çekti. Onlardan biri ağız dolusu küfürler savuruyor ve hareketsiz sarkan sol kolunun pazusunu yokluyordu. Saxonne adamın elinden aşağı kan aktığını gördü. Pencereden bakmaya son vermesi gerektiğini biliyordu. Ama mücadeleci atalarının anısı canlıydı kafasında. Aslında kendisi de çoğu kadınlardan daha az korkaktı. Kendi sokağında patlak veren savaş ona çocuğunu unutturdu. Grevcileri, her şeyi unuttu; az önce purosunu içen göbekli şefe ne olduğunu merak ediyordu. Adamın kafası, boynundan, tahtaperdenin iki kazığı arasında sıkışmıştı. Saxonne anlayamadı bu tuhaf durumun nasıl olup bittiğini. Adamın bedeni, tahtaperdenin dış yüzünde asılı kalmıştı; dizleri tümüyle yere değiyordu. Şapkası düşmüştü. Tepesi güneşin altında ola bir ışıkla yanıyordu. Purosu da düşmüştü. Adamın Saxonne'a baktığını gördü. Kazıklar arasından sarkan bir Saxonne'u çağırır gibi sallanıyordu. Çapkınca göz kırpı

sanki. Oysa onun bu kıvranışlarında öldürücü bir acının etkisi olduğu belliydi.

Belki bir saniye, belki iki, Saxonne bu sahneyi izledi. Bert'in sesini alınca kendine geldi. Bert Saxonne'un evi önündeki kaldırımda koşuyor, ardından bir sürü grevci saldırıya geçiyordu. Bert, «Hücum, Mohikanları Kaçamazlar elimizden! Çarmıha gereceğiz onları!» diye bağırarak yüreklendiriyordu.

Sol elinde bir kazma sapı, sağında tabanca vardı. Hem koşuyor, hem de tabancanın topunu çevirliyordu, ama boşuna: silâh dolu değildi. Birden duruverdi, kazma sapını elinden düşürdü, bir yarım daire çizip yüzünü Saxonne'un kapısına doğru çevirdi. Düşmeden önce doğruldu, silâhını üstüne atılan bir «Sarı»nın yüzüne doğru savurdu. Sonra sendelemeye başladı, beli ve dizleri büküldü. Sonsuz bir çabayla, ağır ağır, sağ eliyle tahtaperdenin kazıklarından birisini yakaladı, kaydı, toprağın içine gömülürcesine yavaş yavaş yere yığıldı. Önderliğini yaptığı grevciler, ileriye atıldılar.

Amansız bir savaş, kırım oldu. Sarılarla koruyucuları kuşatılmışlar, Saxonne'un tahtaperdesine sıkıştırılmışlardı. Kaçacak yolu olmayan fareler gibi karşı koydular, ama yüz kişinin saldırısına dayanamazlardı. Coplar, kazma sapları işliyor, silâhlar patlıyor, çok yakından atılan taşlar ortalığı kırıp geçiriyordu. Birkaç aylık baba olan Frank Davis, Bert'in arkadaşı, silâhının namlusunu bir «sarı»nın göğsüne dayayıp ateş etti. Öfkeli küfürler, vahşi bağrışlar, korku ve acı çığlıkları duyuldu.

Mercedes haklıydı. Bu yaratıkların insana benzer yanı kalmamıştı. Bir parça kemik kapmak için birbirini parçalayan hayvanlardı.

Kemik, iş demek: Hep bu üç sözcük geliyordu Saxonne'un aklına. Pencereden içeri girmeyi çok istemesine karşın, bir türlü giremiyordu. Kötürüm olmuştu sanki. Beyni çalışmıyordu artık. Oturduğu yerde uyuşup kalmıştı. Büyüyen gözleri önünde normalden hızlı dönen bir film gibi geçen korkunç sahneyi izlemekten başka bir şey yapamıyordu. Özel detektiflerin, özel polis memurlarının ve grevcilerin vurulup düştüklerini gördü. «Sarı»nın biri dehşet verici bir yara almış, dizleri üzerinde sürükleniyor, aman diliyordu; suratına bir tekme yedi, sırtüstü yere serildi. Tam o sırada yetişen bir grevci tabancasının bütün kurşunlarını soğukkanlılıkla arka arkaya adamın göğsüne bo-

şalttı. Adamın biri başka bir «sarı»nın gırtlağına yapışmış, tahtaperdenin üzerine yatırmış, silâhının kabzasıyla suratını çarşambapazarına çevirlyordu. Saxonne kabzanın düzenli biçimde kalkıp indiğini görüyordu. Silâhı tutanı tanırdı Chester Johnson'du adı. Daha evli değilken balolarda rastlamıştı ona, birlikte dansetmişti. Hoş çocuktu, iyi huylu idi. Bir çarşamba akşamı, belediye bandosunun konserini dinledikten sonra Saxonne'u ve iki başka genç kızı Onüçüncü Sokak'ta Tony'nin işlettiği yere götürmüştü, oradan da Pabst kahvesine gidip, eve dönmeden, birer bardak bira içmişlerdi. O Chester Johnson'la şu grevcinin aynı adam olduğuna inanamıyordu Saxonne. O sırada, boynu hâlâ kazıklar arasında sıkışmış duran göbekli şefin, serbest eliyle tabancasını çektiğini, namlusunu Chester'ın böğrüne dayadığını gördü. Uyarmak için seslenmek istedi. Seslendi de. Chester başını kaldırıp gördü genç kadını. Tam o anda tabanca patladı. Chester «sarı»nın üzerine yıkıldı. Üç adam takılı kaldılar tahtaperdeye.

Saxonne artık her şeyi bekliyordu. Grevcilerin tahtaperdeyi aştıklarını görünce hiç şaşalamadı. Bahçeye girdiler, yetiştirebildiği tek tük çiçekleri, sardunyaları, hercai menekşeleri çiğnediler, Mercedes'in evliyle kendi evi arasındaki geçitten kaçmayı denediler. Pine Street'in yukarısından bir sürü özel polis memuruyla özel detektif yetişmekteydi. Hem koşuyor, hem de tabancalarını ateşliyorlardı Sokağın aşağısından ise içi tıklım tıklım polis dolu üç devriye arabası geliyordu; çan sesleri ve atların nal takırtısı ortalığı gürültüye boğuyordu. Grevciler tuzağa kıstırılmıştı: Ancak evlerin arasından geçip arka taraftaki tahtaperdeleri aşarak kaçabilirlerdi. Dar geçitte meydana gelen sıkışıklık hepsinin kaçıp kurtulmalarına engel oldu. Onikl kişi kadar, evin ön yüzü ile girış basamakları arasındaki köşede sıkıştılar. Ve düşmanları, onların kendilerine davrandıkları biçimde davrandılar. Tutuklamaya girişmediler bile. Arkadaşlarının başına gelenlerden kuduran güvenlik kuvvetleri son grevcisine kadar hepsini coplarla ya da tabancayla yere serdiler.

Her şey bitmişti. Saxonne düş görüyormuş gibi davranıyordu. Korkuluğa tutunarak ön taraftaki basamakları indi. Göbekli şef hâlâ göz ucuyla kendisine bakıyc 'iyle işaret yapıyordu sanki. İki iriyarı polis onu kazıklardan kurtarmak için üstüne eğilmişlerdi. Bahçe kapısı yerinden sö-

külmüştü. Saxonne şaştı bu işe, çünkü sürekli olarak dışarıya bakmış, böyle bir şeyin olduğunu görmemişti.

Bert'in gözleri kapalıydı. Dudaklarında kan vardı. Gırtlağından bir gurultu çıkıyordu. Bir şey söylemek istiyordu sanki. Saxonne üstüne eğildi, yanağına doğru süzülen kanı mendiliyle sildi. Birisi onun yüzünü çiğneyip geçmişti. Bert'in gözleri açıldı. Hâlâ o her zamanki meydan okuyan bakışı vardı. Tanımadı Saxonne'u. Dudakları oynadı. Bir şey anımsar gibi, zayıf bir sesle: «Mohikan'ların sonu, Mohikan'ların sonu!» diye mırıldandı. Sonra inledi ve gözleri yeniden kapandı. Ölmüş değildi. Bunu Saxonne da biliyordu. Göğsü hâlâ kalkıp kalkıp iniyor, boğazı guruldayıp duruyordu.

Saxonne başını kaldırdı. Mercedes yanıbaşında ayakta duruyordu. Yaşlı kadının gözleri son derece parlaktı. Pörsümüş yanakları al aldı.

— Bana yardım eder misiniz onu içeriye taşıyalım? diye Saxonne sordu.

Mercedes başıyla olur işareti yaptı, bir polis şefine dönüp ona iletti dileği. Polis şefi Bert'i yokladı. Gözlerinde yırtıcı bir tiksinti belirdi.

— Canı cehennemel diye cevap verdi. Bizimkilerle uğraştığımız yeter.

— Sizinle birlikte ikimiz başaramaz mıyız acaba bu işi? diye Saxonne sordu Mercedes'e.

Mercedes:

— Çılgınlık olur, diye cevap verdi.

Eliyle Bayan Olsen'i çağırdı.

— Hadi bakayım, müstakbel annecik, siz evinize dönün. Bütün bu olanlar size yarar şeyler değil. Biz onu içeri taşırız. Bayan Olsen geliyor, Maggie Donahue'yu da çağırırız.

Saxonne onları Billy'nin mutlaka döşemek istediği arka odaya soktu. Odanın kapısını açar açmaz halıya takıldı gözü: Onu Bert sermişti yere. Kadınlar yaralıyı yatağa yatırırken, o karyolayı bir pazar sabahı Bert'le beraber kurduklarını hatırladı.

Bunun üzerine, bir tuhaf hissetti kendini. Mercedes dikkat ve kaygı ile bakıyordu. Şaşaladı. Sıkıntısı hızla arttı ve ancak kadınların bildiği o şiddetli ağrıları duydu. Kollarına girdiler, öndeki odaya taşıdılar. Çevresinde bir sürü insan yüzü görüyordu: Mercedes, Bayan Olsen, Maggie Donahue. Bayan Olsen'e küçük Emil'i sokaktaki tehli-

keden kurtarıp kurtarmadığını sormak gerektiğiln düşünüyordu, fakat Mercedes Bayan Olsen'i Bert'le meşgul olmaya gönderdi, Maggie Donahue de ön kapıyı açmaya gitti. Sokaktan sesler, bağırmalar, buyruklar duyuluyordu; arada sırada cankurtaran ve devriye arabalarının çan sesleri de karışıyordu gürültüye. Ebe Martha Skelton'un şişman ve şen yüzü göründü. Daha sonra Dr. Hentley de geldi. Aklı başında olduğu anlardan birinde Saxonne bölmenin öbür tarafından Mary'nin tiz çığlıklarını duydu: Mary bunalım geçirmek üzereydi. Bir ara, Saxonne, arkadaşının «Hiçbir zaman çamaşırhaneye dönmem, hayır, asla dönmem o işe!» diye üstüste bağırdığını duydu.

X

Billy hiç unutmadı o dönemdeki Saxonne'un görünüşünü. Her sabah, ve her akşam iş dönüşü, yattığı odaya girer, keyifli ve neşeli görünmek, gerçek duygularını gizlemek için var gücünü harcardı. Saxonne yatağın içinde öylesine küçülmüş zayıflamış, yorgun görünürdü ki, sanki küçük bir çocuktu yatan. Başucunda oturur, bembeyaz elini sevecenlikle tutar, cılızlaşmış saydam kolunu okşar, kemiklerin bu denli ince olmasına şaşardı.

İlk sorduğu şeylerden biri şu oldu:

— Küçük Emil Olsen'i kurtardılar mı?

Billy de, Mary de bir şey anlamadılar. Saxonne onlara, çocuğun tek başına yirmidört kişiye nasıl saldırdığını anlattı. Bu yiğitlik öyküsü Billy'yi coşturdu.

— Vay yumurcak vay! diye haykırdı. Gel de övünme böyle bir çocukla!

Durdu. Sıkıldı. Karısını incitmekten korktuğu besbelliydi. Saxonne duygulandı onun bu inceliğinden. Elini uzattı.

— Billy! dedi.

Ve Mary'nin odadan çıkmasını bekledi.

— Şimdiye dek hiç sormadım sana... Şimdi artık önemi de yok ya. Ama bana söylemeni bekliyordum. Şey miydi?..

Billy başını salladı.

— Hayır, küçük bir kızdı. Her şeyi eksiksizdi. Yalnız... daha çok erkendi.

Saxonne kocasının elini sıktı. Sanki kendisi kocasına acıyordu.

— Seninle hiç bu konuda konuşmamıştım, Billy, çün-

kü oğlan olacağından pek emindin. Bununla birlikte ben kafama koymuştum, eğer kız olsaydı adını Dalsy koyacaktım. Billyorsun, annemin adıydı Dalsy.

Billy başıyla evet dedi.

— Bak, Saxonne, bir erkek çocuğum olmasına can atıyordum, biliyorsun. Ama şimdi hava hoş. Kız da olsa razıyım. İnşallah ikincisinin adı... senin için farketmez, değil mi?

— Ne farketmez?

— İkincisinin adını Dalsy koysak, ne dersin?

— Ah! Billy, ben de bunu düşünüyordum aslında.

Billy'nin yüzü birdenbire değişti.

— Ancak, diye devam etti, bir ikincisi olmayacak artık. Bundan önce çocuk doğurmanın ne olduğunu bilmezdim. Bir daha böyle bir riske girmeni istemem.

Saxonne sönük bir gülümsemeyle takıldı:

— Bak hele şu koca korkağa! Elbette ne olduğunu bilemezsin sen, kadın mısın ki? Ben normal ve sağlıklı bir kadınım. O çarpışma olmamış olsaydı... her şey yolunda gidecekti. Bert nereye gömüldü?

— Demek haberin var.

— Hemen haberim oldu. Ya Mercedes, o nerde? İki gündür görünmedi.

— Kocası Barry hasta. Onun yanında.

Yaşlı gece bekçisinin dört metre ötede ,bir çift ince duvar arkasında ölmek üzere olduğunu söylemek istemedi.

Saxonne'un dudakları titredi. Billy'nin elini avuçlarında sıkarak yavaşça ağlamaya başladı.

— Kendimi... kendimi tutamıyorum, ne yapayım! Şimdi geçer... Zavallı küçük kızımız. Düşün bir kez, onu hiç görmedim, Billy!

Daha ayağa kalkmış değildi. Bir akşam, Mary içini döktü, Saxonne'un çektiği acıları kendisinin de hiç çekmeyeceğini buruk bir dille anlatarak teşekkür etti.

— A! Bu ne biçim söz? dedi Billy. Yakında yeniden evlenirsiniz, bunda hiç kuşku yok.

Mary kesin konuştu:

— Dünyanın en iyi erkeği bile olsa istemem, eksik olsun! Gereği de yok aslında. Çünkü yeterinden çok insan var yeryüzünde. Öyle olmasaydı her bir işe iki üç kişi birden koşup aday olur muydu? Ayrıca, çocuk doğurmak korkunç bir şey.

Saxonne, yüzünü aydınlatan akıllı bir sabırlılıkla karşılık verdi:

— Bunun ne olduğunu bildiğimi sanıyorum. Ben de geçtim o yoldan. Daha paçayı kurtaramadımsa da şunu kesinlikle söyleyebilirim: Bütün acılara, korkulara karşın, dünyanın en güzel, en harika şeyi bu.

Saxonne yavaş yavaş güçlendi ve Dr. Hentley Billy'ye karısının çok iyi olduğunu bildirdi. O zaman Saxonne ilk olarak kendisi söz açtı kapısı önünde olup biten korkunç olaylardan. Billy de bildiklerini anlattı. Hemen çağrılan milis kuvvetleri Pine Street'in aşağısında, demiryolu atelyelerinin yakınındaki yıkıntılarda üs kurmuşlardı. Grevcilerden onbeş kişi hapisteydi. Polis mahallenin bütün evlerini teker teker aramış, hepsi de yaralı olan onbeş kişiyi öyle ele geçirmişti. Billy tutuklulara çok sert davranılacağını söylüyordu. Gazeteler kana kan istiyordu. Oakland'ın din adamları grevcilere karşı korkunç vaazlar veriyorlardı: Demiryolu yönetimi onların yerine yeni işçiler almıştı. Grevciler bir daha eski işlerine dönemezlerdi artık, bunu herkes biliyordu. Hattâ tüm Birleşik Devletlerde demiryollarına kara listeler gönderilecekti. İşsiz kalanlar dağılıyorlardı. Birçoğu Panama'ya gitmişti. Dört kişi Ekvator'a gitmeyi düşünüyordu; And'ları geçerek Quito'ya vakında kocasının gözünü açmaya çalışıyordu.

Saxonne kaygısını ustaca gizliyor, olup bitenler hakkında kocasının gözünü açmaya çalışıyordu.

— Bert'in şiddet yöntemlerinin sonu budur işte, diyordu.

Billy ciddi bir tavırla başını salladı, dolaylı bir karşılık verdi:

— Herhalde ararlar Chester Johnson'ı. Tanırsın. Eskiden onunla dansettiğini söylemiştin bana. Suçüstü yakalanmış. Tabanca kabzasıyla vura vura bir «sarı»yı öldürmüş, kendisi de kurbanının cesedi üzerinde yığılıp kalmış. Elleri kana bulanmışmış. Moruk Jelly Belly'nin vücudunda üç kurşun varmış, ama yaşayacakmış; o tanıyormuş Chester'i. Ona karşı tanıklık yapınca Chester hapı yutar. Bütün gazeteler böyle diyor. Jelly Belly'nin boynu sıkışmış, bizim tahtaperdeye takılıp kalmış, buna karşın Chester'e ateş etmiş.

Saxonne ürperdi. Jelly Belly dazlak kafalı, bıyıkları kanlı adam olsa gerekti.

— Tamam, dedi, bütün o sahneyi izledim. Saatlerce asılı kaldı gibi geldi bana.

— Hepsi beş dakika sürdü.

— Benim için, yüzyıllar geçti.

Billy kötü bir gülümsemeyle:

— Kazıklara takılan Jelly Belly de aynı izlenimi taşımıştır sanırım, dedi. Ama gözünü budaktan sakınmayan bir tip. Bir düzine tabanca ve bıçak yarası almıştır. Yalnız, dediklerine göre, bu kez yaşam boyu sakat kalacakmış, ya koltukdeğnekleriyle yürüyecek, ya da üç tekerlekli arabada geçirecekmiş günlerini. Demiryolu ortaklığındaki pis işini sürdüremeyecek yani. Tabancalı işlerde onların en iyi silahşörlerinden biriydi. Kavga nerede kızışırsa oraya koşardı. İki ayaklı bir yaratık karşısında hiç bir zaman korkmuş değildir. Yalnızca bunlar işte.

— Nerede oturur? diye sordu Saxonne.

— Adeline'e doğru giderken. Onuncu Sokağın yakınında, temiz bir semtte, iki katlı güzel bir evde oturur. Aylık kirası otuz dolardan aşağı değil sanırım. Demiryolu ortaklığı ona iyi para verirdi.

— Öyleyse evli olsa gerek.

— Evet. Hiç görmedim karısını, ama Jack adında bir oğlu var. Yolcu trenlerinde makinisttir. Eskiden tanırdım onu. Usta bir boksördü, ama halkın karşısında hiç dövüşmemişti. Başka bir oğlu daha var; o da bir ortaokulda öğretmendir. Paul derler. Aşağı yukarı aynı yaştayız. Çok iyi beyzbol oyuncusuydu. Çocukken tanışmıştık. Bir gün, Duran okuluyla Cole takımı arasındaki maçta, beni üstüste üç kez oyun dışı bıraktı.

Saxonne koltuğa yaslandı, hem dinlendi, hem düşüncelere daldı. Sorun gittikçe daha karmaşık bir durum alıyordu. Yaşını başını almış bir adam olan o göbekli, dazlak kafalı silâhşörün de bir karısı, bir ailesi vardı. Saxonne Frank Davis'i de anımsadı: Evlenell ancak bir yıl olmuştu ve bir çocuk babasıydı. Tabancasını göğsüne dayayıp ateş ettiği «sarı»nın da karısı, çoluk çocuğu vardı belki. Çok kalabalık bir ailenin çocuklarıymış gibi, hepsi birbirini tanıyordu. Ama buna karşın dövüşüyorlar, vuruşuyorlardı, her biri kendi ailesinin payı için. Chester Johnson'ın bir «sarı»yı öldürdüğünü görmüştü; şimdi Chester Johnson'ı asacaklardı. Chester, Kittie Brady ile evliydi. Kittie, Saxonne'la birlikte yıllarca karton fabrikasında çalışmıştı, konserve fabrikasında da arkadaştılar.

Saxonne Billy'nin sarı işçilerin öldürülmesine karşı çıkmasını boşuna bekleyip durdu. Sonunda kendisi açtı sözü:

— Doğru değildi yaptıkları.

— Bert'i öldürdüler, karşılığını verdi Billy. Daha birçoklarını vurdular. Frank Davis'i de vurdular. Onun öldüğünden haberin var mıydı? Bir tabanca kurşunu alt çenesini dağıtmıştı. Hastahaneye yetişemedi, cankurtaranda öldü. Oakland'da bir seferde bu denli çok adam öldürülmesi görülmüş şey değil.

— Ama suç onlarda. Kendileri başladılar. Düpedüz cinayetti yaptıkları.

Billy cevap vermedi. Ancak, boğuk bir sesle: «Allah kahretsin!» diye mırıldandı. Saxonne: «Kim?» diye sordu. Cevap alamadı. Kocasının gözleri bulanıktı. Ağzı sertleşmiş, yüzü buz gibiydi.

Saxonne'un yüreğine bir bıçak saplandı sanki. Bert gibi, Frank Davis gibi, ve de Chester Johnson gibi, Billy de gerektiği zaman öldürür müydü başka aile babalarını? O da mı bir yırtıcı hayvandı, bir kemik için hırlayan itlerden?

İçini çekti. Hayat tuhaf bir bilmeceydi. Belki de Mercedes haklıydı hayatı kaba bir şey olarak anlatmakta.

Billy acı acı güldü.

— Ne olacak yani? İtler gibi birbirlerini paralayacaklar işte. Hep böyle olagelmiş. Evimizin önünde birbirlerini öldürdüler; iç savaşta da Kuzeyle Güney aynı şeyi yapmadılar mı?

— Ama emekçiler bu biçimde zafere ulaşamazlar ki, Billy. Bu davranışlarıyla bütün başarı şanslarını yitirdiklerini sen kendin söylüyorsun.

Billy istemeye istemeye onayladı:

— Öyle düşünüyorum. Ama başka kazanma şansları olduğunu da sanmıyorum. Bak bize. Gelecek sefere sıra bizde.

Saxonne:

— Nasıl? Arabacılar mı? diye haykırdı.

Billy karamsar bir tavırla başını salladı.

— Patronlar geniş çapta bir darbe düzenlemek için çırpınıyorlar. Bizi dize getireceklerini, yerde sürüne sürüne gidip iş dilenceye dek bizi hırpalayacaklarını duyuruyorlar. Bu son olay üzerine yaman öfkelenmişler. Güvenlik kuvvetlerini yardıma çağırabildiklerine göre, savaşı yarı

yarıya kazanmışlar demektir. Ayrıca, papazlar, gazeteler ve halk da onlardan yana. Daha şimdiden atıp tutuyorlar, neler yapacaklarını bağıra bağıra söylüyorlar! Kuşkusuz kötü işler düzenliyorlardır. Önce Chester Johnson'u ve öteki onbeş kişiden ellerinden geldiğince çok adamı asacaklardır. Bunu açıkça söylüyorlar. **Tribune, Enguirer** ve **Times** her gün aynı tekerlemeyi yazıp duruyor. Hepsi aynı şeyi bağırıyor: Sendikaları dize getirmeli. Greve son! İşgücünün örgütlenmesine paydos! En büyüğünden en küçüğüne kadar bütün işveren çömezleri bunu söylüyorlar. Bütün sendikacıların Oakland'dan sürülmeleri ya da İpe çekilmeleri gerektiğini savunanlar bile var. Çok ileri gitmiyorlar mı? Bizler örneğin, dokumacılarla dayanışma amacıyla sempati grevi yapmamız söz konusu değil artık. Bizim başımız da dertte. En iyi arkadaşlarımızdan dördünü işten attılar. Dördü de sürekli olarak propaganda komitesi üyesiydiler. Hiç bir gerekçe göstermeden kovdular onları. Kavga arıyorlar diyorum sana. Ve kavga kopacak, gözlerini açmazlarsa eğer. San Francisco kıyı bölgesi Konfederasyonundan haber geldi. Onlar arkamızda olunca, yürüyebiliriz.

Saxonne:

— Yani demek istiyorsun ki... greve mi gideceksiniz? diye sordu.

Billy başıyla evetledi.

— Davranışlarına bakılırsa, bize yaptırmak istedikleri de bu değil mi aslında? İşten kovulacağımıza, grev yapalım daha iyi. Onlardan önce davranmış oluruz ve onlar hazır olmadan gafil avlarız. Ne dolaplar çevirliyorlar, biliyor musun? Bu Eyaletin her bucağından arabacı, katırcı ve kazı rençberi getiriyorlar. Kırk kişi olmuş gelenler. Şu anda onları Stockton'daki bir otelde barındırıyorlar. Gerektiği zaman daha yüzlerceslyle birlikte üstümüze sürecekler. Bu nedenle, gelecek cumartesi eve getireceğim haftalık belki de son haftalığım olacak, yani bir süre para alamayacağım.

Saxonne gözlerini yumdu, birkaç dakika sessizce düşündü. Olayları kötümser yönden almak huyu değildi. En kötü durumları bile, Billy'yi hayran bırakan bir soğukkanlılık ve sarsılmaz bir tutarlılıkla karşılardı. Kendisinin de bir saman çöpünden ayrımı olmadığını, bu karmakarışık, anlaşılmaz çatışma içinde sayısız tanecikle birlikte sürüklendiğini anladı. Neşeli bir şekilde:

— Bu ayın kirasını ödemek için biriktirdiklerimizin bir bölümünü çekmemiz gerekecek, dedi.

Billy'nin suratı asıldı.

— Artırım sandığındaki paramız düşündüğün gibi çok değil, diye açıkladı. Bert'i gömmek gerekiyordu. Başkalarının veremediğini ben tamamladım.

— Kaç para gitti?

— Kırk dolar. Kasaba ve diğer esnafa olan borcumuzu bekletmek istiyordum bir süre. Borcuma sağlam olduğumu bilirler. Ama kendi durumlarını açıkça anlattılar bana. İşçileri boyuna desteklediler. Tümüyle bizden yana idiler. Ama şimdi, grev kırılınca, onların da beli kırıldı. Bunun üzerine, bütün bu giderleri sandıktan çektiğim paralarla karşıladım. Kızmayacağını biliyordum, öyle değil mi?

Saxonne yüreğini sıkan derin kaygıyı susturmayı başardı, yiğitçe:

— Başka yapılacak bir şey yoktu ki, Billy, karşılığını verdi. Sen hasta olsaydın ben de aynı şeyi yapardım. Roller değişik olsaydı Bert de aynı biçimde davranırdı sana ve bana karşı.

Billy'nin yüzü ışıl ışıldı.

— Ah! Saxonne'cuğum, bir erkek her zaman güvenebilir sana. Sen benim sağ kolum gibisin. Onun için artık çocuk yapmak yok diyorum sana. Eğer seni yitirirsem, yaşam boyu tek kollu kalırım.

Saxonne bu iltifata başıyla teşekkür ettikten sonra dalgın dalgın:

— Tutumlu davranmak gerekecek, dedi. Bankada kaç paramız kaldı?

— Ancak otuz dolar. Martha Skelton'un ücretini ödemem gerekiyordu. Şeye de... bazı ıvır zıvır şeylere... Sendika tam zamanını buldu bütün üyelerden dört dolarlık bir ek ödenek kesmenin. Grev patlak verirse karşılamak için. Ama Dr. Hentley bekleyecek. Söyledi bana. Bence çok iyi bir adam. Sen ne dersin?

— Benim de hoşuma gitti. Ama doktorlardan anlamam ben. Gördüğüm ilk doktor o. Yalnız, çok eskiden, doktorun biri bana aşı yapmıştı, o kadar. Aşının parasını da belediye ödüyordu ya.

— Galiba tramvay ve dolmuş arabasında çalışanlar da işi bırakacak. Don Fallon bu şehre gelmiş. New York'tan kalkıp ta buralara gelmiş. Kimseye görünmemeye çalışmış, ama arkadaşlar New York'tan ayrıldığını haber al-

mışlar, ülkenin bir yanından öbür yanına izlemişler onu. İzlemek zorundalar. Ülkenin emekçilerine bir ders vermek söz konusu oldu mu ona başvurulur. Bir sürü grevden galip çıkmıştır. Patronlar hesabına. Elinin altında grev kırıcı bir ordu çalışır. Gerek oldu mu, ordusunu özel trenlerle ülkenin herhangi bir köşesine gönderir. Oakland kenti kent olalı böyle bir işçi hareketi görmüş değildir. Bu çalkantı uzun sürecek. Görünüşe bakılırsa, burası allak bullak olacak.

— Öyleyse kendini kolla, Billy. Ben de seni yitirmek istemem.

— Sen meraklanma, ben kendimi kollamasını bilirim. Kaldı ki, daha bir şey yitirmiş değiliz. Kazanma şansımız kuvvetli.

— Ama kıyım olursa yitirirsiniz.

— Öyle. Bu yönde gözümüzü açık tutmalıyız.

— Şiddet hareketlerinden kaçının.

Billy bu düşünceyi paylaştı:

— Tabanca yok, dinamit yok. Ama epey «sarı»nın kafası kırılacak. Bu kaçınılmaz bir şey.

— Ama sen böyle şey yapmazsın, değil mi Billy?

— O sekilde yaparım ki hiç bir muhbir mahkemede yaptığını gördüm diye tanıklık edemesin bana karşı.

Ansızın konuyu değiştirdi.

— Yaşlı Barry Higgins öldü. Sen yataktan kalkmadan söylemek istemedim. Bir hafta oluyor toprağa verileli. Karısı San Francisco'ya gidiyor. Sana veda etmeye geleceğini söyledi. İlk iki üç günü hep yanında kaldı. Martha Skelton'a bir iki şey öğretmiş, kadıncağızın saçları diken diken olmuş. İlk günden, ebe kadını avucu içine almış.

XI

Grev duyurusu yapıldıktan sonra. Billy sık sık eve dönmez oldu Grev gözcüsü olarak nöbet tutuyordu. Barry'nin ölümünden sonra Mercedes ayrılıp gitmişti. Bu nedenle Saxonne çoğu kez tek başına kalıyordu evde. Bu yalnızlık dengeli bir kadında bile olumsuz etkiler yapardı elbet. Mary de Piedmont'da bir ev işi bulduğundan söz etmiş, sonra ortalıktan yok olmuştu.

Billy Saxonne'un sıkıntısını giderebilecek durumda değildi. Acı çektiğini belli belirsiz görüyor, ama ne kapsamını anlıyordu, ne şiddet derecesini. Özünde pratik bir adamdı Billy, ve erkek olduğu için karısını allak bullak eden iç sıkıntısını sezme yeteneğinden yoksundu. Olsa olsa, bu iş-

lerden anlamayan dost bir konuk sayılabilirdi. Olanları iyi göremeyen bir dost. Saxonne için çocuk, canlı bir gerçek olmuştu, hâlâ da öyleydi. Üzüntüsü bundan ileri gelliyordu. Ne kadar da iradesini kullansa, çocuğun ölümüyle oluşan yıkıcı boşluğu dolduramıyordu. Zaman oluyordu, bu gerçek bir sanrı halini alıyordu. Çocuğum hâlâ buralarda bir yerde olmalı, onu bulmalıyım, diye düşünüyordu. Ara sıra soluğunu tutarak dinliyor, gerçekte hiç işitmediği, ama yıkımdan önceki mutluluk günlerinde düşlerinde bin kez duyduğu çocuk sesini bekliyordu. İki kez bir uyurgezerlik nöbeti geçirdi, yatağından kalkıp araştırmaya koyuldu. İki seferinde de çocuğun kundak takımlarının bulunduğu dolabın önünde uyandı. Bu gibi anlarda «Benim bir bebeğim vardı» derdi içinden. Sokakta oynayan çocukları izlerken yüksek sesle yinelerdi bu sözleri.

Bir gün, Sekizinci Sokak'ta, genç bir anne gelip yanına oturdu. Kollarında cıvıldayan bir bebe vardı. Saxonne kendini tutamadı.

— Benim de bir çocuğum oldu, ama öldü, dedi.

Genç anne önce korkuyla baktı, bebeğini kıskançlıkla sıktı kolları arasında. Sonra duygulandı.

— Vah zavallı! dedi.

Saxonne başını salladı.

— Yal dedi. Öldü.

Gözleri yaşlarla doldu. Derdini bir başkasıyla paylaşmak iyi gelmişti. Bütün gün dertlerini tüm dünyaya bağırmamak için zor tuttu kendini. Herkese anlatmak istiyordu: bankadaki saymana, salinger mağazasının yaşlı bölüm şefine, akordeon çalan küçük bir oğlanın elinden tutarak yürüyen kör kadına, kısacası herkese — polisler dışında. Onların, grevcileri bile bile öldürdüklerini görmüştü. Grevciler döneklik eden arkadaşlarını nasıl öldürdülerse, polisler de aynı hırsla öldürmüşlerdi grevcileri. O günden beri Saxonne başka gözle bakıyordu onlara. Grevcilerden ayrımları şuydu ki, profesyonelidiler. İşlerini korumak için dövüşmüyorlardı, işleri adam vurmaktı. O gün, evinin önünde, tutuklayabilirlerdi; oysa öldürmeyi yeğlemişlerdi: Saxonne polislerden birinin yaklaştığını görse, farkında olmadan karşı kaldırıma geçiyor, ondan elinden geldiğince kaçıyordu. Niçin böyle davrandığını kendisi de bilmiyordu. Ancak, kendisine, dost ve akrabalarına düşman olduklarını hissediyordu.

Sekizinci Sokak'la Broadway'ın kesiştiği köşede, eve

dönmek için araba beklerken, polis şefi kendisini tanıyıp gülümsedi. Saxonne'un yüzü bembeyaz oldu, yüreği hızlı hızlı çarpmaya başladı. Adamın adı Ned Hermannmann'dı. Her zamanki gibi şişman, neşeli, kırmızı yüzlü. Okulda bütün bir yıl dirsek aşındırmışlardı aynı sıralar üzerinde. İkisi de sınıf defterinin koruyuculuğunu yapmışlardı. Pinehole cephaneliği havaya uçtuğu gün okulun bütün camları kırılmıştı. Yalnız Saxonne'la Ned korkuya kapılmamışlar ,pencerelerden kendilerini dışarı atan ödleklerin peşinden gitmemişlerdi. Sınıfta kalmışlardı. Öteki öğrencilere kızan müdür de onları sınıf sınıf gezdirmiş, cesaret örneği olarak göstermiş ve ödül olarak bir ay izin vermişti. Sonra, Ned Hermannmann polis örgütüne girmiş ve Lena Highland'la evlenmişti. Saxonne, beş çocukları olduğunu duymuştu.

Ama ne olursa olsun, o şimdi polisti, Billy ise grevci. Günün birinde Billy'yi coplamak, öldürmek zorunda kalmayacağını kim bilebilirdi? Öteki polisler de grevcileri öldürmemişler miydi evinin önünde?

Ned:

— Nen var, Saxonne? diye sordu. İyi değil misin?

Saxonne kafasını «bir şey yok» gibisine salladı, boğulur gibi oldu, ağzından tek söz çıkmadı, durmak üzere olan arabasına doğru yürümeye başladı. Ned:

— Sana yardım edeyim, önerisinde bulundu.

Saxonne birden fırlayıverdi.

— Hayır, yorulma, diye bağırdı. Bu arabaya binmeyeceğim. Bir şey unuttum da.

Hızlı hızlı yürüyerek Broadway'den Dokuzuncu Sokağa gitti. Coşkusu hâlâ yatışmamıştı. Dokuzuncu Sokağın iki adasını geçti, sonra dönüp Sekizinci Sokağa geldi, başka bir araba bekledi.

Uzun yaz ayları boyunca Oakland'ın sanayi durumu hep kötüye doğru gitti. Ülkedeki bütün kapitalistler işçilerin örgütlenmesine karşı savaşmak için bu kenti savaş alanı olarak seçmişlerdi sanki. O kadar grevci işçi, patronlar tarafından kapatılan o kadar atelye vardı ki, ufak tefek düşeş işler bulmak bile zordu. İşsiz kalanların birçoğu da, greve giden iş dallarına bağlı oldukları için çalışmayı durdurmak zorunda kalmışlardı. Billy arada sırada birkaç günlüğüne bir iş buluyordu. Ama başlangıçta sendikanın grev ödeneği olarak verdiği birkaç kuruşa ve son derece tu-

tumlu yaşamalarına karşın, yine de iki ucunu biraraya getiremiyorlardı. Kazancı yetmiyordu.

Saxonne'un pişirdiği yemekler evliliklerinin ilk yılında yaptığı yemeklere benzemiyordu artık. Bütün yemekler ucuz şeylerden oluşuyordu şimdi, üstelik çeşit de azalmıştı. Et ender olarak gelyordu sofraya, o da kötüsünden olmak şartıyla. Taze sütün yerini süttozu almıştı. Pintice kullanıp bitirdikten sonra ondan da caymışlardı. Tereyağları olduğu zaman, eskisinden altı katı fazla dayandırıyorlardı. Eskiden kahvaltıda üç fincan kahve içen Billy artık bir tek fincanla yetinlyordu. Saxonne uzun zaman aynı kahveyi tekrar tekrar kaynatıp kullanıyordu, hem de yirmi sentlik kötü kahveden.

Zor yaşam koşulları bütün çevreyi etkisi altına almıştı. Ağızları bıçak açmıyordu. Doğrudan doğruya grevde olmayan aileler ya başka bir grevin etkisinden zarar görüyor, ya da bir yan iş dalında çalışmanın durması sonucu işsiz kalıyordu. Aileler yanında oda kiralayan birçok genç, odalarını bırakıp çıkmışlardı. Bunun sonucu olarak ailelere daha ağır bir kira yükü biniyordu.

Kasap şöyle diyordu Saxonne'a:

— Biz emekçiler hep birlikte sıkıntı çekiyoruz. Karım şimdi dişlerini çektiremiyor. Bu böyle sürerse yandığımın resmidir!

Bir gün Billy saatini rehine koymaya hazırlanırken Saxonne Billy Murphy'den birkaç dolar ödünç istemesini öğütledi.

— Ben onu düşünmedim değil, karşılığını verdi Billy. Ama şu anda olanaksız. Salı akşamı spor kulübünde olup bitenleri anlatmadım sana. ABD deniz kuvvetlerinden o dörtköse kafalı şampiyonu anımsar mısın? Billy onunla boy ölçüşmek için anlaşmıştı. Kolay kazanılacak bir paraydı gerçekten. Altıncı raundun sonunda Bill ona istediğini yapıyordu, yedinci raundda ise işini bitirmeye niyetliydi. Ama, şanssızlığa bak sen —bu arada Bill de işsiz geziyor— sağ önkolu kırıldı. Tabii dörtköse kafalı, bunu kaçırmadı, yüklendi, ve Bill maçı verdi. Allah kahretsin! Şu anda her şey ters gidiyor biz Mohikanlar için.

Saxonne elinde olmayarak titredi.

— Sus! diye bağırdı.

Billy şaşkına döndü.

— Ne oldu ki?

— O sözü söyleme bir daha. Bert sürekli öyle derdi.

— Hal Mohikanlar sözüne mi bozuldun? Peki yi, bir daha demem. Boş inançların mı var yoksa?

— Hayır, ama yine de sevmiyorum o sözleri, çünkü gerçek var onda. Bazen düşünüyorum da, hakkı vardı diyorum. Zaman değişti. Hattâ evlendikten beri bile değişti. Biz ovaları aştık, bu diyarı bulduk, ama şimdi bu diyarda yaşayabilmek için çalışma şansımızı bile yitirmek üzereyiz. Ve suç ne bende, ne sende. Galiba bundan sonra ne bulursak bereket versin diyeceğiz, iyi kötü geçinip gideceğiz, işte o kadar. Bunun başka yolu yok.

— Bu olanlar beni aşıyor, doğrusu. Geçen sene nasıl çalışırdım? Aklına getir hele. Bir tek gün bile işe gitmemezlik etmedim. Şimdi ise, haftalardır işe gittiğim yok. Söylesene bana, kimler yönetiyor bu ülkeyi?

Saxonne artık sabahları gazete almıyordu. Fakat **Tribune**'u dağıtan küçük Donahue sık sık fazladan bir tane atardı kapısının eşiğine. Saxonne'un okuduğu başyazılardan anladığına göre, ülkeyi yönetmeye niyetlenen ve karışıklık çıkaran, işçi örgütleriydi. İşçilerde zorbalık hırsı vardı. Gazetedeki yazılar her Tanrının günü sütun sütun bu görüşü yineleyip duruyordu. Ve Saxonne, bu yazılanlara hem inanıyor, hem inanmıyordu. Geçim yolları öylesine karmaşık bir sosyal bilmeceydi ki!

San Francisco sürücüleri ve San Francisco rıhtım işçileri Konfederasyonu birleşik sendikaları tarafından paraca desteklenen arabacılar grevi, başarıya ulaşsın ya da ulaşmasın, süreceğe benziyordu. Saraçlar ve seyisler de, birkaç kişinin dışında, sürücülerle birlik olmuşlardı. Taşıma şirketleri artık üzerlerine aldıkları işlerin yarısını bile yerine getiremiyorlardı. Ama işveren dernekleri onlara yardım ediyordu. Gerçekte, Pasifik kıyıları işveren derneklerinin yarısı Oakland işveren derneğini destekliyordu.

Saxonne bir aydır kirasını ödeyememişti. Kira peşin olduğundan, iki aylık borcu vardı demek. Mobilyaların taksitini de iki aydır verememişti. Buna karşın, Salinger mefruşat mağazası onu pek sıkıştırmıyordu. Tahsildar şöyle diyordu:

— İşi elimizden geldiği kadar gevşek tutuyoruz. Verebileceğiniz kadarını almak ve acımasız davranmak buyruğunu verdiler bana. Salinger mağazasının müdürleri adaletli davranmaya çalışıyorlar, ama onların işi de zor. Sizinki gibi ne kadar çok açık hesap var biliyor musunuz? Er geç stop etmeleri gerek, yoksa batarlar. Neyse, bakın

işte, haftaya beş dolar verebilirsenız iyi olur. Maksat onları yüreklendirmek.

Greve katılmayan seyislerden biri olan Henderson, Billy ile aynı tavlada çalışırdı. Patronlar, ötekiler gibi tavlada yiyip yatmasını öğütlemişlerdi. Fakat Henderson her sabah küçük evine dönmekte inat ediyordu. Evi Saxonne'unkine yakındı. Beşinci Sokağın köşesini döner dönmez hemen orada. Saxonne birçok kez elinde sefertasıyla meydan okurcasına sallana sallana sokaktan geçtiğini görmüştü. Komşu çocukları onu adım adım izlerler, ama çok yaklaşmazlar. «Sarı», pis herlf diye hep birlikte bağırırlardı uzakten. Bir akşam işe giderken Henderson, kabadayılık olsun diye, «Kazık Çakanların Köşesi» adıyla anılan bir meyhaneye girdi. Meyhane, Yedinci Sokak'la Pine Street'in kavşağındaydı. Şansı ters gitti: Aynı tavlanın sürücülerinden grevci Otto Frank'la karşılaştı orada. Birkaç dakika sonra bir cankurtaran geldi, kafatası çatlayan Henderson'u acele hastaneye kaldırdı. Öte yandan bir devriye kamyonu aynı hızla Otto Frank'ı şehir hapishanesine götürüyordu.

Olayı Maggie Donahue gözleri sevinçten parlayarak anlattı Saxonne'a. Ve şu sözlerle bağladı:

— Oh olsun pis «sarı»ya!

— Ama ya zavallı karısı? O ne olacak? diye çığlığı bastı Saxonne. Sağlam bir kadın değil. Sonra, çocuklar var. Kocası ölürse onları yetiştiremez.

— Ona da oh olsun! Pis karı!

İrlandalı kadının kabalığı, acımasızlığı Saxonne'u hem incitti, hem isyan ettirdi. Ama Maggie amansızdı.

— Bunu kendi istedi, diyordu. Bir «sarı»ya katlanabilen, birlikte yaşayan her kadın dayanmak zorundadır başına gelenlere. Çocuklara gelince, gebersinler, demek ki babaları başkalarının çocuklarını aç bırakıyor...

Bayan Olsen'in tutumu değişikti bu olayda. Henderson'un karısı ve çocuklarına acıyordu, ama onları pek düşündüğü de yoktu. Duygusal ve edilgen bir acımaydı. O daha çok Otto Frank'a ve ailesine acıyordu, çünkü kendisi Bayan Frank'ın kızkardeşiydi.

— Henderson ölürse Otto'yu asarlar, dedi. O zaman nice olur zavallı Hilda'nın durumu? Bacakları varlıklı, bütün gün ayakta duramaz ki bir yere girip çalışsın. Ona ben de yardım edemem ki: Carl da işsiz.

Billy'nin görüşü de bambaşkaydı. Eve dönünce üzüntüsünü şu sözlerle açıkladı:

— Özellikle eğer Henderson ölürse, grevde kötü bir gelişme olacak. Hemen asarlar Frank'ı. Sonra, savunmasını üstümüze almalıyız. Oysa avukat ücretleri öyle kazık ki, yedek paramızda kocaman bir gedik açılacak. Frank'ın kafası dumanlı olmasaydı böyle bir şeyi hiç bir zaman yapmazdı. Ayıkken dünyanın en yumuşak, en iyi huylu adamıdır o.

O akşam Billy iki kez evden ayrıldı, Henderson'un ölüp ölmediğine bakmaya gitti. Ertesi sabah gazeteler pek ümitli değildi. Akşam gazeteleri Henderson'un ölüm haberini verdi. Otto Frank hücreye kapatılmış, her türlü kefalet geri çevrilmişti. Tribune gazetesi suçlunun acele yargılanıp hemen asılmasını istiyordu. Kurulacak olan jürüyi görevini yürekliliklе yapmaya çağırıyor, işi kısa kesmenin yasalara baş kaldıran işçi çevrelerinde yapacağı etki üzerinde özellikle duruyordu. Hattâ daha da ileri gidiyor, güzel Oakland kentini boğmaya kalkışan ayaktakımı üzerinde birkaç mitralyözün bırakacağı izlenimi savunuyordu.

Bütün bu olasılıklar Saxonne'u canevinden vuruyordu. Billy olmasa, yeryüzünde tekbaşına kalırdı. Bu bakımdan Billy'nin yaşamı tehlikeye girdi mi kendisininki de, sevgileri de tehlikeye girmiş olurdu. Billy evden ayrıldığı andan, eve döndüğü zamana dek, dirlik nedir bilmezdi. Kötü bir iş düzenliyordu, ama Billy bu konuda hiç bir şey söylemiyordu. Ama Saxonne biliyordu bu işde onun da bir rol oynadığını. Kaç kez taze sıyrıklar görmüştü ellerinin eklemlerinde. Bu gibi durumlarda Billy son derece suskun olurdu. Konuşmaz, dalgın dalgın oturur, ya da hemen gider yatardı.

Saxonne kocasının sır saklamaya alışmasından korktu, onu konuşmaya zorlamak yürekliliğini gösterdi. Dizlerinin üzerine çıkıp kolları arasına yerleşti, bir kolunu onun boynuna doladı, öbür eliyle alnına dökülen saçlarını kaldırdı, çatık kaşlarını okşadı. Serbest bir tavırla:

— Şimdi beni dinle, Billy'cik, diye söze başladı. Bana karşı içtenlikle davranmıyorsun, ve benim hoşuma gitmiyor bu. Hayır!..

Parmaklarıyla ağzını kapattı:

— Hayır, sen sus! Şimdi ben konuşmak istiyorum. Çünkü bir süredir her şeyi anlatmıyorsun bana. Ne demiştik ilk günden? Anımsa bakayım. Her şeyi sürekli birlikte tartışmaya karar vermemiş miydik? Yaptığım işleri senden habersiz Bayan Higgins'e sattığım zaman bu ku-

ralı ilk ben bozdum. Hâlâ da pişmanım bu yaptığıma. Ve bir daha yapmadım. Ama şimdi sıra sende. Benimle tartışmıyorsun artık. Yaptıklarını hiç anlatmıyorsun. Billy, dünyada her şeyden çok sevdiğim tek insansın. Bunu sen de iyi bilirsin. Birbirimizin yaşantısını paylaşıyoruz. Ama şu sırada benden sakladığın bir şey var. Eğer bana güvenmiyorsan, başka hiç kimseye güvenemezsin. Ama şunu iyi bil: Seni öylesine seviyorum ki, ne yaparsan yap, gene de seni sevmeye devam edeceğim.

Billy kuşku dolu gözlerle tapınırcasına baktı Saxonne'a.

— Dök içini, cömertçe dök. Unutma ki ne yaparsan yap, senden yanayım.

— Beni azarlamayacak mısın?

— Nasıl azarlayabilirim seni? Ben senin patronun değilim ki, Billy. Ne olursa olsun seni azarlamam. Hem eğer seni azarlamama ses çıkarmazsan, şimdikinin yarısı kadar bile sevmem seni, bilmiş ol.

Billy bu sözleri yavaş yavaş sindirdi, sonra kafasını salladı.

— Kızmayacak mısın?

— Sana mı? Şimdiye dek hiç gördün mü benim kızdığımı? Hadi, dök içini, anlat bakayım, nasıl yaraladın eklemlerini? Daha bugün olmuş bu sıyrıklar, besbelli.

— Pekiyi. Nasıl olduğunu anlatacağım sana.

Bir an sustu, kötü bir oyunu anımsıyan bir çocuk gibi neşeli neşeli güldü.

— Efendim, olan şu. Kızmayacaksın ama. Böyle şeyler yapmak zorundayız, yoksa altta kalırız. Tam bir güldürü oldu, tam bir sinema oyunu, üstelik de sözlü. Önce andavallının biri çıktı ortaya. Çam yarması gibi bir şey. Benim birbuçuk katım. Hem de genç. Elleri jambon kadar iri, ayakları Missisipi'deki topçekerler boyunda. Üstü başı saman çöpleri içinde. Ama kimseyle kavga aramıyor. Böylesine saf «sarı» görülmüş değil. Gerçek bir grev kırıcısı değil. Patronların duyurularını okuyup yüklü para almak için kente inen bir şişko hödük yalnızca.

«Sınırı aşınca, grev gözcülüğü yapan Bud Strothers'le bana rastladı. Biz hep böyle çifter çifter nöbet tutarız. Arada bir daha kalabalık da oluruz. Ben gördüm hödüğü. Ahbap, dedim iş mi arıyorsun? Elbette! diye karşılık verdi. Araba sürmesini bilir misin? Hee! Dört atlı araba? Görelim, dedi, oyun olmasın sakın. Oyunun sırası değil, dedim. Ciddi konuş, gerçekten istiyor musun araba sürmeyi?

Kente bunun için geldim, karşılığını verdi. Tam aradığımız adamsın, bizimle gel şipşak işe koyalım seni. Anlarsın ya, Saxonne, işi orada bitiremezdik, çünkü ikinci dönemeçte Tom Scanlon'un geldiğini gördük, bilirsin kızıl saçlı polisi. Bizi dikizliyordu, ama tanımadı. Geçip gittik. Bud'la ben, işimizi elimizden almaya gelen dangalağı götürdük, bakkal Campwell'in arkasındaki çıkmaza soktuk. Görünürde kimsecikler yoktu. Bud birdenbire durdu; hödükle ben de durduk. Bud düşünür gibi yaptı. Araba sürmek istediğini sanmıyorum, dedi. Dangalak hemen şu karşılığı verdi: Bunun için bahse tutuşabilirsiniz. Bu işe girmeyi istediğine emin olduğunu bir kez daha yineledi. Bu işe girmekten hiç bir şey alıkoyamazmış onu. Bu amaçla gelmişmiş kente, hemen işe başlamak istiyormuş. Öyleyse dostum, dedim, yanıldığını üzülerek bildirmek zorundayım. Nasıl yani? Baksana, dedim, ayağını denk almıyorsun. Vallahi, Saxonne, inan bana, herif görmek için ayaklarına baktı! Anlamadım, dedi. Anlatacağız, dedim... Ve başladı şenlik: pat, küt, çat, çat, donanma, bayram fişeği, ulusal bayram, rengarenk füzeler, çatapat, cehennem alevi, kıyamet! Bir giriştik ki! Uzun da sürmedi hani. Yöntemini bilirsen çabuk bitirirsin işi. Ama tabiî ellerinin eklemleri için hoş değil. Ah! Saxonne, lâpacının dayaktan önceki ve sonraki durumunu görmeni çok isterdim. Bir anda şekil değiştiren bir sanatçı sanırdın. Katıldık gülmekten.

Billy neşesini boşaltmak için sözünü kesti. Saxonne kocasıyla birlikte gülmek için kendini zorladı, ama yüreği dehşetle, tiksintiyle doluydu. Mercedes doğru söylemişti. Aptal işçiler bir iş koparmak için birbirlerini yiyorlardı. Kurnaz efendiler ise rahat rahat otomobille geziyorlardı. Bu üzücü işi kendileri yapacaklarına, para ile başkasına, akılsızlara yaptırıyorlardı. Bert ve Frank Davis gibi. Chester Johnson ve Otto Frank gibi, Jelly Billy ve Pinkertonlar gibi, Henderson ve bütün diğer sarılar gibi budalalara. Bunlardı dayak yiyenler, vurulanlar, kafatası parçalananlar ya da ipe çekilenler. Ne hinoğluhindiler efendiler! Onlara bir şey olmazdı. Arabaya kurulup keyif çatarlardı.

Billy anlatmayı sürdürdü:

— Bizim dangalak ayağa kalkmayı becerince. «Kaba herifler!» diye sızlanmaya başladı. Bu işe girmeyi hâlâ istiyor musun? diye sordum. Hayır diye salladı başını. O zaman kendisini uyardım: Dostum, yapacağın tek şey, cızlamı çekmek. Anlıyor musun? Yallah! Çek arabanı! Çift-

lığe dön. Bir daha kente inip soytarılık yapmaya kalkarsan, adamakıllı kızarız hal Bugünkü yaptığımız şakaydı, yalnızca şaka. Ama bir daha seni görmeyelim buralarda. Yine yakalarsak, bu sefer öyle benzetiriz ki, öz anan bile tanıyamaz seni. Nasıl kaçtığını bir görseydin, Saxonne. Hâlâ koşuyordur herhalde. Milpitas'a, ya da Sleepy Hollow'a, yahut işte nerdeyse yeri, oraya dönüp de Oakland'lıların nasıl iş gördüklerini anlatırsa, neye istersen bahse girerim ki hiç bir hödük, saatine on dolar bile verseler, araba sürmek niyetiyle kente inmez.

Saxonne yapmacık bir hayranlıkla gülerek:

— Anlattığın gerçekten korkunçtu, dedi.

— Daha bu bir şey değil. Arkadaşlardan bir bölümü bu sabah bir başkasını yakalamışlar. Bir şey yapmamışlar, yani yapmamışlar gibi bir şey! Anlarsın ya? İki dakika bile sürmedi. Hastaneye taşıdıkları zaman tam bir yıkıntıydı. Akşam gazeteleri ayrıntıları verdi: Burnu kırılmış, kafatasında üç tane derin yara açılmışmış, ön dişleri dökülmüş, köprücük kemiği kırılmış, iki kaburgası çökmüş. Hesabı tamam. Ama bu da bir şey değil daha. Depremden önceki büyük grev sırasında San Francisco arabacıları ne yapmışlar biliyor musun? Ellerine geçirdikleri her «sarı»nın kollarını demir çubuklarla kırıyorlarmış. Bir daha araba süremesin diye, anlıyorsun ya? Hastaneler tıklım tıklım dolmuş. Böylece arabacılar o grevi kazanmışlar.

— Ama Billy, bu kadar korkunç şeyler yapmak gerekli mi? Biliyorum, bunlar «sarı» işçi, grevcilerin çocuklarının ağzından lokmaları kapıp kendi çocuklarına yediriyorlar, doğru bir şey değil bu yaptıkları, tamam. Ama ne olursa olsun, bu denli korkunç şeyler yapmak gerekli mi?

Billy hiç duraksamadan:

— Elbette, karşılığını verdi. Gözlerini korkutmamız gerek... yakayı ele vermemek koşulu ile.

— Ya yakayı ele verirseniz?

— O zaman sendika bizi savunmak için avukat tutar. Hoş! şimdi avukat mavukat da pek para etmiyor ya. Yargıçlar tümüyle düşman bize. Gazeteler de, gittikçe daha ağır cezalar vermeleri için onları sıkıştırıyor. Ama sanırım bu grev bitinceye dek bir sürü soytarı **sarılığa** yakalandıklarına pişman olacaklar.

Saxonne çok dikkatli davranarak yarım saat kocasının tutumunu anlamaya uğraştı. Arkadaşlarıyla birlikte başvurdukları şiddet hareketlerini haklı sayıyor muydu? Yoksa

emin değil miydi haklılığından? Ne var ki, Billy'de ceza duygusu çok temelli ve güçlüydü. Tümüyle haksız olduğunu kafasına sokmak olanaksızdı. Oyunun kuralı buydu. Oyunu herkesin oynadığı biçimde oynamaktan başka yol göremiyordu. Bununla birlikte ne dinamiti doğru buluyordu, ne adam öldürmeyi. Aslında sendikalar da onaylamıyordu bu gibi şeyleri. Billy, büyük bir saflıkla, bu aşırı davranışların hiç bir sonuç vermediğini, kamuoyu tarafından kınandığını, grevlerin başarısızlığa uğramasına neden olduğunu anlatıyordu. Ama korku salmak için bir «sarı»yı pataklamak, haklı ve uygun bir davranıştı. Sonunda:

— Dedelerimiz hiç bu gibi şeyler yapmak zorunda kalmamışlar, dedi Saxonne. O zamanlar ne grev varmış, ne sarı.

Billy doğruladı:

— Evet. Bir zamanlarmış o. Çok isterdim o dönemde yaşamayı. Ama o günler geri gelmez bir daha.

Derin derin içini çekti.

Saxonne sordu:

— Kırda yaşamak ister miydin?

— Elbette.

Ağzını aradı.

— Şimdi de kırda yaşayan bir sürü insan vardır.

Billy'nin karşılığı şu oldu:

— Var, var olmasına ya, işimizi elimizden almak için kente taşındıklarını görüyorum.

XII

O arada yapılmakta olan büyük Niles köprüsü müteahhitleri yanında işe girince, Billy soluk aldı. Arabasıyla kazılardan çıkan toprağı çekecekti. Gökteki kara bulutların aralığından damlayan bir güneş ışını gibi geldi bu ona. İşe başlamadan, müteahhit şirketin sendikayla uyuşup uyuşmadığını araştırdı. Uyuşmuşlardı, ama iki gün sürdü, üçüncü günü beton işçileri işi bıraktılar. Bu olayı herhalde öngören müteahhitler greve giden işçilerin yerine hemen sendikalı olmayan İtalyanları işe aldılar. Bunun üzerine dülgerler, madenî yapı ustaları ve arabacılar da işi bıraktılar. Trene binecek parası bile olmayan Billy, günün kalan kısmını eve dönmek için yürümekle geçirdi. Olanları anlattıktan sonra:

— «Sarı» işçi olarak çalışamazdım, dedi.

Saxonne şu karşılığı verdi:

— Elbette çalışamazdın, olur mu öyle şey?

Ama içinden şöyle diyordu: İnsanlar iş arayacaklar, bulacaklar işi, ama sendikaları karşı çıktığı için çalışamayacaklar! Ne biçim iş bu? Niçin sendikalar var? Eğer sendikalar gerekliyse, niçin bütün işçiler sendikalı değildi? Herkes sendikalı olsa «sarı» işçi olmazdı, Billy de hergün çalışırdı.

Saxonne nereden bir çuval un bulabileceğini de düşünüyordu. Çoktandır unutmuştu fırından ekmek almayı. Aykırı bir lükstü fırından ekmek almak. Komşulardan çoğu da aynı şeyi yapıyordu. Öylesine ki, Gal'll ekmekçi, fırını kapatmış, karısı ve iki kızıyla birlikte çekip gitmişti. Saxonne ne yana baksa, sanayide patlak veren uyuşmazlığın herkesi etkilediğini görüyordu.

Bir gün öğleden sonra bir konuk çaldı kapıyı. Aynı akşam Billy tuhaf bir haber getirdi: işe çağırmışlardı. Evet dedi mi, ayda yüz dolar ücretle tavlalarda ustabaşı olarak çalışmaya başlayacaktı.

Bu yüklü para ve kısa zamanda onu elde etme olanağı, Saxonne'u biraz sersemletti. Oturdukları sofrada haşlanmış patates, dünden kalma fasulye ve çiğ yedikleri küçük bir soğandan başka bir şey yoktu. Ne ekmek vardı ne kahve, ne tereyağı. Billy cebinden çıkardığı soğanı da sokakta bulmuştu. **Ayda yüz dolar!** Saxonne dudaklarını yaladı, kendini tutmaya çalıştı.

— Bu öneriyi niçin yaptılar sana? diye sordu.

— Nedeni basit. Daha doğrusu bir sürü nedeni var. Prens'e ve Kral'a idman yaptırmak için patronun seçtiği adam kabağın teki. Kral topallamaya başlamış. Sonra «sarı» işçilerden birçoğunu benim saf dışı ettiğimden kuşkulanıyorlar. Macklin yıllardan beri ustabaşıdır orada; işe girdiği zaman ben kısa pantalonlu bir çocuktum. Şimdi ise Macklin hasta. Tükenmiş. Onun yerine başka birini almak zorundalar. Sonra, çoktandır onların yanında çalışıyorum. Her şeyden önce de, tam istedikleri adamım. Atları çok iyi tanıdığımı bilirler. Zaten elimden başka bir iş gelmez ya!

— Düşün bir kez, Billy! diye iç geçirdi Saxonne. Ayda yüz dolar bu!

— Ve arkadaşlara sırt çevirmek, dedi Billy.

Bunu soru sorar gibi söylemedi. Öyle yapacağı anlamını da taşımıyordu. Saxonne istediği anlamda alabilecekti bu sözü. Bakıştılar. Saxonne, konuşmasını bekledi; Billy

yalnızca karısının yüzüne bakmayı sürdürdü. Saxonne kesin bir dönemeçle karşı karşıya bulunduğunu anladı, elinden geldiğince soğukkanlılıkla karşılamak için kasıldı. Billy kendisine yardım etmek, işini kolaylaştırmak için hiç bir şey yapmıyordu. Kişisel düşüncesi ne olursa olsun, onu renk vermeyen bir maske gerisinde gizliyordu. Gözlerinden de bir şey anlamanın olanağı yoktu. Karısına bakıyor, bekliyordu öylece.

Sonunda Saxonne kekeledi:

— Sen... sen... yapmamalısın bunu, Billy. Arkadaşlarını yüzüstü bırakamazsın.

Billy elini uzattı, yüzü birdenbire ışıldadı.

— Sık elimi! diye bağırdı.

Candan yürekten el sıkıştılar.

— Sen dünyanın gelmiş geçmiş en mert ve en soylu kadınısın. Eğer bütün arkadaşların karıları senin gibi olsalardı, girişilen bütün girevler başarıya ulaşırdı.

— Evli olmasaydın ne yapardın, Billy?

— Herifleri de, önerilerini de cehennemin dibine yollardım.

— İyi öyleyse, evli olman hiç bir şey değiştirmez. Bütün yaptıklarında senin yanında olmalıyım. Yoksa iyi bir eş sayılmış olmam.

O gün öğleden sonra gelen konuğu anımsadı. Tam sırasıydı; bunu kaçırmak istemedi.

— Az önce bir adam geldi, Billy. Oda arıyordu. Kocamla konuşayım dedim. Arka odaya ayda altı dolar vermeyi önerdi. Bu parayla mobilyalarımızın iki haftalık taksitini öder, bir çuval da un alırız: hiç unumuz kalmadı.

Her zaman olduğu gibi, Billy hemen bu işe karşı çıktı. Saxonne kaygı ile baktı kocasına.

— Atelyelerde çalışan bir «sarı» mutlaka.

— Değil. San Jose marşandizlerinde ateşçiymiş. Adının Harmon olduğunu söyledi, James Harmon. Açık yük vagonları servisinden buraya verilmiş. Gündüzleri uyuyacakmış, onun için sessiz ve çocuksuz bir ev arıyormuş.

Saxonne bunun kendisine büyük bir yük olmayacağını bir kez daha belirtti. Sonunda, Billy, büyük bir sıkıntı içinde, razı oldu, ama homurdanmaktan geri kalmadı ve ard düşüncesini şu sözlerle belli etti:

— Yalnız, başka bir erkeğin yatağını yapmanı istemiyorum. Uygun düşmez. Saxonne. İhtiyaçlarını benim karşılamam gerekirdi.

Saxonne hemen karşılığını yapıştırdı:

— Ustabaşılığı kabul etseydin karşılardın. Eğer seni desteklemem gerekiyorsa, ellmden geleni yapmama razı olmalısın.

James Harmon Saxonne'un düşündüğünden de az sıkıntı verdi. Bir ateşçi için çok titizdi temizlik konusunda. Eve dönmeden mutlaka yıkanırdı lokomotiflerln su deposundan. Mutfak kapısının anahtarını almıştı. Arka merdivenden girer çıkardı. Saxonne'la hiç konuşmaz, yalnızca «günaydın» ya da «nasılsınız?» demek için ağız açardı. Gündüz uyur, gece çalışırdı. Bu nedenle Billy ancak bir hafta sonra şöyle bir görebildi kiracısını.

Billy gittikçe daha geç eve dönüyor ve akşam yemeğinden sonra yalnız başına dışarı çıkıyordu. Nereye gittiğini söylemiyordu karısına. Alttarafı, anlaşılması zor değildi. Dışarı çıktığı günler, ağzı viski kokar, hareketleri her zamankinden daha yavaş, daha ağır olurdu. İçki, bacaklarını etkilemezdi. Dümdüz yürürdü. Kaslarının hareketinde ne duraksama, ne sendeleme görülürdü. Viski onun başına vurur, gözkapaklarını ağırlaştırır, gözlerini bulandırırdı. Kavga etmez, kızmaz, sinirlenmezdi. Aksine, içkili oldu mu, kafası daha derinlemesine işler, daha ciddî olurdu. Az konuşur, kesin konuşurdu. Ağzından çıkan söz, olacakları önceden bildiren uğursuz bir yargıydı sanki. Bu gibi anlarda onunla tartışmak mantık yürütmek, başka bir düşünceyi onaylatmak olanaksızdı. Dediği dedikti. Ve her dediğini doğru sanırdı. Tanrıymış gibi. Düşüncelerinde öylesine derine dalardı, sözcükler kafasında o kadar geç oluşur ve onları öylesine güçlükle anlatırdı ki, acımasız bir düşünce öne sürdüğü zaman bu düşünce katmerli acımasız olurdu.

Bütün bunlar huylarının hoş yanını oluşturmuyordu elbet. Saxonne nerdeyse bir yabancıyla yaşadığına inanacaktı. Ondan uzaklaşmak geliyordu içinden. Geçmişteki sevimli, tatlı, nazik Billy'yi anımsayınca yok canım, kocamın asıl huyu bu değil diye düşünüyordu. Düşünüyordu ya, bu da sevindirmiyordu genç kadını. Eskiden, Billy sorun çıkarmaktan, hırlaşmaktan, kavga dövüşten sürekli kaçınırdı, şimdi ise aranıyordu, hoşlanıyordu çıngar çıkarmaktan. Yüzünden belliydi. Bir zamanların sevimli, neşeli delikanlısı değildi artık. Çok seyrek gülümsüyordu. Dudakları, gözleri, çizgileri de düşünceleri gibi sertti.

Saxonne'u pek kırdığı yoktuysa da, gönlünü almaya

da pek bakmıyordu. Karısına karşı olumsuz ve kayıtsız davranıyordu gittikçe. Kocasıyla birlik olmak, onu omuz omuza desteklemek için umutsuz çabalar harcamasına karşın, Saxonne onun düşüncelerinde pek bir yer kaplamadığını görüyordu. Kendisine karşı iç okşayıcı davranışlarda bulunduğu zaman da, bunun sıradan bir şey olduğunu, tatlı sözlerinin ya da okşayışlarının sırf bir alışkanlık olduğunu anlıyordu. İçtenlik, sıcaklık uçup gitmişti. Arada bir içkili olmadığı zaman, eski Billy'den kalan bir iz görülüyordu. Ama bu iz bile günden güne siliniyordu. Hep düşüncell, keyifsizdi. Geçim sıkıntısı, işçi-işveren çatışmasının yarattığı gerginlik, sinirlerini bozuyordu. Özellikle uykudayken belli oluyordu bu durum. Karmakarışık düşleri gerçek bunalımlar olup çıkıyordu. İnliyor, mırıldanıyor, yumruklarını sıkıp dişlerini gıcırdatıyordu. Kasları geriliyor, yüzü hırs ve şiddet izleriyle tanınmaz oluyor, boğazından çıkan korkunç küfürler dudaklarında anlaşılmaz hırıltılarla son buluyordu. Yanında yatan Saxonne yatağında yabancı bir konuk bulmuş gibi oluyor, dehşete kapılıyor, Mary'nin Bert hakkında anlattıklarını hatırlıyordu. O da uykusunda sövüp saymış, yumruklarını sıkmış, gündüz yaptığı kavgaları gece de sürdürmüştü yatağında.

Ama Saxonne başka bir şeyin de değiştiğini görüyordu: Billy isteyerek başkalaşmıyordu. Eğer grev olmasaydı, iş için çekişme çatışma olmasaydı, sevişip evlendikleri zaman ne ise o kalacaktı. Kişiliğinin o çirkin yanları ortaya çıkmayacaktı. Olaylar onda bir şeyler uyandırıyordu. Dış koşulların şekillendirdiği ve o koşullar denli kıyıcı, çirkin, kötülük saçan bir görüntü. Ne var ki, eğer grev sürerse, Billy'nin bu kötü huyu gelişip güçlenebilir, korkunç boyutlar kazanabilirdi, ki Saxonne'un korktuğu da buydu. Sonunda aşk yaşantıları da karaya oturacaktı bu gidişle. Böyle olacağını seziyordu. Sevme yeteneğinden yoksun ve sevilecek yanı kalmamış bir Billy'yi sevemezdi. Ya bir de çocukları olsa ne yapardı? Bunu düşündükçe titriyordu korkusundan. Bu yokedici kaygılara kapılınca, çıkmaza saplandığını gören hiç bir insanın tutamayacağı iniltiyi bırakıveriyordu: **Ama niçin, niçin, niçin?**

Billy'nin de anlayamadığı çözüm aradığı bir sürü can sıkıcı sorunu vardı. Bu dünyada yaşama yollarını tıkayan bilgisizlik onu çığırından çıkarıyordu. Sinirleri kopacak derecede gerilmişti.

— Sendikalar nerede, niye bir şey yapmıyorlar? diye

sordu. Elbette, O'Brien'un umurunda mı grev? Oysa yapı sanayii konseyi onun bir dediğini iki etmez. Niye onun sözünden dışarı çıkmıyorlar peki? Ve niçin sokağa dökülmüyoruz? Dökülemeyiz elbet. O'Brien boğazlarından tutmuş sıkıyor. Bütün siyasî dalaverelere karışmış, bütün rüşvet olaylarına girtlağına kadar batmış durumda. Ya işçi federasyonu? Ne rezalet! Bütün demiryolu işçileri diş göstermiş olsalardı çocuklar böylesine yenilmezler, kazanırlardı. Allah kahretsin! İyi nitelikli tütünü, bir fincan saf kahveyi bile unuttum; güzel bir yemek nasıl olur, anımsamıyorum. Daha dün tartıldım: Grevin başladığı günden bu yana yedi kilo vermişim. Böyle giderse çok geçmez, orta sıklette dövüşebilirim! Düzenli biçimde yıllarca ödentimi verdim sendikaya, ne oldu? Karnımı doyuracak kadar param yok, karım elin ev işlerini yapmak zorunda. Bütün bunlar beni hasta ediyor. Günün birinde kafam kızacak, kiracıyı kapı dışarı edeceğim, o olacak!

Saxonne:

— Ama onun suçu yok ki! diye karşı koydu.

Billy vahşi gibi bağırdı:

— Onu suçlayan yok. Canım istediği zaman birisinin yakasına yapışmaya hakkım yok mu? Bütün bunlar hasta ediyor beni. Emekçiler örgütlenmiş, örgütlenmemiş, neye yarar, aralarında dayanışma olmadıktan sonra. Şeytan diyor, s...tir et her şeyi, patronların yanına geç. Ama ne var ki ben istemiyorum bunu. Ne yapayım ben patronları? Bizi yeneceklerini sanıyorlarsa denesinler, işte bu kadar. Bu da beni sinirlendiriyor yal Millet çıldırmış. Akıl ermiyor artık. Bir grev kazanacak gücü bile olmayan bir sendikaya üye olacaksın da ne olacak? Ve eğer eskisinden daha güçlü çıkacaklarsa kavgadan, neye yarar döneklerin canını cehenneme göndermen? Tüm dünya büyük bir tımarhane. Herhalde ben de deliyim.

Billy'nin bu biçim konuşmasını ilk kez görüyordu Saxonne. Gerçi her zamanki gibi asık suratlı, içine kapanık ve inatçıydı, ama içtiği viski beyninde kıpır kıpır kaynaşan düşünce kurtlarını uyandırıp işbaşı yaptırıyordu.

Bir akşam geceyarısından sonra döndü eve. Saxonne pek kuruntuya kapılmıştı, çünkü yayılan söylentiye göre polisle çatışma olmuş, kafalar kırılmıştı. Billy dönünce, söylentinin doğru olduğu ortaya çıktı. Paltosunun yenleri yırtılmış, gömleğinin önündeki düğmelerin hepsi kopmuş,

kravatı çıkıp gitmişti. Şapkasını çıkarınca Saxonne elma irliliğinde bir şiş gördü tepesinde ve dehşete kapıldı.

— Bunu kim yaptı, biliyor musun? O Hollandalı pis aynasız, Hermannmann yaptı. Copla. Birgün ödeşeceğim, hem de faizıyle birlikte. Başka birisi daha vardı ki, mim koydum ona. Hele şu grev bitsin bir, yiyeceğim onu. Adı Blanchard, Roy Blanchard.

Saxonne Billy'nin yarasını yıkıyor, her zaman yaptığı gibi tüm gücüyle soğukkanlı kalmaya çalışıyordu.

— Blanchard, Perkins ve Ortakları firmasından olmasın?

— Tamam, o. Yalnız, onun oğlu bu. Ömründe çalışmamış, sırf babasının parasını saçıp savurmuş, şimdi kalkmış grev kırıcılığı yapmaya. Ne karışıyor? Gösteriş derim ben buna. Adı gazetelere geçer, birlikte gezdiği pilliçler de coşup gıdaklarlar: «A! kardeş, şu Roy Blanchard yok mu, yaman adam, tam bir kaplan!» Ne kaplanı be? O başıbozuk mu kaplan? Bir gün çiğ çiğ yiyeceğim onu. Canım hiç böylesine pataklamak istememiştir kimseyi. Ama o Hollandalı aynasızla uğraşmama gerek kalmayacak sanırım. Hakettiğini buldu o. Birisi su kovası iriliğinde bir kömür parçasıyla ağzını burnunu kırdı herifin. O sırada patronun arabaları Sekizinci Sokağın köşesini dönüp eski Gallndo Otelinin yakınında Franklin sokağına sapmak üzereydi. O noktada kavga kızışmıştı. Adamın biri otelin ikinci katının bir penceresinden attı kömür parçasını. Her sokak köşesinde çarpışma vardı. Tuğlalar, kaldırım taşları uçuşuyor, polis copları kalkıp kalkıp iniyordu. Asker çağırmaya cesaret edemiyorlardı. Silâh çekmeye de korkuyorlardı. Polis kuvvetlerinde gözle görünür gedikler açtık. Cankurtaran ve devriye arabalarına çok iş düştü. Düşün bir kez, Ondördüncü Sokak'la Broodway'ın kavşağında, belediyenin burnu dibinde, yolu kestik. Arkadan saldırdık, beş atlı arabanın koşum kayışlarını kestik, içine doluşmuş çoluk çocuğu da dostça biraz okşadık. Onları hastanelik olmaktan kurmak için yedek polis gücü saldırıya geçti. Ama yine de onları bir saat orada tuttuk. Görmeliydin kalabalığı Broadway'de, Ondördüncü sokakta, San Pablo'da, göz alabildiğine!

Saxonne konuyu yeniden açtı:

— Peki o Blanchard dediğin ne yaptı?

— Sürünün başını o çekiyordu. Hem benim atlarımı sürüyordu. Bütün atlar benim tavlanın hayvanlarıydı. «Kar-

deşlik kuklaları» adıyla anılan züppelerden bir sürü takmış peşine. Hepsi de babalı fırından yiyen muhallebi çocukları. Büyük gezi arabasıyle geldiler tavlalara. Oakland polisinin yarısının yardımıyla arabaları dışarı çıkardılar. Gerçekten zor bir gün geçirdik, inan bana. Kaldırım taşı yağıyordu. Coplar nasıl küt küt iniyordu kafamıza, bi bilsen! Polis şefi de tanrıymış gibi kurulmuştu otomobiline. Peralta Sokağı'na vardığımızda, orada grevciler toplanmıştı ve polis üzerlerine saldırıyordu. Bir de ne görelim! Yaşlı bir kadın evinin kapısından polis şefinin suratına bir... kedi leşi fırlatmaz mı? Adam hemen cebinden mendilini çıkardı, «Yakalayın şu kadını!» diye çığlığı bastı. Ama arkadaşlar polisleri geri püskürttüler, kadını kaçırdılar. Bir gün geçirdik ki, sorma! Kaşla göz arasında, mahallenin hastanesi dolup taşmıştı. Artanını Sainte-Marie hastanesine, Fabiola yurduna, daha bilmem nereye taşımak gerekti. Adamlarımızdan sekizi tutuklandı. San Francisco'dan bize yardıma gelen bir düzine arabacıyı da yakaladılar. Bu San Francisco arabacıları pek korkunç şeyler. Oakland işçilerinin yarısı bize yardıma gelmişler derdin. Birçoğu hapiste olsa gerek. Avukatlarımızın onların savunmasını da üstlenmeleri gerekecek. Ama inan bana, Roy Blanchard ve diğer fino köpekleri bir daha bizim işlerimize karışmaya yeltenemezler. Onlara biraz futbol öğrettiğimizi sanıyorum. Bay Street'te yeni yapılmakta olan tuğlalı binayı bilir misin? Oradaki tuğlaları kullandık önce. Ahırlardan çıktıkları sırada öyle bir tuğla yağmuruna tuttuk ki, arabaların oturacak yerleri görünmez oldu. Birinci arabayı Blanchard sürüyordu. Oturduğu yerden devrildi, ama tuttu kendini.

— Yürekli olsa gerek, dedi Saxonne.

Billy kızdı:

— Yürekli mi dedin! Arkasında polis var, ordu var, deniz kuvvetleri var, yürekliymiş! Korkarım onların savunmasını yapacaksın az daha. Yürekliymişler! Kadınların, çocukların ağzından lokmalarını kapanlar yürekliymiş!

Saxonne sabah gazetesinde arabacılar grevini kırmak için başvurulan başarısız girişimin yankılarının ayrıntılarını okudu. Yazıda Blanchard bir kahraman gibi göklere çıkarılıyor, varlıklı yurttaşlara örnek olarak gösteriliyordu. Ne olursa olsun, Saxonne onun cesaretine hayranlık duymamazlık edemiyordu. Uluyan bir sürüye böylesine karşı çıkmasında göz kamaştırıcı bir yiğitlik görüyordu. Gazetede, bir tuğgeneralin demeci de vardı. General, ayaktakı-

mına kanun ve güvenliği saydırmak için orduya başvurulmamasına hayıflanıyordu. Polisin yumuşak davranışından yakınıyor, şöyle bağlıyordu sözünü: «Küçük bir operasyonun tam zamanı. Çünkü ayaktakımı tümüyle yenilip ezilmediği sürece, sanayinin durumu, hiç bir zaman dirliğe, düzene kavuşamaz.»

O akşam Saxonne'la Billy kente çıktılar. Eve dönüp de yiyecek bir şey bulamayınca, karısını bir koluna, pardesüsünü öbür koluna takan Billy pardesüyü teyzesine rehin bırakmıştı. On sent'e yemek gibi bir şey vermek mucizesini gösteren bir Japon lokantasında keyifsiz bir akşam yemeği yemişlerdi. Sonra da hovardalık yapıp adam başına beş sent harcayarak sinemaya gitmişlerdi.

Merkez Bankasının önünde grevde olan iki arabacı Billy'yi alıp götürdüler. Saxonne köşede bekledi. Üç çeyrek saat sonra kocası dönünce, içkili olduğunu anladı.

Biraz ötede, Forum kahvehanesinin önünden geçerlerken, Billy birdenbire durdu. Dönemeçte bir kupa arabası vardı. Genç bir adam, şık tuvaletler giymiş birkaç kadını arabaya bindiriyordu. Şoför önde oturmaktaydı. Billy eliyle delikanlının koluna dokundu. Omuzları Billy'ninki kadar genişti. Boyu ise biraz daha uzundu. Gözleri mavi, yüzünün çizgileri derindi. Yakışıklı adamdı kuşkusuz. Saxonne da onu yakışıklı buldu.

Billy hafif, ağır bir sesle:

— Size bir çift sözüm var, izin verirseniz, dedi.

Delikanlı adama ve yanındaki kadına baktı, sabırsızlıkla sordu:

— Ne var, ne istiyorsunuz?

— Siz Blanchard'sınız, diye Billy söze başladı. Dün arabaları ahırdan çıkardığınızı gördüm.

Blanchard parlak ve hızlı bir bakış fırlattı Saxonne'a, neşeli neşeli:

— Becerebildim, değil mi? diye sordu.

— Elbette. Ama benim söylemek istediğim bu değil.

Delikanlı birdenbire kuşkuya kapıldı.

— Siz kimsiniz? dedi.

— Bir grevci. Sürdüğünüz atlar benim atlardı... Yo! Yo! Tabancanızı rahat bırakın (Blanchard elini arkasına atacakmış gibi bir davranışta bulunmuştu.) Burada sizinle kavga arayacağım yok. Yalnızca bir diyeceğim var size.

— Çabuk söyleyin öyleyse.

Blanchard bir ayağını arabanın basamağına attı.

— Tabiî, tabiî! dedi Billy, ama insanı çileden çıkaran yavaşlığı hiç değişmedi, aynı ağırlıkla konuşmasını sürdürdü: — Size söyleyeceğim şu ki izinizdeyim. Şimdi, grev sırasında değil, daha sonra sizi bulacağım ve hayatınızda yemediğiniz dayağı atacağım size.

Blanchard Billy'yi baştan aşağı yeni bir ilgiyle süzdü. Gözleri parlıyordu. Hasmının değerini anlıyor gibiydi.

— Siz de güçlü kuvvetlisiniz, dedi. Ama dediğinizi yapabileceğinize inanıyor musunuz.

— Elbette inanıyorum. Size bu dersi vermeyi üstüme alıyorum.

— Pekiyi öyleyse, dostum. Grev bittikten sonra gelir beni bulursunuz ve size bir şans tanırım.

Billy:

— Unutmayın, diye ekledi. Size mim koydum. Artık koyvermem.

Blanchard başıyla bir işaret yaptı, ikisine de sevimli bir şekilde gülümsedi, Saxonne'un önünde şapkasını kaldırdı ve otomobiline bindi.

XIII

Ondan sonra yaşam anlamsız göründü Saxonne'a. Saçma bir karabasan. Olayların yıkıma sürükleyen anarşik akımında güvenilir hiç bir şey yoktu. Eğer Billy'ye güvenebilseydi, her şey eskisi gibi sürebilirdi. Ona tutunarak, korkusuz karşılayabilirdi daha beterini. Ama bu yaygın çılgınlık girdabı kocasını elinden kapıp, uzaklara sürüklemişti. Onda öylesine temelli bir değişme olmuştu ki, hemen hemen bir yabancı gibiydi evin içinde. Manevî bakımdan gerçekten bir yabancıydı aslında. Başka bir adamdı onun gözleriyle bakan. Tüm düşüncesi şiddet hareketlerinde, beyni kinle yuğrulmuş olan bir adam. Öyle bir adam ki, onun için hiç bir yerde iyilik yoktu. Evrenin her yanında gizli bulunan kötülüklerin habercisiydi. Bu yeni insan artık Bert'i kınamıyordu; onun ağzından da dinamit, sabotaj ve devrim sözleri çıkıyordu.

Saxonne bedeniyle ruhunun tatlılığını ve tazeliğini korumaya çalışıyordu. Yalnız bir kez kendini tutamadı. O gün Billy'nin öfkesi üstündeydi. Söylediği sözlerden biri pek kaba ve haksız düştü. Saxonne'u canevinden vurdu. Tüm kızgınlığıyla bağırdı:

— Kime söylüyorsun?

Billy'nin dili tutuldu, sus pus oldu utancından, karı-

sının öfkeden bembeyaz olan yüzüne takılıp kaldı gözleri. Saxonne buyurucu bir sertlikle:

— Bir daha bana bu şekilde seslenme sakın, Billy, dedi.

— Canım, keyfim yerinde değil işte, bir anlık tersliğimi kaldıramıyor musun? Öylesine çok dert var ki başımda, çıldırmak işden değil.

Bunu özür olarak söylüyordu, ama meydan okumaktan da caymış değildi.

Billy evden çıktıktan sonra Saxonne kendini yatağın üzerine attı, hüngür hüngür ağladı. Çünkü aşkta son derece alçak gönüllü olan bu kadın gururluydu. Nasıl ki ancak güçlüler tam anlamıyla yumuşak davranabilirlerse, ancak gururlu kişiler gerçekten alçakgönüllü olurlar. Ama neye yarıyordu gururlu ve yürekli olmak? Dünyada önem verdiği tek insan onurunu, cesaretini, mertliğini yitiriyor, ortak dertlerinin en ağır bölümünü kendi omuzlarına yüklüyordu işte!

Çocuğunu yitirdiği zaman, bu yıkımın açtığı büyük yarayı tek başına göğüslemişti; şimdi, bir bakıma çok daha kişisel nitelik taşıyan bir başka acıya da tek başına karşı koymak zorundaydı. Billy'ye olan aşkı zayıflamamıştı belki, ama bu aşk eskisi kadar gururlu, eskisi kadar güvenli değildi artık. Küçümsemeden doğan bir acıma duygusu sarıyordu onu.

Duruma göğüs germek için kendini sıkmaya çalıştı. İçinde bir bağışlama eğilimi gördü. Bu içaçıcı oldu onun için. Ama çok sürmedi. Gerçekten soylu bir sevgide bağışlama diye bir şey olmadığını, olamayacağını düşündü. Bunun üzerine yeniden ağlamaya ve kendi kendisiyle cenkleşmeye başladı. Ne olursa olsun, su götürmez bir gerçek vardı: Şimdiki Billy, değildi artık. Başka bir adamdı, bir hastaydı, yüksek ateşle sayıklayan bir hasta gibi sorumsuzdu. Benliğini, küçümsememesini bir yana itip ona hastabakıcılık etmeli, bağışlamayı falan unutmalıydı. Kaldı ki, savaşın tüm şiddetine göğüs geren oydu, çatışmanın en yoğun noktasındaydı, indirdiği ve yediği vuruşlardan sersemlemişti. Sorumluluğu başka yerde aramak gerekirdi: itler gibi insanları da bir kuru kemik için, yani iş için hırlaştıran koşulların karışık çilesinde.

Bu sonuca dayanınca Saxonne doğruldu, dünya çapında süren mücadelelerin en zorlusuna, kadının mücadelesine atılmak için zırhını kuşandı. Bütün kuşkuları, bütün gü-

vensizlikleri kafasından söküp attı. Hiç bir şey bağışlamadı, çünkü bağışlayacak bir şey yoktu. Sevgilerinin her türlü kirden, karışıklıktan uzak kalacağına kesin olarak inanmaya yemin etti. Bu sevgi duru ve sessiz bir ortamda yeşermiş, boy atmıştı; akıl ve sağduyu galip gelse de ortalık yatışırsa, yine aynı ortamda bulmalıydılar onu.

O akşam Billy eve dönünce, Saxonne tez bir önlem olarak dikiş ve elişi çalışmalarına yeniden başlamayı önerdi. Böylece grevin sonuna dek tencerenin kaynamasına katkıda bulunmuş olacaktı. Ama Billy söz anlamak istemedi. Birkaç kez «Her şey yolunda» diye söylendi.

— Yeniden çalışmaya başlaman gerekli değil. Hafta sona ermeden para bulacak, sana vereceğim. Cumartesi akşamı da seninle tiyatroya gideceğiz. Gerçek bir gösteriye, sinemaya değil. Harvey'in zenci saz ozanları kente geliyorlar. Cumartesi akşamı gideceğiz. O zamana değin para geçecek elime. İki iki daha dört ettiğine nasıl inanıyorsan buna da öyle inan.

Cuma akşamı yemeğe gelmedi. Saxonne üzüldü gelmediğine, çünkü Maggie Donahue bir hafta önce ödünç aldığı bir lenger dolusu patatesle bir kilo unu geri vermişti o gün. Doyurucu bir yemek vardı sofrada. Saxonne saat dokuza değin açık bıraktı ocağı, sonra istemeye istemeye yatağa girdi. Onu beklemeyi pek isterdi, ama cesaret edemedi, çünkü içkili döndüğü zaman onu beklemesinin ne tepki yaratacağını çok iyi bilirdi.

Saat biri yeni çalmıştı, tahta perdenin kapısı şakladı. Basamaklarda yavaş, ağır adımlar duyuldu. Bu adımlar iyiliğine yorulacak gibi değildi. Billy anahtar deliğini aradı, sonunda buldu kapıyı açtı, yatak odasına girdi, bir sandalyeye çöküp derin bir soluk aldı. Saxonne hiç ses çıkarmadı. Bilirdi çünkü içkinin doğurduğu aşırı duyarlılığı. Onu incitmemek için, uyumadığını, beklediğini belli etmemeye çok özenirdi. Kolay iş değildi bu. Yumruklarını sıkar, tırnaklarını etine batırır, kendini tutabilmek için kasılıp kalırdı.

Billy hiç bu derece pişman dönmemişti eve. Peltek bir dille:

— Saxonne, Saxonne! diye seslendi.

Saxonne kımıldadı, yüksek sesle esnedi.

— Ne var? diye sordu.

— Bir kibrit çakamaz mısın? Benim parmaklarım uyuşmuş da.

Saxonne kocasına bakmaksızın onun istediğini yaptı. Ama sinirli elleri öyle titriyordu ki, lambanın şişesi karpuza tin tin çarpıyordu, ve fitili yakamadan kibrit söndü.

Karanlıktı. Billy'nin kalın sesi duyuldu:

Sarhoş değilim, Saxonne. Yalnızca biraz hırpalandım, hepsi bu...

Peltek konuşmasında eğlenceli bir hava vardı.

İkinci kibriti çakınca Saxonne lambayı yakmayı başardı, dönüp kocasına baktı, korkusundan bir çığlık attı. Sesinden, gelenin Billy olduğunu anlamıştı, ama şimdi bakınca tanıyamıyordu onu. Hiç böylesini görmemişti. Yüzü yara, bere, eziklerle tanınmaz hale gelmişti. Bir gözü tümüyle kapalıydı; öbürü, çürükler ve kanlı etler ortasında ince bir çizgi gibi duruyordu. Kulaklarından birinin bütün derisi yüzülmüş gibiydi. Suratı şişmiş, kabuğu soyulmuş bir meyveye benzemişti. Özellikle çenesinin sağ yanı soldakinin iki katıydı. Saxonne hâlâ kanayan şiş dudaklarına bakıp, elbette ki böyle peltek konuşacak, diye düşündü.

Bu görünüm karşısında gücünü yitirdiğini duydu, yüreği derin bir acınmayla çırpındı. Onu kolları arasına almak, acısını hafifletmek için okşamak istiyordu, ama pratik düşüncesi başka türlü davranmasını salık veriyordu.

— Vah yavrum! Vah yavrucuğum! diye bağırdı. Önce, ne yapmamı istiyorsan onu söyle, çünkü bu gibi işlere aklım ermez benim.

— Soyunmama yardım edebilir misin? Güçlükle ve de alçakgönüllülükle konuşuyordu. Uzuvlarım kasılmadan önce giyinmiştim.

Saxonne yavaşça paltosunun yenini çekmeye başladı. Billy'nin eli de şişmişti. Kullanamıyordu elini.

— Sıcak su da gerek. Sonra iyi gelir.

Billy yüzünü ekşiterek elini kaldırdı, yarı kapalı tek gözü gördüğü kadar parmaklarını inceledi.

— Uyuşmuş olduğunu söylemedim mi ben?

— Otur, azcık bekle. Ateşi yakayım da su ısıtayım. Bir dakikalık iştir. Sonra da soyunmana yardım ederim.

Mutfaktan, kendi kendine bir şeyler mırıldandığını duydu. Odaya döndüğü zaman, Billy boyuna şu cümleyi söyleyip duruyordu:

— Para gerekiyordu Saxonne, para gerekti bize.

Sarhoş olmadığını elbette görüyordu Saxonne. Konuşma biçiminden, beyninde sarsıntı olduğunu anladı.

— Bir şaşırtmaca oldu bu çocuk...

Saçma sapan konuşuyordu. Saxonne onu soyarken duyduğu sözlerden anladığı kadarıyla yavaş yavaş olayı kavramaya başladı.

— Tanımıyorduk onu. Chicago'luydu. Üzerime saldılar herifi. Kulübün sekreteri beni uyarmış, kolay kolay başa çıkamayacağımı söylemişti. İyi günümde olsaydım kazanırdım. Ama insan hiç çalışmadan yedi kilo yitirirse formunda sayılmaz. Sonra, son zamanlarda sık sık içki içmiştim, soluğum kesiliyordu.

Saxonne ter fanilasını çıkarmış, artık dediklerini dinlemiyordu. Az önce yüzünü nasıl tanımamışsa, şimdi de sırtının nefis kas yapısını tanıyamıyordu. Kasları örten o beyaz, ince deri yırtılmış, kan revan içinde kalmıştı. Yırtıklar genellikle yataydı, ama dikey izler de vardı.

— Bunlar nasıl oldu böyle? diye sordu.

— İplerden. O kadar sıkıştırıldım ki iplere, anımsamak bile istemiyorum. Doğrusu, hakettiğim dersi verdi bana. Ama gene de dayandım. Beni safdışı edemedi. Yirmi raund dayandım. Hem, inan bana, beni unutmaması için yeteri kadar iz bıraktım bedeninde. Eğer sol elinin iki parmağı kırılmadıysa ben de Billy değilim... Başımı yoklasana bir, ha, şurası. Şişmiş, değil mi? Elbette şişecek. O denli çok vurdu ki, şimdi kendisi de üzgündür sanırım... Ama ne dayak attı, kardeşim, ne dayak! Yaşam boyu böyle şey görmüş değildim. Chicago'nun Dehşeti diyorlar ona. Vallâ, önünde saygıyla eğilirim. Ayı eti herifteki. Ama öyle bile olsa, gene de başa çıkardım, eğer iyi günümde ve soluğum yerinde olsaydı... Ah! Ay! Dikkat et, bir çıban gibi duyarlı orası.

Kemerini çözmek için ellerken Saxonne'un parmakları bir çorba tabağından daha geniş bir düzeyde alev alev kızaran bir yere değmişti.

— Böbreklerime indirdiği yumruklardan oldu bu, dedi Billy. Böbrekleri hırpalamakta usta mı usta şeytan. Hemen bütün yakın dövüşlerde böğrüme vuruyordu. Saat gibi işliyordu yumruğu. Öyle acıtıyordu ki gözlerimi kırpıyordum. Sonra sarhoş gibi oluyor, acı macı duymuyordum artık. Bu vuruş yere yıkmaz adamı, ama uzun süreli bir karşılaşmada korkunç yıpratır, paçavraya çevirir.

Pantalonunu çıkarınca, dizkapaklarında derinin sıyrılmış olduğunu gördü Saxonne. Billy şu açıklamayı

— Bu deri, dizüstü düşen benim [illegible]

kaldıracak kalınlıkta değil. Üstelik mindere sürülen reçine bıçak gibi keser.

Saxonne'un gözleri nemlenmişti. Güzel hasta çocuğunun işkence görmüş bedeni üstüne ağlayacak duruma gelmişti.

Pantolonu asmak için odanın öteki ucuna götürürken şıngırtılar duyuldu. Billy karısını çağırdı, cebinden bir avuç madenî para çıkardı.

— Para gerekiyordu bize! Paraya gerek vardı! diye söyleniyordu.

Parayı saymak istedi, beceremedi. Yeniden abuk sabuk konuşmaya başladı.

Saxonne'un yüreği parçalandı. Çünkü geçen hafta onun hakkında kötü düşüncelere kapıldığını, bağlılığından kuşku duyduğunu anımsıyordu. Alttarafı Billy, görkemli bir bedeni olan bu erkek, bir çocuktan başka şey değildi, kendi çocuğu. Bu korkunç dayağa hangisi için, katlanmıştı. «Bize para gerekti!» diyordu. Demek, düşündüğü gibi, onun huyu değişmiş değildi. Yatakta çırılçıplak uzanmış, yarı baygın durumda, hâlâ karısını düşünüyordu. Kafasına egemen olan düşünce karısıydı. Bize para gerek! **Bize!** diyordu.

Kocasının üstüne eğilirken yanaklarından yaşlar süzülüyordu. Onu o andaki denli hiç sevmemiş gibi geldi.

Billy saymaktan caydı, parayı karısına uzatarak:

— Al, say! dedi. Kaç para var?

— Ondokuz dolar otuzbeş sent.

— Tamam... Yenilenin payı... yirmi dolar. Birkaç kadeh içki içtim, bir çift dosta içki ısmarladım, arabaya verdim: hesap tamam. Kazanmış olsaydım yüz dolar alacaktım. Ben yüz dolar için dövüştüm. Bir süre için toparlardı bu para bizi. Al bunları, sakla. Hiç yoktan iyidir.

Yatağa girince, acısı uyumasına engel oldu. Saxonne sürekli olarak ordan oraya koşturuyor, berelerine çürüklerine ılık su kompresi koyuyor, sıyrıklarının acısını **hamamelis** suyu ve deri kremiyle dindirmeye uğraşıyordu. Parmakları hafif bir okşayışla geziniyordu hasta bedende. Billy ise, iki inilti arasında, durmadan dinlenmeden konuşuyor, acısını hafifletmek için anlatıyor, anlatıyordu. Yaptığı dövüşü yeni baştan yaşıyor gibiydi. Büyük para ödülünü kazanamadığından yakınıyor, benliğinin kırıldığını duyuyordu. Bu görünmez yara bedeninin bütün ağrılarından daha acı vericiydi.

— Ama beni saf dışı bırakamadı ya! Kolumu kaldıracak gücüm kalmadığı anlarda elinden geleni ardına komadı, gene de yapamadı. Sonlara doğru öyle anlar oldu ki, ringde aynı zamanda üç yerde birden görüyordum onu, hangisine vuracağımı, hangisinden sıyrılacağımı şaşırıyordum... Ama atlattım onu. Artık hiç bir şey göremediğim, duyamadığım zaman, dizlerim titremeye, başım dönmeye başlayınca, kurtuluşu ona sarılmakta buluyordum. Hakemin kolları yoruldu bizi ayırmaktan. Ama ne dayak yedim, ne dayak yedim!.. Neredesin, Saxonne? Buradasın, değil mi? Düş gördüğümü sandım. Ama bu ders olsun sana. Sözümü tutmadım, dövüştüm, bak gör işte durumu. Bana bak da yeniden elişi yapıp satmaya heveslenme. İşte böyle, hepsini aldattım. Başlangıçta, bahisler eşitti. Altıncı raunddan sonra, batak oynayanlar bire karşı iki bahse tutuşuyorlardı. Aleyhimde tabii. İlk kez yere yıkıldığımda, galibiyeti kaçırdığım belliydi... bunu herkes görüyordu. Ama hakemin ona kadar saymasını beklemedim kalkmak için. Onuncu raundda, maçın sonuna değin dayanamayacağıma bahse tutuşuyorlardı, bire bir. Onbirinci raundda, onbeşinci raunda değin dayanamayacağıma bahse girdiler. Ve ben, yirminci raundun sonuna değin dayandım işte. Ama bana pahalıya patladı, evet, pahalıya patladı! İnanır mısın? dört raund boyunca düşdeymiş gibi davrandım... Yalnızca ayakta duruyor, dövülmeyi sürdürüyordum. Yahut da yerde yatıyor, sekize değin saymalarını bekliyordum. Sonra ayağa kalkıyor, rastgele saldırıyor, kör döğüşü yapıyordum. Kaçıyor, ya da vuruyordum sözde, ama kime? haberim yok. Beni baştüstü yere yıktığı onüçüncü raunddan onsekizinci raunda değin ne yaptığımı bilmiyorum... Ne diyordum? Ha! evet, gözlerimi açtım, daha doğrusu bir gözümü açtım, çünkü ancak bir tanesi açılabiliyordu. Kendimi köşemde buldum. Burnumun altında, pis pis amonyak kokan havlular vardı. Billy Murphy bir buz parçası gezdiriyordu boynumda. Tam karşımda, ringin öbür kösesinde Chicago Dehşeti'ni belli belirsiz gördüm. Kendisiyle dövüşmekte olduğumu anımsayabilmek için epeyce bir çaba harcamak zorunda kaldım. Şöyle bir dolaşmaya çıkmış, yeni dönmüşüm gibi geliyordu bana. «Kaçıncı raunddayız?» diye sordum Billy'ye. «Onsekizinci» karşılığını verdi. «Aman Tanrım! Ne oldu peki? En son bildiğim, onüçüncü raunddu.» — «Yaman adamsın, dedi Billy. Dört raund bilinçsiz dövüştün de benden başka kimse farkına varmadı. Bu süre içinde boyuna seni oyun dışı ettirmeye uğraştım.»

«Gong çaldı ve Dehşet'in üstüme geldiğini gördüm. Bill havlu atmak için hareketler yaparak «Bırak maçı» dedi bana. «İş yok, dedim, sıkma beni Bill.» Ama o, maçı bırakmam için beni sıkıştırmayı sürdürdü. O arada, Dehşet benim köşeme gelmiş, ellerini sarkıtarak karşımda duruyordu. Hakem ne olacağını görmek için bekliyordu. Salonda herkes soluğunu tutuyordu. Yavaş yavaş aklım başıma geliyor, düşüncelerim aydınlanıyordu.

«— Kazanamayacağını sen de biliyorsun, diye yineledi Bill.

«— Külahıma anlat sen onu, dedim ve var gücümle Dehşet'in üstüne saldırdım. Hiç beklemiyordu bunu. Ben öylesine «groggy» idim ki, zor ayakta duruyordum. Buna karşın hasmıma üstüste yumruk yağdırdım. Adam köşesine kadar geriledi, geriledi, külçe gibi yere yığıldı. Fırsattan yararlanıp üzerine atıldım, seyirciler çılgına döndüler. Ne diyordum? Ha! evet, başım dönüyor daha biraz, içinde arı kovanı varmış gibi uğulduyor.

Saxonne:

— Köşesinde yere düştü, sen de üzerine atıldın, diye fısıldadı.

— Ha! evet. Ayağa kalkar kalkmaz — ben aslında zor duruyordum ayakta — bir yumruk, bir yumruk daha, bir daha, bir daha, kendi köşeme sürdüm onu ve yeniden üzerine düştüm. Şans işiydi bu! Yeniden kalktık, bir daha düştük, yumruklarımı sıktım, çıkıp üzerine oturdum. Sonuna canına okudum işte, şimdi seni yiyeceğim, dedim. Gerçekte, canına okumuş değildim daha, ancak onu sinirlendirmeye çalışıyordum. Hakem bizi ayırdı mı, durmadan yumruk indiriyordum. Midesine güzel bir yumruk indirdim, dengesini hemen yitirdi. Bunun üzerine dikkatli davranmak zorunda kaldı. Üstelik o denli oldu ki, yakın dövüsten kaçmaya başladı. Gerçek gücümü göründüğünden çok sanıyordu. Oysa hiç de öyle değildi. Bununla birlikte, görüyorsun ki sonunda hemen hemen onun canına okudum. O nakavt edemedi beni. Yapamadı. Yirminci raundda ringin ortasında durmuş yumruklaşıyorduk. Sonuç berabereydi. Maçı kaybetmiş bir adam için güzel bir direnme göstermiştim elbet, ama karar onun lehine çıktı. Ve bu, adil bir karardı. Ama ben hepsini aldattım. O beni yiyemedi. Beni şipşak indireceğine bahse tutuşan başıbozukları oyuna getirdim.

Tanyeri ağarırken, Billy sonunda uykuya daldı. Uykusunda inliyordu, homurdanıyordu, yüzü acıdan kasılıyordu.

Yatakta daha az acı veren bir yatış biçimi bulabilmek için vücudu boşuna kıvranıyordu.

Profesyonel boksörlük budur demek, diye düşündü Saxonne. Düşünebileceğimden daha berbat bir şey. İçine pamuk doldurulmuş eldivenle bunca işler yapılabileceğini hiç aklından geçirmemişti. Bir daha dövüşmek yoktu. Sokaktaki ayaklanmalar bundan daha iyiydi. Canlılığından ne kadarını harcamıştı acaba bu akşam? Saxonne kendi kendine bunu sorarken, Billy mırıldandı ve gözlerini açtı. Saxonne, gözlerinin görmediğini ve sayıkladığını düşünmeden sordu:

— Ne var?

Billy:

— Saxonne!.. Saxonne!.. diye çağırdı.

Her zaman yattığı yerde eliyle karısını arıyordu.

Yeniden çağırdı. Saxonne, orada olduğunu kulağının dibinde bağıraraktan bildirmek zorunda kaldı. Billy içi rahatlamış gibi derin bir soluk aldı, kesik kesik şu sözler döküldü ağzından:

— Bunu yapmak zorundaydım... Bize para gerekliydi.

Gözleri yeniden kapandı, daha derin bir uykuya daldı. Buna karşın mırıldanmayı, söylenmeyi sürdürüyordu. Saxonne beyin kanamasından sözedildiğini duymuştu. Bunun için korku içindeydi. Birden, Bill Murphy'nin, ensesini buzla ovduğunu hatırladı.

Başına bir şal aldı, Yedinci Sokağa, «Kazık Çakanların Köşesi»ne koştu. Sahibi dükkânı yeni açmış, yerleri süpürüyordu. Saxonne'un taşıyabileceği kadar buz çıkardı buzluktan, kullanışlı boyda parçalara böldü. Genç kadın eve dönünce buzu Billy'nin enseköküne, ayaklarına da sıcak ütü koydu, sonra başını soğuk hamamelis suyu ile ıslattı.

Billy karanlık odada bütün gün uyudu. Akşama doğru birdenbire kalkmak istedi. Saxonne'un eli ayağına dolaştı.

— Herkese görünmeliyim, diyordu Billy. Benimle alay etmelerini istemem.

Diretti. Giyinmesi bir işkence oldu, ama karısının yardımıyla başardı ve evden çıktı. Derdi, kendisini tanıyanlara, yediği dayaktan ötürü yatağa düşmüş olmadığını göstermekti.

Bu da başka türlü bir övünme idi, kadın gururundan farklıydı. Bu da hayranlığa değer bir davranış değil mi? diye düşündü Saxonne.

XIV

Billy'nin şişleri günden güne hafifledi, çürükler şaşılası bir hızla yokoldu. Sıyrıkların çabuk iyileşmesi kanının temizliğini gösteriyordu. Kala kala morarmış gözleri kalıyordu. O sarışın yüzde bu morartılar daha bir belirgin duruyordu. Bu tuhaf renk on beş gün sürdü. O süre içinde oldukça önemli olaylar geçti.

Otto Frank'ın duruşması hızla sonuçlanmıştı. İş adamlarından ve serbest meslek sahiplerinden kurulu bir jüri onu suçlu bulmuştu. Ölüme mahkûm edildi ve hükmün uygulanması için San Quentin hapishanesine gönderildi.

Chester Johnson'la diğer ondört kişinin duruşması biraz daha zaman aldı, ama o da aynı hafta içinde sonuca bağlandı. Chester Johnson asılarak idama mahkûm edildi, iki grevci ömür boyunca hapse, üç grevci de yirmi yıla hüküm giydiler. Sadece iki kişi beraat etti. Kalan yedi kişi de iki ilâ on yıl arası hapis cezasına çarptırıldılar.

Bu haberler Saxonne'da derin bir ruh çöküntüsü yarattı. Billy'nin mücadeleci ruhu karardı, ama gemlenmedi.

— Yumurtayı kırmadan omlet yapamazsın, dedi. Bunları göze almalısın. Yalnız, verdikleri cezalar beni şaşkına çeviriyor. Suçlu görülen herkes katliamdan sorumlu. Mademki hepsi sorumlu, hepsi de aynı cezaya çarptırılmalı, Chester Johnson gibi asılmalı. Yahut, Johnson da asılmamalı. Yargıç nasıl veriyor kararları? çok isterdim bunu bilmeyi. Totoda kazanmak için numara seçer gibi yapar herhalde bunu. Esinlenir mi ne! Herifin yüzüne bakar, aklına bir şey gelmesini mi bekler? Öyle olmasa, ne diye Johnny Black'e dört yıl, Hutchins'e yirmi yıl versin? Aklına estiği gibi, rastgele karar veriyor demek. Bunun tersi de olabilirdi: Cal Hutchins dört yıla, ohnny Black yirmi yıla hüküm giyebilirdi. Ben ikisini de tanırım. Kirkland'daki Onuncu Sokağın tayfasındandır ikisi de, ama arada bir bizimle de gezerler. Eskiden, okuldan çıktıktan sonra, çoğu kez bataklıkların yakınındaki Sandy plajından ve transit şantiyesinden denize girmeye giderdik hep birlikte. Şantiyenin orada suyun derinliği yirmi metreyi bulur derler, ama kulak asma, doğru değil. Birgün, günlerden salıydı, bir yığın kavkı attık suya, sonra da cuma günü okuldan kaçıp onları denizin dibinden çıkarmaya gittik. Rock Wall'e de giderdik, kaya morinası avlamak için. Birgün, güneşin tutulduğu gündü, Cal bir hani yakaladı. O güne dek hiç öyle

büyük balık görmüş değildim. Nerdeyse insan boyunda. Ve şimdi Cal yirmi yıl pranga taşıyacak! İyi ki evli değil. Çünkü, eğer cezası indirilmezse, yaşlı bir adam olarak çıkacak hapisten. Cal'un anası, oğlunun bizlerle yüzmeye gelmesinden hoşlanmazdı. Her seferinde, kuşkulandı mı, saçlarını yalardı; eğer tuz tadı varsa, temiz bir dayak çekerdi oğlana. Ama Cal da kurnazdı ha! Eve dönerken bir komşunun bahçesine atlar, başını musluğun altında tutardı.

Saxonne:

— Ben çok defa Chester Johnson'la dansetmişimdir, diye ekledi. Karısını, Kitty Brady'yi çok eskiden tanırdım. Karton fabrikasında tezgâhlarımız yanyanaydı. San Francisco'ya kızkardeşimin yanına gitti. Yakında bir bebeği olacak. Çok güzel bir kızdı, her zaman bir sürü oğlan dolaşırdı ardında.

Hükümlerin ağırlığı olumsuz etki yaptı sendikalı işçiler üzerinde. Onların cesaretini kıracağına, kırgınlıklarını biledi. Billy'nin sözünü tutmayıp ringe çıktığı için çektiği iç acısı, Saxonne'un sevecen davranışının yeniden canlandırdığı sevgisi, yokoldu. Evde hırçınlaşıyor, somurtuyor, ağzını açtığı zaman da Bert'in son günlerde konuştuğu gibi konuşuyordu. Ve günden güne daha çok kalıyordu dışarda. Yeniden başlamıştı içkiye.

Saxonne umudunu kesmek üzereydi. Aklından kötü şeyler geçiyordu. Kaçınılmaz kötü sona hemen hemen alıştırmıştı kendini. Kafasında çeşitli biçimlerde canlandırıyordu bu kötü sonu. En çok, Billy'nin sedye ile eve getirildiğini görüyordu. Arada bir de köşedeki bakkala telefon geleceğini, yabancı bir sesin kocasının hastanede ya da morgda bulunduğunu bildireceğini düşünüyordu.

O sıralardaydı, atlar bilinmeyen bir biçimde zehirlendi, sonra kamyonla taşımacılığın kodamanlarından birinin evi dinamitle havaya uçuruldu. Saxonne Billy'nin hapse gireceğini ya da San Quentin'de darağacına çıkacağını sandı. Gazetecilerle fotoğrafçılar Pine Street'teki küçük eve akın edeceklerdi o zaman.

Oysa hiç de öyle olmadı, ve o engin düş gücü gerçek yıkımı önceden seçmeyi beceremedi.

Kiracıları ateşçi Harmon, işine gitmek için mutfaktan geçerken bir dakika durmuş, bir gün önce Alviso'daki bataklıkta raydan çıkan bir trenin yaptığı kazayı anlatıyordu. Lokomotifin makinistine bir şey olmamıştı, ama devrilen lokomotifin altında hapis kalmıştı. Kabarmakta olan gelgit

suları onu boğmak üzereydi. Adam yalvarmıştı beril tabancayla vurun diye.

Öykünün sonunda Billy çıkageldi. Kapakları ağırlaşan karanlık gözlerinden anladı Saxonne içkili olduğunu. Billy Harmon'a kızgın bir bakış fırlattı, ikisine de merhaba demedi, omuzuyla duvara yaslandı.

Harmon durumun hoş olmadığını, anladı, doğal görünmek için elinden gelenl yaptı.

— Karınıza diyordum ki... diye söze başladı.

Ama Billy kabaca kesti sözünü:

— Ne dediğinizi salladığım yok, ahbap. Ama benim bir diyeceğim var size. Karım çoğu kez düzeltti sizin yatağınızı. Bu kadarı hoşuma gitmiyor.

Saxonne'un yüzü öfkeden, acıdan ve utançtan kıpkırmızı oldu.

— Billy! diye haykırdı.

— Anlamıyorum...

— Yani, çirkin suratınızdan hoşlanmıyorum artık. Bize karşı saygısız davranıyorsunuz. Yallah! Çıkın dışarı! Çekin arabayı! Şimdi anladınız mı?

Saxonne derin derin soluyordu.

— Aklından ne geçtiğini bilmiyorum, dedi ateşçiye. Kendinde değil. Öyle utanıyorum, öyle utanıyorum ki!

Billy karısına doğru döndü.

— Sen sus! Karışma bu işe.

— Ama Billy...

— Çık buradan. Öbür odaya git.

— Ne oluyor? diye haykırdı Harmon. Bu ne biçim davranış?

— Yularınızı çok gevşek tuttum, karşılığını verdi Billy.

— Kiramı düzenli olarak ödemiyor muyum?

— Ağzınızı burnunuzu kırmam gerekirdi. Hem bunu yapmamam için bir neden de yok.

Saxonne araya girdi.

— Billy, hele öyle bir şey yap .

— Daha burda mısın sen? Gitmek istemiyorsan ben seni zorla götürürüm.

Bir eliyle koluna yapıştı. Saxonne bir an karşı koymayı denedi. Billy'nin parmakları etini ezdi. Saxonne onun ne denli güçlü olduğunu o zaman tam olarak hissetti. Öndeki odada ağlaya ağlaya koltuğa attı kendini. Mutfaktan gelen seslere kulak vermekten başka bir şey gelmezdi eiinden.

— Hafta sonuna kadar kalırım, diyordu ateşçi. Parasını peşin ödedim.

— Hiç niyetlenmeyin, dedi Billy.

O kadar yavaş konuşuyordu ki kekelediğini sanırdın. Ancak, sesi öfkeden titriyordu.

— Pılı pırtınızla gitmeye kalkarsanız bu evden sağlam çıkmaya zamanınız kalmayacak korkarım. Çünkü kafam kızıyor artık.

Ateşçi:

— Sizin bir kabadayı taslağı olduğunuzu biliyorum... diye söze başladı.

Saxonne işittiği gürültüden neler olduğunu çok iyi anladı. Önce bir yumruk sesi, sonra kırılan bir cam şangırtısı, arka kapıda süren kavga, ve basamaklardan yuvarlanan bir bedenin öteye beriye çarpmasından çıkan yumuşak sesler. Billy'nin mutfağa girdiğini, kırılan kapı camının parçalarını süpürdüğünü anladı. Sonra Billy musluktan yıkandı, ellerini yüzünü kuruturken ıslık çalmaya başladı, öndeki odaya girdi. Saxonne öyle kırgın, öyle üzgündü ki, yüzüne bile bakmadı. Billy kararsız durdu, sonra bir sonuca varmış gibi:

— Ben kente çıkıyorum, dedi. Sendika toplantısı var. Eğer dönmezsem, o salağın beni şikâyet ettiğini ve yakalattığını anla.

Ön kapıyı açtı, durdu. Kendisine baktığını biliyordu Saxonne. Kapıyı örttüğünü, basamaklardan indiğini duydu.

Saxonne sersemlemişti. Hiç bir şey düşünmüyordu. Ne düşüneceğini bilemiyordu. Anlaşılmaz, inanılmaz bir olaydı bu. Koltuğa uzanmış, gözlerini yummuş, öylece kalakalmıştı. Kafası boşalmış gibiydi. Her şey bitti diye düşünüyor, bu duygu onu eziyordu.

Sokakta oynayan çocukların sesi uyandırdı Saxonne'u. Karanlık basmıştı. El yordamıyla bir lamba aradı, yaktı. Mutfağa gitti, hazırlanması yarıda kalan sözde yemeği seyretti. Dudakları titriyordu. Ateş sönmüştü. Haşlanmış patatesin suyu çekmiş, buharlaşmıştı. Tencerenin kapağını kaldırınca bir yanık kokusu yayıldı. Robot gibi, çömleğin dibini kazıdı temizledi, her şeyi yerli yerine yerleştirdi, patatesleri soydu, ertesi günü kızartmak için doğradı. Hep robot gibi gitti yattı. Sinirli olmaması, durgunluğu tuhaf bir şeydi. Öylesine ki, gözlerini yumar yummaz uykuya daldı. Uyandığı zaman, güneş odaya dolmuştu.

Birbirinden ayrı geçirdikleri ilk geceydi bu. Uyanık kal-

mamış, acaba ne oldu diye kaygılanmamıştı, ve buna kendisi de şaştı. Gözleri açıktı. Pek bir şey düşündüğü de yoktu. Kolunda bir ağrı duydu. Billy'nin yakaladığı yerdi ağrıyan. Daha yakından baktı. Eti simsiyah, mosmor olmuştu. Şaşaladı. Dünyada en çok sevdiği insanın kendisine bu biçim davrandığına değil, bir anlık sıkmanın kolunu böylesine çürüttüğüne şaşıyordu. Erkekteki güç korkunç bir şeydi.

Ancak giyindikten ve ateş yaktıktan sonra daha önemli şeyler düşünebildi. Billy eve dönmemişti. Demek ki tutuklanmıştı. Şimdi ne yapmalıydı? Onu hapiste bırakıp gitmeli, yaşama yeni baştan mı başlamalıydı? Bu biçim davranan bir adamla yaşanmazdı elbet. Ama gerçekten mi yaşanamazdı? Kocasıydı eninde sonunda. **«İyi günlerde, kötü günlerde»** kocasına bağlı bir eş olacağına yemin etmişti evlenirken. Bu sözler içinin derinliklerinde yinelenip duruyor, düşüncelerine eşlik ediyordu. Onu yüzüstü bırakmak, savaştan kaçmaktı. Annesini andı, sorunu ona aktardı, ve şu yargıya vardı: Hayır, Daisy asla «firar» etmezdi. Daisy mücadeleci bir kadındı. Saxonne da mücadele etmeliydi. Ayrıca, Billy kocaların çoğundan daha iyi bir kocaydı. Başkalarının kocaları hakkında neler duymuştu neler? Oysa Billy çok sevimliydi eskiden. Ve hep şu tekerlemeyi söyler dururdu: «Hiç bir şey çok değil bize. Roberts ailesi ucuza bakmaz.»

Saat onbirde bir konuk çıkageldi. Gelen Bud Strothers'dı, grev gözcülüğünde Billy'nin yoldaşı. Bud dedi ki, Billy kefaletle serbest bırakılmayı ve avukat tutmayı geri çevirmişti. Yargılanmak istemiş, suçlu olduğunda direnmiş, altmış dolar ödemeye yahut otuz gün hapis yatmaya hüküm giymişti. Cezayı arkadaşların ödemesini de istememişti. Bud şöyle bitirdi sözünü:

— Bal gibi deli bu çocuk. Söz anlamıyor. Hapis cezasını çekeceğini söylüyor. Bana öyle geliyor ki çok içti son zamanlarda, kafasında bir bozukluk var. Sizin için şu mektubu verdi bana. Herhangi bir şeye gerek olursa beni çağırtın. Bütün arkadaşlar Billy'nin karısını desteklemeye hazırdırlar. Siz bizdensiniz. Parasal durumunuz nasıl?

Gururlu Saxonne paraya gerek olmadığını söyledi ve Billy'nin mektubunu okumak için konuğun gitmesini bekledi. Mektupta şöyle yazıyordu:

Sevgili Saxonne, Bud Srothers bu mektubumu sana

verecek. Sen beni merak etme. Cezama katlanacağım. Hakettim bunu, billyorsun. Galiba kaçığım ben. Ne olursa olsun, yaptığıma çok üzgünüm. Beni görmeye gelme. Gelmeni istemiyorum. Eğer paraya gerek olursa sendika verir. Sekreter iyi adamdır. Bir ayda çıkarım. Şimdi Saxonne seni sevdiğimi biliyorsun. Yalnız bu seferlik beni bağışladığını söyle, bir daha beni bağışlıyacak durumda kalmazsın artık.

B.

Bud Strothers'den sonra Maggie Donahue ile Bayan Olsen de komşu olarak Saxonne'u yüreklendirmeye geldiler. İkisi de büyük bir istekle yardım önerisinde bulundular ve Billy'nin durumu hakkında gereğinden çok söz sarfetmekten dikkatle kaçındılar.

Öğleden sonra da James Harmon geldi yoklamaya. Hafif topallıyordu. Yediği dayağın bu kanıtını gizlemek için elinden geleni yaptığı belliydi. Saxonne kendisinden özür dilemek istedi, ama ateşçi dinlemedi.

— Sizi kınamıyorum, Bayan Roberts, dedi. Sizin yüzünüzden olmadığını biliyorum. Kocanıza gelince, pek kendinde değildi sanırım. Onu mert düşünceler itlyordu kavgaya, ve yolunun üzerinde bulunmam kötü bir şans oldu benim için. Olan bu.

— Ama ne olursa olsun...

Ateşçi başını salladı.

— Bunun nasıl olduğunu bilirim. Eskiden ben de içerdim, ve içki olmadık şeyler yaptırmıştır bana. Kocanızdan yakınmış olduğuma çok üzgünüm. Ama kafam kızışmıştı. Şimdi sakinleştim de bunu yaptığıma üzülüyorum.

— Çok iyisiniz, dedi Saxonne.

Kafasını kurcalayan konuya değinmekten çekiniyordu.

— Siz şimdi... o evde yokken... burada kalamazsınız... anlarsınız!

— Elbette. Kötü etki yapar, değil mi? Şimdi hemen eşyalarımı toplar giderim. Sonra saat altı olmadan bir kamyon yollar hepsini aldırırım. Buyurun mutfak kapısının anahtarını.

Birkaç kez geri çevirmesine karşın odayı kullanmadığı günlerin peşin ödenmiş parasını geri almaya zorladı. Saxonne, Harmon ondan ayrılırken dostça elini sıktı ve ödünç paraya ihtiyacı olduğu zaman hiç çekinmeden istemesini bildirdi.

— Ben evliyim, iki oğlum var, dedi. Bir tanesi ciğer-

lerinden hasta. Karım çocuklarla birlikte Arizona'da kampta kalıyor. Demiryolu bu konuda bize yardım etti.

Basamakları inerken, Saxonne arkasından bakıyor, böylesine acımasız bir dünyada bu denli iyi bir adamın bulunabileceğine aklı ermiyordu.

Küçük Donahue, fazlasından bir akşam gazetesi fırlattı. Saxonne Billy hakkında yarım sütunluk bir yazı gördü gazetede. Yazı bir övgü değildi. Mahkeme önüne morarmış gözlerle çıktığı, yüzündeki çürüklerin herhalde başka bir kavgadan kalma olduğu anlatılıyor, bir yalancı pehlivan, bir hayta, gözüpek bir palavracı, profesyonel bir kabadayı olarak tanıtılıyordu. Böyle bir adamın saflarda bulunması işçi örgütleri için bir ayıptı. Üzerine gidilmemesi, kışkırtılmamasına karşın bir adama saldırması iğrenç bir davranıştı. Eğer bütün grev yapan arabacılar bunun gibiyse, Oakland için düşünülecek tek önlem sendikayı kapatmak ve bütün üyelerini kentten çıkarmaktı. Yazının sonunda, gazete cezanın çok hafif olduğundan yakınıyor, bunun nedenini de hapishanelerin tıklım tıklım dolu olduğuna bağlıyordu, çünkü grevler sırasında birçok saldırı olmuştu.

O akşam Saxonne yatağa girince ilk kez olarak yalnızlık duygusunu tattı. Kafası kaynıyordu sanki. Ansızın uyanıyor, yanıbaşında Billy'yi arıyordu. Sonunda, lambayı yaktı, iri iri açılan gözlerini tavana dikti, başına gelen yıkımı sürekli düşünmeye koyuldu. Bağışlayabilirdi, ama yapamıyordu işte. Aşk yaşantısına indirilen darbe çok acımasız, çok kabaydı. Öylesine derin bir yara almıştı ki, öbür Billy'nin, sevmiş olduğu Billy'nin anısına dönemiyordu tümüyle. Arada bir «Şarabın girdiği yerde akıl durmaz» diye mırıldanıyordu. Ama bu sözler, yatağını paylaşmış olan, kendini tümüyle verdiği erkeği temize çıkaramazdı. Bir kişiye çok büyük gelen yatağın yalnızlığında ağlamaya başladı, Billy'nin akıl ermez kıyıcılığını unutmaya çalıştı, üstelik yanağını kolundaki çürüğe dayayıp okşadı. Ama ne yapsa ne etse, içinde bir hınç yanıyordu Billy'ye ve yaptıklarına karşı. İsyan ediyordu. Boğazı kurumuştu. Yüreği acıyordu için için. Çok şeyin artık geçmişe karıştığını anlıyor, içi eziliyordu. **Niçin? Niçin?** diye soruyor, çözemiyordu bu dünyanın gizlerini.

Ertesi sabah Sarah çıkageldi. Evlendiğinden beri ikinci gelişiydi bu. Yengesini bir leş kargası gibi orava ceken şevin ne olduğunu hemen anladı Saxonne. Onurunun kabarması için bu da yetti. Kendini savunmaya hiç yanaş-

madı. Dert anlatmak zorunda değildi. Her şey yolundaydı, ve herhalde kimseyi ilgilendirmezdi olanlar.

Saxonne'un bu tutumu Sarah'yı gocundurmaktan başka bir işe yaramadı. Açtı ağzını, yumdu gözünü:

— Ben sana önceden söylemiştim. Haber vermedin diyemezsin. Ciğeri beş para etmez, ipten kazıktan kurtulmuş bir hayta, bir külhanbeyi olduğunu biliyordum ben... Bir profesyonel boksörle gezdiğini duyunca yüreğim ağzıma geldi. Ve seni hemen uyardım. Ama sen söz dinlemek istemedin. Büyüklük budalası olmuştun. Ayakkabı delisiydin. O kadar çok ayakkabıya sahip olmanın namuslu bir kadına yakışmadığını düşünemiyordun. Ben bunu Tom'a da söyledim o gün. Saxonne şimdi hapı yuttu dedim. Aynen böyle söyledim. Kömür tutanın elleri de kara olur. Charley Long'la evlenseydin ya! Hiç değilse ailemiz lekelenmezdi. Hem dur bakalım, işin başındayız daha. Nasıl biteceğini de Tanrı bilir. Birgün birisini öldürecek, asacaklar onu. Bekle görürsün. Yaptığın yatakta yatmak zorundasın artık...

Saxonne:

— Bugüne dek hiç bu kadar iyi bir yatağım olmamıştı! karşılığını verdi.

— Öyle! Övünebilirsin! diye homurdandı Sarah.

— Bir kraliçe yatağıyla değişmem yatağımı.

Sarah küçümser bir tavırla:

— Bir hapishane kaçkınının yatağı! karşılığını verdi.

Saxonne önemsemedi:

— Eh! şimdi moda oldu. Bu zamanda herkes hapisten geçiyor bir. Sosyalistlerin açıkhava toplantısında Tom da tutuklanmadı mı?

Bu zehirli ok Sarah'yı duyarlı yerinden vurdu. Saxonne:

— Ve bütün bir gece geçirdi hapishanede, diye sözlerine ekledi.

Buna verilecek cevap yoktu. Sarah her zamanki taktiğini uyguladı, yandan saldırıya geçti:

— Kiracınla çılgınlıklar yapman için mi seni böyle yetiştirdik, iyi görgü verdik? Doğrusu çirkefe yuvarlanmak diye buna derler. Yazık emeklerimize.

Saxonne öfkesini tuttu.

— Kim demiş onu? diye haykırdı.

— İnsan kör bile olsa satırlar arasındaki gerçeği okur. Kişiler ortada: Bir kiracı, kendisini saydırmayan bir evli

kadın ve profesyonel boksör olan bir koca... Dövüşün nedeni ne ola?

Saxonne gülümsedi.

— Ne olacak, tam bir aile kavgası işte! dedi.

Sarah'nın nutku tutuldu. Saxonne sürdürdü:

— Beni iyi anlamanı istiyorum. Bir kadın en çok, erkeklerin kendisini paylaşmak için dövüştüklerini görmekten övünç duyar. Ben de övünüyorum, anlıyor musun? Ben de gurur duyuyorum. Ve bunu herkese anlatmanı, dünyaya duyurmanı istiyorum. Domuz değilim ben. Erkekler bana aşık oluyor, erkekler benim için dövüşüyor, erkekler hapse giriyorlar benim yüzümden. Erkekler eğer peşinden koşmayacaklarsa, bir kadının ne işi var yeryüzünde? Şimdi, git buradan, Sarah. Git de herkese anlat satırlar arasında okuyabildiklerini. Söyle onlara Billy'nin ipten kazıktan kurtulmuş bir serseri olduğunu, söyle benim de bütün erkeklerin yatmak istediği bir yosma olduğumu. Söyle, bağıra bağıra söyle de keyfin yerine gelsin. Şimdi, defol evimden, ve bir daha ayak basma buraya. Sen öyle namuslu bir kadınsın ki buraya gelmen yakışık almaz. Sonra senin de adın kirlenir! Çocuklarını düşün. Hadi bakalım, dışarı! Yallah!

Şaşkınlığa ve korkuya kapılan Sarah evden ayrılınca Saxonne kendini yatağın üzerine attı ve bir ağlama nöbeti geçirdi. Şimdiye dek yalnızca Billy'nin yabaniliğinden, tersliğinden, haksızlığından utanç duymuştu. Ama şimdi, başkalarının olayı nasıl yorumladıklarını görüyordu. İşte bunu düşünememişti. Billy için de durumun aynı olduğundan emindi. Baştan karşı çıkmıştı karısının eve kiracı almasına, çünkü karısını çalıştırmamayı bir onur sorunu olarak alıyordu. Ancak durumunun kötüye gitmesi kırmıştı inadını. Bu sonucu elde etmek için Saxonne kocasını piyazlamaktan bile çekinmemişti.

Ama bütün bu gerçekler, komşularının ve kendisini tanıyan herkesin görüş açısını değiştiremezdi. Bu durum, bütün olup bitenlerden daha korkunçtu. Ve durumunun buraya gelmesinden de Billy sorumluydu. Saxonne kimsenin yüzüne bakamayacaktı artık. Maggie Donahue ile Bayan Olsen çok nazik davranmışlardı gerçi, ama kendisiyle konuşurken acaba neler geçiriyorlardı içlerinden? Ve aralarında ne divorlardı? Ve bütün diğer kadınlar, ve de erkekler kapı eşiğinde, tahtaperdeden tahtaperdeye, yahut sokak

köşelerinde ve de meyhanelerde, neler anlatıyorlardı acaba?

Üzüntüden güçsüz kalıp gözyaşları tükenince, Saxonne'un görüşü kişisellikten kurtulup genelleşti, genişle Grevler başlayalı çok kadının başına yıkımlar geldiğini d şündü. Şimdi San Quentin hapishanesinin çizgili üniformasını giyen emekçilerin karıları, Otto Frank'ın karısı, Henderson'un dul karısı, şirin Kittie Brady, hepsi, hepsi kötü durumdaydı. Çevresinde her şey gümbür gümbür çöküyordu. Kimse kurtulamıyordu. Kendi başı da dertteydi, hem herkesinkinden daha büyük bir dertte. Uykuda olduğunu, karabasan gördüğünü düşünerek umutsuzluğunu hafifletmeye çalıştı: Biraz sonra saat çalacaktı, kalkıp Billy'nin yemeğini hazırlayacak, onu işe uğurlayacaktı.

O gün yataktan kalkmadı. Uyumadı da. Beyni uğulduyordu. Kimi zaman uzun uzun başına gelenleri düşünüyor, kimi zaman kendisi için onursuzluk saydığı olayın en akla sığmaz biçimde dallanıp budaklandığını görüyor, bazen de çocukluk yıllarına dönüp en önemsiz ayrıntılarına dalıyordu. Yaşamı boyunca yaptığı işleri tek tek yeni baştan yapıyordu düşünde; her bir iş için yapması gereken mekanik hareketleri tekrarlıyordu: Karton fabrikasında kutuları kesip yapıştırıyor, çamaşırhanede ütü yapıyor, atelyede kumaş dokuyor, konserve fabrikasında meyva ayıklıyor, sayısız kutulara haşlanmış domates dolduruyordu. Bütün danslarda, pikniklerde bulunuyordu. Okula dönüp bütün arkadaşlarının yüzlerini, adlarını, sınıfın içinde oturdukları yeri anımsıyordu. Yetimhanede geçirdiği yılların tatsız tekdüzeliğinden aynı sıkıntıyı duyuyordu. Anasının her yaptığını, bütün anlattığı öyküleri aklına getiriyordu. Ve sonunda Billy ile geçirdiği yaşamı baştan sona dek yeniden yaşıyordu. Ama işin kötüsü, geriye doğru bu uzak yolculuklardan dönünce bugünün dertleri onu yakalıyordu hemen. Boğazı kuruyor, yüreği sızlıyordu o zaman. Ve yitirilen günlerin kemirici özlemiyle başbaşa kalıyordu.

XV

O gece sabaha dek Saxonne uyanık kaldı yatağında. Soyunmadı bile. Sabah olunca kalktı, yıkandı, tarandı. Tuhaf bir uyuşukluk duyuyordu. Kafası cenderedeydi sanki. Beyni üzerinde bir ağırlık var gibi geliyordu. Bu, bir hastalığın başlangıcıydı, ama kendisi farkına varmadı. Bildiği

şuydu ki, kendini bir tuhaf buluyordu. Ateşi yoktu. Soğuktan da değildi. Sağlığı yerindeydi. Düşündü, taşındı, bu durumunu sinirlerine yordu. İşçi sınıfının inançlarına bakılırsa hastalıkla hiç bir ilişkisi olmayan sinirlere.

Kendini yitirmiş gibiydi. Kendi kendine yabancılık duyuyordu. İçinde bulunduğu dünya belirsiz ve dumanlıydı, her zamanki parlaklıktan yoksundu, çizgileri net değildi. Belleğinde boşluklar oluyordu. Boyuna tasarlamadığı şeyler yaptığını farkediyordu. Örneğin evin arkasındaki avluda çamaşır sererken birden şaşakaldı. Bu çamaşırı yıkadığını hiç anımsamıyordu. Oysa düpedüz yıkanmıştı işte çamaşırlar. Her hafta olduğu gibi. Çarşafları, yastık yüzlerini ve sofra örtülerini kaynatmıştı. Billy'nin yünlülerini ılık suyla temizlemişti, ve bunun için Mercedes'in tanımı üzerine kendi eliyle yaptığı bir sabun kullanmıştı. Mutfağı araştırırken öğle yemeğinde bir koyun pirzolası yediğini ortaya çıkardı; demek ki kasaba gitmişti. Oysa hiç anımsamıyordu. Merak etti, yatakodasına girdi: Yatak düzeltilmişti, her şey yerli yerindeydi.

Gün batarken öndeki odada kendine geldi. Pencerenin önünde oturmuş, sonsuz bir sevinçle ağlamaktaydı. Onu böylesine sevinçli yapanın ne olduğunu anlayamadı önce. Sonra, bu sevincin çocuğunu yitirmiş olmasından ileri geldiğini düşündü. «Tanrının bağışı, Tanrının bağışı!» diye şarkı söylüyordu yüksek sesle. Hiç durmadan ellerini kıvırıyordu, ama sevinçten. Ve biliyordu ellerini sevinçten kıvırdığını.

Günler birbiri ardından geçip gidiyordu. Zaman kavramından yoksundu artık. Ara sıra Billy'nin hapse girmesinden beri yüzyıllar geçtiğini sanıyordu; bazen de daha dün akşammış gibi geliyordu. Ama bütün bunlar içinde, aklından hiç çıkmayan iki düşünce vardı: Hapishaneye Billy'yi görmeye gitmemeliydi: bir; çocuğunu yitirmiş olması Allahın bağışıydı: iki.

Bud Strothers onu görmeye geldi bir kez. Saxonne öndeki odada oturdu, onunla konuştu, ve büyülenmiş gibi baktı pantalonunun yırtık pırtık paçalarına. Başka bir gün de sendika sekreteri boy gösterdi. Ona da aynı şeyi söyledi: Her şey yolundaydı, hiç bir şeye gereksinimi yoktu, Billy dönünceye dek durumu idare edebilirdi.

İçine bir korku girdi. Billy'nin dönüşü!.. Hayır, olmamalıydı öyle şey. Başka çocuk yapmamaları gerekirdi. İkincisi yaşardı belki. Hayır, hayır, bin kez hayır! Yeniden çocuk

yapacağına kaçar giderdi daha iyi. Bir daha hiç görmezdi Billy'yi. Her şeye katlanırdı, yeter ki çocuk olmasın.

Bu korku sürdü. Karabasanlarla dolu uykusunda bir oldubitti oluyordu. Bağırarak uyanıyor, titriyor, bedenini soğuk bir ter kaplıyordu. Uyku işkence oldu ona. Kimi zaman hiç uyumadığına inanıyordu. Uykusuzluk çektiğini biliyor, annesinin de uykusuzluktan öldüğünü anımsıyordu. Bir gün Dr. Hentley'nin muayene odasında oturmuş buldu kendini. Hekim sıkıntılı bir bakışla süzüyordu onu.

— Yeteri kadar yiyeceğiniz var mı? diye sordu.

Saxonne başıyla evet dedi.

— Ciddi bir rahatsızlığınız yok ya?

Hayır diye başını salladı Saxonne.

— Her şey yolunda, doktor. Yalnız...

— Evet, söyleyin, söyleyin.

Saxonne o zaman anladı niçin geldiğini. Basit sözlerle, açık seçik anlattı. Doktor başını ağır ağır salladı.

— Buna olanak yok, yavrum, dedi.

— Nasıl yok? Var! diye bağırdı Saxonne. Bunun yapılabildiğini biliyorum.

Doktor:

— Demek istediğim o değil, karşılığını verdi. Demek istiyorum ki, nasıl yapmanız gerektiğini söylemeye hakkım yoktur. Cesaret edemem. Kanuna aykırıdır. Şu anda Leavenworth'da bir doktor bu yüzden hapiste yatıyor.

Saxonne boşuna yalvardı durdu. Doktor, karısından, çocuklarından sözetti, onlara karşı olan sorumluluğunun böyle bir riski göze almasını yasakladığını anlattı.

— Hem üstelik, şimdilik ciddi belirtiler de yok.

Saxonne diretti:

— Ama olacak, mutlaka olacaktır.

Doktor üzüntüyle kafasını sallamaktan başka bir şey yapamadı. Sonunda:

— Bunu niçin öğrenmek istiyorsunuz? diye sordu.

Saxonne içini döktü. Billy ile mutluluk içinde geçirdiği birinci evlilik yılını, grevlerin neden olduğu yoksulluğu, Billy'nin nasıl değiştiğini, aşk yaşantılarını yok edecek kerte ileri gittiğini, şimdi derin bir korku duyduğunu birer birer anlattı. Ölmesinden değil, yaşamasından korkuyordu. Yoksa, ikinci çocuğunu da yitirmeye dayanamayacak güçteydi. Billy yakında çıkacaktı hapisten, ve o zaman gebelik tehlikesi tekrar başlayacaktı. Doktor iki sözcükle

anlatabilirdi. Asla hiç kimseye söylemiyecekti. Derislni yüzseler bile ele vermeyecekti.

Ama Dr. Hentley başını sallamayı sürdürüyordu.

— Söyleyemem, yavrum. Bu bir yüz karası, ama kendimi tehlikeye atamam. Elim kolum bağlı. Kanunlarımız saçma, ne yapayım? Sevdiklerimi düşünmek zorundayım.

Saxonne gitmek için ayağa kalktığı anda doktor birden yumuşayıverdi.

— Buraya gelin, dedi. Yanıma oturun. Sokulun bana.

Alçak sesle konuşmaya hazırlanırken, çok tedbirli davrandı, kalktı, kapıya gitti, açtı, dışarıya baktı. Sonra yerine döndü, otururken sandalyesini öylesine yaklaştırdı ki, kolları birbirine değiyor, sırrı açıklarken sakalı genç kadının kulağını gıcıklıyordu.

Saxonne borçluluğunu dile getirmeye kalkınca da:

— Hayır, hayır, hiç bir şey söylemedim ben size, diye kestirip attı. Siz bana genel sağlık durumunuzu denetlemem için geldiniz. Yıkılmışsınız, bitkinsiniz, işte hepsi bu.

Hem konuşuyor, hem de kapıya doğru itiyordu onu. Bekleme odasında, bitişikteki dişçinin bir hastası bekliyordu. Onu görünce Dr. Hentley sesini yükseltti:

— Size gerekli olan, o yazdığım kuvvet şurubu. Unutmayın. Ve iştahınız açılınca körletmeyin onu. Kuvvetli, besleyici besinler alın. Ve biftek yiyin, bol bol biftek yiyin. Çok pişmiş olmasın. Güle gülel

Kimi zaman, sessiz evde oturmaktan bunalınca, Saxonne başına bir şal alıp Oakland dalgakıranında dolaşmaya giderdi. Yahut da demiryolu şantiyelerini ve bataklıkları geçip, Billy'nin çocukken yüzmeye gittiğini söylediği kumsala, Sandy Beach'e uzanırdı. Kalafat yerinden saptığı da olurdu; o zaman, tehlikeli demir basamaklara basa basa köprünün ayaklarından aşağı iner, kalaslardan yapılı bir barajı geçerek Rock Wall'a ulaşırdı. Rock Wall körfezin ta ötelerine uzanır ve çamurlu tümseklerle Oakland halicinin geçiş yolu arasında gelgit sularıyla yıkanan bir engel oluşturur. Orada serin deniz meltemleri eser. Gerilerde, Oakland bir duman lekesi gibi görünür. Körfezin ilerisinde ise San Francisco uzanır başka bir leke gibi. Halicin geçiş yolundan büyük gemiler gider gelir, kırmızı bacalı römorkörler kocaman yelkenlileri çeker.

Saxonne bu gemilerdeki denizcilere bakar, acaba hangi uzak ülkelere gidiyorlar, acaba ne gibi özgürlükler ta-

dacaklar diye sorardı kendi kendine. Oakland'lılar gibi hapse atılırlar mıydı acaba? Onların dünyası da mı acıma nedir bilmeyen vahşi bir dünyaydı? İnsanlarla ilişkilerinde onlar da mı kentliler gibi kalleş, adaletsiz ve hoyrattı? Hiç de öyle görünmüyordu. Ve zaman oluyordu, bir gemiye binmek, başını alıp gitmek istiyordu, nereye olursa olsun, yeter ki uzaklara olsun, içindeki en değerli şeyleri verdiği ve karşılığında kendisini ayaklar altında çiğneyen bu çevreden çok uzağa.

Evden ne zaman çıktığını, nereleri teptiğini ayırdedemiyordu her zaman. Bir seferinde, Oakland'ın kendisine yabancı olan bir mahallesinde geldi kendine. Yürüdüğü sokak genişti. Dizi dizi ağaçlar sokağı gölgeliyordu. Çimento kaplı patikaların kestiği kadife gibi çimenler derelere kadar uzayıp gidiyordu. Birbirinden uzak ve çok geniş olan evler —kendi benzetmesiyle— birer konaktı. Dönemeçte bekleyen çevresi açık, tenteli bir arabada oturup merakla kendisine bakan bir delikanlı görünce aklı başına gelmişti. Tanıdı onu: Roy Blanchard'dı, Billy'nin pataklamakla tehdit ettiği genç. Arabanın yanıbaşında şapkasız bir başka genç durmaktaydı. Saxonne onu da tanıdı: Billy ile ilk tanıştıkları o pazar günü, piknikte, elindeki bastonu koşucuların bacaklarına fırlatıp görülmedik bir genel dövüşe sebep olan delikanlıydı. O da ilgiyle süzüyordu Saxonne'u. Genç kadın kendi kendine ama yüksek sesle konuştuğunu anladı. Yüzünün kızardığını duydu ve adımlarını sıklaştırdı. Blanchard arabadan atladı, şapkasını kaldırarak Saxonne'a doğru ilerledi.

— Bir şeyiniz mi var? diye sordu.

Saxonne başıyla hayır işareti yaptı, ve yoluna gitmek istediğini belli etti.

Blanchard yüzüne dikkatle baktı.

— Sizi tanıyorum, dedi. Benimle hesaplaşmaya söz veren grevciyle birlikteydiniz.

— Kocamdır.

Sevimli ve açık yürekli bir bakış gezdirdi Saxonne'un üzerinde.

— Ya! dedi. Şanslı adammış. Ama sizden sözedelim hele. Size bir yardımım dokunabilir mi? Bir şeyiniz var sizin.

— Yo! bir şeyim yok, karşılığını verdi Saxonne. Hastaydım da.

Bunu söylerken yalan konuştuğunu sanıyordu, çünkü

tuhaf davranışlarını bir hastalığa yormayı düşünmemişti hiç. Delikanlı üsteledi:

— Yorgun görünüyorsunuz. Sizi arabama alıp istediğiniz yere götürebilirim. Zahmet olmaz bana. Boş zamanım çok.

Saxonne başını olumsuz anlamda salladı.

— Eğer... Sekizinci Sokağa giden arabaya nereden binebileceğimi söyleyebilirseniz iyi olur. Kentin bu yanını iyi bilmem de.

Blanchard araba durağını gösterdi, nereden aktarma yapacağını anlattı. Saxonne evinden bunca uzaklaştığına şaştı.

— Teşekkür ederim, dedi, hoşça kalın.

— Emin misiniz, size bir yardımım dokunamaz mı şimdi?

— Hayır, eminim.

Blanchard keyifli keyifli güldü.

— Güle güle öyleyse. Kocanıza da söyleyin, formunu iyi korusun. Dövüş günü gelip çattığında ona gerekli olacak bu.

Saxonne:

— Ama siz onunla dövüşmemelisiniz, diye uyardı. Olmaz. Onunla boy ölçüşemezsiniz.

Genç adam hayran kaldı bu söze.

— Övülmeye değersiniz, dedi. Kadın dediğin işte böyle destek olmalı kocasına. Basit bir kadın olsaydınız kocanızın dayak yemesinden ödünüz patlardı.

— Ama ben onun için korkmuyorum ki. Korkum sizin içindir. Korkunç bir hasımdır o. Ona karşı en küçük bir şansınız bile olamaz. Bu, şeye benzer... şey...

Blanchard sözü bütünledi:

— Küçük bir çocuğun elinden horoz şekerini kapmaya mı benzer diyecektiniz?

— Tamam, bunu diyecektim. Ve size «Kaldırın ayağınızı, üzerime basıyorsunuz» dedi mi, sıkı durun. Şimdi artık gitmem gerek. Allahaısmarladık, ve bir kez daha teşekkürler.

Kaldırımdan yürürken delikanlının içten gelen ayrılış sözü henüz kulaklarındaydı. Şirin bir çocuk olduğunu dürüstlükle söylüyordu. Oysa Billy'nin dediğine bakılırsa işçilerin uğradıkları baskıların sorumlularından, efendilerden, açıkgözlerden biriydi, kadınların çektikleri yoksulluğun sorumlusu, San Quentin hapishanesinin üniformasını

giyip çile dolduran ya da idamlıkların hücresinde darağacına çıkmayı bekleyenlerin kanına girenlerden biri. Bununla birlikte sevimliydi, iyi huyluydu, temizdi, yardımseverdi. Karakteri yüzünden okunuyordu. Nasıl sorumlu olabilirdi bunca kötülükten? Bezginlikle başını salladı Saxonne. Açıklaması yoktu bu sırrın. Bebeleri yok eden, kadınların yüreğini parçalayan bu dünyayı anlamanın olanağı yoktu.

Bu zenginler semtinde yolunu şaşırdığına şaşmadı Bu da başına gelen tuhaflıklardan bir tanesiydi. Hiç anlamadan öyle çok şey yapıyordu ki! Ama kollamalıydı kendini! Yolunu şaşıracaksa deniz tümsekleri ve Rock Wall yönünde şaşırması daha iyi olurdu.

Rock Wall'u özellikle severdi. Orada özgürlük vardı, engin bir açıklık vardı. Bu enginliği, bu özgürlüğü kucaklamak, içine sindirmek isterdi. Daha doğal, daha akılcı bir dünya idi burası, anlaşılması daha kolaydı. Sular çekilince yosun kaplı kayalıklarda yiyecek arayan yeşil yengeçler önünden kaçışırken onları anlıyordu. Şu kıyı dalgakıranı insan elinden çıkmıştı, ama onda hiç bir yapaylık yoktu. Orada ne insan vardı, ne yasa, ne de insanlar arasındaki çatışmalar. Gelgit suları yükselir alçalır, güneş doğar batar, her öğleden sonra düzenli biçimde batı meltemi Altın Kapı'dan geçerek eserdi, suların rengi koyulaşır, küçük beyaz dalgalar oluşur, yelkenliler uçardı. Her şey düzenli geçer, sürtüşme olmazdı. Her şey bedavaydı. İsteyen istediğince odun toplardı. Kimse çuvalla satmazdı odunu. Ufak oğlanlar konak bekçileri tarafından kovalanmadan kayalıkların üstünden olta atıp Bill'y'nin yaptığı gibi balık yakalarlardı.

Orada besin parasızdı. Bir gün hiçbir şey yememişti. Çocukları gözledi, kendisi de onlar gibi yaptı: Sular çekilince kayalardan midye topladı, dalgakıranın tepesinde yaktığı ateşte pişirdi. Çok lezzetli oldu. Küçük istiridyeleri açmasını öğrendi. Bir seferinde ipe geçirilmiş bir dizi balık buldu: oğlanın biri orada unutmuş olacaktı.

Bununla birlikte, insanların uğursuz uğraşılarının belirtileri buralara dek uzanıyordu. Uzaklardan, kentlerden geliyordu bu belirtiler. Bir gün, sular kabarırken, denizin yüzünde kavunların yüzdüğünü gördü. Haliçten yukarıya doğru ilerliyor, binlercesi çarpışa çarpışa gidiyordu. Kayalar arasında sıkışıp kalan bir sürü kavun yakaladı, sabırla yirmi kadarını çıkardı denizden, ama hepsinin de kesilmiş olduğunu gördü. Tuzlu su onları bozmuştu... Bunun

nedenini anlayamadı, denizde yüzen tahta parçalarını toplayan yaşlı bir Portekizli kadına sordu. Kadıncağız öylesine güçlükle doğruldu ki, Saxonne çalışmaktan kamburlaşmış sırtının çatırdadığını duyar gibi oldu. Portekizli kadın şu açıklamayı yaptı:

— Bolluk içinde yüzenlerin bok yemesi bu. Fiatları yüksek tutmak için San Francisco'da denize dökerler hepsini.

Siyah gözleri öfkeyle parladı, dişsiz ağzı üzerinde kırışık dudakları acı bir anlatımla gerildi.

— Ama niye yoksullara vermezler? diye sordu Saxonne.

— Fiatları kırmak istemezler.

Saxonne karşı koydu:

— Ama nasılsa yoksullar parayla satın alamazlar ki. Demek ki fiatları etkilemez.

Yaşlı kadın omuzlarını silkti.

— Doğrusu, bilmem ki. Her zaman böyle yaparlar. Yoksullar denizden toplayıp yemesinler diye, yararlar kavunları. Portakalları, elmaları da böyle yaparlar. Bir de balıkçılar tröstü vardır. Çok balık yakaladılar mı, hepsini denize dökerler, gemiler dolusu balık; o güzelim balıklar batar, hiç kimse yiyemez artık. Oysa ölü balık bu yemekten başka bir işe yaramaz ki!

Saxonne bu biçim işler gören bir dünyaya akıl erdiremiyordu. Bazı kimselerin öylesine çok yiyecekleri vardı ki, besinleri yenemez duruma sokup denize atmak için işçi çalıştırıp ücret ödüyorlardı. Ama yine bu dünyada öyle çok aç insan vardı ki! Analarının sütü yetmediği için bebeler ölüyor, genç erkekler çalışacak bir iş kapabilmek için dövüşüyor, birbirlerini öldürüyorlardı, yaşlılar düşkünler yurduna gidiyorlardı, çünkü ağlaya ağlaya ayrıldıkları kulübelerde onlara ekmek yoktu. Tüm dünyada böyle miydi acaba? Mercedes'in anlattıklarını anımsıyordu. Evet, tüm dünyada böyle idi. Mercedes Hindistan'da onbin ailenin açlıktan öldüğünü görmemiş miydi? Oysa, takıp takıştırdığı mücevherlerin parasıyla bütün o yoksulların beslenebileceğini ve ölümden kurtulabileceğini kendisi söylemişti. Düşkünler evi ve tuzlu su dolu fıçılar enayiler içindi; mücevherler ve otomobiller, açıkgözler için.

Kendisi de enayilerden biriydi. Öyle görünüyordu. Ama buna inanmak istemiyordu. Aptal değildi. Ne annesi, ne de öncü göçmen soyu aptal değillerdi. Buna karşın, gene

de enayi olabilirdi ya! Baksana, orada oturup kalmıştı. Evde ylyecek hiç bir şey yoktu. Sevdalı kocası vahşi bir hayvan halini almış, hapse düşmüştü. İş için dövüşen salaklar evinin bahçesini mezbahaya çevirmiş olmasalardı şimdi çocuğu sağ olacaktı. Oysa şimdi kolları da, gönlü de bomboştu.

Oakland'ın dumanına sırtını çevirmiş oturuyor, körfezin karşı yakasında San Francisco'nun dumanını seyrediyordu. Kafasında birbir düşünce vardı. Neyse ki güneş güzeldi, meltem güzeldi, burun deliklerinden giren serin, tuzlu hava güzeldi. Ak bulutların uçuştuğu mavi gök güzeldi. Doğadan gelen her şey güzeldi, iyiydi, yararlıydı ve akla uygundu. İnsanların yarattığı dünya ise kötüydü, çirkindi, çılgındı. Aptal insanlar niçin aptal olurlar? Tanrısal bir yasa mı bu? Hayır, olamazdı. Tanrı, yeli, havayı ve güneşi yaratmıştı. İnsanların dünyası ise insan tarafından oluşturulmuştu, ve kötü bir yapıttı. Yetimhanede öğrettiklerine göre (bunu çok iyi anımsıyordu), her şeyi yaratan Tanrıydı. Annesi de inanırdı buna, inanırdı Tanrıya. Başka türlü olamazdı da. Her şey düzenliydi.

Saxonne oturduğu yerde bir süre umutsuzluğa kapıldı. Sonra içinde bir isyanın şekillendiğini duydu. Tanrının kendisine böyle bir yazgıyı niçin yazmış olduğunu boşuna sorup durdu. Bunu haketmek için ne suç işlemişti? Geçmiş yaşantısını şöyle bir aklından geçirdi, işlemiş olabileceği ağır günahlar aradı bulamadı. Anasının sözünü dinlemişti. Sarapçı Cady'nin ve Cady'nin karısının sözünü dinlemişti. Yetimhanede müdirenin ve diğer kadınların sözünü dinlemişti. Tom'la birlikte yaşarken onun sözünü de dinlemişti, ve o istemediği zamanlar sokağa bile çıkmamıştı. Okulda her zaman başarılı olmuştu, hal ve gidişten daima yüz üzerinden tam not almıştı. Okuldan ayrıldığı günden evlendiği güne dek çalışmıştı. İyi bir işçiydi. Karton kutu fabrikasından ayrılırken, fabrikayı işleten Yahudi neredeyse ağlayacaktı. Konserve fabrikasında da öyle olmuştu. Dokuma atelyesi kapılarını kapattığı zaman, ilk açığa çıkarılanlar arasındaydı. Ama doğru yoldan ayrılmamıştı. Baştan çıkması için çok fırsatlar olmuş, tehlikelerle karşılaşmıştı. Oğlanlar kendisine âşık olmuşlar, peşinde dolaşmışlar, onun yüzünden dövüşmüşlerdi. Başka kız olsa saptırdı. O, dosdoğru yürümüştü. Sonra, Billy çıkmıştı karşısına. Kazandığı ödüldü Billy. Kendini ona vermişti, evine vermişti, onun sevgisini kazanmak için ne gerekirse

yapmıştı. Ve işte şimdi, insanların oluşturduğu bu yoksulluk ve tiksinti girdabında Billy ile birlikte bata çıka yuvarlanıp gidiyorlardı.

Hayır, Tanrı sorumlu değildi. Saxonne kendisi de daha iyi, daha adaletli bir dünya yaratabilirdi. Mademki bu durumlara düşmüşlerdi, demek Tanrı değildi bu işleri yapan. Yetimhane müdiresi yanılmıştı, annesi yanılmıştı. Öyleyse, ölümsüzlük yoktu. Hiç bir işe yaramayan ölüm çığlığını atarak evinin kapısı önünde düşen vahşi Bert, çılgın Bert, haklıydı. İnsan öldü mü, her şey bitti demekti.

Hayata bu açıdan bakınca, bağlı olduğu görünmez kurallardan kopan Saxonne karamsarlığın bataklığına gömüldü. Yeryüzünde doğru olmakta, iyi davranmakta hiç bir üstünlük yoktu. Ödülü hakettiği zaman bile adaletli bir karşılık alamamıştı. Daha binlerce insan için de durum aynıydı. Hepsi de, hayvanlar gibi çalıştıktan sonra, hayvanlar gibi ölürler ve sonuna kadar da öfü kalırlardı. Kendisinden çok daha bilgili bir sürü düşünür gibi, Saxonne da aynı sonuca varıyordu: Dünya, ahlâk dışı bir varlıktı ve insanların yazgısıyle hiç uğraşmazdı.

Tanrıyı evrensel adaletsizlik kavramıyla birleştirirken duyduğu umutsuzluktan daha ağır bir umutsuzluk altında eziliyordu bu kez de. Tanrı var oldukça daima bir mucize şansı, bir doğa üstü müdahale derin bir mutluluk tatma olasılığı da vardı. Tanrı olmayınca, dünya bir tuzak halini alıyordu. Hayat bir kapandı. Ve kendisi, çocuklar tarafından yakalanıp kafese kapatılan bir kuşa benziyordu. Suç kuştaydı, kuşun akılsızlığında. Ama Saxonne isyan ediyordu. Kuş nasıl tel parmaklıklara çarpıp çırpınırsa, kendisi de gerçeğin katı yüzeyine saldırıyor, ruhu çırpınıyordu. Budala değildi. Tuzağın içinde rahat etmiyordu. Oradan çıkmanın bir yolu olsa gerekti. Madem ki sokak süpürücüleri ve odun yarıcıları, yani en yoksul, en saf çocuklar bile, kendilerine bir yol açıp Cumhurbaşkanı olabilmişler ve otomobilli açıkgözlere egemen olmuşlardı (bunu tarih kitaplarından öğrenmişti), öyleyse kendisi de işin içinden çıkmanın ve göz dikmiş olduğu alçakgönüllü ödülü elde etmenin yolunu bulabilirdi. Bu ödül Billy idi ve biraz sevgi, biraz da mutluluk. Ondan sonra, dünya ahlâk dışıymış, Tanrı ve ölümsüzlük yokmuş: umurunda değildi artık. Ölmeden önce mutluluktan payını alsın da, ondan sonra ne isterse olsun: ister karanlık mezarda kapalı kalsın, ister salamura fıçılarında yüzsün, genç doktor adayları ölü etini

kessinler, biçsinler, doğrasınlar, her şey vız gelirdi ona.

Bu mutluluğu elde etmek için nelere katlanmazdı! Onu bir ele geçirse, son damlasına dek sıkıp suyunu alacak, gönlünce tadacaktı. Ama ne yapacak, nasıl edecekti? En uygun yol hangisiydi? Bunu kestiremiyordu işte. Gözleri yalnızca San Francisco'nun ve Oakland'ın dumanlarını görebiliyordu. Oralarda insanlar birbirlerinin kafasını yarıyordu, bebeler ya doğduktan sonra, ya da daha doğmadan, ölüyorlardı ve canevinden vurulmuş kadınlar ağlıyorlardı.

XVI

Saxonne düşlerinin dünyasında gerçekdışı yaşantısını sürdürmekteydi. Billy bundan önceki başka bir yaşamda ayrılıp gitmiş de, ilerde dirilecek yaşama yeni baştan başlamak üzere yanına dönecekmiş gibi geliyordu. Uykusuzluğu sürüyor, göz kırpmadan sonsuz geceler geçiriyordu. Kimi zaman kurşun gibi ağır bir uykuya dalıyor, uyandığı zaman uyuşmuş, üstelik sanki kötürüm olduğunu sanıyordu. Bu durumda, gözlerini bile zor açabiliyor, organlarını ancak oynatabiliyordu. Başını sıkan o demir çember hiç gevşemiyordu. Yarı aç, yarı tok yaşıyordu. Meteliği yoktu. Çok zaman bütün günü bir şey yemeden geçiriyordu. Bir seferinde yetmişiki saat bir şey bulamadı ağzına koyacak. Deniz tümseklerinden tarak çıkarıyor, kayalardan küçük istiridyeler söküyor, midye topluyordu.

Buna karşın, Bud Strothers işin içinden nasıl çıktığını görmeye gelince, her şeyin yolunda gittiğine onu inandırmayı başardı. Bir akşam işten sonra ağabeyi çıkıp geldi ve zorla iki dolar koydu avucuna. O da korkunç bir para sıkıntısı çekiyordu. Daha çok yardım etmek isterdi, isterdi ya, Sarah yine çocuk bekliyordu. Sonra, diğer sanayi dallarını da etkileyen grevler yüzünden kendi işinde de çalışma yavaşlamıştı. Ülke nereye gidiyordu? Bilmiyordu. Ama o kadar yalın ki bu, diyordu, herkes kendi görüşüyle baksa olanlara, oyunu aynı doğrultuda kullansa, her şey çözüme kavuşurdu. İsa sosyalistti.

Saxonne:

— İsa öleli ikibin yıl oldu, diyerek kesti sözünü.

Sözü nereye getireceğini kestiremeyen Tom:

— Yani? diye sordu.

— Bu ikibin yıl boyunca ölenleri düşün bir. Henüz gelmedi sosyalizm. İkibin yıl daha geçse gene gelmez bel-

ki. Tom, senin sosyalizminin sana hiç bir yararı olmadı. Bir düştür o.

Tom biraz gocundu.

— Düş olmazdı, eğer... diye söze başladı.

Saxonne yine kesti sözünü:

— Eğer herkes senin gibi düşünseydi, öyle mi? Ama senin gibi düşünmüyorlar işte, ve sen onları senin gibi düşünmeye zorlayamazsın.

— Ama sayılarımız yıldan yıla artıyor.

Saxonne sakin, sakin:

— İkibin yıl, çok uzun bir süre, dedi.

Tom başını salladı, yorgun yüzü üzüntülü bir anlatıma büründü. Sonra iç çekti.

— Düş bile olsa, gene de güzel bir düş, Saxonne.

— Ben düş görmek istemiyorum. Ben gerçek şeyler istiyorum, ve hemen istiyorum.

Düşlerinde sayısız saf ve yoksul insan kuşakları geçit yapıyordu, Billy'ler ve Saxonne'lar, Bert'ler ve Mary'ler, Tom'lar ve Sarah'lar. Nereye gidiyorlar, hangi hedefe yöneliyorlardı? Salamura fıçılarına ve mezara. Mercedes katı yürekli, kötü bir kadındı, ama doğru söylüyordu. Akılsızlar sürekli açıkgözlerin ökçesi altında ezileceklerdi. Ama kendisi, Saxonne, akılsız değildi. Nefis şiirler yazmış olan Daisy'nin ve kızıl-beyaz donlu, siyah yeleli atı üzerinde öylesine yakışıklı duran babasının kızıydı. Vahşi doğanın ve Kızılderililerin elinden bir yarım dünyayı cekip alan o güçlü kuşakların torunuydu. Hayır, budala değildi. Haksız yere cezalandırılmış, bir adlî hata sonucu hapse tıkılmış gibi duyuyordu kendini. Ama bulacaktı bir yolunu hapisten kaçmanın.

Elindeki iki dolarla bir torba un ve yarım çuval patates aldı. Böylece sabah akşam hep aynı şeyi —istiridye ve midye— yemekten kurtuldu, sofrasında bir değişiklik oldu. İtalyan ve Portekizli kadınlar gibi denizden odun ve tahta parçaları topladı evine taşıdı. Ama kimse görmesin diye karanlık bastıktan sonra yapıyordu bu işi. Bir gün, Rock Wall'un bataklık yönünde, İtalyan balıkcılar, gemilerin geçit yolunu taraklarken çıkarılan kumlara çektiler teknelerini, odun kömürüyle yaktıkları ateşin çevresinde toplandılar, İtalyan ekmeğiyle etli sebze yediler, bol bol açık kırmızı bir şarap içtiler. Saxonne dalgakıranın tepesinden seyretti onları. İştahlarında, gevezelik etmelerinde, gülüşlerinde; her zaman aynı yerde bağlı durmayan, on-

ları istedikleri yere taşıyan o gemide belirlenen serbestliği, özgürlüğü kıskanıyordu. Biraz sonra sürtme ağını çektiler, en iri balıkları seçip aldılar, gemilerine binip yelken açtılar. Sardalya boyunda binlerce balık bıraktılar kumların üzerinde, hepsi canlı canlı. Saxonne bir torba doldurdu, iki seferde ancak taşıyabildi eve, bir leğende tuza yatırdı.

Bellek boşlukları sürüp gidiyordu. Sandy kumsalında çok tuhaf bir şey geldi başına. Rüzgârlı bir öğleden sonraydı. Bir de baktı ki ne görsün? Bir çukur kazmış, içine girip yatmış, üzerine de örtü yerine torbaları çekmiş. Üstelik çukurun tepesine denizden topladığı tahtalarla, bataklıkta biten katır tırnaklarıyla, bir dam yapmış, üzerine kum yığmış.

Başka bir sefer kendine geldiğinde bataklıkta bulunduğunu gördü. Omuzunda üstüpüyle bağlı bir odun demeti taşıyordu. Charley Long yanıbaşında yürüyordu. Ayışığında onun yüzünü görüyordu. Acaba kaç zamandır konuşuyor, acaba neler söyledi? diye merak etti. Charley güçlü bir adamdı, kötü huylu idi, bataklık ise karanlıktı, in cin top oynuyordu. Ama bütün bunlara karşın korkmuyordu. Charley, daha önce söylediği bir şeyi yineler gibi:

— Sizin gibi bir kadının bu kerte yoksul bir yaşantı sürmesi ayıptır, diyordu. Bir söz söyleseniz yeter, Saxonne, hadi, söylesenize o sözü!

Saxonne onunla yüz yüze durdu, çok saklıdı:

— Beni dinleyin, Charley Long, dedi. Billy'nin cezası ancak otuz gün. Yakında çıkar. Çıktığında, bana asıldığınızı anlatırsam öldürür sizi. Bakın, eğer hemen gider, bir daha da gelmezseniz, hiç söz etmem ona. İşte diyeceklerim bu kadar.

Dev gibi demirci suratını asmış, kararsız duruyordu. Vahşi isteklerle allak bullak olan yüzünde dokunaklı bir anlatım vardı. Farkında olmayarak ellerini açıp kapıyordu. Bir çeşit umutsuzluk içinde homurdandı:

— Zavallı küçük ve güçsüz yaratık! Sizi tek elimle ezebilirim. Sizi... size istediğimi yapabilirim. Ama kötülük etmek istemiyorum, Saxonne, bunu iyi bilirsiniz. Yalnızca başka bir cevap bekliyorum.

— Ben söyleyeceğimi söyledim.

Charley elinde olmayarak hayranlığını açığa vurdu.

— Aman Tanrım! diye mırıldandı. Korkmuyor, titremiyor, oralı olmuyor bile!

Uzun dakikalar boyunca sessizce bakıştılar. Demirci, acaba yardımına koşacak kimseler mi saklı karanlığın içinde diye çevresine bakındı.

— Nasıl olur da korkmazsınız? diye sordu.

Saxonne kısaca:

— Çünkü bir erkekle evliyim, karşılığını verdi. Şimdi beni rahat bırakıp giderseniz iyi olur.

Charley gidince, odun demetini öbür omuzuna aktarıp yola koyuldu. Sakindi. Billy'si ile övünüyordu. Hapishane parmaklıklarının ardında da olsa, onun gücüne güveniyordu. Kocasının adını anması bile Charley Long gibi bir vahşiyi kaçırmaya yetiyordu.

Otto Frank'ın asıldığı gün evde kaldı. Akşam gazeteleri infazı anlattılar. Ceza ertelenmemişti.

Ertesi gün Saxonne yine Rock Wall'e gitti. Otto Frank'ın hayaleti yanıbaşından yürüyordu. Onunla birlikte daha belirsiz, daha bulanık bir düşsel kişi daha vardı yanında: Billy'nin ta kendisi. Onun da mı yazgısı aynı yoldan aynı sona ulaşmaktı? Eğer bu kanlı kavga sürseydi, elbette onun da sonu Frank'inkine benzeyecekti. Billy mücadeleciydi ve kavga etmeye hakkı olduğuna inanıyordu. Kolay şeydi adam öldürmek. Öldürmeye niyeti olmasa bile, günün birinde, bir «sarı» işçiyi döverken, adamın başı kaldırımın köşesine ya da kaldırıma çarpabilir, kafatası çatlayabilir, adam olebilirdi. O zaman Billy de Otto Frank gibi aynı suçtan hüküm giyer, darağacına yollanırdı. Otto Frank da Henderson'u öldürmek niyetiyle yapmamıştı o işi; Henderson'un kafası kaza sonucu kırılmıştı. Ama ne değişir? Otto Frank'ı asmışlardı ya, sen ona bak!

Rüzgârın dövdüğü kayalarda sürçüyor, ellerini burarak yüksek sesle hıçkırıyordu. Saatler geçti. Acılar içerisinde yok olmuş, dalıp gitmişti. Kendine geldiğinde, dalgakıranın ucuna vardığını gördü. O noktada dalgakıran, Oakland ve Alameda mendirekleri arasından körfeze sokulur. Ama Saxonne artık dalgakıranı görmüyordu. Dolunay vardı ve gelgitin epeyce kabaran suları kayaları örtüyordu. Saxonne dizboyu sulara dalmıştı. Dizleri çevresinde ciyak ciyak bağıran iri fare sürüleri çırpınıyor, sulardan kurtulmak için üzerine tırmanmaya uğraşıyordu. Korku ve tiksintiyle çığlıklar atarak tekmeledi hayvanları. Farelerden birkaçı dalıp kaçtılar, ötekiler biraz uzaklaşıp çevresinde döndüler. En irisi dişlerini ayakkabısına geçirdi. Saxonne öbür ayağıyla üzerine basıp ezdi. Hâlâ titriyordu, ama durumu soğuk-

kanlılıkla düşünebildi. Biraz ilerde suda yüzen kalın bir sopayı kaptığı gibi farelerin üstüne saldırdı ve onları oldukça uzağa kaçırdı.

Parlak renklere boyanmış yarı güverteli hafif bir sandalda güler yüzlü küçük bir oğlan dalgakıranın yakınından geçti, yelkenini boşaltmak için ipi gevşetti.

— Binmek ister misiniz? diye seslendi.

Saxonne karşılık verdi:

— İstemez olur muyum hiç? Burada binlerce iri fare var. Korkuyorum.

Oğlan başıyla bir hareket yaptı, dalgakırana yaklaştı, yelkeni koyverdi. Sandal ağır ağır yaklaştı.

Oğlan:

— Burnunu itin, komutunu verdi. Tamam. Sökülür takılır omurgamı kırmak istemem. Şimdi, arkadan binin... çabuk olun!.. Yanıma gelin.

Saxonne oğlanın dediklerini yaptı, çevik bir hareketle sandala atladı. Oğlan yekeyi dirseğiyle tutarak palamarı gerdi. Yelken doldu, tekne dalgalar üzerinde ileriye atıldı. Çocuk beğendi genç kadını:

— Denizcilikten anlıyorsunuz.

Oniki-onüç yaşlarında çevik bir oğlandı. Cılız denebilirdi, ama sağlıklıydı. Çillerle kaplı yüzü güneşten yanmıştı. İri gri gözleri dikkatli ve aydınlıktı. Güzel bir teknesi olmasına karşın, Saxonne onun bir halk çocuğu, yani kendi sınıfından olduğunu hemen anladı. Gülerek:

— İlk kez küçük bir gemiye binlyorum, dedi. Araba vapuru hariç.

Oğlan yüzüne baktı.

— Valla, dedi, ben şunu bilirim ki bir ördek suda nasıl hareket ederse siz de denizde öyle yapıyorsunuz. Sizi nereye çıkarmamı istersiniz?

— Nereye olursa.

Oğlan konuşmak için ağzını açtı, uzun uzun baktı ona, bir an düşündü, sonra birdenbire sordu:

— Zamanınız bol mu?

Saxonne başıyla evet dedi.

— Bütün gün boş musunuz?

Saxonne aynı şeyi yineledi.

— Öyleyse size bir önerim var. Ben suların çekilmesinden yararlanarak Goat Island'a gidiyorum, oradan morina alacağım, akşama döneceğim gelgit sularıyla birlikte. Bir sürü oltam ve yemim var. Benimle birlikte gelir mi-

siniz? Üstelik avlanabiliriz de. Tuttuğunuz balıklar sizin olur.

Saxonne duraksadı. Küçük geminin özgürlüğü, sallanması pek hoşuna gidiyordu. Kıskandığı gemiler gibi o da bir yerlere gidiyordu serbestçe.

— Ya boğulursam!

Oğlan övünerek dikti başını.

— Uzun zamandır tek başıma denize açılırım, daha hiç boğulmadım.

— Pekiyi öyleyse, anlaştık, dedi Saxonne. Ama unutmayın, ben gemicilikten hiç anlamam.

— Olsun, değişmez!.. Şimdi öbür yana döneceğim. «Rüzgâr altı» diye bağırdım mı, başınızı eğersiniz ki seren çarpmasın, ve karşıki bordaya yaslanırsınız.

Manevrayı gerçekleştirdi. Saxonne onun söylediğini aynen yerine getirdi ve kendini öbür tarafta, oğlanın yanında buldu. Küçük yelkenli kömür depolarının bulunduğu Long Wharf'a doğru hızla yol almaya başladı. Saxonne hayran hayran bakıyordu. Bir geminin yönetimi öyle karmaşık, ve gizemli bir şeydi ki kendisi için!

— Siz manevra yapmasını nerede öğrendiniz? diye sordu.

— Kendi kendime öğrendim, öyle işte. Severdim bu işi. İnsan bir şeyi sevdi mi, onu yapmayı başarabilir. Bu benim ikinci gemim. Birincisinin salma omurgası yoktu. İki dolara almıştım onu. Çok şey örendim onda. Ama hep su alırdı.

Bilin bakalım kaç para verdim buna? Şu anda yirmibeş dolar eder? Kaça aldım dersiniz?

— Bilemiyeceğim, dedi Saxonne. Kaça aldınız?

— Altı dolara. Düşünün bir kez! Böyle bir gemi! Elbette, bastan başa onardım. Yelkeni iki dolara çıktı; kürekler bir dolar kırk sent, bovasına bir dolar yetmişbes sent harcadım, onca parayı biriktirmem epey zaman aldı. Sabah akşam gazete satarım. Bir arkadaşım var, öğleden sonraları benim adıma gazete dağıtır: kendisine on sent veririm, cabadan sattıklarının kazancı da kendisine kalır. Eğer steno derslerimin ücretini ödemek zorunda olmasaydım daha cabuk alabilirdim bu gemiyi. Annem adliye muhabiri olmamı istiyor. Bu işi yapanlar bazen günde yirmi dolara kadar para kazanırlar. İyi para! Ama ben istemiyorum. Derslere ödenen parava vazık. Sokağa atmaktır hence.

Saxonne, kendinden böylesine emin, aynı zamanda cid-

di görünen bu kısa pantalonlu oğlana karşı ilgi duyuyordu. Hem gerçekten merak ettiğinden, hem de başka yapacak bir şey olmadığı için:

— Peki sizin istediğiniz ne? diye sordu.

— İstediğim mi?

Başını ağır ağır çevirdi, gözlerini ufuk çizgisi üzerinde gezdirdi, kara yönünde Contra Costa dağlarını, deniz yönünde Alkatraz'ın ötesindeki Altın Kapı'yı seyretti. Bakışları öylesine ciddiydi ki Saxonne duygulandı. Oğlan tüm dünyayı kucaklar gibi bir hareket yaptı.

— Bütün bunları istiyorum, dedi.

— Bütün bunlar dediğiniz ne yani?

Oğlan, genç kadının, ne demek istediğini anlamadığına şaştı. Yüzüne baktı. Kendi düşlerini ona da sevdirmek için çırpındı:

— Siz hiç böyle şeyler duymaz mısınız? diye sordu. Şu dağların ardında, sonra daha uzaktaki dağların ardında neler bulunduğunu bilmek öğrenmek isteğiyle yanıp tutuşmaz mısınız? Ya Altın Kapının ötesi? Ötesinde, Paslfik Okyanusu var, Çin var, Japonya var, Hindistan var... sonra, bütün mercan adaları var. Altın Kapı'dan istediğiniz yere gidebilirsiniz... Avustralya'ya, Afrika'ya, fok adalarına, Kuzey Kutbuna, Horn burnuna. Bütün buraları görmek isterdim. Hep Oakland'da yaşadım, ama kalan yaşamımı burada geçirmeye hiç niyetli değilim. Çekip gideceğim, uzaklara, ta uzaklara!..

İsteğinin şiddetini anlatacak sözcükleri bulamayınca, yine enginleri kucaklar gibi bir hareket yaptı.

Oğlanın tutkusu Saxonne'u da sarmıştı. O da kendini bildi bileli, hemen tüm yaşamını Oakland'da geçirmişti. Bugüne dek, orasını yaşanacak yer olarak görmüştü. Ama şimdi, korkunç bir karabasan geçirdiği şu günlerde, oradan kaçmayı düşünüyordu. Atalarının Doğu'dan kaçtıkları gibi. Niye olmasındı? Dünya çekiyordu onu. Oğlanın tutkusu kendi içine de işliyordu. Düşünüyordu da, soyunun yaşamı hep yollarda geçmişti. Hiç bir yerde demir atmamışlar, uzun süre aynı yerde kalmamışlardı. Saxonne anasının öykülerini anımsıyor, yarı çıplak atalarının kılıç elde ince uzun kayıklardan İngiltere kumsallarına atlayıp kanlı savaşlar verdiklerini gösteren o gravürü görür gibi oluyordu.

— Şimdiye dek hiç Anglosaksonlardan söz edildiğini duydunuz mu? diye sordu.

Oğlanın gözleri ışıldadı, daha bir ilgiyle baktı Saxonne'un yüzüne.

— Hem de nasıl! Ben de bir Anglosakson'um, baştan ayağa gerçek bir Anglosakson! Gözlerimin rengine, derimin rengine baksanıza. Güneşten bronzlaşmadığım zamanlar korkunç derecede beyazım. Küçükken saçlarım sapsarıydı, ama annem dedi ki ben büyüyünce koyu esmer olacakmış. Ne şans, değil mi? Ben Anglosakson'um, savaşçılar soyundan gelmeyim. Biz hiç bir şeyden korkmayız. Bu körfezden korktuğumu mu sanıyorsunuz yoksa?

Küçümser bakışlarını suda gezdirdi. Gözleri çakmak çakmaktı.

— En şiddetli fırtınada geçtim ben bu koyu. Gemiciler bana yalancı dediler, geçmemişsindir dediler. Onlar ne anlar? Hepsi aptal. Onlar gibilerini binlerce yıl önce yendik biz. Yolumuza engel olan herkesi yendik. Dünyanın çevresinde dolandık, her yerde yengiler kazandık, karada, denizde, her yerde. İşte lord Nelson, işte Davy Crockett ve işte Paul Jones, Clive, Kitchener, Fremont, Kit Carson ve daha başkaları...

Saxonne başını salladı, gözleri parlamaya başladı. Bunun gibi bir oğlanın anası olmak bir mutluluktu. İçinde yeni bir canlının kıpırdadığını duyar gibi oldu. Bir sancı yokladı. Güzel ırk, sağlam ırk, dlye geçirdi içinden. Kendini düşündü. Billy'yi düşündü. Sağlıkla dolup taşan bedenleri. Ne yazık ki insanlar tarafından kurulan bu dünya bir tuzaktı. Bu tuzak yüzünden, en akılsız insanlarla kaynaşmaları yüzünden, o şahane ırk kısır kalmaya hüküm giymişti.

Oğlanın anlattıklarını dinlemeye devam etti:

— İç savaşta babam askerdi. Hem öncüydü, hem casus. Asiler ikl kez az kalsın asıyorlarmış onu casus diye. Wilson's Creek muharebesinde, yaralı yüzbaşısını taşımış. Sol bacağında, dizkapağının hemen üstünde, bir kurşun vardır. Bir gün elledim kurşunu. O günden beri orada kalmış. Savaştan önce manda avcılığı, tuzakla avcılık yaparmış. Yirmi yaşındayken, köyünde şerif olmuş. Savaştan sonra Silver City'de komiser olmuş, kenti bütün serserilerden, eline hızlı kabadayılardan temizlemiş. Gençliğinde Birleşik Devletlerin hemen bütün eyaletlerinde bulunmuş, önüne gelenle dövüşmüş. Susquhanna nehri üzerinden tomruk yüzdürdüğü zaman çocukmuş daha. Babamın babası da altmış yaşındayken bir yumrukta adam öldürmüş, yet-

mişbeşine vardığında karısı ikiz doğurmuş, doksandokuz yaşında tarlasını sürerken ölmüş: Yalnızca öküzlerini çözmüş, bir ağaca yaslanıp oturmuş, ölümü beklemiş. Babam da tıpkı onun gibidir. Yaşlandı artık, ama hiç bir şeyden korkusu yok; gerçek bir Anglosakson! Özel polis kuvvetlerindendir, ama ayaklanma olursa grevcilere dokunmaz. Atılan bir taşla suratı tuzla buz olmuştur. Ama o da cobunu bir haytanın kafasında kırmıştır.

Soluğu kesildi, Saxonne'un yüzüne bakarak:

— Aman Tanrım! diye haykırdı, o coptan bir tane yemek istemezdim doğrusu!

Bir an sessizlikten, sonra:

— Adım Saxonne'dur, dedi genç kadın.

— Soyadınız mı?

— Küçük adım.

— Ne güzel adınız var!

— Sizin adınız ne?

— Hiç, sadece John! diye içlendi üzgün bir tavırla. Ama beni bu adla çağırmalarını istemem. Herkesin bana Jack demesini isterim. Beni John ya da Johnnie diye çağıran bir düzine kimseyle kapışmışımdır... Çıldırmak işten bile değil... Johnnie imiş! Hıh!

Long Wharf'daki kömür depolarının önlerine varmışlardı. Genç oğlan yön değiştirip San Francisco'ya doğru yol almaya başladı. Körfezin açıklarındaydılar. Batıdan serin bir yel esiyordu. Kabaran suların tepeleri köpükten ağarmaktaydı. Yelkenli neşeyle kayıyordu dalgalar üzerinde. Serpintiler tekneyi aşarak içindekileri ıslatırken Saxonne gülüyor, oğlan da onun bu kayıtsızlığını beğendiğini belli ediyordu. Buharla işleyen bir araba vapuruyla karşılaştılar. Üst güvertedeki yolcular onları izlemek için vapurun bir yanında biriktiler. Buharlı geminin çıkardığı dalgalar yelkenlinin içine epey su doldurdular. Saxonne boş teneke kutuyu aldı, genç arkadaşına baktı.

— Tamam, dedi oğlan, haydi, boşaltın suyu

Bu iş bitince, sözlerini sürdürdü:

— İlk ulaşacağımız yer Goat Island'dır. Torpidobotların bekleme yerinin açığında sekiz kulaç derinlikte avlanırız, hem de sular yükselirken. Sırılsıklam olmuşsunuz. Doğrusu çok hoşuma gidiyor adınız. Yakışıyor size. Mutlaka Saksonyalısınız. Evli misiniz?

Saxonne başıyla evet dedi.

— Ne zorunuz vardı Allahaşkına? Artık dünyayı do-

laşamazsınız benim gibi. Kolay kolay kıpırdayamazsınız yerinizden.

Saxonne gülümsedi.

— Ama evli olmak hoş bir şey.

— Elbette, herkes evlenir. Ama tez davranmak için bir sebep değil bu. Benim gibi bekleyemez miydiniz biraz? Ben de evleneceğim, ama her yeri gezip gördükten sonra.

Goat Island'ın rüzgârında, Saxonne'a uslu durmasını söyledi, yelkenl indirdi, tekne uygun bir duruma girince küçük bir çapa attı denize. Oltaları çıkardı, tuzlu sazan balığından yem yapmasını gösterdi. Sonra denize attılar oltaları, hızlı akıntının içine. Balıkların zokayı yutmasını beklediler. Oğlan umutlandırıcı bir sesle:

— Çok sürmez, dedi. Buradan ben yalnızca iki kez elim boş dönmüşümdür. Bu arada bir lokma bir şey yersek nasıl olur? Ne dersiniz.

Saxonne ne kadar karşı koyduysa da para etmedi. Oğlan, o yaştakilerde çok güçlü olan eşitlik kuralını uyguladı, yemeğini onunla paylaştı. Haşlanmış yumurtayı ve iri, kırmızı bir elmayı bile yarı yarıya pay etmeyi savsaklamadı.

Ne var ki, balıklar hâlâ yeme gelmiyordu. Oğlan, teknenin kıç tarafını örten branda bezinin altından ciltli bir kitap çıkardı. Saxonne kitabın adını okudu: **A float in the forest.**

— Kitaplıktan parasız alırım bunları, dedi oğlan.

Bir eliyle sayfayı, öbür eliyle oltayı tuttu, balığın çarpmasını bekleyerek okumaya daldı. Birkaç dakika sonra:

— Bakın ne yazıyor, dedi.

Ve kitaptan sayfalar okudu. Sel sularına kapılan iki genç oğlanın bir sal üzerinde bir tropikal ormandan geçişleri anlatılıyordu.

— Ne dersiniz bu serüvene? diye haykırdı. Güney Amerika'da, Amazon üzerinde geçiyor olay. Nehrin taştığı mevsimde. Ve düşünün ki bu gibi yerler dolu dünyada... yalnız Oakland'da yok! Oakland iyi bir çıkış noktasıdır sanırım, ama o kadar işte. Bir de o çocukları düşünün, ne şansları varmış, değil mi? İşte serüven diye buna derler! Bir gün ben de And'ları geçecek. Amazon'un kaynağına kadar uzanacağım, kauçuk ülkesini bir uçtan bir uca geçeceğim, nehrin ağzına kadar sandalla ineceğim. Nehrin ağzı öyle geniş ki, bir kıyıdan öbürünü görmek

olanaksız. Karadan yüz mil uzakta kabınızı okyanusa daldırdınız mı, hâlâ tatlı su ile doldurabilirsiniz.

Saxonne dinlemiyordu artık. Büyük bir anlam taşıyan bir söze takılmıştı kafası. **Oakland iyi bir çıkış noktasıdır,** demişti oğlan. Hiç bu açıdan almamıştı kenti. Orasını hep yaşanacak bir yer olarak düşünmüştü. Çıkış noktası olarak değil. Niye olmasındı? Evet ama, nereye gitmek için?..

Tam o sırada oltası gerildi, düşüncelerinin teli koptu. Hızlı hızlı, ama sakınarak çekmeye başladı. Oğlan yüreklendirici sözler söylüyordu. Biraz sonra iğneler, kurşun ve çırpınan iri bir morina teknenin içine düştüler. Balığı iğneden kurtardıktan sonra, Saxonne oltaya yeniden yem takıp denize fırlattı. Oğlan okuduğu sayfayı katlayıp kitabı kapadı.

— Şimdi, dedi, öyle hızlı yutacaklar ki zokayı, oltayı çekecek zaman bulamayacağız.

Ama bu müjde hemen gerçekleşmedi.

Oğlan sordu:

—Yüzbaşı Mayne Reid'i, yahut Kaptan Marryat'ı, yahut da Ballantyne'ı okudunuz mu?

Saxonne başıyla yok dedi.

Oğlan alaycı bir sesle:

— Bir de Anglosakson olacaksınız! diye haykırdı. Bunlar gibi bir sürü kitap var halk kütüphanesinde. Bende iki abonman kartı var: biri annemin, biri benim. Her gün okuldan çıkınca gazeteleri dağıtmadan önce gider yeni kitap alırım, gömleğimin içine sokarım, askılarımın arasına. Bir gün İkinci Sokak'la Market Street kavşağında gazete dağıtıyordum... Orada bir çocuk çetesi vardı, berbat şeyler, hepsi haydut... Çetenin elebaşısı ile dövüştüm. Nefesimi kesmek için göğsüme vurdu, ama yumruğu kitaplardan birine geldi. Suratını görmeliydiniz! Ona öyle bir dayak çektim ki! Bütün çete üstüme çullanmaya kalktı. Ama iki dökümcü araya girdiler, dövüşün kurallara uygun, erkekçe yapılmasını istediler. Kitaplarımı onlara tutturdum.

Saxonne:

— Kim kazandı? diye sordu.

İstemeye istemeye açıkladı:

— Hiç kimse. Galiba pataklıyordum elebaşlarını. Ama dökümcüler berabere ilân ettiler bizi, çünkü ancak yarım saat dövüşmüştük ki, devriye gezen polisler bizi ayırdılar. Görmeliydiniz kalabalığı. Bahse girerim ki beşyüz kişi vardı.

Birdenbire konuşmayı kesip oltayı çekmeye başladı. Saxonne da aynı şeyi yapmak zorunda kaldı. İki saat içerisinde yirmi tane balık yakaladılar.

O akşam hava kararıktan epey sonra küçük yelkenli Oakland halicine girdi. Rüzgâr vardı, ama zayıftı. Tekne yavaş ilerliyordu, çünkü bir yığın odun çekiyordu ardından. Genç oğlan bu odunların su içinde üç dolar edeceğini söyleyerek denizden toplamıştı. Dolunay ışığı altında, Saxonne geçtikleri yerleri teker teker tanıyordu: Kalafat yeri, Sandy Beach, inşaat şantiyeleri, çivi imalâthanesi, Market Street rıhtımı. Oğlan, Castro Street'in dibindeki yıkık bir yük iskelesine yanaştı. Kum ve çakıl yüklü mavnalar sıra sıra rıhtıma bağlı duruyordu. Balıkları eşit biçimde paylaşmak için diretti, çünkü Saxonne avlanmasına yardım etmişti. Odun yığınının tümüyle kendisinin olduğunu göstermek için de denizdeki enkazlar hakkındaki yönetmelikleri uzun uzun anlattı.

Yedinci Sokağın ve Popular Street'in köşesinde ayrıldılar. Saxonne avladığı balıkları taşıyarak tek başına yürüye yürüye Pine Street'e vardı. Bu uzun gün boyunca yorulmuş olmasına karşın, tuhaf bir rahatlık duyuyordu. Balıkları temizledikten sonra yattı, mutlu günler geri geldikten sonra acaba Billy'yi kandırıp bir kayık aldırtabilir miyim, pazarları böyle gezintiler yapar mıyız? diye düşüne düşüne uykuya daldı.

XVII

Saxonne sabaha dek çırpınmadan, düş görmeden, deliksiz bir uyku çekti. Kendiliğinden uyandı. Ve haftalardan beri ilk kez dinlenmiş olduğunu anladı. Yeniden eski Saxonne olmuştu. Göğsü üzerinden büyük bir ağırlık kalkmıştı sanki, ya da kendisiyle güneş arasına girmiş bir gölge yok olmuştu. Başını cendere gibi sıkan o çelik halkadan kurtulmuştu. Keyfi yerindeydi. Balıklarını Bayan Olsen ve Maggie Donahue ile paylaşırken şarkı söylediğini farkedince şaştı buna. Onlarla gevezelik etti, bundan hoşlandı, eve dönünce de yüzüstü kalmış işleri düzeltmeye koyuldu neşeyle. Çalışırken şarkı söylüyordu. Ve genç oğlanın büyülü sözleri çınlıyordu kulaklarında: **Oakland ancak iyi bir çıkış noktasıdır.**

Her şey açık, her şey yalın görünüyordu şimdi. Kolay anlaşılır bir kitap gibi. Kendisiyle Billy'nin verilerini oluş-

turdukları bilmece, bir aritmetik problemi gibi yalın geliyordu. Başından rahatsızlanmış, hafıza boşlukları duymuştu. Çektiği sıkıntıların sonucuydu bu, ve kendisi sorumlu değildi. Billy'nin durumu da aynıydı. Başlarına gelen bütün yıkımlar kıskıvrak yakalanmış oldukları tuzaktan ileri geliyordu. Bu tuzak, Oakland'dı. Oakland, çekip gitmek için iyi bir çıkış noktasından başka bir şey değildi.

Evlilik yaşamının olaylarını gözden geçirdi. Her şey grevler ve geçim zorluğu yüzünden gelmişti başlarına. Demiryolu atelyelerindeki grev ve evinin önündeki çatışma olmasaydı bebeğini yitirmeyecekti. Billy işsizlikten ve arabacıların sonuçsuz mücadelesinden bunalmış olmasaydı içkiye başlamazdı. Sıkıntıya düşmüş olmasalardı kiracı koymazlar ve Billy de kodesi boylamazdı.

Artık kararını vermişti. Kent kendisi ve Billy için, sevişmek ve çocuk yapmak için uygun bir yer değildi. Orada kalmak ve yazgılarına boyun eğmek için budala olmak gerekti. Kendisiyle Billy çemberi kıracaklar, yazgıya karşı çıkacaklardı. Nereye gideceklerini bilmiyordu. Ama bir şey yapacaklardı elbet. Dünya büyüktür. Çevredeki dağların yahut Altın Kapı'nın ötesinde, bir yerlerde, istediklerini bulacaklardı. Genç oğlan bir noktada yanılıyordu: Saxonne evli olmasına karşın Oakland'a bağlı duymuyordu kendini. Onlardan önce geleri göçebe kuşaklar önünde olduğu gibi kendisinin ve Billy'nin önünde de açılıyordu dünya. Soyunun gerçekleştirdiği göçlerde yalnızca akılsızlar geride kalmışlardı. Güçlüler ileriye doğru yürümüşlerdi. İyi ya, kendisiyle Billy de güçlüydüler. Esmer Contra Costa dağlarını aşarak ya da Altın Kapı'dan çıkarak ileriye doğru gideceklerdi.

Billy'nin hapisten çıkmasından bir gün önce, Saxonne kocasını karşılamak için hazırlık yaptı. Ama elinden pek bir şey gelmiyordu. Meteliği kalmamıştı. Bir daha Billy'ye bu hakareti yapmamaya karar vermiş olmasaydı, Maggie Donahue'den yol parasını ödünç alır, araba vapuruna atlayıp San Francisco'ya gider, güzel tuvalet eşyalarından birini satardı. Evde ekmekten, patatesten ve tuzlu sardalyeden başka bir şey yoktu. Öğleden sonra, sular çekilince, balık çorbası pişirmek için tarak toplamaya gitti. Denizde yüzen bir odun demetini de aldı, saat dokuzda ordan ayrıldı. Odunları ve kısa saplı bir küreği omuzuna vurmuştu, öbür eliyle de tarakları doldurduğu kovayı taşıyordu. Sokakların en karanlık yönünden yürüdü. Köşeye varınca,

komşulara görünmemek için elektrik ışığıyla aydınlanmış bölgeden hızla geçti. Ama bir kadın yaklaştı, ilgiyle baktı, karşısında durdu, Mary idi.

— Aman Tanrım! diye haykırdı. Bu duruma mı düştün sen, Saxonne?

Saxonne eski arkadaşını merakla süzdü. Bütün her şeyi kavradı. Mary zayıflamıştı. Gerçi yanakları daha kırmızıydı, ama öylesine kırmızı ki Saxonne'u kuşkulandırdı. Parlak gözleri eskisinden daha güzel, daha iri, kaygılı, çakmak çakmaktı. Şık giyinmişti... hem de çok şık. Sinirliydi, tedirgindi. Ürkek bir hareketle başını çevirip arkasına baktı, karanlığın içine.

— Aman Tanrım! diye iç geçirdi. Saxonne. Ya sen...

Sözünü kesti, sonra:

— Eve kadar gelsene, diye ekledi:

Mary o ani öfkelerinden birine kapıldı:

— Benimle birlikte görünmekten utanıyorsan eğer...

Saxonne karşı çıktı:

— Yok canım, hayır. Odunlar ve taraklar için söylüyorum. Komşuların bilmesini istemiyorum da. Hadi gel, çabuk!

— Çok isterdim, Saxonne, ama olanaksız. San Francisco'ya kalkacak ilk trene yetişmem gerek. Burada bekledim. Arka kapını çaldım. Ama ışık yoktu. Billy hâlâ içerde, öyle değil mi?

— Evet, yarın çıkıyor.

Mary arkasına baktı, apar-topar:

— Gazetelerde okudum, dedi. Bu işler olurken ben Stockton'daydım.

Meydan okurcasına Saxonne'a döndü. Beni kınamıyorsun, değil mi? Evlendikten sonra yeniden işe dönemezdim artık. Çalışmaktan bıkmıştım. Gücüm kalmamıştı sanırım. Hem nasıl olsa hapı yutmuştum. Daha evlenmeden de çamaşırhaneden nasıl tiksindiğimi bir bilsen! Bu dünya pis dünya, Saxonne. Pisliğinin yüzde birini bile gözünün önüne getiremezsin. Keşke ölmüş olsaydım da bulaşmasaydım bu pisliğe! Bak, dinle... Hayır, şimdi gelemem. Trenin sesini duyuyor musun? Adeline'e vardı. Koşmam gerekecek. Gelip seni... şey yapabilir miyim?..

Bir erkek sesi girdi araya:

— Baksana, biraz çabuk olamaz mısın?

Konuşan adam yarı karanlıktan sıyrılmıştı. Saxonne, onun işçi olmadığını gördü. Ama iyi giyinmiş olmasına

karşın, sosyal basamaklarda en basit işçiden daha aşağı olduğunu anladı.

— Geliyorum, karşılığını verdi Mary. Bir saniye bekle.

Saxonne, Mary'nin sesinden, aydınlığın sınırları üzerinde dolaşan o adamdan korktuğunu anladı.

— Ben kaçayım, dedi Mary. Hoşça kal!

Eldiveninin içini araştırdı, Saxonne'un serbest elini tuttu, küçük, ılık bir madenî para sıkıştırdı. Saxonne karşı koymak, geri vermek istedi. Mary yalvardı:

— Hayır, hayır, al! Eski dostluğumuz adına alıver. Günün birinde belki sen de aynı şeyi yaparsın bana. Yine bulurum seni. Hoşça kal!

Birden hıçkırdı, arkadaşının belini elleriyle kavrayıp kucakladı, şapkasının tüylerini odun demetine, yüzünü de Saxonne'un göğsüne bastırdı. Sonra gerileyip sevgiyle, tutkuyla baktı ona.

Gölgede saklanan adamın buyurgan sesi çınladı:

— Haydi, çabuk olalım.

Mary:

— Ah! Saxonne'cuğum! diye inledi.

Ve ortadan yokoldu.

Saxonne evine girip ışığı yakınca, avucundaki sadakaya baktı. Beş dolarlık bir madendi. Kendisi için bir servetti bu. Mary'yi düşündü, korktuğu adamı düşündü, Oakland'a yeniden bir kötü not verdi. Bir kadın daha çirkefe bulanmıştı! Bu biçim kadınların ortalama beş yıldan çok yaşamadıkları söylenirdi. Paraya baktı, kaldırıp bulaşıklığa attı. Tarakları temizlerken, paranın çınlayarak borunun içine düştüğünü duydu.

Ertesi sabah, Billy'yi düşününce, bulaşık taşının altına çömeldi, boşaltma deliğinin kapağını açtı, beş dolarlığı çıkardı. Tutukluların yarı aç yarı tok yaşadıklarını duymuştu. Otuz gün hapiste kaldıktan sonra ona kuru ekmekle tarak yedirmenin pek kötü bir şey olacağını düşündü. Billy'nin, ekmeğine bol tereyağı sürmeyi, yağsız tavada kızarmış kalın bir biftek yemeyi, bol bol iyi cins kahve içmeyi sevdiğini bilirdi.

Billy saat dokuzdan sonra vardı eve. Saxonne onu karşılamak için en güzel beyaz elbisesini giymişti. Kocasının basamaklardan ağır ağır çıktığını gördü. Sokağın karşı kıyısında gözlerini iri iri açarak bakan komşu çocukları olmasaydı, fırlayıp çıkardı. Çıkmadı, içerde bekledi. Billy tam kapının tokmağını tutacakken kapı açıldı önünde. İçeri gir-

di ve kapıyı sırtıyla iterek kapatmak zorunda kaldı, çünkü kollarını Saxonne'un vücuduna dolamıştı... Hayır, kahvaltı etmemişti, ama şimdi ona kavuşmuştu ya, başka hiç bir şey istemiyordu. Yalnız traş olmak için berbere uğramıştı, o kadar. Berberin ödünç para verme önerisini geri çevirmiş, belediye dairesinden eve kadar yürümüştü, çünkü arabaya binecek birkaç kuruşu bile yoktu. Bütün istediği, yıkanıp çamaşır değiştirmekti. Temizlenmeden, Saxonne'un kendisine yaklaşmasını istemiyordu.

İşini bitirdikten sonra mutfakta oturdu, karısının yemek hazırlamasını seyretti. Yaktığı odunu nereden bulduğunu sordu. Saxonne bir yandan iş görürken öbür yandan odunu nereden topladığını, sendikadan yardım istemeden yaşamak için ne gibi çarelere başvurduğunu anlattı. Sofraya oturduktan sonra bir gün önce Mary'ye rastladığını söyledi, ama beş dolardan hiç sözetmedi.

Billy çiğnemekte olduğu birinci lokmasını tabağına tükürdü.

— Demek et alman için o verdi sana parayı, dedi ağır ağır. Sende metelik yoktu, kasap veresiyeyi de kesmişti, ve sen biftek getiriyorsun sofraya. Şimdi anlaşıldı. Dediğim doğru mu?

Saxonne sessizce başını eğdi.

Billy'nin yüzünde korkunç bir anlam belirmişti. Gözlerinde buz gibi bir parıltı vardı. Saxonne bu parıltıyı ilk defa Weasel Park'ta üç İrlandalıyla dövüştüğü zaman görmüştü onun gözlerinde.

— Daha ne aldın o parayla, diye sordu.

Sesi sert değildi, öfkeli değildi. Ama için için kudurduğu belliydi. Duygularını sözcüklere dökemiyor, korkunç bir soğukkanlılıkla konuşuyordu.

Saxonne sakinleşti. Kendisi de şaştı buna. Bütün bunların önemi yoktu. İnsan Oakland'da yaşadı mı, başına böyle şeyler gelmesi olağandı. Oakland'dan ayrılınca bunlar da kentle birlikte geride kalacaktı.

— Kahveyi ve tereyağını, diye cevap verdi.

Billy iki tabağı tavanın içine boşalttı, tereyağını ve üzerine yağ sürülmüş bir dilim ekmeği de ekledi, süzgeçteki kaynamış çekirdekleri aynı yere attı, sonra hepsini birden arka bahçeye götürüp çöp tenekesine fırlattı. Cezveye gelince, onu da bulaşıklığın içine döktü. Sonra sordu:

— O paradan ne kaldı sana?

Saxonne hemen gidip geltirmiştl para cüzdanını. Paraları saya saya Billy'nin avucuna koydu.

— Üç dolar seksen sent, dedi. Ete kırkbeş sent verdim.

Billy parayı gözleriyle hesapladı, ön kapıya gitti, açtı, parayı sokağa attıktan sonra yeniden kapattı, mutfağa döndü. Saxonne temiz bir tabakla kızarmış patates getiriyordu sofraya.

— Roberts ailesine hiç bir şey çok değil, dedi Billy. Ama bunların tadı öylesine keskin ki, midem kaldırmaz. Çok çürümüş, leş kokuyor.

Patateslere, kuru ekmek dilimine, bardaktaki duru suya baktı. Kuşkulu bir hali vardı. Saxonne gülümsedi.

— Tamam, dedi, kirlenmiş hiç bir şey kalmadı sofrada.

Billy ters bir bakış fırlattı karısının yüzüne. Alay edip etmediğini anlamak istiyordu sanki. İçini çekerek oturdu, oturur oturmaz yeniden kalkıp kollarını açtı, karısını sıkı sıkı kucakladı, sonra oturdu.

— Biraz sonra yerim, dedi. Önce senle konuşmak istiyorum. Nasılsa bu su kahveye benzemez, soğusa da içilir. Dinle, bu dünyada senden başka kimsem yok. Benden ve yaptığım işden korkmadın, buna sevindim. Mary Ile ilgili her şeyi unutalım. Ben oldukça yufka yürekli adamımdır. Onun bu duruma düşmüş olmasına senin kadar üzgünüm. Ona yardım etmek için her şeyi yaparım. İsa'nın yaptığı gibi, ayaklarını bile yıkarım. Soframda yedirir, damım altında yatırırım. Ama kazandığı paraya dokunmam için yeterli bir neden değil bu. Artık unut onu. Sen ve ben, Saxonne, yalnızca sen ve ben varız; geri kalanın cehenneme kadar yolu var! Başka hiç bir şeyin önemi yoktur. Bir daha hiç benden korkmana meydan vermeyeceğim. Viski ile birlikte iyi geçinemiyoruz. Bu yüzden ondan ayrılıyorum. Aklım başımdan gitti ve sana karşı kötü davrandım. Ama bütün bunlar geçmişte kaldı şimdi. Bir daha da hiç olmayacak. Baştan başlayacağım, aklım başımda olarak. Şimdi, şunu iyice kafana koy. Öyle tez davranmamam, durumu seninle tartışmam gerekirdi. Pis huyum beni sürükledi. Pis huyum olduğunu sen de bilirsin. Bir kimse eğer boksta soğukkanlılığını koruyabiliyorsa, evlilikte de bunu yapabilmeli. Şu var ki çok çabuk oldu, kendimi yitirdim. Öyle şeyler var ki yutamam, hiç bir zaman yutamayacağım. Sanırım yutamayacağım bir şeyi yutmam için beni zorlamaz-

sın. Ben de tiksindiğin bir şeyi yutman için seni zorlamam.

Saxonne kocasının dizleri üzerinde doğruldu, yüzüne baktı. Ani bir düşünce doğdu kafasında.

— Doğru mu söylüyorsun, Billy?

— Doğru da söz mü! Doğrunun doğrusu!

— Öyleyse, artık yutamayacağım bir şeyi göstereceğim sana. Çünkü yutmaktansa, ölmeyi yeğlerim.

Billy bir an durduktan sonra:

— Söyle bakalım, dedi.

— Karar senin, dedi Saxonne.

— İyi ya! Hadi anlat.

— Ama konunun ne olduğunu bilmiyorsun. Baştan razı olman doğru mu? Sonra pişman olmayasın. İş işten geçmeden sözünü geri al istersen.

Billy inatla başını salladı.

— Yutamayacağın şeyi yutmamalısın. Hadi söyle!

— Önce, diye söze başladı Saxonne, önce, «sarı»lara dayak atmak yok bundan sonra.

Billy elinde olmayarak ağzını açtı karşı çıkmak için, ama kendini tuttu.

— Sonra, Oakland'a paydos.

— Bu ikincisini pek anlamadım.

— Artık Oakland yok. Burada yaşamımı sürdürmektense, ölürüm daha iyi. Çekip gidelim.

Billy bu cevap üzerinde uzun uzun düşündü.

— Nereye gideceğiz? diye sordu sonunda.

— Nereye olursa. Her yere. Bir sigara yak, üzerinde düşün.

Billy başını salladı, karısını gözledi. Biraz sonra:

— Doğru mu söylüyorsun? diye sordu.

— Hem de çok doğru. Oakland'ı fırlatıp atmak istiyor canım. Senin, yemeği, kahveyi, tereyağını attığın gibi.

Saxonne kocasının karar vermek için kasıldığını gördü. Kendi bedeninin de gerildiği duydu.

— İyi ya, dedi Billy, istediğin buysa, oldu. Oakland'dan gideriz. Hiç üzülmeden ayrılıp gideriz. Şeytan görsün bu kentin yüzünü. Alt tarafı hiç bir şey vermedi bana bu kent. Nerede olursak olalım ikimizin ekmek parasını çıkarmaya gücüm yeter sanırım. Şimdi, demek ki bu iş bitti, Oakland'dan niye tiksindiğini söyle bana.

Saxonne bütün düşüncelerini anlattı ona. Oakland'a karşı ileri sürdüğü bütün suçlamaları sıraladı. Hiç bir ola-

yı saklamadı, ne Dr. Hentley'e son gidişini, ne de Billy'nin ayyaşlığını. Billy onu gittikçe daha sıkı kucaklıyor ve kararlarını bildiriyordu. Zaman geçiyordu. Kızarmış patatesler soğudu, ocak söndü.

Bir ara sessizlik çöktü. Billy karısını bırakmadan kalktı. Patateslere baktı.

— Taş kesilmişler, dedi. En güzel giysilerini kuşan, bu günü kutlamak için kente gidelim yemek yemeye. Bu gün önemli bir gün sanırım. Mademki pılımızı pırtımızı toplayıp gideceğiz. Ben berberden birkaç kuruş ödünç alabilirim. Sonra, daha bir sürü şeyim var rehine koyacak. Güzel bir şölen çekebiliriz kendimize.

Bir sürü şey dediği, eskiden amatör olarak katıldığı çeşitli boks maçlarında kazanmış olduğu altın madalyalardı. Kente varınca, rehine karşılık borç para veren bir dükkâna girdiler. Adam, madalyaların değerini biliyor olmalı ki, dükkândan çıkarken Billy'nin cebinde bir avuç para şıngırdıyordu. Bir lise öğrencisi gibi neşeliydi. Saxonne da onun havasına uydu. Billy köşedeki tütüncüye uğrayıp bir paket Bull Durham istedi, sonra fikrini değiştirdi, Imperial'lerden aldı. Gülerek:

— Bugün her çılgınlığı yapabilirim, dedi. Hiç bir şey çok değil bana, özel olarak kıyılmış tütün bile. Kötü aşçı dükkânları, Japon balozları yaramaz bize. Bize Barnum yakışır, Barnum!

Broadway'in Yedinci Sokak'la kesiştiği yerde, düğün şölenl verdikleri lokantaya gittiler. Saxonne bir fikir verdi:

— Karı koca gibi davranmayalım, evli olmadığımızı sansınlar.

— Tamam, dedi Billy. Hem de bir özel oda açtıralım, garson her içeri girişinde kapıyı vurmak zorunda kalsın.

Bu öneri ürküttü Saxonne'u.

— Çok pahalıya patlar, Billy. Kapıya her vuruşu için bir bahşiş vermen gerekecek. Büyük salona gidelim.

Sofraya oturduktan sonra Billy: Birbuçuk dolara alle bonfilesi var. Ne dersin?

— Ve de kıyma, ve de en üstün nitelikte saf kahve, ve de önce istiridye. Bunların istiridyesini kaya Istirldyesiyle karşılaştırmak istiyorum.

Billy başıyla onayladı, gözlerini yemek listesinden kaldırdı.

— Bak, dedi, Bordo mldyesl varmış. Ismarla da bakalım senin Rock Wall'deki midyelerden daha mı lezzetli?

Saxonne'un gözleri fır dönüyordu.

— Elbette! diye haykırdı. Niye ısmarlamayacak mı-şım? Dünyalar bizim. Biz, geçerken bu kente uğrayan yol-cularız.

Billy dalgın dalgın:

— Tamam, dedi, böyle olmalı işte.

Gazetenin tiyatro sütununa göz gezdiriyordu.

— Bell'de matine varmış. Çeyrek dolara numaralı koltuk alabiliyoruz... Tuh ulan! Ne şanssızlık be!

Canı öyle sıkılmış göründü ki, Saxonne telâşlandı.

— Önceden akıl edebilseydim. Forum'a giderdik bir şeyler atıştırmaya. Roy Blanchard gibileri alınterimizle ka-zandırdığımız paraları o kahvehanede saçıp savururlar.

Bell Tiyatrosu için bilet aldılar. Ama daha oyun saa-tine çok olduğundan Broadway'den inip zaman öldürmek için sinemaya girdiler. Önce bir kovboy gösterisi, sonra bir komik Fransız filmi, arkasından da kırsal bir dram iz-lediler. Olay Orta Amerika'nın batısında bir yerde geçi-yordu. Birinci sahnede bir çiftlik avlusu göründü. Güneş bir tahtaperdeye ve bir samanlığın köşesine düşüyor, ulu ağaçlar altında ışık ve gölge oyunları çiziyordu toprakta. Tavuklar, kazlar, hindiler yeri eşeliyor, kabara kabara ordan oraya dolaşıp duruyordu. Dev bir dişi domuz bir dizi yav-rusunu peşine takmış, kümes hayvanlarına çalım satıyor, onları yararak bucak bucak kaçırıyordu. Tavuklar da hınç-larını domuz yavrularından alıyor, analarından biraz uzak-laştılar mı, hemen üşüşüp gagalıyorlardı. Bir at, başını tah-taperdenin üstünden uzatmış, uykulu gözlerle olup bitene bakıyor, güneşte parıldayan kuyruğunu belirli aralarla sağa sola savuruyordu.

Saxonne:

— Sıcak bir gün, çok da sinek var, görüyor musun? diye fısıldadı.

— Elbette. Şu atın kuyruğuna bak, ne kadar doğal. Eminim ki bu hayvan kuyruğunu dizginlere geçirmekte us-tadır. Mutlaka Demirkuyruk olsa gerek adı.

Bir köpek geldi koşa koşa, dişi domuzu kovalamaya başladı. Domuz yolunu değiştirdi, komik biçimde hoplayıp zıplayarak perde dışına çıktı; yavruları da peşinden ka-çıştılar. Genç bir kız girdi sahneye. Sırtında bir hasır sep-ka asılıydı. Önlüğüne doldurduğu taneleri kanat çırpan kü-mes hayvanlarına serpti. Güvercinler de yemeği kaçırma-mak için yere indiler. Yemleri kapışmaya koyuldular. Kö-

pek geri geldi, kanatlılar topluluğunu yara yara sahibesinin yanına yaklaştı, dişlerini gösterdi, kuyruğunu sallayarak yaltaklandı. Kanatlılar köpeğe dikkat bile etmediler. Arkalarda at, tahtaperdenin üstünden başını sallıyor, kuyruğuyla sinekleri kovmayı sürdürüyordu.

Bir delikanlı girdi sahneye. Sinema heveslileri hemen sezdiler onun niyetini. Ama Saxonne aşk sahnesiyle pek ilgilenmedi. Oğlan kıza yalvarır, kız da nazlanırken, Saxonne'un gözleri boyuna kümes hayvanlarına, ağaçların yere serilen gölgesine, ambarın altın gibi parlayan duvarına, kuyruğuyla sinekleri kovan, uyuklayan ata takılıyordu.

Billy'ye sokuldu, kocasının koluna girip elini tuttu, içini çekti:

— Ah! Billy, bana öyle geliyor ki böyle bir yerde yaşasaydım mutluluktan çılgına dönerdim...

Film bitince:

— Tiyatroya daha çok var, dedi. Burada kalalım da gelecek seansta bir daha seyredelim o sahneyi.

Gelecek seansı beklediler. Çiftlik sahnesi başlayınca, Saxonne ilk seferinden daha çok ilgilendi filmle. Yeni yeni ayrıntılar buldu. Arkadaki tarlaları, ufukta dalgalanan tepeleri, gökte uçuşan bulutları gördü. Tavuklardan birkaçını, özellikle bir kart horozu tanıdı. Horoz, domuzun somak darbelerinin acısını çıkarmak için yavruları bütün tavuklardan çok gagalıyor, yere serpilen yeme saldırıyordu. Saxonne bir daha izledi tarlaları, tepeleri, göğü. Enginlerin, özgürlüğün, doygunluğun özlemini duydu. Gözleri yaşla doldu. Mutluluktan ağladı sessizce.

— Bu sütçü beygiri benim olsaydı kuyruğunu dizginlerine dolamaktan caydırmasını bilirdim, diye mırıldandı Billy.

— Oakland'dan ayrılınca nereye gideceğimizi biliyorum artık, dedi Saxonne.

— Nereye gideceğiz?

— Oraya!

Billy karısının baktığı yere, perdeye baktı. «Hım!» dedi, başladı düşünmeye. Sonra ekledi:

— Neden olmasın?

— Billy, gerçekten ister miydin?

Saxonne öyle kaygılıydı ki, dudakları titriyordu. Sesi boğuldukca boğuldu, sözleri anlaşılmaz oldu.

— Elbette isterdim, dedi Billy. İstediğin her şeye sa-

hip olabilmelisin. İstediklerini sana verebilmek için parmaklarımın derisini soymaya bile hazırım. Kır yaşantısına her zaman eğilim duymuşumdur. Sen ne diyorsun! Ben bunun gibi atlar gördüm ki, yarı fiata satılıyordu. Ve ben bu hayvanların kusurlarını gidermenin yolunu iyi bilirim.

XVIII

Tiyatro dönüşü, Yedinci Sokak'la Pine Street'in kesiştiği köşede arabadan indikleri zaman, daha yeni akşam oluyordu. Birlikte yiyecek alışverişi yaptılar, sonra köşede ayrıldılar: Saxonne akşam yemeğini hazırlamak için eve döndü, Billy de arkadaşlarını, hapiste yattığı o bir ay içerisinde grevi destekleyen arabacıları görmeye gitti.

Saxonne:

— Kendine dikkat et, Billy, diye bağırdı arkasından.

Billy başını çevirdi.

— Sen merak etme, karşılığını verdi.

Saxonne'un yüreği pırpır etti kocasının gülümsemesini görünce. Lekesiz bir sevgi gülümseyişiydi bu, eski günlerin armağanı. Onu hep böyle gülümser görmek için neler vermezdi ki! Kendi bilgisiyle Mercedes'in bilgisini birbirine katarak bütün kadınlık olanaklarını kullanmaya kararlıydı onu yitirmemek için.

Bu düşünce kafasını aydınlattı. Övünerek anımsadı dolabın çekmecelerinde sakladığı cici çamaşırları.

Üç çeyrek saat sonra yemek sofrada hazırdı ve kocasını bekliyordu. Geldiğini duyar duymaz kuzu pirzolalarını da sofraya getirecekti, ve her şey tamam olacaktı.

Bahçe kapısının mandalı açıldı, ardından bir sürü ayak sesi duyuldu. Saxonne koşup kapıyı açtı. Billy eşikte duruyordu. Ama az önce ayrıldığı Billy'ye benzemiyordu. Yanıbaşında küçük bir çocuk, şapkasını taşıyordu. Yüzü yıkanmıştı, daha doğrusu su dökülmüştü başından aşağı, çünkü gömleği, omuzları ıslaktı. Sarışın saçları alnına yapışmış, sızan kana bulaşıp esmerleşmişti. İki yanından kolları sarkıyordu. Ama yüzü dupduruydu, üstelik gülümsüyordu. Saxonne'un kaygısını gidermek için:

— Bir şey yok, dedi. Bir terslik oldu. Biraz hırpalandım, ama ayaktayım.

Dikkatle girdi kapıdan.

— Siz de girin, diye sözlerine ekledi. Hepimiz arkadaşız.

Şapkasını taşıyan çocuk, Bud Strothers, tanıdığı başka bir arabacı ve en sonra da iki yabancı içeri girdiler peşinden. Bu ikisi sert yüzlü, dev gibi adamlardı. Şaşkına dönmüşler, ürkek gözlerle Saxonne'a bakıyorlardı.

Billy:

— Bir şey yok, Saxonne, diye söze başladı.

Ama Bud onun sözünü kesti:

— Yapılacak ilk iş yatağa yatırmak ve giysilerini çıkarmak için onları kesmektir. İki kolu da kırık. Bu işi yapanlar da, işte!

İki yabancıyı gösteriyordu. Adamlar ayaklarını yere sürtüyorlardı. Şaşkınlıkları daha da artmış görünüyordu.

Billy karyolanın üzerine oturdu. Saxonne lambayı tuttu. Bud'la yabancılar Billy'nin paltosunu, gömleğini ve fanilasını kesmeye başladılar.

— Hastaneye gitmek istemedi, dedi Bud, Saxonne'a.

Billy doğruladı:

— Tanrı göstermesini Dr. Hentley'i çağırttım. Birazdan gelir. Topu topu iki kolum var. Bana iyi hizmet ettiler. Ben de onlara iyi davranmalıyım. Tıbbiyelilere deney tahtası mı olacağım? Öyle yağma yok!

— Pekiyi ama, nasıl oldu bu iş? diye sordu Saxonne.

Sırayla Billy'ye ve iki yabancıya bakıyordu. Aklı ermiyordu, çünkü hepsi birbiriyle dost görünüyorlardı.

— Bunlar iyi insanlar, dedi Billy. San Francisco'lu arabacılar. Bize yardıma geldiler. Daha bir sürü var yardıma gelen.

İki arabacı başlarını salladılar. Billy'nin sözleri onları biraz rahatlatmıştı. Bir tanesi:

— Evet hamfendi, diye homurdandı, bir yanlışlık oldu... Bizim adımıza tatsız bir şaka.

Billy gülümsedi.

— Birbirimize içki ısmarlarız, olur biter, dedi.

Saxonne coşkulanmış değildi. Üstelik pek öyle telâşlı bile değildi. Böyle bir şey beklenirdi aslında. Oakland kendisine ve yakınlarına öylesine pahalıya patlamıştı ki, bu da cabasıydı, ne çıkar sanki? Alt yanı Billy ağır yaralı değildi. Kırık kollar yapışır, başdaki yara kapanır. Sandalye taşıdı içerden, herkesi oturttu.

— Şimdi söyleyin bana, ne olduğunu? Şaşkına döndüm: Bu iki arkadaş kocamın kolunu kırıyorlar, sonra onu evine [illegible] ve dostça konuşuyorlar onunla...

— Hakkınız da var sormaya, dedi Bud Strothers. Efendim, şöyle oldu...

Billy sözünü kesti:

— Sen sus, Bud. Gözlerinle görmedin ki sen.

Saxonne San Francisco'lu arabacıların yüzüne baktı. Bir tanesi söz aldı:

— Oakland'daki arkadaşların durumu pek parlak olmadığından, onlara yardım etmeye gelmiştik. Hiç değilse birkaç «sarı» ya, araba sürmekten daha kolay işler de bulunduğunu öğrettik. Benle Jackson gözümüzü dört açmış, devriye gezlyorduk. Bir de baktık, kocanız geliyor dalgın dalgın. Daha...

Jackson:

— Dur hele, diye sözünü kesti. Sırayla anlat. Biz bütün arkadaşları tanıdığımızı sanıyorduk. Ama sizin kocanızı hiç görmemiştik buralarda, çünkü o... şeydeymiş...

Birincisi sözü yeniden aldı:

— Bir süre için kodesteymiş, sözüm meclisten dışarı. Kendisini görünce, «sarı»lardan biri sandık. Kestirmeden çıkmaza dalınca...

Billy bir açıklama yaptı:

— Campbell bakkaliyesinin arkasındaki çıkmazdan sözediyor.

Birinci arabacı konuşmasını sürdürdü:

— Evet, bakkalın arkasında. İşte, oraya saptığını görünce, bunun Murray ve Ready tarafından parayla tutulan yabancılardan biri olduğuna kesinlikle inandık, oradan dolaşıp ahıra gireceğini sandık.

— Aynı yerde Billy ile ben de bir «sarı» yakalamıştık, dedi Bud.

— Bunun üzerine, zaman yitirmedik. Daha önce bu gibi işler yaptığımız için nasıl benzeteceğimizi biliyorduk. Ve çıkmazın içinde kocanızı yakaladık.

— Bud'ı arıyordum, dedi Billy. Çocuklar, onu çıkmazın öbür ucunda bulacağımı söylemişlerdi. En son anımsadığım şey, Jackson'un benden kibrit istemesi.

— İşte tam o sırada kollarımı sıvadım, diye konuşmasını sürdürdü arabacı.

Saxonne sordu:

— Ne yaptınız ona?

Adam, Billy'nin başındaki yarayı gösterdi:

— Bunu yaptım. Yere serdim onu. Kafasına tokmak yiyen öküz düştü. Ayaklarına basan birisi hakkında bir şey-

ler mırıldanıyordu. Anlarsınız işte, aklı başında değildi, ne olduğunu bilmiyordu. O zaman işini bitirdik.

Adam anlatmasını bitirip sustu. Bud sözü aldı:

— Demir çubukla iki kolunu birden kırmışlar.

Billy doğruladı:

— Kemikler kırılınca kendime geldim. Benimle dalga geçiyorlardı: «Bir süre dinlenirsin,» diyordu Jackson. Anson da ekliyordu: «Bu kollarla araba sürmeni görmek isterdim doğrusu.» Jackson: «Ayrılmadan önce son bir kez daha okşayalım onu» diye önerdi ve çeneme bir yumruk indirdi.

Anson:

— Hayır, diye düzeltti. O yumruğu ben atmıştım.

Billy içini çekti:

— Her neyse. Beni yine uykuya yolladı ya, ona bak sen. Kendime geldiğim zaman Bud, Anson ve Jackson musluğun altında başımı yüzümü yıkıyorlardı. Yolda rastladığımız bir gazete muhabirinden kaçıp hep birden eve döndük.

Bud Strothers yumruğunu kaldırıp yeni sıyrılmış derisini gösterdi.

— Muhabir olup bitenleri öğrenmek için o kadar ayak diredi ki!

Sonra Billy'ye dönerek açıkladı:

— Ben bu yüzden saptım Dokuzuncu Sokağa, Altıncı Sokak'ta da size yetiştim.

Birkaç dakika sonra Dr. Hentley geldi, erkekleri odadan çıkarttı. Dışarda beklediler, muayenenin sonucunu alınca içleri rahatladı ve evden ayrıldılar. Dr. Hentley ellerini mutfakta yıkadı, son talimatını verdi Saxonne'a. Ellerini kuruturken havayı kokladı, ateşin üzerindeki tencereye baktı.

— Tarak, dedi. Nereden satın aldınız bu tarakları.

— Satın almadım, diye karşılık verdi Saxonne. Ben kendim çıkardım.

Doktor kaygılandı:

— Sanırım bataklıktan çıkarmadınız! diye sordu.

— Ordan çıkardım.

— Öyleyse atın onları. Atın çabuk. Hastalık ve ölüm getirir. Tifo yapar. Şu anda üç tifolu hastam var, iyileştirmeye uğraşıyorum. Hepsinin de bataklıktaki taraklardan bulaştıklarını sanıyorum.

Doktor gittikten sonra Saxonne yemeği döktü. Oakland

için bir kötü not daha! diye düşündü. İnsan tuzağı Oakland! Açlıktan öldüremediklerini zehirleyen kent!

Kocasının yanına dönünce Billy homurdandı:

— Gel de içkiye dadanma işte şimdi! Böyle şanssızlık görülmüş şey midir? Kaç kez ringde dövüştüm, tek kemiğim kırılmadı. Şimdiyse, çat, çut, iki darbede iki kolum da kırık.

Saxonne neşeli bir gülümsemeyle:

— Bunun beteri de olabilirdi, dedi.

— Beteri nasıl olurdu acaba, merak ettim doğrusu.

— Boynun kırılabilirdi.

— Daha iyi olurdu. Yok kızım, şunu öne sürüyorum: Bundan beteri olamaz.

Saxonne kendine güvenliydi:

— Bal gibi de olur.

— Ne olur?

— Eğer Oakland'da kalmaya niyetli olsaydın, beterin beteri olurdu, çünkü aynı şey bir daha gelebilirdi başına.

— Doğrusu ben bu kollarla çiftçi olacağımı, toprağı sürebileceğimi kestiremiyorum.

— Dr. Hentley diyor ki kemikler kaynadıktan sonra kırık yerleri eskisinden daha sağlam olurmuş. Kemikler eğer ortadan iki parça olmuşsa, doktorun dediği doğru, bunu sen de bilirsin. Haydi, şimdi gözlerini yum da uyu bakalım. Bitkin durumdasın. Düşünmeyi bırak da başın dinlensin.

Billy gözlerini kuzu kuzu yumdu. Saxonne serin elini kocasının ensesi altına soktu.

— Oh! İyi geldi, dedi Billy. Öyle serinsin ki, Saxonne! Senin yanında olmak, sıcak bir salonda dansettikten sonra gecenin serinliğine çıkmaya benzer.

Birkaç dakika dinlendi, sonra başladı çırpınmaya.

Saxonne:

— Ne oldu? diye sordu.

— Hiiç! Beni bu duruma sokan iki arkadaşı düşündüm de. Düşün bir kez, ben ki aklımda tutamayacağım sayıda «sarı»nın işini bitirmişimdir...

Ertesi sabah uyanınca kara düşüncelerden sıyrılmıştı. Saxonne, mutfaktan, tuhaf şarkılar okumaya uğraştığını duydu. Bir fincan kahve götürdü.

— Hiç duymadığın yeni bir şarkım var sana, dedi Billy. Ama yalnız tekerleme aklımda kaldı. Söyleyen, moruktur. Kızıyla evlenmek isteyen gündelikçi bir haytaya

söyler. Billy Murphy evlenmeden önce Mamie adında bir kızla düşüp kalkardı ya, işte o söylermiş hep bu şarkıyı. Ağlamaklı, ağıt gibi bir şey. Her söyleyişinde de ağlarmış Mamie. Tekerleme şu; unutma ama, söyleyen kızın babası.

Billy çok ağırbaşlı bir tavır takındı, korkunç falsolu bir sesle başladı okumaya:

Ahî iyi bak yavruma,
Lison'um mutluysa eğer
Ecelim gelip çatınca
Senin olsun çiftliğim, evim,
Sabanım, öküzlerim,
Domuz, at ve civcivler,
Senin olsun çayırda
Meleyen kuzularım.

— Beni duygulandıran bu civcivler, dedi Billy. Dün sinemada civcivleri görünce anımsadım bu şarkıyı. Bir gün çiftlikte bizim de civcivlerimiz olacak, öyle değil mi küçük?

— Bir kızımız da olacak.

— Ben de moruk olacağım, yanımda çalışan gündelikçiye aynı şeyi söyleyeceğim. İnsan tez davranmazsa uzun sürmez bir kız çocuğunun yetişmesi.

Saxonne uzun zamandan beri el sürmediği ukulele'yi kutusundan çıkarıp akord etti.

— Benim de bilmediğin bir şarkım var, Billy. Tom her zaman söylerdi bunu. Beylik topraklardan satın almak ve çiftlik kurmayı düşlerdi, ama Sarah bunun sözünü bile duymak istemezdi. Tom'un şarkısı aşağı yukarı şöyleydi:

Bir çiftliğim olacak
İçinde domuz, at, inek
Hayvanlar dolaşacak,
Ben tarlayı süreceğim,
Arabayı sen.

— Bizim çiftlikte, tarlayı ben süreceğim. Hadi, Saxonne, **Hasat zamanı**'nı söyle bana. O da bir çiftçi şarkısı.

Saxonne şarkıyı bitirdikten sonra kahvenin soğuduğunu anımsadı, zorla içirdi Billy'ye. İki kolu da bir işe ya-

ramadığından, onu bebek gibi beslemek gerekiyordu zorunlu olarak. İki yudum arasında, Billy şöyle dedi:

— Sana bir şey söyleyeceğim; Kırda yerleşirsek, yaşamın boyunca istediğin bir atın da olacak. Yalnızca senin olacak: İster binersin, ister arabaya koşarsın, ister satarsın, keyfin ne isterse onu yaparsın.

Biraz düşündü, sonra ekledi:

— Atlardan anlaman çok işimize yarayacak kırda. Başlangıç için çok önemli bu. Sendikanın saptadığı ücret üzerinden olmasa bile, daha ilk günden yapacak bir işim olur çiftlikte. Bütün diğer çiftlik işlerine gelince, çabucak öğrenirim becermesini. Anımsar mısın, ilk günü, bir atın olmasını, hep at sırtında gezmek istediğini söylemiştin bana. Saxonne anımsıyordu. Gözyaşlarını tutmak için çok sıkıyordu kendini. Mutluluk duyuyordu. Daha başka şeyler de hatırlıyordu. Yoksulluk döneminden önce Billy ile sürdüğü yaşantının sıcak umutları yeniden yeşeriyordu gönlünde. Madem ki bu umutlar gerçekleşmemişti, gidip başka yerde arayacaklar, sinemada gördüklerini gerçek yapmaya çalışacaklardı.

Açıkça inandığı bir kaygıya kapılan Saxonne yavaşça arkadaki odaya süzüldü, kendini izledi aynada. Yok canım! gerçekten pek değişmemişti. Kendini bir güzellik kraliçesi saydığı yoktu, ama aşk için savaşmada silâhsız da değildi. Tarihte ünlü kadınların, erkeklerin gönlünü çelen kadınların güzel olmadıklarını Mercedes söylememiş miydi? Hem kendini bütün ayrıntılarla incelerken, hiç de çirkin olmadığını onaylıyordu. Her zaman aydınlık ve canlı olan iri gri gözlerinin derinliklerinde dışa vurulmadık düşünceler kıpırdaşırdı hep. Nefis kaşları vardı, ince bir çizgi halinde, kumral saçlarından biraz daha koyu. Burnu düzgün değildi, ama silik olmamakla birlikte kadına yakışır bir burundu ve o kaşlarla iyi gidiyordu. Buna küstah bir burun denebilirdi. Aynada, yüzünün biraz süzüldüğünü kendisi de görüyordu; dudakları eskisi gibi kırmızı değildi, yanakları biraz solgundu. Ama bütün bunlar yerine gelirdi yine. Ağzı, resimli dergilerde görülen «gül koncası» tipinde değildi. Güzel bir ağızdı, sevilecek bir ağız, öyle bir ağız ki gülmek ve başkalarını da güldürmek için yaratılmış. Sildi ağzını, dudak uçlarını kıvırarak gülümsemesini vurguladı. Bu gülümseyişin başka gülücükler yarattığını bilirdi. Yalnızca gözleriyle gülümsemeye koyuldu: Bunu yapmaya alışıktı. Sonra başını arkaya doğru atıp hem ağzı, hem göz-

leri ile gülmeye başladı. Dudakları arasından bir dizi sağlam ve eksiksiz diş göründü. Bu ona Billy'nin, Germanla salonunda dişlerine iltifat ettiği akşamı anımsattı. «Çok iri değil dişleriniz, ama bir süt çocuğununkini de andırmıyor: tam karar» demiş ve baktıkça iştahının açıldığını, içinden kıtır kıtır yemek geldiğini sözlerine eklemişti.

Onun kendisine yaptığı bütün iltifatları, sevgi ve hayranlık sözlerini teker teker anımsıyor, en değerli hazineleri sayıyor, üzerine titriyordu. Taze, kadife gibi yumuşak, ipek gibi ince bir teni olduğunu söylemişti Billy. Kollarını omuzlarına kadar sıvadı, bembeyaz tenine yanağını sürdü, okşadı. Billy, sevimli olduğunu onu tanımadan bu sözcüğün ne demek olduğunu bilmediğini söylemişti. Sesinin serin olduğunu, elini alnına koymuş gibi bir izlenim bıraktığını, sabah meltemi gibi ta içine işlediğini de söylemişti Billy. Sesi kalın çıktığı zamanlar ise, Macdonough tiyatrosunun kemanı gibi kulağa tatlı ve hoş geldiğini öne sürmüştü.

Küçük kısrağım benim, demişti. Canlı, saydam, ince, nazik ve duyarlı, baştan ayağa sinirlerle dokulu, küçük safkanım demişti. Bayılırdı giysilerini giyiş biçimine. O giyinirken, kendini düşde sanırdı. Sesinin ve tenının serinliği gibi, saçlarının kokusu gibi, giysileri de bedeninin bir parçasıydı Saxonne'un.

Ya havalı duruşu? Saxonne bir sandalyenin üzerine çıktı, belden aşağısını görecek biçimde eğdi aynayı. Eteklerini kaldırıp baktı: Ayak bilekleri yine eskisi gibi inceydi. Baldırının dolgunluğu yokolmamıştı. Kalçalarını, gövdesini, göğsünü, boynunu, başını dik tutma biçimini inceledi, hoşnutlukla gülümsedi. Billy, Fransız yapılı olduğunu, şekil ve çizgiler bakımından Annette Kelleman'a taş çıkartabileceğini söylerken haklıydı herhalde.

Daha bir sürü şey söylemişti kendisine. Ve hepsi aynı zamanda geliyordu aklına. Evlenmeyi önerdiği o pazar günü dudakları hakkında da şöyle demişti: «Konuşmanızı izlemekten hoşlanıyorum, çünkü dudaklarınızın her hareketi küçük bir öpücüğe benziyor.» Biraz sonra, aynı gün, şu sözleri söylemişti: «Size ilk baktığımda, benim olmak için yaratıldığınızı düşünmüştüm.» Sonra, evini çekip çevirmesini de beğenmişti: daha iyi beslendiğini, daha rahat yaşadığını, arkadaşlarıyla daha az buluştuğunu ve daha az para harcadığını söylerdi hep. Bir gün kolları arasında sıkarak, «Sen tanıdığım en yaman kadınsın!» demişti yekten.

Baştan aşağı seyretti Saxonne kendini aynada. Hiç de kötü değildi, üstelik seyretmesi hoştu, bunu biliyordu. Billy ne denli görkemli bir erkek olsa, ona uygundu; Billy'ye karşı rolünü pekâlâ yerine getirmişti. Ondan çok şey almaya, verebildiği kadarını, verebildiklerinin en iyisini almaya değerdi. Ama bencilliğin saçmalıklarından sakınmasını da bilirdi. Kendine içtenlikle değer biçerken, kocasını da aynı içtenlikle değerlendiriyordu. Çocuk-erkeği, sevgilisi, Billy'i dertlerle bunalmış, kapana kıstırılmış, içkiden çılgına dönmüş olmadığı zaman, eski durumu ile, Saxonne'un ona verdiği ona verebileceği her şeyi fazlasıyla hakederdi.

Saxonne son bir bakış fırlattı aynadaki görüntüsüne. Hayır, ölmemişti daha. Aşkı da ölmemişti, Billy'nin kendisine olan sevgisi de canlıydı. Karşılıklı sevgilerinin gelişip yeşermesi için uygun bir topraktı gerekli olan. Sırtlarını Oakland'a dönüp gitmeye kalkmaları, bu verimli toprağı aramak içindi.

Sandalyenin üzerinde, bir eliyle aynayı ileri geri oynatıyor, topuklarından yüzüne dek gözden geçiriyordu. Yanakları al al olmuştu. Afacan, canlı bir görünüşü vardı. Bölmenin arkasından:

— Heyl Billy! diye seslendi.

— Ne var? diye sordu Billy.

— Kendime âşık olmak üzereyim.

Billy meraklandı:

— Oyun mu oynuyorsun? Niçin tutuluyormuşsun kendine?

— Çünkü beni seviyorsun da ondan. Vücudumun en küçük parçasına varıncaya dek seviyorum kendimi, Billy... çünkü... çünkü... canım işte sen de beni vücudumun en küçük parçasına dek seviyorsun da ondan.

XIX

Günler hızla geçip gidiyordu. Saxonne mutluydu. Billy'ye bakıyor, yedirip içiriyor, ev işlerini yapıyor, gelecek için tasarılar kuruyor, güzel eşyalarını satıyordu. Kendisi için dikmiş olduğu süslü şeyleri satma iznini zor koparmıştı Billy'den, ama koparmıştı sonunda.

— Yalnızca hiç giymediklerimi satacağım, demişti. Bir yerde yerleşirsek yenilerini yaparım.

Satmadıklarını, çarşaf marşaf gibi şeyleri ve yedek çamaşırları da Tom'a bıraktı.

— Öyle olsun, dedi Billy. Her şeyi sen düzenle. Söylediğin akla yakındır. Sen Robinson Crusoe'sun, ben de senin Cuma'nım. Hangi yolu tutacağımızı kararlaştırdın mı?

Saxonne başını salladı.

— Ya bineceğimiz aracı hiç düşündün mü?

Saxonne ayaklarını arka arkaya kaldırıp sağlam yürüyüş kunduralarını gösterdi. O sabah ilk kez olarak giymişti onları, evde alıştırmak için.

— Demek tabanvay, ha?

Saxonne gururlu bir tavırla:

— Bizimkiler de böyle gelmişler Batı'ya, karşılığını verdi.

Billy bu fikri paylaşmadı.

— Açık yollarda sürüneceğiz, dedi. Kadınların göçebe bir yaşam sürdüğünü hiç duymamıştım.

— İyi ya, şimdi göreceksin işte. Göçebelik ayıp değil alttarafı, Billy. Annem de böyle geçti ovaları. Hemen bütün analar eskiden aynı şeyi yapmışlardır. Herkesin ne düşüneceği umurumda bile değil. Sanırım bizim soyumuz dünya yaratılalı hep yollarda sürünmüş, bizim yapacağımız gibi yerleşecek bir toprak parçası aramıştır.

Birkaç gün geçtikten sonra, başındaki yara yeterince kapanıp kemiklerin kaynaması yola girince, Billy yataktan kalktı, biraz yürüdü. Ama tahtalar arasında bağlı kollarını kullanamıyordu daha.

Dr. Hentley ücretinin ödenmesini daha uygun bir zamana ertelemeyi kendisi önerdi. Saxonne doktordan Hazine toprakları hakkında bilgi almak istedi. Ama Hentley bu konuda bir şey söyleyemedi. Geçmişte hükümetin isteyene toprak sattığını duymuştu, hepsi bu.

Oysa Tom, satılık Hazine toprakları bulunduğundan emindi. Honey Lake'ten, Shasta County'den ve Humboldt'tan sözediyordu.

— Ama bu mevsimde deneyemezsiniz bunu, dedi. Kış geliyor. Yapacağınız tek şey, daha ılıman bir iklime kavuşmak için Güney'e gitmektir, örneğin kıyı kesimine. Oralarda hiç kar yağmaz. Bakın size anlatayım: San Jose'den ve Salinas'dan inin, Monterrey'de kıyıya varın. Bu kentin güneyinde Hazine toprakları bulursunuz. Orada ormanlıklar ve Meksikalıların çiftlikleri vardır. Oldukça vahşi yerlerdir. Doğru dürüst bir yolu bile yok. Orada yalnızca hayvan yetiştirilir. Ama sekoya'lı güzel kanyon'lar da vardır. Üretime elverişli güzel topraklar hemen Okyanusa kadar uzanır.

Geçen yıl, o yöreleri gezmiş olan birisiyle konuşmuştum. Sizler gibi ben de oralara gitmek isterdim, ama Sarah'ya söz anlatmanın olanağı yok. O yörelerde altın da var: bir sürü insan altın arar. İşletmeye açılan iki-üç maden oldukça verimlidir. Ama altın dalgası daha uzaklardadır, kıyıya da pek yakın değil. Oraya kadar uzanıp görebilirsiniz madenleri.

Saxonne kafasını salladı:

— Biz altın aramıyoruz. İstediğimiz, kümes hayvanları beslemek ve sebze yetiştirmektir. Bizimkilerin, başlangıçta, altın bulma şansları vardı. Ne oldu sanki? Ne kaldı avuçlarında?

Tom doğruladı:

— Hakkın var galiba. Gözleri hep yükseklerde olduğundan, burunları dibinden kaçan binbir küçük fırsatı yakalayamadılar. Bir tanesi de baban. Kendisinden duymuşumdur: San Francisco'da Market Street'te üç madenden pay satmış, her biri elli dolara. Bu paylar beşyüz bin dolar eder şimdi. İşte Will amca: Uçsuz bucaksız bir çiftliği vardı, ama gözü doymadı. Büyük bir sürü almak, kral olmak istiyordu Miller ve Lux gibi. Los Angeles'de öldüğü zaman ayda kırk dolar ücretle gece bekçiliği yapmaktaydı. Her zamanın bir eğilimi vardır. Zaman değişti şimdi. Büyük işler geçerli. Biz ise, küçük insanlarız. Batıda, şimdiki Ohio'nun çevresinde sürdürülen yaşantıyı çok dinlemişimdir bizimkilerin ağzından. Herkesin bir çiftliği olabilirmiş o devirde. Öküzlerini arabaya koştu mu, doğru bir çiftliğe konmaya gidermiş. Pasifik, Batı'dan binlerce mil uzaktaymış. Bu binlerce millik uzaklık ve milyonlarca çiftlik sahiplerini beklermiş. Sen seksen hektardan sözediyorsun. Sözü mü olur? İlk zamanlar, Oregon'da, üçyüzyirmi hektardan söz açarlarmış. O zamanlar böyleymiş işte. Herkese toprak varmış, istediğin kadar toprak. Amaaa, Pasifik Okyanusuna varır varmaz iş değişmiş. Büyük girişimler ortaya çıkmış. Büyük iş dedin mi, büyük iş adamı demektir. Büyük iş adamı demek de, büyüklerin hesabına çalışmaktan başka bir şey yapamayan binlerce küçük adam demektir. En çok yitirenler bunlardır işte. Bu durumdan hoşnut değillerse kendileri bilirler. Bir şey değişmez. Öküzlerini arabaya koşup çekip gitme olanakları bile yoktur, çünkü gidebilecekleri hiç bir yer yok. Çin'e gitmek isteseler bile, Çin ta öbür tarafta, ve arada öyle bir tuzlu su kitlesi var ki, o kitlede çift sürülmez, öyle değil mi?

Saxonne:

— Sanırım, dedi.

Ağabeyi konuşmasını sürdürdü.

— Evet. İnsan bütün bunları olduktan sonra görüyor. Ama ne çare! Artık çok geç.

— Kodamanlar daha açıkgöz çıktılar, dedi Saxonne.

Tom düzeltti:

— Daha şanslı da. Birkaçı kazandı ,ama çoğu da yitirdi. Hem yitirenler de kazananlar gibi yetenekliydi. Sokakta bir avuç bozuk para için itişip kakışan çocuklara benziyorlardı. Oysa kimileri dar görüşlü de değildi. Örneğin babanı al. Doğu'nun iyi bir soyundan geliyordu. Ticaret içgüdüsü vardı onda. Varlığını büyütmek için bütün koşullar hazırdı. Tut ki kalbi zayıftı, yahut böbreklerinden rahatsızdı, yahut da romatizması vardı, ne olacaktı? Elbette ki serüven peşinde koşan bir Ortaçağ şövalyesi gibi diyar diyar gezemeyecek, dövüşemeyecek, Batı'yı bir uçdan bir uca arşınlayamayacaktı. Büyük bir olasılıkla San Francisco' da yerleşmek zorunda kalacaktı, ve Market Street'te satmış olduğu üç madenin paylarını kendisine saklayacaktı. Ve elbet daha başka paylar da satın almış olacaktı, vapur işletmelerine girerek, borsada oynayacak, demiryolları döşeyecek, tüneller açacaktı. Sözün kısası, kendisi de büyük bir iş adamı olacaktı. Tanırım ben onu. Ondan daha kıçı yer görmez insan tanımış değilim. Şimşek hızıyla düşünürdü, bir buz parçası gibi soğuktu, bir Komançi gibi zaptedilmezdi. Zamanın büyük istifçileri ve umursamaz piyasa karaborsacıları arasından kendisine bir yol açmış olacaktı. Tıpkı kadınların gönlüne götüren yolu açtığı gibi. Kılıç ve mahmuz şakırtıları arasında at sırtında dört nala giderken uzun saçları rüzgârda dalgalanırmış. Bir Kızılderili gibi dimdik dururmuş at koştururken. Güzel adamdı, yaman adamdı, mavi gözlü bir masal prensi gibi zarif, aynı zamanda Meksika'lı bir **caballero** gibi ateşli. Yolu kadınların gönlünden geçmez de ne olur? İç savaşta da öyle dalarmış düşman saflarına, sonra askerlerinin başında, savaşa doymak bilmeyen bir Kızılderili gibi uluyarak geri dönermiş. Senin yetişmende katkısı bulunan Cady anlatmıştır bütün bunları bana. Cady babamla birlikte saldırıya katılmış. İşte böyle bir adam olan baban eğer San Francisco'da yatağa çakılmış olsaydı, Batının kodamanlarından biri olmuş olurdu. O zaman, sen de zengin bir genç kadın olurdun şu sırada. Avrupa'yı dolaşırdın, Floods'ların Crockers'ların ya-

nında Nob Hill'de bir köşkün olurdu, Fairmount Oteli'nin pay senetlerinin büyük bölümü senin olurdu, daha başka kuruluşların senetleri de. Niye böyle olmadı? Baban açıkgöz değildi de ondan mı? Kesinlikle hayır. Kafası çelikten bir tuzağa benzerdi, patlayacak gibi, taşacak gibi doluydu çağının düşünceleriyle. Ateş gibi adamdı. Zaptedilmezdi. Yerinde duramazdı. Senle Flood ve Crocker allelerinin genç kadınları arasında başka ayrım yoktur. Baban şanslı çıkmadı, uygun zamanda romatizmaya yakalanmadı: Olan buf

Saxonne iç geçirdi, gülümsedi.

— Ama ne de olsa ben onları yendim, dedi. Flood ve Crockers'lerin küçükhanımları boksörlerle evlenemezler, oysa ben bir boksörle evlendim.

Tom önce anlamadı, kızkardeşinin yüzüne baktı. Sonra yavaş yavaş bir hayranlık yayıldı yüzünde.

— Doğrusu, söyleyeceğim bir tek şey var, dedi ağırbaşlılıkla: Billy öyle şanslı bir çocuk ki, ne denli şanslı olduğunu kendisi de bilmiyor.

Dr. Hentley izin verdikten sonra çözüldü Billy'nin sargıları. Saxonne yola çıkmadan iki hafta daha beklemekte ayak diredi: En küçük bir riske girmek istemiyordu çünkü. Aslında bu onbeş günle, bir aylık kira tamamlanmış oluyordu. Evsahibi son iki ayın kirasını almak için Billy ayağa kalkıncaya dek sabretmeye razı olmuştu.

Salinger firması eşyaları geri almak için Saxonne'un saptadığı günü bekliyordu. Billy'ye yetmişbeş dolar geri vermişti. Tahsildar şöyle dedi Saxonne'a:

— Şimdiye dek ödediğiniz borçlar eşyaların kira bedelini karşılayacak. Artık kullanılmış eşya sayılır bunlar. Patronlar için hiç de kazançlı bir iş değil bu. Hem işi bu biçimde çözümlemeye zorunlu da değillerdi, bilirsiniz. Öyle ki, size karşı çok iyi davrandıklarını unutmayın. Yeniden ev bark döşemeye karar verirseniz firmamızı unutmayın.

Bu paraya, Saxonne'un süs eşyalarının satışından elde ettikleri paraları da katarak bütün küçük borçlarını ödeyebildiler, birkaç dolar da cep harçlığı kaldı kendilerine.

Billy:

— Borçtan tıkınırım, dedi Saxonne'a. Şimdi evsahibi ve Dr. Hentley dışında kimseye metelik borcumuz yoktur.

— İkisi de uzun süre bekleyebilecek gibi zengin değiller.

Billy yavaş bir sesle:

— Uzun süre beklemeyecekler, dedi.

Saxonne gülümsedi. O da tiksinirdi borçtan. Bu ortak çizgi, Batı'ya ilk gelip yerleşen çok sert huylu öncüler dalgasından kalıtımdı onlara.

Saxonne, Okyanusu gemiyle, çayırları ovaları da öküz arabalarıyla geçmiş olan antika dolabı sarıp sarmalamak için nice zamanı olacağını hesaplıyordu. Little Meadow savaşında bir kurşunun açtığı küçük deliği öptü. Babasının at sırtında kullandığı kılıcı da öptü. Elini kutsal bir şeye değdiriyormuş gibi çekine çekine bir daha okudu anasının şiirlerini. Yine anasının kırmızı atlastan küçük korsesini kucaklayıp veda etti. Albümün kurdelelerini çözdü, son bir kez daha baktı Viking'leri gösteren gravüre. Kılıç elde İngiltere kumsallarına atlayan akıncılardan birini yeniden Billy'ye benzetti. Soyunun nerelerden kalkıp nerelere geldiğini, ne şaşırtıcı serüvenler geçirdiğini düşündü bir süre. Irkının gözü hiç toprağa doymamıştı. Kendisi de öyleydi. Yaşamının kentte geçen bölümü dışında, bu toprak açlığını kendi içinde de duymuştu. Ataları gibi, anası babası gibi, kendisi de bu özlemin peşinden uzaklara gidiyordu şimdi. Annesinden çok dinlemişti o eski günlerin öyküsünü. Kırık dökük göçmen arabaları ve iskeletleri çıkmış öküzler Sierra'ların erken bastıran kışında karlar içinden California'nın güneşli, çiçeklerle kaplı uçsuz bucaksız topraklarına doğru ilerlerken, o adanmış yeryüzünü düşlerinde ne şekilde canlandırdıklarını anlatıp dururdu Daisy. Saxonne da karlı tepelerden aşağısını görür gibi olurdu. Annesinin bir şiirini anımsıyordu:

Çalgının tatlı nağmeleri gibi
Şarkı söylüyor ilham perileriniz,
Sesler yankılanıyor uçsuz bucaksız
California ovalarında.

Saxonne bu şiiri yüksek sesle bir kez daha söyledi, mutlulukla içini çekti, gözlerini sildi. Kötü günlerin sonu gelmişti belki de. Bu kötü günler, eskilerin aşmak zorunda kaldıkları zor geçilir ovalar, vahalardı kendisi için. Billy ile birlikte bütün güçlükleri atlatmışlardı. Şimdi Sierra'lara tırmanıyorlardı, oradan cennet ovalara ineceklerdi.

Yola çıkacakları günün sabahı, Salinger'in kamyonu kapıya dayandı. Eşyaları kaldırdılar. Tahtaperdenin önünde

bekleyen evsahibi anahtarları geri aldı, ellerini sıktı, iyi şanslar diledi.

— Bu zamanda bundan daha iyisini yapamazdınız, dedi. Ben dürülmüş yorganımı sırtıma vurup yaya geldim Oakland'a. Kırk yıl oluyor. Ucuz buldunuz mu, toprak alın; ben de öyle yaptım. Böylece, yaşlandığınızda düşkünler yurduna gitmekten kurtulursunuz. Yeni kurulmakta olan kent çok. Zemin katından başlayın. El emeğiniz geçiminizi ve konutunuzu sağlar, toprak da sizi zengin eder. Adresimi biliyorsunuz. Ne zaman gücünüz yeterse o zaman yollarsınız kira borcunuzu. İyi şanslar! Başkasının ne düşüneceğini dert etmeyin. Arayan, aradığını bulur.

Billy ile Saxonne sokaktan geçerlerken meraklı komşular perdeler ardından onları dikizliyorlardı. Sokaktaki çocuklar, ağızları bir karış açık, arkalarından baktılar. Billy battaniyeleri dürmüş, renkli çadır bezine sarmış, omuzuna vurmuştu. Dengin içinde temiz çamaşır ve gerekli eşya vardı, dışında ise bir tava ile bir tencere asılıydı kayışlara. Kahve cezvesini elinde tutuyordu. Saxonne üstü muşamba ile örtülü minicik bir sepet, sırtında da ukulele kutusunu taşıyordu.

Billy, yabancı bakışlar altında ezilip büzülerek homurdandı:

— Tam serserilere benziyoruz sanırım.

Saxonne onu avundurmak için:

— Kamp yapmaya gitseydik serseriye mi benzemiş olacaktık? dedi.

— Evet ama biz kamp yapmaya gitmiyoruz ki.

— Ne çıkar? Nasıl olsa bilmiyorlar. Yalnız sen biliyorsun. Hiç senin sandığın gibi düşünmüyorlardır belki de. Herhalde kamp yapmaya gittiğimizi sanıyorlar. İşin tuhafı, bunun doğru olması. Gerçekten kamp kuracağız ya.

Bu sözler Billy'yi yüreklendirdi. Ama gene de kendisine yan bakanın ağzını burnunu kıracağını söylemekten geri kalmadı. Göz ucuyla Saxonne'a baktı. Genç kadının yanakları pembe, gözleri parlaktı.

— Biliyor musun, dedi Billy ansızın, bir kez opera görmüştüm. Oyuncular sırtlarında gitarla geziyorlardı kırlarda, tıpkı senin gibi. Onu anımsatıyorsun bana. Hep şarkı söylüyorlardı.

— Ben de şarkı söylemek için birlikte aldım ya çalgımı. Kırlara varınca, yürürken şarkı söyleriz. Kamp ateşinin karşısında da şarkı söyleyeceğiz. Kamp kuracağız,

hepsi bu. Tatildeyiz, ülkeyi gezip göreceğiz. Niye hoş günler geçirip eğlenmeyelim? Bu gece nerede uyuyacağımızı bilmiyoruz. Öbür geceleri nerede geçireceğimizi de bilmiyoruz. Eğlenceli değil mi?

Billy ağırbaşlılıkla:

— Spor olması bakımından hoş bir tasarı, diye cevap verdi. Ama gene de biz ilk sokağa sapalım, şu adanın çevresinden dolanalım. İlerde, köşede, tanıdığım kimseler görüyorum, suratlarını çarşamba pazarına çevirmek için hiç keyfim yok.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I

Tramvay Haywards'a dek gidiyordu. Ama Saxonne'un önerisi üzerine San Leandro'da indiler.

— Sonunda bir yerden başlayacağız yürümeye, dedi Saxonne. Arsa aradığımıza göre, bu konuda bilgi alacağız sağdan soldan, öyleyse bunu bir an önce yapmamız iyi olur. Hem biz her çeşit arsayı görmek istiyoruz. Büyük kentler yöresinde de olur, dağlar arasında da olur.

San Leandro'nun içinden geçerlerken Billy, birkaç kez hor gören bir sesle:

— Pöf! dedi, burası Porçugezlerin genel karargâhı olsa gerek.

Saxonne doğruladı:

— Bizim ırkı buradan kovmuşlar gibi görünüyor.

— Gerçek şu ki kaynaşıyorlar burada, diye homurdandı Billy. Hepsi buraya üşüşmüşler. Özbeöz Amerikalıya kendi ülkesinde yer yok artık.

— Suç onda, karşılığını verdi Saxonne.

Sertçe söylemişti bu sözü, çünkü durumu kavramaya başlıyordu, ve buna canı sıkılıyordu.

— Doğrusu bilmiyorum. Bana öyle geliyor ki Amerikalı da, eğer istese, Porçugezlerin yaptığını yapabilir. Ama istemiyor, Tanrıya şükür! Domuzlar gibi elin artıklarıyla geçinmeye niyetli değil.

Saxonne:

— Kırsal bölgelerde belki değil, dedi. Ama ben kentlerde domuz gibi yaşayan çok Amerikalı gördüm.

Billy istemeye istemeye karısının haklı olduğunu onayladı.

— Bence, daha iyisini bulmak için çiftlikleri bırakıp kente inıyorlar, diye homurdandı. Ve işte o zaman başlarını taşa çarpıyorlar.

— Bak şu it sürüsü gibi çocuklara! Okuldan çıkıyorlar. Hemen hepsi de Portekizli, Billy, senin İngilizce telâffuzla söylediğin gibi **Porçugez** değil, Mercedes bana doğru telâffuzu öğretti.

Billy alaycı alaycı güldü:

— Kendi ülkelerinde böyle mi giyinirlerdi? Buraya geldiler de adam oldular, sırtları doğru dürüst giysi gördü, karınları doydu. Hepsi de yağ tulumu gibi.

Saxonne başıyla doğruladı. Ve birdenbire bir düşünce geldi aklına:

— İşin önemli yanı da bu, Billy. Onlar başarıyorlar, çiftlik işlerinde ulaşıyorlar başarıya. Grevlerden tasalandıkları yok.

O sırada, en çok beş dekar'lık bir arazinin çitleri önünden geçmekteydiler. Billy parmağıyla orasını gösterdi.

— Eğer, dedi, senin çiftlik işi dediğin şey şu sözüm ona bahçede ıvır zıvır işlerle zaman geçirmekse!.

Saxonne güldü.

— Senin büyüklük merakın yine tepti. Sen de Will amca gibisin. Binlerce hektar toprağı vardı, ama bir milyon hektara ulaşmak peşindeydi, sonunda gece bekçisi oldu. Biz Amerikalıların hastalığı bu. Her şey büyük çapta olacak. Ve ilk basamakta, seksen hektardan aşağı olmayacak!

Billy direttl:

— Ne olursa olsun. Sanırım büyük boyutlar şu sözüm ona bahçelerden daha iyidir.

Saxonne içini çekti.

— İki şıktan hangisi daha iyi, bilmem kil dedi. Birkaç dönümlük küçük bir toprağa ve bir arabaya sahip olup kendi atlarını kendisi sürmek mi, yoksa gündelikçi olarak başkalarının arabasını sürmek mi?

Taş gediğine oturmuştu. Billy kaşlarını kaldırdı, keyifli keyifli homurdandı:

— Söylen bakalım, söylen Robinson Crusoe. Başıma bak. İşin kötüsü, haklısın. Özgür Amerikalıydım sözde. Tuhaf bir özgürlük. Yaşamak için başkasının atlarını sürmek, grev yapıp «sarı»ları dövmek zorundaydım, gene de birkaç ıvır zıvır eşyanın borcunu bile ödeyemiyordum! Neyse. Her şeye karşın, özüldüğüm bir şey var: Senin o [illegible] sevdiğin koltuğu alıp götürdükleri zaman yüreğim cız etti. O koltukta bebeyimizin onca mutlu anlarını geçirmiştik.

San Leandro'dan çıkmışlardı. Minimini çiftliklerle kaplı

bir bölgeden geçiyorlardı. Saxonne ukulele'sini çıkarıp bir şarkı okudu kocasına. Önce **Ahl İyi bak kızına**'yı söyledi. Sonra zenci kamplarında söylenen eski türkülere geçti.

İşitin kıyamet gününde
Göklerin gürlemesini,
İşitin borazanların
Yürekleri titreten sesini.

Bir gezi otobüsü tam hızla yanlarından geçerek türküyü yarıda kesti. Saxonne bu aradan yararlandı, akıl verdi:

— Dinle, Billy, karşımıza çıkacak ilk arsayı alacak değiliz. Gözümüzü dört açmamız gerek...

Billy kusurunu açıkça söyledi:

— Oysa bizim gözümüz hiç de açık değil.

— İyi ya, ben de açalım diyorum işte. Arayan bulur, derler. Bir sürü şey öğrenmek için zamanımız bol. İsterse aylar sürsün, ne çıkar? İstediğimiz yere gitmekte özgürüz. Sonra, bir düzine yanlış adım atmaktansa, bir seferde doğru adım atmak daha iyidir. Bilgi almalıyız, karşılaştığımız herkesle konuşmalı, herkese sorular sormalıyız. Aradığımızı bulmanın tek yolu budur.

— Ben başkasını sorguya çekmeye hiç alışık değilim, dedi Billy.

— Öyleyse ben sorguya çekerim. Bu oyunda kazanmalıyız, bunun için de oyunu bilmemiz gerek. Baksana şu Portekizlilere. Ya Amerikalılar? Onlar nerde? Meksikalıların ardından toprağa ilk sahip çıkanlar onlar oldular. Peki, Amerikalılar neden ortadan silindiler de Portekizliler başardılar? Görüyorsun ki, binlerce sorumuz var soracak.

Ukuleleyi tıngırdattı, berrak ve tatlı sesi neşeyle yükseldi:

Toprağa dönüyorum,
Meyve bahçelerime.
Portakallar çiçek açar
Yaşayacağım ülkede,
Beni çağırır çocuklar
Yaşlı gözlerle.
Tutkunum meyve bahçelerine.

Birdenbire durdu.

— Ayl şuraya bak, ne güzel! diye bağırdı. Şu asma çardağına bakl Şu salkımlara bakl

Geçtikleri yerlerde sık sık böyle hayranlığını haykırıyordu: Çiçeklere bak!.. Ayl şu sebzelere bakl.. Görüyor musun lnekleri de varmış!

Arabayla yoldan geçen Amerikalılar merakla bakıyorlardı yüzlerine. Saxonne bunu daha hoş karşılıyordu. Oysa Billy ya homurdanıyor, ya da dişleri arasından söylenlyordu.

Yolun kıyısında, karnını doyuran bir elektrik işçisine rastladılar. Saxonne:

— Onunla bir konuşsana, diye fısıldadı.

— N'olacak? Hat çeken bir işçi bu, ne anlar çiftçilikten?

— O belli olmaz. Bizlmkilerden bu. Haydl, Billy, konuş onunla. Nasılsa şu anda çalıştığı yok, sanırım memnun kalır gevezelik etmekten. Bak çitin ötesindeki şu ağaca, bak dalları nasıl üstüste sürmüş. Çok tuhaf bir şey. Sorsana nedir bul İyi bir başlangıç olur bizlm için.

Billy adamın karşısında durdu. Keyifsiz bir şekilde:

— Ne var ne yok? diye sordu.

Genç elektrikçi haşlanmış yumurtasını kırmaktan cayıp karşısındaki çifte ilgiyle baktı.

— İyilik, dedi, sizde ne var ne yok?

Billy omuzundakl eşyayı yere attı. Saxonne da sepetini yere koydu.

Genç elektrikçi:

— Gezgin satıcı mısınız? diye sordu.

Doğrudan doğruya Saxonne'a değil, lkisine birden soruyor gibiydi. Herhalde çekinlyordu. Gözü sepetteydi. Saxonne telâşla:

— Hayır, diye karşılık verdi. Toprak arıyoruz. Buralarda satılık toprak var mı?

Elektrikçi yine bıraktı yumurtasını, herhalde maddi durumlarını anlamak için keskin bir bakış fırlattı yabancılara.

— Burada toprağın kaça satıldığını bilir mlsinlz? diye sordu.

Saxonne karşılık verdi:

— Hayır, ya sız?

— Bilmem için çok nedenler var. Ben burada do Çevrenizde gördüğünüz bütün bu toş değeri iki yüz dolarla dört-beş yüz dolar arasında arım hektarı.

Billy bir ıalık sesi çıkardı:

— Sanırım bize yaramaz buraları.

Saxonne merak etti:

— Ama niçin böyle pahalı? Yapı arsası mı.

— Yoo. Fiyatları yükseltenler, Porçugez'ler sanırım.

— En iyi toprağın yarım hektarı yüz dolar eder bilirdim ben, dedi Billy.

— Ohoooı O devirler geçti. Eskiden, toprak bedavaydı. Ve eğer yetenekliysen, o arazide otlayan bütün hayvanları da sana bırakırlardı cabadan.

— Buralarda beylik topraklar var mı? diye sordu Billy.

— Yoktur, hiç bir zaman da olmamıştır. Buraları hep Meksika'ya ait «imtiyazlı topraklar»dı. Benim büyükbabam çevresinin en iyi topraklarından sekizyüz hektar satın almıştı binbeşyüz dolara: beşyüzü peşin, kalanı beş yılda ödenmek üzere borç, hem de faizsiz. Ama bu, başlangıçtaydı. O, 48'de gelmişti Batı'ya. Kışı, soğuğu, aıtması olmayan bir ülke arıyordu.

— İyi bulmuş burasını, dedi Billy.

— Öyle. Ve eğer dedemle babam, altın madeni arayacaklarına, toprakla uğraşsalardı, çok daha iyi etmiş olurlardı, ben de yaşamak için çalışmak zorunda kalmazdım. Sizin mesleğiniz ne?

— Arabacıyım.

— Grev yapıldığında Oakland'da mıydınız?

— Elbette. Hemen tüm yaşamım boyunca Oakland'da arabacılık yaptım.

İki erkek, sendikalar ve grevler üzerine tartışmaya daldılar. Ama Saxonne amacından saptırılmaya baş eğmedi, sözü yine toprak konusuna getirdi.

— Nasıl oluyor da Portekizliler toprağın fiatını yükseltiyorlar? diye sordu.

Genç işçi aklını sendika sorunlarından ayırmak için çaba harcamak zorunda kaldı. Sorusunu iyice sindirinceye dek anlamsız gözlerle Saxonna'un yüzüne baktı, sonra cevap verdi:

— Çünkü aşırı derecede işlediler toprağı. Çünkü kadın, çoluk, çocuk, hep birden, sabah, öğle, akşam, durmadan çalıştılar. Çünkü onlar on hektardan, bizim seksen hektardan elde edeceğimiz verimden daha çoğunu almayı becerdiler. Örneğin, ihtiyar Silva'yı alalım. Antonio Silva. Bıyığını terledikten beri tanırım onu. Karnını doyuracak pa-

rası yoktu. Bir de efendim, bu bölgeye düştü, benim alleme alt olan toprakları kiralamaya başladı. Şimdiki durumuna bakın. İkiyüzellibin dolarlık adamdır. Bir milyonluk kredisi olduğuna da bahse girerim. Ailesinin diğer bireylerinin serveti de belli değil daha.

— Ve bu parayı dedenizin toprağından mı yaptı?

Genç adam başıyla evet işareti yaptı, ve belli ki istemeye istemeye yaptı. Saxonne yine sordu:

— Öyleyse sizinkiler niye yapmadılar onun yaptığını?

Elektrikçi omuzlarını silkti.

— Bunu incelemeye değer.

Saxonne konunun üstünde durdu.

— Ama bu para toprağın altındaymış işte.

Elektrikçi hafifçe kızardı.

— Ancak şeytan bilir onu! Sanırım biz onun, ilgimizi çekecek kadar çimlendiğini hiç görmedik. Bence, para, Porçugez'lerin kafasının içindeydi. Onlar bizden daha çok şey biliyorlardı, hepsi bu işte.

Yaptığı açıklamaların Saxonne'u hiç de inandırmadığını görünce, öfkeli bir hareketle ayağa kalktı.

— Gelin, dedi, göstereyim, göstereyim size, milyoner olacağıma niçin işçi olduğumu. Büyüklerim odun kafalıydı da ondan. Evet, biz eski Amerikalılar odun kafalıyız, büyük harfle ODUN KAFALI.

Onları çitin öbür yanına geçirdi, Saxonne'un ilgisini çekmiş olan meyve ağacının yanına götürdü. Ağacın gövdesinde aynı yerden başlıca dört dal ayrılıyordu. Çatalın yarım metre yukarısında, dallardan her bir yanındaki iki dalla sarmalanmıştı.

— Bunun kendiliğinden böyle olduğunu sanıyorsunuz, öyle değil mi? Eh, bir bakıma öyle. Ama yine de bu duruma getiren, İhtiyar Silva'dır. Ağaç daha gençken, yeni süren iki yeşil dalı tutup birbiriyle sarmalamış. Kolay, değil mi? Ama bu ağacı hiç bir rüzgâr deviremez artık. Doğal ve lastik gibi bir bağdır bu. Bunun yanında demir bağlar solda sıfır kalır. Bir uçdan öbür uca bakın: Bütün ağaçlar aynı durumda. Bakın! Ve bu, Porçugez'lerin buluşlarından yalnızca bir tanesi. Daha milyonlarca buluşları var bu biçim. Bunun yararını kendiniz hesaplayın. Ağaç meyvelerle yüklü olduğu zaman desteğe gerek kalmaz. Biz, bol ürün olduğu yıllarda, her bir ağaca beş payanda koymak zorunda kalırdık. Beş hektarlık bir meyve bahçesinde binlerce payanda eder. Paradır bu. Hem de, her yıl koy kal-

dır koy kaldır, kol emeği gider. Oysa bu doğal bağlar hep yerli yerinde kalır, hiç bir zahmete gerek kalmaz. Bu Porçugez'ler bizden fersah fersah ilerde diyorum size. Gelin, göstereyim.

Her kentli gibi mülkiyete karşı saygılı olan Billy küçük çiftliğin sınırlarına pervasızca tecavüz etmekten biraz kaygı duydu. Elektrikçi ona güvence verdi:

— Herhangi ekili bir şeyi çiğnemedikçe bir sakınca yok. Sonra kaldı ki bu arazi eskiden büyükbabamındı, ve benim kim olduğumu bilirler. İhtiyar Silva kırk yıl önce gelmiş Azor'lardan. İki yıl dağlarda davar gütmüş, sonra San Leandro'ya gelmiş. İlk olarak bu ikibuçuk hektar araziyi kiralamış. Sonra başlamış elli hektarı, seksen hektarı birden kiralamaya. Çok geçmeden kızkardeşleri, amcaları, halaları çıkıp gelmişler Azor'lardan. Bilirsiniz ya, bunlar hep hısım akraba olurlar orda. Böylece San Leandro, gerçek bir Porçugez kolonisi olmakta gecikmedi. Sonunda, İhtiyar Silva büyükbabamın ikibuçuk hektarını da satın aldı. Sonra da başladı babamın topraklarını satın almaya. Bir seferinde seksen hektarını birden alıyordu. Bütün hısım akrabaları da aynı şeyi yapıyorlardı. Babam artık boğazına kadar batağa saplanmıştı. O her zaman çabuk zenginleşmiştir, ama sonunda borç içinde öldü. İhtiyar Silva en küçük bir fırsatı bile kaçırmazdı. Ötekiler de kendisine benzerler. Çitin dışında, yolun üzerindeki tekerlek izlerine değin uzanan şu gördüğümüz bitkiler, acı bakladır. Biz olsaydık bu gibi miskin şeyler yetiştirmeye tenezzül etmezdik. Silva hiç bir şeyi küçümsemez. Bu yüzden, şimdi San Leandro'da, kentin içinde, bir evi vardır ve dörtbin dolarlık bir otomobille yapar gezilerini. Ve buna karşın, evinin önündeki bahçede kaldırıma dek asma yetiştirir.

Saxonne:

— Ama nasıl, nasıl kazandı bunca parayı? diye bağırdı.

— Çiftlik işletmedeki ustalığı sayesinde kazandı. Düşünün ki, bütün aile çalışıyor. Oğullar, kızlar, gelinler, yaşlılar ve çocuklar, hepsi. Kollarını sıvayıp toprağı bellemekten utanç duymuyorlar. Çalışmak ayıp değil onlarca. Onlarda bir halk sözü var, der ki: Eğer bir çocuk dört yaşına varmış da henüz bir ineği otlatmaya götürüp semirtmeyi beceremiyorsa, yediği ekmeği haketmiyor demektir. İşte böylece tüm Silva aşireti elli hektar fasulye, kırk hektar domates, yirmi hektar hıyar, onbeş hektar kuşkonmaz, beş

hektar çeşitli bitkiler eker, ve bir yığın da başka şey yetiştirir.

Saxonne inatla yeniden soruyordu:

— Ama nasıl, nasıl yapıyorlar? Biz de hiç bir zaman çalışmayı ayıp saymadık. Hepimiz yaşam boyunca sıkı çalıştık. Ben herhangi bir Portekizli kadından çok çalışabilirim. Çalıştım da. Dokumada. Çevremde bir sürü genç Portekizli kadın vardı tezgâhlarda çalışan. Ben onlardan çok daha fazla iş çıkarabiliyordum. Her gün öyle. Demek ki çalışmakla olmuyor. Peki nasıl oluyor öyleyse?

Elektrikçi dalgın dalgın Saxonne'un yüzüne baktı.

— Ben de bu soruyu sık sık sormuşumdur kendime. Biz bu sefil göçmenlerden üstünüz demişimdir. Daha onlar gelmeden buradaydık, ve toprak sahibiydik. Azor'lardan gelen herhangi bir yabancıyı pataklayabilirim. Onlardan daha iyi eğitim gördüm. Öyleyse, nasıl oluyor da bizi yeniyorlar, topraklarımızı ele geçiriyorlar ve bankaya para yatırıyorlar? Ben bu soruya bir tek cevap bulabiliyorum. Bizde akıl yok da ondan. Ya kafamızı kullanamıyoruz, ya da kafamızda bir bozukluk var. Herhalde, çiftlik yönetmeyi beceremedik, apaçık ortada bu. Biz çiftçilik oynadık, o kadar. Kanıt mı istiyorsunuz? Aslında ben de bunun için buraya getirdim sizi, İhtiyar Silva ile tüm aşiretinin bir çiftiliği nasıl işlettiklerini göstermek için. Bakın şu araziye Azor'lardan yeni gelen bir kuzeyli aldı bunu, işe başlamak için. Ve iyi kira ödüyor Silva'ya. Çok geçmez başarıya ulaşır, ve iflâsın eşiğinde olan bir takım Amerikalı çiftçinin topraklarını satın alır. Şuraya bakın, boşa harcanan bir karış toprak bulamazsınız. Daha siz bu toprağı yazın görmelisiniz. Bizim zar zor azbuçuk ürün kopardığımız bir yerden onlar bol bol dört ürün elde ediyorlar. Dikkat edin, bakın nasıl sık dikmişler: Ağaç dizileri arasında frenküzümü, frenküzümleri arasında fasulye, ağaç dizilerinin sonunda yine fasulye. Sanırım Silva şu ikibuçuk hektar yeri, hektarı bin dolardan satmaya yanaşmaz, trink peşin verseniz bile. Oysa burasını almak için dedeme hektar başına yüz dolar verdi, hem de uzun vadeyle. Bense, işte görüyorsunuz, Kumpanya'ya çalışıyorum, ve Azor'lardan yeni gelen, daha Amerikanca konuşmasını bile bilmeyen kuzeyli için telefon hattı çekmekteyim. Domuzlarını semirtmek için yol boyunca acı bakla diktirmekle —yalnızca bunu akıl etmekle— Silva, büyükbabamın tüm çiftlikten elde ettiği kârdan çok daha fazlasını kazanmıştır. Büyükbabam acı

bakla dikmeyi hor görür, burun kıvırırdı; kıvrık burunla öldü gitti, ipoteklerle yüklü bir sürü toprak bıraktı ardında. Ambalaj kâğıdı içerisinde domates dikildiğini duymuş muydunuz hiç? Porçugez'lerin bu yöntemi uyguladıklarını ilk gördüğümde, babam gülmekten katıldıydı. Ve katılmaya da devam etti. Ama ne oldu? Onlar bol domates ürünü elde ettiler, babamın küçük bir alanda diktiği domatesleri hamamböcekleri yediler. Bizde kafa işlemiyor, buluş yok, ya da bunun gibi bir şey. Yalnızca şu küçücük tarlaya bakın: Yılda dört kez ürün veriyor. Her karışı verimli. Durmadan veriyor. Örneğin şurada, kentte, öyle bostanlar var ki, yarım hektarı bizim eski toprakların ikibuçuk hektarından daha çok ürün verir. Ne derseniz deyin, Porçugezler doğuştan çiftçi, sorun bu. Bizler hiç bir şey çakmıyoruz, hiç bir zaman da çakmış değiliz.

Saxonne elektrikçinin peşini bırakmadı, onu adım adım izleyerek sohbetini sürdürdü. Genç işçi öğleden sonra saat birde onlardan ayrıldı. Azor'lardan gelen son göçmenin evine telefon çekmeye gitti.

Bir kentten geçerlerken Saxonne üstü muşambayla örtülü sepetini elinde tutardı. Ama ipleri o biçim düzenlemişti ki, açık yola çıkar çıkmaz kollarını halkalardan geçirir, sepeti sırtında taşıyabilirdi. O zaman, ukulele'nin küçük kutusu sol kolunun altına girerdi.

Elektrikçiye rastladıkları yerin bir mil uzağında, kıyıları çalılarla kaplı küçük bir derenin yolu kestiği bir noktada mola verdiler. Billy soğuk yemeklerle karınlarını doyurmaya razıydı. Saxonne'un Pine Street'teki küçük evlerinde hazırlanmış olduğu son yemekti bu. Ne var ki Saxonne ateş yakıp kahve pişirmeyi kafasına koymuştu bir kez. Bunu kendisi için istemiyordu. Yalnızca şöyle düşünüyordu: Bu tuhaf yolculuğa daha yeni başlamışken, elden geldiğince her bakımdan Billy'nin rahatını sağlamalıydı. O da kendisi gibi tutkun ve coşkunluk duymalıydı bu serüvenden. Ona soğuk bir yemek yedirerek keyfini kaçırmak, bu coşkunun ilk kıvılcımlarını söndürmek niyetinde değildi.

— Acelemiz olduğu düşüncesini hemen kafamızdan söküp atmalıyız Billy. Zaman bol. Biz gezip tozmak eğlenmek, kitaplarda okuduğumuz gibi gerçek bir serüven yaşamak için yola çıkmış bulunuyoruz. Ah, bir bilsen nasıl isterdim beni Coat Island'a balık avına götüren o çocuğun şu durumu görmesini. Oakland'ın olsa olsa bir çıkış nok-

tası olabileceğini, başka bir işe yaramadığını söylüyordu. Iyi ya işte, biz de yola çıktık, tamam mı? Ve kahve kaynatmak için burada mola verdik. Ateş yaksana, Billy, ben de suyu hazırlayıp sofrayı kurayım.

Suyun kaynamasını beklerlerken Billy sordu:

— Bu bana neyi anımsatıyor, biliyor musun?

Elbette biliyordu Saxonne, ama kocasına söyletmek için başıyla hayır işareti yaptı.

— Tanıştığımızın ertesi pazar gününü anımsatıyor. Hani Prens'le Kral'ın çektiği arabayla Moraga vadisine gitmiştik. O gün sofrayı sen kurmuştun.

Saxonne mutlu bir gülümsemeyle:

— Yalnız, o günkü yemek bugünkünden daha iyiydi, dedi.

Billy:

— O gün başka bir şey daha olmuştu, hiç bilemiyeceğim bir şey, diye konuştu.

Saxonne'un gözlerinden belliydi bildiği, ama:

— Acaba nedir? diye mırıldandı.

Billy de gözleriyle karşılık verdi, içten gelen bir hareketle karısının elini tuttu, yanağını okşattı. Sonra, avucunda hapsettiği ele doğru seslenerek:

— Küçücüksün, dedi, ama çok severim seni. Şimdi baştan başlıyoruz birbirimizle flört etmeye, tamam mı?

İştahla yediler. Billy üç fincan da kahve içti. Dişlerini beşinci etil sandöviçine geçirerek mırıldandı:

— Görüyor musun kır havası nasıl iştahını açıyor insanın! Bana öyle geliyor ki tüm bir atı mideye indirebilirim, bir kazan da kahve içebilirim üstüne.

Saxonne'un aklı genç elektrikçinin sözlerine takılmıştı yeniden. Aldığı bilgilerin bir genel özetini yaptı.

— Amma da çok şey öğrendik adamdan! diye haykırdı.

— Sanırım şunu öğrendik ki, dedi Billy, burası bize göre yer değil. Arsaların ikibuçuk hektarı bin dolar ediyormuş baksana... Cepte var yirmi dolar!

Saxonne telâşla:

— Yok canım, burada kalacak değiliz! dedi. Ama şu bir gerçek ki, bu fiyatı Portekizliler saptamışlar. İşleri çeviren onlar... Çocuklarını okula gönderen onlar... Çocukları olan da onlar... hem, sen de söyledin ya, yağ tulumu gibi çocuklar.

— Ben de beğeniyorum onları. Bununla birlikte, hek-

tarı yüz dolardan yirmi hektar toprağa sahip olmayı, bin dolardan iki hektara yeğ tutardım. Nasıl söyleyeyim sana? Öylesine küçük bir yerde yaşamaktan ödüm patlayacakmış gibi geliyor. Sanki dışarıya düşecekmişim gibi.

Saxonne da paylaşıyordu onun bu duygusunu. Yirmi hektarın sahibi olmak daha çekiciydi. Aradaki bir kuşak farkı hesaba katılırsa, Will amca gibi hırsla duyuyordu geniş toprak tutkusunu.

— İyi ya, dedi Billy'ye, biz de burada kalmayız. Yirmi hektar değil. Beylik topraklarından seksen hektar bulmak peşinde koşarız.

— Bana sorarsan, babalarımızın, dedelerimizin yaptıklarına karşılık olarak hükümet bize istediğimiz toprakları vermelidir. Bak ne diyorum, Saxonne: Mademki annen boydan boya Amerika'yı katetmiş; mademki büyükbabamla büyükannem Kızılderililer tarafından öldürülmüşler; elbette ki hükümet de bir şeyler borçlu olmalı onlara.

— İyi ya işte, bu kalıtıma biz konmalıyız.

— Konacağız elbette, mutlaka konacağız: Monterrey'nin güneyinde, sekoyaların bittiği dağlarda, bir yerlerde...

II

Haywards kenti yoluyla yürüyerek Niles'a dek gitmek, rahat yarım gün alırdı. Yine de Saxonne'la Billy anayoldan ayrılıp paralel yollara girmeye ve tarlalardan geçmeye zaman buldular. Bütün tarlalar karış karış işlenmiş, ta yollara taşmıştı. Saxonne şaşkınlıkla bakıyordu esmer derili göçmenlere: Metelikslz geliyorlar, toprağa sahip çıkıyorlar, hektar başına değerini dörtyüz, bin, ikibin dolara yükseltiyorlardı.

Her yerde çalışma girla gidiyordu. Kadınlar, çocuklar da erkeklerle birlikte tarlada çalışıyorlardı. Hiç durmadan toprağı altüst ediyorlar, ona rahat yüzü göstermiyorlardı. Toprak da onların zahmetine karşılık veriyor, bedelini ödüyordu. Yoksa çocuklarını okula gönderemezlerdi, ve kendileri de çeşit çeşit arabalarla gezemezlerdi yollarda.

— Yüzlerine bak hele, diyordu Saxonne. Hepsi bolluk mutluluğu taşıyor. Bir de bizim mahalledeklilerin grevden sonraki yüzlerini getir gözlerinin önüne: Ne büyük ayrım, değil mi?

Billy:

— Orası öyle, diye onayladı. Kuşku yok ki işleri tıkı-

rında. Her şeylerinden belli. Yalnız, sana şunu söyleyeyim, karşıma geçip kurum satmasınlar bana, topraklarımızı ve her şeyimizi ellmizden aldılar diye.

— Yok canım, hiç de öyle kurumlu tavırları yok adamların.

— Olsun, sen dediğime bak. Bununla birlikte, pek o kadar da açıkgöz değiller hani. Atlarla ilgili konularda onlara bazı şeyler öğretebilirim.

Küçük Niles kentine vardıklarında, güneş batmak üzereydi. Son yarım mil boyunca sessiz duran Billy çekine çekine bir önerlde bulundu:

— Ne diyorum billyor musun? Bir otel odasında kalsak hiç de kötü olmayacak. Sen ne dersin?

Saxonne kesinlikle başını salladı.

— Bu biçim açılırsak, cebimizdeki yirmi dolar eriyip gider. Bir şeye başlamanın tek yolu, baştan başlamaktır. Biz otellerde gecelemeyi tasarlamış değiliz ki.

— Pekiyi, ben oyunbozanlık etmiyorum. Yalnızca, seni düşünüyordum da.

— Öyleyse benim de oyunbozanlık etmeyeceğimi düşünmeni isterim. Hadi bakalım, şimdi, akşam yemeğini bulmak için işe koyulalım.

Güzel bir dilim sığır etl, patates, soğan ve bir düzine elma satın aldılar, kentten çıkıp yakınlarda bir dere bulunduğunu gösteren çalılarla kaplı ağaçlık bir yere ulaştılar. Ağaçların yakınında, kumluk bir yerde kamp kurdular. Çevrede bol kuru odun vardı. Billy odun keser dal toplarken neşeyle ıslık çalıyordu. Kocasının keyfini hemen sezmekte usta olan Saxonne, onun dudaklarından çıkan falsolu sesleri duyunca sevindi, başladı kendi kendine gülümsemeye. Kumlara karışmış tahta parçalarını ayıkladı, yemek masası işini görecek olan muşambayı ve örtüleri serdi. Bir kamp ateşinde yemek pişirme sanatı hakkında öğreneceği çok şey vardı. Önce şunu gördü: Bir ateşin yoğunluğu, büyüklüğünden çok daha önemliydi. Kahve kaynayınca, telvenin dibe çökmesi için birkaç damla soğuk su kattı, kahve kabını soğumasın diye korların yanıbaşına koydu. Patatesleri soğanları yuvarlak doğradı, hepsini aynı tavada kızarttı, Billy'nin önüne koyacağı tavayı da üstüne örttü. Billy'nin pek sevdiği yöntemle, yani yağsız kızdırılmış tavada pişirdi etl. Bu hazırlıklar bitince, Billy kahveleri doldururken, Saxonne etl böldü, sonra yeniden

tavaya koyup ateşte iyice ısıttığı patateslerle soğanları da da pay ederek dağıtım yaptı.

Billy'nin keyfine diyecek yoktu. Son kahvesini de içip bir sigara sarmaya başlayınca:

— Daha ne isterlz? diye haykırdı. Bundan iyisi can sağlığı.

Dirseği üzerine yaslanıp boylu boyunca uzanmıştı. Ateş alev alev yanıyor, Saxonne'un yanaklarının rengine renk katıyordu.

— Düşün bir kere: Analarımız babalarımız yolda iken Kızılderililerden, yırtıcı hayvanlardan ve bir sürü şeyden korkmak durumundaydılar. Bir de bize bak. Döşekte saklanmış, tahta bitl gibl güvenlik içindeyiz. Bak şu kuma. Bundan daha iyi yatak mı olur? Kuştüyü gibl yumuşacık. Ve sen öyle şirin görünüyorsun kl gözüme. Şimdi senl gören onaltı yaşından fazla yok der. Bahse girerim kl böyle der. Ya! Ormanda uyuyan güzel kızl

Saxonne ateşll gözlerle kocasına baktı, başını çapkın bir hareketle eğdi, bembeyaz dişlerini göstererek güldü.

— Öyle ml, küçük bey? dedl. Eğer sigara içmekle uğraşmasaydınız, size bir şey sorardım, kumsalda uyuyan güzel oğlan: Acaba annenlz daha eve dönmediğinlzl bllIyor mu?

Billy yapmacıklı bir ağırbaşlılıkla söze başladı:

— Bak, sana bir sorum var, lzin verirsen. Senl lncltmek lstemem, ama çok önemli bir şey var bilmek lstedlğim.

Saxonne bir süre bekledl. Boşuna bekledi. Billy'den ses çıkmadı.

— Eee? Hadl, söylesene? dedl. Neydi söyleyeceğln?

— Sana söyleyeceğim şuydu kl, sırılsıklam âşığım sana, Saxonne. Ama bak, gece olmak üzere, blzse her yerden uzağız... Yani, gerçekten blz evll mlyız, değil mlyız? bunu bilmek isterdim.

— Gerçekten evliyiz. Nlye sordun?

— Hlliçl Unutmuş gibiydim de. Blraz da sıkılmıştım. Anlarsın ya? Çünkü eğer evll olmaaaydık, görmüş olduğum terbiye gereği, böyle bir yerde... Şey...

Saxonne sert bir görünüşle:

— Pekiyi, peklyl, yeter, dedl. Şimdl hem zamanı, hem yerl, yarın sabah için yakacak odun toplamanın. Bu arada ben de bulaşıkları yıkar, mutfağı düzene korum.

Blllv sözünü dinlemek için ayağa kalktı, ama gldece-

ğine, onu kucaklayıp göğsünün üzerinde sıktı. Tek sözcük söylemediler. Yalnız, Billy yola koyulunca, Saxonne'un yüreği heyecanla pır pır ediyor, derin bir mutluluk çiçek açıyordu dudaklarında.

Karanlık basmıştı. Önceleri belli belirsiz yıldızlar göz kırpıyordu. Sonra onlar da yokoldu. Californla'nın pastırma yazı başlıyordu. Hava ılıktı. Rüzgâr yoktu. Ancak hafif bir serinlik duyuluyordu.

Billy işini bitirip ateşin karşısında battaniyenin üzerine oturdu.

— Sanki yeni yaşamaya başlıyorum gibi bir duygu var içimde, dedi Saxonne. Oakland'da on yılda öğrendiklerimden daha çoğunu öğrendim bugün. Çiftçilik sandığımdan daha geniş bir konuymuş da haberim yok.

Billy karşılık vermedi. Gözlerini ateşe dikmiş, öyle duruyordu. Saxonne kafasını bir şeyin kurcaladığını biliyordu. Bir sonuca ulaştığını görünce, elini tutup sordu:

— Ne var Billy?

— Çiftliğimizi düşünüyordum. Bütün bu küçük **ranch'** lar da kötü sayılmaz. Yabancılar için iyi. Ama biz Amerikalılar engine meraklıyızdır. Karşıdaki tepeye bakarken bütün bu toprakların benim olduğunu düşünebilmeliyim. Tepenin gerisindeki toprakların ikinci tepeye kadar benim olduğunu, onun ardındaki arazinin de göz alabildiğine benim malım olduğunu düşünebilmeliyim. Bana ait olan kısraklarla tayların bir derenin kıyısında otladıklarını, koştuklarını, cifte attıklarını bilmeliyim. At yetiştirmekte çok para var, biliyorsun. Özellikle iri yük hayvanları, birbirine uygun iğdiş atlar, çiftl binsekizyüz dolara gider. Böyle bir iklimde geniş, zengin otlaklar, bir de kötü havalar için bir barınakları oldu mu, başka bir şeye gerek yok. Daha önceden bunu hiç düşünmemiştim. Ama şimdi bu çiftlik tasarısı beni sarmaya başlıyor.

Saxonne coşmuştu. Kendisini ilgilendiren konuda yeni şeyler öğreniyordu. İşin hoş yanı. Billy'den öğreniyordu. Dahası var: Billy de ilgilenlyordu bu konularla! Onu coşturmak için:

— Hazineden toprak alabilsek, atlara da, her şeye de bol bol yer olur, dedi.

— Elbette. Evin çevresinde sebze ve meyve yetiştiririz, kümes hayvanları besleriz, Porçugezlerin yaptığı gibi. Ama bizde atlar için de yeterli yer bulunacak.

— Taylar pahalı değil mi, Billy?

— Pek pahalıya gelmez bize. Kaldırımlar çabuk yıprandırır atları. Ben damızlık kısraklarımı kentte yıpranmış olanlar arasından seçeceğim. İşin bu yanını iyi bilirim ben. Onları mezatta satarlar. Bu hayvanlar kent sokaklarında işe yaramaz artık, ama burada yıllarca iş görür daha.

Uzun bir sessizlik oldu. Sönmek üzere olan ateşin içinde geleceğin çiftliğini görüyorlardı.

Sonunda, Billy düşlerden sıyrılıp çevresine bakındı.

— Ne kadar sessiz, değil mi? dedi. Sanki bir karakediler toplantısındaymışız gibi! Oysa dünyanın en güzel iklimi var burada. Çocukken çok duymuşumdur babamdan California ikliminin övgüsünü. Bir kez Doğu'ya gitmiş, bir yaz bir de kış geçirmişti, bir daha oraya dönmeye tövbe etmişti.

— Annem iklim bakımından bu bölgenin eşi olmadığını söylerdi. Çölleri dağları aştıktan sonra buraya varınca kim bilir nasıl güzel bir yer göründü gözlerine! Süt ve bal ülkesi diyorlarmış buraya. Cady'nin dediğine göre toprak öylesine zenginmiş ki, onu elle kazmak yetiyormuş.

— Her yer av hayvanı dolu, diye ekledi Billy. Babamı evlâtlık edinen Bay Roberts, San Joaquin'den Columbia ırmağına büyük baş hayvan götürmüş. Kendisine yardım eden kırk kişi varmış. Ama yola çıkarken barut ve tuzdan başka bir şey almamışlar. Avladıkları hayvanlarla beslenmişler.

— Alageyik doluymuş dağlar. Annem Santa Rosa dolaylarında ren geyiği sürüleri görmüş. Bir gün oralara da gidelim, Billy. Hep istemişimdir.

— Babamın delikanlılığında, Sacramento'nun kuzeyindeki bir vadide, dolu grizzly ayısı varmış. Onları tüfekle öldürmek için o arazîye girermiş. Bu ayılara açık havada rastladılar mı, babamla Meksikalılar onları at sırtında kovalarlar ve kement ile yakalarlarmış. Babam derdi ki, grizzlilerden korkmayan bir atın değeri on katı fazlaymış. Ya panterler! Yaşlılar onlara yaban kedisi de derlermiş. Haklısın, bir gün gidelim Santa Rosa'ya. Belki de kıyı bölgesindeki topraklar hoşumuza gitmez, serserilik sürdürürüz.

O arada ateş sönmüş, Saxonne saçlarını tarayıp örmüştü. Yatmak için pek hazırlığa gerek yoktu. Birkaç dakika sonra battaniyelerin altında yanyana uzanmışlardı. Saxonne gözlerini yumdu, ama uykusu gelmedi. Tersine her zamankinden daha uyanıktı. İlk kez olarak yatıyordu açık havada. Ne kadar da iradesini kullansa, kendini alıştıramı-

yordu bu tuhaf duruma. Ayrıca, ayakları çok yürümekten sertleşmıştı, Sonra, altındaki kum hiç de yumuşak değildi. kl buna çok şaştı.

Bir saat geçti. Billy'nin uyuduğuna inanmış gibi yapıyordu, ama uyumadığına emindi. Yanan bir dalın çatırdısı onu hoplattı. Billy de hafifçe kıpırdadı gibi.

— Billy, uyanık mısın? diye mırıldandı.

Billy yavaşça:

— Evet, dedi, uyanığım, ve görüyorum ki altımızdaki kum çimentodan daha sert. Bu bana ders olsun. Ama kimin aklından geçerdi?

İkisi de hafifçe yatış biçimini değiştirdiler, kumun sınsı, sınır bozucu dokunuşundan kurtulmaya çalıştılar Ama boşuna.

Ansızın burgu sesi gibi madenî bir gıcırtı Saxonne'u hoplattı. Oralara saklanmış bir cırcırböceğiydi herhalde. Genç kadın birkaç dakika dayandı, ama Billy patladı:

— Neyse ne ama, sinirlerimi bozmaya başladı.

— Sanırım çıngıraklı yılan değildir.

Saxonne sakin görünüyordu, ama aslında hiç de öyle değildi.

— Ben de aynı şeyi düşünüyordum.

- Bowman eczanesinin vitrininde iki tane görmüştüm o yılanlardan. Billyor musun, Billy, ortası delik, bir dişi var, dişini etine geçirdi mi zehir o kanaldan vücuduna akıyor.

Billy, sırf gösteriş olmayan bir ürküntüyle:

— Brrr! etti. Yüzde yüz ölüm var ucunda. Herkes öyle soylüyor. Ancak bir Bosco kurtarabilir paçayı.

Bir panayırda gördüğü bir çığırtkanın sesini taklit ederek Saxonne bağırdı:

— Bosco onları çiğ çiğ yer! Bosco onları canlı canlı yutar!

— Evet ama Bosco'nun bütün yılanlarının zehir torbası çıkarılmıştı. Yani, sanırım çıkarılmıştı. Her neyse, uyuyamıyorum ya! Tuhaf! Şu sinir törpüsünün çenesini kapatmayı çok isterdim. Acaba gerçekten çıngıraklı yılan mı?

Saxonne:

— Yok canım! diye kesip etti. Bana olanak yok Bütun çıngıraklı yılanlar çok eskiden öldürülmüş, kökleri kurutulmuş.

Billy insafsız bir mantıkla dirertti:

— Öyleyse Bosco nereden buldu o yılanları? Hem sen ne diye uyumuyorsun?

— Sanırım bütün bunlar benim için yenilik de ondan olacak. Şimdiye dek hiç kampta yaşamış değildim.

— Al benden de o kadar. Kamp yaşamını hoş bir şey, tatlı bir eğlence sanırdım.

Tanrının cezası kumlarda yeniden dönerek derin derin iç geçirdi.

— Ama eninde sonunda alışacağımızı sanıyorum. Başkalarının yaptığını biz de yapabiliriz. Açık hava kampında yaşayan çoook. Her şey yolunda. Burada özgür ve bağımsızız, kira ödemek yok, başımızda patron yok...

Birdenbire susuverdi. Çalılıklar arasından zaman zaman bir hışırtı geliyordu. Nereden geldiğini anlamaya çalıştılar mı, ne sihirdir ne keramet kesiliyordu ses. Tam dalacak gibi oluyorlardı, haydi yine başlıyordu. Esrarlı bir iş.

Saxonne Billy'ye sokularak düşüncesini söyledi:

— Sanki bir şey yerde sürüne sürüne bize doğru ilerliyor gibi.

— Yok canım!

Billy bir tek avuntu buldu ona:

— Sanırım bir Kızılderili olamaz.

Uzun uzun esneyip kendini toparladı.

— Yuf bize! Ayıp be! Korkacak ne var sanki? Eskiden öncü göçmenlerin neler çektiklerini bir düşün.

Birkaç dakika sonra omuzları sarsılmaya başladı. Saxonne sinirli sinirli güldüğünü anladı. Billy:

— Babam bana bir öykü anlatırdı, onu anımsadım, diye açıkladı. Suzanne Kleghorn adında yaşlı bir kadın varmış. Oregon'un ilk öncülerinden biri. Karasulu Suzanne derlermiş. Ama yaman nişancıymış. Bir seferinde, onun da bulunduğu göçmenler Kızılderililerin saldırısına uğramış. Bütün arabalarını daire biçimine sokmuşlar, içine sığınmışlar. Arabaların ardında siperlenen göcmenler epey Kızılderili vurmuşlar, kalanlar da kaçmış. Beyazlar çok güçlüymüş araba çemberinin içinde. Kızılderililer onları çemberden dışarı çıkarıp kolayca avlamak için ne yapsalar beğenirsin? Bir gün önce başka bir kafileden tutsak aldıkları iki beyaz kızı getirmişler, başlamışlar, işkence yapmaya. Ateş menzilinin dışında, ama herkesin görebileceği gibi yakınmışlar. Beyaz adamların işkence görüntüsüne dayanamayacaklarını, saklandıkları deliklerden fırlayacaklarını, dışarı çıkınca da tuzağa düşeceklerini hesap-

lıyorlarmış. Beyazların elinden bir şey gelemezmiş. Beyaz kızları kurtarmaya gitseler, fareler gibi kıstırılacaklar, Kızılderililer onları ele geçirecekler, hepsini öldüreceklermiş. O zaman koca Suzanne ne yapmış biliyor musun? Uzun namlulu bir Kentucky tüfeği kapmış, namlusuna normalin üç katı barut doldurmuş, kızlara işkence eden iri yarı savaşçıya nişan almış, tetiği çekmiş. Silâh öyle bir geri tepmiş ki, kendisini kıçüstü yerde bulmuş. Düşerken de omuzu çıkmış ve Oregon'a varıncaya dek omuzunun ağrıdığından yakınmış. Ama iriyarı Kızılderiliyl de atalarının yanına göndermiş ya! Herif nasıl öldürüldüğünü anlayamamış bile. Ama sana anlatmak istediğim bu öykü değildi. Koca Suzanne John Barleycorn'u severmiş. Fırsat buldukça gırtlağına dek içine gömülürmüş. Oğulları, kızları, moruk kocası çok dikkat ederlermiş ortalıkta John Barleycorn bırakmamak için, yoksa hemen ele geçirirmiş.

— Ne ele geçirirmiş, diye sordu Saxonne.

— John Barleycorn'u — ha sahi! sen bunun ne olduğunu bilmezsin — Çok eskiden viskiye verilen bir addır bu. Bir gün, hep birlikte bir gezinti yapmaya karar vermişler. (Oregon'a varmadan Bodega adında küçük bir kentte kalmışlar; olay orada geçiyor.) Koca Suzanne, romatizma ağrılarının çok azdığını ileri sürerek geziye katılmayı kesinlikle geri çevirmiş. Ailesi hemen çakmış durumu: Evde on litrelik kocaman bir viski damacanası varmış. Pekiyi, demişler, istemiyorsan gelme sen, otur evde. Ama evden ayrılmadan, torunlardan birini bahçenin en büyük ağacının tepesine çıkarmışlar, viski damacanasını yerden yirmi metre yükseklikte bir dala astırmışlar. Akşam eve dönünce bir de bakmışlar. Suzanne mutfağın taşları üzerinde sızıp kalmış. Körkütük sarhoş.

Billy anlatmasına bir süre ara verince Saxonne çekine çekine bir düşünce ileri sürdü:

— Belki de ağaca tırmanmıştır.

Billy kahkahayı bastı.

— Bilemedin, dedi. Banyo yapmak için kullanılan büyük bir leğeni götürüp ağacın dibine yerleştirmiş, sonra gitmiş hurda bir silâh indirmiş duvardan, damacana paramparça oluncaya dek ateş etmiş. Sonra da oturmuş, leğenin içine dolan viskiyi bir güzel içmiş.

Saxonne bir kez daha tam dalmak üzereydi ki, aynı hışırtı yine duyuldu. Daha yakından bu sefer. Sinirleri öy-

lesine gergindi ki, bir yırtıcı hayvanın gürültü etmemeye uğraşarak sürüne sürüne üzerlerine geldiğini seziyordu.

— Billy! diye fısıldadı.

Billy uyanık bir sesle:

— Evet, duyuyorum, diye karşılık verdi.

— Acaba bir panter mi? Yahut belki de bir yaban kedisi.

Billy rahat bir soluk aldı.

— Hadi canım, diye mırıldandı. Sanki ben bilmez miyim ne olduğunu? Tavşan bu. Ehli tavşanların arka ayaklarıyla tıpkı bu sesi çıkardığını duymuşumdur.

Saxonne uyumayı denedi, başaramadı. Zaman geçtikçe kum daha sertleşiyor, etlerini, kemiklerini ağrıtıyordu. Mantığı bir vahşi hayvanın varlığını kabul etmiyordu gerçi, ama düşünde bir yığın vahşi hayvan beliriyordu.

Yeni bir ses duyuldu. Bir sürtünme, ya da tırmalama değildi bu. Çalılıklardan iri bir gövde geçiyormuş gibi bir gürültü. Birkaç dal çatırdayıp kırıldı. Dallar aralandı, sonra yeniden kapandı sanki.

Billy işi oluruna bıraktı. Gülerek:

— Eğer, dedi ilk duyduğumuz hayvan bir panterse, bu seferki fil olsa gerek. İri bir hayvana benziyor. Bak, dinle. Yaklaşıyor galiba.

Ses sık sık kesiliyor, sonra yeniden başlıyordu. Ve her seferinde daha kuvvetli, daha yakından çıkıyordu. Billy yine kalktı, örtülerin üzerinde Saxonne'un yanına oturdu, koluyla sardı onu.

— Daha gözümü yumamadım, diye yakındı. İşte, yine ilerliyor. Ne olduğunu anlamak için çok şey verirdim!

— Bir grizzly kadar ses çıkarıyor.

Saxonne sinirinden ve gecenin soğuğundan titriyordu. Billy:

— Elbette ki çekirge değil karşımızdaki, diye takıldı.

Kalkmaya yelteniyordu. Saxonne kolundan yakaladı.

— Ne yapacaksın?

— Ben de bilmiyorum. Bildiğim şu ki sinirlerim bozulmaya başlıyor. Ne olduğunu anlayamasam keçileri kaçıracağım. Gidip bir bakayım neyin nesi. Çok sokulmam, merak etme.

Gece öylesine karanlıktı ki elini çeker çekmez görünmeyen adam oluverdi.

Saxonne yere oturup bekledi. Gürültü kesilmişti. Saxonne Billy'nin hareketlerini çıkardığı seslerden, kuru dal-

ların, odunların çatırdısından izliyordu. Az sonra Billy geri geldi, örtülerin altına girdi.

— Herhalde korkuttum onu, kaçtı gitti. Kulakları çok keskin, yaklaştığımı duyup sıvıştı. Oysa çok ses çıkarmamak için epey dikkat ettim. Şşşşt! Gene geliyor.

Yere çöktüler. Saxonne dirseğiyle Billy'yi dürttü, zor duyulabilir bir sesle fısıldadı:

— İşte orada. Soluğunu duyuyorum. Burnundan soludu.

Yakınlarında bir kuru dal öyle çatırdadı ki ikisi birden, hopladılar. Billy sinirli bir sesle:

— Bu soytarılığa artık dayanamayacağım, dedi. Ses çıkarmasam biraz sonra bizi çiğneyecek.

Saxonne kaygılandı:

— Ne yapacaksın?

— Avaz avaz bağıracağım. Bakalım ne olacak.

Derin bir soluk aldı ve vahşi bir çığlık attı.

Sonuç, bütün umutlarının kat kat üstünde oldu. Saxonne'un yüreği ağzına geldi. Aynı anda düzensiz sesler ve hareketler duyuldu karanlıkta. Çalılar çatırdadı, ağır vücutlar sağa sola saldırdı. Neyse ki bütün sesler uzaklaşıp kayboldu, yoksa akıllarını kaçırmaları işden bile değildi.

Önce Billy bozdu sessizliği:

— Ne dersin bu işe? Vay canına! Bütün amatör boksörler benim hiç bir şeyden korkmadığımı söylerlerdi. Bu gece beni görmediklerine sevindim. Bu Tanrının belası kumdan da gına getirdim. Kalkıp ateş yakayım bari.

Ateşi yakmak zor olmadı. Küllerin altında korlar vardı, kuru dalları atınca hemen tutuştu. Birkaç yıldız süzülüyordu gökteki pustan. Billy yıldızlara baktı, düşündü, uzaklaşmaya başladı. Saxonne:

— Yine nereye gidiyorsun? diye bağırdı.

Kaçamak bir karşılık verdi Billy:

— Bir yere gittiğim yok. Bir tasarı var kafamda.

Alevlerin aydınlattığı çevreden cesaretle çıkıp yokoldu.

Saxonne oturduğu yerde kaldı. Çenesine kadar örtünmüştü. Kocasının yürekliliğine hayranlık duyuyordu. Billy küçük baltayı bile almamış, seslerin yokolduğu yöne doğru yürüyordu.

On dakika sonra bıyık altından gülerekten döndü.

— Hay şeytan çocuklar! Rezil ettiler beni. Yakında gölgemden bile korkar duruma düşeceğim... Neymiş biliyor musun? Bilemezsin ki! Bin yıl geçse gene bulamaz-

sın. Daha doğru dürüst gelişmemiş danalardan oluşan küçük bir sürü. Onlar bizden daha çok korktular, ödleri patladı.

Ateşin karşısına geçip bir sigara tellendirdi, sonra örtülerin altına girip Saxonne'un yanına uzandı.

— Birkaç tosun beni bu durumlara düşürecekse, yaman bir çiftçi olacağım demekl diye alay etti. Baban olsaydı, yahut benim babam olsaydı, kılı bile kıpırdamazdı mutlaka. Biz neyiz biliyor musun? Soyumuzun tohuma kaçmış kalıntıları.

— Hiç de değil, dedi Saxonne. Soyumuz mükemmel. Eskiler gibi becerikli, yetenekliyiz. Üstelik, bizim sağlığımız daha iyi. Ama başka biçimde yetiştik, çocukluğumuzdan beri kentlerde yaşadık, oraların gürültüsünü, yaşantısını, her şeyini biliriz de, kırları bilmeyiz. Biz doğanın içinde yaşaya yaşaya alışmadık bu hayata, bütün sorun bu. Şimdi doğa ile haşır neşir olup antrenmana başlıyoruz. Sabret biraz, bak göreceksin, çok geçmeden baban gibi, babam gibi derin uykulara dalabileceğiz gökyüzünün altında.

Billy homurdandı:

— Ama herhalde kum üzerinde değil.

— Bunu bir daha denemeyiz. Gör işte, daha işin başındayız, ama bir şey öğrendik. Haydi, sus artık da uyu.

Korkularından sıyrılmışlardı. Ama altlarındaki kum gittikçe sertleşiyordu. Önce Billy daldı. Saxonne'un gözleri kapandığı zaman uzakta bir yerlerde horozlar ötmeye başlıyordu. Uykuda bile kurtulamadılar kumun etkisinden. Tedirgin bir uyku çektiler.

Tanyeri henüz ağarırken Billy örtünün altından usulca çıktı, büyük bir ateş yaktı. Saxonne titreye titreye ateşe yaklaştı. Gözleri çukura kaçmıştı. Yorgundu bakışları. Saxonne gülmeye başladı. Billy de güldü. Oysa hiç de keyfi yoktu gülmeye. Gözleri cezveye takılınca canlandı. Hemen ateşe koydu kahveyi.

III

Oakland'la San Jose arası kırk mil'dir. Saxonne'la Billy bu uzaklığı rahat üç günde aştılar. Başka bir konuşkan elektrikçiye daha rastlamadılar. Rastgele yolcularla konuşma fırsatı da bulamıyorlardı pek. Epey berduş çıktı karşılarına. Hepsi de battaniyelerini dürüp sırtlarına

vurmuşlar, ana yoldan kuzeye ya da güneye gidiyorlardı. Saxonne birkaçıyla konuştuktan sonra, bu yersiz yurtsuz takımının çiftçillkten hiç bir şey anlamadığına inandı. Çoğu yaşlıydı, kol ya da kafa gücünü yitirmişti. Çalışmaktan, iyi bir iş bulunacak yerlerden başka konu bilmiyorlardı. Sözünü ettikleri yerlerin hepsi de uzak yerlerdi. Bununla birlikte Saxonne onların anlattıklarından şu sonuca vardı: O sırada toprakları üzerinden geçtikleri bölgede küçük çiftlikler vardı, işçi çalıştırmazlardı, çalıştırsalar bile genellikle Portekizli işçi alırlardı.

Oranın çiftçileri bile cana yakın değillerdi. Kaç çiftçi gelip geçti yanlarından. Birçoğunun arabası boştu. Ama hiç biri atlayın da götüreyim demedi onlara. Saxonne birkaç soru sormak fırsatını bulsa bile, merak ve kuşku ile bakıp ya anlamsız bir cevap mırıldanıyorlar ya da bir şakayla karşılık veriyorlardı.

Billy sövüp sayıyordu:

— Tanrı cezalarını versin, bunlar Amerikalı değil ki. Eskiden herkes birbiriyle dosttu.

Saxonne ağabeyiyle son konuşmasını anımsadı.

— Zaman değişti, Billy, dedi. Sonra, bu kimseler kentlerin çok yakınında yaşıyorlar. Bekle hele, biraz daha uzaklaşalım, daha cana yakın kimselere de rastlarız.

— Öküz gibi insanlar.

Saxonne güldü.

— Sanırım öküz gibi olmalarının nedenleri vardır. Bilmiyoruz, belki de dayak attığın gençlerden birkaçı bunların oğullarıydı.

— Öyle olsa keşke! Ben kendi payıma, beşbin hektarlık adam bile olsam, yorganını sırtına vurup yollara düşen bir adamı kendim gibi, hattâ kendimden çok saygıdeğer bulurum. Sanırım ona bu duyguyu aşılarım.

Billy önceleri, rastgele, daha sonra da yalnızca büyük çiftliklerde iş aradı. Her yerden aynı karşılığı aldı: İş yoktu. Birkaç köylü yağmurlar başladıktan sonra çift sürüleceğini bildirdiler. Küçük tarlalarda kuru toprağı işleyenler de vardı tek tük. Ama genellikle çiftçiler bekliyorlardı.

Saxonne:

— Peki ama, sen çift sürmesini bilir misin? diye sordu.

— Hayır, ama kolayca öğrenilen bir şey olduğunu sanıyorum. Rastlayacağım ilk çiftçiden ders alacağım.

İkinci gün öğleden sonra fırsat düştü. Küçük bir tar-

lanın yöresini çeviren tahtaperdenin üstüne oturdu, çift süren bir yaşlı adamı gözledi. Küçümser bir tavırla:

— Peh! dedi, öyle kolay ki. Şu zavallı adam sabanı yönetebiliyorsa, ben iki saban yönetirim.

— Hadi, deneseene! dedi Saxonne.

— Niye deneyeyim?

Saxonne güleç bir yüzle alay etti:

— Korkak! Yapacağın tek şey, ondan bunu istemek. Onun da söyleyebileceği en ağır söz, «hayır!»dır Ama çekiniyorsun, sen ki Chicago Dehşeti'ne yirmi raund dayandın da gık demedin...

Billy tahtaperdenin öbür yönünde yere bıraktı kendini.

— Yooo! O başka bu başka! diye karşı koydu. Bire karşı iki, bahse girerim ki bu moruk beni sepetler.

— Hayır, niye sepetlesin? Yalnız, sen öğrenmek istediğini söyle, bir süre onun yerine sabanı yönetmeyi öner. Para istemeyeceğini de söyle.

— Canım, alttarafı, açıkgözlük yapmaya kalkarsa sabanını zorla alırım elinden.

Saxonne tahtaperdenin üstünden izledi görüşmeyi, ama uzak olduğundan konuşmayı duymadı. Birkaç dakika sonra dizginler Billy'nin boynuna aktarılmış, sabanın sapları da ellerine geçmişti. Ve başladı toprağı sürmeye. Yaşlı köylü yanıbaşından yürüyor, hiç durmadan öğüt veriyordu. Tarlayı birkaç kez döndükten sonra çiftçi Saxonne'un yanına geldi.

— Bundan önce de çift sürmüştür değil mi azıcık?

Saxonne başıyla hayır işareti yaptı.

— Hiç yapmamıştır bu işi. Ama at sürmesini bilir.

— Beceriksiz olmadığı görülüyor. Hem de çok çabuk öğreniyor.

Bir parça tütün attı ağzına, başladı çiğnemeye.

— Galiba bana yapacak iş bırakmayacak, diye güldü.

Sürülecek toprak gitgide küçülüyordu. Billy sabanı bırakmaya istekli görünmüyordu. Tahtaperdenin üstünde tüneyenler ise ağırbaşlı bir konuşmaya dalmışlardı. Saxonne birbiri arkasından, soluk almaksızın soru soruyordu. Çok geçmeden, ihtiyarın, elektrikçinin anlattığı babasına şaşılacak kerte benzediğini anladı.

Tarla tümüyle sürülüp bitinceye dek Billy sabanı bırakmadı. Yaşlı adam da onlara geceyi orada geçirmelerini önerdi. Kullanılmayan bir yapı vardı çiftlikte, içinde de kü-

çük bir soba. Taze süt de verecekti. Saxonne ineği eliyle sağıp bu gibi işlere alışmayı da deneyebilirdi.

Süt sağma işi Billy'nin çift sürmesi gibi başarılı olmadı. Billy bol bol matrak geçince, Saxonne kocasına meydan okudu, al bir de sen dene bakalım dedi. Ve Billy de beceremedi.

Saxonne her şeyi merak ediyor, sorup soruşturuyordu. Çok geçmeden anladı gördüklerinin gerçeğin ters yüzü olduğunu. Çiftlik de, çiftlik sahibi de, eski ve yıpranmıştı. Ekim yoğun değildi. Toprak boldu, ama çok az bölümü işlenmişti. Her şey yüzüstüydü. Ev, ambar ve öbür küçük yapılar bakımsızdı. Öndeki bahçeyi yabancı otlar bürümüştü. Sebze bahçesi yoktu. Küçük meyve bahçesi yıllanmış, hastalıklı ve bakımsızdı. Ağaçlar eğilip bükülmüş, çarpılmış, yamru yumru olmuş, kurşuni bir yosunla kaplanmıştı. Saxonne'un öğrendiğine göre, ihtiyarın oğullarıyla kızları kente göç etmişlerdi. Kızlardan biri bir doktorla evlenmişti, öbürü bir öğretmen okulunda ders veriyordu. Oğlanlardan biri demiryolu şirketinde makinistti, öbürü mimardı, üçüncüsü San Francisco'da yayınlanan bir gazetenin adliye röportajlarını yazıyordu. Arada sırada yaşlı babalarına yardıma gelirlerdi.

Yemekten sonra Billy sigarasını tüttürürken, Saxonne sordu:

— Ne dersin bu işe?

Billy acımalı bir tavırla:

— Durum anlaşılıyor. Adamcağız tirit, meyve ağaçları gibi yosun bağlamış. İşinin ustası değil. Hiç bir şey anlamıyor çiftçilikten. Açıkça görülüyor bu. Hele San Leandro'yu gördükten sonra, aradaki ayrım büsbütün göze batıyor. Atları hiç sormal İkisini de vurup öldürsen iyilik etmiş olursun moruğa, boşuna masraftan kurtulur. Bu biçim hayvan kullanan hiç bir Portekizli gösteremezsin bana. Şunu da söyleyeyim ki övünmek için, gösteriş için almaz insan atın iyisini. At, kazançlı bir iştir. Para kazandırır. Yaşlı beygirler gençlerden daha çok yer gücünü korumak için, ama gençler kadar iş çıkaramaz. Nallanması da pahalıya patlar. Üstelik, tımarını da kendisi yapıyordur. Bu hayvanlar her an para kaybettiriyor sahiplerine. Kentte atlardan nasıl yararlanıldığını, formlarının nasıl korunduğunu görmeni isterdim.

Dinlendirici bir uykudan ve sabah kahvaltısından sonra yol hazırlıklarını yaptılar. Ayrılırlarken:

— Size bir-iki günlük iş vermeyi çok isterdim, dedi yaşlı çiftçi. Ama buna olanak göremiyorum. Çocuklar gittikten sonra, çiftlik, kocakarıyla ikimizi oyalamaktan başka bir işe yaramıyor artık. O bile sürekli değil. Uzun zamandan beri yaşamak zorlaştı gibi geliyor bana. Grover Cleveland'den beri işler eskisi gibi yürümüyor.

Öğleden sonra erken saatlerde San Jose'ye yaklaşırlarken Saxonne bir mola vermeyi önerdi.

— Ben şuraya girip konuşacağım, dedi. Eğer üzerime köpekleri salmazlarsa. Şimdiye dek gördüğümüz en güzel ev bu, öyle değil mi?

Tepeler ve alabildiğine enginler Billy'nin gözünde tütüyordu. Bu nedenle karısının önerisini coşkunlukla karşılamadı.

— Şu sebzelere, çiçeklere bak! Kâğıt içinde yetiştirilen domateslerden daha sağlam.

— Neye yaradığını anlamam, karşılığını verdi Billy. Bu çiçekler para getirir mi? Onların yerine güzel sebzeler yetiştirilebilirdi.

— Ben de işte bu konuda bilgi isteyeceğim.

Küçük evin önünde bir kadın yere doğru eğilmiş, elindeki küçük kürekle toprağı eşeliyordu. Saxonne kocasına gösterdi kadını.

— Ne karakterde bir kimse olduğunu bilmiyorum, ama en kötüsü pintinin teki olabilir. İşte o da bize bakıyor. Yükünü benimkinin yanına bırak da benimle gel.

Billy dengi omuzundan indirdi, ama orada beklemeyi yeğ buldu. Saxonne, iki yanı çiçeklerle süslü dar patikadan ilerlerken sebzelerle uğraşan iki adam gördü. Birisi yaşlı bir Çinliydi. Öbür adam da yaşlıydı. Siyah gözleri vardı. Yabancı kökenli olduğu tipinden belliydi. Burada her şey temiz ve düzenliydi, tıkırında yürüyordu. Her karış toprak değerlendirilmişti.

Kadın doğruldu. Orta yaşlı, beli ince idi. Yalın ama iyi giyinmişti. Gözlük takmıştı Yüzü cana yakındı, ama keyfi kaçtığı belliydi.

Saxonne içinden küfür etti muşambayla örtülü sepete. Kadın herhalde görmüştü sepeti yere koyduğunu. Çabucak:

— Biz gezgin satıcı değiliz, dedi.

— Ah! Hatamı bağışlayın.

Bu kez kadın daha bir hoş gülümsedi. Saxonne'un geliş nedenini açıklamasını bekledi.

Saxonne cesaretle, yekten konuya girdi:

— Biz arazi arıyoruz. Çiftçi olmak istiyoruz da. Ama satın almadan önce bize ne gibi bir toprak gerektiğini öğrenmek istiyoruz. Bu güzel mülkünüzü görür görmez türlü türlü sorular geldi aklıma. Tarımdan hiç bir şey anladığımız yok. Hep kentte yaşadık. Şimdi artık kırda yaşamak, mutlu olmak istiyoruz.

Biraz durakladı. Kadının yüzü alaycı bir anlatıma büründü, ama candanlığını yitirmedi.

— Peki ama ne biliyorsunuz kırda mutlu olacağınızı? diye sordu.

— Doğrusu, bilmiyorum. Bütün bildiğim şu ki, işçi kesiminde sürekli olarak yinelenen bunalımlar yüzünden yoksul insanlar mutlu olamazlar kentte. Eğer kırsal kesimde de mutlu olamazlarsa, hiç bir yerde mutluluk yoktur demek. Ama bu doğru olmasa gerek, öyle değil mi?

— İlke bakımından iyi mantık yürütüyorsunuz, güzelim. Ancak, unutmamak gerekir ki kırda da çok yoksul ve mutsuz insan vardır.

— Ama siz ne yoksul, ne de mutsuz görünüyorsunuz.

— Çok cici bir kadınsınız.

Bu söz Saxonne'u pek hoşnut etti. Yanakları kızardı. Kadın ekledi:

— Belki kırda yaşamak ve mutlu olmak için gerekli nitelikler var bende, kim bilir? Siz bütün yaşamınızı kentte geçirdiğinizi, kırsal yaşantıyı hiç tanımadığınızı söylüyorsunuz. Bu yaşantının da size mutsuzluk getirmeyeceğini ne biliyorsunuz?

Saxonne Pine Street'teki küçük evde geçirdiği korkunç ayları aklına getirdi.

— Kentin beni mutsuz kılacağını biliyorum bir kez. Belki kırda da mutlu olamayacağım, ama bu benim tek şansım! Ya hep ya hiç. Sonra, analarımız, babalarımız, bizden önce herkes, soy sop kırda yaşamışlar. En doğal yaşayış şekli budur. Dahası var: Kalkıp buralara dek geldim işte. Bu da gösteriyor ki içimde açık havada yaşama ihtiyacı var. Dediğiniz gibi, belki bende de kırda yaşamak için gerekli özel nitelikler vardır, yoksa burada bulunmazdım şu sırada.

Kadın bu sözleri başıyla doğruladı, gitgide artan bir ilgiyle baktı Saxonne'a.

— Ya bu delikanlı?.. diye söze başladı.

— Kocamdır. Büyük greve dek arabacılık yapardı. A-

dım Roberts, Saxonne Roberts, kocamın adı William Roberts.

Kadın incelikle eğilip kendisini tanıttı:

— Benim adım da Bayan Mortimer. Dulum. Eğer kocanızı da içeri çağırırsanız, sorularınızı cevaplamaya çalışırım. Söyleyin kendisine, eşyaları tahtaperdenin bu yanına koysun... Ey! Anlatın bakalım şimdi, kafanızı kurcalayan sorular ne?

— Doğrusu, çeşit çeşit sorular. Bu iş kazançlı mı? Nasıl başladınız? Toprak kaça alındı? Bu güzel evi siz mi yaptırdınız? Tarım işçilerine ne ücret ödersiniz? Çeşitli ürünleri, en iyi büyüyenleri, en çok para getirenleri nasıl öğrendiniz? Onları satmanın en iyi yolu nedir? Nasıl satıyorsunuz?

Saxonne durdu, gülmeye başladı.

— Durun bakalım, daha yeni başladım sorularıma. Her yere, kıyılara niye çiçek diktiniz? San Leandro dolaylarında Portekizlilerin çiftliklerine dikkat ettim de, hiç çiçek görmedim sebzeler arasında.

Bayan Mortimer elini kaldırdı.

— İzin verin de önce son sorunuzu cevaplayayım. Geriye kalan her şeyin anahtarı bunda.

O sırada Billy geldi ve tanıştırmalar yapılıncaya dek konuşma kesildi. Sonra, Bayan Mortimer ekledi:

— Çiçekler ilginizi çekti, değil mi şekerim? Çiçekleri görünce tahtaperdeyi aştınız, yanıma kadar geldiniz. İşte bunun için dikilmiştir onlar sebzelerle bir arada, bakışları çekmek için. Kaç kişinin gözü takılmıştır çiçeklerime, kaç kişi büyülenip kapımdan içeri girmiştir, bir bilseniz, inanmazsınız. Güzel bir yol bu, çok işler. Çok uzun sürmeyen bir araba gezintisi yapmak isteyen kentliler hep buradan geçerler. Hayır, otolardan yana şansım açık değil: öyle bir toz çıkarırlar ki, içindekiler hiç bir şey göremezler. Ben hemen herkesin at arabasıyla gezdiği dönemde başladım işe. Kentliler evimin önünden geçerlerdi. Çiçeklerim, sonra da evim, onların ilgisini çekerdi. Arabacıya durmasını söylerlerdi. Elbet ben de sokağa yakın bir yerde, seslerini duyacak bir noktada bulunmayı savsaklamazdım. Onları çiçeklerimi... ve elbette sebzelerimi de görmeye çağırırdım. Genellikle üsteletmezlerdi. Burada her şey hoştu, temizdi, sevimli ve çekiciydi. (Bayan Mortimer omuzlarını silkti.) Eh! Biliyorsunuz, göz gördüğünü ister derler. Çiçekler arasında yetişen sebzeler... bu öyle değil-

şik bir şeydi kl, heveslendirlyordu onları. Benim sebzelerimi istiyorlardı. İlle de benim sebzelerim olacak. Plyasa fiyatının iki katını ödüyorlardı, hem de seve seve. İşte böylece moda oldum. Bir çeşit züppelik haline geldi. Kimsenin bir kaybı olmadı. Sebzelerim nefistl, en azından plyasadaki en iyi mal gibi. Hem çoğu zaman daha tazeydi. Ayrıca, alıcılarım bir taşla Iki kuş vuruyorlardı, hem ziyaret hem ticaret. En güzel, en taze sebzeleri almakla kalmıyorlar, aynı zamanda dul bir kadına gerekli yardımı da yapmış oluyorlardı. Bu insanseverlik görevini yapmakla kendileri de hoşnut oluyolrardı. Sattığı sebzelerin Bayan Mortimer'in bahçesinden geldiğini söyleyebilmek, bir kurum Için övünç nedeni oluyordu. Neyse, sorunun bu yönünü derinleştirmek gereksiz. Özet olarak, evim bir çeşit sergiye, buluşma yerine benzerdi. Gezintiye gider gibi, zaman öldürmek için geliyorlardı buraya. Kim olduğumu, kocamın kim olduğunu, geçmlşteki durumumu öğrendiler. Kentlilerden birkaçıyla aramızda eskiden kişisel dostluk olmuştu. Başarıya ulaşmam için eyleme giriştiler. Ve ben başladım çay da sunmaya. Alıcılarım bir an Için konuklarım oluyorlardı. Beni dostlarıyla tanıştırmak için arabayla geldiklerinde yine de çay sunarım. Görüyorsunuz ya, çiçekler benim Için bir başarı aracı olmuştur.

Saxonne coşmuştu. Ama Bayan Mortimer Billy'nin yüzünde bir çekimserlik sezdi. Mavi gözleri donuktu.

— Haydi! diye yüreklendirdi, içinizi açın, bütün düşündüğünüzü söyleyin.

Billy cevabını hemen verdi. Saxonne için bir şaşırtmaca oldu bu. Kocasının yaptığı eleştiriyi duyunca daha da şaşaladı, çünkü kendi aklına böyle bir şey gelemezdi.

— Bu bir beceriklilik, dedi Billy. Ben de aslında oraya gelecektim.

Bayan Mortimer'in canlı gözleri camların arkasında fıldır fıldır dönmekteydi.

— Ama kazançlı bir beceriklilik, diye Billy'nln sözünü kesti.

Billy her zamanki gibi düşüne düşüne, ağır ağır konuşuyordu. İnatla savundu:

— Hem evet, hem, hayır. Eğer bütün çiftçiler çiçeklerle sebzeleri karıştırsaydı, hepsi de piyasa fiatının iki katı pahalı satacaktı, o zaman da iki katı pahalı olmaktan çıkacaktı. Her şey eski duruma dönecektl.

— Siz bir olgunun karşısına bir kuramla çıkıyorsunuz,

dedi Bayan Mortimer. Olgu şu: bütün çiftçiler bunu yapmıyorlar. Ve ben piyasa fiyatının iki katını alıyorum: bu da başka bir olgu. Bunun tersi öne sürülemez.

Billy buna verilecek karşılık bulamadı. Ama ikna olmamıştı. Başını ağır ağır sallayarak:

— Her şeye karşın, dolambaçlı yoldan gitmenin yararını kavrıyamıyorum, dedi. Bunda hoşuma gitmeyen bir şey var. Yani karım ve benim için demek istiyorum. Biraz zaman geçerse bunun ne olduğunu bulurum belki.

— Biz hele gidip şöyle bir dolaşalım da! diye önerdi Bayan Mortimer. Size her şeyi göstereyim, işi nasıl yürüttüğümü söyleyeyim. Sonra da otururuz, işe nasıl başladığımı anlatırım size.

Gözlerini Saxonne'a çevirdi.

— Gereğini yaparsanız, kırda başarıya ulaşabileceğinizi iyice kafanıza sokmak isterdim. Ben işe başladığımda hiç bir şeyden haberim yoktu, ama hiç bir şeyden! Hem sizin gibi güzel bir erkeğim de yoktu. Yapayalnızdım. Anlatırım size.

Tüm bir saat sebzeler, frenk üzümleri ve meyve ağaçları arasında gezip incelemeler yaptılar. Saxonne kafasını bilgilerle tıka basa doldurdu. Duyduklarını, öğrendiklerini daha sonra rahat rahat düşünüp sindireceğini hesaplıyordu. Billy de ilgilenmişti, ama tek tük sorular sormakla yetiniyordu. Konuşan, Saxonne'du. Evin arkası da önü gibi temiz ve düzenliydi. Kümesten geçtiler. Geniş bir avlu. Ayrı bölümlerde, kar gibi bembeyaz yüzlerce küçük tavuk barınıyordu.

— Bunlar beyaz Livorno tavukları, dedi Bayan Mortimer. Bu yıl bana ne çok para kazandırdıklarını bilemezsiniz. Turfanda yumurta verme dönemini aşan tavukları saklamam ben.

Billy bu sözü beğendi.

— Ben de bunu söylüyordum sana atlar için, Saxonne.

— Uygun zamanda kuluçkaya yatırmam sayesinde —ki onbin çiftçiden biri bile düşünmez bunu yapmayı— kışın ortasında yumurtlamalarını sağlayabildim. Oysa o mevsimde tavukların çoğu yumurtadan kesilir ve yumurta fiyatları doruğuna ulaşır. Başka bir şey daha: Benim özel alıcılarım vardır. Düzine başına piyasa fiyatından on sent fazla öderler bana. Çünkü ben günlük yumurta veririm. O günün yumurtasını. Benim özelliğim bu.

Bunu söylerken bakışları Billy'ye takıldı ve onun hâlâ kendi sorunuyla uğraştığını anladı.

— Hep aynı sorun mu? dedi:

Billy başıyla «evet» işareti yaptı. Aynı şeydi: Eğer bütün çiftçiler günlük yumurta verseler, fiyat on sent artmazdı. Eski tas eski hamam olurdu.

Bayan Mortimer bir nokta üzerine dikkatini çekti:

— Ama unutmayın ki o zaman da yumurtalar, bütün yumurtalar günlük olurdu.

Billy omuzlarını kaldırdı.

— Bu bizim ekmeğimize yağ sürmez ki. Bunu söylemek istiyordum işte. Şimdi yakaladım ipin ucunu. Siz kuramlardan ve olgulardan söz ediyorsunuz. Piyasa fiyatından on sent fazlaya satmak bir kuramdır Saxonne'la benim için. Olgu ise şu: Bizim ne yumurtamız var, ne tavuğumuz, ne de tavukların gezip tozacağı ve yumurtlayacağı toprağımız.

Evsahibesi sempatiyle salladı başını. Billy konuşmasını sürdürdü:

— Sonra, sizin girişiminizde kavrayamadığım bir şey daha var. Üzerine parmak basamıyorum, ama bu şeyin var olduğuna inanıyorum.

Bayan Mortimer onlara kedilerin barındıkları yeri, köpek damını, domuz ve inek ahırlarını gezdirdi. Bu binalardan hiç biri çok büyük değildi, ama hepsi de para kazandırıyordu kendisine. Bayan Mortimer çok para kazandığını göstermekten tad duyuyordu. Soy belgesi olan bazı hayvanların alış ve satış fiyatlarını duyunca Saxonne'la Billy şaşıp kaldılar. Bunlar Ankara kedileri, İskoç çoban köpekleri, ıslah edilmiş Ohio **chester**'leri ve Jersey inekleriydi. Bu ineklerin yalnız sütü için özel alıcılar vardı, litresine en namlı sütçülerdeki fiattan beş sent fazla para öderlerdi.

Kadının meyve bahçesiyle bir gün önce gördükleri meyve bahçesi arasındaki ayrım hemen gözüne çarptı Billy'nin. Bayan Mortimer kendi ürettiği malların daha başka üstünlüklerini de anlattı. Billy bu işlerden pek anlamadığı için, onun söylediklerini tartışmasız onaylamak zorunda kaldı.

Sonra Bayan Mortimer reçel ve jöle üretiminden sözetti. Tatlılarını daha önceden sözleşmeyle satmaktaydı. Fiyatları piyasa fiatlarının çok üstündeydi. Gürültülü bir reklam kampanyasına girişmiş, reçellerini yalnızca San Jose'nin en iyi lokantasına ve en iyi kulübüne satmıştı. Örneklerini

alıp lokanta sahibine ve kulübün yönetmenine gitmiş, uzun tartışmalardan sonra onların isteksizliğini yenmiş, karşı çıkışlarını çürütmüştü. Özellikle lokanta sahibini kandırmış, reçellerini «özel olarak salık verilen» yiyecekler olarak menü'ye geçirtmiş, övdürmüş ve çok yüksek bir ücret koydurtmuştu.

Bunları anlatırken, verandada hurma dallarından örülü rahat koltuklarda oturmuşlardı. Billy'nin gözlerinde bir hoşnutsuzluk vardı. Bayan Mortimer bunu görüyor ve ne söyleyeceğini bekliyordu.

— Şimdi, bu işe nasıl başladığınızı anlatın bize, dedi Saxonne.

Bayan Mortimer akşam yemeğine kalmaları için üsteledi. Saxonne kaşlarını çatarak kocasının isteksizliğini yendi ve ona danışmadan razı oldu. Bayan Mortimer de yeniden başladı anlatmaya:

— Söyledim ya işte, başlangıçta, kentte doğmuş büyümüş akılsız bir kadındım. Kırları tatil geçirilecek bir yer olarak görürdüm. Aslında kır dediğim ne ki? Ya kaplıcalara giderdim, ya dağa, ya da deniz kıyısına. Hemen hemen tüm yaşamımı kitaplar arasında geçirmiştim. Yıllarca Doncaster'de kitaplık memurluğu yapmıştım. Sonra Bay Mortimer'la evlendim. O da bir okumuş kişiydi. San Miguel üniversitesinde profesördü. Uzun bir hastalıktan sonra ölünce, elde avuçta hiç bir şey kalmamıştı. Daha borçlulardan yakamı kurtaramadan, yaşam sigortasından alacağım paranın büyük bir bölümünü bile harcamış bulunuyordum. Bana gelince, yıpranmıştım, sinir hastası olmak tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyordum, ve hiç bir işe yaramazdım. Kala kala beşbin dolar kalmıştı elimde. Ayrıntılarla zaman geçirmeden hemen tarıma koyuldum. San Jose yakınlarında, çok tatlı bir iklimde, bu toprağı buldum. Son tramvay durağı buradan çeyrek saat uzaklıkta. Toprağı satın aldım. İkibin dolarını peşin ödedim, ikibin dolara da ipotek ettirdim. Yani beş dekarı ikiyüz dolara geldi.

Saxonne:

— On hektar ha! diye haykırdı.

— Biraz küçük değil mi? dedi Billy.

— Benim için çok büyüktü bile. İşe başlarken beş hektarını kiraya verdim, yine de kirada. Üstelik kendime sakladığım beş hektar uzun zaman fazla geldi bana. Daha yeni başlıyorum kendimi sıkışık hissetmeye.

Billy şaşmıştı.

— Demek beş hektar toprakla hem siz yaşayabildiniz, hem de iki kişi çalıştırdınız, öyle mi?

Bayan Mortimer neşeyle el çırptı.

— Kitaplık memurluğu yapmıştım, içinden çıkabilirdim. Önce, konuyla ilgili bütün yayınları okudum, en iyi tarım dergilerine abone oldum. Beş hektar toprağın beni ve iki yardımcımı nasıl geçindirdiğini soruyorsunuz! Size şunu söyleyeyim ki, dört kişi çalıştırıyorum, ve benim beş hektarım onları besliyor bir kez. Hannah da geçinlyor —Hannah İsveçli bir dul kadın, evi çekip çevirir, reçel mevsiminde eşi benzeri bulunmaz.— Daha bitmedi: Hannah'nın bir de kızı var, okula gider, ev işlerine yardım eder; benim de bir yeğenim var, ben büyütürüm, öğrenimiyle ilgilenirim. Ve sonunda, bu beş hektarın sağladığı kazançla, satın aldığım on hektarın, bu evin bütün ek yapılarının ve bütün cins hayvanlarımın parasını çıkardım.

Saxonne genç elektrikçinin Portekizliler hakkında söylediklerini anımsadı.

— Bütün bunları sağlayan toprağınız değil, dedi. Bu başarıyı aklınıza borçlusunuz. Sanırım siz de bilirsiniz böyle olduğunu.

— Şekerim, işin püf noktası da bu ya işte. Bu da gösteriyor ki hamuru iyi olanlar kırsal yaşantıda başarıya ulaşabilirler. Unutmayın ki toprak cömerttir, ama kendisine karşı cömert davranılması gerekir. Eski tip Amerikan çiftçisinin kafasına girmiyor bu. Toprağın gübre yokluğundan öldüğünü anlasa bile, ucuz gübre ile iyi bir gübre arasındaki ayrımı göremiyor.

— Bilgi edinmek istediğim konulardan biri de bu, dedi Saxonne.

— Bu konuda bütün bildiklerimi anlatacağım size. Ama çok yorgun olmalısınız. Topalladığınızı gördüm. Önce içeri girelim. Eşyalarınızı merak etmeyin. Çang'ı gönderip aldırtırım.

Kendisinin olan her şeyde güzele ve çekiciliğe doğuştan meraklı olan Saxonne evin içini görünce küçük dilini yuttu. Orta sınıfın evlerine ayak basmış değildi hiç. Burada gördükleri, düşlerini kat kat aşıyordu, bambaşkaydı. Bayan Mortimer, konuğunun gözlerinin parıldadığını ve hiç bir şey kaçırmadığını anlayınca bütün evi gezdirmek zahmetine katlandı. Neşeli bir övünçle çeşitli eşyaların fiatlarını açıkladı, parkelerin ve kitap raflarının renginden

tutun da inip kalkan arkalıklı dev koltuğun montajına varıncaya dek her şeyi kendi eliyle nasıl yaptığını anlattı. Billy onların ardından ihtiyatla yürüyordu. Terbiye edilmiş kimselerin tavır ve davranışlarını taklit etmek aklından geçmezdi gerçi ama, göze batacak beceriksizliklerden sakınmayı da başarabildi. Özel bir evde sofrada kendisine ilk kez olarak uşaklar tarafından servis yapılmasına karşın, hiç bir gaf yapmadı.

Bayan Mortimer hayıflandı:

— Gelecek sene gelseydinlz, yapmayı tasarladığım yedek odayı size ayırırdım.

— Aman efendim, ne önemi var! dedi Billy. Yine de teşekkür ederiz. Tramvaya biner, San Jose'ye gidip bir oda buluruz.

Bayan Mortimer'in o gece konuklarını evinde alıkoyamadığına hayıflandığını gören Saxonne yeni sorular sormak bahanesiyle konuyu değiştirdi: Bayan Mortimer yeniden anlatmaya koyuldu:

— Toprağı satın alırken yalnızca ikibin dolar ödediğimi söylemiştim. Deneylere girişmek için üçbin dolar kalıyordu bana. Bütün akraba ve dostlarım başarısızlığa uğrayacağımı önceden söyleyip duruyorlardı. Ben de hatalar işledim, çok yanlış yaptım. Ama konuyu derinlemesine incelemeye koyulmuş olduğum için daha çok yanlıştan kurtuldum.

Duvarları süsleyen kitap raflarını, ciltleri ve tarım dergilerini gösterdi.

— Ve ben incelemelerimi sürdürdüm. Her şeyi öğrenmek, yenilikleri izlemek kararındaydım. Bundan ötürü, örnek çiftliklerde girişilen deneyler hakkındaki bütün raporları edindim. Ben şu görüş açısından bakıyordum soruna: Eski moda çiftçilerin her yaptığı kötüydü. Tümüyle haksız da değildim bu görüşümde. Köhne tarımcıların kafasızlığı inanılmaz bir şey. Onlara danıştım, görüştüm, kalıplaşmış görüşlerimi tartıştım, iddialarını, saçma inançlarını haklı gösterecek kanıtlar istedim, ve sonunda hepsini inandırmayı başardım: ama inandıkları benim en ağır başarısızlıklara hükümlü bir deli olduğumdu.

— Ama başarısızlığa uğramamışsınız ki!

Bayan Mortimer gönül borcu dolu bir gülümsemeyle:

— Bazı bazı hâlâ şaşarım daha fazla basarısızlığa uğramadığıma. Şu var ki, inatçı bir ırktan geliyordum. Soyum, uzun bir süre topraktan kopmuş, yeni görüşler edin-

mişti. Mantığım bir şeyi doğru buldu mu, ne denli de alışılagelenin dışında olsa, onu hemen yapardım. Örneğin, eski meyve bahçesi neye yarardı? Hiç bir şeye! Orasını nasıl altüst ettiğimi görünce yaşlı Calkins'in az kalsın yüreğine inlyordu. Bir de şimdiki durumuna bakın bahçenin! Bu evin yerinde yıkık bir kulübe vardı eskiden. İşimi görüyordu, daha doğrusu onunla yetindim. Ama zaman geçirmeden inek ahırını da, domuz ahırını da, kümesleri de, hepsini hemen yerle bir ettim. Yaşamını kazanmaya çalışan bir dul kadının yaptığı bu yıkımı görenler kafalarını salladılar ve homurdandılar. Ama daha beteri gerideydi. Üç güzel O.I.C. domuzuna —Chester domuzlarına— ödediğim fiatı açıklayınca, ne diyeceklerini bilemediler. Daha sütten yeni kesilmiş o üç domuz yavrusuna altmış dolar vermiştim. Bütün tavukları tuttuğum gibi pazara gönderip sattırdım, yerine beyaz Livorno tavukları aldım. Toprakla birlikte bana geçen iki ineği —Tanrı inek etsin!— çifti altmış dolardan kasaba sattım, ikiyüzelli dolara Jersey ırkından iki genç inek aldım. Bu değiş tokuş bana para kazandırdı. Calkins'ler ve diğerleri ise, kazanmak ne söz? Para yitirmeyi sürdürüyorlardı, çünkü cılız hayvanları bakım harcamalarını karşılayacak süt bile vermiyorlardı.

Billy aynı düşüncede olduğunu gösteren bir işaret yaptı.

— Atlar hakkında ne söylediğimi anımsa, dedi Saxonne'a.

Ve evsahibesinden aldığı cesaretle, ayrı bir konuda, ticarî bakımdan atlardan yararlanmanın püf noktaları hakkında bir nutuk çekti. Hem hiç de kötü konuşmadı. Sonra, sigara içmek için dışarı çıktı. Bayan Mortimer fırsattan yararlanarak Saxonne'u kendinden ve kocasından sözetmeye itti. Billy'nin iyi bir boksör olması, «sarı» işçileri pataklamaya merakı, onu olumsuz yönde etkilemedi hiç.

— Pek yakışıklı bir delikanlı, dedi. Hem de iyi huylu. Yüzünden belli. En iyi huyu da, sizi sevmesi ve sizinle övünmesi. Özellikle konuştuğunuz zaman size bir bakması var ki beni hayran bıraktı. Düşüncelerinize saygı duyuyor. Bundan emin olabilirsiniz, çünkü tümüyle sizin düşünceniz olan bu serüvene atılmış...

İçini çekti:

— Mutlusunuz güzelim, çok mutlu. Siz daha bilmezsiniz erkek aklının ne olduğunu. Bekleyin, tasarınız onu

coştursun hele, göreceksiniz nasıl girişecek işe. O zaman kocanıza yetişmek için epey çaba harcamanız gerekecek. Şimdilik işi yürütmek size düşüyor. Unutmayın ki kentte yetişmiş. Onu tanıdığı tek yaşantıdan koparmak için mücadele edeceksiniz.

— Yok canım! O da tiksinmiştir kentten.

— Sizin gibi değil. Bir erkeğin yaşamında aşk her şey değildir. Sizin için, durum değişik. Kent, sizi daha derinden yaralamış. O tatlı yavrucağı yitiren sizsiniz. Sizin acınızın derinliği karşısında, onun gösterdiği yakınlık ve acınızı paylaşması, beklenmedik bir olay sayılabilir.

Bayan Mortimer, o sırada içeri girmekte olan Billy'ye çevirdi başını.

— Size sıkıntı veren şeyin ne olduğunu bulabildiniz mi? diye sordu.

Billy, evsahibesinin gösterdiği büyük koltuğa yerleşerek:

— Bulmak üzereyim, efendim, diye cevap verdi.

Bayan Mortimer sözünü kesti:

— Bir dakika. Oturduğunuz yer güzel bir koltuk, sizin gibi büyük ve güçlü, küçük karınız ise çok yorgun... hayır, siz kalkmayın, oturun, karınızın gücünüze ihtiyacı var. Evet, üsteliyorum. Açın kollarınızı.

Saxonne'u kocasının yanına götürdü, sıkıştırıp oturttu.

— Şimdi, beyefendi... Doğrusu pek şirin bir çift oluşturuyorsunuz!.. Evet, şimdi, yaşamını kazanma yöntemini eleştirin bakalım.

Billy telâşla:

— Oh! hayır, sizin yönteminizi eleştirmiyorum, diye karşılık verdi. Yönteminiz pek güzel, eksiksiz. Ben yalnızca şunu söylemek istiyorum: Sizin yönteminiz bize uymaz. Sizin gibi davranırsak, işi yürütemeyiz. Sizin pistonunuz vardı... zengin dostlar. Siz kitaplık memuru, kocanız da profesörken sizi tanımışlar. Sonra, sizin...

Bir an nasıl diyeceğini bilemedi, belli belirsiz sezdiği bir düşünceyi dile getirmenin yolunu aradı.

— Demek istiyorum ki, sizin bir yönteminiz vardı, biz bunu uygulayamayız... eğitimden geçmiştiniz, sonra... ne bileyim ben... toplum içinde, işde, öyle davranışlarınız vardır ki, biz bilemeyiz.

— Ama çocuğum, gerekli olanı siz de öğrenebilirsiniz.

Billy başını salladı.

— Hayır, iyi anlayamadınız beni. Durumu şu biçimde ortaya koyalım. Tutun ki reçellerle jöleleri ben alıp götürdüm o lüks lokantaya, ben konuştum patronla. Yazıhanesine girdiğim anda, oraya yakışmayacağım. Ve en kötüsü, kendim de bunun farkına varacağım. Bu, keyfimi kaçıracak, aksileşeceğim, başımın derde gireceğinden korkacağım. Böyle ticaret yapılmaz. Dahası böyle ayak üstü reçel satmaya kalkışmak amma da cüret ha! diye düşündüğünü sanacağım. Sonu ne olacak biliyor musunuz? Hemen canım hır çakarmak isteyecek. Saygısızlık ettiğimi düşündüğünü düşüneceğim. Saygısız davrananın kendisi olduğunu söyleyeceğim. Görüyorsunuz ya, neler olacak! Çünkü ben böyle yetiştim. Benim yöntemim bu: Ya evet, ya hayır. Sonuç: Reçelimi satamayacaktım.

Bayan Mortimer hemen cevabını yetiştirdi:

— Dediğiniz doğru ama karınız var. Herhangi bir iş adamını etkileyecek bir kadın, baksanıza ona. Kim olursa onu dinlemeye hayır demez.

Billy kasıldı, bakışı sertleşti.

Bayan Mortimer gülerek:

— Kötü bir şey mi söyledim? diye haykırdı.

Billy kabalıkla homurdandı:

— Karımın güzelliğini yem olarak kullanmaya alışmadım daha.

— Tümüyle haklısınız. İşin tek kötü yanı, ikinizin de elli yıl gerlde olmanız. Eski Amerikalılarsınız siz. Modern koşullar içinde kalkıp buralara gelmeniz bir mucize. Siz Rip Van Winkles(*)lersiniz. Bu yozlaşmış çağımızda kentli bir genç erkekle bir genç kadının yorganlarını dürüp omuzlarına vurarak toprak aramaya çıktıkları görülmüş duyulmuş şey mi? Eski Argonot'ların ruhu yeniden yaşıyor sizde. Öküzlerini arabaya koşup batan güneş ülkelerine doğru yol almayı sürdürenlere benziyorsunuz tıpatıp. Bahse girerim ki analarınız babalarınız, ya da atalarınız, o ırktandı.

Saxonne'un gözleri ışıl ışıldı. Billy'ninkiler ise yeniden yumuşamıştı. İkisi de başlarıyla doğruladılar. Bayan Mortimer kurumlu bir tavırla:

— Ben de eski tohumdanım, dedi. Büyükannem Donner'in kafilesinden sağ kalanlardan biriydi. Dedem, Jason Whitney, Horn Burnu'ndan gelmiş ve Sonoma'da Ayı sancağı ayaklanmasına katılmıştı. John Marshall, Sutter'in su-

---

(*) Washington Irving'in yazmış olduğu bir öykünün kahramanı.

larında altın bulduğu zaman dedem Monterrey'deymiş. San Francisco'nun bir sokağına onun adı verilmiştir.

— Bilirim, dedi Billy. Whitney Street derler. Russian Hill'in yakınındadır. Saxonne'un annesi de ovaları geçmiştir.

— Billy'nin dedesiyle ninesi de Kızılderililer tarafından öldürülmüşlerdir, diye atıldı Saxonne. Babası daha bebekmiş. Beyazlar tarafından geri alınıncaya dek Kızılderililer arasında yaşamış. Adını bile bilmiyormuş. Bay Roberts adında biri tarafından evlâtlık edinilmiş.

— Ah! şeker çocuklarım, desenize aşağı yukarı akraba oluyoruz! diye haykırdı Bayan Mortimer ağzı kulaklarına vararak. Günümüzün gürültülü, çırpıntılı yaşantısında ne yazık ki hemen hemen unutulmuş olan eski günlerden bir soluk getiriyorsunuz. Beni özellikle ilgilendirir bu, çünkü o dönemle ilgili her şeyi sıraya koyup okumuşumdur.

Billy'yi göstererek:

— Siz, dedi, yahut hiç değilse babanız, tarihî bir kişiliksiniz. Babanızın serüvenini biliyorum. Bancrof'un Tarihinde enine boyuna yazılıdır. Kaçıran Kızılderililer Modok'larmış. Onsekiz göçmen arabası varmış. Babanız kafileden sağ kalan tek insan olmuş. O zaman küçük bir bebekmiş, ne olduğunu anlamamış elbette. Beyazların başkanı tarafından evlât edinilmiş.

— Tamam, dedi Billy, Modok'lar. Kafile Oregon'a gidiyormuş sanırım. Hepsi yok olmuşlar. Acaba Saxonne'un annesi hakkında da bir şeyler bilir misiniz? Eskiden şiir yazarmış.

— Basılmış mı hiç?

Saxonne:

— Evet, diye cevapladı. San Jose'deki eski gazetelerde çıkmış.

— Sizde de var mı?

— Var. Bir tanesi şöyle başlar:

İlham perisi ezgiler düzmüş
Eolia harpından çıkarıp size,
Tatlı yankıları kaybolup gider
California göklerinde.

Bayan Mortimer düşünceye daldı.

— Bunu okudum gibi geliyor bana.

— Anımsadığım başka bir şiirin baş tarafı da şöyle:

Kenti bırakıp uzaklara kaçtım,
Sırt çevirdim kalabalıklara,
Yaşayan korunun içlerine daldım...

Ve böyle sürüp gider. Hepsini anlamıyorum. Babama sunulmuştur...

Bayan Mortimer Saxonne'un sözünü kesti:

— Bir aşk şiiri! Hatırlıyorum. Durun bakayım... ta, ta, ta-ta, ta-ta...

Havuzun serpintisi bir mavi inci kordurur
Tanrıçanın boynunu,
Bu inciden ay doğar.

Bir mavi inciden ay doğduğunu hiç unutmadım. Ama annenizin adı aklımda değil.

— Daisy idi...

Bayan Mortimer birdenbire anımsayıp düzeltti:

— Hayır, Daisy değil: Dayelle.

— Hiç kimse Dayelle diye çağırmazdı ki onu.

— Ama o Dayelle diye imzalardı yazdıklarını. Tam adı neydi?

— Daisy Willey Brown.

Bayan Mortimer gitti, raflardan basit ciltli kalın bir kitap alıp döndü.

— **Koleksiyonlar Tarihi** bu, diye açıkladı. Uzun ömürlü olmayan bütün güzel şiirler, başka yazılarla birlikte, eski gazetelerden çıkarılıp bu kitapta biraraya getirilmiştir .

Gözlerini fihristte gezdiriyordu. Birdenbire durdu.

— Haklıymışım. Dayelle Willey Brown diye yazıyor. On tane de şiri var: **Viking'i Ararken, Altın Günler, Costance, Caballero, Little Meadow Mezarları**...

Saxonne canlanmıştı. Evsahibesinin sözünü kesti:

— Kızılderililerle orada çarpışmıştık. Annem küçük bir çocukmuş o zaman. Yaralılar için su almaya çıkmış da Kızılderililer ona ateş etmek istememişler. Herkes bunun bir mucize olduğunu söylermiş.

Billy'nin kucağından indi, ellerini kitaba doğru uzatıp bağırdı:

— Verin bakayım, ne olur! Benim için bir yenilik bu. Hiç bilmiyordum bu şiirleri. Kopya edebilir miyim? Ezberleyeceğim onları. Düşünün bir kez, annemin yazdıkları!

Bu söz üzerine Bayan Mortimer gözlüklerini silmek gereğini duydu. Billy ile birlikte yarım saat sessizce otur-

dular. Saxonne şiirleri yuttu, sonunda kitabı kapadı, ama bakışlarını ondan ayıramadı. Boyuna aynı şeyi söyleyip duruyordu:

— Ve ben bilmiyordum bu şiirleri, düşünün bir kez, bilmiyordum daha!

Sessizlik içinde geçen bu yarım saat süresince Bayan Mortimer'in kafası çalışmaktan geri kalmamıştı ama. Biraz sonra tasarısını açıkladı. Süthanede olsun, çiftliğin tarımsal bölümünde olsun, yoğun bir üretim sisteminin işletmecilik bakımından çok verimli olacağına kesinlikle inanmaktaydı. Niyetl, kira sözleşmesl biter bitmez, boşalan beş hektar üzerinde Jersey inekleriyle bir süthane kurmaktı. Giriştiği her işde olduğu gibi, bu da örnek bir kuruluş olacaktı. Dolayısıyla kendisine daha çok yardımcı gerekecekti. Billy ile Saxonne düşlerinde yaşattığı çiftti. Gelecek yaz onları, yaptırtmayı tasarladığı küçük eve yerleştirebilecekti. O zamana dek, kış boyunca Billy'ye şu veya bu biçimde çalışma olanağı sağlayacaktı. Ona iş bulmayı kendi üzerine alıyordu. Son tramvay durağının yakınında küçük bir ev biliyordu; orasını kiralayabilirlerdi. İnşaat başlar başlamaz, kendi yönetimi altında Billy işe koyulabilirdi. Böylece, bir yandan para kazanırlar, bir yandan da bağımsız çiftçi yaşantısına hazırlanırlardı. İstedikleri toprağı aramak için zamanları da olurdu.

Ama ne yaptı, ne ettiyse onları kandıramadı. Saxonne kendi görüşlerini şöyle özetledi:

— Sizin burası çok güzel ve iç açıcı bir yer. Ama ne denli şirin olsa, ilk gördüğümüz yerde yerleşemeyiz. İstediğimiz şeyin ne olduğunu bile bilmiyoruz daha. Aradığımızı bulmak için daha uzaklara gitmeli, her çeşit yeri görmeli, türlü türlü yöntemleri öğrenmeliyiz. Karar vermek için acelemiz yok; vereceğimiz kararın mutlaka isabetli olmasını istiyoruz yalnızca. Sonra... sonra dümdüz topraklar işimize gelmiyor. Billy, toprağında tepeler bulunmasını istiyor; ben de öyle.

Ayrılmak zamanı geldiğinde, Bayan Mortimer **Koleksiyonlar Tarihi**'ni Saxonne'a sunmak istedi. Ama genç kadın geri çevirdi ve para istedi Billy'den.

— Fiatının iki dolar olduğunu söylüyorsunuz, dedi. Bana bir tane alıp saklayabilir misiniz? Bir yere yerleşir yerleşmez size yazarım, siz de kitabı bana yollarsınız.

Bayan Mortimer parayı aldı.

— İşte tam Amerikalı kafası! diye azarladı. Pekiyi,

yalnız söz verin ki bir yere yerleşmeden de bana arada sırada yazacaksınız.

Anayola onlarla birlikte gitti. Ayrılırken:

— Çok iyi gençlersinlz, dedi. Ben de çıkınımı sırtlayıp sizinle birlikte yollara düşmeyi çok isterdim. Siz ikiniz de düpedüz harikasınız. Size herhangi bir yararım dokunabilirse, bana bildirin. Başarmak zorundasınız, ve ben başarınıza katkıda bulunmak isterdim. Şu Beylik araziler konusunda da bilgi verin bana. Ama, açıkça söylleyelm, bu iş olacak gibi değil bana sorarsanız. Böyle bir toprak bulsanız bile, sanırım çarşı pazardan çok uzak bir yerde olur.

Billy'nin ellerini sıktıktan sonra Saxonne'u kucaklayıp öptü. Ağırbaşlı bir sesle kulağına fısıldadı:

— Yürekli olunl Başarırsınız. Doğru düşüncelerle yola çıkıyorsunuz. Önerimi geri çevirmekle iyi yaptınız. Ancak, unutmayın ki önerim her zaman geçerlidir. Üstelik elimden gelirse daha iyi bir öneri de yaparım size. İkiniz de gençslniz. Acele etmeyin. Bir süre için bir yerlerde kalır kalmaz bana bildirin, size bir yığın tarım raporları ve yayınları yollarım. Güle gülel Size bol bol şanslar dilerim, ve daha başka şeyler de!

IV

San Jose'de geceyi geçirecekleri küçük odada, Billy karyolanın kıyısına oturdu, öylece kaldı. Gözleri dalgındı. Sonunda, derin derin içini çekti.

— Kısacası, yeryüzünde sevimli insanlar da bulunduğunu onaylamak zorundayım her şeye karşın. Örneğin, Bayan Mortimer gerçekten çok iyi bir kadın. İnsanın karşılaşmaktan hoşlanacağı Amerikalılar soyundan.

— Çok inceliklI, çok görgülü bir hanımefendi, dedi Saxonne. Üstelik, çiftlikte çalışmayı ayıp saymıyor. Hem pek de güzel beceriyor bu işil

— On hektar üzerinde — hayır, beş hektar! Beş hektarla bütün giderleri karşılıyor, dört işçiyi besliyor, İsveçli bayanla kızını ve de kendi yeğenini geçlndlriyor. Şaşıyorum. Bütün bu işler topu topu beş hektarla oluyor! Babam otuz hektardan eksik çiftliklerin sözünü etmezdi. Ağabeyin de bugüne dek elli hektardan söz eder hep! Ve düşün ki bu sonucu elde eden kimse kadın! Ona rastlamış olmakla şanslıyız.

— Hem de tümüyle rastlantı oldu, diye haykırdı Saxonne. insan yolculuğa çıktı mı hep böyle sürprizlerle karşılaşır işte. Nelerle karşılaşılacağı hiç bilinmez. Beklenmedik anda beklenmedik şeyler olur. Yorgun argın, acaba San Jose'ye daha kaç kilometre var diye düşünürken, bir de bakarsın karşına neler çıkar. Bizi böyle karşılayacağı kimin aklından geçerdi? Hem bize serseri gözüyle de bakmadı. Evi de ne denli temiz ve güzeldi! Yere süt dök yala. O evin içinden daha sıcak, daha rahat bir yeri düşlerimde bile görmüş değilim.

— Evin içi güzel kokuyordu, dedi Billy.

— Çok doğru söyledin. Kadın dergilerinde buna **hava** diyorlar. O evin içine girmeden önce bunun ne demek olduğunu anlayamıyordum. O evde gerçekten tatlı ve sıcak bir hava var...

— Güzel iç çamaşırların gibi, dedi Billy.

— Vucudunu yıkayıp temizledikten, yumuşattıktan, güzelleştirdikten sonra başta gelen en önemli şey bu. Evin içi tatlı, güzel ve temiz olmalı.

— Evet ama kirada oturmamalıyız. Ev bizim olmalı, Saxonne. Malsahipleri, kiraya vermek için böyle ev yapmazlar. Aklıma şöyle bir şey geliyor: Bu ev herhangi başka bir evden daha pahalı değildir, ama iyi düşünülüp tasarlanmıştır. Tahtası sıradan bir tahta, herhangi bir şantiyeden alınabilecek cinsten. Bizim Pine Street'teki ev de aynı tahtadan yapılıydı, ama onun işleme biçimi değişikti. Bu gibi şeyleri iyi anlatamam bir türlü, ancak ne demek istediğimi anladın sanırım.

Ertesi sabah erkenden ayaktaydılar. Kentin varoşlarında San Juan'a ve Monterrey'ye giden yolu arıyorlardı. Saxonne bir gün öncekinden daha çok topallıyordu. Topuğundaki içi su dolu kabarcıklardan biri patlamış, derisi sıyrılmıştı. Billy ayak bakımı hakkında babasının sözlerini anımsadı, bir kasap dükkânına girip beş sentlik içyağı aldı. Saxonne'a:

— Sana gerekli olan bu, dedi: temiz çoraplar ve iyice yağla ovalanmış ayaklar. Kentten çıkar çıkmaz ayaklarımızı yağlarız. Bir-iki gün de yürümeyiz, dinlenliriz, öyle pek acelemiz yok nasılsa. Ben biraz iş bulsam, sen de birkaç gün dinlensen, hiç de kötü olmaz. Ben gözümü dört açayım hele.

Banliyönün sınırına varınca Saxonne'u yolun kıyısın-

da bırakıp uzun bir araba yolunu tuttu. Görünüşe göre, bu ara yol büyük bir çiftliğe çıkıyordu.

Geri döndüğünde, gözleri parlıyordu. Hızla yaklaşarak:

— Her şey yolunda, diye seslendi. Şu derenin kıyısındaki ağaç kümesine dek gittik mi, orada kamp kurarız. Yarın sabah işe başlıyorum. Günde iki dolar, yemeksiz. Yemek ve yatacak yer de verse, o zaman birbuçuk dolar. Ben yatacak yer ve yemek istemediğimi, kamp kurduğumu söyledim. Hava güzel. Ayağın iyileşinceye dek burada birkaç gün geçirebiliriz. Gel, dörtbaşı bayındır bir kamp kuralım seninle.

Uygun bir yer ararlarken Saxonne sordu:

— İşi nasıl buldun?

— Bekle hele, yerleşelim önce, anlatırım. Maden bulmuş gibiyim.

Yataklarını serdiler, ateş yaktılar, üzerine fasulye tenceresini oturttular, Billy bir kucak odun daha getirip yığdı, sonra başladı anlatmaya:

— Önce şunu söyleyeyim ki Benson, eski moda köhne tiplerden değil. Görsen çiftçi demezsin. Her şeyi biliyor, keskin zekâlı, bir iş adamı gibi konuşup davranıyor. Daha kendisini görmeden, çiftliği görür görmez anladım. Değerimi ölçmesi için onbeş saniye yetti ona. «Çift sürmesini bilir misiniz?» diye sordu. «Elbette», dedim. «Atlardan anlar mısınız?» dedi. «Ben ahırda doğdum», dedim. Tam o sırada dört at koşulu o araba geliyordu, arkamdaydı hani, gördün sanırım, içi de makinalarla doluydu. Sanki söz olsun diye: «Dört beygirli araba sürmesini bilir misiniz?» diye sordu. «Tam benim işim. Dört beygirli bir sabanı da sürerim, pulluğu da.»

— «Öyleyse atlayın bakalım, yakalayın dizginleri, saniye yitirmeden. Şu hangarı görüyor musunuz? Sağdan samanlığın çevresini dolaşın, sonra geri geri gidip şuraya boşaltın yükünüzü.» Şunu da söyleyeyim ki istediği manevra az buz iş değildi. Tekerlek izlerinden görüyordum ki arabalar genellikle soldan dolaşıyorlardı samanlığın çevresini. Tutmamı istediği yol hiç de rahat bir yol değildi, çok sıkışıktı. Bir tahtaperdenin köşesiyle samanlığın köşesi arasında iki kez S şeklinde bir dolambaç çizmem gerekiyordu. O dar yerl büsbütün daraltan gübre yığınları da samanlıktan taşmış, daha kaldırılmamıştı. Ben hiç bir şeyin farkında değilmişim gibi yapıyordum. Arabanın sürücüsü dizginleri bana geçirdi. Her şeyi berbat edeceğimi

sanıyor, bıyık altından gülüyordu. Sanırım ki o olsaydı içinden çıkamazdı. Ben hiç aldırmadım, tanımadığım atlarla yola çıktım. Onları doğru gübrenin üstüne bir sürdüm ki, görmeliydin. Sol baştaki hayvan samanlığın duvarına hafifçe sürtünürken, sağ baştaki at az kalsın tahtaperdenin köşe kazığını sıyırıyordu. Oradan geçmenin başka yolu yoktu. Şu da var ki, çok iyi atlardı. Arkadaki atlar geri geri gittiler; nerdeyse falakaların üzerine oturacaklardı. O zaman öndeki atları da gerilettim ve arabayı bana gösterilen yerde durdurmak için freni işlettim. «Bana yararsınız, güzel sürmek buna derler», dedi Benson. Küçümser bir tavır takındım: «Pöh! Bu bir şey mi? Bana gerçekten zor bir iş versenize.» Anlayışlı bir gülümsemeyle: «İyi başardınız,» dedi. «Atlarımı emanet ettiğim kimseleri seçmekte çok titizim. Siz yollarda araba sürmek için yaratılmış değilsiniz. İyi bir gençsiniz. Sanırım kötü duruma düştünüz. Her neyse: atlarımla çift sürebilirsiniz. Yarın sabah hemen başlayın.» Alttarafı pek öylesine kurnaz da olmadığı bundan belli oluyor, çünkü iyi çift sürüp sürmediğimi göstermiş değildim ki.

Saxonne fasulyeleri «sofra»ya getirdi. Billy de kahveleri doldurdu. Genç kadın bir an durup örtünün üzerinde sıralanmış yiyeceklere, şeker ve süttozu kutularına, konserve sığır eti söğüşüne, marul salatasına, domates dilimlerine, üzerine tereyağı sürülmüş taze ekmeğe, dumanı tüten fasulyeye, kahve maşrapalarına baktı, baktı, ellerini çırptı, haykırdı:

— Dün akşamkinden çok değişik! Kitaplardaki serüvenler gibi. Birlikte balık avına çıktığım o delikanlı! Sonra, o güzel evde dün akşamki yemek. Bir de bugünkü soframıza bak. Oakland'da bin yıl yaşasaydık ne Bayan Mortimer gibi bir kadına rastlardık, ne de onunki gibi bir evin varlığını aklımızdan geçirebilirdik. Düşün bir kez, Billy, düşün ki yolculuğun başındayız daha.

Billy üç gün çalıştı. İşin içinden yüzünün akıyla çıktığını söylemekle birlikte, çift sürmenin sandığından daha zor bir iş olduğunu içtenlikle onaylıyordu. Ama bu işi sevdiğini söyleyince Saxonne için için sevindi.

— Çift sürmekten hoşlanacağımı hiç aklımdan geçirmezdim, dedi Billy. Hoş bir iş, hem de bacak kasları için çok yararlı. Araba sürerken bu kaslar yeteri kadar işle-

mez. Yeni bir karşılaşma için entrenmana başlarsam ilk işim sabana yapışmak olacak. Sonra, toprağı altüst ettiğin zaman öyle güzel kokuyor ki. Ve bütün gün kalıyor o koku. Atlara gelince, harika! İnsan gibi biliyorlar yapacakları işi. Benson'un da hakkı yenmez: Bütün atları güzel hayvanlar, bir tek sütçü beygiri bulamazsın bu çiftlikte.

Billy'nin çalıştığı son gün bulutlar kapladı göğü, hava serinledi, güneydoğudan sert bir rüzgâr esmeye başladı. Bütün bunlar, kışın ilk yağmurunun habercileriydi. O akşam Billy yanında bir parça yelken bezi getirip ayaklarının üstüne gerdi. Yağmurdan korunmak için ödünç almıştı. Sol elinin serçe parmağındaki bir ağrıdan yakındı birkaç kez. Bütün gün ağrı çekmişti. Kaç gündür sürüyordu bu durum. Serçe parmağım bir kan çıbanı gibi duyarlı, dedi Saxonne'a. Bir şey batmış olmalıydı, ama yerini bir türlü bulamıyordu.

Fırtınaya karşı hazırlıklarını sürdürdü. Derenin karşı kıyısında bulunan yıkık bir ambardan kopardığı eski tahtalarla yatağı yerden yükseltti, üzerine kuru yapraklar yığdı, çadır bezinden barınağı ipler ve tellerle destekledi.

İlk sağanak boşalınca Saxonne çocuk gibi sevindi, ama Billy ilgi duymadı. Parmağı çok ağrıyordu. İkisi de ne olduğunu anlamıyorlardı. Saxonne bir düşünce ileri sürdü:

— Belki de dolamadır.

— Nasıl olur o?

— Bilmiyorum. Bayan Cady'ye olmuştu da, ondan anımsıyorum. Ama çok küçüktüm o zaman. Onunki de serçe parmağındaydı. Sanıyorum ki lapa koymuştu. Bir çeşit merhem sürüyordu. Azdıkça azdı, sonunda tırnak düştü, düştükten sonra çabuk iyileşti. Yeni tırnak çıktı. Ekmek içiyle lâpâ yapayım mı sana?

Billy, belki sabaha kadar geçer diyerek istemedi. Saxonne tedirgin bir durumda kaldı. Uyuyamadığını, çırpınıp durduğunu anlıyordu. Birkaç dakika sonra, bora onu uyandırdı. Billy hafif hafif inliyordu yanında. Saxonne dirseğine dayanıp doğruldu, her zamanki gibi alnını ve gözlerini okşayarak uyutmaya çalıştı.

Yeniden uykuya daldı ve sonra yeniden uyandı. Bu kez fırtına değil, Billy uyandırdı. Onu göremiyordu, ama el yordamıyla buldu ve tuhaf bir durumda bulunduğunu anladı. Billy örtünün altından çıkmış, diz çökmüş, alnını tahtalara dayamıştı. Omuzları sarsılıyordu. İşkence çekiyordu. Karısının sorusuna:

— Korkunç sancıyor, diye karşılık verdi. Bin tane dişin ağrımasından daha beter. Ama bu bir şey değil... İnşallah yel götürmez çadır bezini... Düşün ,analarımız babalarımız neler çekmişler. Babam bir arkadaşıyla dağ başlarında kalmış. Arkadaşının bütün vücudu kemiklerine dek bir grizzly tarafından parçalanmışmış. Hiç yiyecekleri kalmadığından, yollarını sürdürmek zorundaymışlar. Babam yaralıyı atın sırtına oturtuyormuş. Ama adam bayılıyormuş. Onu eyere bağlamak zorunda kalmış. Bu böyle beş hafta sürmüş. Ve paçayı kurtarmış. Jack Quigley'nin öyküsü de var. Onun da tüfeği patlamış, sağ elini koparıp götürmüş. Yanındaki genç av köpeği de parmaklarından üçünü yemiş. Üstelik bataklıklardaymış, ve de tekbaşına, ve...

Saxonne Jack Quigley'nin başına daha daha neler geldiğini öğrenemedi. Korkunç bir rüzgâr çadırbezinin iplerini, tahta çerçevesini kopardı, yıktı. Bir an bezin altında kaldılar. Sonra rüzgâr hepsini aldı götürdü, uçurdu. Saxonne'la Billy karanlıkta sırılsıklam oldular. Billy Saxonne'un kulağına:

— Yapılacak bir tek şey var, diye bağırdı. Pılımızı pırtımızı toplayıp o yıkık ambara sığınmalıyız.

Bu tasarıyı tufana benzeyen bir sağanak altında iki seferde gerçekleştirdiler. Taştan taşa atlayarak dereyi geçerken diz boyu suya battılar. Neyse ki dere çok derin değildi. Buna karşın iliklerine dek ıslandılar.

Yıkık ambarın damı kevgir gibi delik deşikti. Ama ıslak örtülerini yayacak kuru bir yer bulabildiler. Billy'nin çektiği acı Saxonne'un yüreğini sızlatıyordu. Onu yatıştırıp uyutması bir saat sürdü. Uyanmaması için de sürekli olarak alnını okşaması gerekti. Tir tir titriyordu, perişandı, ama geceyi uykusuz geçirmeye seve seve katlandı, çünkü kocasının daha çok acı duymasını engellediğini biliyordu.

Geceyarısını geçtik herhalde diye düşünürken, bir olay oldu. Kapı boşluğunda bir cep feneri yandı, ambarın içerisini taradı, Saxonne'la Billy'nin üzerinde durdu. Işığın geldiği yerden sert bir ses:

— Hah! yakaladım sizi! dedi. Çıkın bakayım ordan.

Billy kalkıp oturdu, ışıktan gözleri kamaştı. Işığın arkasından gelen ses yaklaşıyor, emri tekrarlıyordu. Billy:

— Ne var, ne oluyor? diye sordu.

— Hiç, n'olacak, ben varım işte. Hem de uyanığım ha, bilmiş olun.

Ses yanıbaşlarından geliyordu şimdi, en çok bir-iki metre uzaktan. Ama ışık yüzünden hiç bir şey göremiyorlardı. Adam kısa aralarla cep fenerini yakıp yakıp söndürüyordu.

— Hadi bakalım, sallanmayın, diye ekledi. Battaniyelerinizi dürün, çabuk. Size ihtiyacım var.

— Yahu, siz kimsiniz? diye sordu Billy.

— Ben polis memuruyum. Düşün önüme.

— Peki, ne istiyorsunuz?

— Sizi istiyorum, ikinizi.

— Niçin?

— Serserilik ettiğiniz için. Hadi, acele edin, bütün geceyi burda geçirecek değilim.

— Öyleyse siz kendinizi kovalayın. Ben serseri değil, işçiyim.

— Belki evet, belki hayır. Öykünüzü yarın sabah sayın yargıç Neusbaumer'e anlatırsınız.

— Ne? diye söze başladı Billy. Kokmuş herif, bana istediğinizi yaptıracağınızı mı sanıyorsunuz? Şu ışığı biraz kendinize çevirin de çirkin suratınızı göreyim. Beni mi korkutacaksınız? Ayağa bir kalkarsam pestilinizi çıkarırım, seni gidi...

Saxonne:

— Hayır, yapma Billy! diye yalvardı. Olay çıkarma, ucu kodese gider.

Polis görevlisi doğruladı:

— Yalan değil. Yanınızdaki pilicin sözünü dinleyin.

Billy:

— O benim karım, ona göre konuşun, diye uyardı. Şimdi, çıkın dışarı. Sizin iyiliğiniz için çıkmanızı salık veririm.

— Hadi hadi, ben sizin gibi kabadayı çok gördüm. Söz geçirmesini bilirim. Hele bir göz atın şuna.

Işık yer değiştirdi: karanlığın içinden, tabanca tutan bir el çıktı ortaya. Tek başına bağımsız bir varlık gibi görünüyordu bu el. Sanki hiç bir bedene bağlı değildi. Işıkla birlikte, hayalet gibi, bir belirip bir yokoluyordu.

Polis görevlisi:

— Şimdi benimle geleceğinize kalıbımı basarım! diye alay etti.

— Başka bir şey üzerine bahse tutuşmanız gerekecek...

Ama o sırada ışık söndü. Cep fenerinin yere düşerken çıkardığı ses duyuldu. Billy ile polis memuru el yordamıyla feneri aradılar. Onu Billy buldu ve ışığı adamın üzerine tuttu. Karşısında kır sakallı, başlıklı bir adam duruyordu. Yaşlı bir adam. Saxonne'a, geçit resimlerinde gördüğü Büyük Ordu'nun eski savaşçılarını anımsattı.

Adam, gözdağı veren bir sesle:

— Verin o feneri banal diye bağırdı.

Billy alaycı alaycı güldü.

— Verin, yoksa yersiniz kurşunu.

Silâhını doğru Billy'nin üzerine çevirdi. Ama parmağı hareketsiz kaldı. Saxonne'la Billy, topun fişek yataklarında kurşun uçlarının parıldadığını gördüler. Billy:

— Git be, koca bıyıklı kokarca sen de! karşılığını verdi. Ham elmalara bile ateş edecek yürek yok sizde! Tanırım ben sizin gibileri. Fakir fukaraya, şanssızlıktan kolu kanadı kırılmış, yıkılmış zavallılara karşı aslan kesilirsiniz maşallah! Ama karşınızda erkek gördünüz mü, uyuz köpekler gibi sürünüp yaltaklanırsınız. Hadi, bassanıza tetiğe! Zavallı korkak yaratık! Şimdi size höt! diye bağırsam, kuyruğunuzu bacaklarınız arasına alıp tabanları yağlarsınız.

Dediği gibi de yaptı, hüt! diye bağırdı. Saxonne, polis memurunun nasıl korktuğunu görünce gülmekten katıldı.

Adam dişlerini sıktı.

— Size son bir şans veriyorum, dedi. O cep lambasını verin bana ve uslu uslu peşimden gelin, yoksa vururum sizi.

Saxonne Billy için kaygılandı. Ama pek fazla değil. Adamın ateş etmeye cesaret edemeyeceğine güveniyordu. Bununla birlikte, kocasının gösterdiği yüreklilik karşısında her zamanki hayranlığı duydu. Billy'nin yüzünü göremiyordu, ama üç İrlandalı ile dövüştüğü günkü gibi soğuk, telaşsız olduğundan emindi.

Yaşlı adam tehdit ediyordu:

— İlk öldüreceğim adam siz değilsiniz. Ben bir eski askerim, kan görmekten korkmam...

Saxonne sözünü kesti:

— Öyleyse, kötü bir iş yapmamış olan zararsız insanların onurlarıyle oynamaktan utanmanız gerekir.

— Bu ambarda yatmakla kınanacak bir davranışta bulunmuş oldunuz. Burası sizin değil. Bu yaptığınız yasalara

aykırı. Yasaları çiğneyenler ise hapse girerler. İkiniz de hapse gireceksiniz. Bir aydır bir sürü serseriyi aynı suçtan hapse gönderdim. Bu yıkıntı yersiz yurtsuz takımı için tam bir kapan. Suratınıza bakar bakmaz anladım sabıkalı olduğunuzu. Sizinle epey zaman yıltırdım. Uslu uslu benimle gelecek misiniz, gelmeyecek misiniz?

— Size bir çift söz söyleyeceğim: Birincisi, bu palavralar bize sökmez; ikincisi, bu gece burada uyuyacağız.

Polis memuru kesin bir sesle:

— Verin bana o cep fenerini, dedi.

— Bana bakın, asker bozuntusu, damarıma basıyorsunuz. Pılı pırtınızı toplayın da çekin arabanızı. Cep fenerine gelince, dışarda, çamurun içinde arayın, bulursunuz.

Billy kapıyı aydınlatıncaya dek ışığı gezdirdi, sonra elektrik fenerini futbol topu gibi dışarı attı. İçerisi zifiri karanlığa boğuldu. Adamın, dişlerini gıcırdattığını duydular. Billy onu uyardı:

— Şimdi, hele ateş açın, görürsünüz başınıza gelecekleri.

Saxonne kocasının elini tuttu, övünçle sıktı. Polis memuru homurdandı, bir küfür savurdu. Billy:

— Ne oluyor? dedi hemen. Daha burda mısınız? Dinleyin beni, bunak herif, uzun süredir katlanıyorum safsatalarınıza. Hemen çıkın burdan, yoksa dışarı atarım sizi... Hem bir daha buraya gelip soytarılık yaparsanız karışmam ha!

Dışarda fırtına öyle bir gürültü çıkarıyordu ki, başka hiç bir şey duyulmuyordu artık. Billy bir sigara sardı. Kibriti çakınca, ambarın boş olduğunu gördüler. Billy gülmeye başladı.

— Düşün bir kez, öyle kızmışım ki, çıbanımı bile unuttum. Şimdi yeniden duyuyorum sancısını.

Saxonne kocasını yatırdı, yeniden okşamaya başladı alnını.

— Sabah olmadan kalkmak yok, dedi. Gün doğar doğmaz tramvaya binip San Jose'ye döner, bir oda kiralar, sıcak bir kahvaltı yaparız, sonra bir eczaneye girip lâpâ yapmak için gerekenleri ya da herhangi bir ilâcı alırız.

Billy karşı koydu:

— Ya Benson? O ne olacak?

— Ben kentten telefon ederim ona. Beş sent'le olur. Evinde telefon hattı bulunduğunu gördüm. Nasılsa, parma-

ğın sağlam olsa bile, çift süremezdin bu yağmurda. İkimiz birden iyileşirlz. Hava açıldığı zaman topuğumdaki yara da geçmiş olur, yolculuğumuzu sürdürürüz.

V

Üç gün sonra, pazartesi sabahı erkenden Saxonne'la Billy yeniden tramvaya atlayıp son durakta indiler. İkinci kez olarak San Juan'a doğru yürümeye başladılar. Yol boydan boya su birikintilerlyle kaplıydı, ama masmavi gökte güneş parlıyordu. Toprağın yenlden yeşereceği besbelliydl. Benson'un çiftliğinin yakınına varınca Saxonne bekledi, Billy üç günlük çalışmasının karşılığı olan altı doları almaya gitti. Dönüşünde:

— İşden ayrıldığım için çok kızdı, dedi. Önce beni bırakmak istemedi. Birkaç gün sonra beni taşıma işine vereceğini, dört beygirli arabayı iyi kullanabilen sürücü bulmanın kolay olmadığını, bu yüzden gitmeme boyun eğemeyeceğini söylüyordu.

— Sen ne dedin ona?

— Doğrusu, yoluma gitmek zorunda olduğumu söyledim. O, tartışmayı sürdürüyordu. O zaman dedim ki, karım da yanımda dedim, hemen yola çıkmayı karım istiyor dedim.

— Ama sen de istiyorsun.

— Elbette karıcığım. Ama senin gibi acele ettiğim yok. Erkekçe, çift sürmekten hoşlanmaya başlıyordum. Artık hiç korkmadan talip olabilirim bu işe. İşi kavradım, nasıl derler? havasını aldım. Bahse girerim ki birçoklarından daha iyi çift sürebilirim şimdi.

Bir saat içinde üç mil yürüdüler. Arkadan bir otomobil homurtusu duyunca yolun kıyısına çekildiler. Ama araba geçip gitmedi. Benson arabada yalnızdı. Yanlarına varınca durdu.

— Nereye gitmeye niyetlisiniz? diye sordu Billy'ye. Bakışından belliydi Saxonne'u beğendiği.

Billy güldü:

— Biz Monterrey'ye gidiyoruz. Eğer oraya kadar uzanacaksanız...

— Sizi Watsonville'e bırakırım. Oraya kadar yayan gitmek birkaç gün sürer bu çıkınlarla. Atlayın.

Ve doğrudan doğruya Saxonne'a seslenerek:

— Öne oturmak ister misiniz? diye sordu.

Saxonne Billy'nin yüzüne baktı.

— Bin, dedi Billy. Önü iyi olur... Karımdır; Bay Benson, Bayan Roberts.

Benson Saxonne'u örtüyle sarmaladı, neşeli neşeli kınadı.

— Demek sizsiniz kocanızı benden kaçıran.

Saxonne zorunluluğu üzerine aldı. Sonra, otomobili yola çıkarmasını ilgiyle izledi.

Benson başını arkaya çevirip göz kırptı Billy'ye.

— Eğer, dedi, bütün arazim bundan önce sürdüğünüz toprakların toplamından daha çok olmasaydı, yoksul bir çiftçi olmuş olurdum.

Billy gerçeği gizlemedi:

— Size gelmeden önce ancak bir kez değmişti elim sabana. Ama ne olur sanki? Herkes bir şeyi yapacak ki öğrensin.

— Günde iki dolara mı?

Billy Benson'un gönlünü almak için şu karşılığı verdi:

— Neden olmasın? Demek ki o iki doları ödeyen bir amatör bulunabiliyor...

Benson yürekten gülmeye başladı.

— Çabuk öğreniyorsunuz. Saban kullanmaya pek alışkın olmadığınızı gördüm. Ama siz acemice davranmadınız. Yolda rastlanan işçilerin onda biri bile işe başladığının üçüncü günü sizin gibi başarılı olamazdı. Sizin en büyük kozunuz, atları tanımanız. O sabah, eğlenmek için yakala dizginleri dedim size. Atları sürmekte ustasınız. Belki doğal yeteneklerinizde vardır.

- Atlara çok yumuşak davranır, dedi Saxonne.

Benson konuşmasını sürdürdü:

— Başka bir şey daha var. Kocanız yöntem sahibi. Nasıl söyleyeyim? Açıklaması güç. İçgüdü gibi bir şey. Yumuşaklık, tatlılık, gerekli. Ama bilek gücü daha önemli. Kocanız gücünü, iradesini atlara kabul ettirmesini biliyor. Kendisinden yapmasını istediğim şey çok karmaşık, çok zor bir deneydi. Dört atlı arabayla tatlılıkla başarılamazdı bu iş. Bilek gücü gerekti. Atları sürer sürmez gördüm bunu. Kafasında en küçük kuşku yoktu; atların kafasında da yoktu. Başlarında birisi var diye biliyorlardı. Bir iş yapılacağını, bunu kendilerinin yapacağını biliyorlardı. Korkmuyorlardı, ama sürücü yerinde bir «yönetici» bulunduğunu anlıyorlardı. Dizginleri eline aldığı anda atları da eli-

ne almış oldu. Onlara egemen oldu, bilmem anlatabiliyor muyum? Onları topluyor, istediği yere götürüyordu. Yukarıya aşağıya, sağa, sola yön veriyordu. Atlar arabayı çekip atılıyor, yavaşlıyor, geri gidiyordu. Sonun iyi olacağını biliyorlardı. Yooo! atlar hayvan ama akılsız değiller. Dizginleri usta bir sürücünün eline geçti mi, hemen anlarlar. Yalnız beni şaşırtan şu ki, çok çabuk gevşerler.

Benson sustu. Çok konuştuğundan biraz utanmıştı. Acaba dinliyor muydu diye Saxonne'a baktı. Dinlediğine inanmış olmalı ki güldü ve konuşmasını sürdürdü:

— Atlar, tutkularımdan biri. İnanın dediğime. Bu pis kokulu makineyi kullandığıma bakmayın. Şu anda bir çift güzel atın arkasında kurulmuş olmayı yeğ tutardım. Ama atlarla zaman yitiririm, daha kötüsü, hep merak ederim onları, çok kaygılanırım atlarımın sağlığı için. Oysa bu makinenin ne sınırı var, ne nazik eklemleri, ne de kasları. Ya yürür ya yürümez, o kadar.

Kilometreleri yutuyorlardı. Kısa bir süre sonra Saxonne çiftlik sahibiyle ciddi konuşmalara dalmıştı. Bu kez de derhal anladı modern kafalı bir çiftçiyle karşı karşıya bulunduğunu. O zamana dek edindiği bilgiler sayesinde sohbeti başarıyla sürdürebildi. Benson'u dinlerken öylesine çok şey anlayabiliyordu ki, kendisi de şaşıyordu bu işe. Doğrudan bir soru üzerine, niyetlerini açıkladı, Oakland'daki geçmiş yaşantılarına şöyle bir değinip geçti, gelecek üzerindeki tasarılarını ısrarla belirtti.

Morgan Hill fidanlıkları önünden geçerken yirmi mil yol aldıklarını duyunca o gün akşama dek yürümeyi tasarladıkları yoldan çok daha fazlasını geride bıraktıklarını düşündü. Ve makine hâlâ homurdanmayı, uzaklıkları yutmayı sürdürüyordu.

— Kocanız gibi bir adamın yollarda ne işi var diye düşünüyorum, dedi Benson.

Saxonne gülümsedi.

— Evet, onu işi ters gitmiş iyi bir genç sandığınızı söyledi bana.

— Çünkü sizi tanımıyordum daha. Ama yine de bu zamanda, sizin gibi genç bir çiftin yatağını yorganını sırtlayıp arsa bulmak amacıyla yollara düşmesi olağanüstü bir olay. Hal aklımdayken söyleyeyim.

Billy'ye doğru döndü:

— Eşinize şunu söylemek istiyorum: İstediğiniz zaman, çiftliğimde çalışmak üzere bir yıllık sözleşme yap-

maya hazırım sizinle. Size üç odalı küçük bir de ev veririm. Unutmayın.

Saxonne bu arada başka şeyler de öğrendi. Benson, California ünlversitesinin tarım kolejinde okumuştu. Böyle bir öğretim dalı bulunduğundan habersizdi Saxonne. Benson, Beylik topraklar hakkında pek ümit vermezdl genç kadına.

— Sahipsiz bulunan Beylik topraklar, şu veya bu nedenle gidip konmak zahmetine değmeyen topraklardır. Gitmek istediğiniz yerin toprağı iyi topraksa eğer, zaten yanına yaklaşılmaz, öyle pahalı. Bildiğim kadarıyla, oralarda demlryolu yoktur.

Gibroy'u geçtikten sonra tam gaz Sargent'e yöneldiler.

— Hele bir Pajaro vadisine inelim, dedi Benson, tarım kolejlerinden diplomalı çiftçilerin değil, eğitlmsiz yabancıların topraktan neler elde ettiklerini göstereyim size. Gururlu ve işini bilen Amerikalı onları hep küçümsemiş, alay etmiştir. Bu eyaletin ilginç yanlarından birini göreceksiniz.

Sargent'de yapacak işleri vardı. Onları arabada yalnız bırakıp gitti.

— Elbette ki yürümekten iyi, dedi Billy. Daha erken. Bizi indirdlğl zaman hiç yorulmamış olacağız. Birkaç mil de yürüyebillriz. Ama ne isterse olsun, bir yere yerleştikten sonra ben yine atlarla yetinirim.

Saxonne aynı düşünceydi.

— Bir yere gitmekte acelen varsa, işte o zaman iyi otomobil. Ama eğer çok, çok zengin olursak bir gün...

Billy birdenbire aklına bir düşünce gelmiş gibi karısının sözünü kesti:

— Bana bak, Saxonne, ben bir şey öğrendim. Artık kırsal bölgede iş bulamamaktan korkmuyorum. Başlangıçta korkuyordum, ama sana söylemedim. San Leandro yolunda yayan ilerlerken hiç de kendime güvenim yoktu. Şimdiyse iki iş önerisl var karşımda, biri Bayan Mortimer'den, öbürü Benson'dan. Hem de sürekli, düzenli işler. Evet, kırsal bölgede de insan iş bulabilirmiş.

Saxonne gururlu bir gülümsemeyle düzeltti:

— Sözlerinde eksik bir şey var. Kırda iş bulabilmek için **iyi nitelikli** olmak gerek. Büyük çiftlik sahipleri başkasına iyilik etmiş olmak için iş vermezler insana.

Billy güldü:

— Elbette ki sağlıklarını korumak için yerleşmiş değillerdir kırda.

— Ve seni dener denemez yakanı bırakmak istemiyorlar. Çünkü iyi cins bir işçisin. Kapalı gözle bile görebiliyorlar böyle olduğunu. Yolda rastladığımız o yersiz yurtsuz serserileri gördün işte. Hangisini kıyaslayabilirsin kendinle? Hepsini dikkatle gözden geçirdim. Hepsi de güçsüzdü. Vücutça da, kafaca da güçsüz.

Billy alçak gönüllülükle:

— Orası öyle, dedi. Hepsi hastalıklı, kötü durumda.

Benson Saxonne'un yanındaki yerine geçti, Sargent'ten çıktılar.

— Pajaro vadisini görmenin uygun zamanı değil. Ama yine de, herhangi bir mevsimde, orasını bir gezmeye değer. Düşünün bir kez: altıbin hektar elma! Bu vadiye ne ad takmışlar biliyor musunuz? Yeni Dalmaçya diyorlar şimdi. Biz Yankee'leri dışarı sürüyorlar. Kendimizi kurnaz biliriz. Dalmaçyalılar bizden daha kurnaz olduklarını kanıtlıyorlar. Eyyubun hindisinden daha yoksul, sefil göçmenlerdi. Önce meyve ürününü devşirmekte gündelikçi olarak çalıştılar. Sonra yavaş yavaş elmaları ağaçta satınalmaya başladılar. Para kazandıkça daha çok satınalıyorlardı. Çok geçmeden, meyve bahçelerini uzun vadeyle kiraladılar. Şimdi de toprağı satınalmaya koyuluyorlar. Yakında tüm vadi onların eline geçecek ve son Amerikalı da oradan ayrılmış olacaktır. Ah bizim açıkgöz Yankee'ler! O dilenci kılıklı Slavlar bizimle daha yeni işe başladıkları sırada en az yüzde ikibin, yüzde üçbin kâr etmişlerdir. Şimdi yüzde yüzle yetiniyorlar. Kazançları yüzde yirmibeşe ya da yüzde elliye indi mi, bunu yıkım sayarlar.

— San Leandro'da da durum aynı, dedi Saxonne. Hemen bütün eski toprak sahipleri çekip gitmişlerdir. Önemli olan yoğun tarım yapmakta. Önemli olan, çok geniş toprağı olmak değil, küçük bir toprak parçasından en çok verim almanın yolunu bilmektir.

Benson başını salladı.

— Evet, dedi, ama bilinmesi gereken başka şeyler de var. Luke Skuriç gibi geniş çapta üretim yapanlar da az değil. Onlardan çoğu daha şimdiden çeyrek milyonluk adam oldular. On kişi bilirim, ortalama yüzelli bin dolara sahiptiler. Elma işinde bir yöntemleri var bunların. Evet, bu yoğun üretimden de öteye bir şey. Bu Adriyatik Slavları ticarette uzağı görüyorlar. Elmayı üretmekle kalmıyor-

lar, satmasını da biliyorlar. Pazar mı yok? Ne önemi var: Pazar yaratırlar. Onların **yöntemi** bu. Oysaki biz ne yaparız? Kopup düşen elmaları öyle bırakırız, ağaçlar altında diz boyu yığılıp kalır, çürür. Bu da bizim yöntemimiz. Bakın Peter Mengol'a. Her yıl İngiltere'ye gider, yanında da yüz araba yükü sarı Newton elması götürür. Şu sıra bile, biz burada konuşurken, Pajaro elmalarını sergileyip avuç dolusu para kazanıyorlardır.

Saxonne:

— Peki, neye kullanırlar kazandıkları paraları? diye sordu.

— Şimdiye dek yaptıkları gibi, Pajaro vadisindeki Amerikalıların topraklarını satın almayı sürdüreceklerdir elbet.

— Peki sonra?

Benson keskin bir bakış fırlattı Saxonne'a.

— Sonra, başka bir vadideki Amerikalıların topraklarını satınalacaklar. Amerikalılar, ellerine geçen parayı harcayacaklar, ikinci kuşaktan sonra başlayacaklar çürümeye kentlerde. Kentten kaçmış olmasaydınız siz de öyle çürüyecektiniz.

Saxonne ürpermekten kendini alamadı. Evet, diye düşünüyordu, çürüyecektik, Mary gibi, Bert gibi, daha niceleri gibi. Şu anda çürümekte olan Tom gibi, ve daha başkaları gibi.

Benson konuşmasını sürdürüyordu:

— İnanın ki, Amerika büyük bir ülke, ama biz büyük bir halk değiliz. Kipling haklı. Bizi dışarı itiyorlar, bizse eşikte oturuyoruz. İşin kötüsü, işleri daha iyi yürütmekten bizi alıkoyan hiç bir neden yok. Bütün tarım kolejlerinde, deneme istasyonlarımızda ve gezgin sergilerimizde en uygun üretim yöntemlerini öğretiriz, öğretiriz ama bizimkilerin bir kulağından girer, öbür kulağından çıkar. Oysa göçmen, zor yaşamın eğittiği göçmen, bizden üstün çıkar. Babam daha ölmemişti ben sınavlarımı geçirdiğimde. Eski adamdı o, gülerdi «kuramlarıma». İki yıl yolculuk ettim. Eski ülkelerin toprağı nasıl işlettiklerini görmek istiyordum. Bir bilseniz neler gördüm... —Biraz sonra vadiye giriyoruz—... Evet, inanın gördüm. Önce, Japonya'daki set set tepeleri gördüm. Bir dağ düşünün ki, bir atın çıkamayacağı gibi sarp. Ama yılmamışlar. Yukardan aşağı set yapmışlar: İki metre yükseklikte sağlam bir taş duvar, sonra iki metre eninde düz bir set. Bütün dağ böyle: Bir

duvar, bir set, bir duvar, bir set. Başınızı kaldırıp bakarsınız, duvar duvar üstüne, set set üstüne. Öylesine ki, bir metre eninde bir seti tutmak için üç metre yükseklikte duvarlar, bir-birbuçuk metrelik bir toprak parçasını taşımak için altı metrelik duvarlar gördüm. Bütün sorun, o bir avuç toprakta bir şeyler yetiştirmek. Oraya serptikleri humusu da dağlardan sepetler içerisinde sırtta taşıyorlardı. Nereye gittimse durum aynı. Yunanistan'da, İrlanda'da, Dalmaçya'da. Dalmaçya'dan da geçtim. Nereden olursa olsun, buldukları bir avuç toprağı bile alıp götürüyorlar, gereğinde çalıyorlar, kürekle alıyorlar, hattâ avuçlarıyla alıyorlar, sırtlarında taşıyorlar dağlarına, orada çiftlikler kuruyorlar; kuruyorlar demeyeyim, yaratıyorlar, çıplak kayalar üzerinde tarlalar yaratıyorlar. Fransa'da, toprak bulmak için köylülerin dere yataklarını kazdıklarını gördüm. Babalarımızın, altın bulmak için California'nın ırmaklarını mayınladıkları gibi. Şu farkla ki, bizim altınlar yokoldu, oysa köylülerin toprağı duruyor, bin kez sürülüyor, sürekli verimli, hiç durmadan bir şeyler üretiyor. Hadi, şimdilik yeter, çok anlattım.

Billy'nin ağzı açık kalmıştı.

— Vay canına! diye mırıldandı. Bizim ana babalarımız hiç böyle şey yapmış değillerdir. Oyunu yitirdiklerine şaşmamak gerek.

— İşte vadi, dedi Benson. Şu ağaçlara bakın! Şu tepelerin yamaçlarına bakın! Yeni Dalmaçya burası. Elma cenneti. Bakın şu toprağa, bakın nasıl işlemişler.

Saxonne'un gördüğü vadi büyük değildi. Ama ovalarda, hafif engebelerde, her yerde, Dalmaçyalıların ustalığı göze çarpıyordu. Billy sordu:

— Peki, Çinliler ne yapıyorlar vadide? Onlar da mı elma yetiştiriyorlar?

Benson başıyla «hayır» işareti yaptı.

— Biz Amerikalılar o işde de yenik düştük. Bu vadide hiç bir şey yokolmaz, meyvesinin ne çekirdekleri atılır, ne de kabuğu. Amerikalı değil bütün bunlardan yararlananlar. Elliyedi damıtma evi vardır. Konserve fabrikaları, elma şarabı ve sirke yapımevleri de caba. Hepsi de Çinlilerin. Yılda onbeşbin varil elma şarabı ve sirke satarlar.

— Bu ülkeyi bizimkiler kurdular, onu ele geçirmek için dövüştüler, her şey onların eseri...

Benson sözünü kesti:

— Olabilir. Ama geliştirmediler. Bu ülkeyi yıkmak için

elimizden geleni ardımıza komadık. New England'ın topraklarını da biz yoketmedik mi?

Elini salladı, tepelerlii ötesini gösterdi.

— Salinas bu yana düşer. Oradan geçerseniz kendinizi Japonya'da sanırsınız. Californla'nın birçok meyve bahçesi de Japonların elinde. Onların yöntemi Dalmaçyalılarınkinden biraz değişik. Önce meyve devşirmek için gündelikçi olarak işe girerler. Amerikalılardan daha iyi iş çıkardıkları için, Yankee çiftçi onları çalıştırır. Sonra, güçlendikçe, Japon sendikaları kurup Amerikalı işçilerin ayağını kaydırmaya bakarlar. Çiftlik sahipleri yine hoşnutlar. Japonlar yeni bir adım atarlar: devşirmezler meyveyi. Amerikalı işçi de yok artık. Çiftçi umutsuz durumda. Ürün yokolup gidecek. O zaman Japon işçilerinin elebaşıları çıkıp gelirler. Söz sahibi onlardır artık. Bir sözleşmeyle ürünü satınalırlar. Üreticiler onların elinde. Kısa bir süre sonra Japonlar vadiyi yönetmeye başlarlar. Üreticiler tatlı yapan malsahipleridir artık. Kentlerde keyif sürer, sosyete inceliklerini öğrenirler, Avrupa'ya gezlye giderler. Bir adım kalır atacak: Japonlar onların topraklarını satınalırlar. Amerikalılar satmak zorundalar, çünkü çalışma piyasasını Japonlar yönetiyorlar ve keyifleri isterse plantasyon sahiplerine top attırırlar.

Saxonne sordu:

— Değil mi ki böyle yürüyor bu işler, bizim sonumuz ne olacak peki?

— Şimdi ne oluyorsa o olacak. Toprağı olanlarımız, satıp kente gidiyorlar. Birkaçı büyük kapitalist oluyor ya da serbest mesleğe giriyor. Geri kalanı parasını harcıyor, parası bitince de başlıyor çürümeye. Eğer yaşamlarının sonuna dek yetecek paraları varsa, onların yerine çocukları çürüyor.

Uzun gezintileri az sonra bitti. Benson ayrılırken Billy'ye istediği zaman yanında işe girebileceğini söyledi.

— İlk önce şu Beylik topraklara bir göz atmak istiyorum, dedi Billy. Ne sonuca varacağımızı bilmiyorum. Ama bir şey var ki, onu kesinlikle yapmam.

— Neymiş o?

— Beş dekarı üçbin dolar eden bir tarlada elma yetiştirmek.

Billy ile Saxonne'un neşesi kaçmıştı. Yüz metre kadar yürüdüler. Önce Billy bozdu sessizliği:

— Sana bir şey daha söyleyeyim, Saxonne. Asla top-

rağı eşeleyip, süpürüp dağlara taşımayacağız sırtımızda. Daha Amerika Birleşik Devletlerinde yer var. Benson ve diğerleri ne demiş, ne dememiş, vız gelir bana. Birleşik Devletler tükenmedi henüz. El değmemiş milyonlarca dönüm duruyor. Onları ortaya çıkarmak bize düşer.

Saxonne:

— Ben de sana bir şey söyleyeceğim, diye karşılık verdi. Biz şimdi kendi kendimizi eğitiyoruz. Tom ki büyük bir çiftlikte büyüdü, şu anda tarım koşulları üzerine bizden az şey bilir. Bir şey daha var: Düşündükçe, Beylik topraklar konusunda düş kırıklığına uğrayacağımıza daha çok inanıyorum.

Billy:

— Bize söylenen her şeye inanmak doğru değil, diye karşı koydu.

— Yok canım, ben başkasının ne söylediğine bakmıyorum. Kendim ne düşünüyorum? beni ilgilendiren bu.

Düşündüğümü söyleyeyim sana, doğru mu, yanlış mı, kararı sen ver. Burada toprağın hektarı altı bin dolarsa, nasıl olur da az ötede Beylik topraklar —eğer işe yarar şeylerse— boş durur, rastgele birisinin konmasını bekler?

Billy çeyrek mil boyunca bu sorunu kafasında evirdi, çevirdi, bir sonuca varamadı. Sonunda, gırtlağını temizleyip düşüncesini söyledi:

— Ne olursa olsun, önce Beylik toprakları bir görelim hele, sonra karar veririz. O kadar zamanımız var, değil mi?

Saxonne başını salladı:

— Peki yi. Bekleyelim, görelim.

VI

Monterrey'den yola çıkarken kıyıya paralel uzanan onyedi mil'lik gezi yolunu izleyeceklerine, doğrudan doğruya tepelerden geçen ana trafik yolunu tutmuşlardı. Bu nedenle, karşılaşacakları görünümün güzelliğini önceden haber veren hiç bir belirtiye rastlamadılar, ve ansızın Carmel koyu çıktı karşılarına. Çam kokuları içinde yokuştan inerken yeşillikler arasında kaybolmuş, sanatçılara ya da yazarlara ait küçük, orijinal kır evleri önünden geçtiler. Kumullar rüzgâra açıktı, ama güçlü acı baklalar koruyordu kumu. Solgun California haşhaşları uzaktan kendilerine işaret yapıyordu sanki.

Saxonne birdenbire bir çığlık çıktı. Gördüklerinden

büyülenmiş gibi, sevinç ve hayranlık içinde donakalmıştı: Yüksek bir dalga bir mil uzunluğunda bir kavis çizerek kıyıya saldırıyordu. Güneş ışınları dalgayı delip geçiyor, olağanüstü bir gök mavisini yansıtıyordu. Dalga, büyük bir gürültüyle, bir köpük tufanı olarak kumun üzerine serilliyor, her yeri beyaza boyuyor, eriyip gidiyordu. Arkasından başka bir dalga, sonra bir yenisi daha, ve homurtular, mırıltılar, hışırtılar içinde enginlerden gelen, peşpeşe saldıran görkemli su dağları, ayakları dibinde kırılıyor, arkadan yetişmelere yer açıyordu.

Saxonne bu görünümü kaç dakika izlediğinin farkında değildi. Billy gülerek karısının omuzuna asılı sepeti almaya kalkınca, kendine geldi.

— Sen galiba burada biraz zaman geçirmek istiyorsun, dedi Billy. Öyleyse yüklerimizi indirebiliriz.

Saxonne ellerini büküyor, coşkuyla parmakları oynuyor, boyuna:

— Hiç böyle şey düşünememiştim, diye yineliyordu. Düşlerimi aşan bir şey bu. Cliff House'da dalgaların kırılıp geri çekilmesini pek severdim. Ama orada gördüğüm buradaki hakkında en küçük bir düşünce bile verecek nitelikte değildi... Bak... Billy, bak... Oh! Böyle anlatılmaz renkler görmüş müydün hiç? Ya suyun arasından parıldayan şu güneş!.. Aman ne güzel!

Sonunda, gözlerini denizden ayırıp, Carmel vadisini tırmanırken alçak tepeciklerin ardında belli belirsiz gördükleri koyu mavi dağlara, bulut yığınları altında ezilen denizötesi ufuklara çevirdi.

— Öyleyse oturalım. Keyfimize bakalım, dedi Billy. Acelemiz yok nasılsa. Öylesine güzel bir yer ki, insan hemen bırakıp gitmek istemiyor.

Saxonne kocasının dediğini yaptı, ama oturur oturmaz ayakkaplarının bağlarını çözmeye koyuldu.

Billy hem şaştı, hem sevindi.

— Yoksa sen... diye söze başladı.

Sözünü bitirmedi, kendisi de hemen çıkardı ayakkaplarını. Üzerinde kara ile Okyanus'un karşılaştığı ve her seferinde rastgele bir sınır çizdiği köpüren kumlarda çıplak avakla koşmaya hazırlanırlarken, yeni bir sürprizle karşılaştılar. Çamların koyu gölgesinden fırlayan bir adam kumullar arasından kıyıya doğru koşuyordu. Çıplaktı. Yalnızca hafif bir don giymişti. Nazik, pembe bir teni, bebek

gibi bir yüzü, çalı gibi kıvırcık sarı uçları ve Herkül gibi adalelı bedenı vardı.

Billy, Saxonne'un kulağına:

— Bu, sandow'un ta kendisi olsa gerek, diye fısıldadı.

Ama Saxonne annesinin albümündeki gravürü ve İngiltere kumsallarında karaya çıkan Vıking'lerı düşünüyordu o sıra.

Koşucu üç dört metre uzaktan, ıslak kumlar üzerinden hiç duraklamadan geçti, köpüren sular dizlerine varıncaya dek koştu. Başının üstünde en az üç metre yükseklikte duvar gibi bir dalga yürüyordu. Okyanusun bu dev şamarı karşısında o Herkül'e benzeyen adam küçücük, dayanıksız, beyaz bir tanecik gibi kaldı. Yüreği ağzına varan Saxonne'da ses yoktu. Kocasına bir göz attı. Billy de put kesilmiş, şaşkın bir bekleyiş içindeydi.

Ama yabancı, dalganın önüne atıldı, ve tam ezilip parçalanacak gibi göründüğü sırada dalganın içine dalıp gözden yokoldu. Dağ gibi su kütlesi gök gürültüsünü andıran bir sesle kumsalın üzerine yıkıldı. Ama ilerde sarışın bir baş belirdi, sonra bir kol, ardından da bir omuz çıktı sudan. Ancak birkaç kulaç atabilmişti kı yenı bir dalganın içine dalmak zorunda kaldı. Denize, sabırsız dalgalara karşı gerçek bir savaştı bu. Suya her dalışında, Saxonne soluğunu tutup yumruklarını sıkıyordu. Arada bir onun sudan çıktığını görmüyor, biraz sonra çok uzaklarda farkedlyordu başını. Sular onu bir saman çöpü gibi açıklara atıyordu. Çoğu kez ha yenildi, ha yenılecek, deniz onu kumsala atacak diye bekledi. Ama yarım saat geçtikten sonra tehlikeli bölgeyi aşmış, büyük kulaçlar atarak yüzmeye başlamıştı. Artık dalmıyordu, dalgaların tepesinde görünüp görünüp yokoluyordu. Çok geçmeden, zaman zaman ortaya çıkan bir nokta olup çıkmıştı. Sonra o nokta da yokoldu. Saxonne'la Billy bakıştılar. Saxonne, yüzücünün bu hünerine hayran kalmıştı. Billy'nin gözlerinin mavisi daha koyulaşmış gibiydi.

— Yüzücü diye buna derler işte! diye haykırdı. Ve böyle bir şeyi başarmak için yürek gerekli, yürek! Bana bak Saxonne, ben ancak havuzlarda veya koyda yüzmesini bilirdim; şimdi Okyanus'da yüzmeyi öğreneceğim. Onun yaptığını ben de yapabilsem, öylesine övünürüm ki, yanıma yaklaşamazsın. Bütün içtenliğimle söylüyorum, Saxonne, böyle bir işi başarmayı bin tane çiftliğin sahibi olmaya yeğlerim. Ben de balık gibi yüzebilirim ha! Bir pa-

zar günü Narrow Gauge mendireğinden Session havzasına dek yüzdüm; birkaç mil demektir bu. Ama yüzmede bu adamla karşılaştırılabilecek kimseyi görmüş değilim şimdiye dek. Onu bekleyeceğim. O geri dönmeden adım atmam bu kumsaldan. Düşün bir kez, düşün ki bu dalgalı denizde tek başına yüzüyordur şu anda! Yaman sinirleri var bu adamın!

Saxonne'la Billy bir saat çocuklar gibi eğlendiler kumsalda; yalınayak koştular, yosundan kırbaçlarla birbirini kovaladılar. Ancak ayakkaplarını giyerlerken gördüler kıyıya yaklaşan adamın başını. Billy onu karşılamak için dalgaların eriştiği çizgiye dek ilerledi. Yabancı sudan çıkarken, denize atladığı zamanki gibi bembeyaz değildi. Dalgaların vuruşları altında derisi kızarmıştı.

Billy candan yürekten hayranlıkla:

— Harikasınız, dedi. Bunu size söylemek istiyordum.

Genç adam hafifçe eğilerek teşekkür etti.

— Bugün dalgalar biraz sertti, diye karşılık verdi.

Bu yaman adamın kimliği hakkında bilgi edinmek için:

— Hiç adını duymadığım bir boksör olmayasınız sakın? dedi.

Delikanlı gülerek başını salladı. Billy onun Üniversite futbol takımının kaptanı, evli ve çocuk babası, ve de birçok kitabın yazarı olduğunu nereden bilebilirdi?

Genç yüzücü takıma girmek isteyen acemileri tartmaya alışkın bir bakışla baştan ayağa süzdü Billy'yi.

— Sizin vücudunuz da hiç kimseninkinden geri kalmaz, diye düşüncesini söyledi. Sanırım ringlere alışık olduğunuzu düşünürsem yanılmam.

Billy olumlu bir işaret yaptı.

— Adım Roberts.

Yüzücü kaşlarını çatıp belleğini zorladı. Billy ekledi:

— Billy, Billy Roberts.

— Yaaa! **Büyük** Billy Roberts olmayasınız sakın? Öyle ya! Elbette. Depremden önce makinistler Pavyon'unda dövüşmenizi izlemiştim. Bir hazırlık maçıydı. Anımsıyorum, iki elinizi de kullanmasını biliyorsunuz. Hareketleriniz biraz yavaş, ama korkunç yumruklarınız var. Evet, anımsıyorum, biraz ağırdınız o akşam ,ama yine de yendiniz rakibinizi. Benim adım Hazard... Jim Hazard.

Islak elini Billy'ye uzattı.

— O halde siz iki yıl önceki futbol takımının kaptanı-

sınız. Adınızı gazetelerde okumuştum. İyi anımsıyor muyum?

Dostça el sıkıştılar. Billy karısını tanıştırdı. Saxonne bu iki devin yanında kendini küçük hissediyordu. Ama onların ırkından olduğu için de övünüyordu. İki gencin konuşmalarını dinlemekle yetindi.

Hazard şöyle diyordu:

— Her gün yarım saatçik sizinle küçük bir boks karşılaşması yapmayı çok isterdim. Sizden öğreneceğim bir sürü şey vardır. Buralarda mı kalacaksınız?

— Hayır, kıyıdan güneye doğru iniyorum. Toprak arıyoruz. Bununla birlikte, size birkaç ders verebilirim belki. Ama sizin de bana öğretebileceğiniz bir şey vardır: yüzmek.

— Ne zaman isterseniz. Sizinle ders değiş tokuşu yapmak bana tad verir. Neden bir süre Carmel'de kalmıyorsunuz?

Saxonne'a dönüp sözlerine ekledi:

— Hiç de kötü bir yer değil.

Saxonne acı baklaların kıyısına bırakmış oldukları yüklerini gösterdi.

— Yersiz yurtsuz dolaşıyor, Beylik toprakları arıyoruz. Burası pek güzel bir yer, ama...

Hazard güldü:

— Eğer aradığınız topraklar Sur'ın ötesinde ise, bekleyebilir. Neyse, hemen koşup giyinmem gerek. Buradan yine geçerseniz beni görmeye gelin. Kime sorarsanız söyler nerede oturduğumu. Hoşça kalın, yine görüşürüz!

Ve geldiği gibi gitti. Kumullarda koşarak.

Billy hayran gözlerle ardından baktı.

Kumsala sırtlarını dönüp küçük köye gittiler, dükkânlardan et, sebze ve yarım düzine yumurta aldılar. Saxonne bir vitrinde sergilenmiş inci küpelerin, büyülenmiş gibi, seyrine daldı. Billy onu zor ayırdı vitrinin önünden.

— Bu kabuklardan çok var kıyıda, ben sana istediğince bulurum, dedi. Sular alçalınca ortaya çıkarlar. Bunlara denizkulağı derler.

Güneye yöneldiler. Her yerde çamlar arasında şirin ve özgün sanatçı konutları görülüyordu. Yolun Carmel ırmağına indiği yerde karşılarına dikilen gösterişli yapıyı hiç beklemiyorlardı. Saxonne alçak sesle:

— Bunun ne olduğunu biliyorum, dedi. Burada eskiden bir İspanyol misyonu vardı. Adı Carmel misyonu idi.

Meksika'dan gelen İspanyollar ilk önce misyoner yapıları dikerler, Kızılderilileri Hıristiyan yapmakla işe başlarlarmış.

Billy kendini beğenmiş bir tavırla:

— Ta ki İspanyolları da, Kızılderilileri de, pılı pırtılarıyla birlikte kovduk.

— Ne olursa olsun, yine de görkemli bir yapı.

Saxonne tuğladan yapılı büyük, yıkık yapıya bakarak düşlere daldı. Eskiden binlerce inanmışı barındıran yıkıntılar ortasında, kilise, sessiz ve hareketsiz duruyordu. Kıtıklı kilden kerpiç ve tebeşir taşı kullanarak yapılmıştı. Denize karşı alçak tepelerle korunmuştu. İnsanlarla ve içinde yaşadıkları evlerle bağlantısı yoktu. Oranın havası Saxonne'la Billy'ye ağır geliyordu. Yavaşça yürüyorlar, seslerini alçaltarak konuşuyorlardı. Açık duran büyük giriş kapısından ürkek adımlarla, çekine çekine girdiler. İçerde ne papaz vardı, ne tapınan kimse. Bununla birlikte, bazı izlere bakılırsa, kiliseye gelen oluyordu. Ancak, bu kiliseye bağlı olan katolikler pek kalabalık olmasa gerekti, çünkü çok az oturacak sıra vardı. Büyük depremde çatlamış olan çan kulesine çıktılar. Elle yontulmuş kalasları gördüler. Galeride seslerin daha berrak çıktığını farkeden Saxonne, kendi cesaretinden kendisi de korkarak, usulca bir ilâhi tutturdu. Ses bakımından öyle güzel sonuç aldı ki, korkuluğa yaslandı, yavaş yavaş sesini bıraktı, son perdeye dek çıktı:

Ey İsa, ruhumun sevgilisi,
Sana doğru uçmak ister kalbimi
Azgın ummanlarlara karşı
Koru beni,
Ben ki zayıf bir alevim
Söndürme ateşimi,
Barınak ol, liman ol bana,
Ölüm saati çalınca
Ruhum sana teslim olsun
Şad olsun.

Billy sırtını duvara dayamış, sevgi dolu gözlerle Saxonne'a bakıyordu. İlâhi bitince, ancak duyulabilen bir sesle mırıldandı:

— Düpedüz harikaydın. Kendi yüzünü görmeni isterdim ilahiyi söylerken: Yüzün de sesin gibi güzeldi. Tuhaf

değil mi? Ben dini, ancak senl düşündüğüm zaman düşünüyorum.

Söğütlerle dolu geniş bir çukur içinde kamp kurdular, yemeklerini pişirdiler, öğleden sonrasını ırmak ağzının kuzeyinde denize uzanan alçak kayalıkların tepesinde geçirdiler. Orada böylesine çok kalmayı tasarlamış değillerdi. Ama kayalara çarpıp toz olan iri dalgalara, denizaltı dünyasının renk cümbüşüne doyum olmuyordu. Kayaların dibinde çağanozlar, midyeler, deniz yıldızları, deniz ısırganları kaynaşıyordu. Kayalar arasındaki bir su birikintisinde küçük bir deniz şeytanı buldular, önüne attıkları minicik çağanozları bir ağ içinde nasıl sarıp sarmaladığını izlerken ürperdiler. Sular alçaldıkça, on-onbeş santim uzunluğunda, sakallı bıyıklı dev midyeleri toplayıp yedek yapıyorlardı. Billy denizkulağı arıyor, bulamıyordu. Saxonne yüzüstü kayanın üzerine yattı, ayna gibi bir su birikintisini çalkalayıp dibinden avuç dolusu parlak, rengârenk küçük taşlar, sedefler çıkardı. Billy geldi, karısının yanına uzandı, hem güneşlendi, hem de meltemde serinledi.

Güneş ufukta koyu lacivert bir okyanusa dalıp kaybolunca Saxonne elini Billy'ye uzattı, derin bir doygunluk ve mutlulukla içini çekti. Hiç böylesine güzel bir gün yaşamadığını düşünüyor, bütün eski düşlerinin gerçekleştiğini sanıyordu. Oysa en renkli düşlerinde bile dünyada böylesine güzelliklerin bulunabileceğini aklından geçirmiş değildi.

Billy sevgiyle sıktı karısının elini. Gitmek için ayağa kalktılar.

— Ne düşünüyorsun? diye sordu.

— Doğrusu ben de bilmiyorum! Bunun gibi bir gün yaşamak Oakland'da onbin gün geçirmeye bedeldir diye düşünüyordum belki de.

VII

Güneş doğarken Carmel ırmağıyla vadisini geride bıraktılar, dağlarla deniz arasında bulunan tepelerden güneye doğru yürüdüler. Yol baştanbaşa çukurlar, yarıklarla kaplıydı. O yoldan hiç gelen geçen bulunmadığı belliydi.

— İlerde büsbütün berbatlaşacak, dedi Billy. Ancak atların geçebileceği patikalar var. Fazla ağaçlık görmüyorum burada, toprak da pek öyle iyi değil. Otlak olarak kullanılıyor. Ekim yok.

Tepeler yeşil otlarla örtülüydü. Yalnız boğazlar ağaçlıktı. Uzaktaki dağlar cılız meşelerle kaplı görünüyordu. Bir koyot (*) kayboldu çalılar arasında. Biraz sonra, iri bir yaban kedisi çıktı karşılarına, kötü niyetli bakışlarını ayırmadı yabancılardan. Onu kaçırmak için Billy bir sertleşmiş toprak külçesini kulağının dibinde şarapnel gibi patlatmak zorunda kaldı, ve tabancası olmadığına hayıflandı.

Epey zamandır Saxonne susuzluktan yakınıyordu. Yolun, küçücük bir dereboyundan geçerken hemen hemen denizin düzeyine indiği bir noktada, Billy Saxonne'u dinlenmeye bırakıp bir kaynak aramaya çıktı. Çünkü yamaçtaki dere yatağı sızıntılardan nemlenmişti.

Birkaç dakika sonra karısına seslendi:

— Hey! bana bak! Biraz insene buraya. Bunu görmen gerek. Ağzın açık kalacak.

Saxonne, yeri ancak belli olan dimdik patikadan, ağaçlar arasından inmeye başladı. Yarı yolda, dere boyunun son bulduğu yerde, belirli yükseklikte, iri taşlarla tutturulmuş bir dikenli tel gerilmişti. Küçük kumsalı ilk kez oradan gördü. Üç yanı sarp kayalarla çevrilmiş, sık yeşillikler altında kaybolmuştu. Bu nedenle onun varlığı ancak denizden bakınca belli oluyordu. Bu kumsal, kayalık dar bir koyun girişini oluşturuyordu. Uzunluğu çeyrek mildi. Kavisin içinde dalgalar kabarıp kükrüyor, sonra yatışıyor, düzenli aralarla kumlalara serilip yok oluyordu. Küçük koyun girişinde tek başına dikilmiş ayrı ayrı kayalar dalgaları karşılıyor, onların hızını kesiyordu. Dalgaların serpintisi ta yükseklere fırlıyordu havada. Deniz çekilirken, kayaları örten simsiyah midyeler ortaya çıkıyordu. Tepelerde, ıslak, kızılımsı derili irl foklar sere serpe güneşleniyor, ara sıra böğürüyordu. Başları üstünde bir sürü deniz kuşu cıyak cıyak öterek dolanıp duruyordu.

Dikenli telin altından üçbuçuk metrelik bir inişi kayarak varılıyordu kumsala. Saxonne kendini kıçüstü ince kumun üzerinde buldu.

Billy coşmuş, yerinde duramıyordu.

— Harika! Harika! dlye haykırıyordu. Bulunmaz bir kamp yerl! Şurada, ağaçlar arasında, yaşamında görmediğin küçük, sevimli bir pınar kaynıyor. Şu yakacak oduna bak, çıra gibi tutuşur bu. Bak, şuraya bak...

(*) Güney Amerika'da yaşayan, kurtla çakal arası bir vahşi hayvan. Aztek dilinden.

Çevresine baktı, denize baktı: Gözleri öylesine çok şey görüyordu ki, gördüklerini dile getirmekte sözcükler yetersiz kalıyordu.

— ...Geri kalan herşeye bak işte. Tam yaşanacak yer. İlerde, midyeleri görüyor musun? Sanırım ki balık da avlayabiliriz. Burada birkaç gün kalsak, ha, ne dersin?.. Nasılsa tatildeyiz. Hem ben Carmel'e döner, oltalar, ığneler getirebilirim.

Kocasının yüzündeki sevinci görünce, Saxonne, kentlere karşı verdiği savaşı kazandığını anladı. Billy coşku ve tutkuyla sürdürüyordu konuşmasını:

— Burası rüzgâra karşı siperli. En hafif bir esinti bile yok. Ne denli de vahşi yer! Sanki insanlardan, kentlerden binlerce fersah uzaktayız gibi.

Tepeleri aşarken soğuk ve sert buldukları deniz esintisi, koydan içeri giremiyordu. Kumsal ılıktı. Ağaçların kokuları sinmişti havaya. Sağda solda, çalılıklar arasında, körpe meşeler ve Saxonne'un adlarını bilmediği daha başka ağaççıklar bitiyordu. Şimdi o da Billy'nin coşkunluğunu paylaşıyordu. El ele tutuşup çevreyi taramaya çıktılar.

Islak kumlarda ilerlerken Billy bağırdı:

— İşte burada tam anlamıyla Robinson Crusoe olabilirim. Hadi Robinson, yok deme, burda kalalım. Ben senin Cuma'n olayım. Sen ne istersen onu yaparız. Her dediğine eyvallah.

— Pekiy... ya Bay Cumartesi'yi ne yapacağız?

Bunu söylerken, yapmacık bir üzüntüyle kumdaki taze ayak izlerini gösteriyordu.

— Ya vahşi bir yamyamsa?

— Böyle bir şey olamaz, çünkü bu bir çıplak ayak değil, tenis ayakkabısı.

Saxonne şu karşılığı verdi:

— Ama o yamyam, denizde boğulmuş yahut da yediği bir tayfanın ayakkaplarını giymiş olabilir.

Billy hemen karşılığı yapıştırdı:

— İyi ama, tayfalar tenis ayakkabısı giymezler ki.

Saxonne suratını astı.

— Ne biçim Cuma'sın sen? dedi. Çok şey biliyorsun. Neyse, gidip paketleri getirirsen kampımızı kurarız. Hem belki yamyamın yediği kimse tayfa değil de yolculardan biri.

Bir saat sonra şirin bir kamp yeri düzenlemiş bulunuyorlardı. Örtüler serilmiş, suların karaya vurmuş olduğu

kupkuru tahtalar bir yana yığılmıştı. Ateşte kaynayan kahvenin neşeli sesi duyulmaya başlıyordu. Billy karaya vurmuş bir tahta ile masa gibi bir şey uydurmaya uğraşırken, Saxonne parmağıyla denizi gösterip seslendi. Kayaların en uzak ucunda mayo giymiş bir adam durmuş, onlara bakıyordu. Rüzgârda uçuşan uzun siyah saçları vardı. Kayaları aşa aşa karaya yaklaşmaya başladı. Tenis ayakkapları giymişti. Birkaç dakika sonra kumsala atladı, onlara doğru ilerledi. Billy Saxonne'un kulağına:

— Vay canına! diye mırıldandı. Herif oldukça zayıf, ama kaslarına bak! Burada herkes kültür fizik mi yapıyor yoksa?

Yabancı yaklaştıkça, öncü göçmenleri ve eski askerlerde çok görülen bir tipi andırıyordu. Genç olmasına karşın (Saxonne en çok otuz yaşındadır diye düşündü), yüzü dar, uzun, elmacık kemikleri çıkık, alnı yüksek ve kuru, burnu ince uzundu. İnce dudakları duygusal bir mizacı belli ediyordu. Ama en ilginci, gözleriydi. Hiç kimsede öyle göz görmemişti. Öylesine koyu bir gri idi ki rengi, esmere çalıyordu. Parlak bakışları hem cin gibi, hem de dalgındı. Sanki uzayıp derinliklerini araştırmaya alışıktı. Saxonne bu adamı daha önce bir yerde gördüğünü anımsar gibi olduysa da, bulanık bir izlenimdi bu.

Genç adam:

— İyi günler, dedi. Bu kuytu köşede keyfiniz yerinde olsa gerek. Midyeden başka bir şey bulamadım. Sular daha yeteri kadar çekilmedi.

Yarıya kadar midye dolu bir torba attı kumun üzerine.

O sırada Billy haykıracak gibi oldu, ama tuttu kendini, derin bir hayret belirdi yüzünde.

— Size rastladığım için övünç duyuyorum, inanın bana! dedi. Elinizi verin. Sizi bulunca elinizi sıkacağıma yemin etmiştim. Bakın hele!..

Bu noktada Billy kendi duygularının egemenliği altına girdi. Önce, içinden gelen anî bir neşeyle boğulacak gibi oldu, sonra makaraları koyverdi. Gülmenin sonu gelmeyeceğe benziyordu.

Billy'nin ellerini henüz bırakmayan yabancı şaşkın şaşkın yüzüne baktı, baktı, sonra merakla Saxonne'a döndü.

Billy adamın ellerini tutup tulumba gibi yukarı aşağı sallayarak:

— Beni bağışlayın, dedi. Ne yapayım? Elimde değil. İnanın ki, kaç kez yarıgecede uyanmış, sizi düşünüp gül-

müş, sonra yeniden uyumuşumdur. Tanımadın mı, Saxonne? Hani bir züppe vardı ya? Ta kendisi işte!.. Yüz metre koşuda yaman bir atletsiniz siz, arkadaş!

Bu söz üzerine Saxonne birdenbire anımsadı. Onu Roy Blanchard'la görmüştü bir otomobilin yanında. Hastaydı o gün, aklı karışmıştı yine, tanımadığı bir semtte yolunu yitirmişti. Ama o günden önce de görmüştü onu.

— Duvarcıların Weasel Park'taki pikniğini anımsıyor musunuz? diye sordu Billy. Yarışı? Yarışı da anımsıyor musunuz? Bir milyon kişi arasında olsanız gene tanırım burnunuzu. Siz Timothy Mc Manus'un bacakları arasına çomak sokan kişisiniz. Bu yaptığınız yüzünden o görülmemiş kavgaya sebep oldunuz.

Yabancı da gülmeye başladı. Katıla katıla gülüyordu. Neşenin tadını çıkarmak için bir kütüğün üzerine oturdu. Biraz boşalınca:

— Siz orda mıydınız? diye sordu Billy'ye. Demek gördünüz o sahneyi, gördünüz ha!

Saxonne'a dönüp:

— Siz de gördünüz mü? diye ekledi.

Saxonne başıyla «evet» dedi.

Gülme krizi biraz hafifleyince, Billy:

— Ne olursunuz, dedi, öğrenmek istediğim bir şey var: Niçin yaptınız o işi? Hareketinizin nedenini bilmek isterdim. O günden beri hep bunu sormuşumdur kendi kendime.

Adam:

— Ben de! diye karşılık verdi.

— Timothy Mc Manus'u tanımaz mıydınız?

— Yooo! Daha önce hiç görmüş değildim onu, o günden sonra da hiç görmedim.

Billy öğrenmek için diretti:

— Peki ama, niye yaptınız bunu?

Genç adam yeni bir gülme nöbeti geçirdikten sonra kendini toparlayınca sözlerini sürdürdü:

— Kafamı kesseler söyleyemem nedenini. Çünkü ben de bilmiyorum. Benim bir arkadaşım var, bilimsel, ağırbaşlı kitaplar yazar. Elektrikli vantilatörün içine yumurta atmak arzusuyla yanıp tutuşuyor. Acaba atsam ne olur diye merak eder. Belki bendeki de böyle bir istekti. Son hızla önümden geçen bacakları görünce sopamı atıverdim. Başka bir şey yapmadım. İnanın Timothy Mc Manus benden çok şaşmamıştır bu işe.

— Sizi yakalamadılar mı?

— Yakalanmışa benziyor muyum hiç? Yaşamımda öyle korkmamıştım hiç. Timothy Mc Manus bile arkamdan yetişemezdi o gün. Sonra ne oldu acaba? Korkunç bir çıngar çıktığını duydum, ama izlemek için kalamazdım orada.

Billy onbeş dakika çıngarı anlattı. Ancak bu iş bittikten sonra tanışmaya geldi sıra. Genç adamın adı Mark Hall'du; Carmel çamlarının ortasında küçük bir evde oturuyordu.

— Peki ama, siz Bierce's Cove yolunu nasıl buldunuz? diye sordu. Yoldan geçen hiç kimse burada böyle bir yer bulunduğunu hiç aklından geçirmez.

Saxonne:

— Demek buranın adı Bierce's Cove, öyle mi? diye sordu.

— Bizim arkadaşlardan biri burada kamp kurup bütün bir yaz geçirmişti de, onun adını taktık bu koya.

Mark Hall Saxonne'a döndü:

— Eğer izin verirseniz bir fincan kahve içerim, sonra kocanıza burasını gezdiririm. Biz bu koyla övünüyoruz. Bizden başka kimse buraya uğramaz çünkü.

Kahvelerini yudumlarken, Billy bir gözlemini açıkladı:

— Bütün bu kasları, o gün gözü dönmüş sürünün önünden kaçarken geliştirmediniz sanırım.

Hall bilmeceli bir karşılık verdi:

— Gerilimli masaj.

Billy aklı başka yerdeymiş gibi dalgın dalgın:

— Yok canım! dedi. O dediğiniz yenir mi yenmez mi?

Hall gülmeye başladı.

— Göstereyim size. İstediğiniz kası seçin, gerin, sonra parmaklarınızla masaj yapın, böyle, sonra şöyle.

Billy kuşkulu bir tavırla:

— Siz böyle yaparak mı elde ettiniz bu sonucu? diye sordu.

Genç adam küçümsedi bu sözü:

— Bu sonucu mu dediniz? Bütün sonucun bu kadar olduğunu mu sanıyorsunuz siz? Ohooo! Sizin gördüğünüz bir kasa karşılık görmediğiniz daha beş kas vardır, ve ben hepsine kumanda ederim. Parmağınızı vücudumun herhangi bir ikısmına koyun, göreceksiniz.

Billy, dediğini yaptı, parmağını sağ memesine değdirdi.

— Siz anatomiden anlıyorsunuz, dedi Hall. Öyle bir nokta seçtiniz ki, orada kas bulunmaz.

Billy gülümsedi. Ama bu zafer gülümseyişi çok sürmedi. Hayretle açılan gözleri, parmağının altından bir kasın fırladığını gördü. Kası yokladı: Sertti. Hall neşeli bir sesle:

— Gerilimli masaj! diye bağırdı. Deneyi istediğiniz noktada tekrarlayın.

Billy parmağını hangi noktaya değdirdiyse irili ufaklı bir kas fırladı, titredi, kayboldu. Yani bu adamın tüm vücudu emir üzerine dalgalanan dizi dizi kaslardan yapılıydı. Billy hayranlıkla:

— Hiç böyle şey görmüş değildim, dedi. Oysa yaşamımda güzel vücutlu çıplak adam çok gördüm. Böylesini hiç görmemiştim doğrusu. Baştan aşağı adaleli bir vücudunuz var.

— Gerilimli masajın sonucu işte, dostum. Doktorlar benden hayır olmadığını söylemişlerdi. Dostlarım bana hasta fare, cılız ozan falan derlerdi. Ben de kenti bırakıp Carmel'e geldim, açık hava eğitimine ve de gerilimli masaja başladım.

— Yoksa Jim Hazard da mı bu yoldan yaptı kaslarını?

— Yo hayır! O namussuz şanslı. Onun kasları doğuştan. Bense kendim yarattım kaslarımı. Ayrılık burda. Ben bir sanat yapıtıyım; o ise, bir mağara ayısı. Benimle gelsenize, sizi şöyle bir gezdireyim. Elbiselerinizi çıkarsanız iyi edersiniz. Yalnızca ayakkaplarınız ve pantolonunuz kalsın. Yanınızda mayo varsa, pantalona da gerek yok.

Billy soyunmak için ağaçlar arasına gitti. Hall'ün kendi kendisine yakıştırdığı «ozan» sıfatı Saxonne'un ilgisini çekmişti.

— Benim annem de şiir yazardı, diye bir söz attı.

Hall hiç oralı olmadı. Saxonne biraz daha ileri gitti.

— Şiirlerinden bazıları basılmıştır.

Hall önemsemeyen bir tavırla:

— Adı neydi? diye sordu.

— Dayelle Wiley Brown. **Viking'i Ararken, Altın Günler, Constance, Caballero, Little Meadow Mezarları** şiirlerini ve daha başkalarını yazmıştır. **Koleksiyonlar Tarihi**'nde on tane şiiri var.

Hall ilk kez olarak ilgi gösterdi.

— O kitap var bende. Öncülerle birlikte gelmiş olsa

gerek, benim dönemden önce. Eve gidince ararım kitapta onun şirlerini. Benim ailem de öncülerdendi. Long Island'dan Panama yoluyla gelmişler, 1850'lerde. Babam doktordu, ama San Francisco'da işe atılmış, beni ve kalabalık bir aileyi besleyecek denli para kazanmıştı. Yani başkalarını soymuştu. Kuzum, siz nereye böyle?

Toprak aramak için Oakland'dan ayrıldıklarını anlatınca, Hall, Oakland'dan kaçmalarını hoş karşıladı, ama toprak konusunu pek benimsemedi. Kafasını sallayarak:

— Sur'un ötesinde güzel yerler var, dedi. Bütün o kanyonları gezdim ben. Sekoyası ve av hayvanı bol bir ülke. Beylik topraklar da o yörelerde bulunur. Ama orada yerleşmekte iş yok. Her şeyden uzak. Sonra, oranın toprağı tarıma elverişli değil. Olsa olsa boğazlarda birkaç tarla açabilirsiniz, hepsi o. Ben bir Meksikalı tanırım, ikiyüzelli hektar toprağı var o yörede, hepsini binbeşyüz dolara satmaya can atar. Yani beş dekarı üç dolar! Demek ki bundan çok etmez. Üstelik, alıcı bulamadığına göre, bu kadar bile etmez bence. Toprak dediğin, alış ve satış fiatıyla ölçülür değeri.

Billy'nin görünmesi konuşmayı sona erdirdi. Yalnız ayakkaplarıyla pantalonu kalmıştı üzerinde. Paçalarını dizden yukarısına dek sıvamıştı. Saxonne, birbirlerine vücutça hiç benzemeyen iki erkeğin küçük koyun kuzeyine doğru kayalara tırmanmalarını izledi. Önce dalgın dalgın, daha sonra ilgi ve üstelik kaygı ile baktı arkalarından. Tepeye varabilmek için, Hall, hemen hemen dikey gözüken duvar gibi bir kayaya tırmandırıyordu Billy'yi. Billy yavaş yavaş ilerliyor, son kerte dikkatli davranıyordu. Buna karşın iki kez kaydı. Tuttuğu çürük kaya kopmuş yere yuvarlanmıştı. Hall denizden otuz metre yükseklikte bulunan tepeye varınca dengesini hiç yitirmeden dikildi. Kayanın tepesi bıçak ağzına benziyordu: Saxonne, öbür yanının da aynı biçimde sarp olduğunu kestirdi.

Billy, Hall'in peşinden tepeye vardığında elleri ve dizleri üzerinde çömelip kaldı. Hall yoluna devam etti. Sanki ayakları altında döşeme varmış gibi rahat yürüyordu. Billy dört ayak üzerinde ilerlemeyi bıraktıysa da, doğrulamıyor, sık sık ellerini yere koyuyordu.

Zirve, üstelik, testere gibiydi. İki adam derin kertiklerden birinin içinde gözden kayboldular. Kaygısını yenemeyen Saxonne, koyun daha az engebeli olan kuzey yamacına tırmandı. Oraya çıkmak daha kolay olduğu halde,

göyrük bir zeminde o denli yüksekte ve rüzgârın karşısında bulunmaktan sinirlendi. Biraz sonra, iki adamın tam karşısına vardı. Onlar, bir çırpıda derin bir yarığı aşmışlar, yeni bir sivriye tırmanıyorlardı. Şimdi Billy daha serbest yürümekteydi. Ama yine de antrenörü sık sık durup onun kendisine yetişmesini bekliyordu. Yol gittikçe güçleşiyordu. Aştıkları yarıklardan birçoğu denize dek iniyordu. Gürültülü dalgalar köpüre köpüre yarıkların içerisinden geçiyordu. Bazı yerde yarık çok dar oluyordu. O zaman ayak üstü aşağıya kayıyorlar, elleri karşıki kayaya ulaşınca taşları yakalayıp bilek gücüyle kendilerini yukarı çekiyorlardı.

Hall'le Billy kayalıkların ucuna varınca tepenin arkasında yokoldular. Yeniden ortaya çıktıklarında, ucu dolanıp koya dönmeye başladılar. Ama o noktada yol geçit vermiyordu. Geniş bir yarığın iç yüzleri düşey olarak göğe doğru yükseliyor, dibi ise köpüren bir anaforun içine dalıyordu. Azgın sular birdenbire üç-dört metre kabarıyor, sonra kayalar arasındaki karanlık uçuruma dökülüyordu.

Hall'le Billy yarığın iç yüzüne ellerinden geldiğince tutunarak indiler, indiler, ta ki serpintilerin içine girdiler. O zaman durdular. Hall elini karşıki kayanın altına doğru uzattı. Billy'ye ilginç bir şey gösterdiğini sandı Saxonne. Gördüğü olayı beklemiyordu. Azgın sular çekilir çekilmez, dar bir düzlük ortaya çıktı ve tam o anda da Hall yukardan aşağıya atladı yarığın boşluğuna. Sonra çekilen sular köpüre köpüre geri gelirken, saniye yitirmeden başka bir kayanın tepesine tırmandı. Billy yalnız kalmıştı. Ne Hall'i görebiliyor, ne de öğütlerini duyabiliyordu artık. Saxonne öylesine kaygı duyuyordu ki, üzerinde oturduğu kayayı var gücüyle sıkmaktan parmaklarının ucunu acıtmıştı.

Billy uygun zamanı kolluyordu. İki kez atlamaya hazırlandı, ama caydı. Sonunda, suları boşalan düzlüğe kendisi de atladı, Hall'in arkasından kayaya tırmandı. Ama yeterince hızlı davranamadığından, yarı bele kadar ıslandı. Islandı ıslanmasına ya, saldıran dalga onu alıp götüremedi çekilirken.

Saxonne onları ancak ateşin yanında görünce rahat bir soluk aldı. Ve bir bakışta, Billy'nin süklüm büklüm olduğunu gördü.

Hall Billy'nin çıplak omuzuna dostça vurup:

— Bir acemi için hiç de kötü değil, diye haykırdı. Bu tırmanış benim bulduğum bir sınama şeklidir. Birçok kabadayı genç benimle birlikte bu tırmanışa girişmiş, daha

yolun yarısına varmadan bırakmışlardır. Bunlardan yarım düzinesi büyük atlayışı becerememişlerdir. Bunu ancak atletler başarabilir.

— Korktuğumu, yüzüm kızarmadan kabul ediyorum, diye homurdandı Billy. Siz bir keçi gibi çeviksiniz, bir koç gibi baştan çıkarırsınız karşınızdakini. Ama ben pes edenlerden değilimdir. Bu bir çalışma işidir her şeyden önce. Burada kamp kurup çalışmalara başlayacağım, ta ki bu parkurda hızlılıkta size meydan okuyabilecek duruma gelinceye dek.

Hall, Billy'nin elini sıkarak bu kararı onayladı:

— Tamam, oldu. Ve bir gün San Francisco'da birarayа gelirsek, bu koya kendi adını veren Bierce'e götürürüm sizi. Çıngıraklı yılan koleksiyonu yapmadığı zamanlar, en sevdiği deneme şudur: Rüzgârın saatte kırk mil hızla esmesini bekler, sonra bir gökdelenin tepesine çıkar, başlar korkuluk duvarı üzerinde yürümeye. Ama dikkat edin: Üzerinde yürüdüğü duvar rüzgâr altında. Yani eğer korkuluktan uçursa, sokağa kadar yolu var. Sen bunu yapamazsın diye bir de meydan okudu bana.

Billy merakla sordu:

— Siz de yaptınız elbet!

— Hazırlanmış olmasaydım yapamazdım. Tüm bir hafta gizlice antrenman yapmıştım. Bahse tutuştuk, yirmi dolar sızdırdım.

Bu arada deniz adamakıllı çekilmiş, midyeler ortaya çıkmıştı. Saxonne duvar gibi yükselen kayalara erkeklerle birlikte gitti. Hall bir sürü torba getirmişti. Öğleden sonra bir araba gelecek, torbaları Carmel'e taşıyacaktı. Torbaları doldurduktan sonra kayaların yarıkları arasından ötelere doğru uzandılar. Bu zahmet boşa gitmedi: Üç tane denizkulağı buldular. Kayalar arasında, Saxonne pek hoşlandığı inciden buldu. Hall denizkulağını pişirmeden önce etini dövme törenine çağırdı onları.

Saxonne daha şimdiden eski bir dost gibi görüyordu onu. Eski günleri anıyordu. Şarkı söyleyen ya da son Mohikan'ın öyküsünü anlatan Bert'le gezdikleri günleri.

Hall iri bir taşı denizkulaklarının eti üstünde havaya kaldırdı:

— Şimdi dinleyin, dedi, size bir şey öğreteceğim: Bu şarkıyı söylemeden denizkulağının eti dövülmez. Ve bu şarkı, başka hiç bir zaman söylenmez. Yoksa kutsallığı bozulur. Denizkulağı tanrıların yiyeceğidir. Bu yemeği ha-

zırlamak dinsel bir işlemdir. Dinleyin, belleyin, ve unutmayın ki bu bir törendir.

Taş boğuk bir sesle beyaz etin üzerine indi ve ozanın şiirine ritmik bir tamtam gibi eşlik etti:

Kimi kremalı, salçayla sever tavuğu,
Kimi havyarla kummel'e bayılır(*).
Bal şerbetiyle birlikte
Carmel'in denizkulağı
Kurulur baş köşeye
Tanrıların şölenlerinde.

Sevgilisi Corrine'i
Dayaktan öldüren âşığı gibi,
Biz de döveriz de döveriz
Denizkulağı etini,
Çok severiz onu çünkü,
Yumuşatmak isteriz.

Haliotis tuberculata'yı
Amphitrite Olympus'a götürdüğü gün
Sedef kavkıda kendini gördü İris
Ve dişleri kırıldı
Isırmak isteyen Culcanus'un.
O gün bu gün...

Sustu. Ağzı açık, taş havada, kulak kabarttı. Midye torbalarını taşıdıkları yerden bir tekerlek sesi geliyor, birisi çağırıyordu.

Taş son bir kez daha indi ve Hall ayağa kalktı.

— Bu dizelerin sonu gelmez. Yazık ki size öğretecek zamanım yok. Hadi çocuklar, Tanrı sizi kutsasın. Amin. İşte siz de denizkulağı yiyenler tarikatına girmiş oldunuz artık. Yalnız, size öğrettiğim kutsal sözleri söylemeden bu eti dövmeyeceğinize ant için.

Saxonne:

— Ama, dedi, bir kere duymakla aklımızda tutamayız ki.

— Gereği düşünülecek. Gelecek pazar, denizkulağı yiyenler aşiretî başınıza üşüşecektir. Burada, Bierce's Cove'da iki cinsten yazarları gözlerinizle görecek, tören-

(*) Alkollü, kimyonlu bir içki.

lerinde hazır bulunacaksınız, üstelik halk dilinde kertenkele kralı diye bilinen kötü bakışlı «demir adam»ı da göreceksiniz.

Hall ağaçlar arasında yokoldu. Billy arkasından bağırdı:

— Jim Hazard da gelecek mi?

— Mutlaka gelir. Ayı inlerinin tencere ve ızgara görevlisi değil mi? Denizkulağı yemeye meraklı olanların başında gelir — benden sonra. Törene gelmez olur mu hiç!

Uzaklaşan arabanın gürültüsü kesilinceye dek Saxonne'la Billy bakışıp durdular. Sonunda:

— Ulan ne dalga! diye söylendi Billy. Keyifli adam diye buna derler işte. Hiç yapmacığı yok. Sen ona denksin, o sana denk, ilk baştan hemen arkadaş olup çıkıyorsun herifle.

— Hem o da eski tohumdan gelme, dedi Saxonne. Sen soyunurken anlattı bana. Onun ailesi de Panama'dan gelmiş. O zaman daha demiryolu döşenmemişmiş. Anlattığına bakılırsa, çok parası var galiba.

— Ama bir zengin gibi davranmıyor.

— Pek de hoş adam.

— Tam anlamıyla matrak. Böyle ozan mı olur be?

— Doğrusu, bilmem ki, Billy! Ozanlardan çoğunun özgün tipler olduklarını duymuşumdur.

— Sanırım dediğin doğru. Baksana Joaquin Miller'e. Fruitvale'in gerisindeki tepelerde oturuyor. Tuhaf bir adam. Evinin yakınlarında ilân etmiştim sana aşkımı. Ama yine de, ozanların sakallı olduklarını, kelebek gözlük taşıdıklarını sanırdım ben. Pikniklerde koşuculara çelme taktıklarını, donla gezdiklerini, midye topladıklarını, oğlaklar gibi tırmandıklarını aklımdan geçirmezdim.

O akşam örtüyü üzerine çektikten sonra Saxonne uzun süre uyanık kaldı. Yıldızları izledi, ağaçların kokusunu içine çekip mestoldu, uzaklarda kükreyen okyanusun boğuk sesini ve birkaç metre ilerde kumsala serilen dalgacıkların mırıltısını dinledi. Billy kıpırdayınca onun da uyumadığını anladı.

— Oakland'dan ayrıldığın için mutlu musun, Billy? diye kulağına fısıldadı.

— Bu senin dediğin, bir yumuşakçaya kabuğunun içinde mutlu olup olmadığını sormaya benzer! karşılığını verdi Billy.

VIII

Her gün, deniz kabarırken, Billy, Hall'le birlikte koştuğu tehlikeli parkurda antrenman yapıyordu. Ve her koşuda biraz daha kısaltıyordu zamanı.

— Bekle hele pazar gelsin bir, diyordu Saxonne'a. Yarış nasıl yapılır göstereceğim o ozana. Beni köstekleyen hiç bir güçlük kalmadı artık. Güven geldi bana. Önceleri ellerim ve ayaklarım üzerinde sürüne sürüne ilerlediğim yerlerden şimdi koşa koşa geçiyorum. Sorunu şöyle aldım: Tutalım ki yolun ikl yanının derinliği otuz santim, üstelik yumuşak çimen. Korkar mısın düşmekten? Yooo! Düşmezsin ki. Hiç bir şey durduramaz seni. Şimşek hızıyla koşarsın. İşi bu yönden aldın mı, derinlik bir mil bile olsa, değişmez artık. Düşmeyi aklından geçirmeyeceksin. Bütün düşüncen tepede kalabilmek ve şimşek hızıyla koşmak olacak. İnan, Saxonne, sorunu bu açıdan alınca, artık en küçük bir korku duymadım. Pazar günü tayfasını alıp gelsin bakalım. Onları karşılamaya hazırım.

Saxonne yüksek sesle düşündü:

— Acaba ne biçim şeyler tayfası? Merak edlyorum.

— Ne biçim olacak? Kendisi gibi elbet. Aynı tüyleri taşıyan her kuş birbirine benzer. Bak göreceksin, onlar da yapmacıklı değillerdir.

Hall, güneydeki çiftliğine dönen Meksikalı bir çoban eliyle oltalar ve deniz mayosu gönderdi. Mektubunda da Beylik topraklar ve onları ele geçirmenin yolu hakkında bol bol bilgi veriyordu.

Hafta geçip gidiyordu. Saxonne'la Billy her akşam güneşi gönül borcuyla uğurluyor, ve her sabah geri dönüşünü ve başlayan mutluluk dolu yeni günü neşeli gülüşlerle karşılıyorlardı. Tasarı kurmuyorlardı; balık avlıyorlar, midye ve denizkulakları topluyorlar, ya da kayalara tırmanıyorlardı, akıllarına nasıl eserse. Denizkulağının etini Saxonne'un o anda uydurduğu çocuksu dizelerin hızıyla dövüyorlardı. Billy'nin sağlığı yerindeydi. Saxonne onu hiç böylesine formunda görmemişti. Kendisi de, yeni yetmelik çağından beri, hiç bu denli canlı, yanakları böylesine kırmızı olmamıştı, ve bunu anlamak için küçük aynasına bakmaya gerek yoktu.

— Yaşamımda ilk kezdir ki gerçekten eğleniyorum, dedi Billy. Senle ben ikimiz evlendiğimiz günden beri hiç

gönlümüzce gezip tozmamış, eğlenmemiştik. Şu yaşantımızı, herhangi bir milyonerin yaşantısına değişmem.

Saxonne neşe ile haykırdı:

— Saat yedide işe çağıran fabrika düdüğü yok. Yatak safası yapmak için sabahleyin, kalkmamayı düşünüyorum, ama her şey öyle güzel ki, kalkmadan edemiyorum. Hadi bakalım, Bay Cuma, sen de kalk da, eğer yemek istiyorsan, bana odun kır, bir de iri hani balığı yakala. Sana eğlence olur.

Billy yüzüstü yatmış, çıplak ayaklarıyla kumda delikler kazıyordu. Buyruğu alınca kalktı, küçük baltayı aradı. Derin derin içini çekerek:

— Ne yazık ki uzun sürmeyecek, dedi. Her an yağmur gelebilir. Güzel havanın böylesine uzun sürmesi şaşılacak şey.

Cumartesi sabahı, güneydeki kayalıklarda koştuktan sonra kamp yerine dönünce, Saxonne'u orada bulamadı. Bağırdı, çağırdı: boşuna. Bayırı tırmandı, yolun üzerine çıktı, bir de ne görsün? Yarım mil uzakta, Saxonne, eyersiz, dizginsiz bir ata binmiş tıngır mıngır geliyor. Hayvan isteksiz, ağır adımlarla ilerliyordu otlağın içinden.

Saxonne kocasının yanına varınca durdu, onun yardımıyla yere atladı. Billy homurdandı:

— Dua et ki sırtında insan taşımaya alışkın yaşlı bir hayvan. Bak eyer izlerine.

Saxonne mest olmuştu.

— Oh! Billy! diye haykırdı. Hiç ata binmemiştim. Öyle güzel ki! Üstelik hiç korkmadım!

Billy suratını biraz daha asıp homurdandı:

— Her neyse, gene de övünüyorum seninle. Böyle gidip de yabancı bir hayvanın sırtına binen yürekli bir evli kadın daha bulamazsın kolay kolay; hele bu, ata ilk binişiyse. Verdiğim sözü unuttuğumu da sanma sakın: Bir gün senin de bir binek atın olacak, kendi atın, keyfin için.

Denizkulağı yiyenler tarikatının üyeleri cümbür cemaat Bierce's Cove'a üşüştüler. Sıra sıra oturacak yeri olan iki arabadan başka bir de atlılar vardı. Onu erkekti, bir o kadarı da kadın. Hepsi de genç, yirmibeşle kırk yaş arası. Hepsi de birbirleriyle candan arkadaş görünüyordu. Çoğu evliydi. Patikadan yokuş aşağı kıçüstü kayarak indiler, itişe kakışa taşkın bir neşeyle bir an içinde Saxonne'la

Billy'yi içten gelen ve güneş gibi ısıtan bir arkadaşlıkla sardılar. Kızlar hemen Saxonne'un çevresini aldılar (Saxonne onların evli kadınlar olduklarına bir türlü inanamıyordu). Kendisiyle ilgilendiler, kamp malzemesini ve yol donatımını beğendiler. Öyküsünü anlatması için üsteledi-ler. Midyeleri hazırlamak için getirdikleri tencereleri, çanakları, bez yıkama takımlarını görünce, Saxonne onların da kamp kurmakta deneyli olduklarını anladı.

O arada, Billy ile erkekler soyunup midye ve denizkulağı aramak için dörtbir yana dağılıyorlardı. Saxonne'un ukulele'sini bulan kadınlar, ona çaldırıp şarkı söyletinceye dek rahat vermediler. Aralarından birçokları Honolulu'ya gitmişlerdi ve bu çalgıyı tanıyorlardı; adı «zıplayan pire» anlamına geliyordu: Mercedes de öyle derdi. Havai şarkılarını da biliyorlardı. Saxonne bu şarkıları yaşlı komşusundan öğrenmişti. Çalgısıyla onlara eşlik etti, ve hep birlikte başladılar **Aloha hol**'ü, **Honolulu'nun dellşmen oğlanı**'nı ve **Tatlı Lel Lehua**'yı söylemeye. Birkaçı ise —hem de yaşça en büyükleri— kumun üzerinde **hula** dansetmeye kalkınca Saxonne adamakıllı yadırgadı onları.

Sonra erkekler, topladıkları yumuşakçaları taşıyaraktan döndüler. Bir başrahip gibi ağırbaşlı duran Mark Hall, aşiretin zorunlu törenine başkanlık etti. Havaya kalkan taşlar, elinin hızına uyarak hep birlikte beyaz etin üzerine indi ve hep bir ağızdan ilâhiler okudular Haliotis'in onuruna. Koro halinde eski şiirler okuyorlardı. Şarkıcılardan biri bazı bazı o anda yeni bir şiir uyduruyordu, ve koro onu bir kez daha söylüyordu. Billy, Saxonne'a, uydurduğu yeni şiiri okumasını söyledi yavaşça. Dikkatler Saxonne'a çevrildi. Kaçamak olanağı yoktu. Tatlı, çekingen sesi yükseldi:

Şarkımızın hızına uyalım ha uyalım,
Yumuşakçalarımızı dövelim ha dövelim,
İçimizde kötülük yok
Kalblerimiz temizdir,
Bu ıssız yerde bizleri yanyana getiren
Denizkulağına karşı beslediğimiz sevgidir.

Ozan, uyaklara yüzünü buruşturmasına karşın:

— Bravo! diye bağırdı.

— Bu da aşiretin dilini konuşuyor! Hadi çocuklar, hep birlikte!

Ve koro, Saxonne'un dizelerini yineledi. Sonra Jim Hazard hemen oracıkta yeni bir dörtlük uyduruverdi. Arkasından, bir kadın yaptı aynı şeyi. Ve sıra geldi kertenkele gözlü demir adam'a. Saxonne onun kim olduğunu hemen anladı: Mark Hall iyi aniatmıştı onu. Rahip suratı vardı adamda. Başladı okumaya:

Kimi yağmur suyu içer
Kimi şampanya,
Kimi hemcinsini yer
Kimi fasarya.
Benim yemeğim denizkulağı,
Severim dışarda yatmayı,
Bir lokma bir hırka
Oldu mu sırtımda
Kendimi sanırım bolluklar diyarında.
Kimi domuz sever, kimi inek etl,
Kimi bıldırcın, kimi yağlı hindi;
Ben engin deryalarda
Tuzlanan
Denizkulağından geçmem.
Biz onu yedikçe çoğalır meret,
Çünkü her yerde aşktır egemen,
Gökte, yerde, sularda,
Ama en verimli tohumunu
Önce döker dalgaların
Sonsuz çukurlarına.

Siyah saçlı, kara gözlü, alaycı suratlı bir adam (Saxonne, onun, tablolarını beşyüz dolardan satan bir sanatçı olduğunu öğrendi) bir şiir söyleyerek hem coşkuyla alkışlandı, hem de coşkuyla kınandı:

Bir tabak mercimeğe karşı
Esav ağabeylik hakkını sattı;
Bilseydi eğer denizkulağını
Belki de kızlarını satardı.

Lezzetli yumuşakçanın onuruna karşılıklı atışmalar uzadı gitti. Saxonne bir hoş olmuştu. Gördüklerinin, duyduklarının gerçek olduğuna inanası gelmiyordu. Bu sahnenin bir peri masalından, bir öykü kitabından ya da tiyatroda oynanan bir piyesten alındığını, Billy ile birlikte

aktörlerin arasına daldıklarını sanıyordu. Söylenenlerden birçoğunun şaka olduğunu seziyor, ama anlamını bilemiyordu. Bazılarını da kavrıyordu. Akıllı ve bilgili olmanın orada büyük bir rol oynadığını görüyordu, oysa o zamana dek kafa işlerinin bu denli önemli olduğunu hiç aklından geçirmemişti. Çocukluk çağından beri eğitimine bir bağnazlık kokusu karıştığı için şaşalıyor, üstelik birtakım açık saçık sözleri yadırgıyordu da. Ama onları yargılamaya kendini yetkili görmüyordu. Bütün bu açık yürekli gençler iyi insanlar gibi görünüyorlardı. Haftasonu piknüklerinde rastladığı kalabalıkların büyük çoğunluğu gibi ne kaba, ne de bayağı idiler kuşkusuz. Termoslarda kokteyller, kocaman bir damacanada kırmızı şarap olmasına karşın, erkekler kafayı çekip sarhoş olmuyorlardı.

Saxonne'u en çok etkileyen, olağanüstü neşeleri, gençliğe özgü coşkunlukları ve çocukça eğlenmeleriydi. Oysa hepsi de romancı, ressam, ozan, eleştirmen, heykeltraş ve müzisyen takımındandı. İnce, zarif yüzlü bir adam (Saxonne onun San Francisco'da çıkan büyük bir gündelik gazetenin tiyatro eleştirmeni olduğunu öğrendi) öyle bir hüner gösterdi ki, hiç bir arkadaşı beceremedi ve komik durumlar oldu. Kumsalda düzenli aralarla engel şeklinde tahtalar dikildi. Sonra tiyatro eleştirmeni el ve ayakları üzerinde at gibi dört nala koşmaya başladı kumlarda. Tahtaların yakınına varınca atın davranışlarına benzeterek engelleri aşa aşa pistin sonuna vardı.

Yanlarında disk getirmişlerdi; bir süre onları fırlatıp durdular. Sonra sıra geldi uzun ve yüksek atlamalara. Böylece bir oyundan başka bir oyuna geçtiler. Billy bütün oyunlara katıldı, ama beklediği gibi başarı sağlayamadı. Bir İngiliz yazar kaydırakta üçbuçuk metre gerilde bıraktı Billy'yi, Jim Hazard da iri çakıllar atmakta onu yendi. Ayaklar yapışık durumda uzun atlamada Mark Hall Billy'den daha iyi bir derece yaptı. Ama Billy de yüksek ve geri atlamalarda birincilik aldı. Ağırlığı bir yük olmasına karşın, sırt ve karın kasları güçlü olduğundan bu başarıyı elde edebildi. Ama bunun hemen ardından, Mark Hall'in kızkardeşi onu kötü durumda bıraktı. Külot pantalonlu genç ve güçlü bir amazon olan kız, kızılderili güreşinde üç kez yere yuvarladı onu.

Gerçek adı Pierre Bideaux olan demir adam alay etti:

— Sizde iş yok. Ben de yere yıkabilirim sizi.

Billy onun meydan okumasını kabul etti ve gördü ki adam gerçekten hak ediyordu takma adını. Billy antrenman kamplarında Jim Jeffries ve Jack Johnson gibi devlerle kapışmıştı, ama bu demir adamınki gibi bir güce rastlamamıştı. Bütün çabalarına karşın hiç bir şey yapamadı ona. Adam iki kez Billy'nin sırtını yere getirdi.

Hazard Billy'yi bir yana çekti.

— Bu adama karşı öcümüzü alabilirsiniz, diye fısıldadı. Boks eldivenleri getirdim. Elbette ki hiç bir şansınız yoktu güreşte: bu, onun oyunu. Londra müzikhollerinde Hackensmith'le güreş tutmuştur o. Şimdilik rahat durun, biz onu çaktırmadan tongaya bastırırız. Sizi tanımıyor daha.

Az sonra kaydıraktaki kazanan İngiliz, tiyatro eleştirmenine karşı yumruklarıyla gösterişe kalkıştı. Hazard'la Hall komik bir boks maçına giriştiler. Sonra eldivenleri çıkarıp daha uygun bir çift aradılar. Elbette ki Bideaux ile Billy üzerinde karar kılındı.

Hazard eldivenleri bağlarken:

— Yumruk yiyince kolayca kızar, dedi Billy'ye. Fransız asıllı eski bir Amerikalı. Öfkeli bir huyu var. Siz soğukkanlılığınızı yitirmeyin, boyuna dövün... hiç durmayın, boyuna dövün.

Her köşeden öğütler yağdı demir adam'a:

— Hafiften git, Bideaux, güzel güzel; kavga yok... Küçük vuruşlar, dostça, anlıyorsun değil mi?

Bideaux ellerini indirdi.

— Bir dakika, dedi Billy'ye. Ben yumruk yedim mi biraz kızışırım. Siz aldırmayın! Ne yapayım, elimde değil. Bir an sürer, geçer. Kötü sonuçlara varmaz yani.

Saxonne çok kaygılanıyordu. Billy'nin kanlı dövüşlerinin ve tepelediği «sarı»ların anısı hiç aklından çıkmıyordu. Şu da var ki, kocasını hiç ringde görmemişti. Onun dövüşmesini birkaç saniye izledikten sonra içi rahatladı: Demir adamın yumrukları hiç bulamayacaktı onu. Çünkü Billy, tam bir üstünlük kurmuştu. Bütün yumrukları savuşturuyordu. Kendisi ise sürekli olarak istediği gibi, karşısındakinin kimi zaman yüzüne, kimi zaman gövdesine indiriyordu yumruklarını. Hızlı vurmuyordu. Küçük, hafif ve anî yumruklar. Ama üstüste yinelenince demir adamın sinirine dokundu sonunda. Seyirciler boşuna bağırıyorlardı soğukkanlılığını koruması için. Adamın yüzü öfkeden kızarıyor, vahşice indiriyordu yumruklarını. Ama Billy hiç istifini bozmuyor, sakin sakin, hafiften onu dövmeye devam

ediyordu. Demir adam zıvanadan çıktı, boğa gibi saldırmaya, bir adamı öldürecek güçte **Swing**'ler ve **Uppercut**'ler savurmaya başladı. Billy hepsini baş ya da ayak oyunlarıyla savuşturuyor, karşılıyor, etkisini hafifletiyor, kendisine hiç bir zarar gelmiyordu. Çok yakından kapıştıkları zaman demir adamın kollarını işlemez duruma sokuyordu. Bideaux gülüyor ,özür diliyordu, ama birbirinden ayrılıp oyuna devam edince, ilk yumruğu yer yemez yine hırsından gözü kararıyordu.

Karşılaşma son bulunca Billy'nin kimliğini açıkladılar. Demir adam, kendisine oynadıkları oyuna hiç kızmadı. Bu boks maçı nefis bir gösteri fırsatı vermişti Billy'ye. Bu spor dalındaki üstünlüğü, soğukkanlılığı, seyircilerde son kerte olumlu izlenimler yaratmıştı. Bu başarıdan göğsü kabaran Saxonne sevinçle görüyordu kocasının uyandırdığı hayranlığı.

Kendisi de topluluk içinde yararlı olabileceğini gösterdi. Kızışmış, yorgun atletler gelip kuru kumların üzerine serilince, onların maskaraca şarkılarına ukulele'siyle eşlik etmekten kaçınmadı. Çok geçmeden onların havasına uydu, kendisi de eski yabancı şarkılar söyledi. Çocukluğunda, Cady'den öğrenmişti o şarkıları. İçki satıcısı, öncü, eski süvari eri, ve daha demiryolu yokken Tuzlu Göl yolunda öküz süren Cady'den. Şarkılardan biri hemen popüler oldu; şöyle başlıyordu:

Şarkımızla yaşatalım Bitter - Creek'in sonsuz anısını!
Ya dayanır ya ölürüz: Buydu bizim parolamız.
Kumlar boğazımızı kazırdı,
Toz toprak dolardı gözümüze,
Yükümüzü sırtımızda taşır
Dayanırdık dingillere.
Körük gibi solurdu göğsümüz.
Her arabada yazılıydı parolamız:
Ya dayanır, ya ölürüz!

Bu yurtseverlik türküsü arkasından ikinci bölüm Mark Hall'ın pek hoşuna gitti:

Bir akşam Obadier kumsalda uyurken
Pek hoş bir rüya gördü:
Şahane bir atı koşmuş arabaya
Sürüyor dört nala.
Uyandı ki zavallıcık ne görsün?
Katır tepmiş sürücünün gözünü...

Mark Hall, koyun güneş ucundaki kayalıklara dek bir yarış için meydan okuduğunu anımsattı Billy'ye. Ama gelecekte, herhangi bir gün için demek istiyordu. Billy hemen: Hazırım! deyince çok şaştı. Bütün aşiret «İsterlz!» diye bağırarak ayaklandı. Hall kendi üzerine bahse tutuşmak istedi, ama kimse yanaşmadı. Bire karşı iki önerdi Hazard'a. Hazard başını sallayarak geri çevirdi, bire karşı üç'ü akla uygun bir öneri olarak kabul edebileceğini söyledi. Bu sözleri duymuş olan Billy dişlerini sıktı. Kısa bir tartışmadan sonra Hall'le ayrı, Hazard'la ayrı bahse tutuştu: birincisiyle bire bir, ikincisiyle bire karşı üç.

Kayanın tepesindeki patika öylesine dardı ki, koşucuların birbirlerini geçmelerine olanak yoktu. Bu yüzden, yarışı kronometre ile hesaplamakta anlaştılar: Önce Hall başlayacaktı koşuya, sonra da, yarım dakika ara ile, Billy.

Hall ayağını çıkış çizgisinin üzerine koydu, işaret verilir verilmez gerçek bir koşucu gibi fırladı. Saxonne üzgündü. Billy'nin kumsal şeridi hiç böyle hızlı geçtiğini görmüş değildi. Otuz saniye sonra da Billy ileriye atıldı. Kayanın dibine vardığında Hall kayanın yarı yüksekliğine ulaşmıştı. İkisi de tepeye varınca demir adam bir saniye farkla eşit süre içinde tırmandıklarını duyurdu.

— Daha paramı yitirmiş değilim, dedi Hazard. İnşallah ikisi de boyunları kırılmadan dönerler. Bu koyu doldıracak altın para verseler girişmem ben böyle bir yarışa.

Karısı karşılığı yapıştırdı:

— Ama Carmel koyunun kabaran dalgalarına atlayıp yüzersin: o daha tehlikeli değil mi?

— Hiç de değil bence. İnsan yüzerken böylesine yüksekten düşme tehlikesiyle karşılaşmaz kl.

Hall'le Billy gözden yokolmuşlardı. Kayalık burnun ucunu dönüyorlardı. Kumsallardakiler, tepedeki başdöndürücü zıplavışları yüzünden ozanın ileri geçtiğini görür gibi olmuslardı. Hazard da bu görüşteydi. Sabırsızlıktan hoplayarak bağırıyordu:

— Paracıkların ne oldu şimdi?

Büvük atlamayı gerçeklestiren Hall göründü. Ama seyircilerin beklevişi bir an bile sürmedi. Billy adım adım izlivordu onu. Kıyıya inerken de durum değişmedi. Çizgiye varınca. Billy yarım dakika ara ile yarışı kazanmıştı. Nefes nefese:

— Evet ama, kronometreye [illegible] Hall sonuna dek [illegible] dakikadan çok [illegible] ükle koştu. Sand

ğımdan daha az çevik değilmişim gerçi, ama o benden daha hızlı. Yaman bir koşucu. On kez yarışsak, onunda da yener beni. Ama eğer bir kaza olmazsa. Büyük atlamada iri bir dalga, gecikmesine neden oldu. Ben o zaman yetiştim kendisine. Aynı dalga çekilirken atladım peşi sıra. Ondan sonra varış çizgisine dek önde götürdü yarışı, ve ben onu izlemekten başka bir şey yapamadım.

— Peki yi, öyle olsun, dedi Hall. Siz beni yalnız yenmekle kalmadınız, danıskasını yaptınız: Bierce's Cove'un tarihinde ilk kez olarak iki kişi aynı dalga çekilirken aynı zamanda bu atlayışı gerçekleştirmiş oluyorlar. Ve riske giren sizdiniz, çünkü arkada bulunuyordunuz.

Billy bu görüşe hiç yanaşmıyordu:

— Şans bana yardım etti, dedi.

Saxonne ukulele'sini var gücüyle tıngırdatıp son verdi bu alçakgönüllülük yarışmasına, eski bir ilâhinin zenci saz ozanı ağzıyla parodisini yaparak kırıp geçirdi oradakileri:

Tanrı muziplik yapayım derken
Nice canlar yakar.

Öğleden sonra Jim Hazard'la Hall iri dalgaların içine dalıp birbirinden ayrı dikilen kayalara dek yüzdüler, denizaslanlarını kaçırdılar, dalgaların dövdüğü kalelerini ele geçirdiler. Billy'nin onları kıskandığı öylesine belliydi ki, Bayan Hazard şöyle dedi:

— Bu kış niye Carmel'de kalmıyorsunuz? Jim yüzme konusunda bütün bildiklerini öğretirdi size. Kendisi de sizinle boks karşılaşması yapmak için yanıp tutuşuyor. Saatlerce oturup yazı yazıyor, gerçekten idman yapması gerek.

Neşeli kalabalık ancak güneş batarken dönmeye davrandı. Tencere, tabak, topladıkları midyeler, ne var ne yok yola taşıdılar. Kimi at sırtında, kimi terkide, birinci tepenin ardında yokolup gittiler. Billy ile Saxonne arkalarından bakakaldılar. Sonra el ele kumsala inip kamp yerine döndüler. Billy kumların üzerine yattı, uzun uzun esnedi.

— Çoktandır böyle yorulmamıştım, dedi. Yalnız şunu bilirim ki hiç böyle bir gün yaşamış değildim şimdiye dek. Bu tek gün yirmi yıl yaşamaya bedeldir.

Yanıbaşına uzanan Saxonne'a uzattı elini.

— Ve sen, öylesine kabarttın ki göğsümü! dedi genç kadın. Senin boks yaptığını hiç görmemiştim. Böyle olduğunu bilmezdim. Demir adam baştan sona dek elindeydi,

ve karşılaşmanın çığırından çıkmasını sen onledin. Herkese tad veren bir gösteriydi ve herkes de seve seve izledi

— Yok canım, o kadar da değil. Sen de pek aşağı kalmadın yani. Herkes hayran kaldı sana. Doğrusu, Saxonne; ukulelenle şarkı söylediğin zaman toplantının kraliçesi sendin. Hem kadınların hoşuna gittin ki, en önemlisi bu

Toplum içinde kazandıkları ilk başarıydı bu. Tadı damaklarında kalmıştı.

— Bay Hall **Koleksiyonlar Tarihi**'nde aramış. Annemin gerçek bir ozan olduğunu söyledi bana. Göçmen soyunun bu denli yetenekli, hünerli olması onu şaşırtıyormuş. Göçler çağından, tanımadığım bir sürü insandan sözetti bana. Kitaplığında bulunan kitaplardan birinde Little Meadow savaşını okumuş. Bir daha Carmel'e uğrarsak bize de okutacağını söyledi.

— Yeniden uğramamızı istediği kesin. Bana ne dedi biliyor musun, Saxonne? Beylik topraklar üzerinde yerleşmiş bir ozan için mektup verdi bana. Evinde kalabilirmişiz. Yağmurlar tam o sıraya rastlarsa şansımız var demektir. Ha! ne diyordum. Tamam, onu diyecektim: Bana ne dedi biliyor musun? Küçük bir kulübesi varmış, evinin yapılışı sürerken orada otururmuş. Şimdi demir adam oturuyormuş orada. Ama o da rahip olmak için bir katolik papaz okuluna girecekmiş. Ondan sonra istediğimiz kadar kalabilirmişiz o kulübede. Ha, bir şey daha söyledi: Para kazanmak için demir adam gibi yapabilirmişim. Bana iş önerisi yapmaktan biraz sıkılmış görünüyordu. Ivır zıvır işler, dedi. Ama iki ucunu biraraya getirmemize yetermiş. Patates dikmeslne yardım edebileceğimi söylüyor. Yalnız, odununu kesmeme izin vermiyor. Bu işi kendisi yapacakmış. Bu konuda öylesine titiz ki, az kalsın kızıyordu.

— Bayan Hall de aşağı yukarı aynı yönde öneriler yaptı bana. Billy. Hiç değilse yağmur mevsimini Carmel'de geçiririz. Bu bile kazançtır. Bay Hazard'la yüzersin.

Billy:

— Elbette keyfimiz nerede isterse orada konaklayabiliriz, diye onayladı. Carmel, bize iş önerilen üçüncü yer. Demek ki bir insan kırsal bölgede işsiz kalmaktan korkmamalıdır.

Saxonne:

— Nitelikleri olan bir insan, diye düzeltti.

Billy bir dakika düşündü.

— Sanırım haklısın, dedi. Ama yine de bir hödüğün bile kırda iş bulma şansı kenttekinden fazladır.

— Bunca iyi insanlar bulunduğunu aklından geçirir miydin? Düşün bir kez. Harika bir şey. Bir İrlandalılar pikniğinde koşucunun ayağına çelme takabilen varlıklı bir ozandan ne beklenir? Böyle bir tip ancak kendisine kafadar olanlarla görüşebilir, yahut da kafadarlar yaratır. Bu tayfayı eğer o yarattıysa, hiç şaşmam. Yaman bir kızkardeşi var. Kızılderili güreşini iyi biliyor. Vücudu da uygun. Ya karısı? Çok güzel, değil mi?

Ilık kumun üzerinde bir süre hareketsiz kaldılar. Billy derin düşüncelere dalmış görünüyordu. Sonunda, şu sözler çıktı ağzından:

— Biliyor musun, Saxonne, eğer bir daha hiç sinemaya gitmesem bile, gam yemem.

IX

Saxonne'la Billy güneye indiler. Haftalar sürdü bu gezi. Ama sonunda Carmel'e döndüler. Ozan Hafler'in evinde kalmışlardı. Eliyle yaptığı mermer evde. Bu tuhaf yapı tek gözdü, ve hemen tümüyle beyaz mermerdendi. Hafler yemeklerini kocaman mermer şöminede pişirirdi. Her bakımdan mutfak işini görürdü bu ocak. Kamp ateşi gibi. Duvarlarda bir sürü kitap rafı vardı. Sedir ağacından masif mobilyaları da, damın doğramalarını da, Hafler yapmıştı. Odanın bir köşesine bir perde gerdiler, orasını Saxonne'a ayırdılar. Ozan, San Francisco'ya ve New York'a gitmek için yola çıkmak üzereydi. Oraları hakkında bilgi vermek ve Billy ile birlikte Beylik toprakları gezmek için hareketini bir gün erteledi. O sabah Saxonne, ben de sizinle geleyim dediyse de, Hafler küçümsemeyle geri çevirdi, senin bacakların çok kısa dedi. Akşamleyin, dönüşte, Billy yorgunluktan yıkılıyordu. Daha yürüyüşün başında, bir saat geçmeden, bacaklarının sızladığını, dilinin dışarı düştüğünü açıklamak zorunda kaldı. Hafler ellibeş mil yol yürüdüklerini sanıyordu. Billy kafasını salladı:

— Mil ama, ne mil! Yolun yarısı bayır çıkmak bayır inmekle geçti. Hemen hiç patika yoktu. Kuş uçmamış, kervan geçmemiş ki yol açılsın. Hem ne yürüyüş! Ne sıkı yürüyüş! Bacakların çok kısa derken haklıymış, Saxonne.

Bir mil bile dayanamazdın sen olsaydın. Öyle bir diyar ki! Eşini görmedik daha.

Ertesi gün Hafler, Monterrey'den trene binmek üzere ayrıldı. Mermer evi onlara bıraktı, canları istiyorsa tüm kışı orada geçirebileceklerini söyledi. Billy o günü dinlenmekle, hiç bir iş yapmadan sağda solda gezinmekle geçirmeye karar verdi. Organları kaskatı ve ağrılıydı. Şaşıp kalmıştı ozanın yürüyüşçü olarak dayanıklılığına. Coşmuştu.

— Bu diyarda herkesin kusursuz olarak yaptığı bir şeyi, bir hüneri var, diyordu. Örneğin, Hafler'i alalım. Benden daha şişman ve daha ağırdır. Ağırlık yürüyüşte bir eksikliktir. Ama onun için eksiklik olmuyor. Yirmidört saatte seksen mil yürümüş olmakla övünüyor. Bir seferinde, üç günde yüzyetmiş mil yürümüş. Gülünç duruma düşürdü beni. Küçük bir çocuk gibi utandım.

Saxonne onu yüreklendirdi:

— Unutma ki herkesin bir uğraşı var, Billy. Sen de kendi uzmanlık dalında ustalığa eriyorsun. Boks eldivenlerini taktın mı, herkesten üstünsün.

— Sanırım haklısın. Ama ne de olsa, bir ozana ayak uyduracağım diye bacaklarımın canına okumam gücüme gidiyor. Düşün bir kez, bir ozan karşımdaki!

Günlerce dolaştılar Beylik topraklarda, sonunda ister istemez bu işin ucunu bırakmaya karar verdiler. Santa Lucia dağlarının sekoyalı kanyonları ve büyük yalıyarları büyülüyordu Saxonne'u. Ama Hafler'in anlattıklarını anımsıyordu: O yörede yazın bir iki hafta sis olur, güneş yüzü görülmezmiş. Aylarca dağılmazmış sis. Sonra, pazarlara mal taşımak için yol yokmuş. En yakın araba yolu kilometrelerce uzaktaymış: Post'tan başlar, Point Sur'dan geçerek Carmel'e varırmış. Yol tekdüze ve tehlikeliymiş. Billy, tüm sürücülük deneyine karşın, bu koşullar altında, ağır yük taşımanın hiç de eğlenceli bir iş olmadığını onaylıyordu. Hafler'in aldığı topraklarda bir taşocağı vardı, nefis bir mermer çıkardı. Bir demiryolunun yakınında bulunsaydı, bu bir servetti, diyordu ozan, ama bu koşullar altında eğer canları istiyorsa parasız vermeye hazırdı taşocağını.

Billy alabildiğine uzanan o yemyeşil yamaçların, atları ve davarı için ne güzel bir otlak olacağını düşünüp üzülüyordu onlara sırt çevirmekten. Saxonne ise, Oakland sinemasında gördükleri türden bir aile çiftliğinden yanay-

dı. Billy'nin de aklı yatıyordu karısının düşüncesine. Evet, kendilerine gereken, öyle bir çiftlikti, her çeşit üretimin yapıldığı derli toplu bir çiftlik. Sonunda bulacaklardı elbet, kırk yıl dolaşıp aramak gerekse bile. Saxonne hemen koşul koydu:

— Ancak, sekoyalı bir toprak isterim. Ben tutuldum o ağaçlara. Sis olmasını da istemem. Bir de, iyi araba yolları bulunmalı. Demiryolu da en çok bir mil uzaklıkta olmalı.

Kış yağmurları onları onbeş gün mermer eve kapattı. Saxonne, Hafler'in kitapları arasında kendisine uygun bir şeyler arıyordu okuyacak. Ama çoğu onun bilgi ve kavrayışının üstündeydi. Billy ise, evsahibinin tüfekleriyle ava çıkıyordu. Ama atıcılıkta usta değildi. Avcılıkta ise, hiç işe yaramıyordu. Çıkarken bir tüfekle çıkıyor, dönüşte o tüfekten başka bir şey getirmiyordu yanında. Oysa yarım düzine alageyik üzerine ateş etmiş, bir seferinde de Yeni Dünya aslanı olduğunu öne sürdüğü iri bir hayvanı avlamaya uğraşmıştı. Hepsi boşuna. Kendi beceriksizliğine yanıp homurdanmasına karşın, Saxonne bu eğlenceden pek hoşlandığını görüyordu.

Geç de olsa avcılık içgüdüsü uyanmıştı. Başka bir adam olmuştu sanki. Sabah erken çıkıyor, çok uzun ve zorlu yürüyüşler yaptıktan sonra akşam geç dönüyordu. Bir seferinde iki gün eve gelmedi: Tom'un sözünü ettiği altın madenine kadar gitmişti.

Arada bir ansızın haykırıyordu:

— Yuf be! Kentteki yaşantımız da yaşamak mıydı sanki? Kentte iş aramak da neymiş? Sinemaya gitmek, pazarları pikniğe çıkmak, eğlenmek mi? Böyle bir yaşama nasıl dayanıyordum bilmem! Yaşamımı burada veya buna benzer başka bir yerde geçirmem gerekirdi.

Yeni yaşam biçimi onu coşturuyordu. Aklına babasının eski av öyküleri geliyor, onları Saxonne'a da anlatıyordu boyuna.

— Hey! Saxonne, bütün gün yürüdükten sonra bacaklarım kazık kesilmiyor artık, dedi göğsünü kabartarak. Idman oldu bu. Hafler'i görürsem ona meydan okuyacağım. Hem öyle uzun bir yürüyüş için ki, pes ettireceğim.

Saxonne güldü.

— Koca bebek! Bütün derdin başkalarına kendi bildikleri dalda meydan okumak ve onları yenmek!

— Haklısın. Ben hiç bir zaman Hafler'den daha iyi

bir yürüyüşçü olamam. Bu iş için yaratılmış o. Ama böyle de olsa, onu bir daha görürsem boy ölçüşmeye çağıracağım... Ama bana yaptığı gibi, emdiği sütü burnundan getirmem, kendime yakıştırmam böyle bir öc almayı.

Post'tan ayrılıp Carmel'e döndüklerinde, yolun durumu, Beylik topraklardan caymakla akıllılık yaptıklarını kanıtladı. Geçerken, devrilmiş bir çiftlik arabası, sonra dingili kırılmış başka bir araba gördüler. Daha ilerde, bir dağın yamacında, yolcuları ve atlarıyla uçurumun yüz metre aşağısına yuvarlanmış olan posta arabası yatıyordu. Yolun bir bölümü de uçuruma kaymıştı bu kazada.

— Kış mevsiminde bu yolu kullanmamak zorunda kalacaklardır, dedi Billy. Atlar için de, insanlar için de, bir ölüm tuzağı burası. Taşocağının mermerlerini nasıl taşıyabilirler bu yoldan, anlamıyorum.

Carmel'e yerleşmeleri zor olmadı. Demir adam seminere gitmişti. «Küçük kulübe» dedikleri de üç odalı rahat bir evdi ve her türlü eşya vardı içinde. Hall, Billy'yi işe alıp patates tarlasında çalıştırdı. Birbuçuk hektarlık bir yerdi burası. Boş zamanlarında, keyfince işliyordu toprağı. Ozan işi! Arkadaşları için de bir eğlence oluyordu bu amatör çiftçilik. Patateslerini rastgele her mevsimde dikiyordu. Topluluğun bir sözü vardı: Toprağın altında çürümeyen her şey yarı yarıya hırsız sincaplara ve yolunu şaşırmış ineklere yem olur derlerdi. Yalan da değildi hani.

Bir saban ödünç aldılar, bir çift at kiraladılar, ve Billy işe başladı. Ara yerde, çitin çevresine tahta parmaklıklar dikti ve küçük evin ağaç damını boyadı. Hall, odun istiflinin yanına yaklaşmaması gerektiğini bir daha sıkı sıkıya tembih etti.

Bir sabah Billy Saxonne için yakacak odun kırıyordu. Ozanın oradan geçmesi tuttu. Durdu, kıskanç gözlerle izledi. Sonunda kendini tutamadı. Bıyık altından güldü.

— Görülüyor ki balta kullanmasını bilmiyorsunuz, dedi. Dur bakayım, nasıl yapıldığını göstereyim size.

Bir saat odun kırdı, hiç durmadan dilini de işlettl, odun yarmanın hüneri üstüne aralıksız ders verdi. Billy artık dayanamadı, baltayı kaptı.

— Hadi bakalım, yeter artık, dedi. Karşılık olarak ben de dört metreküp kadar sizin odundan kırmalıyım şimdi.

Hall istemeye istemeye bıraktı baltayı.

— Odunlarımın yakınında dolaşayım demeyin sakın, diye gözdağı verdi. Sizi benim odunları yararken yakalar-

sam karışmam ha! İşte bu kadar söylüyorum. Benim istifim şatomdur. Bunu kafanıza koyun, kalemi ele geçirmeye kalkmayın.

Para açısından iş kazançlıydı Saxonne'la Billy için. Para biriktiriyorlardı. Kira ödedikleri yoktu, yemeğe de çok harcamıyorlardı. Billy için istediği gibi iş vardı. Aşiretin bütün üyeleri onu işsiz bırakmamak için sözbirliği etmişlerdi sanki. Ivır zıvır işlerdi gerçi, ama böylesi daha işine geliyordu, çünkü çalışmasını Jim Hazard'ın boş zamanlarına göre ayarlıyordu. Tanrının günü boks idmanı yapıyorlar ve uzun uzun yüzüyorlardı. Sabahleyin yazmasını bitirir bitirmez Hazard çamlar arasından Billy'yi çağırıyor, Billy de hemen işini bırakıp koşuyordu. Yüzdükten sonra Hazard'ın evinde duş alıyorlar, idman kamplarında yapıldığı gibi birbirinin vücudunu sıkı sıkı ovuyorlar ve öğle yemeğine hazırlanıyorlardı. Sonra Hazard masa başına, Billy de açık havada çalışmaya gidiyordu. Çoğu kez, biraz sonra yeniden buluşup tepelerde birkaç mil koşuyorlardı. Bu iki adam için idman bırakılmaz bir alışkanlıktı. Hazard bilirdi, bedenleri baştan sona kaslarla örtülü atletlerin idmanı birdenbire bırakınca başına neler geleceğini. Bu yüzden, yedi yıl futbol oynadıktan sonra, idmanı sürdürmüştü. Kendisi için yalnızca bir gereklilik değildi bu; tad da duyuyordu. Billy de seviyordu idmanı, formunu korumaktan çok hoşlanıyordu.

Çoğu kez, sabahın köründe, tüfek elde dışarı çıkardı Mark Hall'le. Hall tüfek atmayı ve avlanmayı öğretiyordu ona. Kısa pantalon giydiği çağdan beri ateşli silâhlarla oynamıştı hep. Öyle şaşmaz bir görüşü vardı, yaban hayvanlarının huylarını öyle iyi bilirdi ki, Billy şaşıp kalırdı. Ülkenin bu bölümü pek kalabalık olduğundan büyük baş av hayvanı pek bulunmazdı. Ama Billy sincapları, yabani ada tavşanlarını, diğer tavşanları, bıldırcınları, cullukları ve yaban ördeklerini hiç eksik etmezdi. Ördeği California usulü, yani onaltı dakika sıcak fırında tutarak kızartmayı öğrendiler. Avlanmada ustalık kazandıkça, Billy Sur'da alageyikleri ve Yeni Dünya aslanını elinden kaçırdığına hayıflanıyordu. Tasarladıkları örnek çiftlik yerinde av hayvanlarının da bol olması gerek, diye düşünüyordu artık.

Carmel'de yalnız oyun eğlence ile geçmiyordu ama günler. Topluluğun «halk» diye anılan bölümü sıkı çalışıyordu; Saxonne'la Billy'nin tanıştıkları kimseler bu «halk»ı oluşturuyorlardı işte. Kimi düzenli biçimde işe koyulur,

sabah erken ya da akşamın geç saatlerinde çalışırdı. Kimi, aklına estiği zaman kaleme sarılırdı; örneğin İrlandalı piyes yazarı, yabaninin teki, bir de bakmışın evine kapanmış, aralıksız bir hafta çalışır, sonra süzülmüş, yüzü bembeyaz dışarı çıkar, çılgınlar gibi eğlenirdi, bir daha evine kapanıncaya dek. Shelley'ye benzeyen, çilekeş suratlı genç bir aile babası, yaşamını kazanmak için Vodvil librettoları ve soneler yazardı (emprezaryoları ve yayıncıları umutsuzluğa iten şeyler!..) Onun huyu da bir başkaydı: Çalışacağı zaman kalın duvarlı beton bir hücreye kapanır, herhangi bir kimse onu görmeye gelip tedirgin etmeye yeltendi mi bir kaldıraçla her yana su püskürten özel bir tertibatı işletir, saygısızı sırılsıklam eder, kaçırırdı. Ama genellikle herkes bir diğerinin çalışma saatlerine saygı gösterirdi. Akıllarına estiği zaman birbirine **giderler,** evsahibini meşgul bulunca geçip giderlerdi. Bu kural herkes için geçerliydi. Yalnız Mark Hall'e uygulanmazdı, çünkü onun yaşamak için çalışmaya gereksinimi yoktu. O da kendisini sevenlerden kurtulmak ve rahat rahat şiir yazmak için ağaçlara tırmanırdı.

Topluluğun «halk» diye anılan bölümü tam bir demokrasi ve dayanışma havası içerisinde yaşıyordu. Carmel'in gelenekçi, tepeden bakan klanıyla karışmıyordu. Bu klanın üyeleri, edebiyat ve sanat aristokrasisini oluşturuyordu. «Demokratlar» klanın burjuvalarıyla alay ediyorlar, burjuvalar da bohemlik içgüdüsü her an uyanabilen bu ayaktakımına yan bakıyorlardı. Burjuvalar Saxonne'la Billy'yi de o «aşağı tabaka»ya mal edivermişti, çünkü Billy «halk»ın tutum ve davranışlarını benimsemişti. Ne kendisi burjuvalardan iş istiyor, ne de burjuvalar ona iş öneriyorlardı.

Hall'in kapısı her zaman herkese açıktı. Büyük oturma odası, yüksek şömineleri, divanları, kitap ve dergi yüklü kitaplık ve masalarıyla, her şeyin merkezini oluşturuyordu. Saxonne'la Billy'nin o evde sıkılmamaları, kendilerini rahat duymaları çok doğal görülüyordu. Gerçekten de kendi evlerindeymiş gibiydiler. Akla gelebilecek her konuda tartışmalar yapılıyordu orada. Tartışmalar arasında Billy briç, bezik ve başka oyunlar oynuyordu. Genç kadınların gözdesi olan Saxonne onlarla beraber dikiş dikiyor, nazik iç çamaşırlar dikmenin hünerlerini öğretiyor, kendisi de onlardan epey şey öğreniyordu.

Carmel'e vardıktan yaklaşık bir hafta sonra Billy Saxonne'a çekine bir öneride bulundu:

— Biliyor musun, senin o güzel kıvır zıvır eşyalarını öyle özledim ki! Ne dersin, Tom'a yazalım mı acele yollasın? Yeniden yola çıkacağımız zaman hepsini geri göndeririz.

Saxonne mektubu yazdı. O gün akşama dek yüreği şenlik içindeydi. Demek ki kocası hâlâ aşıktı kendisine. Gözlerinde eski parıltıları görüyordu yeniden. Grev karabasanı sırasında sönen parıltıları.

— Buralarda güzel iç eteklikler var, ama anladığım kadarıyla sen hepsinden iyisini yaparsın.

Bir an durdu:

— Herhalde, seni ölesiye seviyorum, bunu bil! diye sözlerine ekledi.

Hall'le karısının bir çift binek atı vardı. Kira ile bir ahıra bırakmışlardı. Bu ahır Carmel'le Monterrey arasında yolcu ve posta servisini sağlardı. Gezinti arabaları, dokuz kişilik dağ arabaları kiraya verirdi, sürücü de bulurdu. Elbette Billy ilgilenirdi bu gibi kuruluşlarla. Sözü geçen kuruluş sık sık sürücüsüz kalır, o zaman hemen Billy'ye baş vururdu, ve geçici bir iş olduğundan üç dolar gündelik verirdi. Kaç kez Billy yolcuları gezmeye götürdü, Carmel vadisinden çıkardı, yeniden kıyıya indirdi, kumsalları ve ilginç yerleri gösterdi. Akşam eve dönünce Saxonne'a anlatırdı günün olaylarını:

— Bunların çoğu oldukça kibirli. Ray Robert'siz ağız açmıyorlar. Kıyak bir nezaket. Hiç bir kuralı es geçmiyorlar. Yani biz senin üstleriniz, bizim emrimizdesin demek istiyorlar, anlarsın ya? Tam anlamıyla köleleri değilim gerçi, ama onlarla eşit düzeyde de değilim, bunu belirtmek istiyorlar boyuna. Sürücüyüm, gündelikçiyle şoför arası bir şey. Yemek zamanında arala ına almıyorlar beni; ya ayrı bir yerde veriyorlar yemeğimi, ya da kendileri yedikten sonra. Hall'le, Hall'in benzerleriyle olduğu gibi aile partileri değil anlayacağın. Bugün gezdirdiklerim ise hiç yemek vermediler bana. Bundan böyle sen hazırlarsın yemeğimi, pis heriflerin, lokmalarını saymak durumunda kalmam. Aralarından birisi bana bahşiş vermeye bile yeltendi. Görseydin gülerdin. Herifin yüzüne bakmakla yetindim, sanki onu görmüyormuşum gibi, sonra doğal bir biçimde arkamı döndüm. Oracıkta kalakaldı. Kötü bozum oldu.

Her şeye karşın Billy araba sürmeyi, özellikle iki çift atlı araba sürmeyi, isteksiz yük beygirlerinin değil, hızlı atların dizginlerini avuçlarında duymayı seviyordu. Uçuru-

mun kıyısında ayağıyla frene basıp arabaya tam bir eğri çizdirmekten, yolcuları korkudan cıyak cıyak bağırtmaktan hoşlanıyordu. Bir atın yeteneklerini anlamak, yahut hasta veya yaralı bir atı iyi etmek gerekli oldu mu, ahırın sahibi bile bu işi ona bırakıyordu.

— Burada istediğim zaman iş bulabilirim. Bu diyarda biraz becerikli oldun mu, bir sürü iş var herkese. Bahse girerim ki, şu anda eğer patrondan altmış dolar ücretli bir iş istesem, hemen razı olur. Çıtlattı bana. Hem biliyor musun? kulun kölen hizmetkârın yeni bir meslek öğrendi! Artık nerede olsa, yolcu arabası sürücüsü olarak tanıtabilirim kendimi. Lake bölgesinde bu arabalara bazen altı at koşuyorlarmış. O taraflara dek uzanırsak eğer, bir sürücüyle anlaşıp altı atın dizginlerini birden ellerime alacağım. Seni de sürücü yerinde yanıma oturtacağım. Altı atı birden yönetmek az buz iş değil, biliyor musun?

Billy, Mark Hall'in salonunda sık sık sürdürülen tartışmalarla hiç ilgilenmezdi. Bunlar boş gevezelik, derdi. Bu değerli zamanı pedro oynamak, yüzmek ya da kum üzerinde güreşmekle geçirebilirlerdi.

Saxonne ise, konuşulanlardan pek bir şey anlamamasına karşın, bu her konudaki sözlerden hoşlanırdı. Konuşmaları sezgi yolu ile izler, arada sırada ufku aydınlanıverirdi.

Ama bir şey vardı ki hiç bir zaman anlayamadı: Konuşmaların içerdiği karamsarlık İrlandalı oyun yazarı sık sık umutsuzluk nöbetlerine kaptırırdı kendini. Beton hücrede vodvil librettoları yazan Shelley onulmaz bir karamsarlık illetine tutulmuştu. Genç revü yazarı Saint John, Nietzsche'nin öğretisini benimseyen bir anarşistti. Ressam Masson, insanın aklını durduran bir «sonsuz yenibaştan başlama» öğretisine takılmıştı. Her zaman şen şakrak olan Hall bile, dinlerin evrenle ilgili görüşleri ve ölümden korkanların saçma sapan sözleri üstüne nutuk çekmeye başladı mı, hepsini bastırırdı. Bu gibi anlarda bu yetenekli insanların hüznü Saxonne'un içini karartırdı. Bunca acı, sıkıntı, güçsüzlük içinde kıvranan insanların üstelik bir de çaresizlik ve perişanlığın pençesine teslim olmaları büsbütün akıl almaz bir şey gibi geliyordu ona.

Bir akşam Billy, pek de dinlemediği tartışmadan bir tek sonuç çıkarabiliyordu: Bütün bu konuşmacılar dünyada her şeyin çürümüş, her şeyin bozuk olduğuna inanmışlardı.

O sırada ansızın Hall Billy'ye doğru dönüp sordu:

— Ya siz, ilkel, siz ki besili bir sığır gibi ağırsınız, siz ki aykırı sağlığınızla övünür, kendinizi bir şey sanırsınız, ve siz ki eksilmeyen bir neşe içinde yaşarsınız, söyleyin bakalım, ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Billy her zaman olduğu gibi ağır ağır açıkladı düşüncesini:

— Doğrusu, benim de başım derde girmiş, sıkıntılarım olmuştur. Ben de zor günler geçirmişimdir. Bir greve katıldım, dövüştüm, grev başarısızlıkla sonuçlandı. Saatimi rehine koydum. Gün oldu meteliksiz kaldım, ev kirasını ödeyemedim, yiyecek alamadım. Sarı işçileri patakladım, beni de patakladılar. Budalaca davranışımdan ötürü deliğe tıktılar beni. Sözlerinizi yanlış anlamadımsa eğer, siz dünyanın nasıl yapıldığını, bütün bunların neye yarayabileceğini bilmediği için kendini yiyen bir insan olmaya meraklı değilsiniz. Pazarda iyi alıcı bulmak için semirtilen ve hiç bir şeyi dert etmeyen güzel bir domuz olmayı yeğ tutuyorsunuz.

— Bu ödül kazanan domuz düşüncesi güzeldi, dedi ozan gülerek. Evet, sorun bu: elden geldiğince az sinirlenmek, elden geldiğince az çaba harcamak. Bu! Nirvana ile yaşam arasında bir uzlaşma. Ülkücü yaşam. Yahut da jelatin gibi bir balık olmak, gelgiti olmayan ılık ve loş bir denizde su yüzünde yüzen bir denizanası.

— Ama o zaman güzel şeylerden hiç birini bilmeyecektiniz.

Hall meydan okurcasına:

— Peki, neymiş o güzel şeyler, söyleyebilir misiniz bana?

Billy bir an sessiz durdu. Yaşam engin ve gönlü bol bir şey gibi görünüyordu gözüne. Onu tümüyle kucaklayamadığı için kolu kanadı kırık sanıyordu. Bu duygusunu sözle açıklamaya çalıştı:

— Sizin gibi güçlü bir boksörü yirmi raund dövdükten sonra ringin ortasında ayakta olsaydınız, anlardınız ne demek istediğimi. Geri çekilen suyun oluşturduğu burgaçlar içinde yüzerken, kumsalı döven dev dalgalara gülerek meydan okurken, ya da ovalandıktan ve giyindikten sonra duştan çıkarken, Jim Hazard'la ben öyle bir şey duyarız işte. O durumda, kaslar sağlam, deri ipek gibi yumuşak olur, vücut ve beyin yaşamla dolup taşar.

Sustu. Düşünceleri bulanıktı. Daha doğrusu düşünce

değil, duygu anılarıydı. Ve o, bu duyguları anlatamıyordu. Kendisine bakan dinleyicilerden sıkıldı. Onları inandıramadığını anlıyordu. Beceriksizce bağladı sözünü:

— Vücut sağlığından daha iyi şey var mı?

Hall:

— Bunları biliyoruz, diye karşılık verdi. Vücudun aldatmacaları bunlar. Romatizma ve şeker hastalığı sonradan çıkar. Yaşam, insanı sarhoş eden bir içki. Ama çok çabuk bozulur ve...

— Ürik aside dönüşür, diye ekledi İrlandalı oyun yazarı.

Billy birdenbire yeniden söz aldı ve konuşmasını hızlandırarak:

— Daha başka bir sürü güzel şey var dünyada, dedi. Bir sürü. Kanlı bir biftekten, bir fincan kahveden tutun, Bayan Hall'in pişirdiği kahveden...

Aklından geçeni söylemeye çekiniyordu. Sonunda söyledi söyleyeceğini:

— ... Sevebileceğiniz ve sizi seven kadına varıncaya dek. Bakın Saxonne'un durumuna, ukulele'sini dizlerinin üzerine koyup oturmuş. Ona baktınız mı, sizin denizanası bulaşık suyunun içine düşer, ödül kazanan beslll domuzunuz da tuzlama teknesine yuvarlanır. Hiç birinin değeri kalmaz.

Kadınların oturduğu köşeden, bu sözleri beğenenlerin alkışları yükseldi. Billy çok sıkıldı bu coşkun gösterilerden.

Hall konuşmayı sürdürdü:

— Ama tutun ki sizin o güzel sağlığınız kalleşlik etti de paslı, gıcırdayan bir el arabası gibi sizi yarıyolda bıraktı. Tutun ki Saxonne başka bir erkekle kaçtı —basit bir varsayım bu yalnızca—; o zaman ne olur durumunuz?

Billy biraz düşündü.

— O zaman, ben de jelatin gibi olur, bulaşık suyuna girerim herhalde.

Farkında olmadan doğruldu sandalyenin üzerinde, omuzlarını gerdi, pazularını yokladı, sonra Saxonne'a baktı.

— Ama şükür Tanrıya, daha yedek gücüm var kollarımda, ve bir de karım aşkla kucaklayacak.

Kadınlar yine alkışladılar. Bayan Hall:

— Saxonne'a bakın, çocuklar, kıpkırmızı oldu... diye haykırdı. Ey, Saxonne, sizin bir diyeceğiniz yok mu?

Saxonne kekeledi:

— Ne diyebilirim? Şunu söyleyeyim ki hiç bir kadın benden mutlu olamaz, hiç bir krallçe benden çok övünç duyamaz.

Düşüncesini tamamlamak için ukulelesini tıngırdatıp tekerlemeyi yineledi:

Tanrı muziplik yapayım derken
Nice canlar yakar.

Hall gülümsedi.

— Yenilgiyi kabul ediyorum, dedi Billy'ye.

Billy alçak gönüllülükle:

— Doğrusu bilmem ki, diye karşılık verdi. Siz öyle çok kitap okumuşsunuz ki, sanırım benden daha iyi bilirsiniz böyle şeyleri.

Kadınlar her yönden bastılar çığlığı:

— Aaa! Döneğe bakın, sözlerini geri alacak nerdeyse.

Billy bütün cesaretini topladı, her anlama gelen bir gülümsemeyle onları yatıştırdı ve beklenmedik anda taşı gediğine yerleştirdi:

— Ama her şeye karşın, kitap hazımsızlığı çekeceğime, olduğum gibi kalmayı yeğlerim. Saxonne'a gelince, onun bir tek öpücüğü dünyanın bütün kitaplıklarına bedeldir.

X

— Dağlar vadiler bulunmalı, güzel bir toprak, şarıl şarıl akan berrak dereler, iyi durumda araba yolları, demiryolu da uzak olmamalı, iklim güneşli, ama yeterince de serin olmalı ki yorgan çekilsin, yalnız çam değil, her türlü ağaç bulunmalı, Billy'nin atları ve davarı için otlaklar, kendisi avlanabilsin diye alageyikler ve tavşanlar bulunmalı, çok çok da sekoya olmalı, ve de... sis olmamalı...

Saxonne böyle tanımlıyordu aradıkları çiftliği.

Mark Hall içten kahkahayı bastı.

— Ve de bütün ağaçlarda tüneyen bülbüller olmalı! diye haykırdı. Her gonca mutlaka açmalı, hiç bir çiçek solmamalı, arılar iğnesiz olmamalı, her sabah çiy olmalı, arada sırada gökten kudret helvası yağmalı, gençlik çeşmeleri gürül gürül akmalı, ve de madenleri altına çeviren taş ocakları bulunmalı... Tamam oldu, tam istediğiniz gibi bir yer biliyorum. Göstereyim size.

Eyalet yollarını gösteren haritalara daldı. Düş kırıklı-

gına uğradı besbelli. Kocaman bir atlas çıkardı, ama dünyanın hiç bir ülkesinde aradığını bulamadı.

— Zararı yok, dedi. Siz bu akşam gelin, çiftliğin yerini göstereyim size.

Akşam olunca Saxonne'u verandaya çıkardı, teleskoptan dolunayı seyrettirdi.

— İşte orada, yukarda, vadilerden birisinde bulursunuz çiftliğinizi, diye takıldı.

İçeri girince, Bayan Hall merakla baktı onlara. Hall gülerek:

— Aydaki bir vadiyi gösterdim kendisine, dedi; orada çiftlik kurup yerleşmeyi düşünüyor da.

Saxonne:

— Biz yola çıkarken, ne denli uzağa gitmek gerekirse gideceğiz diye aklımıza koyduk. Eğer aya bile uzanmak gerekiyorsa, aya gitmenin çaresini de buluruz elbet.

Mark Hall:

— Ama şeker kızım, dedi, yeryüzünde tanımladığınız biçimde bir cennet bulabileceğinizi umamazsınız ki! Size bir örnek vereyim: Sis olmayan yerde sekoya da bulunmaz. İkisi birarada olur.

Saxonne bir an düşündü, taviz verdi:

— Pekiyi, birazcık sise boyun eğeriz artık, n'apalım. Her şeyi göze alırız, yeter ki sekoya bulunsun. Madenleri altına çevlren taş ocaklarının ne biçim şey olduğunu bilmiyorum, ama eğer Bay Hafler'in mermer ocakları gibi bir şeyse, ve yakınlarda demiryolu varsa, işimize yarar. Sonra, çiy bulmak için aya gitmeye gerek yok: Nevada'da çiyi yaprakların üzerinden toplarlar. Ben bunu annemden öğrenmişimdir, o da babamdan duymuş.

Daha sonra, akşamüzeri, konuşmalar hep tarım üzerine geçerken, Hall «kumarbazlar cenneti» diye nitelendirdiği Birleşik Devletleri taşlamaya koyuldu:

— Düşünün bir kez, ne bulunmaz bir fırsattı! Yepyeni bir ülke. İki sınırı birer okyanus. En iyi iklime, dünyanın başka hiç bir ülkesinde bulunmayan zengin topraklara, sınırsız kaynaklara sahip. Eski dünya ile bütün bağlarını koparmış ve demokratik niyetler besleyen göçmenler bu ülkeye gelip yerleşmişler. Kurmak istedikleri o demokrasiyi gerçekleştirmekten bir tek şey alıkoyabilirdi onları: Açgözlülükleri. Elleri altında bulunan her şeyi bir domuz sürüsü gibi yutmaya, silip süpürmeye başladılar. Ve o arada demokrasiler yıkıldı gitti. Yağmadan sonra kumara daldılar

ve bir soytarı ulus olup çıktılar. Kumarda sürdüğü parayı yitiren için birkaç mil daha Batı'ya doğru ilerlemekten, yeni topraklara sahip çıkmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Evet bir kumardı bu. Ülke üzerinde, ülkenin geleceği üzerinde oynanan bir kumar. Bir çekirge bulutu gibi üşüşüyorlardı ülkenin üzerine. Her şeyi yokediyorlardı, Kızılderililerden, mandalardan ve göçmen güvercinlerden tutun da, ormanlara ve bizzat toprağa varıncaya dek. Politikada olsun, iş hayatında olsun, kumarhane töresini uyguluyorlardı. Yasaları, kumarın kurallarıydı. Herkes kumar oynuyordu, öyleyse yaşasın kumar! Kimse de karşı çıkmıyordu, çünkü herkes biliyordu nasıl oynanacağını. Yitirenler, dedim ya, başka yerde yeni markalar aramaya gidiyorlardı. Bugünün kazançlısı yarın iflâs ediyor, ama öbür gün düşlerden geçmeyen kâğıtlar tutma şansını deneyebiliyordu. Böylece yuttular, lüp ettiler, har vurup harman savurdular, Atlantik'ten Pasifik'e dek, sonunda tüm ülkeyi yokettiler. Toprakları ormanları ve madenleri tükettiler, sonra geri döndüler, bu kez de imtiyazlar, monopoller üzerine oynamaya başladılar. Hileli işlerini, yolsuzluklarını, rastgele iyi giden girişimlerini korumak için politikadan yararlandılar. Ve demokrasi yıkıldı. İşte o zaman en ilginç dönem başladı. Yitirenler artık hiç bir şey bulamazlardı ileri sürecek, oysa kazananlar aralarında oyunu sürdürüyorlardı. Yitirenler, kumar masasının çevresinde toplanıp oyuncuları izlemekle yetinmek zorunda kaldılar. Aç kalınca, şapka elde, şanslı oyunculardan iş istemeye gidiyorlardı. Yitirenler kazananlara çalışmaya başladılar. Ve o zamandan beri bu böyle süregeldi. Ve demokrasi, Salt River boyunca küçülerekten toz oldu gitti. Siz, Billy Roberts, hiç bir zaman katılmadınız yaşamınızın kumarına. Çünkü babanız düşkünleşmişti.

— Ya siz? diye sordu Billy. Sizin bir iş yaptığınızı hiç görmedim.

— Benim çalışmaya gereksinimim yok ki. Ben adamdan sayılmam: bir asalağım.

— O ne o?

— Bir pire, bir tahtabiti, havadan yiyecek bulan herhangi bir yaratık. Ben halkın alınteriyle geçinirim. Oynamak zorunda değilim, çalışmak zorunda değilim. Babam kazandığı paralardan yeterince bir pay bıraktı bana. Yo! kabarmayın, dostum, sizin babanız benimkinden üstün de-

ğildi. Ama sizinkiler yitirdiler, benimkiler kazandılar. İşte siz bu yüzden belliyorsunuz benim patates tarlamı.

Billy kesinlikle karşı koydu:

— Buna katılmıyorum. Becerikli bir kişi bugün de kazanabilir partiyi...

— Beylik toprakları işleyerek mi? diye alay etti Hall.

Billy yutkundu ve atılan taşa ses çıkarmadı.

— Yine de başarıya ulaşabilir, dedi.

— Elbette. Başka birinden bir iş elde etmeyi başarabilir elbet. Sizin gibi sağlam kafalı, güçlü kuvvetli genç bir adam nerde olsa bir iş bulabilir. Ama yitirenlerin elinde ne koz var onlara karşı? Düşünün bakalım. Dört beygirli araba sürmek için Carmel'deki ahırın patronuyla anlaşabilecek nitelikte kaç serseriye rastladınız yolda gelirken? Oysa bazıları, gençliklerinde, sizin gibi sağlam adamlardı. Üstelik, onlar için şans öyle bir tersine dönmüş ki! Eskiden bir ülke üzerine oynarken, şimdi herhangi bir iş üzerine oynayacak dereceye düşmüşler. Bu bakımdan hiç değilse, yakınmanıza bir neden yok.

— Yine de... diye yineledi Billy.

Hall sert bir tavırla kesti sözünü:

— Biliyorum, sizde de var bu tutku. Kanınıza işlemiş. Doğal bir şey bu, çünkü kaç kuşaktan beridir herkes kumar oynar bu ülkede. Siz dünyaya geldiğinizde vardı bu tutku havada, ve siz yaşamınız boyunca onu soludunuz. Marka olarak kullanacak bir tek fişiniz bile olmadı hiç, ama buna karşın oyunu alkışlamayı ve kasketinizi coşku ile havaya fırlatmayı sürdürüyorsunuz.

— Peki ne yapmalıyız, bizler, yitirenler, topumuz? diye sordu Saxonne.

Hall:

— Polis çağırıp oyunu durdurmalısınız, karşılığını verdi. Çünkü hilelidir. Dalavere var.

Saxonne kaşlarını çattı. Hall sözlerine ekledi:

— Babalarınızın yapmadığını yapmalısınız. İlerlemeli ve demokrasiyi işler duruma sokmalısınız.

Saxonne Mercedes'in bir düşüncesini anımsadı.

— Arkadaşlarımdan biri demokrasinin bir büyü olduğunu öne sürer.

— Bir kumarhane, öyledir. Okullarımızda bir milyon kişi cumhurbaşkanı olan bir hammalın masalını yutmaktadır. Öte yanda, milyonlarca saygıdeğer yurttaş, ülke yöne-

timinde söz sahibi oldukları inancıyla her gece rahat bir uykuya dalarlar.

Saxonne pek anlamamıştı.

— Ağabeyim Tom gibi konuşuyorsunuz, dedi. Eğer hepimiz polltikaya atılsak ve işleri düzeltmek için sıkı çalışsak, belki bin yıl sonra bu işi başarırız. Ama ben her şeyin hemen olup bitmesini isterim. Bekleyemem ben.

— Ama yavrum, az önce benim de size söylediğim buydu ya! Bütün yitirenlerin sorunu bu. Bekleyemezler. Hepsine de aynı şey gerekli, hem de hemen gerekli: istif edilmiş bir yığın para ve oyuna girme şansı. Ama bulamazlar işte. Siz iki ayda bir vadi arıyorsunuz, bunun için sıkıntıya kapılıyorsunuz. Şu anda pedro'da benden on sent tırtıklamak için yanıp tutuşan Billy'yi sıkan da bu. Abuk sabuk konuştuğumuz için dişleri arasından sövüp sayıyor.

— Pes doğrusu! dedi Billy. İyi bir sokak hatibi olurdunuz sağlama.

— Gerçekten de, eğer babamın kazandığı haram paralar olmasaydı, sokak hatibi olurdum. Ama sokaktan gelen geçenlerle hiç bir alış verişim yok. Hepsinin canı cehenneme! Onlar da eğer sosyal basamakların tepesinde bulunsalardı, hlç de ilginç olmazlardı. Karmakarışık bir iş, kardeşim. Çevremizde kör yarasalar, obur domuzlar, uğursuz atmacalar kaynaşıyor!

Bayan Hall araya girme zorunluluğunu duydu.

— Hadi bakalım, yeter, Mark. Böyle konuşup durursan hafakanlar basacak.

Hall kafasını salladı, zoraki bir gülüşle:

— Korkma, dedi, Billy'den on sent kazanacağım, kendisi apışıp kalacak bu işe.

Saxonne'la Billy, Carmel'in bu içtenlik havası içinde gelişiyor, kendi değerlerini de daha iyi ölçebiliyorlardı. Saxonne, bir çamaşırcı kadın, sendikalı bir arabacının karısı olmaktan öteye bir varlık oluşturduğunu duyuyordu. Pine Street mahallesinin işçi ortamında böylesine rahat olmamıştı hiç. Bolluk içinde yaşıyordu. Beden, ruh ve kafa sağlığı bakımından her zamankinden daha uygun koşullara kavuşmuşlardı ikisi de. Böyle olduğu yüzlerinden, hareketlerinden, her davranışlarından belli oluyordu. Saxonne, Billy'yi hiç bu denli yakışıklı, böylesine formunda görmemişti. Billy ise bir haremi olduğunu, Saxonne'un iki numaralı karısı olduğunu, eskiden evlenmiş olduğu birinci karısından iki kat daha güzel olduğunu söylüyordu. Saxonne da

yüzü kızararaktan bir açıklama yaptı: Günlerden birinde Carmel ırmağında soğuk banyo yaparken Bayan Hall'le daha başka kadınlar onun vücudunun güzelliğini izleyip hayranlıklarını göstermişlerdi. Sonra çevresinde halka olup yere yatırmışlar, çeşitli pozlar aldırmışlar, Venüs demişlerdi ona.

Billy tanırdı bu tanrıçayı. Onun kolsuz bir heykelini görmüştü. En kusursuz kadın güzelliğini simgelediğini duymuştu ozandan.

— Ben hep söylerim Annette Kellerman'ı fersah fersah geride bıraktığını, dedi Billy.

Ve öyle bir övünçle baktı karısına ki, yüzü kızaran Saxonne titrek adımlarla yaklaştı, yüzünü kocasının göğsüne yasladı.

Topluluğun erkekleri ona karşı açık bir hayranlık besliyorlardı. Ama değişik anlamda yorumlanması olanaksız bir hayranlık. Bu durum Saxonne'un başına vurmuyordu. Saçmalıklar yapması tehlikesi de yoktu, çünkü her zamankinden daha tutkundu Billy'ye. Bununla birlikte onu olduğundan daha yüksek görmüyor, gerçek değerinin üstünde değer biçmiyordu. Onu olduğu gibi tanıyor, olduğu gibi seviyordu. Billy bildiklerini kitaplardan öğrenmiş değildi, ötekiler gibi sanatçı değildi. Dilbilgisi bilmezdi ve Saxonne onun hiçbir zaman bunu öğreneceğine inanmıyordu. Ama her şeye karşın kocasını başka hiç kimseye değişmezdi. Çok sevdiği, gönlü zengin Mark Hall'le bile.

Billy'de, bütün kitaplardan, bütün banka hesaplarından daha değerli saydığı bir sağlamlık, bir doğruluk, bir dürüstlük buluyordu. O akşam Hall'le tartışırken, bu üç erdemi yüzünden üste çıkmıştı. Kitaplardan öğrendiği bilgilerle değil, olduğu gibi kalarak, içindekileri söyliyerek yenmişti onu. Üstelik dahası var: Billy kazandığını bile anlamamıştı. Hakettiği alkışları arkadaşlar arasında bir şaka saymıştı. Ama Saxonne, niteliğini açıklayamayacağı bu üstünlüğü duymuştu. Gözleri parlayan Bayan Shelley'nin, kulağına fısıldadığı şu sözler hiç aklından çıkmıyordu: «Ah! Saxonne, kim bilir ne kadar mutlusunuzdur!»

Kendisi için Billy'nin ne anlama geldiğini söylemek zorunda kalsaydı, bunu bir tek sözcükle yapardı: «O bir **erkektir**» derdi. Onda her zaman bir erkek görmüştü. Billy'nin ona bunu nasıl posta koyduğunu anımsadıkça sevinçten gözleri nemlenirdi. İşte bu Billy idi sevdiği. Şimdi belki eskisi gibi çılgın bir aşk değildi duyduğu. Ama da-

ha tatlı, daha doğaldı. Zamanın akışına, aşınmalara karşı dayanan da bu duygudur aslında. Kente dönmemek koşulu ile. Çünkü kentte, ruh güzelliği yok olur, insanın içindeki hayvan dişlerini gösterir.

Baharın başında, Mark Hall'le karısı New York'a gittiler, iki Japon uşağa yol verildi, Saxonne'la Billy bekçi olarak eve yerleştiler. Jim Hazard da yıllık Paris yolculuğuna çıktı. Onun gitmesi Billy'ye koydu, ama dalgalara karşı uzun uzun yüzmeyi sürdürdü. Hall iki binek atını kendisine bırakmıştı. Saxonne kahverengi çizgili kadifeden güzel bir amazon kıyafeti dikti kendine; elbisesinin rengi de saçlarının rengine uymuş oldu. Billy artık rastgele küçük işlerle uğraşmıyordu. Ahırın geçici sürücülüğünü yaparak, harcadıklarından fazlasını kazanıyor, böylece boş zamanlarını keyfince değerlendirmeyi yeğ buluyordu. Saxonne'a ata binmeyi öğretiyordu, birlikte gezintiye çıkıyorlardı. En sevdikleri gezintilerden biri, kıyı yolundan Monterrey'ye dek uzanıp tur yapmaktı. Billy, karısına, Del Monte'nin büyük su deposunda yüzmeyi öğretti Monterrey'de. Akşam olunca tepeler arasından evlerine dönüyorlardı. Saxonne sabahları kocasıyla birlikte ava çıkmaya da alıştı. Ve yaşantıları uzun bir tatile dönüştü.

Bir gün, yükseklerden Carmel vadisini seyretmek için atları durdurdukları bir sırada, Billy:

— Sana bir şey söyleyeyim mi? dedi. Yaşamım boyunca düzenli, ücretli iş yapmak istemiyorum artık başkası hesabına.

— Yaşam, yalnızca çalışmak değil bu.

— Elbette değil. Düşünsene, Saxonne: Tut ki bir milyon yıl bir milyon dolar gündelikle Oakland'da çalıştım; orada kalmaya, eskisi gibi orada yaşamaya hükümlü olduktan sonra, bana ne yararı olurdu? Yaşam boyunca kürek cezası çekmekten ne ayrımı var? Tek eğlencen sinemaya gitmek, işte o kadar. Şimdi ise, yaşantımız sonsuz bir sinema, peşpeşe gelip geçen canlı tablolar. Pine Street'te bin milyon yıl yaşamaktansa, burada, Carmel'de bir yıl yaşayıp ölmeyi bin kez yeğlerim.

Saxonne, Hall'lere bir mektup yazmış, yaz başlarında ay vadisini aramak için yola çıkmaya niyetli olduklarını bildirmişti. Neyse ki bu karar ozan için hiç bir sakınca yaratmıyordu, çünkü Bideaux, kertenkele gözlü demir adam, rahip olma hevesinden sıyrılıp aktörlükte karar kılmıştı.

Seminerden çıkıp tam zamanında Carmel'e döndü, villanın bekçiliğini üzerine aldı.

Topluluk çok üzüldü onların gittiğine, Saxonne'un gönlünü okşadı dostlarının üzüntüsü. Carmel ahırının patronu ayda doksan dolar ücretle mutemetlik işini önerdi Billy'ye. Buna benzer başka bir öneri de Pacific Grove'dan geldi.

İrlandalı oyun yazarı, karıkocaya Monterrey garının peronunda rastlayınca:

— Nereye? diye seslendi.

Saxonne neşeyle karşılık verdi:

— Ayda bir vadi aramaya!

— Vay canına! Ben de varım! Beni de götürsenize!

Birden yüzü karardı:

— Tüh! Bense sözleşme imzaladım! Üç perde! Ne mutlu size ki gidiyorsunuz. Hele bu mevsimde... Şansınız var!

XI

Tren yola çıkarken Billy rahatça yerleşti sıranın üzerine.

— Monterrey'ye tabancayla gelmiştik; ama ayrılırken, trenle yolculuk ediyoruz, nasıl? diye haykırdı.

Bir kez teptikleri yolu bir daha tepmekten kaçınan Billy ile Saxonne, San Francisco'ya almışlardı biletlerini. Mark Hall, güneyin sinir bozucu iklimine karşı uyarmıştı onları. Onlar da geceleri yorganla yatılacak bir iklim aramaya gidiyorlardı kuzeye. Niyetleri koyu geçip Sausalito'ya varmak ,oradan da gelişigüzel yönetim bölgelerine dalmaktı. Asıl orada sekoyalarla kaplı bölgeyi bulabileceklerini haber vermişti Hall. Gel gör ki Billy, tiryakilere ayrılmış özel vagonda bir sigara tellendirmeye gidince, öyle bir adamın yanına oturdu ki, tasarladıkları her şey altüst oldu. Adamın düşünceli yüzünden, siyah gözlerinden, Yahudi olduğu anlaşılıyordu. Billy Saxonne'un öğüdünü anımsadı: Herkese soru sor, derdi her zaman. Billy de onun sözünü tuttu, ilk fırsatı yakalayıp adamla konuşmaya başladı. Ve öğrendi ki Gunston, alım satım komisyoncusuydu. Demek ki söyledikleri, Saxonne'u pek ilgilendirebilirdi. Adam purosunu bitirir bitirmez, Billy onu bitişik vagona geçmeye ve karısıyla tanışmaya çağırdı. Carmel'de yaşamadan önce böyle bir girişimde bulunabilmesine olanak yoktu. Orada kaldığı süre içinde hiç değilse biraz girginlik

kazanmıştı. Onları tanıştırdıktan sonra Saxonne'a durumu açtı:

— Beyefendi patates krallarından sözetti bana. Söylediklerini senin de duymanı istedim. Geçen yıl kereviz ve kuşkonmaz yüzünden ondokuzbin dolar kazanan o amatör fan-tan'cı (*) hakkında bana anlattıklarınızı bir kez daha söyleyin, Bayım.

— San-Joaquin nehri üzerinde Çinlilerin bu işi nasıl yaptıklarını anlatıyordum kocanıza. Gidip gözlerinizle görmenlz zahmete değer. Oranın iyi mevsimi şimdi, sivrisinek yok daha. Trenden Black Diamond'da veya Antioche'de inebilirsiniz. Orada buharlı sandallar ya da gazla işleyen büyük tekneler var, örneğin **Duchess** gibi, **Princess** gibi; buharlı gemilere benzerler. Onlardan birine binip üzerinde tarım yapılan irl adaları dolaşabilirsiniz. Yolculuk ücretleri pahalı değil.

— Chow Lam'ın öyküsünü anlatın ona, dedi Billy.

Komisyoncu gülerek doğruldu.

— Chow Lam birkaç yıl öncesine dek, kumarda varını yoğunu yitirmiş bir fan-tan oyuncusuydu. Meteliğe kurşun atardı. Gelmiş geçmiş altın arayıcılarının artıklarını toplamak için altın madenlerinde yirmi yılını harcamış, bu yüzden de sağlığı bozulmuştu. Ne kazanabildiyse, onu da kumarda batırmıştı. Üstelik, Altı Şirket adını taşıyan bir ortaklığa üçyüz dolar borçlanmıştı. Dikkat edin: yedi yıl önceki durumu anlatıyorum size. Sağlık yok, iş yok, sanat yok; üçyüz dolar borç var. Chow Lam kalkıp Stockton'a gelir. Middle River üstünde kereviz ve kuşkonmaz yetiştiren bir Çin ortaklığının turba yataklarında gündelikçi olarak işe girer. İşte o zaman aklı başına gelir. Bakar ki çeyrek yüzyıldan beri Birleşik Devletler'de yaşıyor, ama Çin'e dönmek için on para koyamamış bir yana. Bunun üzerine kendi hesabına çalışmaya karar verir. Ortaklıktaki Çinlilerin nasıl yaptıklarını görür. İki yıl para biriktirir ve otuz pay senetli bir ortaklığın bir payını satın alır. Beş yıl önce oluyor bu. Avrupa'da keyfince dolaşmayı yeğ bulan bir beyaza ait yüzelli hektar turbalı araziyl sözleşmeyle kiralarlar. Tek pay senedinin birinci yılda getirdiği kazançla başka bir ortaklıkta iki pay senedi daha alır. Dördüncü yıl, üç pay senedine düşen kazançla kendisl bir ortaklık kurar. Ama bir yıl sonunda düş kırık-

(*) Bir Çin iskambil oyunu.

lığına uğrar. Şimdi son üç yıla geliyoruz: Birincisinde iyi ürün alır, dörtbin dolar indirir cebe. İkinci yıl, beşbin dolar kazanır. Geçen yıl da ondokuz bin dolar. Nasıl? Chow Lam gibi bir enkaz için hiç de kötü sayılmaz, öyle değil mi?

Saxonne ancak:

— Aman Tanrım! diyebildi.

Billy:

— Bir beyaz niye aynı şeyi yapamazmış, anlamıyorum, dedi inatla.

— Çok doğru, karşılığını verdi Gunston. Ama şu var ki, beyaz adam aynı şeyi yapmıyor. Çinli sürekli olarak çalışır, toprağını da çalıştırır kendisi gibi. Düzenli bir örgütleme kafası var onda. Gelir gider defteri tutan beyaz çiftçi gördünüz mü hiç? Çinli tutar. Ortalama hesap yürümez. Her an, her üründen eline ne geçtiğini kuruşu kuruşuna bilir. Piyasayı bilir. Çifte olasılık üzerine oynar. Nasıl yaptığını, ne yaptığını bilmem, ama piyasayı bizlerden komisyoncular dan daha iyi tanır. Üstelik sabırlıdır da. Ama inatçı değil. Diyelim ki saçma bir iş gördü, değil mi? Ürününü satamıyor. Bu gibi bir durumda beyaz adam ayak direr, bir buldog gibi yapışır. Çinli öyle değil. Yaptığı yanlışlıktan ötürü uğradığı zararı en aza indirir. Toprak işlemeli, para üretmeli. Hiç korkmadan, kaygılanmadan, yerinmeden, yanlışını anlar anlamaz basar sabanı, toprağı altüst eder, yerin dibine batırır ürünü, başka şey diker. İyi bilir işini. En küçük bir tohum, başını topraktan dışarı çıkarır çıkarmaz, ne olacağını, gelişip gelişmeyeceğini, verimin iyi mi, orta mı, kötü mü olacağını söyleyebilir. Bu, işin bir yönü. Şimdi de öteki yönünü söyliyeyim: Bir gözü piyasadadır, piyasa durumuna göre ürünün kaldırılmasını hızlandırır ya da yavaşlatır. Piyasa tam kıvamına gelince, ürün hazırdır, satışa hazır, hemen devredilmek üzere ayarlanmıştır.

Konuşma saatler sürdü. Gunston Çinlilerden, Çinlilerin tarım yöntemlerinden sözetikçe, Saxonne'un tedirginliği artıyordu. Söz konusu olgulardan kuşku duymuyordu; onun canını sıkan şey, coşku verici bir durum oluşturmamalarıydı. Herhalde, Ay Vadisinde böyle şey olamazdı. Sevimli Yahudi trenden inince Billy kafasını kurcalayan şeyi kesinlikle açığa vurdu.

— Pöh! Biz Çinli değiliz, beyazız biz. Bir Çinlinin

canı hiç bir zaman ata binip dört nala uçmak istemez. Bir Çinlinin Carmel'de dev dalgaların içinde yüzdüğü görülmüş şey mi? Ya da zevk için boks yaptığı, güreş yaptığı, koştuğu, bir av tüfeği alıp altı mil yol teptikten sonra sıska bir tavşan vurdu diye sevinçle eve dönen Çinli görülmüş müdür? Çinli ne yapar? Çalışmaktan canı çıkar. Başka bir şeye yaramaz. Eğer olup olacağı buysa, eksik olsun böyle çalışmak. Ben de makine gibi çalışmış adamım, ve herkesten çok iş çıkarabilirim. Ama neye yarar? Yola çıktığımızdan bu yana kafama iyice dank eden ne, biliyor musun? Çalışma, yaşamın en önemsiz bölümü. Tüm yaşam çalışmak olsaydı eğer, bu yaşamdan kurtulmak için bir an önce kendimi öteki dünyaya göndermeye acele ederdim. Bana av tüfekleri, bir de at gerek. Her zaman bir kadınla sevişemeyecek denli yorgun düşmek istemiyorum. Zengin olma hırsına kapılanlar varsın yetiştirdikleri patateslerden bir kalemde ikiyüzkırkbin dolar kazansınlar. Rockofeller'in durumuna bak bir. Yalnızca sütle besleniyor. Bana bonfile gerek, ayakkabı köselesini sindirebilen bir mide gerek. Sen de gereklisin bana. Senin yanında çok zaman geçirmeliyim. İkimiz de gezmeli, tozmalı, eğlenmeliyiz. Eğlenmesi olmasa, bu yaşam neye yarar?

Saxonne:

— Ah Billy! diye haykırdı. Ben de işte buna bir açıklık getirmek istiyordum kafamda. Çoktandır aklım bu konuya takılmıştı. Acaba bende eksik bir şey mi var diye soruyordum kendime. Kırda yaşamak için yaratılmış olmadığımdan kuşkulanıyordum. San-Leandro'daki Portekizlilere bir an bile imrenmedim. Onların yerinde olmak istemezdim. Pajaro vadisindeki Dalmaçyalılardan biri, hattâ bir Bayan Mortimer bile olmak istemezdim. Sen de hevesli değildin onlara benzemeye. Zengin olmak bizim hedefimiz değil. Ay vadisinde sabah erken uyandığımız zaman, kuşların cıvıltılarını duymak ve onlarla birlikte şakımak için kalkacağız biz. Yoksa, daha çok kazanmak için değil. Zaman zaman sıkı çalışsak da, eğlenmeye daha cok süre ayırabilmek için çalışacağız. Ve öylesine sıkı eğleneceğiz ki, dinlemek için çalışacağız ve mutlulukla yapacağız bunu. Bize gerekli olan, ayda bir vadi; öyle bir vadi ki orada çok iş olmasın, ama istediğimiz gibi dinlenme fırsatı bulabilelim. Böyle bir yer buluncaya dek aramayı sürdüreceğiz. Bulamasak bile, iyice eğlenmeyi sürdüreceğiz, Oakland'dan ayrıldıktan beri eğlendiğimiz gibi. Sonra, Billy...

hiç, ama hiç bir zaman huylarımızı bozmayacağız çalışmakla, değil mi Billy?

Billy kararlı bir anlatımla:

— Sen hiç merak etme! diye homurdandı.

Paketler sırtta, yayan girdiler Black Diamond'a. Orası bir köydü. Öteye beriye külüstür evler serpiştirilmişti. Köyün ana caddesi son ilkbahar yağmurlarından siyah bir balçık gölü olmuştu. Değişik yükseklikte basamaklar ve korkuluklar yüzünden kaldırımlarda her an insanın ayağı takılabilir, çamura yuvarlanabilirdi. Amerika havasını taşıyan hiç bir şey yoktu. Acayip dükkânlar söylenmesi olanaksız yabancı isimler taşıyordu. Tek otel, bir Yunanlı tarafından işletilen berbat bir yerdi. Her yer Yunanlılarla, denizci çizme ve şapkaları giymiş yağız erkeklerle, çiğ renkli elbiseler giymiş şapkasız kadınlarla, tıknaz çocuklarla doluydu. Bütün bu kalabalık, Akdeniz halklarına özgü çenebazlıkla makine gibi konuşuyor, iki söz arasında tiz sesler çıkarıyordu.

Billy:

— Pöh! Burası Birleşik Devletler değil ki! diye mırıldandı.

Irmağın kıyısında iki konserve fabrikası vardı: biri kuşkonmaz, öbürü balık için. Tam mevsimi olduğundan, ikisi de harıl harıl işliyordu. Ama işçiler arasında Amerikalıya benzeyen bir surat göremediler. Billy yalnızca saymanlara ve ustabaşılara yakıştırdı Amerikalılığı. Personelin kalan bölümü Yunanlı, İtalyan ve Çinli idi.

Buharlı geminin yük iskelesinde durup izlediler. Canlı renklere boyanmış Yunan kayıkları yanaşıyor, nefis som balığı yükünü boşaltıp gidiyordu. «New York'un kestirmesi» diye adlandırılan kolu batıya ve kuzeye doğru bir kavis çiziyor ve Sacramento ile San-Joaquin'in birleşmesiyle oluşan geniş bir su yoluna dökülüyordu.

Vapur iskelesinin ötesinde balıkçı teknelerinin yanaştığı rıhtımlar, ancak kurutulacak ağları sermeye yarayan derme çatma tahta iskelelerden oluşmuştu. O yabancı kentin gürültüsünden uzak bir yerdi. Saxonne'la Billy paketlerini indirip dinlendiler. Sürekli titreşen dev sazlar, kıyısında oturdukları döküntü yük iskelesinin yakınında derin suya kök salmıştı. Köyün karşısında yassı bir ada uzanıyordu. Adada bir dizi kavak göğe yaslanıyormuş gibi durmaktaydı..

— Burası, Mark Hall'in evinde gördüğümüz, Hollan-

da'da bir yeldeğirmenini gösteren tabloya benziyor, dedi Saxonne.

Billy, ırmak kolunun döküldüğü yerin karşısında, küçük beyaz ev kümelerini gösterdi parmağıyla. Evlerin gerisinde Montezuma tepeleri uzanıyordu belirsiz bir serap gibi.

— Bunlar Collinsville'in evleri, dedi Billy. Sacramento burada dökülür işte. Irmak yukarı çıkarsan Rio Vista'ya, Isleton'a, Walnut Grove'a ve Bay Gunston'ın sözünü ettiği bütün diğer yerlere varırsın. Burası baştan başa Sacramento ile San-Joaquin'i birbirine bağlayan adalar ve kollarıyla dolu.

Saxonne esnemesini yarıda keserek:

— Güneş ne güzel! dedi. Ne kadar da sessiz burası! Oysa o ilginç yabancılardan hiç de uzak değiliz. Büyük kentlerde şu anda insanların iş bulmak için dövüştüklerini, birbirlerini öldürdüklerini düşünüyorum da!..

Arada bir, uzakta, bir yolcu treni ülkenin içerlerine dalıyor, yeşil hareli çifte doruğunu ufka geren Diablo dağının uzak tepelerinde gökgürültüsünü andıran yankılar yapıyordu. Sonra her şey yine sessizliğe gömülüyordu. Bazı bazı birbirlerine seslenen yabancılar, ya da gazla işleyen bir balıkçı teknesinin çuf-çuf'u ancak bozuyordu bu sessizliği.

Oturdukları yerden otuz metre uzakta, sazların yakınında, güzel beyaz bir yat demirlemişti. Sınırlı boyutlarına karşın bir ferahlık, bir rahatlık izlenimi veriyordu. Ön tarafta bir soba borusu tütmekteydi. Kıçta, altın yaldızlı harflerle, teknenin adı yazılıydı: **The Rider.** Kamaranın damında bir erkekle bir kadın uzanmışlar, güneş banyosu yapıyorlardı. Kadın, başını pembe bir eşarpla güneşten korumuştu. Dikiş dikiyordu. Erkek, yüksek sesle kitap okuyordu. Yanıbaşlarında bir av köpeği yere uzanmıştı.

— İşte, dedi Billy, bunlar da mutluluklarını kentlerde aramıyorlar.

Bir Japon kamaradan güverteye çıktı, ön tarafta oturdu, bir tavuğun tüylerini yolmaya koyuldu. Biraz sonra bir sürü yumuşak tüy peşpeşe uçuşmaya başladı.

Saxonne parmağıyla yattaki adamı göstererek:

— Aaa! Şuna bak! diye bağırdı. Balık avlıyormuş! Olta ayak parmağına bağlı!

Adam, kitabı okuduğu sayfanın üzerinde yere yatırdı, oltayı çekmeye başladı. Kadın başını kaldırdı. Köpek baş-

ladı havlamaya. Oltanın ucunda iri bir denizkedisi göründü. Adam balığı iğneden kurtardı, yeni yem taktı, oltayı yeniden suya fırlattı, ucunu ayak parmağına sardı, okumayı sürdürdü.

O sırada başka bir Japon, Saxonne'la Billy'nin bulundukları iskeleye indi ve yattaklilere seslendi. Paket paket et ve sebze taşıyordu. Paltosunun bir cebi mektuplarla kabarmıştı. Öbür cebi sabah gazeteleriyle doluydu. Yattaki Japon onun sesini duyunca ayağa kalktı. Efendisi bir şeyler söyledi ona, kitabı bir yana koydu, yatın arkasına bağlı küçük servis teknesine atladı, palamarı çözdü, yük iskelesine doğru kürek çekti. Kıyıya yaklaşınca kürekleri içeri aldı, bir kazık yakaladı. Saxonne'la Billy'ye neşeli bir merhaba çekti.

Saxonne, Billy'yi şaşırtan bir atılganlıkla:

— A! Ben sizi tanıyorum! dedi. Siz...

Utandı yaptığına, sıkıldı, sustu. Adam cesaret veren bir gülümsemeyle:

— Evet, söyleyin, dedi.

— Siz Jack Hastings'siniz, eminim. Rus - Japon savaşı boyunca sık sık fotoğrafınızı görürdüm gazetelerde. Siz savaş muhabiriydiniz. Bir sürü kitap yazmıştınız, ama ben hiç okumadım bonları.

Adam:

— Yanılmıyorsunuz, diye doğruladı. Ya siz? Sizin adınız ne?

Saxonne kendini de, kocasını da tanıştırdı. Adamın keskin gözlerini paketlerine diktiğini görünce de yolculuklarının amacını birkaç sözcükle anlattı. Ay vadisinde bir çiftlik kurma düşüncesi belli ki çekici geldi adama. Japon'un yüküyle küçük tekneye yerleşmesine karşın. Hastings yola çıkmadı, sohbete daldı. Saxonne Carmel'den söz açtı, ve gördü ki aşiretin bütün üyelerini tanıyordu. Hastings karı-kocanın Rio Ista'ya gitmek niyetinde olduklarını duyar duymaz onları yata çağırdı.

— Biz de o tarafa gidiyoruz, dedi. En geç bir saat içinde, sular durgunlaşır durgunlaşmaz yola çıkıyoruz. Az çok esinti olursa öğleden sonra saat dörtte varmış oluruz. İyi oldu bize rastlamanız. Bizimle birlikte gelin. Karım burada. Bayan Hall'le çok iyi arkadaştırlar. Güney Amerika'ya gitmiştik. Birkaç gün oldu döneli. Yoksa Carmel'de karşılaşmış olacaktık. Hall mektuplarından birinde sizden sözetmişti.

Saxonne'un, bu, ikinci binişiydi bir tekneye, ve ilk kez olarak ayak basıyordu bir yata. Yazarın karısı —adı Clara idi— onları candan karşıladı ve çok geçmeden iki kadın birbirlerine dostluk duygularıyla bağlandılar. Öylesine benziyorlardı birbirlerine ki, beş dakika sonra Hastings onların dikkatini bu benzerliğe çekti; ikisini yanyana durdurdu, gözlerini, kulaklarını ve ağızlarını inceledi, ellerini, bileklerini, saçlarını karşılaştırdı, sonunda, en tatlı düşünün yokolduğunu bildirdi. Çünkü Clara'nın dünyada tek olduğunu, Clara'yı şekillendiren kalıbın kırıldığını sanmıştı hep.

Saxonne bir düşünce ileri sürdü: Belki de kalıplar aşağı yukarı aynı kökenden gelmeydi. Bunun üzerine, geçmişlerini karşılaştırdılar. Bundan şu sonuç çıktı: Clara'nın annesi de, Saxonne'unki gibi, manda arabasıyla büyük göç yolunu aşmış, kışı Salt Lake City'de geçirmişti. Mormon'ların kalesi olan bu kentte kızkardeşleriyle birlikte dinsizleri aydınlatmak için ilk okulu açmıştı. Saxonne'un babası Sonoma'daki **Bear Flag** ayaklanmasına katılmıştı; Clara'nın babası da aynı yerde askere alınmıştı iç savaşta, ve birliği ile birlikte at sırtında Salt Lake City'ye gitmişti. Mormon'ların ayaklanması başladığı sıralarda jandarma çavuşu idi.

Bu benzerlikler yetmezmiş gibi, Clara kamarasına inip Saxonne'unkinin eşi olan bir ukulele getirdi, birlikte çalıp söylediler.

Hastings yelkenleri açmadan yemek yemeye karar verdi. Saxonne kamaraya inip o küçücük yerde her türlü konforu bulunca şaşakaldı. Kamaranın tavanı ancak Billy'nin ayakta durabileği yükseklikteydi. Salma omurganın kasası kamarayı ortasından yarı yüksekliğe dek uzunlamasına ayırıyor, menteşeli masaya destek görevini yapıyordu. Bir ucdan bir uca sıralanmış alçak sıralar yeşil döşemeleriyle kablneye neşeli bir hava veriyor, sandalye işini de görüyordu. Salmanın kasası ile tavan arasında bir perde asılıydı; Bayan Hastings perdeyi çekti mi, kendini yatakodasında bulurdu. İki Japon öte yanda uyurlardı. Kumanya kileri geminin önünde, güvertenin altındaydı, ve öylesine küçüktü ki aşçı ancak emekleyerek sokulabilirdi güvertenin altına. Öbür Japon, gemiye yiyecek getireni, sofrada hizmet ederdi.

Hastings, yapılan açıklamaları şu sözlerle özetledi karısına:

— Ay vadisinde bir çiftlik aramaya gidiyorlar.

Clara haykırdı:

— Pekiyi ama, biliyorsun ki...

Kocası kesti sözünü:

— Sus! dedi.

Sonra konuklarına dönerek:

— Bakın, ayda bir vadi bulma düşüncesinde bir şey var, ama ne var? söylemiyeceğim size. Bu bir sırdır. Sonoma vadisinde, aynı adı taşıyan kentten yaklaşık sekiz mil uzakta bir çiftliğimiz var bizim. İkimizin de babaları o kentte askere yazılmışlar hani. Eğer bir gün bizim çiftliğe uğrarsanız, sırrı açıklarım size. Doğru söylüyorum, sizin ay vadisiyle ilgili bir şey bu. Değil mi, arkadaş?

Karı koca birbirlerine bu sözcükle sesleniyorlardı.

Clara başını sallayarak gülümsedi.

— Belki bizim vadinin aradığınız vadi olduğunu görürsünüz, dedi.

Hastings bu konuda daha fazla bir şey söylememesi için bir işaret yaptı karısına. Clara dişi av köpeğine bir parça et gösterdi, havlatıncaya dek vermedi.

— Adı Peggy'dir, dedi. Eskiden Güney denizlerinde bir çift İrlanda köpeğimiz vardı, ikisi de öldü. Birinin adı Peggy, öbürünün adı Possum'du. Bunun adını da Peggy koyduk.

The Rider'in manevra yeteneği öyle yüksekti ki, Billy şaşakaldı. Kendileri sofra keyfini uzatırlarken, Hastings'in buyruğu üzerine iki Japon güverteye çıktılar. Billy yelkenlerin iplerini gevşettiklerini, palamarları çözdüklerini, küçük bucurgatı işletip tekneyi çapanın üstüne getirdiklerini duydu. Birkaç dakika sonra Japonlardan biri her şeyin hazır olduğunu bağırdı. Bütün yolcular güverteye çıktılar. Büyük yelkeni ve bebafingoyu açmak birkaç dakika aldı. Sonra aşçı ile muço demir aldılar. Biri demiri alırken öbürü floku çekti. Dümene geçen Hastings yelkenlere yön verdi. **The Rider** yola çıktı, yelkenleri şişti, hafifçe bir yana yattı, durgun suyun yüzünde kayarak kestirmeden ilerlemeye başladı.

Hastings, su yolunun kıyısında akıntıya karşı hafif hafif yalpalayan çizgili bir şamandırayı gösterdi.

— Gelgitin başladığı daha yeni belli oluyor, dedi.

Collinsville'e yaklaşıyorlardı. Küçük beyaz evler yassı bir adanın gerisinde gözden yokoldu, ama ufukta Montezuma'nın tepeleri dalga dalga görünüyorlardı.

The Rider Montezuma'nın ağzından çıkıp Sacramento'ya girince, Collinsville'in evlerini çok yakından gördüler. Saxonne el çırptı.

— Ah ne güzel! diye haykırdı. Tıpkı oyuncak gibi. Kartondan yapılmış evler sanki. Şu yemyeşil tepeler de sanki elle çizilmiş.

Sazlar arasında demirlemiş birçok sandal ve yüzen balıkçı evlerini gerde bıraktılar. Kadınlar, çocuklar ve gemiciler yağız benizli, kara gözlü idiler; hepsi yabancıydı. Irmak yukarı ilerlerken kepçelere rastladılar: suyun dibinden yığınla kum çıkarıp kocaman bentlerin üzerine boşaltıyorlardı. Söğüt liflerinden örülü, yüzlerce metre uzunluğunda hasırları setlerin bayırına sermişler, çelik kablolar ve binlerce beton küple tespit etmişlerdi. Hastings'in açıklamasına göre, söğüt lifleri kısa sürede toprak altında yeşerirmiş; hasırlar çürüdükten sonra, söğüt ağaçlarının kökleri kumları tutarmış.

— Ama bu kaça patlar? dedi Billy.

— Öyle. Pahalıya patlar. Ama toprak, bu harcamaya değer. Bu adaların toprağı dünyanın en verimli toprağıdır. California'nın bu bölümü Hollanda'ya benzer. İnanmazsınız belki: Şu anda üzerinden ilerlediğimiz şu adaların düzeyinden daha yüksektir. Adalar, su alan tekneler gibidir. Boyuna kalafatlamak, gece gündüz pompalamak gerek. Buna karşın, kazançlı iş. Sorun burada.

Kepçelerden, kum tümseklerinden, sık söğütlerden ve güneyde dikilen Diablo dağından başka hiç bir şey görünmüyordu. Arasıra bir nehir vapuru geçiyor, mavi balıkçıl kuşları uçuşup ağaçların içine sığınıyordu.

— Burası ıssız bir ülke olsa gerek, dedi Saxonne.

Hastings başladı gülmeye, ilerde bu düşüncesini değiştireceğini söyledi. Nehir kıyılarındaki arsalar hakkında birçok şey öğretti onlara. Saxonne Anglosaksonların açgözlülüğünden söz edince de, sözü kiralık çiftliklere getirdi.

— Anglosaksonlar toprağı yutan domuzlar! diye kükredi. Bu ülkede rekor bizde. Çiftçilerden birinin bir deneysel tarım merkezi profesörüne verdiği karşılık şu olmuş: «Bana tarımı öğretmeye kalkmanız saçma. Ben çok iyi bilirim bu konuyu. Üç çiftlik batırdım.» İşte bu tür insanlardır New-England'ı yok edenler. Burada da, içerlerde, geniş araziler yabanlaşmakta yeniden. Bir eyalette, alageyikler öylesine çoğalmış ki belâ kesilmişler. Onbinlerce

terkedilmiş çiftlik var. Listesini gördüm. New York'ta öyle, New Jersey'de öyle, Massachusetts'de öyle, Connecticut'te öyle. Satılığa çıkarıyorlar. Veresiye. Uzun vadeli. Hem öyle bir fiata ki, satanın ettiği giderleri bile karşılayamaz. Yani, toprak bedavaya gelir satınalana. Bu toprak yazması ülkenin her yerinde şu veya bu biçimde sürmekte. Texas'da, Kansas'da, Missouri'de. Burada da, California'da. Alalım kiralık çiftlikleri. Bizim yönetim bölgesinde bir çiftlik var, beş dekarı yüzyirmibeş dolar ederdi, ve o fiatla da kazanç getirirdi. Yaşlı sahibi ölünce oğlu çiftliği bir Portekizliye kiraladı, kendisi kentte yaşamaya gitti. Portekizli, beş yıl içinde çiftliğin kaymağını aldı, toprağı tüketti. İkinci bir Portekizli üç yıl için kiraladı çiftliği, ama eski kazancın ancak dörtte birini elde edebildi. Bir üçüncü kiracı çıkmadı artık. Çünkü bir şey kalmamıştı sağılacak. İhtiyar öldüğünde, çiftlik ellibindolar ediyordu; sonunda, oğlu onbirbin dolara sattı orasını. Ben öyle araziler gördüm ki zamanında yüzde oniki getirmişti, ama beş yıl kiradan sonra artık yüzde bir virgül yirmibeş getirebiliyordu ancak. Tümüyle tükenmişti de ondan.

Sözü aldı Bayan Hastings:

— Bizim vadide de durum aynı. Bütün eski çiftlikler sapır sapır dökülüyor Örneğin Ebell Place'i alalım, arkadaş. Orasını ilk gördüğümüzde, gerçekten bir cennetti. Gölleri, zengin çayırları, geniş otlakları, bağlarla kaplı tepeleri, çam ve meşe ormanları, beton bir şaraphanesi ve ambarları, ve de toprakları vardı... Ooo! saatlerce sürdürebilirim anlatmayı. Bayan Bell ölünce, aile dağıldı, çiftlik kiraya verildi. Bugün yıkıntı oldu çıktı. Ağaçlar kesilip yakacak odun diye satılmış. Yüzüstü bırakılmadık bir bağ parçası kalmış ancak. Şimdi içinde bulunan kiracıların kendi şaraplarını çıkarmasına yetecek kadar. Kiracılar İtalyan. Toprağın verdiği kadarıyla sefil bir süthane işletiyorlar. Geçen yıl atla geçtim oradan, az kalsın ağlayacaktım. O güzelim meyve bahçesi korkunç çirkin bir yer olmuştu. Toprak yeniden yabanlaşmıştı. Damlar, oluklar temizlenmediği için yağmur suları büyük ambarın içine sızmış. Ağaç bölümleri çürümüş, hem öylesine çürümüş ki çatısı çökmüş. Aynı şekilde şaraphanenin damının da yarısı yıkılmış, öbür yarısı da inek ahırı olarak kullanılıyor. Eve gelince!.. O yıkıntıyı anlatmaya sözcükler yetmez.

Hastings konuşmasını sürdürdü:

— Bu bir meslek haline gelmiştir, gezgin çiftçilerin

mesleği. Bir çiftliği kiralıyorlar, birkaç yıl içerisinde ne var ne yok temizliyorlar, yağma ediyorlar, sonra başka yere gidip baştan başlıyorlar. Genellikle tembeller, serseriler bunu yapanlar. Beyaz ırkın tortusu. Toprağı tüketiyor, sonra çekip gidiyorlar. Bunlar yabancılar gibi, Çinliler, Japonlar ve diğerleri gibi değiller. Bizdeki Portekizlilere ve İtalyanlara dikkat edin: Onlar bambaşka. Buraya meteliksiz gelirler, ülkenin dilini, geleneklerini öğreninceye dek yurttaşları yanında çalışırlar. Gezgin değiller. Onların istediği toprak sahibi olmak. O toprağı sevmek, korumak. Toprağa özenle bakmak. Ama nasıl sahip olacaklar toprağa? Gündeliklerinden biriktirerek ulaşamazlar bu amaca. Daha hızlı bir yol vardır: Kiracı olurlar. Başkasının toprağını öylesine sağarlar ki, ömürleri boyunca yerleşecekleri öz topraklarına sahip olurlar. Bu bir cinayettir, toprağa karşı yapılan gerçek bir saldırı. Ama kimin umurunda? Birleşik devletlerde modadır bu yöntem.

Birden Billy'ye döndü.

— Beni dinleyin, Billy. Siz ve karınız bir parça toprak arıyorsunuz. Çok istiyorsunuz. Öyleyse vereceğim öğüdü tutun: bir çiftlik kiralayın. Yaşlılar ölmüş olsun, kızlar oğlanlar da kırdan hoşlanmasınlar. Böyle bir çiftlik. Sonra temizleyin onu. Son dolarına dek sömürün toprağı. Hiç bir onarım yapmayın. Üç yıl sonra kendinize bir çiftlik alacak paranız olur. O zaman taktik değiştirirsiniz, kendi toprağınızın üzerine titrersiniz. Onu beslersiniz. Ona harcayacağınız her bir dolara karşılık iki dolar verir size. Öz çiftliğinizde değersiz hiç bir şey alıkoymayın. At, inek, domuz, tavuk, böğürtlen, alacağınız ne olursa olsun, her zaman en iyi ırktan, en iyi cinsten seçin.

Saxonne karşı çıktı:

— Ama dürüst bir davranış olmaz bu. Bize kötü bir öğüt veriyorsunuz.

Hastings acı bir gülümsemeyle:

— İçinde yaşadığımız çağdır kötü olan, karşılığını verdi. Toprağı geniş çapta tüketme alışkanlığı bugünkü Birleşik Devletlerin ulusal cinayetidir. Kocanızın sömürmek istemediği toprağın herhangi bir Portekizli ya da İtalyan tarafından da sömürülmeyeceğine inanmasaydım böyle bir öğüt vermezdim ona. Onlar bu ülkeye gelip yerleşir yerleşmez kızkardeşlerini, kuzinlerini, teyzelerini de vanlarına çağırırlar. Yangın çıkan bir depoda ayaklarınız dibinde en iyi Ren şarabının aktığını görseniz, ve siz de susamış ol-

sanız, serinlemek için avuç avuç alıp içmez misiniz? İşte, ulusal depoda ateş bacayı sarmış. Birçok iyi şey çamura bulanıp yokoluyor. Siz de yapın öyleyse, yararlanın. Siz sıkılıp çekinirseniz, göçmenler alacaklar gönüllerince.

— Ah ah! siz sonları tanımazsınız, dedi Bayan Hastings. Bizim çiftlikte, kocam bütün zamanını toprağa bakmakla geçirir. Bizde beşyüz hektardan çok orman vardır. Kocam iyi bir cerrah gibi gerektiği zaman, gerektiği kadar ağaç kesmekten çekinmez. Ama kendi izni olmadan tek ağaç kesilmesine göz yummaz. Kendisi de yüzbin tane yeni ağaç dikmiştir. Durup dinlenmeden su kanalları açar, erozyonun önünü almak için hendekler kazdırır, yeni yemlik bitkiler dener. Çevrede tükenmiş bir çiftlik satışa çıkarıldı mı, onu satın alır, başlar toprağı yeniden canlandırmaya.

Hastings sözü karısından alıp sürdürdü:

— Bunun için ne söylediğimi bilerek konuşuyorum. Ve size verdiğim öğütte direniyorum. Ben severim toprağı. Böyle olmasına karşın, eğer bugünkü koşullar içerisinde yarın yoksullaşsaydım oniki hektarlık bir toprak almak uğruna ikiyüzelli hektar toprağı sömürürdüm. Sonoma vadisine vardığınız zaman beni görmeye gelin, oyunu bütün ayrıntılarıyla ve iki yüzüyle açıklayayım size. Yapmanın da, yıkmanın da şeklini göstereyim. Yutulmaya hazır bir çiftlik bulur bulmaz üzerine atılın, siz kapın.

Bayan Hastings güldü.

— Ama kendisi de gırtlağına dek ipotekte, dedi. İkiyüzelli hektarlık ormanı kömürcülerin pençesinden kurtarmak için başka yol bulamadı.

Karşıda, Sacramento'nun sol kıyısında, Montezuma tepelerinin eriyip yokolduğu yerde, Rio Vista belirdi. **The Rider** durgun suyun üzerinden kayarak rıhtımların depoların, iskelelerin önünden süzüldü. İki Japon başa geçtiler. Hastings'in buyruğu üzerine floku indirdiler. Hastings, hızını yitiren yatı rüzgâra karşı çevirdi ve «Atın demiri!» diye bağırdı. Çapa suya daldı. Yatın burnu demire doğru döndü. Durdukları yer kıyıya öylesine yakındı ki küçük servis sandalı söğüt dallarının altında görünmez oldu.

— Irmağın daha yukarılarına çıktığımız zaman kıyıya bağlıyoruz yatı, dedi Bayan Hastings. Öyle ki sabahleyin gözlerimizi açınca ağaç dallarının lombozlardan kamaraya sokulmuş olduğunu görürüz.

[illegible] gösterdi.

— A! Sivrisinek sokmuş! dedi.

— Sivrisinek mevsimi değil daha. Ama yakında kıyamet gibi üşüşürler. Öyle yoğun biçimde saldırırlar ki yelkenleri açmama engel olurlar.

Saxonne bu denizci abartmasını anlıyamayacak denli acemiydi, ama Billy hafifçe gülümsedi.

— Ay vadisinde sivrisinek yok, dedi Saxonne.

Bayan Hastings doğruladı:

— Hayır, yok.

Kocası, konuklara, geceyi yatta geçirmelerini öneremediğinden ötürü üzüntülerini bildirdi, çünkü kamara çok dardı.

Dalgakıranın üzerinden bir otomobil geçti hoplaya zıplaya. İçindeki genç kız ve oğlanlar, Saxonne'a, Billy'ye ve küçük sandalla onları kıyıya götüren Hastings'e neşeli bir «Merhaba çocuklar!» patlattılar. Hastings bir yandan kürek çekerken aynı neşeli sesle «Merhaba çocuklar!» diye karşılık verdi. Bronzlaşmış yüzünün genç anlatımı Mark Hill'in ve tüm Carmel tayfasının çocuksu sevimliliğini anımsattı Saxonne'a.

XII

Rio Vista'nın yukarısından eski tip bir araba vapuruyla Sacramento'yu geçen Saxonne'la Billy ırmaktaki takımadalara çıktılar. Saxonne bentlere ayak basar basmaz gördü manzarayı: Irmağın aşağısına doğru göz alabildiğine dümdüz araziler uzanmaktaydı. Yollar ayrılıyordu dörtbir yana. Sayısız çiftlikler vardı o topraklar üzerinde. Söğüt perdesinin biraz gerisinde akıp duran ıssız ırmağı geçerken bu çiftliklerin varlığını hiç aklından geçirmemişti.

Yoğun bir tarımın uygulandığı o adalarda birkaç hafta geçirdiler. Bentler üstüste yığılıyor, adaları su yüzünde tutmak için pompalar gece gündüz işliyordu. Tekdüze bir yerdi; her yanı verimli topraklarla kaplıydı. Yalnız Diablo dağı görünüyordu her yandan. Gün doğarken, gün batarken, ya da öğle sıcağında, nereden bakılırsa bakılsın, hep oydu göze çarpan bir düş görüntüsü gibi.

Kimi zaman yayan, kimi zaman sandalla, her yönde mekik dokudular ırmak bölgesinde. Middle River'in turba yataklarına uzandılar, San Joaquin'i Antioche'ye dek indiler, Georgiana ırmağından Sacramento üzerindeki Walnut Grove'a dek çıktılar. Nereye gittilerse yabancı ülkede san-

dılar kendilerini. Tarımda çalışan karınca gibi insan gördüler. Ama gün boyu, İngilizce konuşan kimseye rastlamadılar. Çinliler, Japonlar, İtalyanlar, Portekizliler, İsviçreliler, Hintliler, Koreliler, Norveçliler, Danimarkalılar, Fransızlar, Ermeniler, Slavlar, her ulustan insanlar çıkıyordu karşılarına; bazıları ayrı ayrı köyler kurmuşlardı aralarında. Evet, her çeşit insan vardı da, Amerikalı yoktu. Georgiana'nın aşağısında bir tek Amerikalı buldular. O da kanunsuz yollardan para kazanıyordu. Tuzakla balık avlıyordu. Başka bir Amerikalı daha gördüler: Gezgin bir arıcı; adam, politik alanda kırımdan, yıkımdan başka şey düşünmüyordu. Canlılık taşan bir yerleşme bölgesi olan Walnut Grove'a Amerikalı olarak, dükkânın ve meyhanenin patronlarını, kasabı, döner köprünün bekçisini ve arabavapurunu çalıştıran adamı gördüler topu topu. Oysa Walnut Grove, biri Çinli, öbürü Japon olmak üzere bolluğa kavuşmuş iki kentten oluşuyordu. Toprakların büyük bölümü, uzaklarda yaşayan ve çiftliklerini boyuna yabancılara satan Amerikalılarındı.

Saxonne'la Billy **Apache**'ye binip San Francisco'ya doğru yola çıkarlarken, Japonların oturdukları kentte bir uğultu vardı. Bir ayaklanma mı, yoksa bayram günü müydü? Anlayamadılar.

Billy alay etti:

— Şimdi biz evin eşiğinde oturmaktayız; yakında oradan bile kovulacağız.

Saxonne onu yüreklendirdi:

— Ay vadisinde eşik olmayacak ki.

Ama Billy avunmuyordu. Acı acı yakındı:

— Oysa şu yabancılardan hiç biri dört beygirli bir arabayı benim gibi kullanamaz!.. Ama onlar gece gündüz tarımla uğraşmasını biliyorlar.

Saxonne kocasının asık suratına bakarken, birdenbire çocukluğunda görmüş olduğu taş basması bir resim geldi aklına. Resimde, yüzü gözü boyalı, başı tüylerle süslü bir Kızılderili, atının üzerinde, hayran hayran, karşıdan gelen treni izlemekteydi. Kızılderili geçmişi simgeliyordu; demiryolu ise, treni getiren yeni yaşamı. Acaba Billy ve benzerleri de Asya ve Avrupa'dan gelen bu olağanüstü çalışkan, hamarat insan dalgaları karşısında silinip yok olmaya hükümlü müydü? Bunu sordu Saxonne kendi kendine.

Sacramento'da iki hafta kaldılar. Billy araba sürdü, yolculuğu sürdürmeleri için gerekli parayı kazandı. An-

cak, Oakland ve Carmel'de, deniz kıyısının tuzlu esintisi altında sürmüş oldukları yaşantı, ülkenin içerlerinde yaşamalarını kolaylaştıracak nitelikte değildi. Sacramento'da çok sıcak var dediler, demiryolunu batıya doğru izleyerek Davisville'e vardılar. Sonra kuzeye yöneldiler, Woodland kentine uğradılar. Orada Billy bir meyve çiftliğinde arabacı olarak çalıştı, Saxonne'un da birkaç gün meyve devşirmesine istemeye istemeye boyun eğdi. Saxonne kazandığı parayı neye harcayacağını önemli bir sır gibi sakladı. Billy epey takıldı karısına. Ama çabuk unuttu bu konuyu. Saxonne Bud Strothers'e mektup gönderdiğini, mektubuna da bir havale eklediğini hiç söylemedi kocasına.

Sıcaktan bunalmaya başlamışlardı. Billy, geceleri yorganla yatılabilen iklim kuşağından fazla uzaklaştıklarını söylüyordu.

Saxonne:

— Buralarda sekoya yok, diye ekledi. Batıya doğru, kıyı kesimine ilerlemek gerek. Ay vadisini orada bulacağız.

Woodland'den, yemiş cenneti Vacaville'e çıkan yolları izleyerek güney-batıya araba sürdü. Saxonne, Bud Strothers'in acele yolladığı küçük bir paketle bir mektup aldı. Billy işini bitirip kamp yerine dönünce, Saxonne gözlerini kapatıp durmasını söyledi. Bir ara Billy pamuklu gömleğinin önünün kurcalandığını duydu; göğsüne iğne gibi bir şey battı. Billy homurdanırken Saxonne gülüyor, gözlerini açmamasını sıkı sıkıya üstellyordu.

— Gözlerini yum, bir öpücük ver, göstereyim sana ne olduğunu, diye bir şarkı tutturdu.

Öpücüğü alıp gözlerini açtığında, Billy, sinemaya gittikleri, bir çiftlik kurmaya heveslendikleri gün rehine koyduğu altın madalyaların göğsünde sıralanmış olduğunu gördü. Karısını göğsüne bastırıp:

— Şeker çocuk! diye haykırdı. Demek meyve devşirerek kazandığın paraları buna harcadın! Elbette ki aklımın ucundan bile geçmedi! Gel buraya, temiz bir dayak haketttin!

Saxonne, kocasının tatlı okşamalarına bıraktı kendini, ta ki ateşin içine taşan kahve ibriğinin sesi aklını başına getirdi. Fırlayıp koştu ateşe.

Yemekten sonra Billy sigarasını sararken içini döktü:

— Bu ıvır zıvırdan her zaman övünç duymuşumdur ... yıllarını anımsatır bana. O zamanlar en sev-

dığım şey amatörce dövüşmekti. Sıradan bir çocuk değildim ben, inan... Ama biliyor musun? büsbütün unutmuştum ben bu madalyaları. Oakland şimdi bizden o denli uzak ki.

— Öyleyse bu seni Oakland'a götürür şimdi.

Saxonne Bud'un mektubunu açıp yüksek sesle okudu.

Bud, grevin nasıl bittiğinden Billy'nin haberi olduğunu sanmalı ki, işlerine dönen işçilerle kara listeye alınan işçilerin adlarını sıralamakla yetinmişti. Kendisini de yeniden işe almışlardı. Çok şaşmıştı bu işe. Billy'nin atlarını yönetiyordu şimdi. Dahası vardı: Batı Oakland tavlalarının eski ustabaşısı ölmüştü. İki yeni ustabaşı gelmiş, ikisi de işleri berbat etmişti. Sonunda patron Bud'la konuşmuş, Billy'nin ortadan yokolmasından ötürü üzüntüsünü bildirmişti. Bud şöyle yazıyordu:

«Düşlere kapılma sakın. Yaptığın bütün çılgınlıklardan haberi var. Tepeledığin bütün «sarı»ları tanıdığına bahse girerim ki: Strothers, eğer onun adresini bana vermenizi yasakladıysa, hiç değilse siz yazın benim tarafımdan, tezelden geri dönsün: Ahırla ilgilenmesi için ayda yüzyirmi beş dolar veririm kendisine.»

Mektubu okuyup bitirdikten sonra Saxonne bekledi, kaygısını hiç belli etmedi. Billy dirseğine yaslanıp uzanmış, düşünceli bir tavırla sigarasının dumanını üfürüyordu. Ucuz pamukludan iş gömleğinin önü açılmış, kabarık göğsünün ince teni görünüyordu. Gömleğin üzerinde altın madalyalar ateşin ışığında parıltılar saçıyordu. Bakışlarını yeşil dalların siperinde serilmiş örtülerin, kamp ateşinin, yumru yumru olmuş kahve ibriğinin işleye işleye ışıldayan baltanın üzerinde gezdirdi, sonra karısına baktı, soru sorar gibi baktı, baktı. Saxonne hiç oralı olmuyordu.

— İyi ya, dedi Billy, yapacağım şey şu: Yaz Bud Strothers'e, patronu savsın başından. Ve demek ki gücümüz yetiyor, para yollayalım, saatimi de kurtarsın rehinden. Pardesüme boş ver, kaldığı yerde çürüse de olur.

Sıcak yaramıyordu onlara. Kilo veriyorlar, kafa ve vücut esnekliğini yitiriyordu. Billy'nin deyimiyle «ipekleri buruşuyordu». Pılı pırtılarını sırtlayıp Batı'nın vahşi dağlarına doğru yola çıktılar. Berryessa vadisinin külhan sıcağı, göz ve başağrıları verdi. Öyleslne ki, sabah erken ve akşam geç saatlerde yürümek zorunda kaldılar. Hep batıya doğru yol alarak, yeni dağlar aşa aşa güzel Napa vadisine var-

dılar. Ondan sonra Sonoma vadisi gellyordu. Hastings'in ranch'ı orada bulunuyordu. Hemen gideceklerdi, ama Billy'nin gözü bir gazete bildirisine ilişti: Yazar, Meksika'da patlak veren bir devrimin aşamalarını izlemeye gitmişti.

— Daha sonra gideriz oraya, dedi Billy. Bert'in en sevdiği şarkıda sözü geçen milyonere benziyoruz. Şu farkla ki zamanımız bol. Hangi yöne gidersek gidelim, hepsi aynı yola çıkar. Yeter ki batıya doğru yol alalım.

Napa vadisinin bağları ve meyve bahçeleri arasından kuzeybatıya yöneldiler. Orada, Billy üç kez iş önerisi aldı, üçünü de geri çevirdi. Sainte-Helena'yı geçtikten sonra, vadinin batısına sokulan küçük kanyonlarında Saxonne sekoyalar gördü ve sevinçle karşıladı onları. Demiryolunun son noktası olan Callistoya'da, altı beygirli yolcu arabalarının Middlestown ve Lower Lake'e doğru yola koyulduğunu gördüler. İzleyecekleri yolu tartıştılar. Bu yol kıyıya değil, yönetim bölgesi Lake'e götürüyordu. Bu yüzden Saxonne'la Billy dağlar arasından Russian River vadisine vurdular ve Healdsburg'e ulaştılar. Yeşilliklerle dolup taşan çukur yerlerde şerbetçiotu tarlaları arasında rastgele dolaştılar. Ama Billy, Kızılderililer, Japonlar ve Çinlilerle yanyana tarlalarda çalışmayı istemedi.

— Ağızlarını burunlarını kırmadan bir saat bile çalışmam ben o heriflerle, dedi. Kaldı ki bu Rus Irmağı bayağı güzel. Burada kamp kuralım, bir de banyo yaparız.

Bu geniş, verimli havzayı geçip kuzeye doğru çıktılar. Tasasız, kaygısız, gezine gezine gidiyorlardı. Öylesine mutluydular ki, çalışmak gerektiğini unutuyorlardı. Ay vadisi bile artık yaldızlı bir düş gibi gözüküyordu. Bu düş mutlaka gerçekleşecekti günün birinde. Ama daha uzaktı o gün.

Cloverdale'de Billy'ye bir şans çıktı. Hastalık ve bir terslik sonucu, yolcu arabasının bir sürücüsü eksikti. Tanrının günü sürüyle turist geliyordu trenle, gidip geyserleri görmek için. Sanki yaşamboyu bu işi yapmış gibi, Billy altı beygirin dizginlerini eline alıp resmî tarifeye uygun olarak araba dolusu yolcu taşıdı dağa. İkinci seferinde Saxonne'u da yanına aldı yüksek sürücü mahallinde. İki hafta sonra ahırın sürücüsü işine döndü. Billy kendisine yapılan iş önerisini geri çevirdi, ücretini aldı, kuzeye doğru yola düştüler.

Saxonne küçük bir av köpeği almış, Bayan Hastings'in sözettiği köpekten esinlenerek adını Possum koymuştu. Hayvan daha öyle körpeydi ki, çabucak ayakları zedelendi.

Saxonne önce kucağında taşıdı onu. Sonra Billy sırtındaki yükün tepesinde oturttu ve çok geçmeden onu azarlamaya başladı, çünkü küçük köpek saçlarını yoluyordu neredeyse. Bağbozumu sona ermekte olan güzel Astl bağlarından geçip Ukiah'a ayak bastılar, ve kışın ilk yağmurundan kemiklerine dek ıslandılar.

— Dinle, dedi Billy, anımsıyor musun, **The Rider** nasıl kayıyordu su yüzünde? Bu yaz da işte öyle geçti, tekerlekler üzerinde yürür gibi. Şimdi kışlamak için bir konak yeri aramamız gerek. Bu Ukiah denen yer oldukça büyük bir kasaba gibi geliyor bana. Orada geceyi geçirmek için bir oda arayalım; kurunuruz da. Yazın ahırlara doğru uzanırım. Eğer bir iş bulursam, bir yer kiralarız. Seneye nereye gideceğimizi kararlaştırmak için bütün kış düşünecek zamanımız olur.

XIII

O kışı bir öncekinden daha az ilginç buldular. Saxonne Carmel'dekl özgün «aşiret»i sürekli beğenip durmuştu, ama şimdi onları daha çok beğeniyordu. Ukiah'da ancak üstünkörü dostluklar kurdu. Bu yörenin insanları Oakland'da tanımış olduğu işçi halka daha çok benziyorlardı. En zenginleri ise, aralarında toplaşıp otomobille geziyorlardı. Her çeşit sınıf veya servet ayrılığını bir yana bırakıp demokratik bir arkadaş duygusu ile davranan sanatçı topluluğu yoktu burada.

Buna karşın, o kış da Oakland'da geçirmiş olduğu bütün kışlardan daha hoş geçti. Billy düzenli bir iş bulamamıştı. Bu yüzden zamanlarını sık sık birlikte geçiriyorlardı. Küçük evlerinde günü gününe yaşıyorlardı, ama mutlu ve rahattılar. Araba kiralayan en büyük ahırın yedek sürücüsü olarak, Billy'nin boş zamanı çoktu. Başladı at alım satımı ile ilgilenmeye. Bu işde rastlantılar çok rol oynar. Kaç kez meteliksiz kaldı, ama en iyi nitelikli et ve kahve sofradan eksik olmadı. Giyecekte de kısıntı yapmak zorunda kalmadılar.

Bir gün bir satış içinde adamakıllı kazık yiyen Billy gülerek şöyle diyordu:

— Bu çiftçilerin önünde saygıyla eğilmek zorundayım. Bu herifler şeytana külâhı ters giydiren türden. Yazın kiracı koyuyorlar, kışın da at alım satımında birbirlerini soyarak rahat rahat geçiniyorlar. Açıklamak zorun-

dayım ki bana da bir iki dalavere öğrettiler, Saxonne. Öyle ki ben de düzenbaz olmaya başlıyorum. Bu gidişle ben de kazık yemekten kurtulacağım yavaş yavaş. Sonuç olarak, yeni bir meslek öğrenmiş olacağım: Aracılık yaparak nerede olsa para kazanırım artık.

Bu alışverişler için sık sık çevredeki bölgeleri dolaşmak gereklyordu. Billy çoğu kez Saxonne'u ahırın yedek atlarına bindirip birlikte götürüyordu. Bir yüzde karşılığında hayvan satmaya gittiğinde de karısı eşlik ediyordu. Aynı şeyi düşündüklerinden haberleri olmaksızın, yollara düşmelerine yeni bir görüş açısından bakmaya başlamışlardı böylece. Ve ilk kez Billy açıkladı bu görüş açısını.

— Geçen gün, dedi, kentte kıyıya çekilmis bir arabaya rastladım. O andan beri aklım hep orada. Ne olduğunu dünyada bulamazsın. Ben söyleyeyim sana: Dünyanın en güzel göçebe arabası. Sipariş üzerine Puget Sound'da yapılmış, buraya dek getirilmiş. Yani iyice denenmiş. Her türlü yüke ve yola tümüyle dayanmış. Yaptıran kişi veremliymiş. Bir doktorla bir aşçı yolculuğu birlikte yapmışlar. Hasta, iki yıl önce burada, Ukiah'da ölmüş. Ah bir görsen!.. Her şey iyi düzenlenmiş... Her şeyin yeri var... Gerçek bir gezgin ev. Bizim olsaydı, bir çift de beygir, tamam: Prensler gibi yolculuk ederdik. Havanın bozması vız gelirdi bize.

— Ah Billy! Ben de bütün kış bunu düşledim. Çok iyi bir şey olurdu. Sonra... yollardayken... sevimli küçük bir karın olduğunu ister istemez unutuyorsun... Böyle bir arabamız olsaydı, her çeşit güzel eşya da alabilirdim yanıma.

Billy'nin mavi gözleri sevgiyle buğulandı. Sakin sakin:

— Bunu da düşündüm, karşılığını verdi.

— Sen de tüfeğini, ördek avı için özel tüfeği, balık oltalarını, bütün takım takılavatı götürebilirdin, diye çabucak ekledi Saxonne. Sonra, büyük bir baltan olurdu, hep yakındığın şu çocuk oyuncağını atar, yerine doğru dürüst bir erkek baltası alırdın. Possum da ,ayaklarını havaya dikip dinlenebilirdi. Sonra... Ama alabilir misin? Kaç para istiyorlar?

— Yüzelli dolar. Ne diyorsun, çok ucuz! Bu arabanın yapımı en az dörtyüz dolara çıkmıştır, inan bana. Ben kapalı gözle anlarım karoserinden. Ah! Caswell'e şu altı beygiri bir satabilsem! Bilirsin Caswell'i, at tüccarı, bu-

gün rastladım hani. Atları alıp da kime gönderecek dersin? Eski patronuma, doğru Batı Oakland ahırlarına. Sana bir mektup yazdırırım, patrona yollarsın. O araba bizim olsa ve ben yolculuklarımı onunla yapsam, güzel fırsatlar bulabilirim. Üstelik, eğer patron razı olursa, sürekli olarak bu mesleği, yüzde karşılığında alıcılık işini yaparım. Ancak bana çok para emanet etmesi gerek. Sanırım ki yanaşmaz buna, çünkü kaç «sarı» patakladığımı biliyor.

— Mademki ahırının yönetimini sana bırakmak istiyordu, gereken parayı sana göndermekten pek çekinmez gibi geliyor bana, dedi Saxonne.

Billy kararsızlıkla omuzlarını kaldırdı.

— Ne olursa olsun, eğer altı beygiri Caswell'e satarsam, bu ayın ödemelerini erteler ve arabayı satın alabiliriz.

Saxonne kaygı ile sordu:

— Peki, ya atlar?

— Atlar sonra. Olmasa iki üç ay düzenli bir iş tutar çalışırım. İşin bir tek kötülüğü var: Biz yola çıkıncaya dek yazın sonuna yaklaşacağız... Kente birlikte gidelim de o arabayı hemen göstereyim sana.

Saxonne arabayı gördü ve öylesine coştu ki, sabaha dek gözünü yummadı, düş kurdu. Sonra, Caswell o altı beygiri satın aldı, ayın faturaları askıda kaldı ve araba alındı.

İki hafta sonra yağmurlu bir günün sabahında, Billy çevreyi kolaçan etmek için evden çıktı, çıkar çıkmaz da ansızın geri geldi, sokaktan:

— Giyin ve benimle gel, sana bir şey göstereceğim, diye seslendi.

Birlikte kentin aşağısında araba kiralayan bir ahıra gittiler, geniş bir hangara girdiler, kır yele ve kuyruklu bir çift kula at önünde durdular.

— Ah! Ne güzel hayvanlar! diye haykırdı Saxonne.

Yanağını atlardan birinin yüzüne yasladı. Ötekisi de başını uzattı bu okşamadan payını almak için. Billy sevinç içindeydi.

— Değil mi? dedi.

Ve yukarı aşağı gezdirdi hayvanları.

— Her biri altı yüz kilo gelir. Öyle güzel yapılı hayvanlar ki, uzaktan bakan biri hiç sanmaz böylesine ağır olduklarını. İki gün önce denedim onları. Çok uyanık, çevik atlar. Kusurları yok. İyi çekiyorlar. Otomobillere alış-

kın; her şeye alışkın. Aynı ağırlıkta herhangi bir atı geçebileceklerine bahse girerim. Ne dersin, bizim arabaya yakışacaklar, değil mi?

Saxonne atlarla arabayı gözünün önüne getirdi. Sonra başını üzüntüyle, ağır ağır salladı. Billy konuşmasını sürdürüyordu:

— Peşin para üçyüz dolara alabilirdik ikisini. Sahibinin öyle gereksinimi var ki paraya, onları satmak, hem de hemen satmak zorunda. Sana yemin ederim, Saxonne, bu iki at kentte mezat pazarında beşyüz dolara gidebilir. Bu iki kısrak, kardeş. Biri beş yaşında, öbürü altı. Babaları, sicilli bir damızlık aygır; anaları, sağlam ve soylu bir kısrak: tanırım onu. İkisi de üçyüz dolara bizim olabilir. Bana üç günlük de süre verdiler.

Saxonne'un üzüntüsü kızgınlığa dönüştü.

— Niye gösterdin sanki bunları bana? Üçyüz dolarımız olmadığını bilmiyor muydun? Bende yalnızca altı dolar var evde, sende o bile yok.

— Yalnız atları göstermek için mi seni kente getirdiğimi sanıyorsun? dedi Billy gizemli bir tavırla. Yanılıyorsun.

Dilini dudaklarında gezdirdi, becerikslz bir sağ, bir sol ayağı üzerinde salındı.

— Önce, dedi, söyleyeceklerimi dinleyeceksin, sonra sen konuşacaksın. Tamam mı? Anlaştık mı?

Saxonne başıyla evet dedi.

— Ve ağız açmayacaksın.

Saxonne uslu uslu başını eğdi.

Billy kesik kesik anlatmaya başladı:

— Dinle: Bir çocuk gelmiş Frisco'dan. Genç Sandow diyorlar. Telegraph Hill'in «medarı iftiharı» imiş. Ağır sıklet olarak çok iyi. Cumartesi akşam Montana'lı Red'le dövüşecekmiş. Ama Red, çalışırken kolunu kırmış dün. Menacerler kimseye bir şey söylememişler. Öneri şu: Bir sürü bilet satılmış, cumartesi akşamı çok kalabalık olacakmış. Seyircileri düş kırıklığına uğratmamak için Montanalının karşısına beni çıkaracaklar. Yedek at gibi bir şey oluyorum yani. Beni kimse tanımıyor. Genç Sandow bile tanımıyor. Ben çekildikten sonra ün yapmış. Sıradan bir şampiyon yerine geçeceğim. Ve Roberts the Horse adı altında dövüşebileceğim... Bir dakka dinle! Maçı kazanan üçyüz dolar alacak... Bir dakka sabret diyorum sana! Çocuk oyunu bu. Bir ölünün cebinden kesesini çalmaktan da-

ha zor değil. Sandow çok cesur, yumrukları sert, kendisi de dayanıklı. Gazetelerden bilgi topladım hakkında. Ama usta değil. Ben ağırım, doğru, ama ustayım, kollarım da yaşamımı kazanacak denli güçlü. Sandow'un ölçüsünü almış bulunuyorum, karşımdakini tanıyorum. Şimdi, karar senin. Evet dersen, atlar bizim. Hayır dersen, bütün bahisler yırtılıp atılır. Ölüm değil ya! Koşum yıkayıcısı olarak iş bulurum ahırda, sonra bir çift külüstür at alırız. Unutma külüstür beygirler diyorum. İyisini alamayız. Canım, bir karar verdiğin zaman bakma bana öyle. Gözlerini kısraklara çevir.

Saxonne insana acı veren bir ikircikle bakıyordu güzel hayvanlara. Billy bir açıklama yaptı:

— Birine Hazel diyorlar, öbürüne Hattie. Onları satın alsaydık, arabamıza «çift H» markasını korduk.

Ama artık araba, beygir, falan düşündüğü yoktu Saxonne'un. Chicago Dehşeti ile dövüştüğü geceki gibi Billy'nin yara bere içinde eve döneceğini getiriyordu aklına. Bir şey diyecekti. Ama ne söyleyeceğini merakla bekleyen Billy, konuşmasına fırsat vermedi.

— Kafanın içinde bizim arabaya koş bunları, seyret saltanatı. Daha güzelini bulmak zor olur.

— Ama idmansızsın, Billy!

İçten gelme bir çığlıktı bu, yoksa böyle bir şey söylemeye niyeti yoktu. Billy homurdandı:

— Geçen yıl yarı idman gibi bir şey yaptım. Bacaklarım demir gibi. Kollarımda bir yumruk indirecek güç kaldıkça, taşırlar beni. Ve o güç hâlâ vardır bende. Ayrıca, işi çok uzatmalarına meydan vermeyeceğim. Benim için bir lokmadır o. Başa çıkamayacağım kimseler usta kimselerdir. Dayanıklı, yetenekli rakipler. Genç Sandow'u çiğ çiğ yerim ben. Belki üçüncü, belki dördüncü rauntta bitiririm onun işini. Çocuk oyuncağı bu, diyorum sana. Namusum üzerine yemin ederim, Saxonne, bu parayı bunca kolay kazandığım için nerdeyse utanç duyacağım.

— Ama seni o berbat durumda görmeye dayanamam. Seni böylesine sevmeseydim, başka olurdu belki. Sonra, ya ciddî biçimde yaralanırsan?..

Billy küçümser gibi bir gülüşle kendi gücüne olan güvenini belirtti.

— Dövüşmüş olduğumu bile anlamayacaksın. Yalnızca, Hazel'la Hattie bizim olacak, hepsi bu. Başka bir şey daha var, Saxonne. Arada sırada birisinin suratına bir

yumruk patlatmam gerek mutlaka. Aylarca kuzu gibi sakin ve uslu kalabilirim, ama parmaklarım kaşınmaya başlar o zaman. Bir şeye sıdırmalıyım. Bir andavallıya düşüp mahkemede ceza ödeyeceğime, genç Sandow'u pataklayıp üstelik üçyüz dolar da para kazanmayı daha akıllıca bir iş sayarım. Şimdi bir göz daha at Hazel'la Hattie'ye. Tam anlamıyla model çiftlik hayvanı bunlar. Ay vadisinde yerleştiğimiz zaman at üretmek için kullanırız bunları, damızlık olur. Ayrıca, çift sürmeyi başaracak kadar ağırdırlar da.

Maç akşamı saat sekizi çeyrek gece Saxonne Billy'den ayrıldı. Dokuzu çeyrek geçe sıcak su, buz ve gerekli her şeyi hazırlamıştı. O sırada bahçe kapısının sesini ve verandanın basamaklarında Billy'nin adımlarını işitti. İstemeye istemeye bırakmıştı onu, ve geçen bir saatin her dakikasında onu bıraktığına bin bir kez pişman olmuştu. Öyle ki, ön kapıyı açtığında, kocasını kötü durumda görmeye hazırlanıyordu. Oysa Billy evden çıkarken nasılsa dönüşte de öyleydi.

— Karşılaşma olmadı mı? diye bağırıverdi.

Sesinde düş kırıklığı öylesine belirgindi ki, Billy gülmeye başladı.

— Ringden ayrıldığımı görünce hep birden: «Bu şikedir! Paramızı çaldılar!» diye bağırıyorlar, paralarını geri istiyorlardı.

Saxonne gülerek:

— Sen bana geri geldin ya, o yeter, dedi.

Kocasını odaya soktu ve gizlice içini çekti: Hazel'la Hattie'ye veda ediyordu.

Billy kayıtsız ve bir tavırla:

— Yolda gelirken, bir süredir beklediğin bir şeyi almak için oyalandım biraz, dedi.

Sonra sözlerini şarkı şekline sokup ekledi:

— Aç avucunu, yum gözlerini, yeniden açtığın zaman daha iyi duyacaksın kendini.

Eline ağır ve soğuk bir şey koydu. Saxonne gözlerini açınca bunun onbeş adet yirmi dolarlık altın olduğunu gördü.

Billy karısının çılgınca öpücüklerinden sıyrılınca zafer kazanmanın övüncüyle:

— Sana demedim miydim bir ölüyü soymaktan daha kolay olacağını? diye böbürlendi. Hiç dövüşmedik ki. Ne kadar sürdü biliyor musun? Tam yirmiyedi saniye. Yarım daki-

kadan az. Ve kaç yumruk vurduk birbirimize, biliyor musun? Bir tek. O tek yumruğu da ben attım çeyrek metre uzaklıktan.

Billy gevşemiş, odanın ortasında yere çömelmiş, çenesini sol omuzunun çukuruna dayamıştı. Yumruklarını sıkıyordu. Dirsekleriyle solunu koruyor, kollarını gövdesine çok yakın tutuyordu. Olayı yeniden yaşıyormuş gibi anlatmaya başladı:

— Birinci raund. Gong çaldı. Daha önceden el sıkışmıştık. Elbet ikimiz de rakibin nasıl tepki göstereceğini bilmiyoruz. Dövüşmenin uzun süreceğini düşünüyor ve acele etmiyoruz. Karşılıklı birbirimizi yokluyoruz. Eğleniyoruz sanki. Onyedi saniye geçiyor böyle, hep böyle: İki taraftan da tek yumruk yok, hiç bir şey yok! Sonra, koca İsveçli hapı yutuyor. Bunu anlatmak zaman alacak, ama gerçekte göz açıp kapatıncaya dek olup bitti, saniyenin onda biri gibi bir süre içinde. Ben de beklemiyordum bunu. İkimiz de çok sokulmuştuk birbirimize. Sol eldiveni yanağıma değiyordu. Benim sol eldivenim de onun yanağına değiyordu. Bana sağ gösterdi, ama ben hemen çaktım numara yaptığını. Sol omuzumu kaldırıp sağ omuzumu gösterdim. Bu manevramın sonucunda gardı on santim kadar düştü. Bu da bana yeterdi dalmak için. Sol yumruğum ancak birkaç santimetre uzaktı yüzünden, ve ben gerilmedim bile. O uzaklıktan indirdim yumruğumu. Sağ gardı üzerinden burgu gibi dönerek indim. Ama inerken omuzumun tüm ağırlığını koydum bu vuruşa. Yumruğum kusursuz indi, tam çenesinin ucuna rastladı ve boylu boyunca yere serdi adamı. Köşeme döndüm. O zaman Saxonne ,beni bir gülme tuttu, sinirden, tutamadım kendimi. Öyle kolay olmuştu ki! Hakem rakibimin yanında duruyor, ona kadar sayıyor. Çocuk hiç kıpırdamıyor.. Seyirciler taş kesilmişler, bakalım ne olacak diye bekliyorlar Yardımcıları onu köşesine dek sürüklüyorlar, taburesine oturtuyorlar. Bir yandan da tutuyorlar onu çünkü dik duramıyor tek başına. Beş dakika geçtikten sonra donuk gözlerini açıyor, bir şey göremiyor. Beş dakika daha geçiyor. Artık ayağa kalkabiliyor, ama gene de onu tutmak gerekiyor, çünkü sürekli sallanıyor. Onu iplerin arasından geçirerek soyunma odasına doğru sürüklüyorlar. Seyirciler şike, şike diye bağırmaya başlıyorlar, paralarını geri istiyorlar. Yirmiyedi saniye, bir tek yumruk, ve işte Billy Robert'in yaşamında görmüş olduğu en iyi küçük kadın bir çift şahane atın sahibi olup çıktı.

Saxonne'un, kocasına karşı duyduğu eski bedensel tutku yeniden ve daha coşkulu biçimde uyandı. Gerçekten bir kahramandı o. İngiltere kıyılarında sivri burunlu gemilerden kana bulanmış kumlara atlayan, miğferleri kanatlı savaşçıların dengiydi.

Ertesi sabah, Saxonne kocasının sol elini öperek uyandırdı onu.

— Hayrola, ne yapıyorsun? diye sordu Billy.

— Hazel'la Hattie'ye sabah öpücüğünü veriyorum. Şimdi de seninkini vereceğim... Ama önce, yumruğunu tam nereye vurduğunu göster bana.

Billy, karısının gönlünü hoş etmek için yumruğunu onun çenesinin ucuna değdirdi. Saxonne kocasının kolunu iki eliyle kavradı, geriye itti, sonra var gücüyle bir yumruk darbesi gibi kendi çenesine doğru çekti. Ama Billy bırakmadı.

— Dur biraz, dedi. Çeneni dağıtmaya gerek yok. Göstereyim sana. Bir iki santim uzaklık yeter.

Ve fiske gibi hafif bir yumruk indirdi.

O anda Saxonne beyninin patladığını sandı. Bembeyaz bir ışık parladı gözleri önünde. Her yanı gevşedi, uyuştu, tüm gücünü yitirdi. Eşyalar sallandı. Her şeyi bulanık gördü. Bir an sonra duyuları eski duruma döndü. Anlamıştı ne olduğunu, ve korkuya kapılmıştı. Titrek bir sesle:

— Üstelik çeyrek metre uzaklıktan vurmuşsun! diye mırıldandı.

Billy gülerek:

— Evet, hem de omuzlarımın tüm ağırlığını kattım yumruğuma, karşılığını verdi. Ama bu bir şey değil daha. Gel sana başka bir şey daha göstereyim.

Göğsünün üzerinde bir nokta aradı, orta parmağıyla şöyle bir vurdu o noktaya. Bu kez Saxonne basit bir felç geçirdi ve soluğu kesildi. Ama beyni kusursuz işliyordu ve görüşü netti. Birkaç saniye sonra bütün o tuhaf duyular yokolmuştu.

Billy:

— Sempatik sinir örgüsü, diye açıkladı. Rakibin diz hizasından başlayan bir yumruk attı mı, düşün bir kez ne olur. Bob Fitzsimmons'a dünya şampiyonluğunu kazandıran bu vuruş olmuştur işte.

Saxonne titredi, sonra kendini bu deneylere bıraktı. Ona insan anatomisinin zayıf noktalarını göstermek, Billy'

nin hoşuna gidiyordu. Parmağının ucunu Saxonne'un önkolunun ortasına bastırınca genç kadın dayanılmaz bir işkence çekti. Billy başparmaklarıyla boynunun iki yanından hafifçe sıktı; Saxonne bayılacağını sandı. Billy çeşitli numaraları yorumlayarak sürdürdü:

— Jiu-jitsu'nun öldürücü oyunlarından biri bu. İşte bu da ayak parmağı oyunu: Goth bu oyunla yenmiştir Hackenschmidt'ti. Farmer Burns öğretmişti bunu bana... buna da yarı-Nelson derler... Şimdi, diyelim ki şamata çıkardın baloda, ben de oranın patronuyum, ve seni zarar veremez duruma koymak istiyorum...

Bir eliyle bileğini yakaladı, öbür elini önkolun altından geçirip beline sardı ve kendi bileğini yakaladı, başladı sıkmaya. Saxonne kolunun çat diye kırılacağını anladı hemen.

— Bu oyuna «beni izle» oyunu derler... İşte bunun adı da demir bilek: bu oyunla bir çocuk bile bir adamı pes ettirir. Diyelim ki kavga çıktı, karşısındaki burnunu ısırıyor... Herhalde burnunu yitirmek istemezsin, değil mi?.. Öyleyse şimşek hızıyla şöyle yapman gerek.

Billy'nin başparmakları arasında istemeyerek gözlerini kapadı, şiddetli bir ağrının ilk belirtilerini duydu.

— Eğer burnunu bırakmazsa iyice sıkarsın parmaklarını, gözleri yuvalarından fırlar, yaşamboyu kör kalır. O zaman burnunu bırakacağından emin olabilirsin.

Saxonne'u bıraktı, gülerek yatağın üzerine sırtüstü uzandı.

— Kendini nasıl duyuyorsun? diye sordu. Bütün bunlar boksta kullanılacak oyunlar değil. Ama kavgada geçerlidir.

— Senden rövanşımı alacağım, dedi Saxonne ve «beni izle» oyununu yapmaya yeltendi. Ama basar basmaz bir çığlık attı: yaptığı oyunla ancak kendi canını acıtmıştı. Billy beceriksizliğine güldü. Saxonne başparmaklarını Japon usulü boynuna sapladı, ama parmak uçlarını kıvırmaktan başka bir şey yapamadı. Bu sefer yumruğunu çene ucuna vurdu, ve yine bağırdı, çünkü elinin parmakları acımıştı.

Saxonne kızmıştı.

— Herhalde bu acıtmaz ellerimi, diyerek sempatik sinir örgüsünü yumruklamaya başladı. Ama gelişmiş karın ve mide kasları o önemli noktayı öyle iyi koruyordu ki, yumruklardan hiç biri hedefine ulaşamadı.

— Devam et, vur daha, diye üstelediI Billy. İyi geliyor, beni bir tüyle gıdıklıyorsun sanki.

Saxonne soluk soluğa durdu.

— İyi ya, Bay erkek öldürücü oyunlarınızdan sözedin siz. N'olacak sanki? Bunlar erkek oyunu. Ben erkek değilim. Ama ben de öyle bir oyun bilirim ki, hepsini bastırır, en güçlü erkeği bile bir küçük çocuk gibi güçsüz bırakır. Bekle bir dakka. Tamam, buldum. Kapat gözlerini. Hazır mısın? Bir saniye sürmez.

Billy gözlerini yumdu, bekledi. Ve gül yaprakları gibi yumuşak dudakların ağzına konduğunu duydu.

Hoşnut olan Billy:

— Sen kazandın, dedi.

Ve Saxonne'u kolları arasına aldı.

XIV

Ertesi sabah Billy Hazel'la Hattie'nin parasını ödemek için kente indi. Saxonne öyle sabırsızdı ki, bu denli basit bir işlemin böylesine uzamasına akıl erdiremiyor, kocasının çok geciktiğini düşünüyordu. Ama Billy arabaya koşulu atlarla çıkagelince, onu bağışladı.

— Koşum takımlarını ödünç aldım, dedi Billy. Possum'u bana ver, bin. Sana çift H'lı görkemli arabayı göstereyim. İnan ki görmeye değer.

Saxonne öylesine sevinçliydi ki, kır yeleli, kır kuyruklu kula atların çektiği arabayla kentten çıkarlarken hemen hemen ağzını açıp da bir çift söz edemedi. Araba sürücüsünün oturduğu yer yumuşak, arkalığı yüksekti, rahattı. Billy hayran hayran fren tertibatının etkinliğini anlatıp duruyordu. Beygirleri önce kentin sert yoluna sürüp normal gidişi gösterdi, sonra dik bir toprak patikaya saptı. Araba poyraya kadar çamura battı. Belçikalı aygırın kanını taşıdıklarından emin olmak istiyordu.

Saxonne tam bir sessizliğe gömülmüştü. Billy onu biraz kaygı ile gözlüyor, yan yan bakıyordu. Sonunda, Saxonne derin bir iç çekişle sordu:

— Ne zaman yola çıkabileceğiz, sence?

Billy derin düşüncelere dalmış görünüyordu.

— Belki iki hafta sonra... belki de iki üç ay. Bir bavulu olan, ama içine koyacak bir şeyi bulunmayan İrlandalıya benziyoruz. İşte sana araba, işte atlar, ama içi boş. Güzel bir av tüfeği biliyorum, on sekiz dolara alabilirim.

Kelepir. Ama nasıl alırsın? Hadi bakalım! Ödememiz gereken faturalar ne olacak? 22'lik yeni bir otomatik tüfek de var, onu sana armağan etmek isterdim. Sonra, gözüm bir 30-30'da, alageyik avı için. Sen de benim gibi güzel bir olta kamışı istiyorsun, sökülür takılır türden. Ama bütün bu takım takılavat kaça patlar! İstediğim koşum takımına su içinde elli dolar gider. Araba da bir taze boya ister. Ayrıca, hayvanları otlağa salmak için ip lster, arpa için yem torbası ister, koşum için zımba ister, ve bunun gibi daha bir sürü şey. Biz burada beklediğimiz sürece Hazel'la Hattie para yiyecekler ve hiç bir iş görmeyecekler. Ben de yanıp tutuşuyorum yola çıkmak için.

Susuverdi. Utanmış gibiydi.

Saxonne kesin bir sesle:

— Bana bak, Billy, benden sakladığın bir şey var, gözlerin öyle diyor bana.

— Pekiyi, Saxonne, dinle öyleyse. Sandow hoşnut değilmiş. Deli gibi saçma sapan konuşuyormuş. Bana bir tek yumruk bile vuramadı. Kendini, göstermek için fırsat bulamadı. Bu yüzden rövanşını istiyormuş. Kentte, sağda solda hep aynı sözleri ediyormuş arkamdan. Beni tek elle yenebileceğini öne sürüyormuş. Ama bütün bunlar önemli değil. Önemli olan şu: Boks meraklıları mutlaka bir rövanş maçı istiyorlar. Geçen sefer ödedikleri paranın karşılığını alamadılar. Salon tıklım tıklım olacak. Menacerler öyle dediler bana. Bu sabah o yüzden geciktim. Onbeş gün sonra armut gibi elime düşecek üçyüz dolar daha var benl bekleyen. Geçen sefer anlattığım durumun aynı. Onu yere sereceğimden emlnim. Hâlâ benim sıradan bir boksör olduğumu, rastgele bir yumruğa kurban gittiğini sanıyor o.

— Ama Billy, boks karşılaşmalarının sağlığını bozduğunu söylemiştin sen bana eskiden. Bu işi o yüzden bırakıp arabacılığa dönmüştün.

— Benim sözüm bu gibi maçlar için değildl. Bu karşılaşmayı baştan kazanılmış sayarım. Yedinci raunda kadar sürdüreceğim. Gerekli olduğu için değil, ödedlkleri paraya karşılık seyircilere bir şey vermiş olmak için. Elbet bir ikl yerim şişecek, sıyrılacak. Sonra sırça çenesine vurup gereği kadar onu yerde tutmanın fırsatını ayarlayacağım. Hepsi bu işte. Ondan sonra, dengimizi bağlar, ertesi sabah yola çıkarız. Ne dersin? Haydi, söyle...

Cumartesi aksam Saxonne bahçe kapısının mandal sesini duyunca fırladı. Billy yorgun görünüyordu. Saçları ıs-

laktı, burnu ezilmişti, bir yanağı şişmiş, kulakları sıyrılmış, gözlerinin altı biraz çürümüştü. Altın dolarları karısının avucuna koydu, onu dizlerinin üzerine oturttu.

— Bu çocuk hakkında düşüncelerimde yanılmışım, dedi. Bir açıldı mı, bayağı iyi dövüşüyor. Ondördüncü raunda kadar adamakıllı uğraştırdı beni. Sonra, sana söylediğim gibi indirdim onu. Çenesinin zayıf olması bir şanssızlık onun için. Sandığımdan daha çevik. Eli de ağır. Daha ikinci raundda kendini saydırdı bana. Arka arkaya bir yumruk atışı var ki, nefis. Ama o sırça çene yok mu! Ondördüncü raunda kadar onu pamuklar içinde korumayı becerdi. Ama para etmedi, onu devirdim sonunda. Hem, bana bak, ben çok sevindim maç ondört raund sürdüğü için. Tüm gücümü korudum. Kolayca yendim onu. Hiç soluk soluğa kalmadım. Oysa bütün raundlar hızlı geçti. Bacaklarım demir gibi. Kırk raund dövüşebilirdim. Bak, sana hiç bundan sözetmemiştim, ama Chicago Dehşeti'nden dayak yiyeli gücümden kuşkulanmaya başlamıştım.

Saxonne:

— Şaka ediyorsun! diye bağırdı. Formunda olduğunu çoktandır bilmiş olmalısın. Carmel'de öylesine boks, güreş ve koşu yaptın ki.

Billy ne yaptığını iyi bilen bir kişi gibi başını olumsuz anlamda salladı.

— Hayır! dedi. O büsbütün ayrı. Carmel'de yaptıklarım insanın gücünü tüketmez. Asıl gerçekle, yaşam kavgasıyla karşı karşıya gelmelisin. Raund raund üstüne. Karşında güçlü bir rakip, tam formunda. Ancak o zaman —eğer birdenbire felç olmadınsa, eğer bacakların titremiyorsa, yüreğin kopacak gibi çarpmıyorsa, duraksamıyorsan, başından sersemleme belirtisi yoksa—, işte o zaman demir gibiyim diyebilirsin. Ben tam sağlıklıyım, anlıyor musun? Ve bir daha ringe çıkarak hiç tehlikeye atmam bu sağlığımı. Durum açık. Kolay kazanılan bu para aslında en zor kazanılanı. Bugünden başlayarak, artık yüzde ile geçinen bir arabacıyım ben. Seninle ikimiz yollara düşecek, ay vadisiyle karşılaşıncaya dek gideceğiz.

Ertesi sabah erkenden arabalarına binip Ukiah'dan ayrıldılar. Sürücü yerinde ikisinin arasında tüneyen Possum öyle sevinçliydi ki pembe dili bir karış dışarıya sarkmıştı.

Önce, kestirmeden kıyıya inmeyi tasarlamışlardı. Ama mevsim daha erken olduğundan, kış yağmurlarından gevşeyen yollar arabaya geçit vermiyordu. Bu yüzden doğuya

döndüler, Lake'e yöneldiler. Niyetleri, kuzeye çıkıp Sacramento'nun yukarı vadisine doğru yollarını sürdürmek ve dağlar arasından Oregon'a ulaşmaktı. Sonra bir çember çizip kıyıya yöneleceklerdi. O zaman yollar trafiğe elverişli olacaktı. Onlar da o yoldan Golden Gate'e kadar ineceklerdi.

Her yer yeşermiş, toprak çiçeklerle bezenmişti. Dağlara vardıklarında, en küçük vadi kocaman bir bahçeye benziyordu.

— Pöh! dedi Billy. Yuvarlanan taş yosun tutmaz derler. Oysa biz çift atlı bir araba tuttuk. Yaşam boyu aynı zamanda bunca çok şeyim olmuş değildi. Üstelik, o zamanlar araba ile yersiz yurtsuz dolaştığım da yoktu. Öyle olmasına karşın... Yuf be! Düşün ki eşyalarımız bile bizim değildi. Sahip olduğumuz tek şey, sırtımızdaki giysilerdi, birkaç çift de eski çorap.

Saxonne kocasının elini tutup sevgiyle okşadı.

— Üzüldüğüm bir tek şey var, dedi: Her şeyi sen kazandın. Benim hiç bir katkım olmadı.

— Hadi canım! Her şeyi sen kazandın sayılır. Maçlarda yardımcının rolü ne ise, senin rolün de o oldu. Senin yüzünden keyfim yerindedir, formundayım. Bir adam dövüşemez, eğer kendisine bakacak iyi bir yardımcısı yoksa. Sen olmasaydın, ben burada bulunmazdım. Senin yüzünden, kumar masasında neyim var neyim yok topladım, kapıyı açıp gittim. Sensiz ne olurdum, düşündün mü hiç? Şu anda onmaz bir ayyaş olurdum. Belki de, bir «sarı»ya fazla vurdum diye, ya da herhangi başka bir nedenle, San Quentin'de beni asmış olurlardı. Bir de şimdi bak bana.

Göğsüne vurdu eliyle:

— Bir tomar banknot var burada... patrona at satın almak için. Tuhaf değil mi? Hem sonsuz bir tatil yapıyoruz, hem de iş çeviriyoruz. Üstelik de kazançlı işler. Hem ziyaret, hem ticaret diye buna derler işte. Yeni bir mesleğim daha oldu: Oakland için at alıyorum. Becerikli davranırsam eğer —ve becerikliyimdir—, Frisco'nun bütün firmaları beni aracı olarak kullanırlar. Bütün bunlar senin yüzünden oluyor. Sen benim küçük maskotumsun. Eğer Possum bizi gözlemeseydi... Ama onun bakması umurumda bile değil.

Eğilip öptü Saxonne'u.

Yokuş yukarı çıktıkça yol daha sarp, daha zorlu oluyordu. Neyse ki tepe fazla yüksek değildi. Çok geçmeden

taşlı yolun inişine geçtiler, rengârenk çiçekli çayırlar arasından geçerek Mavi Göller kanyonuna vardılar. Vadinin dibinde koyu lacivert bir göl yatıyordu. Karşıda, tepelerin kıvrımları giderek kesişiyordu. Ta uzaklarda, mavi bir dağ tablonun merkezini oluşturuyordu.

Bir yerde arabayı durdurdular, kara gözlü, kıvırcık kır saçlı, yüz çizgileri düzgün bir adama sorular sordular. Adam Alman şivesiyle karşılık verdi. Yokuşun üzerine kurulmuş bir dağ evinin çardaklı balkonunda sevimli bir kadın gülümsüyordu. Az ilerde, Billy atları şirin bir lokantalı otele su içirmeye götürdü. Otelin sahibi dışarı çıktı. Sohbet ettiler. Kara gözlü, kıvırcık kır saçlı adamın San Francisco'lu bir mimar olduğunu, onun çizdiği planlara göre evini kendi eliyle yaptığını anlattı otelci.

Tepeler arasındaki yılankavi yollardan ilerlerken, Billy usulca kıkır kıkır güldü:

— Sosyal kademelerde yükseliyoruz. Sırtımızda çıkınlarla yürüyeceğimize araba ile yolculuk yapalı, bize başka türlü davranıyorlar, görüyor musun? Hazel'la Hattie'yi, Saxonne'la Possum'u, ve de kulunuz bendenizi, ve de bu lüks arabayı gören herkes bizi gezip tozmaya çıkmış milyonerler sanıyor olmalı.

Koyu lacivert renkte ikinci bir gölü geride bıraktılar. Yol genişliyordu. Sağda ve solda, yemyeşil çayırlar uzanıyordu alabildiğine; üzerinde meşe ağaçları ve otlayan hayvanlar görülüyordu. Bir noktada, Clear gölü bir iç deniz gibi gözleri önüne serildi. Yamaçlarında hâlâ kar kalıntıları parıldayan yüksek dağlardan zaman zaman bir bora iniyor, suyun yüzeyini kırıştırıyordu. Saxonne görünümü seyretti.

— Bayan Hazard Cenevre gölünden coşkunlukla sözederdi hep, dedi. Bundan daha güzel mi bilmem!

Billy doğruladı:

— Az önce tanıştığımız mimar bu dağlara California Alpleri diyordu, farkında mısın? Eğer yanılmıyorsam, şu ilerde gördüğümüz yer Lakeport. Vahşi bir yer. Demiryolu bile yok.

— Buralarda ay vadisi de bulunmaz. Ama ne güzel görünüm! Ne güzel!

— Bahse girerim ki yazın burası cehennem gibi sıcak olur, dedi Billy. Hayır, bizim aradığımız yer daha yakın olmalı kıyıya. Bununla birlikte güzel olduğuna kuşkum yok. Elbette ki güzel... duvara asılı bir tablo gibi. Ne dersin, burada mola verip banyo yapalım mı?

On gün sonra Coluso yönetim bölgesinde bulunan Williams'a vardılar. Orada, uzun zamandan beri ilk kez olarak demiryolu gördüler. Billy'nin de beklediği buydu. Çünkü yolda Oakland'a göndermek üzere iki nefis at almış, arabanın peşine takmıştı.

Saxonne bakışlarını engin, göz kamaştıran Sacramento vadisi üzerinde gezdirdi ve:

— Burası çok sıcak! yargısına vardı. Demiryolu yok, tepe yok, orman yok, manzanitas yok, madronyos yok. Issız ve hüzün verici bir yer.

Billy karısının sözlerine ekledi:

— Irmağın takımadalarına benziyor. Korkunç verimli toprak, ama kürek mahkûmları gibi çalışmak ister. Ağır iş yapmaya meraklı kimselere yarar burası. Üstelik, insanı biraz eğlenmeye, hoş zaman geçirmeye iten hiç bir şey yok burada. Balık tutmak yok, avlanmak yok. Çalış babam çalış. Burada yaşasaydım, işde yıpranır giderdim.

Kuzeye doğru çıktılar. Sıcakta, tozda, California ovalarını geçtiler araba ile. «Yeni tarım» yönteminin ilk uygulamaları göze çarpıyordu her yerde. Bitmiş durumda yahut bitmek üzere bulunan büyük sulama kanalları, dağlarda üretilen enerjiyi ovaya taşıyan elektrik hatları sınırları çitler ya da tahtaperdelerle yeri belirlenmiş küçük araziler üzerinde yeni yapılan bir sürü çiftlik gördüler. Büyük, zengin işletmeler bölünmüş, küçük parsellere dönüştürülmüştü. Bununla birlikte, ikibinbeşyüz ilâ beşbin hektarlık geniş topraklar da vardı hâlâ. Sacramento kıyılarından ufka dek uzanan bu toprakların ötesinde berlsinde meşe ormanlarıyla kaplı vadiler serpiştirilmişti.

Atları sulamak için yaklaştıkları küçük bir arazi ile minimini bir ambarın sahibi:

— Burada böyle ağaçlar bittiğine bakılırsa, yaman bir toprak olmalı, diyordu.

Beş hektarlık arazinin büyük bölümünü genç ve sık meyve ağaçları kaplıyordu. Kalan bölümde, beyaz badanalı kümesler ve tellerle kapatılmış geçitler yapılmıştı. Buraya yüzlerce kümes hayvanı kapatılmıştı. Adam küçük ahşap bir evin yapımına başlamıştı. Anlatmayı sürdürdü:

— Toprağı satın aldıktan sonra ağaç dikmek için işimi bırakıp buraya geldim; bitirdikten sonra, tasfiyeye kadar, yeniden eski işime döndüm. Şimdi kesin olarak buraya yerleştim artık. Ev biter bitmez karımı da getireceğim. Sağlığı pek yerinde değil. Kır havası onu iyileştirir.

Kentten kurtulmak için planlar kurduk, yıllarca çalıştık çabaladık. Şimdi özgürüz artık.

Zevkle içini çekti.

Yalağın suyu güneşten ılınmıştı.

— Bekleyin, dedi adam. Onu içirmeyin. Ben soğuk su veririm hayvanlara.

Küçük bir hangara girdi, elektrik düğmesini çevirdi. Konserve kutusu büyüklüğünde bir motor çalışmaya başladı. Berrak bir su aktı sulama sisteminin merkez kanalına, ve ikinci su yolları ile meyve bahçesine dağıldı.

Adam sevincinden yerinde duramıyordu. Hayran hayran baktı.

— Nasıl, güzel su değil mi? Nefis, harika! diye haykırdı. Bu su, tomurcuk demek, yemiş demek, kan ve yaşam demek. Şuna bakın. Altın madeninin, meyhanenin ne değeri var bunun yanında? Bunu söylüyorsam, bilerek söylüyorum... Yaşamımın büyük bölümünü meyhane işletmekle geçirdim. Bu toprağı da meyhaneden kazandığım paralarla aldım aslında. Ama hep tiksindim o meslekten. Çocukluğumda bir çiftlikte çalışmıştım. Bu yüzden yaşam boyu kırlarda gezmeye can atardım. Sonunda oldu işte!

O canım suyu daha iyi görmek için gözlüklerini sildi, sonra eline bir çapa alıp yan kanallar açmak üzere ana kanaldan aşağıya doğru indi.

— Yaşamımda görmüş olduğum en tuhaf meyhanecl bu, dedi Billy. Basit bir iş adamı sanacaktım onu.

Saxonne:

— Hemen gitmeyelim buradan, diye yalvardı. Onunla biraz tartışmak isterdim.

Adam gözlüklerini sile sile geri döndü. Yüzü ışıl ışıldı. Büyülenmiş gibi bakıyordu suya. Saxonne için onu konuşturmak, motoru işletmek kadar kolay oldu.

— Bütün bu gördükleriniz 1850'lerden, öncülerden kalmadır, dedi adam. Meksikalılar hiç bir zaman buralara dek gelmediler. Bu topraklar hükümetindi. Herkesin payına seksen hektar düştü. Seksen hektar güzel, verimli toprak. Hektar başına alınan buğday ürünü hakkında inanılmaz rakamlar verildi. En çalışkan, en akıllı öncüler kendilerine verilen toprağı değerlendirdiler, başka öncülerle ortaklık kurdular. İyi bir çiftlik kurmak için çok toprağa gerek olduğuna göre, iyi çiftliklerin sayısı bu bölgede hızla çoğaldı.

Saxonne Mark'ın sözünü anımsayıp:

— Şanslı çıkan onlar oldu, dedi.

Adam kafasını sallayarak onayladı, sonra konuşmasını sürdürdü:

— Öncüler toprakları kesip biçtiler, düzenlediler, birleştirdiler ,büyük çiftlikler yaptılar, büyük ahırlar, şahane evler yaptılar, meyve ağaçları diktiler, süs bahçeleri açtılar. Bunca zenginlik gençlerin gözünü kamaştırdı. Para harcamak için kente indiler. Yaşlılarla gençler bir noktada birleştiler: Toprağı yoksullaştırdılar. Yıllarca toprağı zorlayıp şaşılacak miktarda ürün aldılar. Ama bu toprağın zenginliğini oluşturan unsurlardan hiç birini yerine getirmedikleri için, çok geçmeden toprak bitti tükendi. Bazı yerler bugün öylesine verimsizleşmiştir ki, çöl gibidir. Şimdi büyük arazi sahipleri bırakıp gitmişlerdir. Biz küçükler bu yüzden ufak tefek bir şeylere sahip olabiliyoruz. Kısa bir süre sonra tüm vadi benimkinin çapında küçük küçük parçalara bölünecek. Bakın biz ne duruma getirdik burasını: Üzerinde buğday bile bitmeyen kısırlaşmış toprağa yeniden can verdik. Bunun için de toprağı sulamak, gerekli özeni göstermek yetti. Yeniden taşamaya başladı bu toprak. Güzel meyve bahçelerimize bakın, görürsünüz dediğimin doğru olduğunu. Suyumuz var. Dağdan da akıyor, ayaklarımız altında da. Önceki akşam bir yazı okuyordum. Yaşamın her çeşidi besine bağlı, bütün besinler de suya, diyordu o yazıda. Bir kilo besin maddesi üretmek için beşyüz litre su gerek, bir kilo et almak için beşbin litre su gerek. Yılda ne kadar su içersiniz? Beşyüz litre, diyelim beşyüz kilo. İyi amma, yılda yüz kilodan çok sebze ve yüz kilodan çok et yersiniz, öyle değil mi? Bu demektir ki bir yıl içinde sebze ve meyve olarak elli ton, et olarak da beşyüz ton su tüketiyorsunuz. Özetle: sizin gibi sevimli, ince bir hanımcığı yaşatmak için beşyüzelli buçuk ton su gerekli.

Billy şaşkınlıktan söyleyecek söz bulamadı, ancak:

— Vay canına! diyebildi.

Eski meyhaneci ekledi:

— Nüfusun ne kerte suya bağlı olduğunu görüyorsunuz. İyi ya, bizde su var işte. Toprağın altı üstü su dolu. Sonsuz yedeklerimiz vardır. Ve birkaç yıl sonra bu vadinin nüfusu Belçika'nın nüfusuna eşit olacak.

Motorun durup dinlenmeden yer altından çektiği ve yeniden toprağa geri verdiği bilek kalınlığındaki suyun

büyüsüne kapılan adam sözünün gerisini getirmeyi unuttu ve konukların gittiklerini bile görmedi.

Billy hayran hayran:

— Düşün ki bu adam eski bir meyhaneciymiş! diye söylendi.

— Gürül gürül akan suları, yaşamak için buraya gelecek olan bütün o insanları düşünmek çekici bir şey.

Billy güldü:

— Evet ama, burası ay vadisi değil, dedi.

— Hayır, değil. Ay vadisinde toprağı sulamaya gerek yok. Halfa ve ona benzer birtakım ürünler dışında. Bize, yerden doğal olarak fışkıran, küçük derelere bölünerek çiftlikten geçip sonunda güzel bir çay oluşturan su gerekli.

— İçinde de alabalıklar yüzmeli, dedi Billy. Kıyılarında söğütler, çeşit çeşit ağaçlar bulunmalı. Şurada bir yüksek burun olmalı ki oltaya takılan alabalığı yukarı çekebilsin. Ötede de derin bir gölcük ister, içinde yüzmek, yüksekten atlamak için. Sonra, su içmeye gelen derekuşları, arada sırada bir alageyik belki...

Saxonne sözü alıp sürdürdü:

— Tarlalarda çayırkuşları, ağaçlarda kumrular, göğsü siyah tüylü cinsinden; sonra, kır ağaç sincapları...

Billy Hattie'nin sağrısına yapışan bir sineği kamçısının ucuyla kovdu, düşüncesini yüksek sesle açıkladı:

— Bu ay vadisi yaman bir vadi olacak doğrusu! Acaba bulabilecek miyiz onu?

Saxonne kesin inançla başını salladı:

— Yahudiler nasıl «Adanmış Topraklar»ı buldularsa, Mormon'lar nasıl Utah'ı buldularsa, ve öncüler nasıl California'yı buldularsa, biz de öyle bulacağız. Oakland'dan çıkarken bize verilen son öğüdü aklına getir: «Arayan bulur» demişlerdi.

XV

Güzel araba, yeniden canlanmış, çiçeklerle bezenmiş yemyeşil topraklar arasından kuzeye doğru yol almayı sürdürdü. Willows, Red Bluff ve Redding kentlerinde mola verdiler, Colusa, Glen, Tehama ve Shasta yönetim bölgelerinden geçtiler. Billy bir sürü çiftliğe uğradı, ama ancak üç at buldu satın alınacak! Hayvanları incelerken, Saxonne da kadınlarla konuşuyor, aradıkları vadinin o yörelerde bulunmadığına gittikçe daha çok inanıyordu.

Redding'de Sacramento'yu bir araba vapuruyla aştılar, cehennem gibi sıcak bir günde bir dizi yüksek ova ve tepeyi geçtiler. Sıcak her an biraz daha artıyor, dayanılmaz oluyordu. Ağaçlar yanmış, çalılar ölüydü. Yeniden Sacramento ırmağıyla karşılaştılar ve Kennett'teki yüksek fırınları gördüler. O zaman anladılar bitki örtüsünün neden yok olduğunu...

Endüstri kentinden çıkıp yükseklere tırmanmaya başladılar. Görünüm değişti. Evler, yırtıcı kuşlar gibi, dipsiz uçurumlar üstünde asılı durmaktaydı sanki. İyi durumda geniş bir yoldan, mllerce uzanan dik bir bayırı tırmandılar, Sacramento kanyon'una daldılar. Burada yol hafif meyilliydi, ama kayaların içine oyulmuştu, ve öyle daralıyordu ki, karşıdan gelen başka bir arabaya rastlarım diye ödü kopuyordu Billy'nin. Aşağıda, ta uzakta, ırmak çakıllar üzerinde köpürüyor, çağlayanlar halinde arkada bıraktıkları büyük vadiye doğru koşuyordu.

Kimi zaman, yol en geniş olduğu yerlerde, atları Saxonne sürüyor, Billy de arabanın yükünü hafifletmek için yürüyordu. Saxonne da sırayla yürümek için ayak diredi. Zaman zaman Billy, güzelim atlarına soluk aldırmak için arabayı durduruyor, Saxonne hayvanları okşuyordu. Sarıya çalan kahverengi, yollu kadifeden bir elbise içinde çok şıktı, yüzü pembe pembe idi. Kısa eteği altında aynı kumaştan tozluk takmıştı baldırlarına. Sözcüklerle anlatılmayacak gibi sevinçliydi. Bir an, kocasına aşkla dolu bakışlarla karşılık verince, Billy bir şey söylemeden duramayacağını anladı.

— Hey! Çocuk! diye haykırdı.

Saxonne'un yüzü aydınlandı.

— Hey! Çocuk! diye karşılık verdi.

Denize doğru uzanan yüksek kayalıkların derin bir yarığında kamp kurup bir gece geçirdiler. Orada bir kutu atelyesinin çevresinde bir köy vardı. Dişleri dökülmüş bir ihtiyar sönük gözleriyle yabancı yolcuları izledi, gezgin satıcı olup olmadıklarını sordu.

Parlak mavi göğe dek yükselen Castle Crangs'ın yanından geçtiler. İlk kez olarak görüyorlardı Shasta dağını. Çok uzaklarda, sık ağaçlı vadilerin gerisinde, pembeye çalan karlı bir tepe eriyordu nefis bir alaca karanlıkta. O tepeyi her yandan günlerce gördüler. Dik bir bayırı tırmandıktan sonra, beklenmedik bir dönemeçte, Shasta dağı karşılarına dikiliveriyordu. Şimdi bir değil, iki doruk ayır-

dediyorlardı; dorukların arasında buzullar parıldıyordu. Günlerce, kilometrelerce tırmandılar, ama nereye vardılarsa o dağı, o dağın karlara bürünmüş yeni şekillerini, yeni görünüşlerini buldular ufukta.

— Gökte sinema oynuyor sanki, dedi Billy sonunda.

Saxonne içini çekti.

— Bütün bunlar öylesine güzel, öylesine güzel ki! Ama burada ay vadisi yok.

Bir kelebek ordusu ile karşılaştılar. Bu hareketli hayvancıklardan milyonlarcası tekdüzen esmer bir halı gibi kaplamıştı yolu. Araba, günlerce onların arasından bir yol açа açа ilerledi. Atlar soludukça kelebekler sessizce uçuşuyor ve sanki yol yukarıya doğru yükseliyordu. Kar taneleri gibi yumuşak ve hafif, kahverengi-sarı bulutlar dalga dalga yayılıyor, tahtaperdelere çarpıp yığılıyor, ya da yol kıyısındaki sulama kanallarına dökülüp akıntıya kapılıyordu. Hazel ve Hattie kelebeklere alışmakta gecikmediler, Possum'u yatıştırmanın bir yolu bulunamadı.

Billy gülerek:

— Kelebeklere alıştırılmış atlar, görülmüş şey mi? diyordu. Bizimkilerin değeri elli dolar arttı şimdi.

Yolda rastladıkları bir yolcu:

— Hele Oregon'un çizgisini Rogue River vadisine dek geçin, o zaman görürsünüz, dedi. İklim, görünüm ve meyve ürünü bakımından gerçek bir cennet orası, Tanrının cenneti derler ya, öyle. Dekar başına beşyüz dolar hesabıyla yüzde ikiyüz getiren meyve çiftlikleri göreceksiniz orada.

Yolcuyu geride bıraktıktan sonra Billy:

— Adam sen de! dedi. Öyle zenginliği sindiremeyiz biz.

Saxonne:

— Ay vadisinde elma yetişir mi bilmem, diye karşılık verdi. Ama bir Billy, bir Saxonne, bir Hazel, bir Hattie, bir de Possum'un değerini hesaplayarak, ay vadisinin yüzde onbin mutluluk getirdiğini biliyorum.

Siskiyou yönetim bölgesini geçtikten, yüce dağlar aştıktan sonra Ashland ve Medford'a ulaştılar, Rogue River'in vahşi kıyılarında kamp kurdular.

— Burası harika, nefis, dedi Saxonne. Ama ay vadisi değil.

Billy doğruladı:

— Hayır, ay vadisi değil burası.

O gün Billy dev bir alabalık yakalamış, onu kıyıya çıkarabilmek için boynuna dek ırmağın buz gibi sularına dalmış kırk dakika uğraşmış, ama sonunda Kızılderililer gibi nara atarak pullu avını solungaçlarından yakalayıp karaya çıkarmayı başarmıştı.

Grant boğazını geçtikten sonra, Oregon dağları ve meyve yüklü vadilerin arasından kuzeye doğru yollarını sürdürdüler.

— Bulmak için aramak gerek, dedi Saxonne.

Umpqua üzerinde kamp kurdukları akşam, Billy yaşamında avlamış olduğu ilk alageyiği parçalamaya uğraşırken, başını kaldırıp şöyle dedi Saxonne'a:

— Eğer California'yı tanımasaydım, Oregon her bakımdan beni doyururdu diye düşünüyorum.

Alageyiğin etini tıka basa yedikten sonra dirseği üzerine yaslanıp uzandı, sigarasını tellendirdi.

— Belki de ay vadisi diye bir yer yoktur, dedi. Ama ne önemi var? Yaşamımızı sonuna dek böyle yollarda geçirebilirdik. Başka bir şey istemezdim ben.

Saxonne, sakin sakin, ama inançla:

— Bir ay vadisi vardır, diye karşılık verdi. Ve biz bulacağız onu. Bulmamız gerek. Bana bak Billy, bir yerde yerleşmemiz gerek, yoksa ne küçük Hazel'ler, ne küçük Hattie'ler, ne de küçük Billy'ler olur.

Billy:

— Ne de küçük Saxonne'lar, diye ekledi.

— Ne de küçük Possum'lar.

Saxonne Billy'nin son sözüne karşı çıkar gibi başını sallayarak elini uzatıp köpeği okşamak istedi. Alageyiğin kaburgalarından birini oburca kemiren hayvan öfkeyle hırladı. Saxonne parmaklarını dar kurtardı köpeğin dişlerinden. Kızgınlıkla elini yeniden uzatıp:

— Possum! diye haykırdı.

Billy uyardı:

— Bırak bu sevdayı. Elinde değil. Ve bu kez kaçıramazsın parmaklarını.

Possum'un hırlayışı daha sert çıktı. Kemiği iyice çeneleri arasına yerleştirmişti. Gözleri çakmak çakmak, tüyleri diken diken olmuştu öfkeden. Billy beğendi onun bu durumunu:

— İyi bir köpek kemiğini savunur! Başka biçimde davranmış olsaydı, beğenmezdim onu.

Saxonne karşı koydu:

— Ama o benim Possum'um! Ve beni sever. Bir kuru kemiği bana yeğ tutmamalıydı. Sonra, beni sayması gerekir... Hadi Possum, ver o kemiği bana. Hemen verin bana o kemiği, beyefendi!

Elini usulca uzattı. Hayvanın hırlaması arttı, sesi yükseldi, bir daha kalkıştı ısırmaya. Billy:

— Bunu yaptıran içgüdüsü, diye yineledi. Seni çok sever ama böyle davranmaktan alıkoyamaz kendini. Elinde değil ki.

Saxonne dlretti:

— Kemiğini yabancılara karşı savunmakta haklıdır; anasına karşı, hayır! Bu kemiği verdirteceğim ona.

— Bu cins av köpekleri kötü huylu olurlar, Saxonne. Azdıracaksın onu.

Saxonne niyetinden caymıyordu. Yakacak odunlar arasından küçük bir sopa aldı.

— Şimdi beyefendi, verin bana bakayım o kemiği.

Sopayla korkuttu. Köpek yırtıcı bir hayvan gibi hırlıyordu. Isırmak için yeni bir atılım yaptı, sonra kemiğin üzerine abandı. Saxonne sopasını vuracakmış gibi gibi kaldırdı. Ve işte o zaman, hayvancağız birdenbire kemiği bıraktı, sahibesinin ayakları dibinde sırtüstü yere yuvarlandı, ayaklarını havaya dikti. Kulaklarını arkaya doğru indirmiş, teslim olmuştu. Gözleri nemliydi. Baş eğdiği, yalvaran gözlerinden okunuyordu.

Billy çok duygulanmıştı.

— Vay canına! Olur şey değil! dedi. Şuna bak hele! Savunmadan caydı. Karın boşluğunu, bütün nemli organlarını, tüm yaşamını sana teslim ediyor. Sanki, al işte, çiğne beni, canımı al, demek istiyor sana. Seni seviyorum, senin kölenim ben, diyor. Ancak, kemiğimi savunmaktan alıkoyamam kendimi. İçgüdüm benden daha güçlü. Öldürsen de çaresi yok, diyor.

Saxonne da duygulanmıştı. Gözlerinde yaşlar parlıyordu. Eğildi, küçük hayvanı kolları arasına aldı. Possum bir çırpınma nöbeti geçiriyor, sarsıla sarsıla inliyor, titriyor, sahibesinin yüzünü yalamak için kıvranıyordu. Ve bütün bunları bağışlanmak için yapıyordu.

Saxonne yüzünü bu yumuşak, duyarlı vücuda gömdü.

— İyi yürekli, tatlı dilli yavrum! diye kekeledi. Annen

üzgündür. Bir daha hiç bu biçimde canını sıkmayacak. Hadi cicl köpeğim benim... Bak görüyor musun? İşte kemiğin. Al onu.

Köpeği yere bıraktı. Ama hayvan, kemikle sahibesi arasında bir seçim yapamıyordu. İzin verdiğinden emin olmak için yüzüne bakıyor, sabırla bekliyor, kendisini iki zıt yöne doğru çekiştiren görevle istek arasındaki korkunç mücadele içinde titreyip duruyordu. Saxonne her şeyin yolunda olduğunu bir daha söyledi, iznini bir baş işaretiyle vurguladı ve Possum ancak o zaman geri aldı hazinesini. Aldıktan bir dakika sonra anî bir korkuyla burnunu kaldırıp kaygı ile baktı sahibesine. Saxonne gülümsedi, başıyla güven verici bir işaret yaptı. Possum'un içi rahatladı. Derin bir iç çekişle başını değerli alageyik kaburgasına eğdi.

Billy ağır ağır düşüncesini söyledi:

— Mercedes'in hakkı varmış: Köpekler nasıl ki bir kemik için dövüşürlerse, insanlar da iş bulmak için dövüşüyorlar. İçgüdüdür işte bu. Possum'un seni ısırmak istemesi gibi, ben de yumruğumu bir «sarı»nın çenesine indirmekten alıkoyamıyordum kendimi. Bunun açıklamasını aramaya gerek yok: Bir insan neyi yapmak zorundaysa onu yapar. Hall'ü anımsarsın. Yarış sırasında elindeki değneği niçin Timothy Mc Manus'un bacakları arasına fırlattığını açıklayamıyordu. Ben de tıpkı onun gibi davrandım: Kiracımıza. Jimmy Harmon'a vurmam için hiç bir neden yoktu. İyi bir adamdı, son kerte açık yürekli ve sade idi. Ama ona vurmak zorundaydım, çünkü grev başarısızlıkla sonuçlanacaktı, ve yüreğimde öylesine bir burukluk vardı ki, ağzımda bile duyuyordum o acı tadı. Şimdiye dek sana söylemedim: Sonradan onu gördüm bir kez. Yolunu bekledim, özür diledim kendisinden. Bunu niçin yaptığımı da bilmiyorum. Onu niçin dövdümse, aynı nedenle özür dilediğim sanırım..., yani bunu yapmak zorunda olduğum için.

Umpgua ırmağının kıyısındaki kamp yerinde, Billy olayların nedenini gerçekçi sözlerle açıklarken, Possum da yaşamın gerçeklerini alageyik kaburgasını kemire kemire belirtiyordu.

XVI

Roseburg kentine girerken Saxonne tutuyordu dizginleri. Possum yanında oturmuştu. Araba ağır ağır ilerle-

mekteydi. Arkasına, iki genç beygir bağlıydı. Bağlı olmayan yarım düzine at da gerilden izliyordu arabayı. Billy, dokuzuncu atın sırtında, en arkadan geliyordu. Topladığı atlardan yedisini Roseburg'dan West Oakland'a yolladı.

Beyaz serçe öyküsünü Umpqua vadisinde duydular. Yaşı biraz ilerlemiş, bolluk içinde yaşayan bir çiftçiydi anlatan. Dört başı mamur, düzenli çiftliği örnek olarak gösterilebilirdi. Komşuları çeyrek milyon dolar değer biçiyorlardı.

Akşam yemeğini yerken, adam Billy'ye sordu:

— Çiftçi ile beyaz serçenin öyküsünü biliyor musunuz?

Billy:

— Beyaz serçenin varlığından bile haberim yok, karşılığını verdi.

— Doğrusunu istersenız, beyaz serçeye rastlamak pek de kolay değil. Neyse, ben öyküyü anlatayım. Bir varmış bir yokmuş, eskiden bir çiftçi varmış. Neye el uzatsa başarısızlığa uğrarmış. Durumu gün geçtikçe kötüye gidiyormuş. Ta ki birisi günün birinde beyaz serçeden sözetmiş ona. Demiş ki, bu serçe ancak sabahın köründe ortaya çıkar demiş, daha adamakıllı gün doğmadan, ve onu ele geçiren çiftçiye her türlü bolluk ve mutluluk getirir demiş. Ertesi günden tezi yok, bizim çiftçi başlamış şafakta kalkmaya. Beyaz serçeye rastlamak için aylarca her sabah oralarda dolaşmış, ama öyle bir kuş ilişmemiş bile gözüne.

Adam başını sallayıp sürdürdü.

— Evet, o harika beyaz serçeyi görememiş, ama buna karşılık öyle çok şey görüp öğrenmiş ki kahvaltıdan önce, ve öylesine çok çalışmış ki, kısa zamanda çiftliği gelişmeye başlamış, borçlarını ödemiş, para bile artırmış.

Ertesi gün öğleden sonra, yolda giderken, Billy derin düşüncelere dalmıştı. Sonunda, kafasını kaldırıp sessizliği bozdu:

— Çok iyi anlıyorum, dedi. Ama hoşuma gitmiyor. Beyaz serçe diye bir şey yoktur elbet. Ama sabah erken kalkıp o zamana dek boş verdiği şeyleri görünce... Evet çok iyi anlıyorum. Bununla birlikte, eğer bir çiftçinin yaşantısı buysa, ay vadisini bulmaktan vaz geçiyorum Saxonne. Yaşam bir dizi ağır işlerden oluşmamalı. Eğer kırda da sabahtan akşama dek çalışmak ve pratik olarak kentteki gibi zor işler yapmak gerekecekse, bunun farkı

ne? Kendine ayırabileceğin bütün boş zamanın da uykuya gidecek. Oysa uyuduğun zaman, ölmüş gibisin, yaşamdan yararlanamazsın. Kentte uyumuşun, ya da kırda, aynı şey: ölü gibi olduktan sonra. Ben yolda yürümeyi, bir alageyik vurmayı, yahut arada sırada bir alabalık yakalamayı, canım istediği zaman gölgede sırtüstü uzanıp yatmayı, gülmeyi, senle birlikte yaşamın tadını çıkarmayı, ve... yüzmeyi yeğ tutarım. Ama gerektiği zaman iyi bir işçi olmasını da bilirim. Görüyorsun ya yeterince çalışmakla çıldıracak gibi çalışmak arasındaki ayrımı!

Saxonne tümüyle paylaşıyordu kocasının düşüncesini. Ağır işler yaptığı yılları düşünüyordu. O yıllarla, yola çıktıktan beri sürdükleri mutlu yaşantı arasında hiç bir benzerlik yoktu.

— Zengin olmamıza hiç gerek yok, dedi. Bırak kovalasınlar beyaz serçeyi. Sacramento adalarında ya da vadilerde. Biz ay vadisinde sabah erken kalkarsak serçe avlayacak değiliz; kuşların ötüşünü duymak ve onlarla birlikte şakımak için kalkacağız. Sıkı çalıştığımız günler olursa, onun acısını eğlenceye daha çok zaman ayırarak çıkaracağız. Canın yüzmek isterse ben de senle birlikte gideceğim, ve öyle çok eğleneceğiz ki dinlenmek için çalışmak isteyeceğiz.

Birkaç gün sonra Billy, güneşten yanan terli alnını kurulayarak:

— İçim dışım kavruldu! dedi. Kıyıya doğru insek mi? Ne dersin?

Batıya çevirdiler rotayı, yüksek vadilerden dümdüz aşağı indiler. Derin, vahşi boğazlardan geçen yol öyle kötü durumdaydı ki, yolun yedi millik bir bölümünde, kırılıp dökülmüş on tane motorlu kamyona rastladılar.

Billy atlarını çok hırpalamamak için gürül gürül akan bir derenin kıyısında erkenden kamp kurdu ve üstüste iki alabalık yakaladı. Saxonne da o derede yaşamının ilk büyük alabalığını tuttu. O güne dek yirmibeş santimden büyüğünü avlamış değildi. Ama bu kez kamışın makarası öyle gıcırdıyordu ki, Saxonne çığlığı bastı. Billy yanına koştu, nasıl yapacağını gösterdi. Uzun dakikalar geçtikten sonra Saxonne, alı al moru mor, coşkudan gözleri parıl parıl, dikkat ve özenle canavarı sudan çekip kuru kumun üzerine yatırdı. Balık iğneden kurtuldu, korkunç hareketlerle çırpınmaya başladı. Saxonne avının üzerine saldırdı, iki eliyle yakalayıp yukarı kaldırdı.

— Kırk santim var, dedi Billy. Ey! söyle bakalım, ne yapacaksın bunu?

— Elbette ki önce yıkayıp kumlardan temizleyeceğim.

— Onu olduğu gibi sepete sokarsan daha iyi edersin, diye öğüt verdi Billy.

Sonra sustu, alaycı bir gülümsemeyle yaptıklarını izledi.

Saxonne derenin kıyısından şahane balığı suya daldırdı. Balık çırpındı, Saxonne kasıldı, balık yokoldu gitti. Saxonne büyük bir üzüntüyle:

— Aaa! diye bağırdı.

Billy, bir yargıç gibi:

— Bir şeyi bulan, bulduğunu korumasını bilmeli, dedi.

— Boşver, karşılığını verdi Saxonne. Senin tuttuğun balıkların hepsinden daha büyüktü ya.

Billy mırıldandı:

— İnkâr etmiyorum, balık avlamakta ustasın. Beni nasıl yakaladın!

— Doğrusu bilmem. Adamın biri, av mevsimi dışında alabalık avladığı için yakalanınca, «meşru müdafaa» gerekçesini ileri sürmüş; belki sen de o adam gibi yapıyorsun.

Billy düşündü, sözü nereye vardıracağını kestiremedi. Saxonne durumu açıkladı:

— Adam, alabalığın kendisine saldırdığını öne sürmüş.

Billy sırıttı. Bir çeyrek saat geçtikten sonra:

— Beni mat ettin, ha! dedi.

Hava kapalıydı. Shell River'in kıyısından ilerlerken birdenbire sis indi. Billy neşeyle:

— Oooh! dedi. Ne güzel, değil mi? Kuru bir sünger suyu nasıl çekerse, ben de sisi öyle çekiyorum galiba. Şimdiye dek hiç böylesine sevmemiştim sisi.

Saxonne da sisi kollarıyla kucaklayarak sevincini gösteriyor, içinde yüzer gibi yapıyordu.

— Güneşten bezeceğim hiç aklımdan geçmezdi, dedi. Ama şu son haftalar öylesine güneşte kaldık ki, bıkkınlık geldi.

— Sacramento vadisine ayak bastığımız günden beri güneşin altındayız. Fazla güneşte iş yok. Hiç değilse bunu öğrenmiş oldum. Güneş alkol gibidir. Gök bir hafta kapalı kaldıktan sonra güneş çıktı mı, insan nasıl hoşlanıyor!

Bir damla viski etkisi yapıyor. Yüzdükten sonra sudan çıkıp güneşte yatınca da iyi geliyor insana. Çünkü o zaman bir güneş kokteyli içiyorsun. Ama şurada, kumlar üzerinde iki saat yatıp kalırsan, aynı tadı vermez. İnsan öyle tembelleşir ki, giyinmeye bile üşenir. Bacaklarını sürükle sürükleye gidersin eve. Tüm canlılık bedeninden boşalmıştır sanki. Keyfin kaçmıştır. Ağzın, kupkuru. Gırtlağına dek güneşin içine dalmışındır. İçkiyi fazla kaçırınca da öyle olur. Ölçüsüzlüğün bedelini ödemek gerekir. Apaçık bir gerçek bu. Bu bakımdan, iklimde bir parça sis bulunması iyidir.

— Demek ki, dedi Saxonne, biz aylarca sarhoş gezmişiz, bundan böyle fazla içmek yok.

— Tamam! Bana bak, Saxonne, bu iklimde iki kişinin işini tek başına yapabilirim gibi geliyor. Kısraklara bak. Onlar da canlanmaya, oynaklaşmaya başladı.

Saxonne en sevdiği ağaç olan sekoyaları görmek umuduyla gözlerini çam ormanlarında gezdiriyordu. Ama boşuna. Bandon kentinde, sekoyaların California'da bulunduğunu söylediler.

— Demek ki biz çok kuzeydeyiz daha, dedi Saxonne. Bizim ay vadisini bulmak için güneye inmemiz gerekiyor.

Ve güneye indiler. Gittikçe daha bozuk yollardan pastoral Langlois bölgesini, sonra da gür çam ormanlarını geçip Port Oxford'a vardılar. Orada, kumsalda, Billy dev kaya morinaları yakalarken, Saxonne da güzel akikler buldu. Bu vahşi bölgeye hiç demiryolu girmemişti daha. Güney yolunda trafik gitgide güçleşiyordu. Gold Beach'de eski dostları Rogue River'la karşılaştılar yeniden. Araba vapuruyla karşıya geçip Pasifik'e dökülen ırmağın ağzına vardılar. Toprak işlenmemiş, yollar berbattı; çiftlikler tek tüktü; çok az tarla açılmıştı.

Orada ne Asyalı vardı, ne Avrupalı. Çok seyrek olan nüfus yerlilerden ve onların çocuklarından, torunlarından oluşuyordu. Saxonne iki cinsten yaşlılarla sohbet etti. Öküz arabalarıyla ovaları geçtiklerini anımsıyorlardı. Pasifik'i karşılarında görünceye dek durup dinlenmeden yürümüş de yürümüşlerdi. Sonra tarla açmışlar, ilkel evlerini yapmışlar ve Far West'in sınırında yerleşmişlerdi. O günden bu güne yaşama biçimlerinde hiç bir değişiklik olmamıştı. Demirvolu yoktu, ve hiç bir otomobil o tehlikeli yollara sapmayı göze almamıştı daha. Doğuda, ülkenin iç kısımlarındaki kalabalık vadilerle okyanus arasında, ıssız Sierra

dağı uzanmaktaydı. Billy'nin duyduğuna göre, orası avcılar cennetiydi. Ama Billy, geçtikleri yolda da çok av hayvanıyla karşılaşmıştı. Üstelik bir seferinde, atları yolun üzerinde durdurmuş, dizginleri Saxonne'a aktarmış, oturduğu yerden sekiz budaklı boynuzlarla süslü bir geyik vurmuştu.

Gold Beach'in güneyinde bir bakir ormanın içinden geçen dar bir yolu tırmanırken, yukardan bir çıngırak sesi geldi. Yüz metre ilerde Billy arabasını durdurmak için oldukça geniş bir yer buldu. Neşeli çıngıraklar dağdan aşağı inip hızla yaklaşırken, Billy orada bekledi. Frenlerin gıcırtısını, at nallarının boğuk sesini, sürücünün bağırışını duydular. Bir ara da bir kadın güldü.

— Yaman bir sürücü bu, kimse, dedi Billy. Kim olursa olsun, önünde saygı ile eğilirim. Böyle bir yol üzerinde bu hızla araba sürmek her babayiğidin harcı değil... Dinle bak: sağlam frenleri var... Küt! bu da bir sarsıntıydı: Ya taşa çarptı, ya çukura battı. Demek ki makasları sağlam!

Yukarda, yolun zikzaklı bölümünde ,ağaçlar arasından, tırıs giden dört al at gördüler. Sonra, kahverengi boyalı küçük bir arabanın parlak tekerlekleri çarptı gözlerine.

Yolun dönemecinde atlar yeniden ortaya çıktı; önce öndeki çift göründü, sonra arkadaki çift, en sonunda da iki kanepeli hafif araba. Kalaslardan yapılı dar bir köprüden geçip yaklaştılar. Ön kanepede bir erkekle bir kadın oturuyorlardı; arka kanapede, yığınla valiz, kamış, tüfek, eyer arasında sıkışıp kalan bir Japon büzülmüştü. Adam, üzerine kılıf geçirilmiş bir yazı makinesine yaslanmıştı; başının üzerinde epeyce sayıda geyik ve alageyik boynuzları bir hale oluşturuyordu.

Saxonne:

— Bay Hastings'le Bayan Hastings! diye haykırdı.

Hastings atlarına bağırdı, freni sıktı, dizginlere asıldı, arabayı durdurdu. Birbirlerini selâmladılar; **The Rider**'da gördükleri Japon da selâm alıp verdi. Hastings Saxonne'a:

— Burası Sacramento adalarına benzemiyor, değil mi? dedi. Bu dağlarda yalnızca eski soydan gelme Amerikalılar bulunur. Ve onlar hiç değismemişlerdir. John Fox oğul'un dediği gibi, bunlar bizim çağdaş atalarımız. Bizim öz atalarımız da tıpatıp bunlara benzerlerdi.

Bay ve Bayan Hastings'ler sıra ile uzun yolculuklarını anlattılar. İki ay vardı ki araba ile geziyorlardı. Niyetleri güneye doğru gitmekti. Oregon'dan ve Washington'dan geçerek Kanada sınırına dayanacaklardı.

— Oradan atlarımızı yollayıp biz trenle döneceğiz, dedi Hastings.

Billy takıldı:

— Atları nasıl sürdüğünüze bakılırsa, şimdiye dek çok daha fazla yol almış olmalıydınız.

Bayan Hastings cevapladı Billy'yi:

— Evet ama, biz hemen her yerde kalıyoruz biraz.

Kocası ekledi:

— Hoopa'daki üreme alanını inceledik, Trinity ve Klamath ırmaklarını Okyanus'a dek sandalla indik. Son olarak, Curry yönetim bölgesinin gerçek çöllerinde onbeş gün geçirdik... Eğer bu akşam Mountain Ranch'a varmak istiyorsanız yola çıkmanızı salık veririm. Oradan çalılık araziye dalabilirsiniz. Yalnız, yol yok. Atlarınızı ahıra teslim etmeniz gerekecek. Ama av hayvanları kaynaşıyor. Beş Yeni Dünya aslanı ve iki ayı vurdum; alageyikler de ayrı. Üstelik küçük geyik sürüleri bile var... Hayır, onlardan hiç vurmadım ben. Yasalar koruyor onları. Bu boynuzları yaşlı avcılar verdiler bana. Anlatırım size.

Erkekler gevezelik ederken, Saxonne'la Bayan Hastings boş durmuyorlardı. Yazarın karısı ayrılacakları sırada:

— Ay vadinizi bulabildiniz mi bari? diye sordu.

Saxonne başıyla «hayır» dedi.

— Çok uzağa gitmekle bulursunuz onu. Özellikle, Sonoma vadisine ve bizim çiftliğe uzanmayı savsaklamayın. Eğer o zamana dek bulmuş olmazsanız, size yardım etmek için bir şeyler düşünürüz elbet.

Üç hafta sonra, Hastings'den daha çok aslan ve ayı vuran Billy Curry yönetim bölgesinden çıkıp California sınırını geçti. California'ya girer girmez, Saxonne kendini sekoyalar arasında buldu. Bunlar inanılmaz irilikte ağaçlardı. Billy arabayla o devlerden birinin çevresinde dolandı.

— On beş metre, dedi. Çapı beş metre eder. Hepsi böyle, belki daha kalın. Hayır, bir tane de cüce varmış. Üç metre kadar. Yükseklikleri desen, yüz metre, yüzyirmi metre...

— Billy, dedi Saxonne, ölürsem bir sekoya ormanına göm beni.

Billy:

— Benden evvel ölmene izin verecek değilim, karşılığını verdi. Vasiyetnamemizde ikimizin de dediğin gibi gömülmemizi isteriz, olur biter.

XVII

Kıyı yolundan güneye inmeyi sürdürdüler. Avlandılar, balık tuttular, yüzdüler, at satın aldılar. Billy, aldığı atları kıyılar arasında işleyen vapurlara yüklüyordu. Birtakım Doğu eyaletlerinden daha geniş olan Del Norte, Humboldt ve Mendocino yönetim bölgelerinden geçtiler. Dev ormanlara daldılar. İçinde alabalıkların kaynaştığı bir akarsu ağı buldular, sayısız zengin vadiler gördüler. Saxonne her yerde ay vadisini arıyordu. Bazen bulmak üzere olduğunu sanıyordu. Ama her seferinde eksik bir şey vardı: Ya demiryolu eksikti, ya madronyos'lar, ya manzanitas'lar. Ve genellikle çok sisliydi.

Saxonne:

— Arada sırada bize bir güneş kokteyli gerek, diyordu Billy'ye.

— Evet. Fazla sis bizi süngere çevirebilir. İkisi ortası bir şey gerekli bize. Onu bulmak için kıyıdan uzaklaşmalıyız biraz.

Sırtlarını Pasifik'e çevirdikleri zaman yıl sona ermek üzereydi. Eski Ross kalesinden, Cazadero ve Guernveville'den geçerek Ukiah'ın aşağısından Rus ırmağının vadisine girdiler. Santa-Rosa'da Billy atları gemiye yüklemeye uğraştı. Bu yüzden ancak öğleden sonra yola çıkabildiler. Sonoma vadisi doğrultusunda, güneydoğuya gidiyorlardı.

Billy güneşin yüksekliğine bakarak:

— Sanırım kamp kurmak için geç kalmaz, tam zamanında yetişiriz, dedi. Burasına Bennett vadisi derler. Glen Ellen'e varmamız için şu karşıki dağın doruğunu aşmamız gerek. Bu vadi bayağı güzel bir yer. Bak şuraya, bu dağ da hiç aşağı kalmaz yani güzellikte.

Saxonne onayladı:

— Evet, bu dağ güzel. Ama geri kalan yerler çok çıplak. Büyük ağaçlar da yok; bu da gösteriyor ki toprak zengin değil.

— Burasının ay vadisi olduğunu ileri sürmüyorum. İlgisi yok. Ama yine de dağ dağdır. Bak Saxonne ne çok ormanı var! O ormanlarda alageyikler bulunduğuna bahse girerim.

— Kışı nerede geçireceğimizi düşünüyorum ben, dedi Saxonne.

— Tuhaf! Şu anda ben de aynı şeyi düşünüyordum.

Carmel'e dönüp kışı orada geçirebilirdik. Mark Hall dönmüştür şimdi. Jim Hazard da. Ne dersin?

Saxonne başıyla onayını bildirdi.

— Yalnız, bu kez kıvır zıvır işlerle uğraşmayacaksın.

— Sen merak etme. Öyle bir niyetim yok, dedi Billy. Güzel havalarda çevreyi taramaya çıkarız, aracılık işimi de sürdürürüz. Ve eğer koşucu ozanımız oralarda ise, bacaklarımın canına okuduğu günlerin acısını çıkarmak için boks karşılaşmaları yaparız.

Billy'nin yüzü ışıldıyordu. Saxonne:

— Ah! Billy, şuraya bak, şuraya! diye haykırdı.

Yolun dönemecinde bir kişilik bir araba belirmişti. Kocaman bir al aygır çekiyordu arabayı. Hayvanın kır kuyruğu handiyse yeri süpürüyordu; kır yelesi ise öyle uzundu ki, dimdik yükselip dalga dalga boynuna dökülüyordu. Hayvan kısrakların kokusunu alınca zınk dedi durdu, başını dikti. Rüzgâr yelesinin beyaz kıllarını uçuruyordu. Sonra burnunu dizlerine dek indirdi, sabırsızlıkla soludu. Dik kulakları arasından güçlü boynu görünüyordu. Sürücüsü rahat geçebilmek için arabayı açıktan alınca, hayvan yulara isyan edercesine yeniden geriye çekip dikti başını. Billy de açıktan alıp eliyle adamı selâmladı. Yan yana yolu geçtikten sonra, aygırın sürücüsü durdu. İkisi de başlarını arkaya çevirip konuşmaya başladılar.

Adamın anlattığına göre, aygırın adı Barberousse'du, kendi malıydı. Adam Santa-Rosa'da oturuyordu.

— Sonoma vadisine gitmek için iki yol vardır, dedi. İlerde, yol ikiye ayrılır; soldaki, şu karşıki Bennett doruğundan Glen Ellen'e götürür sizi. Sağdakine sapsanız da aynı yere çıkar; ancak, yolunuz uzar, ve yokuş daha diktir. Bununla birlikte, kısraklarınızın yokuşa mokuşa aldırdıkları yok gibi geliyor bana.

— Güzellik bakımından hangi yol daha güzel? diye sordu Saxonne.

— Ha! bakın, sağdaki yol çok daha güzel. Sonoma dağı orada bulunur. Yol dağın çevresinden dolanır ve Cooper's Grove'dan geçer.

Billy adam ayrıldıktan sonra hemen yola çıkmadı. Saxonne'la birlikte birkaç kez arkaya dönüp, kızışmış olan hırçın aygırın Santa-Rosa'ya doğru koşmasını izlediler.

Yolların ayrıldığı noktaya vardıklarında Billy durakladı, Saxonne'a baktı.

— Yol uzarsa uzasın, ne olur sanki? dedi Saxonne.

Bak ne güzel! Her yanı yeşil ormanlarla kaplı. Sanırım ilerde, geçitlerde, sekoyalar da vardır.

Sağa saptılar, dalga dalga yükselen tepeler arasından yol aldılar. Yaz sıcağı tepelerin yamaçlarındaki bağları kurutmuş olmasına karşın, dağa doğru ilerledikçe çok sulak bir bölgeye girdiklerinin belirtilerine rastlıyorlardı. Çiftlikler çayırlar ortasında, çukur yerlerde, yemyeşil ağaçlar çevresinde kümelenmişti. Bir dere kıyısından gide gide bir köprüye vardılar.

— Tuhaf şey! dedi Saxonne. Bu dağı sevmeye başladım. Beni öyle doyuruyor ki... her bakımdan ... onu bir yerden gözüm ısırıyor gibi!..

Köprüden geçip bir kavis çizdiler. Birden, sanki serin ve gizemli bir gölge sardı onları. Çevrelerinde heybetli sekoya gövdeleri yükseliyordu. Ormanın zemini sonbahar yapraklarından oluşan kızılımtırak bir halı ile kaplıydı. Arada sırada, sık ağaç dallarının oluşturduğu kubbeden süzülen güneş ışınları baltalıkları aydınlatıyordu. Şirin patikalar ağaçlar arasında yokoluyordu. Çürüyüp toz olan bir eski ağacın kalıntısı çevresinde genç, kızıl dallar sürüyordu Ölü ağacın kesitindeki dairelerin çapı onun dev boyutlarını gösteriyordu.

O ormandan çıktıktan sonra, Sonoma dağının basit bir kolu olan dik tepeyi tırmandılar. Yol dalgalı yaylalardan, dar boğazlardan ya da çökmüş arazilerden geçiyordu. Her yer ormanlıktı, her yer bol bol sulanmıştı. Yolun kıyısından kaynayan pınarların sızıntıları toprağı yer yer çamura dönüştürmüştü.

— Bu dağ gerçek bir sünger, dedi Billy. Kurak bir yaz geçirdik, oysa toprağın her yanından su sızıyor.

Saxonne yüksek sesle düşünüyordu:

— Daha önce buraya hiç gelmiş değildim. Öyle olmasına karşın burasını tanıyormuşum gibi geliyor! Burasını düşlerimde görmüş olsam gerek. İşte madronyos'lar, bütün bir bataklık... ve işte manzanitas'lar! Evime yurduma dönmüş gibiyim! Ah Billy, ne olurdu burası bizim vadi olsaydı!

Billy kuşkulu bir gülüşle sordu:

— Bizim vadi bir dağın yamacına mı yapışmış olacaktı?

— Hayır, onu demek istemiyorum. Ama belki bu yol bizi vadimize götürecektir. Bizim vadiye çıkan bütün yollar ve çevresi harika bir güzellikte olmalı bence. Ben buralarını görmüşümdür, diyorum sana... yahut da düşlemişimdir!

Billy orasını beğendiğini içtenlikle belli etti:

— Görkemli bir yer. Böyle bir ülkenin bir mil karesini tüm Sacramento vadisine değişmek istemezdim. Irmak takımadalarını ve Middle River'i de cabadan verseler bile. Eğer burada alageyik yoksa, ben kellemi keserim. Sonra, kaynak olan yerde çay da olur, yani alabalık bulunur.

Çevresi birçok ek yapılarla bezenmiş geniş ve konforlu bir çiftliğin önünden geçtiler, bir ormanın ağaçları altından ilerleyip bir tarlanın kıyısına vardılar. Saxonne ilk bakışta hayran kaldı orasına. Tarla, yolla dağ arasında hafifçe basık bir araziyi kaplıyor, karşıda büyük ağaçlar çizgisine dek uzanıyor, batmaya giden güneşin ışınları altında işlenmemiş altın gibi parıldıyordu. Tarlanın orta yerinde tek başına bir dev sekoya dikilmişti; düşen bir yıldırım ağacın tepesini biçmiş, kartal yuvasına döndürmüştü. Tarlanın sınırı ötesinde, orman, dağı doruk çizgisine dek gür yeşilliklerle örtüyordu. Ama yolda biraz daha ilerleyince, hayran kaldığı tarlayı bir daha görmek için başını çeviren Saxonne, çok daha uzaklarda Sonoma'nın gerçek doruğunu gördü. Tarlanın gerisindeki dağ, o koskocaman kitlenin ancak küçük bir mahmuzunu oluşturuyordu

Ve karşılarında, sağda ilk kez olarak Sonoma vadisini ve vadiyi sınırlandıran vahşi sıradağları gördüler. Çevredeki dağ tepeleri arasında derin boğazlar ağaçlarla kaplıydı. Yamaçlarda meyve bahçeleri ve bağlar uzanıyordu alabildiğine. Solda tepeler ve küçük vadiler altın gibi parlıyordu. Kuzeye doğru, büyük bir uzaklıkta, vadinin başka bir bölümü görülüyordu; daha uzakta, karşıda dağlar doğal bir sınır oluşturuyordu vadiye. Saxonne'la Billy akşamın gölgelerine bürünürken, kuzeyden kuzey-doğuya uzanan bu dağ silsilesi hâlâ güneş alıyordu.

Billy Saxonne'a baktı. Onun sarhoş gibi olduğunu görünce atları durdurdu. Göğün doğusunu saran pembelik aşağı kayıyor, dağlara seriliyordu. Çok geçmeden kırmızılık bir şarap tufanı gibi yayıldı, dağların eteklerini kızıla boyadı. Saxonne sessizce parmağını kaldırıp bu renk taşkınının Sonoma dağının gölgesinden oluştuğunu anlatmak istedi. Billy bir baş işaretiyle doğruladı, sonra kısrakları uyardı. Ve sıcak tonlarla renklenen alacakaranlıkta aşağı inmeye başladılar.

Yolun yüksek bölümlerinde kırk mil uzakta bulunan Pasifik'in serin ve hoş esintisini duyuyorlardı. Boğazlardan

ve çukur yerlerden ise, güz topraklarının, kuru otların, solan çiçeklerin kokularıyla yüklü ılık esintiler geçiyordu.

Dağın böğrüne sokulur gibi duran derin bir kanyonun kıyısına vardılar. Billy bu kez de Saxonne'a baktıktan sonra, tek sözcük söylemeden arabayı durdurdu. Vahşi bir güzellik vardı kanyonda. Boydan boya şahane sekoyalar sıralanmıştı. Karşıki kıyıda, çam ve meşe ağaçlarıyla kaplı üç tepe vardı. Bu tepeler arasından daha küçük bir kanyon geçiyor, ana kanyonu su ile besliyordu. Orada da sekoyalar vardı.

Billy tepelerin dibinde serilen anızlı tarlayı gösterdi parmağıyla.

— Kısraklarımın bunun gibi tarlalarda otlayacağını düşlemiştim, dedi.

Kanyona indiler. Yola paralel bir akarsu, gide gide akçaağaçlarla kızılağaçlar altında kayboluyordu. Alev alev yanan batan güneş gökte sürüklenen bulutlarda yansıyor, boğazı koyu kırmızıya boğuyordu. Günün son ışınları altında madronyos'ların koyu kızıl gövdeleri ve manzanitas'ların şarap tortusu rengindeki dalları tutuşuyordu sanki. Havada defne kokusu vardı. Yaban asmaları ağaçtan ağaca dereyi aşıyordu. Değişik türde meşeleri yosun kaplamıştı. Eğreltiotları, çalılıklar, daha da gürdü akarsuyun kıyısında. Bir kumru sesi duydular. Başlarının üstünde, yerden on beş metre yüksekte, bir sincap şimşek hızıyla ağaçtan ağaca atlayarak yolun bir yanından öbür yanına geçti. Tutunduğu dalların yaylanmasından izlediler onun geçişini.

— İçimde bir önsezi var... dedi Billy.

Saxonne hemen sözünü ağzından aldı:

— Bırak ilk ben konuşayım, söylerim sana önsezinin ne olduğunu.

Billy gözlerini karısının yüzüne dikip bekledi. Saxonne dört yanına bakınıyordu. Hayran kalmıştı.

— Vadimizi bulduk, diye mırıldandı. Bunu söyleyecektin, değil mi?

Billy basıyla evet işareti yaptı. Ama önünden bir inek sürerek karşıdan gelen küçük bir çocuk görünce, konuşmaktan caydı. Çocuğun bir elinde kocaman bir tüfek, öbür elinde de yine kocaman bir tavşan vardı.

Billy sordu çocuğa:

— Burdan Glen Ellen'e ne kadar çeker?

— Birbuçuk mil.

Saxonne:

— Bu akarsuyun adı ne? diye sordu.

— Wild Water. Yarım mil aşağıda Sonoma Creek'e dökülür.

Billy merakla:

— Alabalık var mı? dedi.

Küçük çocuk güldü:

— Yakalamasını bilirseniz var.

— Dağlarda da alageyik var mı?

Çocuk kaçamak cevap verdi:

— Av mevsimi açılmadı daha.

Kurnaz Billy çekingen bir tavır takındı.

— Sanırım hiç alageyik vurmuş değilsin sen. dedi.

Çocuk hemen köpürdü:

— Boynuzlarını gösterebilirim.

Billy takıldı:

— Alageyikler boynuz değiştirir. Herhangi bir kimse onların bıraktığı boynuzları bulabilir.

— Bendeki boynuzların üzerinde daha et var. Yeni kurudu.

Çocuk birdenbire sözünü kesti. Gözlerinde korku belirdi. Billy'nin kurduğu tuzağa düştüğünü görmüştü.

Billy güldü, dizginleri topladı.

— Merak etme, oğlum, dedi. Ben av bekçisi değilim. Satılık at arıyorum.

Yeniden daldan dala zıplayan sincaplar, yeniden kızılımtırak madronyos'lar ve görkemli meşeler, yeniden danseden periler gibi halka olmuş sekoyalar. Ve çağlayan derenin karşısında yola açılan büyük bir kapı. Kapıdan içeri girdiler. Üzerinde «Edmond Hale» yazılı bir mektup kutusu. Ve kemerin altında, tahtaperdeye yaslanmış bir erkekle bir kadın. Görünüşleri öyle hoş, öylesine güzeldi ki, Saxonne'un soluğu kesildi. Yanyana duruyorlardı. Kadının nazik eli erkeğin elindeydi. Ve erkeğin eli «kutsamak» için yaratılmıştı sanki. Adamın yüzü de güçlendiriyordu bu izlenimi. Çok güzel kaşları, iyi niyetli iri gri gözleri, cam elyafı gibi parlayan gür saçları vardı. Uzun boyluydu, biçimliydi vücudu. Küçük kadın onun yanında pek ince kalıyordu. Yüzü biraz bronzlaşmış, safranı andırıyordu. Ama beyaz ırktan olduğu belliydi. Parlak mavi gözlerinin içi gülüyordu. Adaçayı yeşili tuhaf bir kumaş giymişti. Bir çiçeğe benziyordu. Canlı yüzü, bir demet dağburnu çiçeğini anımsatıyordu Saxonne'a.

Batan güneşin altına boyadığı o kır dekoru içinde Sa-

xonne'la Billy'nin oluşturduğu tablo da güzellikte aşağı kalmazdı herhalde. İki çift, hayran hayran birbirlerini izlediler. Ufak tefek kadın sevinç içindeydi. Erkeğin yüzü coşkudan titriyordu. Saxonne, bu iki sevimli yaratığı da, dağdaki tarlayı da, dağın kendisi de öteden beri tanıyor gibiydi. Seviyordu hepsini.

Billy:

— Nasılsınız? diye sordu.

— Hey gidi gençlik! Mutlusunuz! dedi adam. Yanyana otururken ne de hoş görünüyorsunuz, bir bilseniz!

Bütün konuşmaları bu oldu. Araba, akçaağaç, kızılağaç ve meşe yapraklarıyla örtülü yolda hafif hışırtılarla geçip gitmişti.

Saxonne Wild Water'ın karşı kıyısını göstererek:

— Ah! dedi, ev yapmak için ne güzel yer! Bak, Billy. şurada... çayırın üst yanında, o yüksek set.

— Basık yerde de, yüksek sette de, toprak zengin. Saxonne. Şu güzel ağaçlara bak nasıl gelişmişler. Mutlaka pınarlar vardır burada.

— Bizi oraya götür, Billy.

Ana yoldan ayrılarak dar bir köprüden Wild Water'ın karşı kıyısına geçtiler, her yanı tekerlek izleriyle çukurlaşmış eski bir yola girdiler. Yolun kıyısında sekoya tahtalarıyla yapılmış eski bir çit uzanıyordu. Çitin kapısı açıktı; menteşeleri sökülmüştü. İzledikleri patika kapıdan geçiyor, yükseliyordu.

— Evet, burası işte, tanıyorum burasını, dedi Saxonne. Devam et, Billy.

Ağaçlar arasından beyaz badanalı bir ev göründü. Camları kırıktı.

— İşte sana madranyos, dedi Billy.

Bu ağaç türünün atalarından biri olsa gerekti gösterdiği: Gövdenin alt bölümünün çapı yaklaşık iki metre idi. Sağlam, gür bir ağaçtı. Evin tam önünde duruyordu.

Büyük meşeler altında hemen hemen görünmeyen evin çevresinde dolaşırken alçak sesle konuşuyorlardı. Küçük bir samanlığın önünde durdular, beygirleri çözmeye gerek görmeden oraya bağlayıp çevreyi gezmeye çıktılar. Setten çayıra doğru inen bayır dikti, ama bol mese ve manzanitas'la kaplıydı. Çalılıklar arasından geçerlerken yirmi tane bıldırcının havalandığını gördüler.

— İşte sana da av hayvanı! dedi Saxonne.

Billy gülümsedi, çayırda berrak bir dere halini alan

bir pınarı incelemeye koyuldu. Orada toprak güneşten yanmış, çatlamıştı. Bunu gören Saxonne üzgün bir tavır takındı. Billy yerden aldığı toprağı parmaklarıyla ezerken:

— Bu iyi toprak, diyordu. Onbin yıldan beri tepelerden sürüklenen toprağın en değerlisi. Ama...

Çevreye göz gezdirdi. Çayırın ne biçim yer olduğunu anlamak istiyordu. Çayırın karşıki sınırını oluşturan sekoyalara dek gidip döndü.

— Bugünkü durumuyla bir işe yaramaz, dedi. Ama gereği yapılırsa çok güzel bir arazi olur. Biraz kafasını işletmek, bol bol da sulamak gerek hepsi bu. Bu çayır daha ağzına dek dolmamış bir havzadır. Sekoyaların öbür tarafı dik bir bayır olarak akarsuya doğru iniyor. Gel sana göstereyim.

Sekoyalar arasından geçip Sonoma'ya vardılar. Orada ırmak sessiz akıyordu. Sakin bir gölcük oluşmuştu. Hafif akıntı söğüt dallarını dalgalandırıyordu. Karşıki kıyı ise sarptı. Billy kıyının yüksekliğini ortalama hesapladı, kıyıya vuran bir sırıkla suyun derinliğini ölçtü.

— Dörtbuçuk metre var, dedi. Yüksekten güzel dalışlar yapılabilir. Yüz metre de yüzülebilir.

Gölcüğün kıyılarından yürüdüler. Sular, kayanın içine oyulmuş bir yoldan başka bir gölcüğe boşalıyordu. Gözleri önünde bir alabalık sudan dışarı fırladı, sonra dalıp durgun suyun yüzünde gittikçe büyüyen çemberler bıraktı.

— Bana öyle geliyor ki kışı Carmel'de geçirmeyeceğiz, dedi Billy. Burası tam bize göre. Yarın sabah sahibinin kim olduğunu öğreneceğim.

Yarım saat sonra, atlara yem verirken bir tren düdüğünün sesini duydular.

— İşte istediğin demiryolu, dedi Saxonne'a. Bu tren Glen Ellen'de durur. İstasyon burdan bir mil uzaklıkta.

Saxonne örtüyü üzerine çekmiş, uyumak üzereydi ki, Billy onu uyandırdı.

— Peki amma, ya sahibi burasını satmak istemezse?

Saxonne sarsılmaz bir güvenle:

— Bu açıdan hiç kaygılanma, diye karşılık verdi. Yerimize vardık. Buna inanıyorum.

XVIII

Possum'un havlamaları uyandırdı onları. Şirin hayvan, ağaçta tüneyen bir sincaba öfkelenmişti. Çünkü sincap

ağaçtan inip kendini öldürtmeye bir türlü razı olmuyordu. Gevezeliği köpeği öylesine azdırıyordu ki, kudurmuşçasına ağacın üzerine atılıyor, gövdesine tırmanmaya uğraşıyordu. Saxonne'la Billy köpeğe bakıp katılıyorlardı gülmekten.

— Eğer burası bizim olacaksa, ağaçlardaki sincaplar öldürülmeyecek, dedi Billy.

Saxonne elini kocasına uzattı, yatağında doğruldu. Aşağıdaki çayırdan bir kuş sesi yükseldi.

Saxonne zevkle içini çekerek:

— İsteyeceğimiz başka bir şey kalmadı, dedi. Eksik bir şey yok.

Billy karşı koydu.

— Nasıl yok? Hani satış sözleşmesi?

Acele kahvaltı edip yola çıktılar. Çiftliğin düzensiz sınırlarını izleyerek her yeri incelediler, araziyi tahtaperdeden akarsuya ve akarsudan tahtaperdeye birkaç kez gezdiler. Bayırın dibinde ve çayırın kıyısında yedi tane kaynak buldular.

— İşte buranın su deposu, dedi Billy. Çayırı kurutalım, toprağı altüst edelim, gübre de döktük mü, bunca su ile yıl oniki ay ürün alabiliriz. Bu arazi yirmibeş dekar olmalı. Ama burasını Bayan Mortimer'inkine değişmem.

Setin üzerindeki eski meyve bahçesinde durmuşlar, yirmiyedi yemiş ağacı saymışlardı. Ağaçlar bakımsızdı, ama işe yarar büyüklükteydi.

— Arazinin en yüksek noktasında, evin arkasına, meyve fidanları dikebiliriz.

Saxonne sözünü yarıda kesti: Aklına yeni bir düşünce gelmişti.

— Bayan Mortimer gelse de bize akıl verse, ne iyi olur!.. Ne dersin, Billy acaba gelmeye razı olur mu?

— Gelir sanırım. San Jose'den buraya en çok dört saat tutar. Ama önce işi bitirelim. Burası kendi malımız olsun hele, o zaman yazarsın ona.

Sonoma koyu küçük çiftliğin en uzun yanını sınırlandırıyordu. Diğer iki yanı çitlerle kapatılmıştı. Dördüncü yanında ise Wild Water vardı.

Saxonne birdenbire:

— Aa! diye haykırdı. Gördüğümüz o sevimli komşularımız olacaklar. Wild Water onların arazisiyle bizim arazimiz arasındaki sınırı oluşturuyor.

— Daha bizim değil, diye anımsattı Billy. Kalk gidelim onları görmeye. Her türlü bilgiyi alabiliriz onlardan.

— Artık bizim sayılır, karşılığını verdi Saxonne. İşin zor yanı, burasını bulmaktı. Sahibi, kimse, burasıyla hiç ilgilenmiyor. Uzun zamandan beri kimsecikler oturmamış burada. Yalnız... Sen hoşlandın mı, Billy?

Billy candan onayladı:

— Her şeyi güzel, her şeyi tamam. Yazık ki daha geniş değil.

Saxonne'un somurttuğunu görünce eski düşlerini bir yana koydu.

— Tamam, dedi satın alıyoruz. Her yer öylesine ormanlık ki, çayırdan başka otlak yok. Ancak bir çift atla bir inek beslenebilir. Ama umurumda değil. İnsan her istediğini bulamaz. Oysa biz öyle çok şey bulduk ki.

Saxonne kocasını avutmak için:

— Şimdiye dek bulduğumuzu bir çıkış noktası olarak sayalım. İlerde aramizi genişletebiliriz... Belki Wild Water'ın yukarısına dün gördüğümüz üç küçük tepeciğe dek uzanan toprakları da alıp çiftliğimize katarız...

Orasını anımsayınca Billy'nin gözleri parladı.

— Hani atlarımın otladıklarını düşlediğim yer mi? dedi. Niçin olmasın! Biz yola çıkalı öyle çok olay geçti ki başımızdan, o dediğin de gerçekleşebilir.

— Bu amaç için çalışırız, Billy.

Billy kararlı bir biçimde:

— Çalışacağız elbette, dedi, hem çılgınlar gibi çalışacağız!

Tahta kapıdan girdiler, bakımsız sık ağaçlar arasından yılankavi yükselen dar yolu tuttular. Ve birdenbire, ağaçlar arasındaki evi karşılarında buluverdiler. Sekizgen bir konuttu. Orantıları öyle uyumludu ki, iki katlı olması onu yüksek göstermiyordu. Doğal yerinde bulunduğu izlenimini veriyordu. Sanki ağaçlar gibi yerden bitivermişti. Düzenli bir bahçe yoktu. Çalılar kapıya dek dayanmıştı. Giriş kapısının saçağında arkaik harflerle malikânenin adı oyulmuştu: **«Trillium Covert»**.

Saxonne kapıya vurunca yukardan biri bağırdı:

— Dosdoğru yukarı çıkın, sevgili çocuklarım.

Saxonne geriledi, başını kaldırdı, üstü kapalı balkonda kendisine gülümseyen ufak tefek bayanı gördü. Genliş pembe bir sabahlık giymişti, ve her zamankinden fazla benziyordu bir çiçeğe.

— Kapıyı itin, yolunuzu kendiniz bulun, dedi.

Saxonne önden yürüdü, Billy peşinden gitti.

Birçok pencereden ışık alan bir odaya vardılar. Azbuçuk yontulmuş taştan bir şöminede kalın bir kütük kül olmak üzereydi. Şöminenin üstündeki yekpare taşta ,içinde güz yaprakları ve taze asma dalları bulunan büyük bir Meksika vazosu vardı. Duvarlar, sıcak ton ayrımları taşıyan ama cilâlanmamış tahta ile kaplanmıştı. Odanın içi baştan başa sağlıklı ağaç kokularıyla dolmuştu. Odanın geniş açık köşelerinden birinde ceviz ağacından bir org görülüyordu. Bu sekizgen evde bütün köşeler geniş açılıydı. Başka bir köşede, çok sayıda kitapla yüklü raflar sıralanmıştı üst üste. Pencerelerden, gözleri dinlendiren bir sonbahar manzarası görünüyordu: Sararan yaprakları, kavrulmuş otlar, küçük malikânenin her yanına doğru ayrılan patikalar. Bir köşede küçük bir merdiven döne döne üst kata çıkmaktaydı.

Narin bayan konuklarını orada karşıladı ve bir odaya aldı. Saxonne onun odası olduğunu hemen anladı. Geniş bir odanın iki yanı boydan boya pencereydi. Pencerelerin altında, yer döşemesine dek kitaplar diziliydi. Masanın üzerinde, kanapenin üzerinde, yazı masasının üzerinde, her yerde kitaplar saçılmıştı. Açık bir pencerenin kıyısında bir kabın içinde, pas rengi yapraklar, esmer tatlı kadının sevimliliğini bir kat daha artırıyordu. Bayan Hale kırmızıya boyanmış Hint hurması dalından yapılı bir salıncaklı koltuğa oturdu: tam bir bebeğe yakışır bir sandalye. Bayan Hale'nin mutlu gülümseyişinde de çocuksu bir şey vardı.

— Tuhaf bir ev bu, dedi. Ama biz seviyoruz burasını. Edmond baştanbaşa kendisi yaptı bu evi. Boru, kurşun, saç işleri bile onun hüneri. Ama bu işler ona kök söktürdü.

Billy şaşaladı:

— Nasıl? Alt katın sert ağaçtan döşemesini de mi kendisi yaptı? Şömineyi de mi?

Küçük kadın övünçle:

— Her şeyi, her şeyi, karşılığını verdi. Mobilyaların yarısı da onun işi. Şu sedir ağacından büro, şu masa, hepsi onun elinden çıkmıştır.

Saxonne içten gelen bir hayranlıkla:

— Elleri de öylesine ince ki! dedi.

Bayan Hale borçluluk dolu bir bakış fırlattı genç kadına. Tatlı bir sesle doğruladı:

— Gerçekten ince elleri vardır, görmüş olduğum en nazik eller. Kocamı ancak bir kez, dün geçerken gördünüz,

ama buna karşın ellerini görebilmişsiniz. Çok hoş bir şey bu.

— Elimde olmayarak gördüm, dedi Saxonne.

Bakışı evsahibesinin üzerinden kaydı, duvardaki petek resmine ve altın yaldızlı arılarına ilişti. Çok az çerçeveli tablo vardı.

Saxonne Mark Hall'ün **bungalow**'undaki güzel yağlıboyaları anımsayıp:

— Bunların hepsi portre, dedi.

Bayan Hale manzarayı göstererek:

— Benim en güzel tablolarım pencerelerimden görünenlerdir, dedi. Odamın içinde, sevdiğim ama her zaman yanımda bulunmayan dostlarımın yüzlerinden başka şey istemem. İçlerinden bazıları korkunç göçebelerdir.

Saxonne bir hamlede yerinden fırladı, bir fotoğrafa baktı.

— A! Siz Clara Hastings'i tanıyor musunuz?

— Ben tanımasam kim tanıyacak? Ona bir meme vermediğim kaldı. Evime geldiğinde küçük bir bebekti. Annesi benim kızkardeşimdi. Biliyor musunuz, şaşılacak derecede benziyorsunuz Clara'ya. Dün bunu Edmond'a da söyledim. Kendisi de anlamıştı aslında. O güzel araba ve atlarla çıkageldiğinizi görünce kalbimin size ısınmasında şaşılacak bir şey yok.

Demek Bayan Hale Clara'nın teyzesiydi, yani ovaları kateden eski tohumdan gelmeydi. Saxonne, onun, kendi öz anasını niçin bu derece andırdığını şimdi anlıyordu.

Aralarında sohbete daldılar. Billy konuşmaların dışında kalıyor, dinlemekle yetiniyor, sedir ağacından yapılmış büronun ayrıntılarını izliyordu hayranlıkla. Saxonne Clara ve Jack Hastings'le yatlarında ve Oregon gezileri sırasında nasıl karşılaşıp tanıştıklarını anlattı. Hastings'lerin gittiklerini de Bayan Hale'den öğrendiler. Clara ile Jack Vancouver'de atlarını vapura bindirip geri yollamışlar, kendileri de İngiltere'ye gitmek için Canadian Pacific'e binmişlerdi.

Bayan Hale tanıyordu Saxonne'un annesini — daha doğrusu şiirlerini. Yalnız **Koleksiyonlar Tarihi**'ni değil, kalın bir albümü de gösterdi. Saxonne annesinin birçok şiirini gördü o albümde. Hiç bilmediği şiirler. Güzel yazan bir ozan, diyordu Bayan Hale. O altın çağda başka birçok ozan daha çıkmış, sonra unutulmuşlardı. O zamanlar sürü

sürü dergiler yoktu, yazılan şiirlerin çoğu yerel gazetelerde yitip gitmişti.

Bayan Hale, Jack Hastings'in Clara'ya nasıl âşık olduğunu anlattı. Hastings daha sonra, Trillium Covert'e geldiğinde, Sonoma vadisine de tutulmuş, orada şahane bir ev ve bir de çiftlik satın almıştı. Ama orada oturdukları yoktu. Hemen bütün zamanlarını göçebeler gibi yollarda geçirirlerdi.

Sonra Bayan Hale, geçen yüzyılın ortalarına doğru, çocuk yaşta, kendisinin de Amerika ovalarını geçmiş olduğunu anlattı. Bayan Mortimer gibi, o da biliyordu Little Meadow savaşının ayrıntılarını ve göçmenlerin öldürülüşünü. Saxonne o kırımdan bir tek Billy'nin babasının sağ olarak kurtulduğunu anımsattı.

— İşte böyle, dedi, üç yılımızı bizim ay vadisini aramakla geçirdik. Ama bulduk sonunda.

— Ay Vadisi mi dediniz? diye sordu Bayan Hale. Demek öteden beri biliyordunuz? Ay Vadisini? Öyleyse ne diye bunca zaman süründünüz yollarda?

— Hayır, bilmiyorduk. Körü körüne aramak için yollara düştük. Mark Hall bize hacı adayları derdi, elimize ucu kıvrık uzun hac sopaları almamızı salık verir, yerimize vardığımız zaman sopalarımızın yeşerip çiçek açacağını, böylece aradığımız yerin orası olduğunu kolaylıkla anlayacağımızı söyler, hep takılırdı bize. Bulacağımızı umduğumuz bütün güzellikleri alayla karşılardı. Bir akşam beni dışarı çıkardı, ayı seyrettirdi teleskopta. Dedi ki, öyle harika bir vadiyi ancak ayda bulabilirmişiz. Düşlerimizin bizi pek uzaklara sürüklediğini anlatmak istiyordu. Biz de bu adı benimsedik, ay vadisini aramaya çıktık.

Bayan Hale:

— Bu ne rastlantı! diye haykırdı. Çünkü burası gerçekten Ay Vadisi.

Saxonne sakin bir güvenle:

— Biliyorum, dedi. Burada istediğimiz her şey var.

— Ama şekerim, anlamıyorsunuz beni. Burası gerçekten Ay Vadisi. Sonoma vadisi. «Sonoma». Kızılderililer dilinden bir sözcük: Ay Vadisi demektir. Bevazların buraya gelişinden yüzyıllar önce Kızılderililer bu adı takmışlar buraya. Bizim de hoşumuza gittiği için, hep Ay Vadisi deriz.

O zaman Saxonne bu konuda Bay ve Bayan Hastings'lerin sözlerini anımsadı. Ve sohbet uzadı da uzadı. So-

nunda artık yerinde duramayan Billy söze karıştı:

— Küçük koyun öbür yanında bulunan çiftlikle ilgili her şeyi öğrenmek istiyorduk: Sahibi kim? Satmaya niyeti var mı? Kendisini nerede bulabiliriz? Ve başka şeyler...

Bayan Hale ayağa kalktı, Saxonne'un elini tuttu.

— Gidip Edmond'u görelim, dedi.

İki kadına tepeden bakan Billy:

— Doğrusu, diye haykırdı, ben Saxonne'u kısa boylu sayardım, oysa sizin iki katınız.

Ufak tefek kadın bu söze güldü.

— Efendim siz fazla boylusunuz da ondan. Ama Edmond sizden de uzun. Omuzları da sizinkinden daha geniş.

Aydınlık bir vestibülden geçtiler. Evsahibi, kocaman bir sallanır koltukta uzanmış, okumaya dalmıştı. Yanı başında kırmızı boyalı küçücük bir salıncaklı koltuk daha vardı. Öylesine küçük ki, beşikten farkı yoktu. İnanılmayacak irilikte, tüyleri çizgili bir kedi, sahibinin bacağı üzerine boydan boya uzanmış, başını, dizine yaslamış, gözlerini şöminedeki ateşe dikmişti. Konuklar odaya girince o da sahibi gibi başını çevirip baktı. Saxonne'un bakışı Bay Hale'in nurlu yüzünde, tatlı gözlerinde gezindikten sonra ellerine indi; onların nazikliğine bir kez daha hayret etti. Bu eller sevgi anlatan ellerdi. Bu eller, asla varlığını aklından bile geçirmediği bir insan tipinin elleriydi. Carmel'deki keyifli grubun hiç bir üyesi bu tipte bir adama rastlanabileceğini duyurmuş değildi. Onlar sanatçıydı; bu ise bilgindi, filozoftu. Carmel'dekilerde gençlik tutkuları ve çılgın isyanlar kaynıyordu; bunda, bilgeliğin iyilikseverliği, hoşgörüsü, bir huzur havası yaratıyordu. Bu yumuşak, bu hünerli eller, bütün acı deneyler içinden yaşamın yalnızca tatlı yanlarını elemiş, güzelliklerini almıştı. Saxonne içtenlikle severdi Carmel'lileri, ama içlerinden bazılarının, özellikle tiyatro eleştirmeniyle demir adamın, o yaşa gelince, ne duruma düşeceklerini düşünürken ürperdiğini duydu.

— Bu sevimli çocukları sana getirdim Edmond, dedi Bayan Hale. Madranyos'lar çiftliğini satınalmak istediklerini söylersem inanır mısın? Üç yıldır bu çiftliği arıyorlarmış! Bak şu işe: Bizim de on yılımızı Trillium Covert'i aramakla geçirdiğimizi söylemeyi unuttum onlara. Bütün

[illegible] anlat. Umarım Bay Naismith satmaktan cayılmıştır.

[illegible]nne" Billy [illegible] kaba sandalyelere oturdu [illegible]

[illegible] caklı koltuğun [illegible]

[illegible] ucuna kovu[illegible]

[illegible] g [illegible]

ağırbaşlı odanın içinde gezdiriyordu. Ağaç ve taştan oluşturulan basit bir yapının, onu tasarlayıp uygulayanın düşüncesini nasıl yansıtabildiğini anlamaya başlıyordu. Büroya, koltuğa, çalışma masasına, yandaki odada karyolanın yanında duran büyük rahleye bakıyor, bütün bunları, mobilyaları bile bu ince nazik eller yapmış diye düşünüyordu. Yatakodasında da sıra sıra kitaplar ve yeşil bir abajur vardı.

Madronyos'lar çiftliği sorununa gelince, kolay diyordu Bay Hale. Yaşlı Naismith onu satmak istiyordu. Beş yıldır, vadinin aşağısından fışkıran maden sularını şişelemeye giriştikten beri, çiftlikten kurtulmak istiyordu. Bu çiftliğin sahibi olması mutlu bir rastlantıydı, çünkü o dolaylarda bulunan bütün diğer araziler bir Fransız göçmenin malıydı. Bu Fransız, köylülerin toprağa karşı duydukları geleneksel tutkuyu hastalık derecesine vardırıyordu. Malı üzerine titreyen bir cimriydi ve bir karış toprağını kimseye vermezdi. Mesleki yetenekleri yoktu, üstelik yaşlı ve inatçıydı da. Toprağı üzerinde zar zor geçinip gidiyordu. Herkesin kafasını şu soru kurcalıyordu: Acaba önce ölür mü, yoksa önce iflâs mı eder?

Naismith Madronyos'lar çiftliğinin satış fiatını beş dekarı elli dolar olarak saptamıştı. Tümü on hektardı: Bin dolar ederdi yani. Tarım yatırımı olarak, eski yöntemlerle bir kazanç sağlamazdı. Ama iş olarak, denenebilirdi. Çünkü vadinin üstünlükleri dış dünyaya yayılmak üzerevdi. Yazlık ev yaptırmak için daha güzel bir yer düşünülemezdi. Nefis bir iklimde mutluluk ve neşeden payını alma bakımından, istenilen paranın bin katına değerdi orası. Bay Hale, Naismith'in ödemede akla uygun bir süre tanıyacağını biliyordu. Satışta kendilerine öncelik tanıyan iki yıllık bir kira sözleşmesi yapmalarını salık verdi; çiftlik satın almaya karar verdikleri takdirde, o zamana dek ödedikleri kira bedellerini satış tutarından düşeceklerdi. Naismith eskiden bir İsviçreliye buna benzer koşullar ileri sürmüştü. İsviçreli ayda on dolar ödüyordu, ama karısı ölünce gitti.

Bay Hale, çok geçmeden, Billy'nin kafasını bir şeyin kurcaladığını sezdi. Ne olduğunu anlamıyordu, ama arka arkaya sorular sorarak durumu çözdü: Billy'de de eski öncülerin saplantısı vardı. O da uçsuz bucaksız araziler düşlüyordu. Hayvanlarının dizi dizi sıralanmış tepelerde otlamalarını istiyordu. Ve en az seksen hektar arazi istiyordu. Edmond tatlılıkla:

— Ama oğlum, dedi, sizde bunca toprak yok ki. Görüyorum ki yoğun tarım sisteminden anlıyorsunuz. Aynı

yöntemi at yetiştirmekte de uygulamayı düşündünüz mü?

Bu yeni düşünce karşısında Billy'nin ağzı bir karış açık kaldı. Düşünceyl kafasında evirip çeviriyor, ama iki yöntem arasında benzerlik göremiyordu. Gözlerinde kuşku vardı: «Doğrusu bunun nasıl yapılacağını bana göstermenizi pek isterdim!» dedi.

Yaşlı adam usulca gülümsedi.

— Şimdi göreceğiz. Bir kez, on hektar araziye gereksiniminiz yok ki. Kendi zevkiniz için istiyorsunuz. Başka bir işe yaramaz. Çayır ikibuçuk hektardır. Oysa sebze yetiştirerek hayatınızı kazanmak için size gereken toprak bir hektardan çok değil. Kaldı ki, karınızla ikiniz sabahtan akşama dek çalışsanız bile gene de o bir hektarı gereğince işleyemezsiniz. Kaldı birbuçuk hektar. Bu birbuçuk hektarı sulamak için kaynakların suyu yeter de artar bile. Hayvan yemi olarak yılda bir kez ot üretmekle yetinmeyin (vadinin eski moda çiftçileri öyle yaparlar). Çayırınızı da bostanınız gibi işletin: Yıl boyunca yemlik ot yetiştirerek azami verim alın. Bunun için sulayın, gübreleyin, sıra ile ayrı cins otlar yetiştirin. O birbuçuk hektar toprak tohumlanmamış, bakımsız, Tanrıya bırakılmış engin otlaklardan daha çok sayıda at doyurur. Düşünün bunun üzerinde. Bu sorunu konu alan kitaplar veririm size. Alacağınız ürünün verimini önceden kestiremem. Bir at ne kadar ot yer? Onu bilmiyorum. Sizin işiniz bu. Ama ben şuna inanıyorum ki, o bir hektarlık sebze bahçesiyle sizin yerinize uğraşmak ve karınıza yardım etmek için bir adam tutsanız bile, birbuçuk hektarlık otlağınızın besleyebileceği sayıda ata sahip olduğunuz zaman işiniz başınızdan aşkın duruma gelmiş olacaktır. Ve daha çok sayıda at besleyip servetinizi artırmak için başka araziler aramanın sırası gelmiş olur. Tabii eğer mutluluğu bunda buluyorsanız.

Billy anladı. Coşkunlukla:

— Siz yaman bir çiftçisiniz! diye haykırdı.

Edmond gülümsedi, karısına baktı:

— Sen ne dersin? Düşünceni söylesene, Annette.

Ufak tefek kadının mavi gözleri için için ışıldadı.

— O hiç elini suya sokmaz. Ömründe toprağı işlemiş, kazma sallamış adam değildir. Ama **bilir.**

Eliyle, duvarları süsleyen kitapları gösterdi:

— Çağın ilerleyişini izler. O bir öğrencidir. Güneşin altında nice yararlı yenilik varsa bilir, öğrenir. Bütün işi okumaktır, okumak ya da ağacı işlemek.

— Dulcie'yi unutma, diye anımsattı Edmond.

Annette güldü:

— Evet, bir de Dulcie'ye bakar. Dulcie bizim inek, Jack Hastings'in en büyük sorunu şu: Edmond mu daha çok sever Dulcie'yi, yoksa Dulcie mi Edmond'ı? Jack bu konuda bir karara varmış değildir daha. Edmond San Francisco'ya gittiği zaman Dulcie sırılsıklam mutsuzdur; eve dönünceye dek Edmond da öyle... İnanın, Dulcie yüzünden kıskançlık nöbetleri geçirmişimdir! Ama şunu söylemeliyim ki Edmond herkesten iyi anlar onu.

Bay Hale doğruladı:

— Kişisel deneyimle bildiğim tek pratik konu bu. Jersey inekleri konusunda bir uzmanım ben. Bu konuda tam bir güvenle danışabilirsiniz bana.

Kalkıp kitaplığına gitti. O zaman daha iyi görebildiler ne güzel adam olduğunu. Bir yandan kitapları karıştırıyor, bir yandan da Saxonne'un sorusunu cevaplandırıyordu: — Hayır, sivrisinek yoktu. Ancak, bir yaz on gün süreyle güney rüzgârı esmiş (görülmedik şeydi bu) ve San Pablo'dan birkaç sivrisinek getirmişti buralara dek... Sise gelince, bu vadinin yaratıcısı sisti. Sonoma dağının gerisindeki konumundan ileri geliyordu sis ve hemen her zaman yüksek tabakalarda beliriyordu. Okyanus rüzgârının kırk mil uzaktan önüne kattığı sis gelip dağa çarpıyor ve hava akımlarına kapılıp çok yükseklere çıkıyordu... Ha! bir şey daha vardı: Trillium Covert ve Madronyos'lar çiftliği dar bir sıcak bölgenin sınırları içinde bulunuyorlardı. Bu nedenle, kışın sabahları don yaparken, ısı vadinin kalan bölümünden sürekli birkaç derece yüksek olurdu. Bu bölgede don olayı çok ender görülürdü. Kanıtı da şu ki, orada bazı narenciye türleri başarıyla yetiştiriliyordu.

Edmond kitaplar arasında aradı, taradı, ayırdıklarını bir yana yığdı. Sonra yığının tepesindeki kitabı aldı: Bolton Hall in **Üç Dönüm ve Özgürlük** adlı yapıtıydı. Kitaptan Edmond bir çiftçinin öyküsünü okudu.

Bu çiftçi on hektarlık bir araziyi eski yöntemlerle işlerken yılda altıyüzelli mil yol tepermiş, ve aldığı ürün toplu topu üçbinyediyüzelli hektolitre patatesmiş. Oysa modern bir çiftçi aynı miktar ve daha kaliteli patates yetiştirmek için yalnızca ikibuçuk hektar arazi isler ve ikiyüz mil yürürmüş, ve bu seçme ürün öbür çiftçinin elde ettiği kazancın kat kat üstünde para getirirmiş ona.

Saxonne Edmond'ın ödünç verdiği kitaoları aldı, Billy'nin kollarına yığarken adlarını okudu: Wickson'ın **California Meyveleri**, Wickson'ın **California Sebzeleri**, Brooks'un

Gübreler i, King'in **Çiftlikte Kümes Hayvanları, Propotkin'in Tarlalar, Fabrikalar ve Dükkânlar'ı,** ve **Çiftlik hayvanlarının beslenmesi hakkındaki** dergi'nin 22. sayısı.

— İstediğiniz zaman gelip başka yayınlar da alabilirsiniz, dedi Bay Hale. Çiftlikleri çekip çevirmek, bakımını sağlamak konusunda yüzlerce cilt kitabım vardır. Bütün tarım dergileri de gelir bana.

Ve kapının eşiğinde, arkalarından bağırdı:

— Zamanınız olursa gelin de Dulcie ile tanışın.

XIX

Bayan Mortimer tohum katalogları ve tarım kitaplarıyla yüklü olarak geldi, Saxonne'u Edmond'un ödünç olarak vermiş olduğu kitaplara dalmış buldu. Saxonne ona çiftliği gezdirdi. Bayan Mortimer her şeyi çok beğendi. Kira bedelini ve satış fiatını da uygun buldu.

— Şimdi bakalım neler var yapılacak. İkiniz de oturun. Bu bir savaş konseyidir. Ve eğer yeryüzünde size öğüt verecek birisi varsa, o da benim. Büyük bir kentin kitaplığını yeniden kuran, baştan başa kataloğunu hazırlayan bir kimse, sizi hemen harekete geçirebilecek güce sahiptir, gençler! Söyleyin bakalım şimdi, işe nerden başlıyoruz?

Soluk almak ve düşünmek için durdu.

— Önce size şunu söyleyeyim ki, Madranyos'lar çiftliğini almakla iyi bir iş yapmış oldunuz. Topraktan, güzellikten ve iklimden anlarım. Madranyos çiftliği bir altın madenidir. Bir servet saklıdır bu çayırda. Çift sürme konusunu sonra ele alacağım. Her şeyden önce, işte toprak. Sonra, ne yetiştireceksinlz. Geçiminiz için gerekli olan besinleri mi? Tamam. Sebze mi? Elbette. Sebzeler yetişti: ne yapacaksınız onları? Satacaksınız. Kime?.. Bakın, benim gibi yapın, aracıları kaldırın ortadan. Doğrudan doğruya tüketiciye satın. Alıcı bulmak için reklam yapın. Vadiden geçerken buradan birkaç kilometre uzaklıkta, blliyor musunuz ne gördüm vagonun penceresinden? Oteller, kaplıcalar, içmeler, yazlık ve kışlık tatil yerleri, kalabalık, çarşı pazar... Kim besliyor bu çarşıyı? Gözlerim boşuna aradı sebze bostanlarını... Billy, koşun atlarınızı, hazırlanın, yemekten sonra hemen bizi —Saxonne'la beni— şöyle bir dolaşmaya çıkaracaksınız. Siz başka şeye karışmayın: gerisi bekleyebilir. Gideceğin yerin adresini almadan yola çıkılır mı hiç? İşte biz biraz sonra adresi aramaya çıkacağız. O zaman, işin neresinde olduğunuzu bilecek, ona göre yola koyulacaksınız.

Ama Saxonne onlarla birlikte gitmedi. Uzun süre boş kalmış olan evi temizlemek, Bayan Mortimer'e yatak hazırlamak gibi bir sürü iş vardı yapacak.

Konukla Billy eve döndüklerinde yemek saati çoktan geçmişti. Bayan Mortimer içeri girer girmez.

— Amma da şanslısınız, çocuklar, diye haykırdı. Bu vadi uyanmaya başlamış. İşte size pazar, hem de rakipsiz bir pazar. Ben anlamıştım bu içmelerin yeni açıldığını: Caliente, Boyes ılıcaları, El Verano kaplıcaları... ve daha bir sürü var oralarda. Kapınızın dibinde, Glen Ellen'de, üç tane de küçük otel vardır. Bütün patronlar ve yöneticilerle konuştum.

Billy hayranlıkla övdü konuklarının becerikliliğini:

— Periden farkı yok, dedi. Tanrının yanına varıp iş önermekten bile çekinmez. Onu görmeliydin bir, Saxonne.

Bayan Mortimer iltifatı kabul etti, zaman yitirmeden konuşmasını sürdürdü:

— Peki, sebzeler nereden geliyor? Oniki ilâ onbeş mil uzaktan arabalarla taşınıyor. San Roja'dan, hattâ Sonoma'dan geliyor. Sebze üreten çiftlikler en çok oralarda bulunurmuş. Ama çoğu zaman talebi karşılayamaz, mal yetiştiremezlermiş. O zaman patronlar ta San Francisco'lardan çok acele sebze getirtirlermiş! Billy'yi tanıştırdım onlara. Yerel endüstriyi desteklemeye söz verdiler. Onlar için de daha iyi olacak. Aynı nitelikte sebzeyi aynı fiata satabilirsiniz. Yalnız, daha güzel, daha taze olmasına dikkat edin. Ve unutmayın ki yol yakın olduğundan taşıma daha ucuza mal olacaktır size. Burada günlük yumurta dalaveresi yok, reçel yok, jöle yok. Ama bu topraklar üzerinde sebze yetiştiremeyeceğimiz bir sürü yer de var. Yarın sabah tavuk kümeslerinin yerini birlikte seçeriz. Ayrıca semirtilmiş iğdiş horoz ticareti de yapılabilir... San Francisco pazarına sürülebilir. Küçükten başlarsınız. İkincil bir girişim olur. İlerde konuşuruz bu konuda, size gerekli kitapları da yollarım. Siz kafanızı işletmeli, çalışmayı başkalarına bırakmalısınız. Bunu iyi anlamanızı isterim. Müdürlerin maaşı her zaman işçilerin ücretinden daha yüksek olur. Defter tutmanız, durumun ne olduğunu, hangisi para getirir, hangisi getirmez, hangisi en kazançlı, bilmeniz gerekir. Bunları defterlerinizden anlayacaksınız. Sırası gelince bunları da göstereceğim size.

— Bütün bunlar bir hektarlık bir toprak için mi? diye mırıldandı Billy.

— Bir hektar mı! dedi sertçe Bayan Mortimer. Baş-

kasına anlatın siz onu. İkibuçuk hektar. O bile yetmez alıcılarımızı doyurmaya. Size gelince, delikanlı, ilk yağmurlar başlar başlamaz, işiniz başınızdan aşacak. Bu çayırı kurutmak için atlarınızla birlikte ter dökeceksiniz, söz değil. Yarın bu işin ayrıntılarını saptayacağız. Sekide yemiş ağaçcıkları dikme sorunu da var; en güzel üzümü asmalar verir, salkımlar en yüksek fiata ulaşır. Dut da dikmelisiniz, ama çileğe kulak asmayın. Çilek yetiştirmek, başlıbaşına bir ayrı meslektir, bağcılığa benzemez. Meyve bahçesine baktım: Başlangıç için iyidir. Budama ve aşılama konularını daha sonra ele alırız...

Saxonne en sonunda sesini duyurabildi:

— Ama Billy o çayırdan birbuçuk hektarlık bir bölüm ayırmak istiyordu kendisine.

— Ne yapmak için?

— At yetiştirmek için, ot ve yem üretmek için.

Bayan Mortimer hemen kararını bildirdi:

— Onu o birbuçuk hektardan elde edeceğiniz kazançtan satın alırsınız.

Billy yutkundu, yeniden ertelemeye razı oldu, neşeli görünmek yiğitliğini de gösterdi.

— Peki, dedi, öyle olsun. Sebzeyle yetiniriz.

Bayan Mortimer çiftlikte birkaç gün kaldı. Bu süre içinde Billy kadınların işine karışmadı. Zamanı da yoktu aslında. Oakland hummalı bir çalışma dönemine girmişti. Batı Oakland ahırlarından gelen bir mektupta çok acele yeni atlar göndermesi isteniyordu. Bu nedenle Billy günlerini şafaktan gecelere dek dışarda geçiriyor, genç koşum atları bulmak için ordan oraya koşuyor, tüm yöreyi tarıyordu. Bu durum, daha ilk günden vadisini iyice tanıma fırsatını verdi ona. Aynı zamanda eski patronu, kentin sert kaldırımlarında ayakları zedelenmiş olan bir takım kısrakları elden çıkarmak istediğini bildiriyor, ilk partiyi uygun bir fiatla Billy'ye vermeyi öneriyordu. Bu atlar güzel hayvanlardı. Billy onların değerini bilirdi, çünkü eskiden tanırdı onları. Nallarını söküp bir süre otlakta dinlendirdikten sonra, yumuşak toprakta eski durumlarını çabucak bulurlardı. Kaldırımlı sokaklarda artık hiç bir işe yaramazlardı, ama çiftlikte daha yıllarca iyi iş görürlerdi. At yetiştirmek için de... Ama hayır, şu sırada onları satın alacak durumda değildi. Yapmamalıydı bunu. Billy, kendine karşı gizli ve yaman bir mücadele verdi, ama Saxonne'a bile sözetmedi bundan.

Akşamları mutfakta oturuyor, sigarasını tellendirerek

kadınların o gün neler yaptıkların, yarın neler yapmayı tasarladıklarını dinliyordu. İyi cins at satın almak zordu. Billy'nin deyimiyle, çiftçiler sanki dişlerini çektiriyormuşcasına acı duyuyorlardı atlarını başkasına satmaktan. Billy'ye fiatları elli dolar yükseltme yetkisi verilmesine karşın, durum değişmiyordu. Otomobil çağı başlamıştı, ama ağır koşum hayvanlarının fiatı yükselip duruyordu. Aslında kendini bildi bileli, iri yük hayvanlarının pahalanması sürüp gidiyordu. Büyük depremden sonra fiatlar birdenbire düşmemişti artık. Bayan Mortimer sordu:

— Billy, siz aracılık yaparak, basit bir çiftçiden daha çok para kazanırsınız, öyle değil mi? Peki'yi öyle ise. Siz çayırı sulamakla, çift sürmekle, bu gibi şeylerle hiç uğraşmayın. At satın almaya bakın. Kafanızla çalışın. Ancak, elde ettiğiniz kazançlardan, sebze üretiminde Saxonne'un işini yapacak bir tarım işçisinin ücretini ödeyeceksiniz. Bu iyi bir yatırım olur ve kısa zamanda kazanç getirir.

— Elbette, dedi Billy. Niye adam tutulur? Para kazandırsın diye. Yalnız, benim anlamadığım şu: Saxonne'la bir adam ikibuçuk hektarla nasıl baş ederler? Geçen gün Bay Hale diyordu ki, bir hektar üzerinde ikimiz de çalışsak bile, gene yetişemezmişiz gereken her işi yapmaya.

— Saxonne çalışmayacak, karşılığını verdi Bayan Mortimer. San Jose'de siz benim çalıştığımı gördünüz mü hiç? Saxonne aklını kullanacak. Bunu anlamanızın zamanı geldi artık. Akıllarını kullanmayanlar günde birbucuk dolar kazanırlar, iste o kadar. Ovsa Saxonne günde birbuçuk dolarla yetinenlerden değil. Şimdi beni dinleyin. Bugün öğleden sonra Bay Hale'le uzun uzun konuştum. Bu vadide gerçekten yetenekli tarım işçisi bulunmadığını söylüyor.

— Biliyorum. Bütün iyi işçiler kentlere göç ediyor. Tortusu kalıyor kırsal kesimde. İyisi kalsa da, gündelikçi olarak çalışmıyor.

Tümüyle doğru. Dinleyin: Böyle olduğunu biliyordum, Bay Hale'e de anlattım. Sizin için girişimler yapmaya razı ettim. Ne gibi işlemler gerektiğini çok iyi biliyor, ve San Quentin müdürüyle ilişkisi var. Uzun sözün kısası, hal ve tavırları iyi olan iki mahpusu söz üzerine size verecekler, siz de onları bahçıvan olarak kullanacaksınız. Orada sürü ile Cinli ve İtalyan var; dünyanın en iyi tarımcıları. Bir taşla iki kuş vuracaksınız, hem sizin işiniz görülecek, hem de o zavallılara iyiliğiniz dokunmuş olacak.

Saxonne biraz ürkmüş, duraksamıştı. Billy ciddi ciddi düşünüyordu.

— Bay Hale'in her işini gören John'u tanırsınız, onu nasıl buluyorsunuz? diye sordu Bayan Mortimer.

— Ben de bugün onu düşünüyordum! dedi Saxonne. Diyordum ki kendi kendime, eğer diyordum onun gibi birisini bulursam çok sevinirdim. Çok uygun birisi. Hem öylesine sadık ki! Bay Hale onu çok övdü bana.

— Ama bir şey söylemeyi unutmuş, dedi Bayan Mortimer gülümseyerek. John söz üzerine o işe konulmuş bir hükümlü. Bundan yirmisekiz yıl önce bir öfke sonucu, kavgada, altmışbeş sent için adam öldürmüştür. Benim yanımda çalışan yaşlı Fransızı, Louis'yi anımsar mısınız? O da bir hükümlü. Öyleyse sorun çözümlenmistir. Adamlar gelince onlara uygun bir ücret ödemek gerekir. Sonra, dikkat edin, ikisi aynı ulustan olsun, iki Çinli, ya da iki İtalyan. Bay Hale yol gösterir, John da onlara yardım eder, kendilerine bir kulübe yaparlar. Biz de yerini seçeriz. Çiftliğimiz tam verim vermeye başladığı zaman size daha başka yabancı yardımı da gerekecek. O zamana dek gözünüzü dört açın.

Ertesi akşam, Billy eve dönmedi. Saat dokuzda, Glen Ellen'den at sırtında genç bir oğlan geldi, bir telgraf getirdi. Billy telgrafı Lake yönetim bölgesinden çekmişti; orada at arıyormuş Oakland'a göndermek için.

Üç gün sonra aksam üzeri döndü eve. Bitkindi, ama yüzünde gurur okunuyordu. Bayan Mortimer:

— Üç gündür ne yaptınız allahaşkına? diye sordu.

Billy sakin sakin:

— Kafamı işlettim, dedi. Bir taşla iki kuş vurdum. Hattâ bir sürü kuş vurdum galiba. İsi Lawndale'de duydum. Adamakıllı yorgun olan Hazel'le Hattie'yi arabalığa bıraktım Calistoga'da, Santa Helena'ya giden yolcu arabasına bindim. Tam zamanında yetistim ve hepsini ben tooladım: Canavar gibi sekiz at, bir dağ arabacısının bütün hayvanları. Bunlar genç, sağlıklı atlar. En hafifi yediyüz kilo çeker. Önceki gece Colistoga'dan gemiye yükledim onları. Ama durun hele, iş burda bitmedi. Daha önce, Lawndale'e vardığım ilk gün, tasocaklarından kaldırımlık kumtası taşıyan müteahhidi görmüstüm. O hiç at satar mı! Atlar kendisine gerekliydi. Kiralamaya bile razıydı övle dedi bana.

— Sen de satınaldığın sekiz atı ona gönderdin! diye haykırdı Saxonne.

— Bilemedin! O sekiz atı Oakland'ın parasıvla satınalmıştım, demek ki Oakland'a yolladım. Ama Lawndale'deki taşımacıya da telgraf çektim: adam, kendisine sağlayacağım her bir beygir için bana günde yarım dolar

kira bedeli ödemeyi üstlendi. Yarım düzine kadar istiyordu. Hemen bir telgraf da patrona çektim, Bud Strothers'ın seçeceği hassas ayaklı altı kısrak yollamasını ve bedelini alacağım komisyon hesabına geçirmesini rica ettim. Çevirdiğim dolaptan Bud'un haberi var. Atlar gelir gelmez nallarını sökeceğim. İki hafta otlakta geçirdikten sonra Lawndale'e gidecekler. O işi yapacak güçdedirler. Yük arabalarını yokuş aşağı ve yumuşak yolda çekecekler, demiryoluna kadar. At başına yarım dolar demek, haftanın altı günü günde üç dolar demektir. Onları beslemek de bana ait değil, nallamak da. İyi bakılmalarını sağlamak için gözümü dört açmaktan başka yapacağım bir şey yok. Günde üç dolar, anlıyor musun? Birbuçuk dolar gündelikle Saxonne'un eli altında çalışacak iki adamın parası çıktı gibi geliyor bana — eğer adamları pazar günleri de çalıştırırsa o başka! Görüyor musunuz şu Ay Vadisi'nin işini! Çok geçmeden mücevherlerle gezeceğiz galiba. Yahu! insan bin yıl böyle bir olanağa rastlamadan yaşayabilir kentte. Çin piyangosunda büyük ikramiye kazanmaktan daha çok şans var bu işde!

Ayağa kalktı.

— Hazel'la Hattie'ye su ve yem vereyim, altlarına kuru ot sereyim, sonra gelir hemen yemeğimi yerim. İki kadın ışıl ışıl gözlerle bakışıyorlar, ikisi de konuşmaya hazırlanıyorlardı. O sırada Billy geri döndü, başını kapının aralığından uzatıp:

— Belki kavrayamadığımız bir durum var, dedi. Hem günde o üç doları cebime atıyorum, hem de üstelik o altı kısrak benim oluyor. Altısı da benim! Çakıyor musunuz?

XX

Bayan Mortimer, gitmeden önce, kendileriyle biraz ilgileneceğini söyledi, ve gerçekten o kış birkaç kez çiftliğe geldi, öğüt verdi, Saxonne'a ürettiği malları nasıl idare edeceğini, kış, ilkbahar ve yaz dönemlerinde piyasanın durumunu öğretti, yazın bütün mallarını elinden çıkarabileceğini, üstelik talebi karşılayamayacak duruma düşeceğini anlattı. Arada, Hazel'la Hattie boş zamanlarında Glen Ellen'ın gübrelerini taşıyordu; çiftliğin kümesleri hiç böylesine temiz olmamıştı. Bundan başka, Bayan Mortimer'ın öğütleri üzerine, tren istasyonundan çok miktarda gübre aldılar. Söz üzerine salıverilen mahpuslar Çinli'ydiler. İkisi de uzun süre tarımla uğraşmışlardı hapishanede. Yaşlıydılar, ama Bayan Mortimer'e bakılırsa iyi çalışırlardı.

Gow Yunn yirmi yıl önce Menlo eyaletinin parklarından birindeki bostanın sorumlusu olmuştu, ama Redwood kentinin Çin mahallesinde oynadığı bir **fan tan** partisinden sonra başına gelmedik yıkım kalmamıştı. Arkadaşı Chan Chi, eski San Francisco'nun kanlı kavgalara sahne olduğu dönemde bıçak kullanma uzmanlarından biri olmuştu. Ama çeyrek yüzyıl hapishanelerin bostanlarında disiplin altında çalışmak, kaynayan kanını uslandırmıştı. Şimdi hünerli elleri bıçak yerine çapa kullanıyordu.

İki yardımcı, Tanrının nimeti gibi gelmişlerdi Glen Ellen'e. Yörenin şerifi karşılamıştı onları. Şerif, hapishane yetkililerine her ay bir rapor yolluyordu iki Çinli hakkında. Saxonne da ayda bir kendisi bir rapor düzenlemekle yükümlüydü. Başlangıçta, kendisini boğazlarlar diye korkuya kapılmıştı. Ama zamanla kurtuldu bu korkudan. Kanunun pençesi başları üzerinde asılı duruyordu. Bir tek damla alkol yutsalar gerisin geriye hapishaneyi boylarlardı. Yerlerinden ayrılma hakları yoktu. Yaşlı Gow Yunn, Çin konsolosluğunun memurları önünde evrak imzalamaya gittiği zaman, çok önceden San Quentin'den izin istemek zorundaydı. İkisi de kötü huylu insanlar değillerdi. İşin başında o iki hükümlünün patronu olmaktan korkan Saxonne, zaman geçtikçe onlarla çalışmaktan hoşlanır olmuştu. Elbette ki ne yapacaklarını kendisi söylüyordu onlara; ama onlar da o işin nasıl yapılacağını biliyorlardı. Bahçıvanlık üzerine bir sürü şey öğrendi onlardan. Ve anladı ki, eğer yerli işçi çalıştırmış olsaydı, asla işin içinden çıkamıyacaktı.

Biraz daha zaman geçince hiç korkusu kalmadı, çünkü yalnız değildi artık. Hem Çinlilerin dışarda yaptıkları işi gözlemeye, hem de gündelik ev işlerini yapmaya yetişemeyeceğini anlayınca, Ukiah'daki komşuları Bayan Paul'e, çamaşırlarıyla uğraşan o işgüzar kadına, bir mektup yazdı. Bayan Paul hemen geleceğini bildirdi. Yüz kilo ağırlığında, kısa boylu, topuz gibi bir kadındı. Ama yorulmak bilmezdi ve hiç bir şeyden korkusu yoktu. Billy'nin kanısınca, gerektiğinde iki Çinliyi tek koluyla haklayabilirdi.

Bayan Paul, onaltı yaşlarındaki oğluyla geldi. Oğlan kır çocuğuydu, atlardan biraz anlıyor, Hilda'yı sağabiliyordu. Hilda güzel bir Jersey ineğiydi ve Edmond'un titiz incelemesinden başarıyla geçmişti. Saxonne yalnızca bir noktada ayak diretti: Kendi çamaşırını kendisi yıkamak istiyordu. Dedi ki Billy'ye.

— Artık bu kadarcık işe de yaramazsam, al beli eline,

kaz bir çukur, beni içine at. Benl gömmenin sırası geldi demektir.

Madronyos **ranch**'ını daha yeni kurarken, Bayan Mortimer'in çiftliğe ikinci gelişinde, Billy bir sürü boru getirdi; eve, kümeslere su tesisatı yaptı. Suyu, evin arkasındaki kaynağın içine döşediği bir hazneden çekiyordu.

— Yani iyi düşüncelerin olduğunu onayla, diyordu. Geçen akşam vadinin karşısında su taşıyan bir kadını izliyordum. Kaynaktan evine gitmek için ikiyüz metre yürüyordu. Hesaplamaya koyuldum: günde üç kez gidip geldiğini varsaydım; çamaşır günlerinde daha çok da olabilir bu. Bunca su taşımak için yılda kaç kilometre yol teper, düşünsene bir! İkiyüz kilometreden çok! Evet, i-ki-yüz kilometre! Buraya yerleşeli kaç yıl olduğunu sordum, yirmibir yıl dedi. Var kendin yap hesabını. Dörtbin kilometreden çok yol yürümüş. Topu topu ikiyüz metre borudan kaçınmak için. İsyan etmez misin böylesine sacmalığa? Ben dahasını yapacağım: Olanaklarım elverir elvermez bir duş ve bir de pompa düzeni kuracağım. Wild Water ile Sonoma'nın kesiştiği dörtyol ağzındaki küçük arsayı biliyor musun, Saxonne? Beş dekar bir şey. O arsa benim, duyuyor musun? Benim! Çimenlerimi çiğnemeyeceksin. Elimden geldiğince akıntının yukarısına çıkacak ve bir pompa kuracağım. On dolara bir pompa buldum, bir işe yaramaz, ama bana gereken sudan daha çoğunu çekebilir. İşte orada yetiştireceğim kabayoncaları. Öylesine güzel yetişecek ki, sen de hayran kalacaksın. O zaman pompaya gidip gelmek için yeni bir at almam gerekecek. Çünkü sen Hazel'la Hattie'yi öyle çok kullanıyorsun ki, sebzelerini teslim edip bitirmeden onların yüzünü bile göremiyorum. Kabayoncalar da üçüncü atımızı beslemeye yarayacak.

Ama daha ciddi sorunlar çıkınca Billy bir süre için kabayoncasını unuttu. Önce sıkıntılar basladı. Sonoma vadisinde yerleşeli, yüzlerce dolar geçmisti eline, eoev de komisyon almıstı. Ama bütün paralar eriyip gitmisti. Evde yapılan değişikliklere, onarımlara harcanmıstı. Kirava verdiği atlardan gelen onsekiz doların tümü ücretleri karsılıyordu. Yöreyi taramak icin gerekli olan yeni atı alması bile söz konusu olamazdı artık. Ama kafasını işleterek, bir tasla iki kus vurarak, bu zor durumdan sıyrılmasını bildi: Yürümeyi öğretmek icin tavlar aldı ve onları satılık at bulabileceği yerlere sürdü. Böylece hem hayvanları alıştırıyor, hem de kendi işini görüyordu.

Durum pek öyle kötü değildi. Ne var ki, San Francisco'

dan gönderilen yeni bir yönetim genelgesi tutumlu davranılması buyruğunu verince, işler değişti. İlk önce sokak kaldırımlarının onarım işleri durduruldu. Bunun sonucu şu oldu ki, kaldırım taşlarının en önemli kaynağı olan Lawndale ocağı kapandı. İşlettiği altı atı kendisine geri vereceklerdi, üstelik onları cebinden beslemek zorunda kalacaktı. Bu durumda, Bayan Paul'ün, Gow Yunn'un ve Chan Chi'nin ücretlerini nasıl ödeyecekti? Şaşırıp kalmıştı.

— Sanırım kemerleri adamakıllı sıkmak zorunda kalacağız, dedi Saxonne'a.

Ama o akşam eve döndüğü zaman yüzü sevinçten parlıyordu. Saxonne da mutlu gözüküyordu. Billy avluda yorgun taylardan birinin yularını çözerken kocasının yanına vardı.

— Her şey yolunda, dedi. Üçüyle de konuştum. Ücretlerini ödemekte gecikme olmasına üçü de razı oldular. Bir hafta sonra sebze teslim etmeye başlayacağım yine. Elimize para geçecek. Hesap defterlerimde giriş çıkış dengesi kurulacak yeniden. Sonra... —ah! Billy, aklından geçmez!— Gow Yunn'un bankada bir hesabı varmış. Sorunu tartıştıktan biraz sonra beni görmeye geldi (konuyu kafasında evirip çevirmiş olacak), bana dörtyüz dolar ödünç vermeyi önerdi. Ne diyorsun bu işe?

— Gerçek bir Çinli olmuş olsaydı ondan ödünç para almayı kendime yediremezdim pek. Ama artık hemen hemen beyaz adam sayılır o. Vereceği para da çok işime yarayacak. Bugün sabahtan beri öyle iş gördüm ki, ağzıma bir lokma bir şey koyacak zaman bile bulamadım.

Saxonne kahkahayla güldü.

— Kafanı çalıştırdın mı yine? dedi.

Billy de güldü.

— Ne dersen de. Gökten yağarcasına para harcadım.

— Ama senin hiç paran yok ki!

Billy böbürlendi:

— Doğrusunu istiyorsan, bu vadide az çok saygınlığım var. Bundan yararlandım bugün. Bil bakayım ne yaptım.

— Bir binek atı mı satın aldın?

Billy kahkahayı bastı. At ürktü, gemi azıya alacakmış gibi bir hareket yaptı. Billy hayvanı boynu ile burnundan yakalayıp havaya kaldırdı, sonra yeniden yere bıraktı. Tay korkulu gözlerle bakmaya başladı sahibine.

— Peki öyleyse iki at satınaldım!

— Sende de hiç düş gücü yok canım! Dur her şeyi anlatayım sana. Thercroft'u tanırsın: onun büyük yük arabasını altmış dolara satınaldım. Kenwood demircisinden kırk

dolara ikinci bir araba daha satınaldım: pek iyi değil, ama iş görür. Sonra da altmışbeş dolara Ping'in yük arabasını satın aldım: harika bir şey! Onu kırk dolara da alabilirdim, ama ne yazık ki gözüm kaldığını anladı.

— Ama Billy, parayı nerden buldun? diye çekingen bir tavırla sordu Saxonne. Cebinde yüz dolar bile yoktu!

— Bu bölgede belirli bir saygınlığa sahip bulunduğumu az önce söyledim ya. Dediğim doğrudur. Bütün bunları beş kuruş peşin para harcamadan yapıp bitirdim. Yalnızca iki komütatör, tanesi yirmi dolardan üç tane de kullanılmış koşum aldım. Ocaktan taş taşıyan adamlardan biri satıyordu. İş durunca, koşuma gereği kalmamış. Sonra, dört araba ile dört at kiraladım; her bir atın günlük kirası yarım dolar; arabalar da öyle. Yani günde altı dolar çıkacak cebimden. Satın aldığım üç koşum altı atım için. Evet, sonra... dur bakayım... Sonra, Glen Ellen'de iki samanlık kiraladım, Kenwood'daki bir mağazaya elli ton kuru ot, bir araba kepek ve arpa ısmarladım... —Canım, çünkü ondört atımı beslemem, nallamam, her şeylerini tamam yapmam gerek...— Ha! dahası var: Arabalarımı kullanacak yedi sürücü tuttum, günde iki dolardan. Ay! N'apıyorsun Saxonne!

Kocasını çimdikleyen Saxonne ağır ağır:

— Hayır, dedi, düş görmüyorsun. (Nabzına baktı, elini alnına koydu) Ateşin de yok, dedi. (Ağzına yaklaşıp nefesini kokladı) İçkili de değilsin. Pekiyi, anlat bakalım... ister doğru olsun, ister olmasın...

— Bu kadar anlattığım yetmez mi?

— Hayır, bana her şeyi anlatmanı istiyorum!

— Pekiyi. Ama önce şunu bilmeni isterim ki Oakland'daki patron'un işimden hoşnut kalmamasına hiç bir neden yok. Ben bir uzmanım, ve bir araba sebzenin pazarlığını etmekte eşim menendim yok! Sana her şeyi anlatacağım. Benden önce Glen Ellen'in sakinleri niye düşünmemişler bunu? bilmiyorum. Uyuyorlar belki! Bu kentte hiç kimse düşünmemiş böyle bir şey yapmayı. Bak ne oldu: Biliyorsun, bir tuğla harmanı tasarısı vardı. Dayanıklı tuğla üretilecekti. İşte o tasarı geldi aklıma. Nasıl mı geldi? Bana geri verecekleri altı beygiri düşünüyordum. Artık bana para kazandırmayacaklar, üstelik bütün giderleri bana ait olacaktı. Ne yapsam da onları çalıştırsam dive düşünürken geldi aklıma. Tavımı bir kıvıya çektim, bütün araştırmaları yapmış olan Japon kimyagerle konuşmaya başladım. Ustabaşılar da vardı, toprağı inceliyorlardı. Bu iş yürüyecek gibi görünüyordu. Gözlerimi çevrede gezdir-

dim. Düşünüyordum. Sonra, kil ocağını açacakları yere doğru çıktım. Bilirsin, hani görmüştük, tebeşir gibi beyaz bir şey. Bu kili aşağıya taşımak gerek. Düz yoldan birbuçuk kilometre çeker. İki beygir kolaylıkla yapar bu işi. İşin zor yanı, boş arabaları kil ocağına çıkarmaktır. Tayımı bağladım, hesaplamaya koyuldum. Japon kimyager, konuşma arasında bana bir sır açmıştı: Bugün büyük patron ve şirketin bazı kodamanları sabah treniyle geleceklerdi. Nutuk çekmeye hiç keyfim yoktu gerçi, ama onları karşılayacak olan komitede bulunmamın olumlu etki yapacağını düşündüm. Tren gara girerken ben de oradaydım, köy halkı namına herkese hoşgeldiniz diyordum. O kodamanları selâmlayan adam eskiden Oakland'da tanınmış bir kimseydi, ya! üçüncü sınıf bir boksördü, adı da... Vay canına! Adı aklıma gelmiyor... Tamam! Şimdi anımsadım: Adı Big Bill Roberts'dı. Koca Bill. Eskiden bu adla anarlardı onu, ama şimdi ondan sözederken «Bay Roberts» diyorlar. Evet, dediğim gibi, ellerini sıktım ve onlarla birlikte tuğla harmanına gittim. Yolda ne konuştuklarını dinliyordum. Böylece, ne biçim bir çalışma tasarladıklarını öğrendim. Ve işte o zaman şansımı denedim, bir öneride bulundum onlara. Taşıma sorununu belki önceden tasarlamışlardır diye ödüm patlıyordu. Ama önerimi rakamlara vurmamı isteyince, boşuna korktuğumu anladım. Bütün rakamları ezbere bildiğim için bir solukta ard arda sıraladım hepsini. Büyük patron defterine not aldı. Keskin bakışlarını yüzüme çevirdi.

«— Biz hemen tam verimle çalışmaya başlamak niyetindeyiz, dedi. Sizin taşıma araçlarınız ne biçim?

«— Benim mi? Benim yalnızca iki atım var, Hazel'la Hattie. Böyle ağır işlere gelmezler, çok küçüktürler. Ama ben bu işe hemen ondört beygirle yedi araba avırabilirim. Size daha çoğu gerekliyse, söyleyin, hemen bulurum.

«— Bize bir çeyrek saat süre verin, düşünelim.

«Kendimden pek emin bir biçimde:

— Elbette, dedim. Ama her şeyden önce tartışmak istediğim iki önemli nokta vardır. Bir kez, iki yıllık bir sözlesme isterim. Sonra, size verdiğim rakamlar bir koşulla geçerlidir. Yoksa iş yok.

— Nedir bu koşul? diye sordu. Şantiyenin konumu dedim. Ve mademki iş yerinde bulunuyoruz, size göstereyim.

«Hazırladıkları planı uygulandıkları takdirde nerede zorluk çekeceğimi gösterdim. Oradan iniş çok yokuştu, şantiyeye çıkış da çok dikti. Araç gereç depolarını yirmi metre daha yukarda yapmalısınız, yolu tepenin kıyısında biraz

daha kazmalısınız, bir de on metrelik bir köprü yapmalısınız, dedim. Sözlerimi ilgiyle karşıladı. Görüyorsun ya, Saxonne, tam söylenmesi gereken şeyi söylemiştim ona. Onlar yalnızca tuğlalarını düşünmüşlerdi. Taşıma sorununu benden başka ortaya atan yoktu. Galiba yarım saatten çok sürdü tartışmaları. Bense orda kuzu kuzu bekliyordum. Evlenme önerimi onaylamanı beklediğim günkü gibi! Verdiğim rakamları yeniden gözden geçirdim. Gerekirse nereden bir şey kesebileceğimi düşünüyordum. Ben onlara kentte uygulanan fiatları vermiştim, ve indirim yapmaya hazırdım. Tartışmaları bitip de yanıma geldiklerinde, patron:

•— Kırsal kesimde fiatlar daha düşük olmalıdır, dedi.

•— Hiç de değil, diye karşılık verdim. Bu vadide yalnız üzüm yetişir. Atlar için kuru ot ve yem üretmek söz konusu değil. Bu yüzden, her şey San Joaquin vadisinden getirtilir burda. San Francisco'dan da getirtilebilirdi, orada daha ucuzdur. Ama taşıma giderleri binince, içinden çıkılmaz. Kentteki fiattan daha pahalıya gelir.

•Ne diyeceklerini bilemediler. Çünkü dediğim doğruydu, ve kendileri de biliyorlardı doğru olduğunu. Eğer sürücülerin gündeliğini ya da bir atı nallamak için gereken parayı hesaplamaya kalksalardı, fiatımı kırmak zorunda kalırdım, çünkü burda ne taşıyıcılar sendikası var, ne de nalbantlar sendikası, gündelikler daha düşük. Bugün öğleden sonra postahane meydanında nalbanta rastladım, yaptığım hesabı ona gösterdim. Fiatlarda düzeltme yaptı, uygulanması gereken bir tarife bulunmasına karşın her bir nallamada yirmibeş sent indirdi. Ama ötekiler bu konuda bilgi almayı akıllarından geçirmediler: Heriflerin kafasında tuğladan başka şey yok ki!

Billy gömleğinin yan cebinden bir yazılı kâğıt çıkardı. Belli ki resmî bir belgeydi. Saxonne'a uzattı.

— İşte sözlesme, dedi. Üzerinde anlastığımız bütün konular burda: bütün fiatlar, kosullara uyulmaması durumunda harekete geçirilecek bütün kurallar. Kentte Bay Hale'i gördüm, ona da gösterdim sözleşmeyi. Çok beğendi. Tasocağındaki taşıma işinin cuma aksamı son bulması gerek. Ben gelecek carsambaya baslayacağım. Önce kerestele-ri, kalasları cıkaracak, sonra fırınları yapmak için tuğla tasıyacağım. Her şey bitip de sıra balçık çıkarmaya gelince, onu da ben vereceğim onlara! Ama işin en güzel yanı söylemedim daha! Kenwood'la Lawndale arasında mada bir uyumsuzluk vüzün ları düşünmeye başladım.

Bin yıl düşünsen bulamazsın. Meğer bir yerde bir toplama hatası yapmışım, ve heriflere yüzde on oranında bir kazık atmışım! Şimdi biraz da paradan konuşalım. Sebze toplamak için ne zaman geçici yardımcıya gerek olsa söyle bana, gereğine bakarım. Elbette ki daha birkaç ay kemerleri sıkmamız gerekecek. Sen Gow Yunn'dan o dörtyüz doları al ve de ki yüzde sekiz faiz ödeyeceğiz, parasını da üç veya dört ayda geri vereceğiz.

Saxonne'un kollarından kurtulunca hafif bir manej yaptırdı taya, ve öylesine ani durdu ki, atın burnu sırtına çarptı. At da, sahibi de, bir an ne yapacaklarını şaşırdılar, ne ileri gidebildiler, ne geri. Saxonne sabırla bekledi, çünkü bilirdi Billy'nin kafasında yeni bir düşünce doğduğunu. Gerçekten, Billy: «Baksana,» dedi, «sen banka işlerinden, çek dalgalarından anlar mısın?»

XXI

Nefis bir haziran sabahı, Billy Saxonne'a amazon kılığı ile gelmesini, bir binek atını deneyeceğini söyledi.

— Saat ondan önce olmaz, dedi Saxonne. İkinci postayı o saatte yollarım.

İşleri artmış olmasına karşın, çalışkanlığı ve zamanı çok düzenli biçimde değerlendirmesi yüzünden, epey boş zamanı da oluyordu. Hale'leri görmeye gidiyor ve onlarla görüşmekten her zaman zevk alıyordu. Şimdi Hastings'ler de dönmüşlerdi ve Clara sık sık teyzesini görmeye geliyordu; Saxonne buna da çok seviniyordu. Bu dostluk havası içinde gittikçe gelişip serpiliyordu. Okumaya, hem de kafasını işleterek okumaya başlamıştı. Okumak, için de, güzel süs eşyaları hazırlamak için de zaman ayırabiliyordu. Billy'yi de savsakladığı yoktu. Sık sık gezmeye çıkarlardı.

Billy karısından daha çok çalışıyordu, çünkü işleri daha geniş, daha çeşitli idi. Aynı zamanda, gözü çiftliğin ahırında ve Saxonne'un kullandığı atlardaydı. Gerçek bir iş adamı olup çıkmıştı. Bayan Mortimer hesaplarını gözden geçirmiş, gider sütunlarını titizlikle incelemiş, birkaç önemsiz yanlış bulmuştu. Saxonne'la ikisi bir olup Billy'yi muhasebeye alıştırmışlardı. Her akşam yemekten sonra Saxonne'la Billy otururlar, günlük hesapları defterlerine geçirirlerdi. Sonra büyük koltuğun üzerinde Saxonne kocasının kolları arasında büzülür, ukulele çalar, ya da gecmiş ve gelecek girişimleri üstüne konuşurlardı uzun uzun. Bazen Billy:

— Politikaya karışmaya başlıyorum. Saxonne, derdi. Politika kazançlı iş, inan bana. Eğer gelecek ilkbahara dek

bir düzine arabam işlemezse yollarda, Oakland'a döner, patronumdan beni yeniden işe almasını isterim.

Bazen de Saxonne anlatırdı:

— Caliente ile Eldridge arasında yeni bir otel açılacakmış. Dağda sanatoryum kurulacağından sözediliyor.

Yahut:

— Billy, derdi, o beş dekar araziyi suladın ya, bana ver de sebze yetiştireyim. Kirala bana. Orada ne üreteceksen sen kendin bir değer biç, giderleri düştükten sonra en yüksek piyasa fiatı üzerinden öderim parasını.

Billy gülmesini tutar.

— Pekiyi, derdi, al senin olsun. Aslında benim öylesine çok işim var ki, onunla uğraşamam şimdi.

Yalandı. Çünkü hidrolik pompayı daha yeni kurmuş, o toprak parçasını yeni sulamıştı. Saxonne da bilirdi geniş toprakları elde etme düşlerinden caymadığını. Tatlıya bağlamak için gönlünü okşardı:

— Daha akıllıca bir iş olur, Billy. Bizi bekleyen yetmiş hektarlık arazi varken, beş dekar üzerinde denemelere girişmek boşuna zaman yitirmek demektir. Yaşlı Chavon ölürse satınalırız o yetmiş hektarı. Aslına bakarsan Madronyos'lar çiftliğine ait orası.

— Hiç kimsenin ölmesini dilemem, diye homurdandı Billy. Ama o adam toprağından bir şey elde etmiyor ki. Onu tüketmekten başka bir şey yaptığı yok. Ne kadar uyuz hayvan varsa orda otluyor. Ben o arazinin her karışına paha biçtim. Sadece üç tane açılmış tarla yirmi hektar eder. Gerideki dağda ise istediğince su var. Oradan ne çok hayvan yemi elde edilebileceğini söylesem, ağzın açık kalır. Sonra, damızlık kısraklarımın sere serpe dolaşabileceği en az yirmibeş hektar arazi görüyorum orda: çayırlar, baltalıklar, dik bayırlar, neler neler. Son yirmibeş hektar ise sık ormanlarla kaplıdır, orada av hayvanları barınır. Güneşte kurumuş tuğladan yapılı samanlık çok iyi durumda. Damı değiştirilirse, kötü havalarda istediğince hayvan barındırabilirsin. Böyle olmasına karşın, düşün ki atlarım gezip tozsun otlasın diye Ping'in gerisindeki o verimsiz araziyi kiralamak zorunda kalıyorum. Oysa bu çiftlik benim olsa, hayvanlarım gönüllerince dolaşırlar bu topraklar üzerinde. Bilmem ki, acaba yaşlı Chavon burasını kiraya verir mi?

Kimi zaman da, fazla yüksekten uçmayı bırakır, daha pratik işlerle uğraşırdı:

— Yarın Petaluma'ya gitmem gerek, Saxonne. Ranch Atkinson'da açık artırma var. Belki kârlı bir iş çeviririm.

— Yine mi at işi?

— Yeni bağ için ağır beygire gerek var. Oysa Barney'nin omuzu ağrıyor, oldukça uzun bir süre dinlenmesi gerek. Bridget ise hiç çalışacak durumda değil, bunu günden güne daha iyi görüyorum. Gereğinden çok tedavi ettirdim onu, artık baytarın da aklı ermiyor hastalığına. Öbür atlardan birkaçı da dinlenmeli. Şu bir çift kır at ağır işlere gelir. Ama o koyu gümüş rengi iri beygir çılgına dönüyor. Önceleri herkes dişlerinin ağrıdığını sanıyordu. Ama hayır, dişlerinden değil. Çılgına dönüyor! Atlarla uğraşmak için çok paran olacak. At dediğin, dört ayaklıların en nazik türü. Bazı düşünürüm de, Colusa City'den bir araba dolusu katır getirteyim derim, bilirsin hani, iri ağır katırlardan. Buralarda peynir ekmek gibi satılsa gerek. Ama benim işime yaramaz o katırlar.

Bir gün, Billy pek neşeliydi; şakacı yanı kabardı.

— Baksana, dedi, Hazel'la Hattie'ye bir değer biçsene. Namuslu bir fiat olsun.

— Niçin istiyorsun bunu?

— Hiç. Bilmek için.

— Üçyüz dolara almamış mıydın onları? Sanırım üçyüz dolar eder yine.

Billy derin derin düşünüp:

— Hımmm! dedi. Çok daha fazla eder ya! Neyse, öyle diyelim. Mademki hesap kitap tutuyoruz, bana üçyüz dolarlık bir çek imzala öyleyse, ha? Ne dersin?

— Vay hırsız vay!

— Neden hırsız olacakmışım? Benden tane ve kuru ot aldığın zaman karşılığında çek vermiyor musun bana? Hesaplarını kuruşu kuruşuna deftere geçtiğini herkes biliyor. Gerçek bir iş kadını isen o iki hayvanı senin hesabına geçirmen gerekir. Çoktandır ben kullanmıyorum onları.

— Ama taylar senin olacak. Sonra, benim yaptığım iş damızlık kısrak kullanmayı kaldırmaz. Yakında Hazel'la Hattie'yi yük arabasından çekmek gerekecek. Böyle güzel hayvanlar arabaya koşulmaz ki. Gözünü aç, onların yerine başka bir çift at bul. Onlar için bir çek veririm sana. Ama komisyon almak yok, bilmiş ol.

Billy baş eğdi:

— Pekiyi. Hazel'la Hattie'yi ben alacağım. Ama hiç değilse onları kullandığın süre için bir para ödemen gerekir.

— Benden böyle bir istekte bulunursan, ben de senden pansiyon ücreti isterim, diye gözdağı verdi Saxonne.

— Sen bana pansiyon ücreti ödetirsen, ben de bu kulübeye harcadığım paranın faizini ödetirim sana.

— Hakkın yok. Ortak malımızdır.

— Saçma! Ben tek başıma ne yapabilirdim? Sen de biliyorsun ki bu işe başlamamızı mümkün kılan tüm parayı sen kazandın. Yani kısacası, her şeyi sen yaptın.

Eliyle kocasının geniş omuzlarını, irl pazularını okşadı.

— Bu kaslar başardı bütün işleri, Billy!

— Tanrı cezamı versin ki bütün işleri senin kafan başardı, kafan! Yol gösterecek bir beyin olmasaydı benim kaslarım neye yarardı? «Sarı»ları pataklamaya, kiracıları tepelemeye, meyhane tezgâhlarına ilişmeye. Benim kafam bir tek doğru iş görmüştür, o da yaşamımı seninle birleştirmek. İnan bana, Saxonne, beni sen değiştirdin.

Saxonne şirin bir mimik yaptı, kocasının konuşma biçimini yansıtarak:

— Tanrı cezamı versin ki sen kurtardın beni, Billy? dedi. Beni çamaşırhaneden çekip çıkarmış olmasaydın, şimdi nerde olurdum ben? Tek başıma hiç bir zaman çıkamazdım işin içinden. Yüzüstü kalmış yoksul kızın biriydim. Sen olmasaydın ben hep o atelyede yaşamımı tüketirdim. Bayan Mortimer'in beşbin doları varmış; ama benim de Billy'm vardı, sen vardın.

Billy «ahkâm kesen» bir sesle:

— Bir kadının kendini kurtarma şansı bir erkeğinkinden azdır, dedi. Biz ne yaptık? Söyleyeyim: El ele vermemiz gerekiyordu. İkimiz birden sarıldık işe, yanyana birlikte çektik yükü. Eğer her birimiz kendisine çekmiş olsaydı. sen çamaşırhanede kalmış olurdun, ben de —şansım açık olduğu takdirde— hâlâ araba sürücülüğü yapıp günü gününe yaşar ve dans salonlarının çevresinde sürterdim.

Saxonne tüm madronyos'ların atasının gölgesine sığınmış, sebze dolu arabayı çeken Hazel'la Hattie'nin ön kapıdan çıktığını izliyordu ki, Billy'nin at sırtında çıkıp geldiğini gördü. Arkadan, ipek gibi donu güneşte parlayan duman rengi bir kısrak ilerliyordu. Billy Saxonne'un yanıbaşında durdu ve künye okudu:

— Dört yaşında. Saf kan. Dizginleri sıkı tutmak gerek. Ama huysuz değil. Derisi ipek kâğıt gibi ince. Ağzı atlasa benzer. Ama en dayanıklı tayı bile pes ettirebilir. Göğsüne, burun deliklerine bak. Adı Ramona: İspanyol adı.

Saxonne duyduğu hayranlıktan ellerini kavuşturmuştu.

— Satarlar mı dersin? diye haykırdı.

— [illegible]e. Mademki sana göstermek için getirdim.

Böyle harika bir hayvanın kendisinin olabileceğine inanamayan Saxonne: «Ama kimbilir ne fiat isterler,» dedi.

— Nene gerek senin? Tuğla harmanından çıkacak parası, senin bostandan değil. Evet dedin mi, hayvan senin. Ne diyorsun?

— Bir dakika bekle, söylerim.

Saxonne binmeye çalışıyor, ama hayvan ürküyordu.

— Dur biraz, hele atımı bağlayayım, dedi Billy. Eteklilere alışık değil, ondan böyle davranıyor.

Saxonne dizginleri kavradı, atın yelesine sıkı sıkı yapıştı, mahmuzlu ayaklarından birini Billy'nin eline koydu, kendini eyerin üzerine attı. Arkasından Billy seslendi:

— Mahmuza alışıktır. İspanyol eğitimi görmüştür. Çok anî durdurma. Yumuşak davran. Konuş. Gerçek safkandır.

Saxonne başını salladı, kapıdan çıktı, yolu dörtnala indi. Trillium Covert'ın kapısı önünden geçerken Bayan Hastings'i selâmladı, Wild Water kanyonuna yöneldi.

Dönüşte, hafif terli Ramona'yı evin arkasından geçirdi, kümeslerin önünden, frenküzümü fidanları arasındaki yoldan Billy'nin yanına vardı. Billy atı üzerinde bayırın başında bekliyor, gölgede sigara içiyordu. Ağaçlar arasından birlikte çayıra baktılar. Hoş! Çayır denecek yanı da kalmamıştı ya! Matematik bir belginlikle karelere, paralel kenarlara ve dar şeritlere bölünmüştü. Her sebze bahçesinde olduğu gibi yeşilin bütün tonları görülüyordu o bölümlerde. Kocaman hasır Çin şapkalarıyla korunan Gow Yunn'la Chan Chi soğan dikmekteydiler. Yaşlı Hughie, elinde çapa, ana kanal boyunca ilerliyor, bazı yan kanallar açıyor, bazı arkları da kapatıyordu. Samanlığın arkasındaki hangardan gelen çekiç sesleri, Carlsen'in, sebze sandıklarına demir çember çektiğini belli ediyordu. Ağaçlar arasından, şen soprano bayan Paul'ün okuduğu bir ilâhiyi duyuyorlardı bölük pörçük; yumurta vurmak için kullandığı mutfak âletinin sesi de ilâhiye karışıyordu. Possum'un isterik bir hırsla sincaplara savaş ilân etmekte boşuna direttiği yerden keskin havlamalar geliyordu.

Billy sigarasından derin bir soluk çekti, gözlerini çayırdan ayırmaksızın uzun uzun üfledi dumanı. Saxonne, kocasının bir şeye kaygılandığını sezdi. Baştaki elini onun dizginleri tutan ve eyerin ön kayışına yaslanan elinin üzerine koydu yavaşça. Billy gözlerini ağır ağır kısrağa doğru çevirdi, terli olduğunu anlamadı galiba, sonra Saxonne'un yüzüne baktı. Uykudan uyanıyormuş gibi:

— Yoğun tarım konusunda San Leandro'lu Porçugez'

ler bizim tırnağımız bile olamazlar, dedi. Şu akan suya bak. Biliyor musun? Öyle güzel bir su ki, bazen yüzümü daldırıp öyle içmek geliyor içimden.

— Böyle bir iklimde bol suya sahip olmayı insan düşlerinden bile geçirmez her zaman!

— Ve acaba bu su bir gün tükenir mi diye bir korku da yok. Az yağmur yağarsa, arazimizin yanıbaşında Sonoma ırmağı var: Motorlu bir pompa takarız, olur biter.

— Buna hiç gerek kalmayacak, Billy. Geçen gün Redwood Thompson'la konuşuyordum. 1853'den beri bu vadide yaşıyormuş. Şimdiye dek hiç kuraklık nedeniyle ürün yokolmamış. Öyle dedi. Sürekli yağmurumuz olacak demek.

— Gel bir at gezintisi yapalım birlikte, dedi Billy birdenbire. Zamanın var nasılsa.

— Gelirim, ama bir koşulum var: Kafanı kurcalayan şeyin ne olduğunu söyleyeceksin bana.

Billy başını hızla çevirip karısına baktı, homurdandı:

— Bir şey yok... Ama hayır, haklısın var bir şey. Er geç sen de duyacaksın bunu. Görmeliydin yaşlı Chavon'u. Suratı ikl karıştı. Altın madeni kurumak üzereymiş.

— Hangi altın madeni?

— Kil oyuğu demek istedim. O da o demek. Tuğla harmanı metreküp başına yirmi sent veriyordu kendisine.

Saxonne hemen kavradı yıkımın büyüklüğünü.

— Demek senin taşıma sözleşmesi hapı yuttu? Pekl tuğlacılar ne diyorlar bu işe?

— İşi gizli tutuyorlar, ama canları korkunç sıkkın. Bir haftadan beri sürü ile adam yollayıp dağın her yerinde sondaj yaptırdılar. Japon kimyager onların getirdikleri pislikleri çözümlemekle geçiriyor gecelerini. Onlara gerekli olan kil özel bir madde, her yerde bulunmaz. Yaşlı Chavon'un ocağı hakkında uzmanların verdiği rapor çok büyük bir yanlış. Belki de üşenmişlerdir gereken bütün araştırmaları yapmaya. Neyse, ne olmuşsa olmuş. Şu bir gerçek ki, ocaktaki tek kil damarına rastlamışlar. Sakın canını sıkma şimdi sen. Şu veya bu şekilde işin içinden çıkarız. Senin yapacağın bir şey yok.

— Benim de yapacağım bir şey var, diye diretti Saxonne. Ramona'yı satın almayız.

— Sen bu işe karışma, dedi Billy. Onu ben satın alıyorum. Giriştiğim büyük işde onun fiatı önemli yer tutmaz. Son çare olarak, atlarımı satmak da var. Ama o zaman bana para kazandırmazlar. Oysa tuğla harmanıyla yaptığım sözleşme kazançlı bir işti.

— Atlardan birkaçını bölge yolları yapımında da kullanabilirsin belki.

— Onu ben de düşündüm. Gözümü dört açıyorum. Taşocaklarında çalışmaların yeniden başlaması mümkün. Kaldırım taşlarını taşıyan adam gidip Puget Sound'da yerleşmiş. Ama atlarının çoğunu satmak zorunda kalsam bile, senin sebze işin kalır elimizde. Altın gibi iş. Bir süre için, ilerleme hızımız kesilecek, hepsi o kadar. Kırlar beni korkutmuyor artık. Bütün yol boyunca koyup kaldırdım, bütün olanakları tarttım. Geçtiğimiz kuş uçmaz kervan geçmez kasabalardan herhangi birinde yerleşebilir, işin içinden çıkarım. Şimdi söyle bakayım, benle gezmeye geliyor musun?

XXII

Kapıdan girince hayvanları dörtnala kaldırdılar, köprüyü gürültü ile geçtiler, ancak Trillium Covert'ı geride bırakıp Wild Water kanyonu bayırından inerken yavaşladılar. Gezinti yeri olarak, Saxonne kendi tarlasını seçmişti. Sonoma dağından mahmuz gibi uzanan iri çıkıntının üzerindeki tarlayı. Billy bir an için kil çukuru konusundaki kaygılarını kafasından atıp dedi ki:

— Bu sabah Ramona'yı almaya giderken önemli bir şey duydum. Chavon'un oğluyla karşılaştım yolda. Konuşmaya başladım. Ne konuda? doğrusu anımsamıyorum şimdi, ördekler hakkındaydı galiba. Babasının, yetmiş hektarı bana kiralamaya yanaşıp yanaşmayacağını sordum. İnanır mısın? O yetmiş hektarlık arazinin yaşlı adamın olmadığını bildirdi. Baba Chavon da orasını kira ile tutuyormuş. Demek bunun için hep kendi hayvanlarını otlattığını görürdük orada. Bu toprak, çiftliğinin bağrına saplanmış bir hançer gibidir, çünkü diğer üç yanını kuşatan bütün topraklar kendi malı. Sonra Ping'e rastladım. Bana dedi ki o yetmiş hektar Hilyard'ınmış, orasını satmak da istiyormuş, ama Chavon'un alacak parası yokmuş. Dönüşte, Payne'e uğradım. Böğrüne yediği bir çifte yüzünden demirciliği bırakmış, şimdi emlâkçılığa başlıyormuş. Dediğine bakılırsa, Hilyard çok istiyormuş orayı satmayı, ve Payne'den alıcı bulmasını istemiş. Chavon otlağı tükettiğinden, Hilyard kira sözleşmesini yenilemek istemiyormuş.

Kanyon'un yamacına çıkınca tepede durdular. Göz koydukları arsanın ortasında bitkilerle kaplı üç tepecik vardı.

— Sonunda bunlar bizim olacak, dedi Saxonne.

Billy sakin bir güvenle:

— Hiç kuşkun olmasın, dedi. Büyük kerpiç hangarı ye-

niden gözden geçirdim. Bir gemi yükü at barındırabilir. Hem yeni bir damın giderleri sandığımdan da azmış. Ne var ki, kil çukuru tükendiğine göre, ne Chavon ne de ben, artık gözümüz kapalı satınalmayız orasını.

Saxonne'un tarlasına varınca atlarını bağlayıp yayan daldılar tarlaya. Duyduklarına göre orası Redwood Thompson'undu. Thompson yeni biçtiği kuru otu yığın yapmaya uğraşıyordu. İçten bir merhaba ile karşıladı onları. Bulutsuz, esintisiz bir gündü. Saxonne'la Billy bir parça gölge bulmak için yakındaki korulara daldılar. Belli belirsiz bir patika gördüler.

— Bu, ineklerin geçtiği bir yol, dedi Billy. Bahse girerim ki bu patikanın sonunda, ağaçlar arasında gizli küçük bir otlak vardır. Gidelim bakalım.

Bir çeyrek yürüdükten sonra, çıkıntının yamacında, birkaç yüz metre yüksekte, yokuş aşağı bir çayıra vardılar. İki mil uzakta, yetmiş hektarlık arazinin hemen tümü ayakları altında serili duruyordu. Üç tepeciğin doruklarıyla aynı düzeyde idiler şimdi. Billy ile Saxonne hareketsiz durup o «adanmış topraklar»a bakmaya koyuldular.

Bir ara, Saxonne parmağını uzatıp tümsekleri gösterdi:

— Bunlar ne böyle? Soldaki küçük kanyonun yukarısında, en uzaktaki tepeciğin üzerinde, boşluğa doğru uzanan şu çam ağacının tam altında, görüyor musun?..

Billy kanyonun yüzünde beyaz bir sıyrık gördü. Yara izi gibi duran o beyaz lekeye dikkatle baktı, baktı.

— İçinden çıkamıyorum, dedi. Bu arsayı karış karış bildiğimi sanıyordum. Ama bunu daha önce hiç görmemiştim. Oysa ta kışın başında kanyonun tepesindeki o noktayı da dolaşmıştım. Son kerte vahşi bir yer. Kanyonun kayaları duvar gibi dimdik iniyor vadiye. Yeşilliklerle kaplı.

— Ne olabilir acaba? Toprak kayması mı?

— Sanırım, yağışlardan. Eğer yanılmıyorsam...

Sustu. Gözü hep kanyondaki beyaz lekedeydi. Sonra başka bir konu üzerinde sürdürdü konuşmayı:

— Hilyard beş dekarını otuz dolardan satıyormuş. Toprağın iyisi, kötüsü, üstüste, hektarı altmış dolar. Dörtbinikiyüz eder. Payne acemidir emlâk komisyonculuğunda. Kendi yüzdesinden indirim yapması ve en uygun fiata bana sattırması için kandırabilirim onu. Gow Yunn'dan bir daha borç alırız dörtyüz dolarını. Ben de atlarımı arabalarımı rehine koyup ödünç para bulurum.

— Bugün mü satın alıyorsun? diye takıldı Saxonne.

Billy hiç oralı olmadı. Dinliyormuş gibi bakıyordu karısına, ama aklı başka yerdeydi.

— Kafasını çalıştırmak! diye mırıldandı. Aklını kullanmak! Büyük bir çaba harcamasam eğer...

İneklerin patikasından aşağı inmek için ani bir hareket yaptı. Saxonne'u unutmuştu. Sonra birden anımsadı, başını geriye çevirerek seslendi:

— Gel, çabuk olalım. Yakından görmeliyim. Oraya gitmek istiyorum.

Bayırı indi, çayırdan geçti. Öylesine hızlı yürüyordu ki, kocasına yetişmek çabası içinde soluk soluğa kalan Saxonne soru sormaya bile zaman bulamadı. Onun yardımıyla atına bindikten sonra: «Ne var kuzum?» diye sordu.

Billy onu yatıştırmak için:

— Sonra anlatırım, dedi. Belki de saçma bir şey...

Düz arazide dörtnala kalkıyorlar, yolun hafif meyillerinde biraz yavaşlıyorlardı. Wild Water kanyonunun dik inişine varınca tırıs gittiler. Billy'nin tasası yokolmuş gibiydi. Saxonne bundan yararlanıp bir süredir kafasını kurcalayan bir konuya değindi:

— Geçen gün Clara Hastings bir kır partisi düzenleyeceğini bildirdi bana. Hazard'lar da geleceklermiş, Hall'ler de, Roy Blanchard da...

Kaygıyla bakıyordu Billy'nin yüzüne. Blanchard adı, bir borazan sesi gibi etkilemişti onu. Başını dikti, mavi gözlerinde yavaş yavaş alaycı bir anlatım belirdi.

Saxonne da alaycı bir tavırla:

— Çoktandır kimseye kaldır ayağını demedin? dedi.

Billy süklüm püklüm gülümsemeye uğraştı.

— Canım, gelsin, dedi. Gelse ne çıkar sanki! Bana ne. Eski bir öykü bu. Kaldı ki, böyle saçma şeylerle uğraşacak zamanım yok.

Atını mahmuzladı, yokuş biraz hafifleyince daha da hızlandırdı. Trillium Covert'ın önünden dörtnala geçtiler. Madronyoslar'ın kapısına yaklaşırken, Saxonne Billy'yi uyardı:

— Önce yemek yemeli.

— Sen kal istersen. Ben yemek yemeyeceğim.

— Ama ben de senle gelmek istiyorum. Ne var ki?

— Söylemeye dilim varmıyor. Eve dön, yemeğini ye.

— Kesinlikle istemiyorum! Seninle birlikte gelmeme hiç bir şey engel olamaz artık.

Sekizyüz metre gittikten sonra ana yoldan ayrılıp tarlalar içinden geçen bir yola daldılar. Yol kalın beyaz bir

toz tabakasıyla kaplıydı, ve Chavon'un kil oyuğuna çıkıyordu. Yetmiş hektarlık arazi batıdaydı.

Karşıdan, tozu dumana katan iki yük arabası belirdi.

— Bu arabalar senin, Billy, dedi Saxonne. Düşün ki sen benimle gezerken bir yandan da para kazanıyorsun! Bunu aklına borçlusun.

— Bu arabalardan her birinin bana günde kaç para getirdiğini düşününce utanıyorum kendimden.

Yoldan ayrılıp çiftliklerine yöneliyorlardı ki, öndeki arabanın sürücüsü elini sallayarak Billy'ye seslendi. Atlarını durdurup beklediler. Araba yaklaştı, yanlarında durdu.

— Büyük kır atın işi bitiktir, dedi sürücü. Tümüyle azdı. Isırıyor, bağırıyor, çifte atıyor. Koşum takımını paramparça etti. Baldy'yi ısırdı, kocaman bir parça kopardı etinden. Üstelik de arka bacaklarından birini kırdı. Yaşam boyu böylesine hareketli bir gün geçirmiş değildim.

— Bacağını kırdığına emin misiniz? diye sordu, Billy.

— Yüzde yüz eminim.

— Öyleyse, yükünüzü boşalttıktan sonra, öbür ahıra uğrayıp Ben'i alın. Matthews'a söyleyin, iyi davransın ona. Bir de tabanca alın yanınıza. Sammy'nin bir tabancası var. Büyük kır atın hesabını görmek zorunda kalacaksınız. Benim oraya gitmeye zamanım yok şimdi... Matthews niye Ben'i almak için sizinle gelmedi? Zaman kazanırdınız.

— Orada bekliyor. Ben'i ben götürebilirim diye düşünmüş olacak.

— Götürürsünüz, ama zamanı da boşa harcamış olursunuz, değil mi? Peki, gidin bakalım, çabuk olun biraz.

Yeniden yola koyulunca Billy homurdandı:

— Bunlar böyle işte. Kafa yok. Bir adam kollarını kavuşturup boş oturacak, başka bir adam onun işini görmek için yolunu uzatıp zaman yitirecek. Günde iki dolarlık adam çalıştırmanın dertleri bunlar.

— Bunlar günde iki dolarlık kafalar! diye hemen düzeltti Saxonne. Bu fiata ne beyin bulabilirsin?

— Dediğin yalan değil, diye doğruladı Billy. Daha iyi bir beyinleri olsaydı, bütün üstün nitelikli insanlar gibi kentlerde yaşarlardı. Kentlilerde de kafa yok ya. Kırsal bölgede ne olanaklar bulunduğundan haberleri yok. Bilselerdi, bırakıp kente gitmezlerdi.

Billy attan indi, bir tahtaperdeden üç tahta çıkardı, geçtikten sonra yeniden yerine koydu.

— Bu araziyi alınca buraya bir kapı taktıracağım, dedi.

Kendinden hoşnut bir biçimde derin bir soluk verdi.

— Parasını şipşak çıkarırım. Ufak tefek binbir ayrıntı var ki üstüste koyup toplarsan korkunç bir sayı oluşturur. Eskiden hiç bu gibi şeyleri düşünmezdim. Oakland'dan ayrıldıktan sonra aklım başıma gelmeye başladı. İlk, San Leandro'daki Porçugezler gözümü açtılar. Ondan önce uyuyormuşum meğer.

Üç tarladan en basığının çevresinde dolandılar. Buğday olgunlaşmıştı, ama hasat yapılmamıştı daha. Billy parmağını uzattı, çitte açılmış ve acemice onarılmış bir gedik, hayvanlar tarafından çiğnenmiş başakları gösterdi.

— İşte eski yöntem bu. Şu buğdaya bak nasıl seyrek. Ya toprak! Çift sürmüşler, ama hiç de derin değil. Hayvanı da öyle, tohumu da öyle, ürünü de öyle. Hepsi allahlık. Sekiz yıldır Chavon bu tarlayı ekip biçiyor. Bir an bile dinlendirmemiş toprağı. Topraktan aldığının yerine hiç bir şey katmamış. Ürün kalkar kalkmaz anızlara saldığı hayvanların bıraktığı gübreden başka bir şey görmemiş bu tarla.

İlerde, otlak işini gören alanda, küçük bir sürü gördüler.

— Şu öküze bak, Saxonne. Acınacak durumda. Hattâ ondan da öte. Bu biçim hayvanların yaşatılmasını yasaklayan bir kanun çıkarılmalıydı. Chavon'un yoksulluğa düşmüş olmasına hiç şaşmam. Kil çukurundan kazandığı parayı tümüyle vergiye ve faize vere vere anası gevremiş. Şu toprak, ona yaptığı gideri bile çıkarmıyor. Oysa yetmiş hektar pırıl pırıl arazi yatıyor şurda. Kafası bir parça işleyen herhangi bir kimse dolarları kürekle toplardı bu topraklardan. Bu işin nasıl yapıldığını göstereceğim ben onlara.

Büyük hangarın yakınından geçtiler.

— Şu damı onarmak için zamanında birkaç dolar harcanmış olsaydı, şimdi bu duruma düşmezdi, yüzlerce dolar biriktirmiş olurdu, sanırım, burasını satın alırsam, sözde yaptıkları bayındırlık işleri için metelik ödemem. Çivi çakmamışlar allahlıklar. Sana bir şey daha söyleyeyim. Bu arazinin içi su dolu. Eğer Glen Ellen gelişirse, su almak için bana başvurmaları gerekecek.

Billy adamakıllı biliyordu çiftliği. Hayvanların açtığı patikaları izleyerek kestirmeden koruluklara dalıyordu.

Birdenbire dizginleri çekti. İkisi birden durdular. On adım ilerde kızıl tüylü genç bir tilki duruyordu. Yarım dakika patlak gözlerini dikip baktı, sivri burnuyla havayı kokladı. Sonra bir zıplayışta ağaçlar arasında yokoldu.

— Namussuz hayvan! dedi Billy.

Wild Water'a yaklaşırken, ortasında durgun bir su birikintisi bulunan ince uzun bir çayırdan geçtiler.

— İşte sana doğal bir su kaynağı, dedi Billy. Glen Ellen para ile su almaya başladığı gün çok işe yarayacak. Şurada, en alçak noktada bir baraj yapmak hemen hemen bedavaya gelir. Her yerde kanallar açarak tepelerden sızan bütün suları oraya akıtabilirim. Çok sürmez, su altın pahasına olur bu vadide. Ve düşün ki bütün bu hödükler, bu dangalaklar, yabanın ayıları, aylak aylak gezerler, bir iş görelim demezler, yarın neler olacağını bile düşünemezler. Onlar uyuyadursun, vadinin üst yanında bir sürü adam çalışıyor, ölçüp biçiyor, Sausalito'dan buraya hat çekiyorlar, Napa vadisine dek akım götürüyorlar!

Wild Water kanyonunun kıyısına vardılar. Eyerleri üzerinde geriye doğru kaykılarak iri çam ağaçları arasından dik bir bayırdan inip izi hemen hemen silinmiş eski bir patikaya vardılar.

— Bu patika 1860'dan kalma, dedi Billy. Bir rastlantı sonucu buldum onu, ve dün Poppe'a sözettim. Poppe dedi ki: Petaluma'dan buraya madenciler akın etmişler. Onları düşsel umutlarla spekülatörler harekete geçirmişler ve bin dolar gibi bir para kazanmışlar bu «altına hücum»dan. Şu yüksek düzlüğü görüyor musun? Kamp orda kurulmuşmuş, o ağaç gövdeleri arasında. Düzlük şimdikinden daha genişmiş, ama dere onun bir parçasını kemirmiş. İki cinayet, bir de linç olayı olmuş. Poppe anlattı bana.

Hemen hemen atlarının boynuna abanarak sarp bir patikadan yukarı tırmandılar, kanyondan çıkıp engebeli bir araziden tepelere doğru ilerlediler.

— Hey! Saxonne, sen güzel görünümlü yerlere bayılırsın. Gel, sana öyle şirin bir köşe göstereceğim ki, hayranlıktan küçük dilini yutacaksın.

Manzanitas'ları geçtikten sonra önlerine serilen görünümün benzerine hiç rastlamamışlardı uzun yolculukları boyunca. Dev sekoyaların, meşelerin kızılımtırak gölgeleri patikayı belirsiz hale getiriyordu. Bütün yöresel ağaç ve sarmaşıklar: büyük madronyos'lar, akçaağaçlar, gösterişli defneler ve heybetli mantar meşeleri, el ele vermişler, yemyeşil bir çatı oluşturmuşlardı. Parlak asmalar ağaçları kucaklamış, birbirine bağlamıştı. Saxonne Billy'nin ilgisini yosun ve eğreltiotlarıyla kaplı bir şey üzerine çekti. Sanki ormanda o dev beşiği oluşturmak için bütün bayırlar aynı noktada birleşmişlerdi. Ormanın nemli yumuşak zemini ayaklar altında çöküp çukurlaşıyordu. Görünmeyen bir derecik geniş yapraklı küçük ağaçlar altında şırıl şırıl akıp gidiyordu. Her yanda şirin alanlar vardı, ve her alanda dur-

gun şahane genç sekoya'lar çürümekte olan dev atalarının kalıntıları çevresinde kümelenmişti; yosun tabakası altında yokolan çotuklar atların omuz başına geliyordu hep.

Bir çeyrek saat sonra hayvanlarını tepeciklerin bakir ormanlarına dalan dar kanyonun kıyısına bağladılar. Billy parmağını uzattı, dallar arasından boşluğa doğru eğilmiş çamın tepesini gösterdi.

— Doğru şu ağacın altı, dedi. Sel yatağından vurmalıyız. En küçük bir patika bile yok, ama dereyi geçen alageyiklerin yolunu göreceksin. Yalnız, ayakların ıslanacak.

Saxonne tatlı tatlı gülüyor, Billy'nin ardısıra su birikintilerine bata çıka yürüyor, suyun parlattığı kayaların kaygan yüzeyinden tırmanabilmek ve devrilmiş yaşlı ağaçların gövdesi altından sokulmak için dört ayak üzerinde ilerliyordu. Billy açıklamalarını sürdürüyordu:

— Bu dağda gerçekten kayalar içinde oyulmuş yatak yoktur. Dere yavaş yavaş kendi yatağını oyuyor. Bu yüzden kıyıları sürekli olarak aşınıyor ve dimdik yükseliyor. Yıkılmayacak gibi. Azıcık yukarısında, kanyon, toprakta basit bir yarık görünümünde, ama adamakıllı derin bir yarık. Bir yandan öbür yana kolayca tükürebilirsin; aynı kolaylıkla boynunu da kırabilirsin.

Tırmanış gitgide zorlaşıyordu. Sonunda dar bir çatlağa varıp durdular: çatlağın içi sel birikintileriyle tıkanmıştı.

— Sen burda bekle beni, dedi Billy.

Sonra karınüstü uzanıp, çatırdayan çalılar üzerinden sürüne sürüne ilerlemeye başladı.

Çok geçmeden çatırdılar duyulmaz oldu. Saxonne beş on dakika daha bekledi, sonra Billy'nin izinden ilerledi. Kanyonun yatağının geçilmez olduğu noktada bir alageyik izine rastladı. İz, dik duvar gibi kayayı geçip birbirine karışmış yeşilliklerden oluşan bir tünelde yokoluyordu. Saxonne o bitki tünelline daldı ve karşıki kıyıdan başının üstüne uzanan çamı gördü. Tebeşirli zeminde oyulmuş, içi berrak su ile dolu bir havuzun kıyısına varmıştı. Küçük bir göldü bu. Yeni bir oluşum olduğu belliydi. Toprak ve ağaç kaymasından ileri gelmişti. Karşı kıyısı hemen dimdik yükselen beyaz bir duvardı. Hemen anladı ne olduğunu, ve bakışlarıyla Billy'yi aradı. Tam o anda başının üstünden bir ıslık sesi geldi. Altı metre yükseklikte, beyaz duvarın tehlikeli tepesinde, boşluğa doğru uzanan çamın yakınında Billy bir ağaç gövdesine asılmış duruyordu.

— Senin tarlanın arkasındaki küçük cayırı burdan görüyorum, diye seslendi. Bu beyaz duvarı hiç kimsenin şim-

diye dek görmemiş olması şaşılacak bir şey değil. Ancak o çayırdan gözükebilir. Ve onu ilk gören sen oldun. Bekle hele, aşağı ineyim, her şeyi anlatırım sana. Şimdiye dek bundan söz açmaya cesaret etmiyordum.

Gerçeği bilebilmek için olağanüstü keskin bir kavrayış yeteneği olmak gerekli değildi. Saxonne, o beyaz şeyin, tuğla yapımında kullanılan değerli kil olduğunu hemen anlamıştı. Billy, ne olur ne olmaz diye göçükten oldukça uzaklaştıktan sonra ağaçları merdiven gibi kullanarak tutuna tutuna kanyonun kayalarından aşağı indi, karısının yanında yere attı kendini. Sevinçten kabına sığamıyordu.

— Harika değil mi? diye haykırdı. Şu hazineye bak sen! Birbuçuk metre yerin dibine gömülmüş. Ve öyle bir yerde ki, insan gözü görmez onu. Bizim Ay Vadisi'ne gelmemizi beklermiş meğerse. Biz buraya yerleşir yerleşmez örtüsünün bir yanını yırtıp attı, bize göründü!

— Sahici kil mi acaba? diye sordu Saxonne.

— Değerli başın üzerine yemin ederim ki budur. Elimden öyle çok geçti ki, gözüm kapalı tanırım bu kili. Bir parça al, parmakların arasında ez, bak, şöyle. Tadından bile anlarım onu. Az mı yuttum tozunu! İşte şimdi ilginç oluyor bu oyun bize. Biliyorsun, bu vadiye geleli ne denli kafamızı yorduk. Şimdi ise başarı yoluna girdik.

— Ama arazi senin değil ki!

— Arazinin benim olması için yüz yıl bekleyecek değilim ya. Burdan çıkınca doğru Payne'e gidecek, görüşecek, işi bitireceğim. Yani bir süre isteyeceğim, biliyorsun ne olduğunu. Tapusu hazırlanırken, ben de para bulacağım. Gow Yunn'un dörtyüz dolarını geri alacağız. Atlarım, arabalarım, Hazel'la Hattie üzerine, neyim var neyim yok hepsi üzerine alabileceğim denli ödünç para alacağım. Geri kalanı için Hilyard'a ipotek edip satış sözleşmesini alacağım. Ondan ötesi çocuk oyuncağı. Metresi yirmi sent'ten... belki de daha fazlasına, bir sözleşme imzalarım tuğla harmanıyla. Sevinçlerinden havaya ucacaklar. Yeri delmek, kuyu açmak falan yok. Yukardan aşağı altmış metre açık, ortada. Tüm tepecik kilden; üzerinde sadece bir toprak tabakası var.

— Ama bu güzel kanyon'u berbat edeceksin.

— Yooo. Yalnızca tümseği. Yol öbür yandan geçecek. Chavon'un çukurundan yarım mil daha uzun olacak yol, heosi bu. Ya ben yaparım yolu ve yokuşta taşımak için daha çok para isterim, ya da yolu tuğla harmanı yapar, o zaman ben de eski fiata taşırım. İşe başladığım anda,

her metre için yirmi sent akacak cebime. Hiç durmadan. Daha başlangıçta kâra geçeceğim. Ama elbette ki yeni atlar satın alacağım işi yürütebilmek için.

Gölcüğün kıyısında el ele oturmuş, ayrıntılar üzerinde konuşuyorlardı. Bir süre sessiz kaldılar. Sonra Billy:

— Hadi, Saxonne, dedi, **Hasat Zamanı** şarkısını oku.

Saxonne şarkıyı okudu.

— Anımsıyor musun bunu ilk kez nerde söylediğini? Trende. Piknik dönüşü.

— İlk tanıştığımız gün, dedi Saxonne. O gün ne düşünüyordun hakkımda?

— O günden beri ne düşündümse onu: Benim için yaratılmış olduğunu. Ta başında, ilk valsimizi dönerken, hep buydu aklımdaki. Ya sen? sen ne düşünüyordun?

— Doğrusu, ilk dansınızdan da önce, daha birbirimizle tanıştırılırken, el sıkışırken, düşünüyordum ki... kendi kendime soruyordum ki, acaba, diyordum, beklediğim erkek bu mu acaba, diyordum. Hep buydu kafamdaki soru.

— Pekiy, beni nasıl buluyorsun?.. Pek... kötü değil mi diyordun? Ha?..

— Yakışıklı buluyordum. Gözlerim hep iyi görür!

Billy ansızın konuyu değiştirdi, kaçamak yol aradı:

— Ha! Baksana, Saxonne. Gelecek kış, her şey yolunda olursa, tıkır tıkır işlerse, Carmel'e uzanalım mı bir boy, ne dersin? Senin sebzelerin ölü mevsimidir kış. O zaman maddi durumum ustabaşı tutmaya elverir.

Saxonne'un bu öneriyi biraz soğuk karşılaması şaşırttı Billy'yi. Telâşla: «Ne var, bir şey mi oldu?» diye sordu.

Saxonne utangaç bir tavırla yere baktı, çekine çekine:

— Billy, dedi, dün sana danışmaksızın bir iş gördüm.

Billy sessizce bekledi. Saxonne günah çıkarır gibi:

— Tom'a yazdım.

Billy hâlâ sözün gerisini bekliyordu.

— Eski çamaşır dolabını... biliyorsun, annemin dolabını... Tom'un evinde bırakmıştık ya, onu deniz yolu ile bize yolamasını istedim.

Billy rahat bir soluk aldı.

— Eee? dedi. Ben bunda olağanüstü bir şey görmüyorum. Kuşkusuz, bu dolaba gerek var, taşıma giderini karşılayacak durumdayız, daha ne? Değil mi?

— Koca bebek! Sen bir koca bebeksin, sevgilim. O dolapta neler var, bilmiyor musun?

Billy başıyla «hayır» dedi. Saxonne yavaşça:

— Bebeğin takımları, dedi.

— Ne diyorsun? Sahi mi? diye haykırdı Billy.

— Sahi ya.

— Emin misin?

Saxonne'un yanakları kızardı. Başını sallayarak:

— Tümüyle eminim, dedi.

— Dünyada herşeyden çok istiyordum bunu, Saxonne. Kesik kesik çıkıyordu sesi.

— Son zamanlarda... vadiye geleli beri... öylesine çok düşündüm ki bunu...

Saxonne ilk kez olarak gerçek gözyaşları gördü kocasının gözlerinde.

— Ama onca nane yedikten, ortalığı birbirine kattıktan sonra... şey... seni hiç sıkıştırmadım... bu konuda tek sözcük söylemedim sana... Ama çok istiyordum... bir bilsen!.. Ah! Saxonne, şu anda seni istediğim gibi, istiyordum.

Saxonne Billy'nin kolları arasına attı kendini. Boğazın orta yerinde saklı gölcüğün üstüne tatlı bir sessizlik çöktü.

Billy parmağını karısının dudaklarına koydu. Saxonne başını çevirip baktı. Tepeciğin yamacında, yüksek bir yerde, bir maralla benekli yavrusunun ağaçlar arasından kendilerini izlediğini gördüler.

SON

YAYINLARI

JACK LONDON

AY VADİSİ

ROMAN

Jack London, serüvenciliğinde nasıl gözünü budaktan esirgemez bir gezginse, devrimciliğinde de kavganın ortasına atılmış bir insandı. Sosyalist Parti militanı olarak türlü görevler yaptı. Ama en büyük görevi sosyalist hareketin **Demir Ökçe** romanını; işçi sınıfı hareketinin **Ay Vadisi** romanını yazmak oldu. **Ay Vadisi**'nde Oakland grevlerini anlattı. Grevcilere grev kırıcılarının sokakları kana bulayan savaşı içerisinde işçilerin ruh derinliklerine girebildi. Savaşlarının, amaçlarının yanı sıra sevgilerini, özlemlerini de sergiledi. Daha iyi bir hayat için verilen bu mücadelede bir kesimin, mutluluğu ataları gibi kır hayatında aramalarını ele aldı. O dönemler çok etkin olan adanmış topraklar eğilimini eleştirdi. Estetik yetkinliği ve şaşırtıcı etkileyiciliği **Ay Vadisi**'ni bütün dünyada sürekli yayımlanan bir kitap yapmıştır.

İSBN 975-385-055-
9 789753 850551